

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

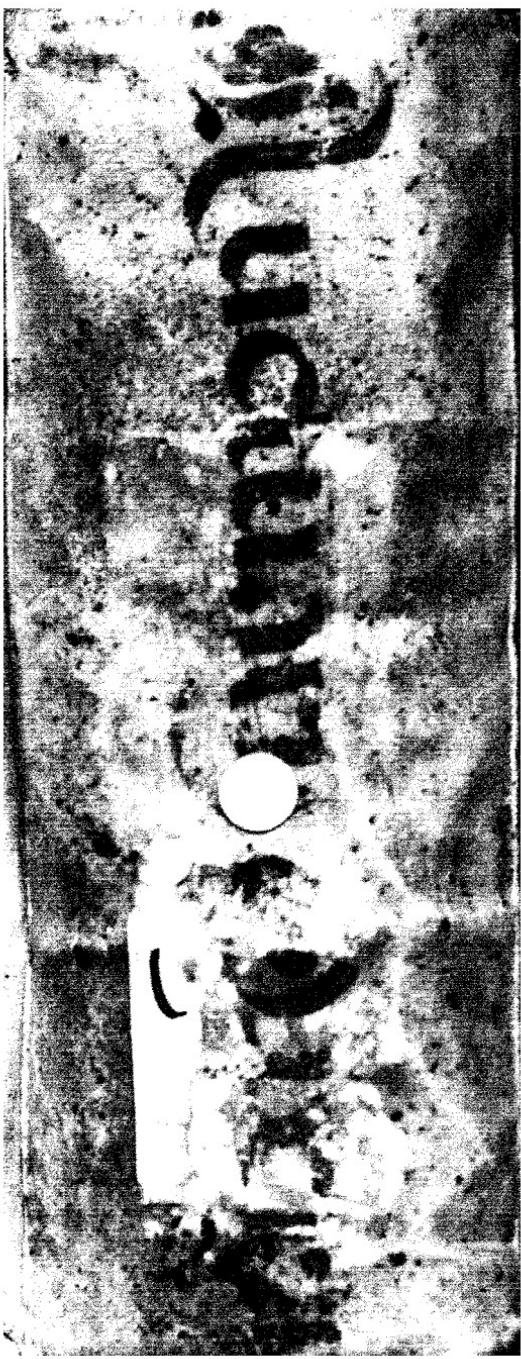
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

61
ACO
R

ACTVARIIO AN
nis filij Zachariæ opera.

DE ACTIONIBVS ET SPIRI-
tus animalis affectib⁹, ciūs; nutritione Lib. II.

DE VRINIS LIB. VII.

METHODI MĘDENDI Lib. VI.

RERVM ac verborū memorabilium Index.

PARISIIS, M.D.LVI.

Apud Guil. Morelium, in Gracis typogra-
phum Regium.

ILLVSTRISSIMO DO-
MINO LODOVICO A FLAN-
dria, domino à præt. &c. summo, divi Catoli-
quinti Rom. imperatoris cubiculatio, ac con-
siliorum, rationumque Belgicarum magistro,
Cor. Henricus Mathius medicus S. P.

 T N V L L A M artē, nul-
lāmque disciplinam, Lodo-
vice Heros Magnanime, re-
ctè citra methodum tradi-
posse, iampridem apud eru-
ditos omnes cōstare video:
ita sanè neque medica, ats
illa quidem humanis cor-
poribus nimis quām necessaria, si recta docendi
ratione caruerit, ab ullo vñquā bene tractari po-
tet. Est enim amplissima, atque ferè immensa,
vt nisi certa capita, ceu scopos quosdam, in quos
curatus perpetuò collimes, tibi ob oculos po-
nas, haud facile voti compas euadas, aut eam ex
dignitate pertractes. Quod cūm quidā animad-
uerterent docti, Iupiter, ac prudentes viri qui pu-
blicē eam docendo profitentur, nihil prius nuper
habere cōperunt, quām vt notā ab infelicia igna-
uiāque eorū, qui se honestissimo quæsito nomi-
ne vulgo admirabundos venditant, & fucum pas-
sim faciunt, arri corporis humani, vt Platonis
verbo utar, παγαγικῆ, inustam, quām maximē

possent, delerent, docerentque quo pacto meditari, & quod deest (dies enim dicim doce) addi queat. Praeclarum me hercle, ac à bonis, minimèque inuidis aut malevolis, nunquam satis commendatum studium. Quo factum est, ut nostra hac tempestate, quēadmodum ceteræ facultates, ita & Medica suum nitorem habere, ac dignitatem veluti postlimino receptam tueri iam cœperit, apud eas quidem certè vrbes, in quibus ciues quid rectum, quid vtile, & quid minus dijudicare valent. Itaque ô téisque quatérque beatos nunc artium cādīdatos, qui in ea inciderunt tempora, quibus si recte se institui patientur, paucis aliquot annis adipisci possunt, quod maiores nostri, nōsque ipsi vix tota aetate cōse qui quiuimus. Ceterū quorsum hæc, Heros illustrissime? non mediussfidius, quod noui aliquid adferre, aut huiusmodi ignorantē docere, (quām enim noctuas Athenas esset impudens atque ineptum?) cupiā, sed potius, ut huius nostri seculi hominibus gratuler, quo lucem intueri, atque ē barbarici carcerebus erumpere, ac liberis in posterum abire datur. Proinde ut ad institutū redeam, magnæ profectò immortalēsque habendę sunt gratiz ijs qui methodum antiquioribus elaboratam artibus restituunt, & certā dōcendi rationem, quę neminē vñquam frustrari fallerēve solet, reuocat: adhac auctores longo tempore probatos, & eiusmodi insituentes, candidē imitādos esse suadent. Quod hominum genus, vt vnicē semper sum exoscula-

tus, ita omni ex parte placere nequeūs, qui reme-
rē superiorum etatum classicos scriptores (quos
ut potest homines, quādā latere, quādā data quo-
que opera ipsi præterire posuerunt) editis volu-
minibus, gratis criminantur & laceſſunt. Si qui-
dem ipsi in hoc vnum studere mihi quidē viden-
tur, ut alijs, iūſque bonis & honorū auctoriib⁹ ne-
glectis, ſoli magniſtant, legātū, & ſoli ſapere cte-
dantur. Perspicaces ſcilicet, & oculati homines,
qui nunquam nō vigilent, cunctaque ſoli diligen-
ter explorent, ut nihil eos fugiat, & nūſquam ocu-
li caligent, cuim interim quandoque bonus dor-
mitet Homerus. Eos ſancte magno cum ſuperculo,
legiſtatorum more pronūciare audias, Galenum
(v: de aliatum artium ſcriptoribus taceam, & me
intra me ſepta continueam) methodum vbique ia-
ctantem, ſuorum axiomatum oblitum, ſecum in-
terdum, diſſentire: Paulum, Aétium, & Alexan-
drum, triobolares eſſe ſcriptores: A Cœarium ni-
hil faciendum, quod pauca quādam, quæ nullo
ſatis tuto ac ſtabili fundamento nitantur, doceat:
Arabas denique omnes eſſe medicorum manib⁹
excuiendos. Quos tamen, quāuis mibi minimē
viſque quaque probari dixerim, non reprehendo,
(non enim quicquam arrogare ſoleo) ſtatuo ni-
hilominus, omnes tot etatum homines haudqua-
quam excutiijſſe, adeōve iuſſos mentēque ca-
ptos fuiffe, ut nullius frugi auctores tandem deu-
raretur, ac plerique recentiores, & ipsi prop̄ me-
lioris notz, eos magno nec illaudabili conau: u, ſibi

insequendos esse ducerent : quin potius censco,
nullum esse tam triuialem aut gregarium scripto-
rem, qui interdum bene non doceat, cum olim
sæpe sit, quod vulgo dicitur, verba opportuna lo-
quutus. Verum omisssis ceteris, de Aetuario, cui
te, Heros humanissime, patronū eligimus, id nos
sentiendum arbitramur, quod multo antea Rucl
lium, ceterosque eius farinæ viros, de medica fa-
cilitate optimè meritos, sensisse coniicias: nempe
optimam vbique docēdi rationem seruare, atque
eiusmodi esse, qui manibus studiosorum versari,
nec id quidem oscitanter mereatur. Sed e quid,
quæso, habet cōmentatio de vrinis, quod non in-
signem auctorem & medicum generosum sapiat?
quid liber de medicamentorum compositione cō-
tinet, quem, si tanquam exemplar hodie recepia-
tij quidam (vt ita loquat) medici, ad hominū per-
niciem nati, sibi imitandū putarent, aut inde, cœu
denarthecio medicamina cuiuis morborum ge-
neri accommodata proferrent, an non per bellum
cum plurimorum agrorum salute ageretur: vt ta-
ceam, quo de spiritus animalis functionibus ido-
neæ virtus formula differit, libellum adeo doctū,
atq; ex intimo philosophiæ penū deprōptum, ve
nihil ferè supra doceri queat. Id ipsum, ni fallor,
de reliqua medendi methodo, quā nunc editus,
(quippe quæ scopos, in quos nullius nō virij, siue
id vniuersum corpus, siue priuatim partē aliquā,
atq; eam vel internam vel externā insederit, & ci-
xæ curationem dirigas, longè omnium apertiissi-

mos, ac luculentissimos proponit) qui vis non male sanus iudicabit, modo nostrā operam, quām in vertendo insūplimus, nō improbauerit. Quām ut vitarem, aliorum exempla, quibus quām sit arduum ex bene Græcis, bene Latina facere docēbar, haud difficile inducere animum potuissent, nisi id ab amicorum flagitationibus ac quotidianiis quibusdam conuicijs passus essem extorque ri, quod turpe opinabat, et si ab occupatissimo ac reluctante posse negari. Ceterū, dum operam amicis plusculum nobis tribuentibus dedi, quām bene quod postulabāt, præstiterim nescio: id certè citra arrogantium quāsui, ut pro viribus facilia ac *αραιης* auctoris præcepta facerem: &c, quatenus per exemplar, quod vnicum, atque id plurimum deprauatum, licuit habere, valui, bona fide redderē. Si effeci quod desiderauī, gaudeo: sin minus, ut meum conatum in magnis occupationibus vitaque statu haud satis tranquillo, cōmendent complectatūrque saltē probi viri, qui labores ob Reipub. literarij commodum suscep̄tos laudare solent, peroptarim. A pud eos quidē certè aliquam nos gratiam inituros esse sperabimus, qui se ad antiquiorum exemplar cōformatre nituntur: atque syncerioris veriorisque medicinæ uestigijs insistere (neglectis insanis cavillis & maledictis quorundam, qui se A tabum sectis, nec ijs quidem bene intellectis, totos manciparunt: atque capropter puriores fontes, vnde posteri sua bona hauserunt, neque gustare;

neque venerari possunt) præclatum existimant.
Porro autem, nonne satius est, integrum au-
torem, quam eius fragmenta prostare: siquidem
Actuarij liber, qui de medicamentorum com-
positione circumfertur, ex duabus huius operis par-
tibus male coherentibus, est consarcinatus: ut ei
qui nostra hac euoluere non grauabitur, liquidò
patebit: nos enim eas in sua loca reducere, cetera
Græci codicis, quo vni sumus, fidem studuimus:
auctorem suam disponentem commentationem
potius, quam aut Græci exemplaris seriem, aut
Ruellij viri eruditissimi editionem insequuti. Ve-
rū enim uero, quicquid sit quod præstitimus: id
omne tibi, Heroum decus, nuncupamus, atque
ad tuos postes appendimus. Quod vt facerem,
& operam apud Italos nauatam ad nostros Bel-
gas trāmitterem, tibique potissimum, quanquā
nullo familiaritatis aut amicitiae aditu haecen-
noro, eam dicarem: non solum præter ceteros
Cornelius Barsdorpius, tui quidem, vt non leuia
testimonia confirmarunt, amantissimus: mihi ue-
rò, tum communis artis professione, tum multo
maxime morum probitatis, ac doctrinæ, quibus
ita excellit, vt Cæsar optimo iudicio, uitam salu-
temque ei credat, nomine obseruantissimus: &
Gulielmus Malineus, uir tibi quidem deditissimus,
mihi verò dudum patria, & longa amicitia coniun-
ctissimus, ac singulari multiplicique eruditione
ita cōmendatus, ut ad penitiores & cubiculares
diui Cæsaris lares admitti meruerit, id cogitante

incitatunt, & currenti quasi calcas addiderūt: ve
rūm causa quoque sunt plurimæ quæ vel uolen-
tem & detectantem cogere potuissent. Sed &
quorsum h[ab]itandum mihi erat, num abs te, quem
vincè nostræ arti, ut pote medicæ facultatis pre-
ceptis mirum in modum imbutum, fauere & fo-
uere omnes certatim predicat: Actuarius uel ne-
mine, nedum ignoto cōmendante, amicè sit exci-
piendus? Nāque ut vino vendibili suspensa hedera
nihil opus esse passim iactatur: ita nec auor
sua laude ac gratia ornatissimus, apud uitum hu-
manissimum, & medicorum filios obnixè colen-
tem, & liberaliter habentem, aliena predicatione
egere uidetur: ut eam quoq; ob rem, si quem
tibi iam offero atque cōsecro, nullis preconiis no-
stris, de more multorum, locuples atque onustus
accedat, minus sim reprehendendus. Deinde, hic
noster Actuarius aliunde quam abs te, patroci-
nium sibi implorare minimè potuit, nam si is qui
primus opus hoc cōscriptis, patronum ipsi regiū
cubicularium delegit, an non per Deos immorta-
les, incōsulto facerem, si dum hoc ipsum è tene-
bris, ubi iandudū delituit, in lucē eruo, & auto-
ris consilium semper spectare debeo, Casario cu-
biculo familiarissimum aliis posthaberem? cum
eo sit tā celebri Mecœnate ceteris chartius & cō-
mēdiatus futurum, quo tu alios omnes eruditio-
ne, prudentia, nobilitate, ac imperatoria familia-
ritate, & gratia multo antecellis. Deniq; ex hoc
ipso, quod tibi, Heros prudentissime, Medicinæ

axiomatum longè petitissimo nuncupantur, intelligent studiosi uelim: hofce libellos, artis peritioribus duntaxat profuturos: imperitis uero (quod auctor testatur) neque conscriptos esse, neque nunc in eorum gratiam à nobis diuulgari. Ceterum, quod me in primis mouit, & quod etiam atque etiam mihi cogitadum fuit, videbam hodie ferè eorum qui liberales artes pro virili portione ornant atque exercent, industriam ac studia, dum huius atque illius auspicio suas lucubrations in vulgus edunt, apud patronos nō aliter quam si in scopulum impegiissent, neglecta ac diffracta iacere. Nec enim inertes & stolidos hos (qui, si Dijs placet, sibi iniuriam fieri, quod erudituiri suos partus apud illos exponant, ac plurimum propterea de sua existimatione dedecere arbitrantur) aliud quam scopulos atque immannia saxa recte appellaueris, ad quę dum temere, re nō bene perspecta, appellant, studiosorum conatus alliduntur, & miserabilis naufragio confinguntur. Quos insauitos scopulos ut declinarem, iam cum cū amicorum precibus victus, Aetuarium uertere aggrediebar, te unum cēu fidā Cy nosuram intuebar, qua duce, tutum felicemque portum mihi promittebam. Quam cogitationē meā, cū iij quos paulo ante honoris caussa nominaui, Barsdorpius, & Malineus cōprobassent, iterum atque iterum gaudebam, quod neque remerario iudicio falsus fuisset, neque restaret quippiam, quod ob naufragij metum, ab incepto

cursu reuocare valeret. Iam igitur unum super-
eit, ut me optatum portum inuenisse intelligam,
& rei medicę studiosos aliqua ex parte iuuisse,
nec oculum operamque planè lusisse cognoscam.
Id enim si fieri, & nos maiora atque exoptationia
parabimus, & Aetuarium hic recens. Latij inco-
la, suam sibi felicitatem secum gratulabitur: ne-
que eum, ut iampiudem sub tuo auspicio sibi est
pollicitus, commutaret aut patre aut vestris p̄o-
nitibit. Vale Heros optime, & qua ceteros
soles humanitate, Aetuarium, & nos in primis
amplectere. Pifis.

IN ACTVARIVM AB
HENRICO MATHISIO RE-
stitutum ac Latine redditum,

Carmen Gerasij Marstalleri Brisgoi
ad lectorem.

Est aliquid veterum, quę desunt, addere libetis,
Augere & nostris tura aliena bonis:
Hoc facile est: primos sed rerū ostendere fontes,
Difficile, & summe non nisi mentis opus,
Illos si tollas, omnis tibi cura petibit:
His sine nil cernes, his sine nullus eris.
Hic tua scripta probant, te nō censore probantur:
Non falsi falso corripuisse queunt.
Hic que conueniunt rata sunt: diuersa notantur
Errorum punctis: aēte pulsā cadunt,

Hos penes est constans & vis & regula veri,
Iudicio vnius stansque cadensque Dei.
Clara theatra diu quibus hac cuncta reliquit,
Illa caue penitus nil valuisse putes.
Lima volat precepit hodie sibi quisque dolandi
Ius capit: hic noli præteri, sic modum.
Hic aliquid cernens mutandum, pretius omne
Tollit, & auctores in tuis se cupit.
Mitius alter agit, solos abcedere vultus
Tentat, & inde libtos emaculare benet.
Hunc sequere, & mediū serua, non omnia diu ait,
Nec male propugnas, quæ male scripta vides.
Attamen hic opus est ratione ac tempore: velox
Impetus erroris semina foeda iacit.
Omnia decrescunt: vix nos caput altius effert,
Musæ licet veterum corpora nostra leuet.
Quæ noua sunt usus tibi longi examina firment.
Nec prius his certam tollit vel ad de fidem.
Sæpe hodie iuras hac uera, hac falsa peritum
Quæ tandem contra se habuisse docent.
Tempore si tanto purgata volumina labes
Seruarunt, vitijs nec caruere suis, (tas,
Credibile est, scriptis, quæ nostra hec cōdidit &
Mendarum plures nunc superesse notas.
Antiquis igitur noua confer, tēque magistri
Fallere nullius dulcia verba sine.
Tutius interea credes, quæ multa probarunt
Secula, quæ summis complacuere viris.
Ergo uetus artis vigili monumenta labore
Quæ reuocat, curæ fert melioris opem.

Hec seruata velim, sint regula ut apta nouorum,
Quia genium nimio saepe calore fugant.
Hila sed opresit socordia magna prioris
A Etatis vix nunc eruta prisca valent.
Artificem exposcunt, qui res & verba reponat
Incidi, haec eadem qui coquat igne nouo.
Saepe peregrina sub ueste latentia, nostras
In chorcas alijs sunt capienda togis.
At labor est maior, chlamydem cōponere tritam
Quām suet ex pannis pallia multa nouis.
Idcirco veterum nobis qui scripta recudit,
Plus iuuat, vrgentis plūisque laboris obit.
Præstitit haec magna cum laude Mathisius, ore
Dum Latio has Medicæ protulit artis opes.
Delituere diu, blattis factæ esca, situque
Corruptæ: faciem non habuere suam.
Illas Henricus duplici iam fronte reducit:
Priscam restituens arte suēnsque nouam.
Argutis spectans oculis & lumine vtranque,
Vtraque par, dices, seruat in ore decus.
Vtraque Phœbæ te fontis ducet ad vndas,
Corpora sanantes unde bibuntur aquæ.
Has sequere infixis oculis, harūmq[ue] parentem
Henricum merita laude animoque cole.

MEDICINÆ CANDI-

datis Nicolaus Stopius Alustensis.

PREclaræ cupiens medica præcellere in arte,
Huc properes: voti nam cito cōpos eris.
Alma pā̄sme adest, hāc ipse Mathili⁹ ornat,
Quam tibi diuino transtulit ingenio.
Hac methodo fruere, è tenebris est eruta cxcis,
Prætextum ignavis non datur vnde petant.
Nec satis est obiter semel euoluisse libellum
Fruclus qui latos percipere inde velit,
Peruigil in studijs maneat, per amēna requisens
Gaudia, quæ potis est lectio multa dare.
Auctori referatque acceptum, gratus haberi
Qui cupit, & tanto munere dignus erit:
Népe bonis videat si acceptum hunc esse labore,
Non poterit quicquam gratius accidere.
Scripta bonis bona sunt, sed lentur frivola incipi,
Ad morbos animi pharmaça nulla iuuant.
Naturæ valeat si quis depellere morbos,
Hic verè diuos inter habendus erit.
Ecce datur corpus prudenti rite tueri
A Egrōque antidotis pellere posse mala.
Quum medicos igitur dederit sors optima tales,
Portitor umbrarum cymbāque nigra vale.

ACTVARII ZACHA

RIAE FILII DE ACTIO-
nibus & affectibus Spiritus animalis, huiusque
nutritione, ad Iosephum Racendytam, libri
duo,

Julio Alexandrino Tridentino interprete.

E I V S D E M L I B R I

VII de Vrini, Ambrosio Leone Nolano
interprete: ad Græcotum exemplarium fi-
dem à Iacobo Gopylo recogniti.

ILLVSTRISSIMO DI
D A C O H V R T A D O M E N D O -
z z oratori Caſareo,
Iulius Alexandrinus Tridentinus S. D.

V O D mihi anno ſupe-
riore hinc diſcedens man-
daras, vir illuſtriſſime, vt
Actuariū, cuius mihi exē-
plar cōmodaras Grācum,
Latinitate donarē: tamctſi
planē ſciebam nōdum me
inter doctos tātum adeptū
eſſe auctoritatis, vt traducere ir. Latiū tuto pos-
ſem peregrinum hominem, tamē id ſedulo mihi
faciēdum curabā fretus auctoritate tua, quā tan-
ta eſt, vt quoniā tu mihi id mandafles, ſolum opti-
mo id ego iure facturus viderer. Sed obſtitit in-
cēpto iam tum meo vnuſ & alter, qui dicerēt la-
bore me hoc nihil aliud conari, q̄ vt fruſtra nego-
cium mihi cōficiendum aſſumerē, in quo iam alij
quidā deſudaffent viſi eruditii, ac propterea quaſi
aētū agerem. Itaq; ſubſtitit paulisper, ſtudiūmque
meum repreſſi, quo in primis ſtimulabat ad exhibi-
bēdam obſeruātię in te meę ſignificationem ali-
quam tali quadā lucubratiuncula, animique mei
propenſionē teſtataſt ita faciēdam: donec certis
tādem auctoribus cōperi præter Ambroſiū Leo-
nem, qui de Vrinis, & item Ruellium, qui de Me-
dicamētorum cōpoſitione interpretatus eſt, nuſ-

quam gētium reperiri A ctuarij interpretē vllum.
Denuō igitur rem aggressus, desumpsi mihi libel
lum porissimū quem verteré, de Spiritu animali,
sive q̄ eiusmodi mihi visum est opusculum id, in
quo vir ille quātum in philosophia promouisset,
ostenderit: sive q̄ maximus inde ad studiosos om
nes perueturus v̄sus esset per te studiosorum iam
omniū & literatorū verē fautorem ac patronum
principū, sive ob vtrūq; potius. Nā & par est stu
diosos omnes multū inde reportaturos esse fru
ctus existimemus, vt quib⁹ via in hoc præmunia
tur ad facile & sincere intelligendū, & tibi nō in
gratiissimū futurū hoc quicquid est laboris inter
tot negotia, ac ingentem terū molem qua assidue
distinceris, etiā iucūdissime persæpe philosopha
ti. Nauui igitur rei huic operā, sed prēproperā,
atq; haud scio an perfunctoriā nimis, vt ex qua
quæsitum mihi tantū specimē quoddā sit operis,
deinde totiusad te destinati: voluerimq; experiri
hoc veluti prægustamento quodā, an responsura
essent, quæ ex auctore eodē paramus. Simul sub
aduentus rui famam mirum quā auctor is ad vos
redire statim gestierit, familiām que tuā amplissi
mā illā atque ornatissimā inuisere, vix ut tātisper
contineri à me domi potuerit, dum eum aliquo
modo reconcinnarem in transcursu admotis tā
tum manibus sic festinanter, non etiam adhibi
tis. Quod ego minime quidem miratus sum, si
homo laetus, & (vt scripta eius loquuntur) homi
num etiam primatum, ac sapientissimorum con

Suerudine v̄sus, curtā domus nostrā suppelētū
reformidat, & priuatos hosce parietes p̄taſus,
diuersari apud ipsam rerū magnificentiā tecū ma-
luerit, quū p̄fertim hoc nomine cōmendatiōnē
ſe tibi futurum eſſe ſperaret, q̄ iam Latine quoq;
ſciret. Itaq; bene illi precatuſ, dimiſi Latinum fa-
ctū hac meliore certè ſui ex parte: & ne publicū
acciperet, interim monui, niſi amplitudine tua te-
ctus, ac patrocinio v̄lus, cuius ea iā ſit vbiq; auco-
ritas, vt ſi quidem ea acceſſerit, nihil illi timendū
ſit à vitilitigatori⁹. Hāc ergo huicvt p̄fetes orō
atque obreſtor, vir amplissime: debes certe domi-
tuſ antea quoq; alto, atque educato, & nūc eodē,
quasi postliminio quodam redeunti. Quòd ſi in
tāta rerum administratione fidei tuā & diligētiae
cōmiſſa, qua continue vrgeris, ac tāta nominis fa-
māque dignitate, ex qua iam rebus ſuis auxiliū
omnes atque ornamenti frequentiſſimi petunt:
& quū, vt ille ait, Tot ſuſtineas, & tāta negotia fo-
lus, tamē apertiſſimas ſemper patere eruditis om-
nib⁹ foreſtuas voluisti, nec ſpōte tantū veniētes
admitris, ſed etiā vltro accerſitos, ac vndiq; loco-
rum cōquisitos, & alleſtos p̄mījs domi alis, nul-
lis ſumptib⁹ parvens: nō opinor, rejicies hūc tam
ſelibenter addērem famulitio tuo, cuius pars an-
tea fuerat, nec ſedē illi inter tot virorū monumen-
ta negabis, multa quidē illa, & p̄eclarā, ſed quorū
tamen non omnino de honestatus ſodalitium
ſit homo, & philofophus, & medicus, & quidem,
vt Homeruſ ait, πολεύτης οὐδὲν. Vale.

ACTVARII ZACHA-
RIAE FILII DE ACTIONI-
bus & affectibus spiritus animalis , huiuscque
nutritione, ad Iosephum Racendytam,

LIBER PRIMVS,

Iulio Alexandrino Tridentino interprete.

PRO OEMIVM.

Vum assidua tua nuper philosophandi consuetudine circunfusas intellectui nostro tenebras disculeris , coegerisque ad nos ipsos redire, ac perspicere spiritum inesse nobis diuinū, atque intellectualem, qui in animali hoc & intelligibili spiritu clucens, functiones nostras perficiat: commentariūmque tibi præterea exhibendum censueris de spiritu animali nostro, quo purior is arte adiutus perduret, tum de victus ratione, qualem huic adhibere conueniat: inique sanè facturus sim, nisi tuæ in hoc voluntati morem gessero, librumque in tui gratiam hunc, quo pro consilio utare, exarem: quo scire promptius possis, quānam victus in hoc ratione vti debeas, corporique vna sanitatem, ac spiritui huiusmodi animali intelligēdi vim syncerā illā clariatis: pro-

S A C T V A R I I

præter quodd p[er] exteriis curam te in hoc vnum
contulisse videq[ue] omniē, mens vt tibi, dum theo-
remata contemplatur, instrumento nimirum
via idoneo, animq[ue] deinceps facultates illustrat, et,
vnde tanq[ue] beatum te esse arbitrere spiritus hu-
iusec[que] quiete, ac constitutione. Atque hoc tibi à
me muneris persolutū iamdiu oportuit pro iis
quibus nobis v[er]sui sis, artis bonis. Conueniens
denique esse visum est obtemperate iam, optimāque & absolutissima artis theorematā aggredi,
tibiq[ue] vna tali tantōque amico, patrīque
optimo gratificari. Nam quod medicorū theo-
rematū finis sit spiritus qui in nobis est anima-
lis, contemplatio, quo planè spiritu rationalis
animq[ue] facultates illustrantur, itēmque initium
is & veluti fundamentum statuat ut iis homini-
bus qui in mundo ipso intelligibili versantur, tu
quidem exacte sanguis nostri, nōsq[ue], vt scis, satis de
his nuper philosophati sumus. Quod verò qui-
busdam quasi scalarū gradibus assūtilentur phi-
losophicæ speculationes, quæ quidem menti
ascensum à vilioribus ad digniora p[re]sentent, inte-
rim tamen mutuo invicem auxilio egeant, hinc
facilē colligas. Etenim mens, qua[re]que circa ip-
sam versantur anima[re] actiones, in quæcunque fa-
cultates suas transmisent, perspicua illa, susci-
piendisque formis idonea permanere cupiunt.
Hec porrò nunquā quidem conuenientem sibi
ex arte rationem integrā seruant, quæ penes
temperamentum qualitatēmq[ue] spectatur, ac quan-

DE SPIRIT. ANIMAL. I.

3

ritatē: nisi mēs prius ipsa diligenter perspiciens, commodum viētus rationis medicamētorūm que vsum inueniat, in iis quidem, in quibus operæ preцium sit ita fieri: quandoquidem in omnibus id non euenit. Quæ quum ita habent (id quod longe sancte ipse quam nos, melius dictis cōfirmatis) satius fuerit repetito hinc sermone, declarare prius, quæcunque scire eum cōueniat, qui forte in librum hunc inciderit, ne fali ciōtingat rationum ignorantia, quibus hominis cœconomia dispensatur. Siquidem verisimile est, ut ad aliorum quoq; manus perueniat liberis, quibus non eo quo tu in philosophia habitus præditis videri, non omnino inepta possint etiā hæc quæ ante propositā materiā dicenda sunt. Quum igitur eorum, quæ secundum natūram perficiuntur, nullum neque temere, neque vt fors tuit, fiat, maneatque hoc firmiter maximum, atque inconcussum axioma: iniquum sanè fuerit, eorum quæ fiunt, erroneam ac minime opportunam originem causari, eo quod veras, quibus illa constant, rationes ignoremus: quum æquius sit ab iis quæ competita habemus, ad incōperta transire, horūmque ita vnā inquisitionem moliri. Hoc enim pacto etiam eorum quæ alioqui nos fugiunt, plurima sese manifestant menti diligenter ista ac sollicitè tractati. Natūra enim hęc, & similitudine, quæ secundū ipsam sunt, nouit: excellentia autem, quæ post ipsam: participatione vero, & alteratione,

A ij

4 ACT VAR II

& affinitate, quę supra ipsam. Porrò q̄ non omnibus innatum hoc sit, vt ea intelligant, causa in eo fuerit, quod inde auersi circa materiam hærentes inhiamus. Itaque ne productio in lögum sermone, institutum videat transilisse, propositi nostri initium à re ipsa sumemus quę in questione versatur, si paucula prius quædam de anima dixerim, sic nimis orationis ipsius ratione exigente.

DEMONSTRATIO EX PARTI cularibus animalium irrationalium proprietatis, quod diuina quædam nobis insit substantia,

Caput primum.

Hominem ex contrariis constare in unum coeuntibus, anima videlicet & corpore, & tibi ipsante alios clarum ex demonstrativa methodo factum est, & multis præterea ex ipsa quam de sensu sumunt, fide: id quod, qui in sensum respiciat, non sanè minus ex defunctorum quoque corporibus deprehendat, quæ, quum melius semper quiddam recedit, puta anima ipsa, demortua vitantur. Ceterum hoc quum in animalibus quoque reliquis appareat, nondū sanè discrimen inter nos & ratione carentia animalia statuerit, manifestū. Ratione verò manifestum facile fit, quid inter irrationalēm rationalemque animam intersit. A nimalium enim unumquodque ratione carentiū præcipua quædam innata obtinet, quæ ipsum cōstituant: his-

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 5

que ipsis, priusquam videri possit edoctum, nulla praecunte formula vtitur, neque quomodo ad hoc devenerit intelligere interim valens, neque verò quo pacto ad aliud se conserat institutum sciens, sed ipsisdem semper vnumquodque vtitur. Etenim apis eisdem vbiique adhibet extuendis alucaribus figuras: quum tamen interim licet, diuersa etiam figurarum ratione, præstare securitatem: eodemque semper artificio vtitur: neque illa vnuquam, vt ab opere suo cesseret, perficeris: neque verò si feceris, aliud illum opus aggredi animaduertes. Quin si eam animal iam factam à parentibus segreges, idque quum nondum mellis faciundi œconomiam didicerit, vnde id & quomodo constet, iamque dimissam libere euolare sinas, eadem huc, quæ progenitrix, præstabit, nec sibi operis quicquam omittet, propterea quod nō antea initia ga à parentibus sit: nec si vel plurimum laboret, maius vnuquam quicquam quam reliqua, præstiterit. Formicæ tritici, granorumque reliquorū acervis gaudent, quæ a statis maximiè tempore colligant: hyeme verò nunquam foras prodeunt, nullaque his, vt apibus, florū cura, aut rotis tenuis: quin in eadem semper sibi propria incumbunt, neque eas in alucaribus hyemare vnuquam videas, neque, vt mures solent domestici, in tectis aut parietum cauernis: sed vnaquaque subterranea sibi habitacula parat, futuramque cœli temperiem cōstanter usque expectat.

A iii

6 ACTVARI

Araneus texit retia, vnde illi viet^o suppetat: quē si vel arctissimo inclusis foranini, nunquam tam otiosum reddes, vt non & filamenta producat, & insidias culicibus tendat saltitantibus, aut muscis, aut insectorum animalium alicui, quorūmque captura facilis sit. Aliaque aliis, sibi autem propriis interim studiis delectantur. Siquidem leo venatum maximè exit, ac cætera rugitu territat: neque hunc tam unquam cicutē redideris, quin dimissum idem semper facilitare vides. Lepores contrā vniuersam perpetuo vitā formidolosam ducūt. Canibus autem amor magis quidam in dominos inest: aliisque item alia insita visitur quasi prærogatiua quædā, & (quod in totum dicendum sit) nullum repertas animalium, quod non aliis conditione quadam præstet, omnia autem à se inuicem exuperantur. Quo sanè fit, vt non solùm hac de causa semi-perfectum dici animalium vnumquodque possit reliquorum sua in specie, veruinctiam multo magis, si concesserimus patuam ea quandam obtinere particulam, ac veluti transfluxum rationalis partis nostræ, nempe artifice ita opificij ipsius ratione dispensante, quo videlicet ex apparente hac societate ad affine sibi conuertatur animalia rationis expertia, meliori autem & superiori concedant, facilèque in seruitutem redigantur. Quemadmodum sanè & nobis, quibus ipsis intellectualis substantia concredita est, attributum fuit, vt ad mētem nos ipsos tantum

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 7

dirigamus, atque extollamus sanctam illam supramentem atque substantiam. Quod si errore in hoc collabamur, cum nos inde decidimus, tum vero bruta reptiliaque iisdem à nobis spatiis distant, id quod manifestum maxime sit ex conuersione iterum ad Deum nostra. Jam tum enim effera, venenataque animalia obedient, trahunturque in servitutem, & cicura redduntur iis qui penes dignitatem intellectus illam nobis concessam ipsi vitam ducunt. Atq; hęc latius quidem fuerat ex te perquirere circa intellectus opera maxime versato, quique alia huic omnia posteriora semper duxeris. Nobis autem, quoniam persuasum est hęc ita se habere, multum sane existimandum est esse inter hominem brutaque animalia interstitij, sicuti plante posterius quoque confirmabimus.

Q VOD ANIMALIVM RELI.
quorum nullum animalis alterius prerogati-
um fert, homo autem cunctorum sibi vendi-
cat prerogarias, harumque meliorem quam
illa usum nouit, rationem ad hęc adhibens &
intelligentiam,

Cap. 11.

Q VOD si quemadmodum innata quadā
proprietate alia aliis prudentia præstant, ita
pluribus quoque modis aliis cum genere huma-
no communicarent, non inepte sane quis affir-
maret, hominem eandem cum brutis, aur quod
proximum est, non dissimilem certe animam

A iiiij

8. ACTVARI

sortiri. Nunc tam detiore animalia rationis expertia quam rationalia, conditione sunt, ut animalium irrationalium nullum quamlibet ante quavis aut vi coactum, alterius vnuquam opus peragat: sed ad eudem semper modum prudentiora opus edunt, quod sibi proprium sit: quomodo sancte minus quoque prudentia, suum. ac collatione quidem inuicem ista demonstratur. Cæterum intra proprios vnumquodq; limites moresq; perpetuò consistit: homo vero, quippe qui animal sit rationale, multoque meliore, ac nobiliore opificio constet, tanto magis cetera exuperat animalia ratione carētia, quanto hęc, (ne quid maius dicam) plantas vincunt. Ac planè quemadmodum in ignobilissimo quoque animali inspicias, licet plantarum œconomiam omnem, nutrictionem scilicet, & augmentum, & fructificationem, breuiter quodcumque plantarum proprium est: contrà autem in his nullius inesse videoas animalis aut sensum, aut motum, nedum mores, & officia: eodem modo quantum natura homo ceteris animantibus præstet perpendas. Ac primum inter homines alius alio prudentior appareat, & idoneus magis: horū autem vnuquisque artes subinde complure mutat, ac mores, modisque euariat infinitis. neque temerè quicquam inuenias eorum, quibus cetera animantia præstant aut moribus, aut vita ratione, quod non in hominibus quoque spectetur, ratione ex similibus similia semper

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 9

inuestigante: ac tanto magis excellere videntur nostra, quoties ad vnam quandam cum aliis imitationem se conserunt, quanto magis hec cum cōsideratione sunt quē ratione nititur. Quod si singula quoque horum examinare libet, sic quoque potissimum notes, quantum ab his homines dittent. Hic enim & brutorum ferociam notes, & timiditatem, ibi vitę communicantia, ac solitudinem, sicuti temperantiam in aliis, aut intemperantiam, scientiasque, ac cœli mutaciones, atque artes medicas, breuiter quodcumque in hominum vita spectatur vile, aut gratiosum. Ad hæc homo, non solum, vt apes, mel recōdit, sed diuersos etiam liquores, succōlsque ad usus dispensationem reponit, frugūmque formicarum more horrea constituit, tum penui immittit quæcumque humanæ vitę prodesse ratione ac rerum experientia comperta sunt. Porro aucupes pescatorésque araneis melius retia conte xere nouerunt, sicuti medici ipsi salutaria parre medicamenta, lethaliaque: horūmque simul omnium rationem bi reddere possunt: at rationis expertia animalia nec satis quomodo ijs quibus vtūtur, vtātur nouere, nec ad alia trāsire valent. Quo sanè mirari imprimis subit, quo nā tandem pacto, aut quibus demum persuasi argu mentis nonnulli partem animæ nostre intelle ctualem ad irrationalia vsque animalia detruserunt: quum ne spirituum quidem omnium pef simi sic se propriè habere existimetur, vt ad bru

10 ACT V A R I I

torum se conferant corpora, qui nihilominus ad homines quotidie tendunt. Sed q̄ maximo inter se discrimine discrepent rationalia iuxta ac rationis expertia animalia, frustra sane quis narratione longiore probare cōtendat, quum vel sensu perspicuum id esse possit.

Q VOD ANIMA NOSTRA, D I
uinum atque intellectuale ex propriis actio-
nibus colligat, Cap. 3.

Q VOD verò brutorum spiritus ille cum corporibus vnā abeat, nullatenus perstans, no-
ster autem is immortalis, diuinūque habendus
fit, vel hinc perspiciamus licet, quoties nostrum
hunc brutorum illi conferentes, consultantem
inuenimus, dijudicantem, ratiocinantem, sua-
dcentem, dissidentem, nunc hoc, nunc illo mo-
do, ac plurima & mirifica ex insomniis quiesce-
te semper corpore explanantem. & quid quę so-
attinet de insomniis mentionem facere: quum
iis quoque quibus repurgatus animalis spiritus,
vitāque omnis ad rerum contemplationem cō-
uersa fuēt, omnia in aperto sint, quę alioqui
natura sua sensui se nostro substrahere solent.
Etenim quales tandem humores, aut spirituum
effluxiones, aut irrationales facultate: tam yn-
quam expedite, nunc quidem exiguo admodū
horæ mortētō orbis yniuersi peragratione mū-
dana opera perspexerint? nūc autē relictis post
se his, & ad diuina magis accessione rerum etiā

DE SPIRIT. ANIMAL. I.

quæ nondum sunt, eventus pronunciarint? An hæc animaliū rationaliū videlicet prærogatiua est? Propterea autem q; non ad hæc cōuersi viuamus, ambiguitas suboritur, num diuinum id nobis, & immortale inicit. Iam primū enim, nisi talem nos quoq; obtineremus substantiā, nunq; quidem sciremus diuinā in mundo & intelligibilem substantiam esse. Naturæ enim affinitate sensibiliū iuxta, & intelligibiliū vñūquodq; cognoscimus. Atq; hoc quidem pacto, quod in nobis diuinū atq; intellectuale est, ex actionibus, quas hoc ipsum edit, deprehenditur. Sed & cōplura alia, & quidē dilucidiora semper ad hoc afferre licet argumēta ratiocinatibus, idq; si rationalem animā dictorū semper suppositum statuamus. Neq; enim propositum nobis nunc est de hac tractare, sermonis tamē vicinia quadam in ista quoque excurrimus. Porrò ex pluribus quoque aliis colligi syllogismo potest, simpli- cem esse, per séquē mobilem rationalem hunc atque intellectualem spiritum. Immortalis autem quod præterea sit, cum ex iis ipsis quæ circa nos versantur, colligitur: tum ex iis quæ sensui patent. Et enim secundū Hippocratem quoque ipsum, si vñū esset homo, minimè sanè doloreret: sic certe vnde patiatur non habet spiritus intellectualis, & incorporeus. nam quomodo quæso interitū subeat? cui quidē nihil sit, quod illi passionem inferat? Quod si quod rationale nobis inest, diuinū, immortaleq; est, nostra

autem corpora hæc perpetuo flura sunt atque obſtupida, illud disquirendum quibusnam prius corporibus associetur anima, tum per quæ ſuis ipſa facultatibus corpora illuminet. hoc enim perſpecto, facile fuerit, artis quoque ipſius be- neficio, quæ prius huic ipſi communicant, me- liora reddere. Quemadmodum enim prava vi- etus ratio ſegniores nos, ac mēte retuſa, eodem fanè modo, quæ accommoda ſit, perſpicaciores adquæ intelligēdum aptiores facit. Hocque ip- ſum, etiam antequam vietus rationis scopum ag- grediat, per ſe potest vnuſquisque disquirens cognoscere, quoties ſeipſo quis actionibus qui- buſlibet obeundis nunc ſegnem magis factum eſſe intelligit, nunc promptum. Ceterum ſim- plex eſſe quod diuinū innatum nobis eſt, ac fa- cultatum multarum, terminisque circunſcri- ptum propriis, informe que, & incorporeum, ex illius ipſius actionibus diſcere licet. Quòd autem actiones ſuas edat, ſpiritu noſtro veluti instrumento quodam uſum, id fortaffe in na- rationis quoque proceſſu maniſtum fieri.

A N I M A M N U M E R O V N A M,
ac ſubſtantia ſimpliſem, facultate multipli-
cem videri,

Cap. 4.

A N I M A igitur vna quum ſit, ſicuri di-
ctum eſt, ac ſubſtantia simplex, ſuis autem ip-
ſa facultatibus multiplex, ac diuersa, corpori

hunc nostro additur. Quum enim inter huius facultates aliae diuinę magis & purę sint, alię si cum his conferantur, abiectiores, quæque opus suum in corpore demum absoluant, ut sese spiritui huic nostro addat, aptam esse per hasce posteriores vires, recte sanè affirmarimus. Nec iam mihi hoc loco fidem adhibere noli, quum abunde possim etiam ex iis quę ad manus habemus, sensuique sese offerunt, argumenta colligere. Vnum certe atq; alterum allatum exemplum, minime quidem contendēdi cupidis fidem satisficerint, animam simplex quiddam ac multarum facultatū esse. Ergo in simplicibus medicamentis quibusdam, quę duabus tribusve qualitatibus prædicta sunt, nulla harum alij officit, neque secundum sensum, nequę verò secundum facultatem, sed cuiuscunque tandem harum familiaris fuerit pars affecta, huius ipsa vsum persentit, proprietate nimirum quadam qualitate illarum actiua efficaciter in contrariis partium affectibus agente. Si quis enim aloen deuorat, animaduertet is humores ventriculi os infestatēs perpurgari, facultate scilicet illius abstersionia: huius itē euaporatu, aut illitu discutiuntur, quę pupillę tenebras offundunt: rursus deforis imposita, adstringendi virorū addiderit ventricu li ori resoluto, sicuti sanè lumbricos quoque interfeceris, si umbilicum, & abdomen inunxeris. Atque hęc ita diiudicantur, dum facultas illius unaquęque in partiū contrariis affectibus opus

14 . . . . . A C T V A R I I

præstar. Porro capparis facultate alia ventricu-
lum confirmare creditur, atq; alia humores hūc
ipsum occupantes abstergere, aliisque item dis-
secare, ac viscera infarctu liberare. multaq; præ-
terea alia id genus inuenias, quæ cōmixtas mul-
torum v̄ suum facultates obtineat. Quod si igi-
tur simplicia ita medicamenta facultatibus præ-
dicta sunt, facile (prope dixerim) cōfectibilis,
ac dissentientibus, diuersumque inde in nobis
opus in affectibus contrariis edunt: cur non
quæso diuina atque intellectualis substantia
conuenientia sibi perficerit, pro facultatibus
quas obtinet?

DE PROPRIIS FACULTA-
tum animæ actionibus. Cap. 5.

A C mens quidem parum omnino, aut nihil
per se cum spiritu nostro cōmercij habet. Hec
enim quum intellectualis rationalisque animæ
nostræ princeps sit, & in primis sincera faculta-
tas, maxime excusitu ad similia gaudet, vnde sibi
intelligibilia omnia cōcipiat, quo plane tempo-
re maxime eam auersam esse cōtingit à facultati-
bus, quæ penes sensum spectantur: quum sensu
noltro, quo vno in primis pecudum more
viuimus, sita maxime ex opposito sit illius actio.
quæ sanè, vt nihil interim illi maius conceda-
mus, quam quod dignitate, & efficacia excellit
quibuscum commercium init, sic quoque mul-
to iis quæ sensui subiecta sunt, præstiterit. De-

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 15

nique hęc in facultates inferiores, quæque post
iplam sunt, instrumenta, quæ quidem perpolita
fuerint, & nitida, multa ex iis quæ aspectu po-
tiora sunt, transmittit, ad ipsum usque sensum.
quatenus autem rudia illa esse contingit, eate-
nus cogitationes quoque inde profectæ, rudi
ac prorsus erronea forma accipiuntur. Intelli-
gentia autē menti dignitate proxima, per quen-
dam quasi gradum à mente in facultates quæ
deinceps sunt, effingens spectacula traducit,
quantitate ac colore carentia. Hęc autem op-
nio excipiens animę facultas ambigua quędā,
quippe quæ ex cogitationibus stabilibus, & in-
stabilibus imaginationibus formata sit, imagi-
nationi tradit. Atque hęc mens quędam quum
sit (quemadmodū sane & dicitur) passioni ob-
noxia, colores, & formas, & figuræ, & qualita-
tes, & situs, aliisque id genus, vnaqueque affectis
rebus addit. Ac plurimis sane eorum qui se con-
templationi totos tradiderant, resoluta mente
contigisse audio indignum quippiam prorsus
proposito suo, temporisq; frustra iacturā feci-
se. Siquidē violenta omnino pars hęc est, ac con-
trà quam animę actiones adfecta. Quantum e-
nim difficile factu menti est, ut cogitationem in
ista deducat, sensuque subiiciat: tantum sane
haud promptum est imaginationi, ut se passio-
nibus subterahat, quascunque sensus adfert. Vi-
detur enim imaginatio sensuum quędam tan-
quā quies, ac veluti promptuarium esse in vita.

A C T V A R I I

Ac brutis quidem hoc ipsum pro parte est omnium principalissima: nobis contrà principium hoc est à sensu, animalium facultatum. Verum-enim uero quoniam sensum nobis affectum videmus, interdum vnum quedam, interdum omnes, plurēsve, nec sane minus contingit, ut & imaginandi quandoque vis, & ratiocinandi, & memorandi patiatur, age illud quoque inquiramus, quomodo ista patiatur, quibūsque de causis, tum cuiusn viētus rationis adminiculo, minime obnoxius quis reddatur huiusmodi affectibus, ut, quod polliciti sumus, ad finem ita demū suum deducatur narratio. Ergo animam minime pati posse, passionum autem nostrarum participem fieri ob spiritum, qui nobis inest, animalem, quo illa, quasi vehiculo quodam vtitur, pérque hunc ipsum suas eā perficere actiones, partim iam demonstratum est, partim dicendū restat. Quod autē in mediocribus huius ipsius alterationibus, & transmutationibus fiat interdum, vt non spernenda quedam symptomata corpora insequantur, hoc quoque in sermonis progressu ostenderimus.

D E D I S P E N S A T I O N E N V T R I

menti, vbi & de differētia spirituum, qui tum in ventriculo generantur, tum iocinore, tum corde, tum cerebro, ac quemadmodum his ipsis facultates animales, tanquam vehiculis tantur,

Caput 6.
Quumque

Q VVMQ VE spiritus is animalis finis
 sit, quemadmodum sanè non ineptè quis dixe-
 rit, & economia quæ nobis inest, neque huius vn-
 quam interquiescat afflatus, & diffatus, operæ-
 precium fuerit considerare vndenam genera-
 tionem sortiatur: tum quomodo syncerus set-
 uetur. Et quoniā propositi quidem nostri prin-
 cipium is summāque ac veluti caput habetur:
 non patum autem conferre existimandus sit de
 reliquis etiam spiritibus tractatus, quem præ-
 sertim absolutior ita narratio alioqui institua-
 tur: aperiendum sanè oratione de humoribus
 quoque fuerit, qui prima censemur elemen-
 ta in nobis, déque spiritibus qui ex his ge-
 nerantur, atque ante omnia de nutrimenti di-
 stributione, spirituumq; qui ex ea prodeunt: ne
 forte, si qua parte manca narratio inueniatur,
 claudicare ita pollicitationem nostram contin-
 gat. Ergo præmanso cibo, inque ventriculum
 ad concoquendum delato, siquidem succi bo-
 ni, facilisque cōcoctu, minimèque flatuosus sit,
 ac bene se ventriculus habeat: nullisque humo-
 ribus infarctus fuerit, tempestiu sanè ita con-
 coctio redditur, nihilque proflus, aut pauxillu-
 lum certè quid spiritus supra infrāve erumpit.
 Exhalatio autem inde vaporosa quædam in ca-
 put resiliens, huius squalorem madefactu tem-
 perat, ac meatus deobstruit adpulsu quodā leni,
 sensuūmque cōtentione relaxat, & vigiliis fo-
 porosam quietē cōciliat: atque ita demū cessat,

dispensato, vnde emittebatur, alimento per ven-
trem, ac remisso. Quod si probi quidem fuerint
cibi, contingat autem ventriculum, aut tempe-
ratura aliqua mala, aut humorum quotundam
infaretur laborare, & imperfecta euadet conco-
ctio, vaporesque inde resilientes, aut crassi cali-
ginosique erunt, aut fumidi & fuliginosi, qui pos-
sint facile omnes temporis mora crassum turbati-
dumque reddere spiritum qui nobis inest.
Quod si cibi praui, malique succi quum sint,
qualitates præterea alienas referant, concoctu-
que nonnunquam difficiles fuerint, sic quoque
accident non dissimilia iis quæ iam memorauimus:
ita quum partim qualitate, partim quanti-
tate nocumentum inferant alimenta, instrumen-
ta autem ipsa, aut intemperamento afficiantur,
aut tenaci humorū obstructione, ex vaporibus
inde resultantibus alterationes gignuntur huius-
modi in spiritu hoc, mediocres quidem, quum
aberratum mediocriter fuerit, insignes autem,
quum insigniter. Verum quū digesto in humo-
res elementares ipsos nutrimento, viscera que-
que exceptos succos vi sua innata exquisitius cō-
fectos assimilant, ex alteratis ita cōficiant, pe-
tunt quidem caput vapores, sed qui tamen per-
turbare illud non consueuerint, nisi valde exu-
perarint: optimus tamen omnium succus, qui ipse
spiritum nostrorū principium est ac materia,
in iecur tendēs, viscerique assimilatus, primum
spiritum hunc naturalem progenerat, quo pars

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 19

etiam animę nostrę concupisibilis declaratur: hoc enim quasi instrumento quodam animalis eius facultas vtitur ad concupiscendum, citrāque rationem appetendum. Hęc autem ita se habere argumento id fuerit, quòd affectio hoc visceri, humorēque eius in corruptelam abeunte, & cibos auerſari, & cūcta fastidire videmur, à venerisque vſu alieni, proniisque in iram, & amarulentiam sumus, affectusque id genus, prout spiritus qualitas aliqua exuperarit qui vitiatus in ea fuerit. Nam ob vētriculi cōſensum, redundantes vitiati humores minus omnino noxij sunt, possisque hos minore negotio superare. Sic autem alimenti defectum sentit destitutū corpus: propterea quòd visceri huic funētio concedita est quæ stirpium propria habetur. Huius ipsius spiritu animae facultas moderatrix conuenientia suggerit. Porro quòd videatur in ventriculo progigni spiritus quidam diuersus ab aliis, quo particulatim etiam in iis quæ appetimus, sensus varios concipimus, quoties nūc huius, nūc illius, interdum etiam praeui, sicuti boni interdū cibi appetētiā retinemus, manifestum sanè fuerit, quum quotidie ita affici videcamur, ac nūc quidem similia appetere pro humorum exuberantia, interdum autem exuberantibus contraria, corrīgēndæ nimītum nimietati. Atque is quidē spiritus frigidus humidusque, si cum iis conseratur qui deinceps habētur est, cibariāq; particulatim appē-

20 ACTVARI

tendi facultatis vehiculum quoddam. Hanc portat ipsam excipit iocinoris facultas generalior quam sit capaxque magis, ac principium appetitus maioris, & cōcupiscentiæ. Nec sanè mirum, siquidem una numero quum sit anima nostra, varias interim actiones edat: quum pro apta instrumentorum natura multarum hæc esse viriū censemur, corporique vniuerso accommoda proprietatibus quibusdam. Atque de his traditum in hunc modum sit. neque enim progredi vltetius licet, quodque polliciti sumus, trahit. Spiritus igitur animalis is sicuti tenuior multo ac purior, calidiorque reperitur eo qui in ventriculo inter alimenti cōcoctionem generatur: sic sanè eo qui deinceps est, lôge humectat est, videturque multum infra illius tenuitatem ac calorem subsistere. Etenim quum post distributionem in gibbas iecoris partes, sanguis secundum venâ diducatur, quam ~~sanguis~~ appellat: huius planè ipsius pars inferiora perire videtur, pars recta ad cor redere, qua per dextrum cordisventriculum, in sinistrum permeat, exactiusque inibi cōfecta, per arterias superius inferiusque redat, spiritumque ita progignat, quem vitalē appellant: qui in corpus vniuersum à corde, nō secus atq; à fonte quodam procedit, quod fabricatum à natura vita instrumentum fuit. Neque enim patuerat, vi natura rerū harum formatrix, instrumentum constitueret naturale, quo animalia locum subinde mutantia alteren-

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 21

tur, augerenturque, nisi vita prius instituisset.
Nam si ob loci mutationem principali animæ
parte eguerunt, quæ dignitate alias antecellat:
longe adhuc magis additam hanc oportuit vi-
talem. Vientum enim nonnulla loci mutandi
facultatem nō habent: at eorum quæ locum mu-
tant, nullum non vitæ quoque factum particeps
fuit. Quòd si quis materialem præterea causam
consideret, inueniet is vitali longe facilius esse
quàm naturali, vt in animalis principalisque spi-
ritus ideam transeat: sic, vt usus ipsius ita cogen-
te necessitate, post naturalem vitalis existat:
postremo autem sic quoque animalis gignatur.
Cæterum quemadmodum sumpto à ventricu-
lo initio spiritus tenuior in processu fit, non ita
calidior quoque semper euadit: sed ad cor qui-
dem usque ipsum, sicuti tenuitas, ita & calor, p-
cedendo pmouet: multum tamen interim hu-
midi demitur semper: deinceps autē ab hoc ca-
lotis quidem multum remittit spiritus, tenuita-
te autem proficit, humiditate iam quoque defe-
ctus. A terciis enim, venisque sursum latis, & in
minima vasa diductis, hinc demum plexus reti-
cularis fit, inferius per tenuem membranam sic
vocatam cerebri corpus ipsum intercipiens.
Hinc porrò enutrito cerebro animalis denique
spiritus generatur in ipsis sinibus, cui iam ani-
mæ nostræ actiones commissæ sunt, quum in-
strumentum factū sit dignitate primū, ac tenui-
tate affine. Verū quum de parte omnium maxi-

me contéplatiua institutus nobis sermo sit, diuitius quoque cōtemplemur oportet, ne quid nos temere fugiat, quod dicendum sit: hoc enim pāto, integrā narrātiōnē reddidimus, numerisque suis digestam.

DE C E R E B R I F O R M A T I O.

ne, dēque animalis spiritus discriminē, qui in cerebro cernitur,

Cap. 7.

S P I R I T U S itaque animalis hic, quām in cerebro perficiatur ipso, non sācē pauca admiratione inde digna proueniunt, de quibus addūbitate libeat. Quandoquidem in visceribus aliis in quib⁹ vitalis naturalisque spiritus perficitur, in quancunque corporis partem distributi hī fuerint, functiones semper easdem spectare licet, aut si aberrare paululum contingat, exiguū id nec sācē notatu dignum habetur. At hic aliter se habet, hīc enim aliæ visuntur actiones, aliæ ibi, atque alibi aliæ, &c., ut summatim dicam, unus idēmque visceris huius spiritus, actiones dispensat varias, ac multiformes: ut hic iam dubitandum veniat, num secundum visceris partium ipsarum differentias, hic quoque diversus factus similis sibi non persistet spiritus, an vero idem perpetuo quum sit, aliis videatur secundum substantiales visceris differentias, atq; enervationes, enatásque appédices. An verum esse patet, quod secundo loco diximus? Et enim quum cerebri instrumentum huiusmodi lo-

eo circumscrip^{tum} angusto, in antica quidē parte in duos diuisum sit sinus, retro autem pars huius alia spectetur, quam cerebellum vocarunt: sicutque quod in sinuum medio est, perforatum, ne inhiberi spiritus possit, quo cuncte tandem hunc impetus egerit, subtérque duram membranam ante duos memorates iam sinus, vacua caluaria reperiatur antetius, sic ut hāc quoque animalis spiritus effluere queat, minimē profecto sentiendum aliter est, quām quod tenuis pellicula dūsque quum sit spiritus, is in quascunque cerebri partes incubuerit, alteratus transformetur, polyporum more, nisi tamen ridicula sit comparatio. Porro quod viscus hoc non sanc^te exactè admodum similare sit, vel ratione discas, etiam si sensum hoc penè effugiat: id quod ex iis quoque quæ ab hoc ipso oriuntur, deprehendamus licet: si quidem anterior huius pars molliores propagines habet, sicuti sanc^te posterior validiores. Nam tametsi ista sic exigente rerum vsu ipso, ita fiant, materialis nihilominus causa prius ea subest. Nerui enim qui retro propagantur, & mouere satis possunt, & traducere, & circumferre, & quicquid edendum sit violenti, præstat: qui verò ante, sensui atque alterationi facti accommodi magis sunt. Itaque quum ab exortibus ipsis non usquequaque sibi simile videatur, spiritus autem visceris partes omnes permeat, non inepite sanc^te existimabimus, spiritū ipsum, ut pote tenuem transmuta-

tūque facilem, secundum diuersas partium immutationes, hīc quidem alias, alibi vero alias actiones edere. Ac quemadmodum in fenestrīs lucem admittentibus, quibus addita specularia vitreā sint diuersorum colorum, radios videntur lucem inde per hæc deferentes, colorum qui in vitro floridi visuntur, qualitatem scutare, quum ipsi interim, eiusdem secum speciei, nulloque infecti colore pestilēt: ad eundem modum hic quoque considerandum est. Quum enim cerebrum ad instrumenta sensotia cuncta nervorum propagines sensilium transmittat, nec ex eodem vniuersi prodeunt loco, ac specie præterea inuicem dissident, sūntque exortus, pro instrumentorum, quæ susceptura honestant, proportionē facti, alibi quidem crassiores, tenuiores alibi: nervis interim inde exortiib; hic densis magis apparentibus rarissimis, ibi autem mollioribus, aut contraria durioribus factis, quomodo sanè alij quoque meatus habentur dilucidiores, alij obscuriores, prout quisque ad actionem vnamquamque obvundam proprie se magis habere existimatur. Videtur enim spiritus is secundum diuersas horum constitutiones immutatus, varios quoque apprehendendimōdos edere.

DE SPIRITVS ANIMALIS FVN
ctione in oculis, & reliquis sensotiiis, Cap. 8.
SIC igitur per tenuem membranam subter

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 25

anteriores cerebri sinus exorti nerui, in oculos tendunt, apprehensisque ita humoribus transfluisidis, quod tunica inde contexatur, quam à rotis curusdam similitudine, *αὐφιλανθρωπεῖον* vocat, sensus inibi alteratio sit per spiritum lucidum. nam quod hæc secundum substantiam alterentur, non sane rectè quis affimari. Quod igitur aer patitur à sole illuminatus, tale quiddam corpora quoque hæc translucida patientur à spiritu nostro luminoso. Itaque actu translucido oculo sensibilique, postquam spiritus agendi initium ceperit in rem pari natâ proprietate, ambientem iam aërem quoque ipsum immutat, secundū lucē hanc, quæ fortis est ad bene longum interuallum, non secus atque euenire videmus in aquarum guttis, quæ quū deciderint, percussis à se aquis per interualla aliquot commotionem præbent quandā. iam enim splendidus ab extrinseco lumine factus, exigua quadam indiget cōmotione, sic ut hunc ipsum spiritus quoque noster is lucidus satis posse videatur immutare actu iam translucidū. imbecillus enim quum sit, adnūniculo eget deforis adueniente. In animalibus tamen nonnullis rationis expertibus usque adeo spiritus is nostrū antecellit, ut huius beneficio ad certum usque spatiū noctū ferre prospectum valeat, vnde splendor etiam emicet quidam diligentius insipientibus, oculis nimis ruti ipsiis, ac proximo aere obvehementem spiritus impetu illustratis, id quod persæpe in

diuersis animantibus notauiimus. Quum igitur quasi in corpus vnum quoddam translucidum coaluerint oculus ambiensq; vnā aer illuminatus, sensilis facultas per corpora actu translucida veluti deuecta, primum quidē alfinia sibi sentit, quod genus sunt colores: deinde eodem modo magnitudines quoque, eo quod cum magnitudine vnā colores spectentur. atque oculi quidem ipsi quum intentione sola translucidi nat, ob spiritum in eos decumbentem lucidum, ac rémque apprehēdant extraneū actu iam translucidum, duóque ita cōmisseantur lumina, quæ mutuo inter se potentiam communicent, iamque velut vnum translucidum, sensilēque corpus fiat, sensibilia ita vndique manifesta visioni euadunt. Nam quod contab oculis procedentes, temporis momento ad cœli usque ipsius conuexa perueniant, aut quod sensibilium ipsumrum species ad sensum usque accedant, minimē consentaneum rationi est. Verum sermo de his quem quidem tractare hoc loco non conuenit, finem ita sortiatur.

Q. V O P A C T O A S E N S V I N
imaginationem trascendent sensibilia, dēq;
imaginationis actionibus, Cap. 9.

E T E N I M quod sensibilis, luminosusq; spiritus in oculos per neuos quosdam perforatus à cerebro exortos feratur, sitque is prima visus causa: & spiritus ductus ipsi ostendunt, quos

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 27

sp̄ctare ex anatomie liceat, & clarum alioqui sit,
 quum angulum vtrunque comprimimus, tum
 si cui repente interdum percussi oculi fuerint,
 quibus splendescētia ac veluti scintillantia que-
 dam obuersari videantur: ex ēoque præterea φ
 oculorū altero occluso , alterius pupilla dilate-
 tur, quod iis qui suffusione laborant euenire nō
 solet, ut quibus alienū corpus spiritui oppona-
 tur. Itaque si spiritus oculis inesse demonstretur
 luminosus, aurib⁹ autē aëreus (sucrit enim ope-
 ræ premium etiam de reliquis sensibus pertracta-
 re) sicuti linguae humectus succosusque, gustus
 verò auditusque in medio situs odorandi spiri-
 tus, factus quasi vaporosus sit, sicuti tangendi,
 terreus , mitemur sanè quonam pacto vnuſ
 idēmque spiritus quum sit, diuersa tamen spe-
 ctentur sensibilium spirituum discrimina, pro
 sensoriorum proportione . An ne hoc quoque
 sapientissimi opificis nostri operum nulli secun-
 dum , sensoria instrumenta addentis sensibili-
 bus quæ his proportione respondeant ? Vt e-
 nim facilius quæ foris sunt, sentiremus, spiritu
 nobis opus fuerat , quippe quo nihil in nobis,
 nec tenuius, nec alteratu facilius sit: quo verò
 affinia sensibilia propria sibi redderet, atque ap-
 prehenderet, sensoria proportione sensibilibus
 quæ responderent, instituit . Ac in oculis qui-
 dem luminosum hoc esse iussit. sic enim futu-
 rum merito erat, ut sensu colores perciperet, ac
 magnitudines per luminis extranci medium: ita

spiritus
 aere
 sumus

aerum autem spiritum auditus nostri sensilem transformans immisit, quemadmodum sanè in succulentiam, cui gustatilium qualitatum tributa distinctio est: inter verūque vero horum odo ratus instituit sensorium, quo sentire vapores posset: sicuti sanè tactus quoque ipsius sensorium terreum fecit, ut sensu crassiora corpulen tioraque perciperet, quod sapiens ille Empedocles versibus his innuit:

» Tellure aspicimus tellurē, vndisque videmus
 » Vndas, æthra æthriā spectam⁹, & ignib⁹ ignē.
 Nec sanè admiratione quēq capi velim, quonā pacto vnum idēmque spiritus diversis diuersis prodiēs, diuersa quoque sentiat alteratus. Nam quōd alteratus sit, ac speciei qualitatem quan dam sortitus ad id in quo sensum exerceat, cau sa est pars ea, cui immutatus, factus affinis est. Alij enim cerebri exortus alijs affines magis molliorēsq; sunt. Denique deriuatus à cerebro spiritus, quum idē sit atque in primo progressu erat, videtur tamen alijs alio syncetior. Cere brum quomodo is inter primum effluxum, facile deinde particularim qualitatib⁹ immutetur, vel ex plantis ipsis discas licet, in quibus, quū suc cus idem radicibus excipiatur, diversus tamen is colore, ac qualitate spectatur, in ramis, foliis, floribus ipsis, fructibusque, qui deinceps his ha bentur. Quōd si quis longo hęc tempore fieri dicat, illa autem breui, consideret is, quātum sit inter spiritum succosque ipsos interstitij.

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 29
DE ACTIONIBVS MEMO-
raticis partis. Cap. io.

SENSVM porrò sensorij cuiusque instru-
menti cōmune esse promptuarium, inque hunc
ex sensoriis cuncta recipi, sic quoque manife-
stum sit: licet nihilominus hinc etiam colligere
vnum esse eundemque sensibilis facultatis nostrę
spiritum, quo planè sensibilis animæ nostræ facul-
tas conquiescat: propter quam participationis
ratione spiritus is, ut sensibilis diceretur, sortitus
est: ut qui de suis thesauris minimè valeat facul-
tatem huiusmodi proferre, cuncta autem ab ani-
ma per hunc in corpus deruentut. Atque ho-
rum quidem quæ extra sunt, vnaquæque sensu
ad primum sensibile traducta, proportione diudi-
cantur, quomodo se habeant penes colorem,
quantitatem, sonitū, vocem, rhythmū, odoratū,
gustatiles qualitates, caliditatem, humiditatem,
qualitatēsque oppositas, duritatem videlicet ac
mollitiem, & reliquas quæ sub sensum cadunt:
minime autem ad sensum tantum hæc progres-
sa subsistunt, aut in imaginationem solum us-
que tendunt (hoc enim eorum est, quæ vitam
ducant absque ratione, utpote quibus œco-
nomiq totius caput videatur esse imaginatio)
sed longius etiam procedit homo: quū enim ra-
tionem p̄fectam habeat, hac & ratiocinatur,
& comprehensia interius sensibilia explicat. Et
quoniam naturæ suæ proprietate minime aptus

natus est sensus primus, ut & eorum quæ prius sensit, formulas retineat, & alia super hæc sensu perficiat (corporea enim quum sit facultas hu- iusmodi, tanti nō est ut in plura dispescere pos- sit) sensationum formulas excipiens imaginatio, quasi ab animæ rationali parte excitata, inquit pertractatque nunc quidem ea quorum formulas à sensu accepit: rursus autē ei similiter quæ ipsa notavit magis his quam facultates aliae, vñ ad quodcumq; opinata fuerit formandum. Tan- tum enim inest erroris ac vñsanit imaginatio- ni, ut quæcunque naturæ concessa non sunt ve- efficiātur, ipsa libetè prorsus fingat. Et qui- dem in tui pīssima nos hæc errata cito coniace- ret, nisi ratio quasi speculatrix quædam, insanos hujuscem impetus actiter obiurgans velut è spe- cula quadam nimicatem cohiberet. Atque hæc relictis iam rudioribus his & sensibilibus coē- cita, in aliud transit rerum apparatus: & im- plumium adhuc passerculorum more alas expli- cat, impetuque fertur à terra qui semi euolan- di, aera autem transcendendi, sed erroribus acta frustra laborat, ratio tamē quotundam, quæ fu- tura huic ex vñ sint, prius simulachra in memo- ria deposita collocat. Hæc porrò quasi proim- ptuarium quoddam intactum, eorum quæ ab imaginatione & sensu per rationem suscepit, formulas conseruans, nunquam quicquam nisi affecta remittit: & nunc quidem quæcunque ab ea exegeris, prompte largitur si inquiras, nunc

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 31

ipsa non longo post tempore secum reminiscēs explicat, bonos in hoc promos imitata, qui interdum quæ domini petierint, exhibent ad manum, interdum inuestigantes, ab aliisque in alia deuenientes, tandem quod quærebant, inueniunt, & h.ec quidem ita se habent.

DE RELIQVIS FACVLTATI
S animalis actionibus, Cap. II.

Q VONIAM verò lōgius quoque proptedi sermone necesse habemus, opus sancè fuerit, repetitum prius hunc ipsum ita explicasse. Mens igitur ac sensus quum facultatum animæ rationalium termini sunt extremi, facultates quæ in medio sunt, liberas sinunt quocunque tandem velint inclinare: vnumquodque autem suarum alia partium facit, quum illa vicerit. Neque enim dignitati hic tantum tribuitur, quantum potentia atque impetus vehementia, quemadmodum in trutina fit multarum lancium, ut quæ magis degrauat lanx leuiores semper attrahat, nullo discrimine, factæ ne ex nobiliori metallo lances sint, aut ignobiliori. Sicuti igitur sumpto à sensibus initio, imaginatio, velut alarum explicatu, sele ad sublimia erigit, sed nō sine qualitatibus suas ipsa edit actiones, sic mens quoque quum à seipsa ad intelligentiam res transmittit, nulla nec magnitudine, nec qualitate, nec specie, eò quod hæc intelligētia explicet, & inuestigatione excutiat,

hac aliquid irreperit, quod ipsa non ceperat, per
quæ intellectum est simplici ipsam intelligentię
notione intellectualia nō attingere. Quę admo-
dum enim sensus simplici aggressu sensibilia at-
tingens, horum species in imaginatione repo-
nit: hęc autem ipsa iis iam quæ sensu percepit,
pro arbitrio quæ vult, addit, demitque ob potē-
tię exuperantiam, ręsque interdum quę nullę
sunt, sibi ipsa singit: ad eundem modum intelli-
gentia ex propria mentis illuminatione, cōtra-
ria propterea, quām quę imaginationis est ad sen-
sus ratione, quæ intellecta sunt, non sine quasi
quadam specie suscipit, mutuatis autem quasi
simulachris quibusdam ab imaginatione, veluti
vnbratili delineatione mentis in ea spectacula
constituit. Ambarum portò in medio succede-
re diximus partem animę opinatricę, quę pro
arbitrio natura sua possit ad quęcunq; velit,
annuere, contrariis inter se facultatis virtutique
afflatibus immutata. interdum enim indicis ab
intelligentia deducatis subscriptis, recteque, &
secundum rationem opinari dicitur, interdum
autem in imaginationem, & sensum vergęs, ho-
rum vnā erroribus traducta rapitur. Ceterum
sermo de his, vt quę tractati hoc loco nō postu-
lent, hoc iam fine claudatur, satis aliqui rerum
affinitate explicatus. Deinceps verò operę pre-
cium fuerit de horum ipsorum passionibus tra-
dere, hoc enim propositi nostri instituto accō-
modum maximè fuerit.

De affectu

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 33

DE AFFECTIVVM DIFFEREN
tia, qui in visu consistunt, ac sensoriis reli-
quis,

Cap. 12.

SENSILI itaque animæ facultate, animali
(sicuti ostendimus) spiritui adiuncta, spiritu au-
tem ipso per propria sibi organa sensibiles res
apprehendente, consentaneum est ut aut organo
num primum, unde spiritus initio fertur, affe-
ctu aliquo labore, aut immutatus spiritus ipse
sit & symmetriam excedat, aut instrumento-
rum aliquod quod à primo principio ducitur,
intemperatura aliqua labore, humorisve alicuius
occursu. Ipso quinetiam interdum sensorio
adfecto, nihilo secius sentiendi vis deperditur.
Et in oculis quidem (hinc enim sumamus initium)
quum aut temperatura mala aliqua vitia-
tur cerebrum, ea in parte unde exorti ex cere-
bro nervi in oculos derivantur, aut humor in eos
aliquis defluit, visu destituitur sic affectus. Ocu-
lis autem ipsis patientibus, quoties ob idem aut
tuberculum aliquod noxam contrahunt, siqui-
dem intus oculi humores labore, tunice ve,
non sanè minus suerit hoc discrimen primo il-
lo: quod necessario tamen non sequitur, tunica
patiente quam adhærentem vocant, præser-
tim si à pupilla procul cōstiterit affectus: quum
autem substantia peregrina aliqua tunicam sub-
intrat corneam, aut illi quedam quasi membra-
na oboritur, Suffusio affectus prior appellatur.

C

& curationem admittit tardiorē: alter verò,
Vnguis, qui minore negotio sanatur. Atq; h̄c
quidem nocumētūm visui infertunt, instrumenti
oblēsione. Nonnulla autem consensus lege cō
stant, sicuti in fuliginosi excrementi exhalatio
ne ab ore ventriculi. Vidētur nōnullis ante ocu
los occurſare quēdam quæ culicē, aut capilla
menta reprēſentēt, aut muſcas, aut tale aliiquid:
eo nimirūm q̄ excremenṭa h̄c ſtritui ſeſe op
ponant luminofor: atque h̄c quām maiora mī
norāq; euadant, ac b̄c ne valente ventriculo eſ
ſent, conſortij fieri ratione dijudicamus. Namē
tu quoq; illa probē noſti, qui quidē affecū hoc
correptus fueris, videiisque ante oculos talia
quēdam obuerſari: ac pītūm quidem verba
re, ne ſuffiſio hoc eſſet: ppter ea quēd ſympo
matis non diſſimilibus affeſtus quoque iſ aduen
tare ſoleat. Ego autem ſolabat te, partim quidē
multum iam abiſſet temporis, quām b̄c cui affe
ſtus ille fiat, partim quidē interdū melius, de
terius interdū te haberes. Cāterūm colores an
te oculos viſuntur, pallescentes quidem & ſuſ
ſlauſ in iis qui regio laborant, quales planē affe
ſtus ipſe exhibet, vt in quo transluſa per coineā
tunicam bilis ſit: ſubrubri autē, in iis qui hypo
ſphagmia ex quocūque tandem iſtu patiuntur,
ſanguinis nimirūm eſſluxu: ſplendefcentia autē
ante oculos appetēt, quām ſanguis ad nates im
peru turget, quod magna ex parte viſitor in ſan
guinis ē naribus proſluvio ſicuti ſancē diuerſe

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 35

etiam colorum species oculis sese offerunt, quū ad eos bilis recurrit, quòd hanc ipsam vomitu interdum euacuatum iri significet. Verum tractatus de his ad aliud fortasse negotiū attineat, quum præsertim propositum nobis nunc non sit, de affectibus omnibus tractare.

DE DIGNOTIONE, ET CVRA
tione affectuum, qui in reliquis sensoriis con-
sistunt,
Cap. 13.

NON secus atque oculi, auditus quoque af-
ficitur, quum aut cerebri pars ea, nervus ve au-
ditorius intemperatura aliqua laborat, aut exter-
na aliqua materia spiritus animalis progressum
impedierit, quæ quidem plurimum consue-
rint auditum exsurdare. Solet autē auditus per-
turbari humore etiam aliquo aut pure in mea-
tu consistente auditorio, aut quum foris aliquid
influxerit, aut tuberculi additamento. Hac por-
tio repurgata, atque educta sanitatem loco resti-
tuunt. Nec minus vaporibus interdum flatulen-
tis, ac crassioribus è ventriculo reliquaque vi-
sceribus diuersis de causis resilientibus consiste-
re in auribus tinnitus solent: qui ipsi curatione
ventriculo in primis reliquaque visceribus ad-
hibita tollantur: fit etiam aliquando ut ob instru-
menti sensorij exactam vim exiles quidam tin-
nitus infestent aures, non illos quidem ut causa
procreet notatu digna, sed q̄ exquisita sentiēdi-
vis neglectissimum quēque sonitum percipiat:

C ij

hos portò medici, quum tolli alter nō possint,
dimouent, sentiendi vim nimia iepiesla medica-
mentis accommodis, sicuti tortasse post dice-
mus. Odoratus autem instrumenti affectus pri-
mi numerantur, quicunque ob cerebrum ner-
uosque ibidem sunt: eodemque modo in lingua.
Peculiares autem sunt, quā ibi quidem humo-
res infatciuntur graueolentes, sic ut inde odor
quoque huiusmodi capiatut: hic autem qualita-
tibus non dissimilibus quas lingua sentiat, obsi-
dent linguam humores. Affectus hi autem in sensu
riis consistere ipsis alicubi solēt, aut quum alias
sedes occuparint, consensu lege, nō minus has
molestias adferre consuetunt. Intemperatu-
ram autem omnem communi ratione, non so-
lū id præstare, ut corrupte sentiant sensoria,
sed etiam ut nullatenus sentiat, præscitum si in-
temperaturæ vis ingruat, quæ sensorijs proprie-
tati aduersetur, vel hinc apertū redditur, si qui-
dem humiditatē magis, quām siccitatē obnoxius
auditus est: contrā siccitas maximè infestate lin-
guam solet, non sic autem humiditas aliāque a-
liis magis minūsque qualitatibus vitiantur: in
vniuersum autem omnia omnium excessu. Ta-
ctus autem affectus (de hoc enim dicendum re-
stat) priuatim quidem torpores sunt, sentiendū
que tum difficultas, tum priuatio, ob quasdam
neruorum intemperaturas, aut humorum de-
fluxus, quod spiritui ita sensili viꝝ intercludan-
tur. Per totum autem pati tactus nō potest, nisi

cōmuniſ quoque vñā ſenſuſ patiatur. Hoc autē ſublato, quiſnam tangendi quæſo ſenſuſ fuerit? Opprimi verò ſenſuſ communis ſolc, aut propter frigiditatis humiditatísve exceſſum, aut ob humores non diſimiles quodam illuc cōfluenteſ, ſic ut ſpirituſ iam progreſſum intercipiant. Quòd ſi conſenſuſ quoque ratione talia quædam acciſtant, ob exhalationiſ alienigenaſ re- curſum, minore hęc negotio tolluntur remediis adhibitiſ. Nec ſanè mirum hoc videri debet, fi- quidem placidioribus hiſ ac quotidianiſ vapo- riſ caput petentiбуſ ſenſuſque contentio- nem laxantiбуſ, iámque humectam reddenti- buſ ſine ſenſu ac motu iacent animalia, affe- ctu hoc naturali, ſomno ſciliſet correpta. Sed de ſenſoriis instrumentiſ narrationem, ut quam breuiter attingere voluerimus, ſatiſ ſit ad hunc modum explicare. Deinceps conſenſu- neum fuerit repetito ſermone, de horuſi quoque dignotionib⁹ traſtare. Et quoniam vel ob ineptam minimęque proportione reſponden- tem formationem, & elementarem humoruſ intemperaturam, vel ob culpatam vietus ratio- nem, humorūmque dominium, permulta acci- dunt circa principalem actionem errata, eoruſ qui ob naturalem ita formationem laborant, nō eſt ſanè artiſ noſtræ vitia corrigeſ. qui verò prima elementorum temperaturo praua con- ſtant, horuſ aliquis aſſiduo longoque reme- diorum uſu, ægrę reſtitui poſſit. ſapiuſ autem

artem diligenter tractantibus occurunt, quæcunque ab intēperatura proueniunt aduentitia, humorūmque excessu. De his igitur nos quoq; tractemus oportet, disputemusq; quot qualibús que modis cōsentaneū sit aetiones animales nostraras noxā sentire. hinc nāque facilior & dignatio continget, & curatio. Sed quoniam h.e cum animali vna spiritu immutari videntur, de hoc dicendum prius. Itaque cerebrum quin in suis ipsis sinibus spiritum huiusmodi progeneret, indēque hunc, veluti ē fonte quodam in sensoria, reliquumque corpus distribuat, siquidem insigniter patiatur, fieri interdum potest, vt sensoria deperdantur, affectu scilicet consistente qua parte nervorum ē sensoriis propagines incipiunt. Accidit porrò affectus, aut ob humorem aliquem illuc confluentem, aut simplicem intemperaturam: nec minus interdum contingit, vt ob primarij partium aliarum affectus consortium talia fiant. Ac communis quidem sensus affectus numerantur, morbi attoniti, comitiales, comata, catalepses, quæ magis minusque nos infestent. Quòd si materiæ alienæ influxu ista accident, quæ spiritus exitum occupet, scuiori hinc morbo remedia quoque adhibenda valentiora, incidendo, attenuando, deobturando, purgando, reuelando, deriuando, sicuti sanè postulare videatur affectus humorūmque excessus. Et in sensu quidem cōmuni hæc cōsistunt: inter sentiendi autem instrumen-

ea particularia oculus afficitur, quum non pro eo ac consuevit videt: sed aut lippitudine, aut obscuritate, aut perturbatione corripitur, aut quasi per tenebras visum profert, aut obuersari sibi putat quasi muscas quasdam culices've, aut capillamenta; vel etiam quum patiente certi bro ad oculos usque affectus transcurrunt, aut quum in his solum tuboritur. Et siquidem primo cerebrum patiatut, vietus ratio perpendenda est, reuocandaque hæc ad melius vniuersa, priusque iis adhibenda remedia, quibus videlicet prius affectus inoleuerit, partim conuenienti vietus ratione, partim etiam accommodo medicamentorum vsu. Ac lippitudines, quæ quidem humorum exuperantiam indicant, auertendæ derivandas' que sunt medicamentis quæ per narres purgant, Græci ἐψίνα vocant, & alioquin exiccande vietus ratione quæ ex vsu sit. Obscuritas autem ab exhalationibus fit crassioribus sicuti tenebricosa, colorésque varios referentia, ab humoribus vellicantibus. Affectus vero prior vietu indiget modice calido, puroque, ac minimè flatuoso alimento: atque ita ventriculi ori robur indere oportet. Humores autem mordicus vellicantes, medicamentis purgantur conuenientibus, vietūque mutationem accipiunt qui ad contempseramen tum ducat. Quæ verò ante oculos obuersantur culicum, aut capillamentorum specie, si futuram suffusionem coarguant, prius quam hæc

consistant, medicamentis discutiuntur corpus
torum purgantibus maximèque caput. Mitio-
ra habentur quæcunque ex rectementis pro-
creantur fuliginosis, sursum ad visorios meatus
actis. A molimur autem hæc quoque alimento-
rum vñ succi boni, concoctuque facilium, pur-
ganturque catapotiis ex aloë, quemadmodum
sanè de medicamentis ad hæc facientibus quum
propositū omne absoluuerimus, explicabimus.
Cruentis autem iam oculis, phlegmonéque ten-
tari cœptis, valdèq; mordacem sensum lachry-
marū effluvio capientibus, sanguinis detractio-
ne subueniendū, agendāque vietus ratio per co-
traria humorum exuberantia, siquidem in his
contraria contrariorū remedia sunt. Peculia-
res autem auditus affectus sunt, tinnitus, & sur-
ditas. A c surditas quidem accidit ob primi
sensibilis nerui cerebrique inibi sedis intemperiem
aliquam, humorisve alicuius infestationem, aut
humoris consistentiam in auditorio meatu, aut
alienè cuiusdam substantiæ infarctum. & primi
quidem affectus ægrè admodum remediis tolli
posse videntur: minore autem negotio secundi,
nempe discussio quod infestabat. Sonitus autem
consistunt quidem etiam propter immodicos
infarctus, alienosque humores, nec sanè minus,
quoties vapores infernè sursum versus attollun-
tur, qui crassiores quum sint ac caliginosi exi-
tūque impedito, afferunt sensorio instrumento
molestiam. Humores porrò flatus hosce gignen-

DE SPIRIT. ANIMALI. 41

tes, partim repurgans, partim contéperans dis-
cussleris, eodemq; modo flatus inibi cōsistētes.
Quod si in ipso quoque iam auditū obfirmen-
tur, medicamētis localibus vtare, præsertim ve-
rò infestantium humorum dissektionē, attenua-
tionē, & repurgationē. Nec nos sanè lateat va-
pores interdum acriores quosdam circa auditū
sursum actos, non quidem ex materia notatu di-
gna, vehementius tamen consuesse ærgum infe-
stare, quum nanque tenues mordacésque satis
sint, sensilem neruum vellicatu maximè irritare
videntur, quos quū non ex facili sit ratione alia
sanasse, interdum sanamus medicamentorum
qua sensum obtundant, vſu (Græci *ταρκωνία* vo-
cant) exactum nimis sensum retundentes. Affe-
ctus autē, quibus nec benē, nec male odora sen-
timus, ad facultatem pertinent odorandi. Hæc
interdum, vt & sensoria reliqua, propter cete-
bri intemperiem aliquā, spiritusque sensorij in-
farctū, deperditur: maximè verò, ac tantum non
quotidie videmus, vaporum foris adueniētū
sensum amitti, in distillationibus, mucore, &
grauedine meatus ipsos percolatorios, quos ex
argumento Græci *πλυνθῆ* appellant, obturan-
tibus: sicuti rursus qui sic affecti sunt, postquam
humores huiusmodi putruerint, odoris mali sen-
sum inspiratu accipiunt. Nec minus quum hu-
morum corruptela ventriculus laborauit, sen-
sus accedit odoris qui pisces, aut cœnum, aut
rem referat peregrinam. Illa-porrò medicamen-

42 ACTVARI

tis discutiuntur quæ per narēs purgent, odo-
rēmque bonum reddant, quemadmodum suis
fortasse locis dicetur. Quæ verò aliunde sen-
sum illuc immittunt, si per purgentur, sensum
quoque vñā sui auferunt. Lingua autem rare-
ter admodū ipsa per se sic afficiatur, vt qualita-
tes extraneas sentiat, semper autē humorū vñā
qui ventriculi os occupant, persentisicit qualita-
tes, quod tunica quæ istam obuestit, ad ven-
triculum usque deferatur: sic fit vt amari, sal-
si, acidi, acerbi, dulcisque præterea sensum per-
cipiat: fit aliquando tamen vt qualitatēm alienām,
proflusque indicibēm sentiat pro hu-
morū nimirū qualitate qui ad ventriculi
os decubuerint: suntque his remedio medica-
menta quæ extenuent, dissecant, abstergant, re-
purgent, prout humorū vñusquisque indi-
cauerit. ita enim sursum quoque ferri exhal-
ationes desierint, quæ caput infestare interdum
solent. Nonnullis enim totum in consensum
trahitur, dimidia alii pars, aliis sincipit, aut rem
pora, quæ amoueantur cesserique proflus hu-
morū contemperamento ac repurgatu. om-
nibus vero alimenta exhibenda succi probi. Cœ-
terum torpores, & sentiendi difficultates po-
tissimum ob refrigerationem accidunt, neruo-
rumque sensilium obstructos meatus. Amo-
liemur hac, refrigerata quidem ex calfaciendo,
humoresque extenuando, tum meatus deobtru-
tantibus ac rarefacentibus medicamentis la-

DE SPIRIT. ANIMALI. 43

xando: hoc enim loco commoda in primis habetur attenuans vietus ratio. Et quoniam disputatum de affectuum dignotione, cum eorum qui in sensu communi, tum verò qui priuatim in instrumentis sensoriis consistunt, iis quidem qui sermonis brevitatem admittunt, satis est. Restat deinceps differamus de differentiis partium facultatumque animarum, quae inesse nobis videntur: tum quomodo non in omnibus eisdem apparent, sed ad singulos quoisque propè diximus homines curiantur: sic enim melior narrationis digestio institutur.

Q_VOMODO DIVERSA APPETIMUS, TUM QUÌ FIAT UT APUD OMNES ACTIONUM ANIMARUM ETUNDAM VSLVS NON IDEM CONSTET,

Caput 14.

I G I T V R quemadmodum circumambientes nos aer unus, idemque quum sit, siquidem propria eius notetur qualitas, priuatim tamen differentias multas admittit, frigidior, calidior, humidior, siccior, tenebrosus etiam factus, lucidusque, ac corruptior, aut quicquid tale sit, atque ipse interim quoniam ista patiatur, aer nihilominus vocatur, que que aeris sunt facit, potestate licet non aqua: ad eundem planè modum de sanguine quoque nostro existimandū, mutationes non dissimiles suscipiente. Neque enim solum quum secundum primam naturalēmque, formationē, frigidior moderato sanguis, aut calidior,

44 ACT V A R I I

aut crassior, aut tenuior fuerit, in talcm quoque
cōuertere alimenta quæ deforis adueniunt, de-
properat alteratrix assimilatrisque facultas, ve-
rum etiam cibis gaudere illis potissimum sole-
mus voluptatēque inde capere, qui accom-
modi magis videntur ad talem in nobis sangu-
inem progignendum, nisi si quādo appetitus ne-
quam aliquis natuum nostrum rectūmque te-
rum congruentium appetitum deuictum obsecu-
ret. Quod si tot sanguinis differentiæ numeran-
tur, quæ temperamēt omnes symmetriam ex-
cedunt, remittuntur autem hæ atque intendun-
tur ætate, anni tempore, vietis ratione, humo-
rūmque redundantia: quūmque hunc immutet
locorum etiam diuersitas, morūmque, aliisque
præterea sexcenta: quamobrem quæsio non, &
quidem rectè, contendat aliquis, non solum mi-
nimè eundem omnibus inesse sanguinē, sed nec
duobus quidem subinde hominibus: quando-
quidem ne vni quidem eidēmque numero ho-
minii idem semper persistet, variis admodum de-
causis immutatus. Si itaque hæc ita habent, lon-
gēque adhuc plures mutationes atque altera-
tiones in corde suscipit sanguis, venisque, & ar-
teriis, inque viscere ipso, ad quod ultimo defer-
tur (etenim verisimile sit, viscera ipsa non & qua
omnia temperie constare, sed int̄ēperatur & om-
nino alicuius excessu, aut defectu evariare) nec
sanè minus formationis quoque ratio ad hæc fa-
cit, satisque hæc omnia temperamētum immu-

tare atque alterare valent, cur non iure affirmet quispiam pro huius ipsius immutationis modo temperamētōque, ac qualitate, spiritus quoque inde procreatos immutari? quos planē spiritus, quasi instrumenta quādam, aut si maiis, vehicula facultates animæ, actionesve, veluti concidentes, infinitam motum varietatem, variasque cognitionum species exhibent hominibus: atque vnius eiusdemque spiritus sufflatio , varijs, ac multiugis partibus rhythmisque differentibus composita , secundum harū quoque seriem suscipiendique spiritus propensionem, diuersos discordesque inter se partium quasi concentus edit. Vbi sanè opus sit musicæ huiusmodi perito, qui nouerit fidibus, quibus cantum claudicare, aut sibi invicem repugnare contingat , tonū proportione respondentem inducere: nec sinat instrumento usquadeo admirabili præfectam mentem concentibus ut dissonis, nulloque rhythmo. Quoniā vero cantilenæ alia quidem voluptatē alliciunt, alia iram bellumque suscitant, suntq; nihilominus præterea quādam, quæ prestant ut ad seipsum anima nostra revertatur, placidamque hanc attentione & mansuetam reddant: par est ut hæc spiritu qui nobis inest, efficiant, qui in iecore, corde, cerebrōque, ipso procurat. Porrò de eo qui in iecore accordē generatur, spiritu, breuiter tractasse sufficiat , quū tertij in primis nobis usus constet. Ceterum sermonis consortio, operæ precium sit, mentionem

quoque de his facere, quod videlicet alij quoque non ignorēt ista, si cui huiusmodi cognitio curā fuerit, quum ipsa alioqui digna satis sit, que per se tractetur contemplatio, nec minus interīm faciat ad corporeā sanitatis dignotiones.

DE ACTIONIBVS NATV-
ralis spiritus, Cap. 15.

Q VV M igitur spirit⁹ huiusmodi naturalis, primo quidē in iecore, deinde in venis quoque omnibus perficiatur, hoc voluptatē sentimus, naturalēsq; nobis appetitus persequimur, quippe qui instrumentum sit naturalis animę nostrę facultatis: hoc & nutritur, similiaque nobis procreamus primo, tamen si reliqui quoque spiritus opus suum cōmunicent: sic naturales quoque facultates sunt. Breuitet quæcunque inuenientur secundum stirpium entelechiam perse-
cte cōsummata, eadē videre est in iecinosis quoque facultate numeris suis absoluta. Et quoniā spiritus qui in iecore perficitur, diuersio, sicuti dictum est, temperamento constat ac qualitate, propter causas quas iam antea retulimus: verisimile certè sit, sanguinem quoq; nostrū vna ita immutari, aliūmq; alio magis appetitu hoc illōue duci, & hunc quidem ex rebus his volup-
tate capere, illum vero ex alijs, sicuti sanc̄ aliū in quēcunque tandem apperitum alio prop̄sum magis esse. Hinc porrò etiā quę deforis adueni-

unt, primis elemētaribꝫ; causis, ac materialibus assimilatione addita, diuersas induunt colorum ac specierū differētias. Quod si præterea ī cinoris diuersitatē consideres per tēperamenta & formationes, venarūmq; latitudinē atque angustiam, multorum, quę appetentia & nutricationi indulget, atq; iis quę stirpium peculiaria habētur, causam in naturalem spiritū hunc reūcias, maxime autem q; naturales in hoc animaꝫ nostrā facultates hoc ipso opus exerceant. Et siquidē is ad temperiei symmetriā deducatur, viētus ratione, validus esse videtur, & qui se spiritibus aliis opponat, pr̄sertim si hi quoque nō sanè recta viētus ratione, naturaliꝫ; tēperamento regantur. Quod si spiritus is morbis quibusdam, viētūsq; ac tēperamenti excessu, & qualitūcūque tandem errato nequaꝫ vt decet ac par est, generatur: animaꝫ in eo facultas, hoc ipso quasi vehiculo ignobili quodā tui pique vfa, actiones quoq; per hunc imperfectas legnēsq; edit. Atq; huius in te vigor, roburq; flaccuit, qui virtute te exercetas, cibiꝫ; paucitate, ac ratiocinandi vi sobria, floridū iccinois spiritum euanidū reddas vitāmc; corpori immersam ducere minime institueris. Quibus verò studium circa hunc est, iis calens humectaque viētus ratio conuenit: quando vt in stirpibus quoque is florens vigeat, h̄t magis quām c̄xterā qualitates in causa sint. Verum de his sermo satis vti diximus, tractatus, conferat se iam ad spiritum qui deinceps est.

DE ACTIONIBVS SPIRI
tus vitalis,

Cap. 16.

V E N A itaque causa diducta, inque dextrum cordis sinum ingressa, sanguinemque ibi per tenuia quædam foramina eructante, sinistram inde hunc ventriculus excipit, tenuior em quidem iam foraminum percolatu factum, multo tamen magis ob continuam motionem vilceisque calorem. Semel igitur quum temperamētū suum egressus sit, ac bene calidus iam factus, tenuiorque, nec ut antea humectus sit, spiritum quoque qualis prior erat, procreare desijt. Ac quemadmodum ob causas, quas prius recensuimus, sanguinis discrimina enarrabamus, sic hic quoque inspicere licet ut diuerso omnibus constent visceris huius temperamētū, ac compositione diuersa, neque easdem id expleat semper concoctiones, sed alibi vincat, alibi superetetur. Quod si non pauciores hinc quoque differentię visuntur, q̄ que in reliquis viscerib⁹ sunt, qui fieri quodlibet potest, ut hinc progenitus spiritus vitalis unus idemque in omnibus reperiatur: quum neque ijsdem vitantur omnes cordis commotionibus, neque ad eundem omnem modum aut irascantur, aut timeant, sed prout qualitatem nactus fuerit spiritus is ac propensionem, in affectus commotus animū perturbantes, ac rationis expertes, oīque per animę facultatem peragēs, cui huius ipsius arbitrium pernissum sit? Quemadmodum igitur

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 49

Igitur ī iecore naturales appetitus ac facultates cōsistere diximus, ad eundem hīc quoq; modū de his intelligēdum facultatibus, quęcunq; vi-delicet animalium proprię habentur, ac ratione carent, & in brutis apparent. Spiritu igitur vi-gente huiusmodi, nec valente ratione impetum huius reprimere, ita ac formidines fiunt pr̄ter rationem, animiq; perturbationes variæ, si-cut sane mœror etiam & tristitia, & lātitia & alacritas, idque nulla deforis aducniente re quæ sic hominem afficere possit, ac solo de-mum spiritu ipso ita ad hēc parato. Nec sane ali quis, dum opificij rationem ignorat, hēc vt incerta reiecerit, si prius hoc ipsum perpendet, quod scilicet animabus nostris rationalibus mul-tas atque eximias facultates quum indiderit re-rum opifex summus, harum vnaquęque opus peragere creditur pro instrumenti sui robore ac potentia. Quod si quis non inique se facere exi-stimat, dum affectibus seducitur rationis exper-tibus, argumēto, q; naturales hi necessitates in-seuantur, is inepte ita arbitrati desinat, ad hūc modum edocētus. Etenim quicunque se ad im-petus rationis expertes transfert, culpa sane va-caret, nisi quæ superius pr̄est ratio, ad hēc qui-dem facienda nos hortaretur, illa contrā dehortaretur. Nunc quum hēc res nostras pro eo ac-debet regere natūra soleat, siquidē huiç ipsi prin-cipatum permittamus, nihil plane incommodi acciderit: aliis vero dum principatum conce-

D

dimus, pro turpisimo mancipio circumferimus
mentem, appetitus irrationalis titillatione de-
cepi. Cæterum consuētre diutinx animi cir-
ca vnumquodque tandem appetibile consuetu-
dines, illuc naturalem omnem necessitatem tra-
here: non dissimili planè eventu atque si quis
aluum subducentium medicamentorum aut su-
dorem elicientium abusu, hoc ipsum presteret
materia vniuersa eò confluat, idque etiam si
medicamentorum aliquando huiusmodi studiū
postea ablegarit: vsque adeo quidem, vt nisi quis
contraria adhibeat remedia, non sit facile sani-
tatem recuperaturus. Atque hoc, vt in transcur-
su dictum, nūc quidem omittatur: fuerit autē sa-
tius, hæc quoque aliquando peccata esse atque
absoluisse. Neque illud neciamus oportet, tem-
peramentum scilicet hoc quoque loco exhiben-
dum, quod visceri proportione respōdeat, si quis
huius facultates conseruatas cupit, sicuti planè
contrariis quoque has ipsas amolimur. Quoniam
enim cæteris calidius sit viscus hoc atque etiam
siccus, talem quoque libenter admiserit vicius
institutionem, quemadmodum contrariis flac-
cescens languerit, spiritumque vnā suum immu-
tatum senserit. Quibus autē indicis nativa cu-
jusque temperatura dignoscatur, etiam aliunde
discas licet: nam si quis hæc quoq; oratione ex-
plicet, prolixitatem is operi addiderit. Quonia
verò satis de his quoque dictum est, differendum
iam de maximo omnium humani opificij sco-

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 31

po, nēpe animali & principali spiritu, vt in quo
ingentia quædam atque mirifica apparent dis-
pensationis quæ in homine fit, mysteria.

DE ACTIONIBVS ANIMALIS
spiritus, dēque intelligēdi in hoc discrimine,
Caput 17.

Q VV M itaque cerebrum sanguine alatur
in venis arteriisque cōtento, communibūsque
huius ac particularibus proprietatibus differēti-
as multimodas indat, sicuti ratione manifestas,
ita subterfugientes sensum, par est existimemus
spiritum quoque hinc progenitum infinitas se-
cundum sē differentias proferre in patentī santi-
tatis actionūmque campo. Etenim hinc sciendi
discrimina emergunt, ingenijq; sagacitas, & acu-
men, tum memorandi ac reminiscendi vis, &
imaginationum functiones suscipiendis formu-
lis idoneæ, ac quæcūque operari homines quo-
tidie videntur circa animalem hunc rerum ordi-
nem. Quemadmodū igitur in spiritibus his de-
foris mundanisque differentias videre est pluri-
mas, idque quem horum vnica sit materia (quip-
pe horum alios calidos magis esse dicimus, fri-
gidos alios, sicuti humidiores alios, aut siccio-
res, & tenuiores, & crassiores) tum verò singu-
læ qualitates hæ latè patent, quæ diutius quo-
que si in corporibus nostris moram trahant, ali-
quid notatu dignum efficiunt: ad eundem pla-
nè modum considerare oportet de spiritu hoc

animali. Denique spiritus is noster quum multitudine exuperat, animq; edit functiones qualescunque tandem, perdurates magis: quum vero tenuitate pollet, acuras, cum que quoque impetus nos egerit penetreret: sicuti idem crassior factus, leigniores retusior esque motus suos ostendit. Ac caliditas quidem si mediocris adsit, excitare hunc & veluti stimulum huic addere solet: eadem autem intentior fortasse praestiterit, vt acrius quidem is commoueatur, loco tamen minus consistere hunc sinet, facitq; vt huc ille fluctuet caloris vehementia. Frigiditas autem, siquidem modice hic exuperet, humiores obtundis negotiis ac constantes facit, non perinde autem acutos: intentior autem, torpidos, & ad quecumque animum applicarint munia, obdormientes. Humiditas que quidem moderata sit, facillem formarum susceptionem reddit, sicuti fluxa & euangelicem, intentior. Id quod de vehementi quoque siccitate dicendum sit: nam temperata spiritum ita facile mobilem efficit ac leuem. Quaeunque vero in qualitatum tot complexu & latitudine visuntur, longum sane fuerit sermone recensere. Ac notas quidem singularium cerebri qualitatum redundantium possis aliunde etiam addiscere: differentias autem quae in intellectu apparent ob dictarum qualitatum compositionem, ex relatis iam conicias licet, atque ita conuenienti viatu ratione defectum emendes ac contempneres. Oportet tamen unumquaque

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 53

qui circa hęc studiose versatur, perpersa prius
naturali cerebri symmetria quę illi insit, ita de-
mum ad hanc viętus rationem adaptare, non
ignorantem similibus temperaturas foueri, si-
cuti contrariis torqueri. Neque verò illud nos
lateat, naturalia cerebri emissaria adaperta sem-
per seruandi esse, quando non leviter spiritus
progressum impediunt, quę perpuigari operæ-
precium fuerat: quod non minus prestantum
in reliquis corporis vniuersi excretionibus, quū
ex quoque infestare spiritum consueuerint ex-
halatione. Quibus verò ista medicamētis iuu-
ri soleant, in orationis progressu dicetur. nunc
ad particulares animę facultates, haꝝ umque af-
fectus reuertamur.

DE SENSUS AFFECTIBVS,
Caput 18.

ITA Q V E sede affecta in qua opus pera-
git communis sensus, aut omnino intercipiūtur
sensoria instrumenta, aut erratum in eis contin-
git, idque vel propter humores quosdam illuc
confluentes, vel ob transmissos vapores. Quam
sanè infestantium ita molestiam si quidem pur-
gatione discutere liceat, restituitur sensus. Por-
rò sicuti sensus intercipitur humorū vaporū
que infestantium multitudine ac qualitate, ita
sentiendi difficultates accident, quum quę no-
xam inferunt mediocria fuerint. Ceterum de-
bes ad hunc modum, postquam infestantem hu-

D iii

more conjectura cōsecutus fueris ex symptoma
tū cōcursu, ac præcedenti viclus ratione, & atra-
te, & anni tempore, & omnino téperatura, que
euaporatu feruntur aut defluxu reprimere, ea-
dēmque contrariis ad contemperamentum du-
cere, sicuti quoque repurgare, quum id res po-
stulare videatur, vti postea dicemus. Ac sensus
quidem is si continue afficiatur, non sanè facile
ferre noxiam solet: vt qui veluti corporea que-
dam animā facultas sit, maximumque cum cor-
pore commercium obtineat, prorsus vt nec fa-
cile affectu correptus restituatur, nec si restitui-
tur, səpi⁹ id ferre posset: estq; de hoc antea quo-
que tractatum. Qui vero deinceps ab hoc sunt,
quippe qui non sanè multum corporea crassi-
tie participant, infestantia facilius quam hic, fe-
runt, sic vt nec facile ita aboleatur animās, præ-
sertim quū quod infestat, sola noctur intēperie.

DE AFFECTVV M DIGNOTIO- ne, ac curatione, qui in imaginandi, memo- randi, ac ratiocinandi vi consistunt, Cap. 19.

I M A G I N A T R I C I S igitur facultatis
affect⁹, qui quidem iam inualuerit, dominetur
que, sit, quum qui sic affecti fuerint, que se pen-
nero viderint, non agnoscunt: hic scilicet affec-
tus iam dominium exercet, vixque his aliquan-
do persuaseris, vt consueta sibi visa agnoscant.
primordiales autē affectionis occasiones sunt,
quum facultas huiusmodi morbo alioqui tēta-

DE SPIRIT. ANIMAL. I. 55

ea, opus peragit, ægræque potest sensa informare, somniorumque visa dissona apparent ac tumultaria alienaque, necnon consuetis dissentanea. Atque hæc spiritu fiunt coquinato, aut à temperatûra aliqua mala, aut humoris alicuius corrupti evaporatione. Humorum portò exuberantiam etiam aliunde discas: victus verò ratio qualis adhiberi debeat, in sermonis processu tractabitur. Imaginationi opponitur memoria, quæ promptuarium sit formatum, quas ipsa ab imaginatione sumpsit. Patitur hæc quoq; aut quum temperatûra mala aliqua afficitur, aut humore decumbente. Ac correpta quidem insigniter parte hac obliuionem incurrimus, quorum antea cognitionem retinebamus, affectusque huiuscmodi modicos modica quoque sequuntur symptomata. Quod si quem negotiorum undique moles obruat, deinde non facile is quæ porteat, memoretur, nimiam animi sollicitudinem in causa esse existimat: quum nunquam nō validiori facultatis animalis actioni loco cedat imbecillior, quemadmodū sane in rebus quoq; sensibilibus his cōtingere videamus: vbi antevertens allectamērum aliquod, quum sensum ad se traduxerit, non sinit ut aliò is feratur: & affecta quidem memoria, sine affectu seruari imaginatio potest: sicuti planè oblaſta imaginatione, suam ipsius adhuc actionem conseruarit memorandi vis: quum verò intermedius harum locus affectus senserit, in quo ratiocinatricis facultatis

D iij

nostræ sedē esse autumant, non itidem illæ quoque affectus cōsortium cuaserint: etenim ratiocinandi vi alias quæ deinceps sunt facultates dirigente, speculatoris ducis que cuiusdam more, quum illæ hæc permanet, hac ipsa exterrisque aliis cæterarum affectus dignoscimus: quum vero affecta ea fuerit, memoria vnâ atque imaginatio abolentur. ubi enim consilij totius præses patiatur, quomodo tandem centes affectum iri ministros qui illi parent dilectos, augetes sunt? Quorum si unus aliquis tatum patiatur, pat est consilij præsidem incolument aliorum uti potestate posse. Atque hæc vti diximus, noxæ ex humoribus sentire consueuerunt, vaporibusve qui hinc resiliunt, quorum planè contemperamien to debemus & repurgatione securitatem itaz grotis præstare.

DE CAVSIS AFFECTIONVM,
quæ in parte animæ opinatrice, & intellectiva
consistunt,

Cap. 20.

DE facultate animæ opinatrice, cum qua intelligimus, est quod addubitetur, quoniam tandem pacio fiat ut hæc quoque patientur, quum neque sedem his propriam ratio vllâ desinet, neque vero materiæ participatum. etenim imaginatrix vis locum sortita est anteriorem, oppositum autem memoratrix, sicuti sanè medium veriusq; vis animæ ratiocinatrix. opinionis autem & intellectiæ sedem ignoramus.

DE SPIRIT. ANIMALI. 57

An'ne manifestum illud est, animam facultatibus aliis utri opusque his peragere quum per se ipsa sit, aliis quum corpori communicet? Quum igitur hec sensus imaginationisque actiones reglit, si circa nocumentum omne spiritus sit cui additur, nullum facit timoris in homine indicium: quum verò colore euariate hunc contigerit, aut refrigerari, aut siccari, aut alio quoquis modo immutati, ipsa quidem nondum per se patitur, iam antea verò sensoriis denūciat, quorum sibi opinione coperit, per exempla. Nam si qua ipsa forte suscepit, quorum initium è sensu ducatur, facit ut sese hac ipsa pati credat et rotus. nam siccitate quidem redundant, quasi testa factus aliquis sit, timet rei durioris occursum, ne collidatur: interdum fit ut aquam quis vitet in humoris iam ignoratione, ob vehementem spiritus siccitatem, quemadmodum in iis qui aqua fugitant, videre est: in humiditatis verò exundatione pontes ac fossas transire timor est, quum nihil alioqui subsit mali: frigiditatis porro est, omnes auersari, & hominum congersum vitare, sicuti caliditatis quæ mordicus vellicet, cù impetu exilire, nullóq; consistere loco. Quatenus autem qualitates haec ex humoribus constant deterioribus & corruptela maiore infectis, catenus spiritus quoque peius afficitur, ac facultas animæ secundum hunc opinatrix, facit ut absurdum magis animo versemus. Quod si quis prae diuidat, nullatenus ista tamen male se opinari exist-

mat. Etenim opinio sumptis propositionibus falsis quibusdam ex affectibus qui in corpori consistunt, errorem ita opinantur inducit. Ac vis aliquando tamen errores huiusmodi dignouerit aliquis sapientia eximia beneficio, quem admodum philosopho accidit, quem dixisse fuerunt, Quid commune cani cum balneo? quum syllogismo hoc ex verisimilibus colligeret, ac morbum fugasset quo aqua metuitur, post calidi balnei usum capiti adhibitum, & reliquo corpori. Tu ipse quoque nosti, ut nuper ad minimam quanque occasionem animo conturbabas te, tristisque ac minime affabilis videbare, contra atque anteacto tempore fueras: reique huius causam inuestigabas: incisa autem ob affectum qui tunc urgebat, vena, inspectaque sanguinis corruptione, iam causam tenere te credebas, remque nobis communicasti: vbi scis non pauca nos super hac re differuisse, opinorq; hoc fuisse, quod te in primis mouerit ad me impellendum, ut tibi commentarium hunc cōsriberem, ob vulgatum nimitem enuntiatum illud, & scilicet cum corporis vna temperaturis animi quoque mores immutentur: non ille quidem, ut secundum sui substantiam alteretur, sed quod per huius potius facultates quas in corpus exercet, qualis sit nostra humorum constitutio dignoscatur. Quod si quum duo quendam in diversa trahant, mens videlicet & temperamentum, quo cunque inclinavimus, illuc reliquum quoq; tra-

D E S P I R I T . A N I M A L . I . 59

hitur, non ob id temperamēti tollitur ratio: pat est enim ut temporis tractu temperamentum immutetur, habitu meliore coactum, sicuti sursus contraria quoque eueniunt, quum in contraria inclinarimus. Porro consultius fuerit, narrationem de moribus, quod cum corporis vna temperatura immutentur, ut quæ hoc loco minime tractari postuleat, alij considerationi referuasse: priuatum autem aliquando fortasse dicemus de anima, eiisque moribus, atq; actionibus, & communicatione cum rerum ordine sensibili iuxta ac intelligibili. Vt i vero nunc se res habet, quum alio scopum intenderimus, sanè huic quoque rei stylum concedamus. Verum enim uero quum sermo ad propositum iam sibi finē peruererit, iusta que hunc mensura circumscripserimus, & quantum visum satis sit ad contemplationem, logicāmque considerationem, diuersati in hoc simus, hoc iam fine concludatur. Sequenti vero volumine trademus quæcunque ad victus pertinent rationem & medicamentorum usum, quo scilicet his ita præuentibus deductus, & sanitatis conserues integratam, & animalis spiritus dilucidior splendidiorque reddatur, posisque, quum representata huiusc simulachra quæ ex mente ducuntur, priuora exceptis, ad nos usque transferre visiones meliores, ut sicuti bonorum aliorum, ita cōtemplationis quoq; tuæ participes euadamus faxitque Deus, ut eius volūtate in melius ista agatur.

Nobis autem illud in votis sit, vt pro desiderio tuo tandem aliquando otium ad huiusmodi contemplationem conferre valeamus, quando vt nunc quidem res habent, multo magis inclinare in diversa videntur animæ facultates. Diuini verò spiritus afflatu futurum facile spero, vt materialis humique serpens animus noster transformetur, mēnsque ad sublimia scle erigat, tē. que ipsum sequatur quasi manu deducta.

**ACTVARI ZACHA
RIA E FILII D E SPIRITVS**
animalis nutritione, ad eundem,

L I B E R S E C V N D V S.

V E M A D M O D V M
 in vita nostrę actionibus,
 cogitātes facimus ut men-
 te prius conuenientia ra-
 tiocinemur, horūmque ra-
 tiones ac causas scrute-
 mur, deinde transcriptis
 ita imaginationi simula-
 chris, operi aliquando tandem accingimur (ne-
 que enim fieri aliter potest ut rite promoueat
 quod aggressi fuerimus) non dissimili planè ra-
 tione hoc quoque loco faciendum nobis est.
 Quū enim sermo via ac ratione præsenti mate-
 riæ accōmodis inuenerit, quonā medio anima
 corporibus adaptatur, tum quomodo per hoc
 actiones nobis suas immitat, ac quibus præter-
 ea erratis minimè exquisitæ functiones reddan-
 tur, reliquum sanè fuerit considerare, quānam
 adhibenda sit victus ratio: tum quibusnam me-
 dicamētis locorum affectus discutere possimus.
 hoc entim pacto progrediēte proposito, finis ita
 instituto operi imponetur congruus. Et quo-
 niā, sicuti retro etiā dictum est, spiritum nostrū,
 pro concoctione humorūmque excessu immu-

A C T V A R I I

tari doctuimus, differendum quanam ratione & concoctiones debitæ fiant, & humorum exuperratio corrigatur: sic enim cum spiritus claritate vna inuehetur vniuersi quoq; corporis sanitas.

D E C O N C O C T I O N I S affectionibus, Cap. i.

P O R R O concoctionem auferunt cum quæcunque ventriculum quantitate degrauat, tum si qua qualitate redundant, tum alimenti ipsius proprietas, aut quum ventriculi corpus alieni humores obfederint, aut consuetæ exercitationes intermissæ, aut interceptæ excretiones fuerint, aut quū alteratrici facultati tale aliquid fese opposuerit. Ac quæ quantitate noxam adducerunt, causam apertam sanè obtaintent. quippe concoquendi à se alimeti quantitate facile vincitur concoquens calor. Curatur autem ad ministeris quantitatis alimentum recursu, ac modice calidis fomentis, rebusque defecatum virium robur recolligentibus. Quæ verò qualitate non cumentum inferunt, ea sunt quæ vehementer aut refrigerant, excalfaciuntve, aut alio quoquis modo molestiam afferunt ventriculo. naturalis enim concoctionis caloris ac humoris mediocritate perficitur. Quod si qualitates hæc aut excedant, aut remittantur, non ab re aberrare hinc quoque concoctionem contingit.

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 63
DE DIGNOTIONE HUMO-
rum in ventriculo redundantium, Cap. 2.

A C naturalis quidem ventriculi temperatu-
ra vnaquaque familiariter gaudet victus ratione,
contrariis autem torquetur. Mala autem tem-
peratura si afficiatur ventriculus, sanitati resti-
cuitur contrariorū vī. Quòd si cibi in ventri-
culo diutius ac solito lōgius moram traxerint,
hūncque degrauēt, acidiisque ructus quidam ad-
sint, aut qui ex quacunque tādem qualitate alia
simplicem ciborum qualitatem repräsentent,
frigiditatem dominari dicimus. Sed si vertigo
perturbet, sputiq; multitudine velut effervescat,
cum humiditate hanc esse definimus. Lingua
autem si areat, potúsque desiderium adsit, vñā
cum corporis totius squallore, siccitas ita su-
perauerit: hōcque pacto contrarijs intempe-
ratram amoliemur. Calore autem vigente, fit
quandoque ut sitis vñā inuadat, præsertim si
affectui siccitas addatur: caloris autem sen-
sus circa vīceris locum percipitur, ructusque
sursim plurimum bene calidi, ac nidorulentis fe-
runtur, corpúsque aridum est, ac perfrigeratio-
nis desideriū adest. Ac simpliciores quidē qua-
litates simplicia quoq; sequuntur symptomata,
sicuti complicatas complicata. Quòd vero ad
alimēta attinet, ita distinguendū, si quæ assūmū-
tur, frigida vel calida valde fuerint, aut conce-
ctu difficultia, aut quæ ventriculū male habeant,

non sanc minus quam quæ prius retulimus, à
confusa concoctione deniciunt ventriculum.
Concoctioni quidem rebellia sunt quæcunque
neruosa fibrosa' ve fuerint: intèque pisces, ceta-
cea, præterque hæc durata, & emaciata, & falsa-
mentorum plurima, & olerum quæcunque capi-
tatis radicibus cōstant, breuiter, quæ terrea lune
actangi contumacia. Quod si quando contin-
gat ut probe ista conficiantur, nō propterea im-
mutagam horum ita naturam credimus, sed ob-
superantem ipsorum qualitatem contempna-
mentum potius quoddam cum ventriculo fa-
ctum. Solent autem temperamenti symmetrie
melius semper respondere concoctiones. Quæ
vero, uti ventriculo inimica, minime concoqui-
diximus, de his, eo quod ventriculum resoluant,
ita pronūciamus: quod genus sunt, quæcunque
quum pinguis oleosaque natura sint, relaxant;
quibus ex aduerto habetur adstringentia, quæ-
que ventriculi os obfirmant & corroborant.
Eenim facile aberrauerit cōcoctio, minime in
scipsum contracto ventriculo, cōtentumque ali-
mentum compressu souente. Hæc porro sicut
diximus, quum ventriculi robur huiusmodi dis-
soluant, faciunt utis neutiquam concoquere va-
leat. Aliter autem humores qui ventriculum oe-
cuparunt, concoctioni aduersantur, eo videlicet
q̄ ventriculus nullus rei interpositu assumpta
alimenta minimè attingat. Quāto enim ma-
gis huiusc contactu effugerint assumpta, tan-
to sanc-

DE SPIRIT. ANIMALI. II. 65

to sanè magis horum quoque concoctionem
vitiari par est. Quod si insidentes præterea
humores prauí valde fuerint, maior quoque
videbitur inde cruditas, quæque vna inua-
dunt symptomata. Porro agnoles ita affectos
ex ventriculi viscerumque reliquorum grauita-
te: nec minus interdum conieeturam facies ex
qualitatibus quæ linguæ repræsentantur, cuius
generis sunt acores, acerbitates, salsilagines, &
amarores, saporésq; inæqualiter ingrati, ructus-
que nō dissimiles, qui vide licet pisciū corrupte-
lam referant, cœnique aliquid ac fœtoris: tum
abhorrentes qualitatum sensus in homine, oris-
que ventriculi demorsus, & puncturæ, & graui-
uitates, aliisque id genus symptomata, quæ hu-
morum ita redundantiam ostendant. Quæ ve-
ro hinc capitis quoque grauitas manifestetur, &
vertigo, & vigilia, & somni plus quam par sit,
ac tinnitus in capite, auribúsque potissimum, tum
vertigines tenebricola somnique turbulenti ac
soporosi, insomniaque absurdā, longū sanè fue-
rit sermone recensuisse: illud tantum affirma-
mus, redundantes ex his humores significari. Ac
vertigines quidem qualitatésque acidæ, & sitis
priuatio, somnique soporosi, & capitis grauitas,
ac sonorosi tinnitus, appetentiaque interdum
abhorretes à ratione, notæ sunt pituitosi humo-
ris exuberatís. Salsus autem sapor, qui ipse quo-
que pituitosus esse censemur, affecta qualitate sua
lingua, præstat ut qui hoc tenentur, siti corri-

66 I. ACTVARI

pianitur: qui etiam ex intempestivo potu nō sanè prioribus noxæ minus contrahunt. Acerbi autem cuiusdam in lingua perceptio, corporisque vniuersi ariditas, somnique inquieti, ac insomnia terrifica, mœrorque, & metus, & tristitia, ex nulla digna satis causa, atræ potius bilis nocte sunt: sicuti sanctæ flauam subesse indicant morsus velli-catusque, orisque ventriculi dolor, & amaritudines, ac tenebrose vertigines, vigiliaq; ad hæc, & acuti circum caput auresque sonitus. Neque id verò ignorādum, coenuntibus scilicet his, eorum quoq; vñā coite symptomata: licet autem ex simplicioribus de compositis quoque coniunctionis. Quod si hi in absurdas præterea temperaturas ac qualitates & corruptelas sexcentas degenerent, quot tandem qualésque censes symptomatum inde ideas existere posse? vsque eo ut spiritus quoque animalis ipse confusor ita perturbetur (missos enim facio reliquos nunc spiritus, præsertim cum ipsi vñā etiam immutentur) solidaque animæ iudicia affectionesque corruptè denunciet: non dissimili planè modo atque quempiam auribus affectum, & quæcunque iusserit dominus obaudientem, multa fugiunt, aliaque hic pro aliis exequitur, vt qui sentiendū instrumentum male affectum circunferat. Carterum humores hosce postquam ventriculum ita occupasse cognoueris, curabis eo modo quæ procedēte narratione trademus: sin ultra etiam progrediantur ij, & ad viscera usque ipsa ten-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 67

dant, inibiq; firmetur, deterior sanè evadat affectus, præfertim si crassiores terrique magis humores fuerint, qui sic detinetur. Hinc nāq; incipit affectus ex argumēto hypochondriacus appellatus, auram sursum trāmittere, ac vehementiore graviorēque animū mōtore afficere, obside nimirū viscera grauitate. Hinc porrò somni etiā tumultuosī accidunt, efferāq; insomnia, ex alia scilicet bile veluti meditabūda. Medebitis autem via ac ratione posterius explicandis.

DE AFFECTIBVS SANCVINIS,

Caput 3.

SANGVIS porrò siquidem multitudine nocumentum inferat, torpidos & somniculosos facit, cibūmque ac potum auersantes, & qui sudorem aliquando præter rationem emittant: atque libenter hi cibos admittunt alimēti pauci. Quibus sanè sanguinem detrahere præstiterit, quo tursus nutriti corpus incipiat, quando nimetas omnis naturę inimicetur. Quòd si in corpore ruptelam abierit, aut cōputruerit, ob calorem aliquem extraneum, vel succi praui alimenta, si quidem modice id patiatur, mediocres quoque reddit inæqualitates. quasdam. Quam planè ob rem quod praui inest euacuare oportet, alimentisque vites resupere succo bono præditis: sin in aliam degenerauerit speciem, qualitatēmque propriam excesserit, affectus illos creat, quibus humorū ex sanguine immutatorū redundantia

correpti, affici solent. Sanguine enim in alienum iam humorē conuerso, inde quoque exoriens spiritus inficitur, at rāque ita bilis affectus consistunt, sicuti in mediocri mutatione leuiiores, ita in vehementi deteriores. Sunt porrō hi metus, animi despōsio, tristitia, delirium, grauitas, torpor, resolutio, animi impetus sine ratione, quāque repente quis exilit, formido, sermonum actionūque inconstantia, ipsarūque interdum corporis partium veluti cōuulsio: in summa quicquid parti anime nostrae cognitrici principiique ingratum molestūque, hoc sese pacto inter initia detegit. Ac quæ consortij quidem lege consistunt, leuiora sunt, & præcunte fiunt viscerum grauitate. Quīque linguam diuexant sapores & qualitates variae, ne hunc quidem visequadeo infestare affectus solēt, ut qui facile intendantur atque remittantur obuia etiam quavis victus ratione. Quibus verò cerebrum primario affectu patitur, iis aut vniuersus sanguis in melācholicū degenerauit, aut in reticulari cerebri plexu qualitate eiusmodi suscepta, affectus id genus consistunt. hinc enim & cerebrum nutritur, & talem inde quoque spiritum gigni verisimile fit. Qum itaque habitum affectus induerit, difficilime sanatur: ac siquidem melancholicus humor sanguinis immutatione constiterit, genera melancholiae crearit, multo tamen leuiora, quām si ab exquisita atra bile orientur. Quod si melancholicus humor ortum ducat ex

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 69

flau**a**bile commutata, furibundæ ita atque immanes desipientiæ fiunt. It enim ut quum flau**x** bilis mordacitas etiānum superet in melācholico iam creato humore, sensumque iritet atq; extimulet, affectus afferat difficiles & qui coēteri non possint. Si verò immutatus valde non fuerit sanguis in atram bilem, consistere ita insania potius solent, fiuntque hoc pacto cum risu plurimū despiciētia. Qui sanè affectus sanguinis detractione atq; efficaci purgantiū medicamentorum vi, victusq; ratione accōmoda scđantur. Postquam longo tēporis tractu fructū ex artis adminiculis percepint, de quibus si nunc particulatim differere velimus, longum id sanè fuerit, simulque pollicitationem nostram transgrediatur (neque enim propositum nobis nunc est, vt de affectibus omnibus tractemus, horūq; curationibus) cui rei satis esse possint ea quoq; quæ diximus. Porrò qui animum relatis adhibuerit, possit is ex iam dictis, nondum etiam ditorum coniecturam facere. Deinceps vero addendum narrationi fuerit, de qualitatum distincione, atque alimentorum facultate, ad hæc de exercitationibus reliquaque victus ratione, tum quæcunque medicamentorum rationem obtinent, siue quod qualitates nostras immutent alterent've, siue quod corporis nostri humores deobstruant ac repurgent, aut compactos erastosque reddant. Exhibita enim in hunc modū oratio fuerit propositi sui finem assecuta.

A C T V A R I I

D E D I F F E R E N T I S Q U A L I-

tarum & facultatum quæ illis insunt, Cap. 4.

S E D E N I M tractandum prius de qualitatibus quæ in alimentis apparent ac medicamentis, quanam vnaquæq; facultate sit natura prædicta: deinceps verò priuatim de unoquoq; alimento & medicamento dicendum, ac reliqua viëtus ratione, prout progradientibus oratio ordinem ipsa digesserit. Inter qualitates igitur alia simplices inesse videntur particularibus alimentorum ac medicamentorum facultatibus, alia vero cōpositæ: atque alia quidem intensæ, remissæ alia: alia que in idē cum qualitate vñā effectrice con temperatæ tendunt, alia in opposita: sic discussis particulatim qualitatibus, multa sanè harum fastigia inspicias. Ergo qualitatum alia dulcis habetur, alia pinguis, alia acida, alia adstringens, alia salicinosa, deincepsque ab hac, amara, & postremo acris: sūntque hæ quæ generatim sensui nostro represententur, qualitates: quod si abæ quædam extiterint, quæ huiusmodi esse non videantur, cōmuni nihilo minus ratione cum illis ex continetur. Nā aquosæ dulcedines cōmuni dulciū ratione cēsentur. Oleosæ verò qualitates pinguis adnumerātur, quæadmodū planè adstringēt qualitate austera acerbæq; species cōtinetur, maioris minorisq; ratione discrimē sorbitæ. Præter enumeratas iam qualitates aquæ quoque & frumentacea habētur, nullam quidem manifestam sensui qualitatem representantes, sed

quæ familiares tamen nobis esse videantur magna ex parte, ac in maximo latitudinis capo spectentur. Vinosam verò dixerit aliquis qualitatū diuersimode coeuntium misturam esse, quæ differentias admittat innumeratas, & modo in hanc, modo in illam qualitatem inclinet. Ac frumentaceam quidē esse dicimus, quæ in seminibus visitur cerealibus, ac leguminib⁹, aliisq; id genus: aqueam verò, qualē olera, herbeq; referunt, fructusque & radices quædā, quæ nihil sensum immutet: qualitatē porro hāc nostrę quæ symmetria cōstat ac temperatura aqua, collatam, frigidam esse dicimus, insigni latitudine spectandā. Alia verò ab hac, quam dulciaqueam nomines, tanto magis à frigiditate recessisse videri potest simplicis aquæ qualitatis, quanto plus eā dulcedinis adeptā censueris: hēc verò quoque temperamenti æqualis collatione, frigida quadā tenus esse cēsetur. Vt rēque quidem iusto humidiore sunt: at quæ exquisitè dulcis fuerit, tēperamēto constat moderato: quo vero intērior fuerit, sicuti caliditatē acquirit quandā supra moderatam, ita humiditatis nonnihil ex moderato deperdit. Pinguia oleosāque ipsa quoq; temperata ac naturæ amica quū sint, facultate præterea pollent contenta relaxandi remittendiq;: videntur autē aliquatenus dulcibus præstare: siquidē cōcoctio in his exquisitior euadat: vtraq; autē inueterata multū quidem adipiscuntur caloris, & humoris amittunt. Quæq; exacte fuerint dulcia, tēporis

progressu amaritudinem contrahunt, in oppositam qualitatem degenerantia, quando ut dulcedinis vltterius intentionem suscipiant non habent: pinguia autē in nidorosa abeūt & nescio quomodo recte appellem perceptum ex his sensu, quoniam nondum is proprio vocabulo significetur. Non dissimiliter afficiuntur quæ extreleus igni multo elixa fuerint, & quæ cum calore innato diutius moram traxerūt, præsertim si in acriorem is vergat. A cida verò qualitas inter frigidas quum partium tenuium sit, ut incidat quidem ac modice extenuet, habet, non minus autem exicare consuevit. Austerā modice adstringunt, compinguntque materiam, & incrassant, ac laxa corroborare solent, quum partibus iam cōlent crassioribus, refrigerentque atque exiccent. Horum porrò qualitate intentiore acerba apparent quæ potius crassiorum partium sunt, & vehementius exiccant: salsa verò quæ dulcibus calidiora sunt, pinguiib[us] que non multo sicciora, tenuium apparent quodam tenus partium, ac attenuatia, humiditatum exulta plenitudine: adaucta verò amara, quasi salsa euadunt, quæ & ipsa calida sunt, & siccata, vincentiaque salsa abstergendi facultate. Sicuti tursus, acia omnium maxime calida iuxta ac siccata habentur: partium verò tenuium, quæque se ad profundum facile intrudant, tum vero incident, attenuent, deobstruant, adurant. Verū enim uero cōmunis de qualitatibus simplicibus

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 73

sermo ad hunc modum terminetur. Habet autem facile qui velit ex simplicioribus his etiam composita dignoscere: sunt enim perfecto sexcenta huiusmodi quæ contrarias inter se ac discriminatas qualitates obtineant: quæ si quis accuratius considerarit, possit is opportuno horum usu cōtratio etiam modo affectis mederi: id quod perspiciens ars omnium optima, qualitatum complexus, & temperamenta imitatur artificio, secundum ea quæ in herbis, fructibus, reliquisque simplicioribus corporibus apparēt, quo affectus sanet varios complicatosque.

DE FRUMENTACEIS ALI-

mentis, ac leguminibus, horumque dif-

ferentia,

Caput 5.

ATTAMEN frumentacea, cum quæ simplicis alimenti facultate continentur, minime pro qualitatum modo cōsideranda veniunt, nisi tale quoque aliquid in his appareat: sed concoctione unumquodque, & elixatione, & crassitie, & tenuitate probatur, quibusdā enim elixationis modus, ac condimenti deest, sic ut ingrata ob id duraque ei qui nutriti debeat, sese offrant, tēpusque exigant ut conficiantur longius. Ex animalibus alia quum maiore constant corporis mole, duriora & terrea magis sunt, alia non itidem: quin ipsa quoque inuicem boni habitus etatisque ratione differunt, vietusque ad hanc ratione & exercitationibus. Probaturque

omnia hæc temperamenti proprietate, sic ut nō
 omnibus eadē cōferre videantur: quin potius
 alia aliis quadrent magis, temperatūra & exer-
 citationis proportionē respondentia, vsq; eo ut
 nisi quis particulatim horū differentias nouerit,
 actūperatūras quibus aptari possunt, frustā sa-
 nè is virtus rationem instituēdam aggrediatur.
 Itaq; ne hac quoq; ex parte claudicet sermo, de
 his trademus cōgrua. Fortasse enim aliis quoq;
 qui in ista inciderint, vsui fuerit opus hoc. Illud
 certè conqueri de nobis non debes, si quantum
 ad præsentem instituti nostri partem pertinet,
 de carnibus quoque orationis affinitatē ducti di-
 cemus: quippe qui diu iam ab huiusmodi alimē-
 tis abstineas, ob personā quam geris dignitatē.
 Fortè nanque via hac & ratione aliis quoq; sug-
 geres quæ futura illis ex vsu sint: dum quidem
 illius semper rationem habes ut vietus pro vita
 honestate animique virtute instituatur, quibus-
 cum consuetudo tibi intercedit: minime tamen
 interim detrectes, quæcunque hominum sani-
 tatem iuuatura videantur, decernere. Quam-
 obrem hac quoque in parte narrationem hanc
 nostram nō intempestiuam existimes oportet.
 Quoniam verò alimenta plurima esse, ac varia
 soleant, longe verò adhuc plura videntur præpa-
 rationis diuersitate, vndenam quæso initiu magis
 sumere expediat? aut vnde melius? melius au-
 tem fuerit, ex cōmunitib; magis, & quibus om-
 nes, propè dixerim, mortales vtratur. Triticum

igitur (hoc enim maxime humano generi cōmu-
ne est alimentum) vnum idēmque specie quum
sit, facultate nō idē semper videtur, quādo aliud
fuluum, densum' ve, aut vtrūque videatur: aliud
contrā album & exīle, aut rugosum, aut confar-
etum. vnde nō sāne paucas differentias colligas.
Quod nāque fuluum magis fuerit, calidius esse
existimatur, scilicet illud non nescire debemus,
in iis quę specie eadem cōtinentur, calidiora vi-
deri, quę fulua magis sint: quod densum fuerit,
elaboratu difficultius est, ac multum p̄r̄stat ali-
menti: sicuti sāne corrugatū tenuéque, ob facul-
tatis proprię vtiū tale euadit. Atq; iis quidem
qui se exercēt, p̄r̄stat solidoribus vesci, vt qui
per habitum vchementius semper diffentur,
ideoque solidius nutrimentum requirant. Qui-
bus vero alia ab exercitata etrumnosaque vita
instituta vctus ratio est, leuius conuenit, quōd-
que nihil in sui maturatione aberrauerit. quod
enim tale fuerit, imbecillum est, atque imperfe-
ctum. P̄r̄stat autem vt neque ext ranci odoris
alicuius particeps sit, qualem contingere huic
verisimile est ex cellarum repositu. Neque ve-
ro alieni seminis mistura notetur. Quoniam
autem triticum eligendum tibi magis est quod
leue sit, aque idān omnibus supponendum.
iis enim qui magis exercentur, crassius maio-
risque alimenti exhibēdum: leuius vero minūs-
que enutriens, iis qui otiosam vitam degunt.
Restat, vt particulatim quoque quę de hoc tra-

duntur audias. Virens etiam si quis modice assumat, modicam quoque inde noxam persentiet. quū enim humidius adhuc sit, minime visceribus adhærescit, sed aliuū subit, nullo illato dano: largiore autem vſu noxiū est, quippe quod elaborationem postulet maiorem. Modice elixo si quis vtatur aſſiduè, maximos is incurterit affectus, vitam quidem naclus minimè ærumnosam. plurimum enim fit ut quum crudū inclaboratūq; sit, visceribus hæreat: vnde in reliquū corpus, quasi insuavis fons quidam, deriuata humorū cruditas, uō mediocriter affectu hoc corruptū infestet. Lōge cōmendatiūs habetur, si repurgatum, exacteq; elixū vſui adhibeatur, quale ferē paratū ex oleo & adipe comedimus. Moliti vero accurate tritici pars quædā est tenuissima, quę farinæ pollē dicitur, Grēce πυρία: pars alia crassissima, quā furfuraceā nominant: utriusque vero in medio farina est, quam sic vocant, & similago, pollenta ipsa sicuti solidior, ita purior. Ac ex puriore quidē, & nitidiore farinæ totius parte panis conficitur, quem à filigine filigineū vocat, ex similagine vero similagineus, sicutifuraceus, Grēcis πυρίας dictus, detracta purio. re parte: οὐλημοὶς autem, i. confusaneus appellatur, cui demptum furfuraceum tantūmodo fuerit. Omnes porrò aut cum sale vnā ac fermento preparantur, aut sine his, itēmque aut in furno clibanōue coquuntur, aut cinere, quorum hos invītā, & xerbarīas appellant, quasi furnaceos,

dicas, & testuaceos : illos autem ἐγκρυφίας, id est
subcineritos, quod inter coquendum cinere
obducantur . Commendatores sunt, si præpa-
ratio spectetur , quibus sal & fermentum addi-
tur : si coctura, furnacei, ac testuacei . quum e-
nīm minime cinere vittentur & huiusmodi sor-
ditie, multo magis probantur . Sal verò & fer-
mentū cōducere in primis solēt, eò q̄ quicquid
inēst recrētūtij absumant, simūlq; concoctio-
nem quandam addant, quasiq; cōfectionem ele-
gantiorē subactis farinis. nam quæ nullo nec sa-
le, nec fermento parantur, cūm vires requirant,
vt cōcoquantur, valētores, corpūsq; vnā quod
exercitationi deditum sit, tibi ea vitāda sunt, qui
omnē viuēdi rationē cōmutaris . Panis igitur
omniū maxime cōmēdatur silagineus, vt qui va-
lētissime nutriat: secundū hunc cōfusaneus ha-
betur: horū verò in confinio similagineus loca-
tur: omnium deterrimus furfuraceus, qui quidē
paucissimū alimentum corpori præstet, ac festi-
nanter per aluum descendat, facilēque in me-
lancholicum humorem conuertatur . Si lagineus
vti ex parte constat tritici repurgatiore, sic etiā
alimentum elargitur corpori purissimum : si
similagineus, vt qui compactior sit, etiam si san-
guinem is quoque procreet syncerum, certè
elaborari diutius postulat, vt conficiatur : utri-
usque medius, qui confusaneus dicitur, ad usū
commoditatem, minūsque præterea non usus, vt
pote qui neque concoctu difficilis sit, vt simili-

78 ACTIVARI

gineus, neq; verò vt silagineus, multū exhibeat
alimentū, ac meatus obducat. Illud quoque scien-
dum, magis minusq; decoctos panes, p cocture
frustratione vitibus quoque suis destitui : idem
etiam in reliquis edulis omnibus quæ decoqui
postulent, subintelligēdum fuerit. Quæ verò ex
farina, aqua oleoque subacta, in saitagine deco-
cta parantur, multum quidem alimentū, idque
solidius præstat, ventriculum autem requirunt
perquam robustum, corporibꝫq; ista magis cō
ueniunt athleticis, q; huiorem in aliis facile p-
generent crudiorēm. Habes ad hunc modum
sermonem à nobis explicatum de tritico, præ-
paratisque ex hoc ipso. A tritico hordeum nu-
meratur: vt enim nescio quis dixit, Panem post
est bona maza. Min' igitur hoc nutrit, at magis
abstergit, frigidiusque natura habetur, & quod
frumentaceis aliis fructibus præstet: ac præpara-
tus inde tremor, multi sane vslis cùm sanis, si-
quidem hi temperamento actiore fuerint, tum
vero febricitatibus, quos quidem refrigeret at-
que humectet. tu ipse xstatis tempore hoc vta-
re perpurgato, ac studiosè decocto, quomodo
pulticulam quoque præparamus. Quòd si huic
tremorem præterea ex amygdalis adiectum cu-
raueris, edulium ita sane paraueris melius, leu-
que, ac succi probi, tum confici facile, atque at-
tenuandi, abstergēdique vi præditum & modis
omnibus vtile. Hordeū probandum quod albi-
dum sit ac bene habitū, nec odore aliquo vitia-

tum. Zeia inter levia & ipsa edulia est, per purgata, ac pulsis in morem decocta: at neque sanguinem generare consuevit bene sincerum, neque satis enutrire, sed nec roboris tamquam aliquid corporibus addit. hac tamen aliquando quoque utare, quum edulij usus venerit leuioris. Milium, quum sicuti zeia exiguum praestet alimentum, hoc nomine vincit, & plus nescio quid stabilitatis exhibet, ac flatulentiam parit, cuius utrum abdicare velim, nisi quum meliorum penuria ut gerat. Fabae, ut quae sanguinem creent crassum, flatumque non dissimilem, relegantur etiam ante in victus ratione, licet abstergendi alioqui atque enutriendi praeditae esse facultate videantur. Quod si harum quandoque ~~visus~~ tibi ingruat necessarius, praefertur ex his pulmentum, ut quod & abstergat magis, & flatulentiam plurimum intercoquendum remiserit. Quod si semina praeter ea aliqua admisceas flatum discutientia, Graeci & phoenicierae appellant, mellisque aliquid ad haec, sic plurimum sane inde noxae discusseris. Deteriores his phoenicierae sunt, qui calidi iam deputentur, ac terrestres, cerebrique (ut creditur) spiritum conturbent, somnumque inquietum reddunt. Cicer alimentum praestat corpori validius quidem, idque modice purum, alioqui flatuosum, & quod valentiorem ventriculum postulet. Iusculum tamen ex hoc praefertur, quod & abstergat, & urinam cieat, quandoquidem qualitate id saliflaginosa quadam participet: quamobrem hoc potius quam illius

substantia admittenda. Oryza eduliu est modice calidum ac siccū, & alibile, & meatus, obducens: téporis autē intetuallo sumpta, nihil sanè molestia corpori attulerit. Inter leguminā pessimū omnī eduliu lēs habetur, vnde crassus, tēr restris, & atrabilarius sanguis signatur: vētrem sīstit, bis tērue aut pluries etiam feruefacta, abie cōtōque iure: quando minime ad hunc modum paratam, aluum subducere magis affirmant: sanè ab hac quoque abstinentia censeo, vt no-centissima, & agrestibus accommoda magis. Iā sermonē ad alia reuocemus, qui diu satis diuer-satus sit in narratione frumentaceorum ac leguminum: possis autem ex dictis etiam nondū tra-ctata dignoscere. In omnibus potiora cōsentur viridia, utpote quā leuem etiamnum humiditatēm retineant, postquam enim hanc quoque téporis tractu amiserint, crassiora eudunt, terreā q; magis. Ac quēadmodum atēcentibus succosa præferuntur, sic crudis elixa, & incōctis decocta. Et quoniam tenuioris vitæ tibi ingresso institutum, ea edulia curantur quā è terra pro-deunt sponte ipsa sua, facilēque parabilia ac sim-plicia sunt, post tractatū de leguminibus, de ole-ribus quoque dicamus at boreisq; fructibus, at-que autumnalib: post hęc de animalibus quoque, horūmque usū.

De oleris-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 81
DE OLERIBVS, ET AVTVM-
nalibus fructibus, horumque discrimine,
Caput 6.

I AM illud hoc loco scire expedit, olera omnia tenuem aquosumque sanguinem progignere solere, siquidem cum crassioris esculenti sanguine conferatur: aliudque ab alio differre pro qualitate, succique bonitate, atque excellenti aquila proprietate. Ac brassica quidem ut in oleum censu tractata, edulium est modice calidum, siccum autem magis feruefacta haec nec abiecto humore, emollit aluum: eandem adstringit, quater, aut eo etiam plus projecto liquore, atque ita deuorata. quod minime mirum videri debet, quum huius succus abstensoria facultate polleat: substania autem eius adstringens sit. Atrabilarium humorem haec plus iusto parit: quapropter huius quoque usus, nisi virgente fame, reiciendus tibi. Beta brassicam bonitate longe antecellit. neque enim melancholicum humorem procreat, quod brassica facit, ex humore praeterea quem insitum haec habet, nitroso, aluum subducit: olus hoc quoque calidum modice habetur. Beta autem radices subrubrae rubraque valentius nutriunt, sanguinemque gignunt longe quam folia crassiorem: illud insuper obtinet, quod flatum pariunt: quum facile alioqui per aluum descendat: ideoque haec quoque ad usum aliquando adhibenda. Frigida humidaque na-

82 ACTIVARI

tota olera sunt portulaca, & atriplex, tempora-
mento atque anni tempori calidioribus accom-
moda, sanguinem gignunt tenuem, aquosumq;
corporibus frigidiorib^o aduersantur. Inter edu-
lia frigida intybus quoque censerunt: facit ad ca-
lidas temperaturas, sanguinem is quoque gignit
tenuem, sed longe quam atriplex faciat, detrac-
tem: olus ventriculo alioqui aptum, & quod ie-
cure corroboret ob adstringendi vim, qua prædi-
tum modice est. Lactuca frigidior multo humi-
diorque est, sed quæ tenuem tamen, ac bene ni-
tidum sanguinem generet si probè concoquatur,
facilemque somnum conciliat, perfrigerato
atque humecto cerebro, sed neque hac tamen
abuti conueniet, quod cerebrum immodecum hu-
meatum frigidumque reddat, atque ideo humis
ipsius actionum contentionem relaxet. Radicu-
la agrestis quidem acris, & ob id medicamento-
sa est, vt quæ humores in ventriculo, visceribus
que contentos dissecet atque attenuet. edukum
est cōcoctioni rebelle satis, omnibus modis pla-
cidior habetur, cui olitoris cura accesserit, sic ut
neque altera illa vti necesse iam habeamus, quip-
pe quæ acrum reliquorū more sanguinem ex-
asset, acrēnique reddat, nisi quis tamen hac ipsa
pro medicamento utatur. A pium, & fennicu-
lum, & id genus alia, calidæ sunt & siccæ natu-
rae: vrinam verdient, & infarctu liberant, alio-
qui concoqui difficultia: quapropter his quoque
ut medicamentis vtendum quum usus exigū

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 83

Porrum cepis alloque probabilius, si decoctum edatur. multum enim succi mali, acrisque remittit elixatione: concoqui tamen quadam tempore contumax hoc quoque esse censetur, cb fibrosum quod illi inest. etiam si humores in thorace contentos, faciles reiectu reddat ob innatum lentorem: lotium hoc mediocriter mouet. Cucumeres porrò crudi quid aliud quæso fuerint, quam quod esse dicuntur? crudum enim hi humorem procreat, suntque bene frigidū iuxta atque humidi, & elaboratu difficiles. Pepones autem, vt qui maturitatem adepti sint, lōge meliores: solent nihilominus hi quoque, quum aut non probè concocti fuerint, aut non facile per aluum descenderint, quoscunque in ventriculo humores nauci sint, his sese addere eosq; in corruptelam vñā trahere: quum non magno negotio aluum subeant ob detergendi facultatē: plurunque infestantium quoque nonnulla secum extrahunt: sanguinem tamen hi quoque tenuē, aquosumque generant, etiam probè concocti. Cucurbita si cruda estur, in medio est peporum ac cucumerum: decocta melior evadit, frigidæ humidæq; temperaturæ alimentū præstat: huiusque plurimū usus ut medicamenti constat: alias inutilis; ac minimum alimenti exhibere putatur, humorēmque gignere aquosum, perfectum quum frigidum nausta fuerit ventriculum. Amanita, fungi, & tubera, ut quæ frigidæ humidæque naturæ sint, succumque generent

crassum crudumque, calido siccoque temperamento contueniunt. Inter olera omnium maxi-
me commendatur asparagi. nam quum ventri-
culo minime graues inter concoquendum sint,
ac modice calidi, & partibus constent tenuibus,
sanguinem assidue gignunt purgatiorem: ijdem
si quod aliud vñquā edulium, lotium ciente: quā
sanè ob rem, non verno tantum tempore, quo
in primis vigent, his velim utare, sed ad reliquā
etiam anni tempus conditura repositos seruer,
qui planè & nutriant, & defacatum sanguinem
largiantur, nec sanè minus viscera quoque infar-
ctu liberent, horumque vñā humorē attenuent.
Atque de his hactenus, deinceps de fructibus di-
cendum. Cerasa frigida humidaque sunt, quo-
rum alia dulcia molliaque, dura alia habentur,
& quæ adstringant magis. diligenda priora illa,
ut quæ melius concoquantur, facilusque al-
uum subeant. secunda magis faciunt ad ventri-
culum, qui in bilem agitur. quippe quæ nec fa-
cile omnino corruptantur, & ventriculum ad-
strictoria facultate corroborent: immodico ta-
men horum vsu, nisi vñā in corruptelam ab ini-
tis humoribus trahantur, aquosus humor pro-
creatur. Ex pomis bonitate cetera vincunt, que
Regia appellatur, quæ ipsa quoque frigida sunt,
cordi vero amica censemur, ideo quod vaporess
cor impetentes fuliginosos fumidosque repel-
lāt, nec sanè minus sursum in caput delatos: de-
nique noxam quoque ex vino in capite contra-

Nam sedant neruos quidem tentant, ac memoriandi vim retundere creduntur, potissimum quæ natura acida fuerint: nempe frigida hæc satis sunt, & substantia tenuitate sese iam ad profundum addunt. probantur ex his magis, quæ in hyemem reposita seruat, dulcia, maturitatem enim temporis mora adepta pleniorē, congruo quoque v̄su apriora redduntur, nec sanè facile corruptuntur. Persica poma atque Armenia-
 ca, frigido ipso quoque atque humido temperamento constant: probè cōcocta tenuem humidumque sanguinem generant. solent porrò hæc quoque nisi facile aluum subierint, in corruptelam abire, & cū humoribus vñā immutari, quos cunq; tandem offendent, quamobrem quibus ægre per aluum descendant, cōsuluerim ego iis omnino vt ne ea quidem attingant, nisi quis temperamenti proprietate corpus affirmet libenter alimenta huiusmodi admittere. His pruna commendantur magis, siquidem facile per aluum deijciantur. solent enim nonnullis hæc quoque corrumpi, non statim per aluum reiecta. Punicas ut inter autunnales fructus alimento leui constant, sanguinemque perpetuo gignunt tenuem, suntque ventriculo amica, & quæ mordaces succos aboleant: quapropter horum quoque opportunitas tibi v̄sus constet, quū videlicet in corpore extiperare calor videatur, aut anni tempus tale virgeat, alioqui superuacaneum fierit, quæ pro medicamenti ratione sumuntur, his v̄t escu-

Lentis vti, præsertim quum contraria tempora-
mentum fuggerat, quam rationis exp̄rs appeti-
tus ac consuetudo postulet. Cotonea ex autum-
nalibus fructibus inter edulia adstringentia con-
numerantur, quæque aluum supprimant. Solent
hæc nonnullis ante cibum sumpta, aluum potius
coercere: sicuti à cibo, emollire: quod minime
mirum sit, quandoquidem ventriculi os adstrin-
gendi facultate coprimentia, olimoniam vi pro-
trudant, quemadmodum sane in vtre quoque,
ac vesica idem manibus pressamus, facileque co-
tentia educimus, præsertim si repleta quidem va-
sa fuerint, vehementius autem superiores par-
tes comprimamus. Inter hosce fructus maxime
omnium adstringunt sorba, corna, & mespila,
quorum usus maximus sit ut medicamento-
rum: & q̄ ventriculo alioqui utilia sint adstrin-
gendi vi. alimento autem vice sumpta, sanguinem
exhibent minime commendandum: tum vero
adstrictæ plus æquo aluo nocumentum, caput,
reliquaque corpori inferunt. Ficus, atque uix
in ciboru censu autumnales fructus omnes vin-
cunt, ut quæ & sanguinem proligant catenæ
laudatiorem, & corpus alant: etiam si flatuose
alioqui esse censeatur, caro mique corpori sub-
ministrent flaccidiorem: visceribus in seirnum
duratis, & infarctu laborantibus aduersæ. pro-
stant eo nomine ficus, quod renum areculas
repurgent: utræque aluum subducunt, sicuti
candem nuclei constipant, veterascentes mol-

tum humiditatis recrementitiae amittunt. Juglandes, i. castaneæ, inter arboreos fructus refri gerant & exiccant, ac modice adstringunt: flatum interim egregie pariunt. Sane exploratum est has quoque alere: elixatu flatuofæ facultatis plurimum remittunt, alioqui in meatibus hæsi tantes & gregue concocctibiles. Nuces vulgates scilicet ha, quas Regias vocant, calidæ quidem censentur & siccæ, sed caput pertenant, si quis assidue utatur: & ventriculo infestæ sunt, ac difficile concoquuntur. cum ficubus vñà comman sa probantur magis, quòd per aluum citius vñà deiijciantur. Nuces quas Ponticas appellat, hoc est auellanae, quo nomine adstringunt, possint sane ventriculo idoneæ censeri, sed quæ nihil tamèn secius concoqui contumaces sint, ob cō fertiorem substantiam, qua præditæ visuntur, quòdque aluum nigris ideo adstringant. Has amygdala bonitate superant, potissimum verò expressus inde tremor, oleumque hoc nanque compertum est, fauces, alperanique arteriam leniri, humorésque in thorace contentos proieetu faciles reddi. ex earum autem tremore elixato sorbitiuncula paratur optima, quæ & alat, & dissecet, & renibus opituletur, & viscera thoracemque perpurget, non perinde tamèn ventriculo accommoda sic. Amygdala si integræ deuorentur, concoctu difficiles euadunt: optimum paraueris eduliu, si haru tremorem suc creto, decoctoq; ordeo immiscueris, aut alicui

tali, amylōq; in primis. hoc enim omnibus præstat, vt quod leuissimum sit, & concoctu facile, ac boni succi, sanguinēmque proaignat nitidum & tenuem. Ac sermoni quidem huiusmodi satis à nobis hacenus producō, qui quidem orationis breuitatem lectemur, hic finem faciamus. Deinceps vero de reliquis quoq; alimētis tractemus. Quòd si narrationis affinitate mentionem quoque de iis fecerimus quorum à te vsus respuitur, condonabis nobis hoc, si in aliorum quoque gratiam hæc tradantur.

D E A N I M A L I B V S T E R R E.
stribus, aquatilibus, volatilibus, horūmq; dif
ferentijs,

Caput 7.

A N I M A L I V M, quorum species multæ habentur, alia terrestria sunt, alia quæ volatu fidat, aquatilia alia. horum singula in maiora mi norāq; fasilia pro specie diuersitate diducuntur. atque horum rursus vnumquodque ætatis differentia discriminatur, vt alia iuuenilia, atque alia vigentia, seniore cœlecta videantur: præterea cicura alia ac domestica sunt, alia silvestria, itēmque alia exercentur magis, alia minus. Quæ itaque terrestria ac pedestria vocantur, (etenim repetendum ab initio fuerit) calida semper plus iusto sunt, & quæ valenter nutriant, sanguinēmque gignant crassiusculum, & athleticis corporibus conueniunt magis. Volatilia atque acrea, leuiora quidem multo sunt, & quæ non

vsque adeo alant, quadam tenuis autem sicciora,
& fibrosiora sunt, sanguinemque gignunt te-
nuiores, ex his ipsis quæcunque in aquis degunt
humectiora habentur, & carnosiora. A quatilia
communi quidem ratione longe relatis iam hu-
midiora sunt ac frigidiora, non parum vero in-
ter se differunt: quandoquidem aliud sit piscium
genus, aliud mollium, aliud testaceorū, aliud cru-
statorum. Atque inter pisces alij cetacei sunt, &
pelagij, alij littorales, & saxatiles. atque ex his
qui corporis constant mole maiore, alimentum
corporibus præstant liberalius crassiusque, sicu-
ti minores parcus puriusque, præsertim si ex sa-
xatilibus fuerint. Nec sane differētia rum minus
ex eorum quoque pastu contempleris. quum e-
nim in vniuersum laudatores semper habeātur
marini iis qui in aquis dulcibus degunt, non sa-
nè pauciores hinc quoque differentias colligas.
nā qui in alto semper diuersantur, feriunturque
assidue fluctibus, & fatigantur melius, & cibis
vescuntur repurgatoriibus, prossusque inter pi-
sces carnem obtinent nitidam ac solidam, quo
fit ut aliis magis nutriant sanguinemque progi-
gnant crassum. Qui verò cibum capiunt in flu-
minū ostijs, locisque palustribus ac limosis, aut
vbi cloacæ desinunt, gustatu pingues quidem sen-
tiuntur, nec ingrati, valde tamen praui sunt, vt
qui salubris nihil contineant. Saxatiles, qui in a-
quis degunt puris, carne meliore quoque peperi-
ti sunt, vt & haud grauatae concoquantur, & san-

ACT V A R I I

guinem generent tenuem putumque. Mollia omnia, quod ad succi bonitatem attrinet, piscibus multis præferuntur. sanguinem enim lignunt tenuem, & nitidum: neruis tamen multis constant, qua gratia & pertinacius cæteris concoquuntur, & frigidiora censemuntur, nempe exangua. Piscium, molliumque in confinio crustata consistunt: quum vero facilius quam mollia conficiantur, sanguinem præterea lignant puriorem, ac tenuiorem, minor inest testatis usus, ut quæ nihil defatigatione exerceantur: quam planè ob rem nonnulli his petentes præferunt, vt pote qui inter reliqua testata soli diuagentur locumque mutent. Sanguinem testata exhibent tenuem & aquosum: alioqui confici etiam rebellia, & quæ haud facile aliuum subeant. Deliguntur à multis pisces, quibus squammis, ossibusve obducta cutis sit: quibus ego porrò fidem adhibeo, quod holce dissimilibus siccis magis esse existimem. Nam quod inter humida siccum reperitur, commoderatum censeri omnino debet: sicuti sanè etiā quod inter scca humidum fuerit, cuiusmodi ex aubus gallinaceum genus est, & phasianorum, hisque etiam magis anates atque anseres, quæque in aquis degunt omnia. Et quoniam terrena substantia constare terrea diximus, multoque sanguine ac succo, corporique alimoniam exhibere non dissimilem. diligenda ex his, quæ teneriore atate sunt, minorēque coporis mo-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 91

le, quām pro specie differentia, nec quā exer-
citatione multa agitantur. nam quā paulo magis inertia sunt, humectora hæc & excrementitia habentur, sicuti quā diutius exercentur, sicciora & leuiora fugiendus verò in omnibus excessus: quin artuum quoque ipsorum alimentoiam sicciorē, minūsque recrementitiam exhibent extimæ partes quām intimæ, minores quām maiores, pro naturalis videlicet formationis ratione. Probatur porrò horum vnuumquodque etiam à genere carnis. quanto nanque animalium caro ab albedine degenerat, tanto magis succi boni usum deperdit: communī vero omnium ratione ex ijs quā specie eiusdem sint, quā tenera adhuc & tate sunt, alimentum præbent humidius: tate autem cōsistentia, calidius sicciusque: utrisque deteriora, quē iam consenuere, quod humorem adau-
geant atrabilarium, & excrementium: idque quo maiore corporis mole cōsisterint, fuerint que exectioniora. Illud quoq; opera & preium sit non ignorasse, agrestia scilicet domesticis calidiora, siccioraque esse. quā tamen si con-
gruo omnia usu exhibeantur, pro conuenienti-
ti nimirum temperamenti ratione nihil incom-
modare existimentur. Habet iam tractatum de
alimentis satis tibi explicatum rerum enim
distributione hac continentur particulatim dif-
ferētia omnes, sic ut minime necessum sit, par-
ticulares tibi sitorum sp̄cies recensere homini

ACT V A R I I

philosopho, & qui facile possis ista inuestigare.
Nunc reliquū est ut de vino ceterisque humidis
quibꝫ vritur, differam, ne quid orationi desit.

D E V I N O , A Q V A , L A C T E , O.

uis, melle, lapa, aceto, vuz immaturꝫ succo,
Punicis malis, & sale, deque horum differen-
tiis, Caput 8.

E R G O vinum(de hoc enim dicendū prius,
propterea quòd plurimus quoq; huius v̄sus sit,)
hoc quidem crassum est, illud vero tenue, hoc
austerum, illud dulce: atque inter hęc aliud al-
bum, aliud fuluum, aliud rubens. horum porr̄
in confinio statutas differentias sponte omitto.
neque enim necesse nūc habemus orationis mi-
nūtias eiusmodi perseguī. Item aliud polyphor-
um est, quod multum aqua vt diluatur admittit,
aliud oligophorum, quod minus. Crassa ma-
gis alibilis sunt, ac crassiorem sanguinē gignūt.
in causa sunt vt viscera obstruantur: contrā se
habent tenuia, vt pote que & vrinam eliciant, &
sanguinem generent tenuem. accommodiora
ventriculo, qua austera sunt, minus tamen alit:
ē diuerso se habent dulcia, sed & alba minus ca-
lida cæteris. Priorēs enim calefaciēdi partes
obtinēt fulua, secundas rubentia, in omnium
vltimis locantur aquosa, qua pauculum aqua
vt diluantur postulant, oligophora vocant. mi-
nus hęc caput tentant, atque iis quidem qui se-
ſe bene habitos esse studēt, vina generosa ac be-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 93

ne colorata cōueniunt magis: tibi vero cui sim-
plex tantum sanitas curæ sit, spiritusque anima-
lis, videri possit satis etiam oligophorum factu-
rum, quod & album sit, & tenue, nisi si quando
frigefactus necessariò ad calidiorum v̄sum con-
fugias. A qua vtendū quæ nec qualitate aliqua
prædita, nec rese sit, cuiusmodi stagnantium a-
quarum est, earum præsertim quæ palustribus
nec ventis peruiis locis residēt. Laudabilior fon-
tanæ aquæ v̄sus est, aut quæ ex puteis assidue a-
gitatis hauritur. secunda ab his cōmendatio flu-
cialium, nisi in has quoq; cloacæ deriuent, quæ
vrbiū, aut regionis alioqui alicuius fordes eluāt.
fugiendus in primis earum v̄sus quæ insigniter
frigidæ fuetint, quæque niuibus eliquatis de-
fluunt, tum quibus veluti prælegmina minutu-
læ harenulæ quædā innatent, limosique aliquid
subsidiat, quæque non procul à sponte nascenti-
bus calidis fluunt. Inculpatissima omniū aqua
quæ cito tum frigescit, tum incalescit, nec gustu
aut odoratu qualitatem aliquam repræsentet.
Lac porrò ipsum, quum ex substantiis diuersis
confletur, serosa videlicet, buryrosa, & caseosa,
adhibendum semper ad v̄sus serum, vt medica-
mentum solummodo, vt pote quod frigidū iam
sit, & aluum emolliat, nec quicquam nutriat, &
abstergat. Butyrum quum calidum sit, ac mini-
me evidenter humidum, ventriculo aduersatur,
probè tamen concoctum sanguinem gignit: fa-
cile in bilem abit, habitudinem nactum calidio-

ACTVARI

rem. Caseosa pars terrestris est, & quę meatus infarciat, atque agre conficiatur: pr̄fertim si in viscera incidat obturata, & alioqui angustiora, in totum vero lac alibile est, bonique suc. ci: caput tentat ijs quidem quibus facile id repletur: quibus casei modo cogitur, iis viscera obstruit. Deligendum lac maxime caprillum, ut quod ouillo tenuius sit & bubulo. Caseus vero qui & recens sit, & salis pauxillum admixtum habeat: aliorum vero usus respuendus, propterea quod & difficile concoquantur, & ventriculo aduersentur, & obstruat, & sanguinem procreant crassum. Ovis uterum gallinarum imprimis domesticarum, deinde ab his phasianarum postremo anatum, atque anserum. pr̄cipua oui pars luteum eius est: vnde alimentum corpori subministratur liberale purumque: nam alia & concoctu perutcax est, & ut elaboretur diutius exigit. Porro ex iis quę de animantibus diximus, licet de horum quoque ipsorum ouis coniectare. Piscium oua longe minore rum calfaciendi, tum nurriandi facultate predata sunt: quanto nanque auium carnes, piscium carnibus pr̄stant, tanto sanè magis piscium oua superantur ab ijs quę auū sunt. Quę sale siccantur, agrę conficiuntur, ac sanguinem corrueela inficiunt. id quod de falsoamento omni dictum intelligi volo: quandoquidem falsamentum omne purrefcentem corruptumque sanguinem reddat, quod vitadum pr̄ omnibus

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 25

fuerit. Mellis usus sensibus conuenit, ac temperamento frigidis, & hyemis tempore: incommodum hoc biliosis, atque aestate sumptum: quum enim calidum id sit & siccum, ac proguastatili quam obtinet qualitate, familiare, in iis: qui tanto moderato frigidiores sunt, quanto id calidius, conflato ita excessus utriusque complexu, moderato temperamento patet sanguinem inde generati. Coenunte vero in idem gemino temperamento, mellis videlicet, eiisque qui assument, quod in nelle inest dulce, in bilem verratur necesse est, scilicet idem hic perpeccum quod foris ignis potentia plus iusto decoctum patitur. Sunt qui detracta huic spuma, atq; ita retusa imprimis eius acrimoniam, minus id calidum reddant: id si tu quoque facias, eduliusque hoc nonnullis preterea admisceas, nisi calor obstruerit aliquis, qui incōmodum minetur, probatissimo ita medicamento utare, quod preterquam quod alat, leniter etiam ventrem purget. Oleum vero quum calidum modice, humidumque sit, ob pinguitudinem esse infustum ventriculo solet: quod commune sit oleosa pinguisque qualitatis vitium. quo sit, vti modice opsoniis additum, non sanè manifestò noxam suam detegat: supra modum vero si adhibetur, quum natura innatare consueuerit, facultatem ventriculi concentricem restinguat. Quod ex lini semine sit, utpote quod nec calidū adeo glutinosum ve, ac crassatum partium sit,

A C T Y A R II

cum minore negocio aluum subit, tum ventri-
culum minus infestare creditur. Vtunque bo-
nitate vincit amygdalinū, quippe quod & par-
tibus constet natura tenuioribus, & minus ven-
triculo incommodet, tum verò dislocetur, conten-
tisque in thorace humores facile elicet, ac fau-
ces præterea leuiget. Sapa inter optioniorū ad-
ditamēta, Graci ~~apoθεκμα~~ vocant, ipsa quo-
que censetur. hæc sicuti calefaciendi vi inferior
melle est, ita valentius nutrit, ventrem modice
subducit, viscerum obstruptioni minime ido-
nea. A cetu, mnis quis frigiditate laboret, vtili-
ter esculentis inditur, id enim quum frigidū sit,
siccumque, ac tenuissimatum partium, & disse-
cantissimum, confarctos ventriculo visceribüs-
que humores incidit, atque attenuat, & abster-
git: siique prius crassatum partium cibus aliquis
ingeratur, attenuatur is, & insigni acetī vi veluti
elaboratur. Omphacium, & acidorum puni-
corum succus, commode ut medicamenta exhi-
bentur, nam alias necessarius eorum usus nō fu-
erit. siquidem omphaciū tametsi ventriculo cō-
ferat, quatenus tamen partibus cōstat crassis fri-
gidūmque est, ac ventrem supprimit, nō omnibus
ex usu esse videri possit. Acidorum portò
punicorum succus quum tenuis fatis sit, flauq;
ibili repugnet, sanguinique imprimis ferido, ac
iocinori astuanti, non sanè ventriculo interim
cōmodus fatis habetur. huius abusus aliuū quo-
que supprimit, ideo q; acidæ qualitat, adstrin-
gentis

DE SPIRIT, ANIMAL. II. 97

gentis nonnitil immixtum obtineat. Sal inter opsoniorum additamenta calida siccaque repositur, quæque modice appetentiam excitant: facit ad humorum, si quid redundant, exuptionem & respirationem: consultius tamen fuerit, frequentiorem huius usum vitasse, q[uod] & siccatoria alioqui facultate praeditus sit, & sitim augeat, & sanguinem corruptat: siquidem ex hoc si condimentum ratum queratur cibis, gratiusque his inde sapor concilietur, paululum quid noxae inferat; at nimius eiusdem usus officit.

DE CIBORVM Q VANTITATE, Caput 9.

P O R R O assumendi cibi vniuersiusque modus esto, quo nondum satietas ceperit. sic enim exuperans nativus calor, cibos qui in ventriculo continentur, confecerit. Præstar autem alimentorum quoque vires obseruasse, ut si ex iis fuerint quæ valentius & plus nutriunt, multo ante expletam appetentiam absistamus: si eorum quæ parum ac leuiter alunt, liceat plura ingurgitare: siquidem hæc diutius concoqui postulant, illa facile aluum subeunt. De potu conieatura facienda, pro sumptu alimenti humiditate, ac siccitate.

G

A C T V A R I I
BIS NE EADEM DIE ASSV-
mendus cibus, nécne, Caput 10.

Q VONIAM verò quæris ex me , num ad sanitatis tutelam spiritusque animalis persistentiam præstet semel quotidie , an bis potius cibum capere : ego satius esse crediderim , ut distributo in tria cibo omni , meridie portionibus duabus vescaris , reliqua sub noctem . nam & assiduam ita cerebrum humectationem sentit , & facilior conciliatur somnus , & longius spiritus perdurat irrigatu iungi fotus , nec facile ita ignescere contingat ob ieiuniū , neque restigerari : siquidem utrumque eucniat temporis ac temperamentorum diuersitate . Quid si in ualuerit consuetudo , nec velis bis rei eidem vacare , possis consuetudinem seruare , quæ naturales facultates in habitum iam induerit , ut circa detrimētum aliquod ex tanto temporis interallo opus peragant : præterea autem , ut non durabilius ita spiritus sit , certe nitidior euadet , quemadmodum sancè posterius docebimus in orationis repetitione .

D E S O M N O , E X E R C I T A -
tione ac balneo , Caput 11.

S O M N I à cibo corpus vniuersum humectum reddunt , huiusque penitissimas quasque partes irrorare creduntur , facultatesque nostras exuscitare , ac sensoria innouata redin-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 99

grare, naturalēmque vnā spiritum, vitalēmque,
& animalem, ac veluti denuō corpus totum refi-
cere. Ante cibum exiccandi vim præstant, cor-
porisque nostri madorem omnem depascuntur,
interius se agente calore. Nihil enim aliud est
somnus quām sensuum detētio suauior quādā,
calorisque ad interna reuocatio: isque si alimen-
tum quod satis sit appositū sibi offendit, con-
ficit hoc, inque vniuersum corpus distribuit,
idēmque præstat, crudiores aliquos atque in-
concoctos humores nactus: sic porrò fit, vt ad
hunc modū somni cibum præcedentes cōmen-
dentur. nullo verò reperto hi alimento familia-
res naturalēsq; humores inuadunt, hōsq; ipsos
absumunt: denique opus fuerit, eum qui dormi-
turus sit, calori fomenti semper aliquid plus mi-
nus've addidisse, nisi factum ab eo paucis antea
horis idem fuerit, id quod institutæ tibi victus
rationi commodius sit, vt confecto iam cibo,
vaporosoque quod inest ac flatuoso discus-
so, repurgatore ita denum digestione made-
scat cerebrum: ne quando quum siccus hoc
esse senseris, deceptus vnā cum cibis somno
te committas. hoc enim pacto humidius ipsum
iusto reddideris. Ac somnus quidem, & que ac
vigilia ipsæ, si moderatus sit probaratur, cor-
porisque vniuerso commodat, pro vniuersu-
mque habitudine, victusque ratione adhibi-
tus: sicuti certum est eundem excessu aut de-
fectu nocumentum inferre. Inter reliquam vi-

Etus rationem probatur exercitatio quoque, qua & naturalis calor refocilletur, & excrementorum reliquiae aut per halitum digerantur, aut inferius protrudantur: atque iis quidem qui valentioris alimenti cibum sumplerunt, exercitatione viti conuenit vehementiore, ac contentior: deambulatione, venatu, palestra, cursu, disco, pila parua, summatis quodcumque tandem exercitationis genus existimetur respiratione vehementiorem concitare posse, ac calorem adaugere, & tenui quodam sudore humectam cutim perfundere, his ipsis accommodum: tibi vero qui tenui ita virtus ratione utare, satis sit etiam brevior deambulatio, praesertim si ante cibum ineatur: ac manc quidem brevior ea & tardior esto vergente anni tempore ad calidum: contentior autem & diuturnior hyeme. Illud perpetuo obseruandum, ut tantisper se quis exerceat, dum nondum laxitudinem exercitatione contrahat, quam si suboriri persentiscat, desistere conuenit. Exercitatio à cibo aut alimentum præcipit, aut huius ipsius per corpus digestionem imperfectam reddit, aut calore aducto venæ arte riæque ad extimam corporis superficiem im petu ante cōcoctionis absolutæ tempus alimen tum arripiunt, crudiorumque ita humorum in corpore copiam penitus colligunt: quæ sane omnia ingentium morborum primordia fiunt. Balneorū verò usus nulli secundus, quippe quib⁹ solidiores corporis partes humescat, ac meatus

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 101

referentur : infarctūque hi omni attenuati libe-
rentur. horum certè tibi potissimum admitten-
dus v̄sus, præque alia victus ratione, qui corpus
gestes recrementis vacans subaridumq; sic à te
ieiunij consuetudine confectum & frugalitate.
Nam qui corpore cōstant carnosiore, aut colle-
ctorū humorum multum circūferunt, noxā po-
tius cōtraxerint intēpestiuo horum v̄su: quibus
tamē iplis si euacuētur prius, iam impertiri hac
iuuamentum suum queant, vt pote qua: m̄catus
irrigent atque expediant, satisque per halitum
digerant: in iis vero qui repletione laborant, an-
tequam quod satis sit per halitum digerant, in-
terius constitutos humores resoluunt atque ac-
cendunt, & adhuc delitescentes conturbant &
excalfaciunt. Sponte verò nascentibus qua: cal-
faciendi vi prædicta sunt, vt vtare nunq; sanè con-
suluerim, vt que siccatoria maxime vi polleant.
Quum enim nitrum hæc atque alumnen, & atra-
mentum sutorium referant, humorē exhau-
riunt potius quam reponant. Hortandi sunt vt
ad ea se conferant, qui malo corporis habitu ac
turgidiore tument, quibusque periculum est ne
in aquam intercutem incident, quibus siccato-
ria victus ratio conferat : sanis verò hominibus
iis præcipue , qui paululum modo sicco calidó-
que temperamento constant, valde damnanda.
Verum sermoni huiusmodi finem faciamus, sa-
tis iam explicato iis quidem qui ex paucis do-
ctrinæ multū colligere valeant.

ACTVARI I
DE IIS Q VI ERRORE ALI-
quo morbis tentantur, horumque victus ta-
tione,

Caput 12.

Q VONIA M verò nōnulli reperiuntur, qui ob necessitatem ingruentē, aut appetitus in-temperantiam, aut temporum mutationem, aut errata aliqua, diversisque de causis non diuersimode prols affectū, imprudentes valetudinem synceram amittunt, dum distillatione aliqua corripiuntur, aut intemperatura, aut cruditate, aut obstructione, prēterque rationem exinanitione, aut repletione: sanè his quoque oratione nostra subueniendum, ne recti ignorantia cōtin-
gat, hosce incolumitatem prols deperdere, se-
quē ita negotiis difficilioribus implicare. Eos igitur quos simplex intemperies infestat, fugere in primis cōuenit primitiā causas, hisq; deinde contrariorū vsl succurrentum. Ac quum ca-
lot superarit, demandū de vino eduliisque cras-
soribus, quietique potissimū vacandum ac vi-
ta parsimonia: vincente verò frigiditate, cōtra-
riis vtendum. Exiccati vietus ratione reficiēdi sunt humecta: sicuti è diuerso humidioribus cō-
traria via præstruenda. Cæterū de iis quæ pro alimento cedunt, superius diximus: si quis vero etiam medicamenti vsl fuerit, posterius expli-
cabimus. Temporis verò tractu quum ob erra-
ta nōnulla humores aliqui inualuerint, sic quoq; contraria adhibenda vietus ratio affectibus in-
gruentibus, sed & nihilo secius ea administran-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 103

da, quæ mox dicentur. Ac bilis quidem si exupe-
ret flava, impetûque hæc sursum feratur, ten-
tanda vomitio, si promptior ea fuerit. eadem ca-
rapotiis ex aloë euacuanda, dummodo nulla fe-
bris infester, quum inueteratior ac putrefacta
ventriculum infaret, imoque huius fundo adhæ-
rescit. quod si nimium exæstuer, iamque febrē
accendat, ac solam victus rationem respuat: sa-
tius tunc fuerit refrigerantibus vti, atque hume-
stantibus, cōfectūmque ex violis zulapium, aut
aceto, aut punici mali succo, aut rosis, saccha-
rūm; vnā quod vocant, epotasse. tenacius verò
insidentem præstat purgatoriis medicaminibus
educere. Quum pituita infestarit, antidotis v-
tendum calidioribus vomitûque, siquidē sum-
matim hæc innatet, necnon catapotiis quæ di-
centur modice pituitam detrahentibus. Sanguine
vero molestiam inferente, quid nam tandem
præferri quæso poterit sanguinis missione? Cæ-
terum bilis redundantis indicia sunt, capitis in-
terdum dolor, orisque amaritudo, vertigo, sitis,
potus desiderium, cibi verò fastidium. Contraria
sunt quæ pituitam indicent, adestque interdum
capitis etiam grauitas, quemadmodū sanè supe-
rius de his explicatū fuisus à nobis est: atq; hæc
ipse planè per te, etiam si nulli tractemus, possis
ingeniosis dignotionibus colligere. Lassitudinis
sensus cuiusdam in corpore, pedibus præsertim,
subortus, idq; quū nihil se defatigauerit corpus,
humorū aliquem turgere indicio est: fueritque

ACTVARI I

tunc operz premium alimentorum copiz subera
here, huiusq; etiam qualitatē immutare, si opus
sit, purgandūnique vnā corpus, superantis hu-
moris exhanitione. si ex cruditate molestia
sentiatur, siatque id ob ciborum quantitatem,
minuenda quoque horum quātitas: si idem ob
qualitatem eueniat, ad aliud ciborum genus de-
ueniendum: sicuti sanè defēctas ob frigiditatem
vires resumere calidioribus conuenit. Distilla-
tionem verò medicamentis quæ per narcs ma-
teriam eliciunt, Graci ēpp̄ia vocat, deriuare: &
quæ iam antea decubuerūt, modice calidis edu-
cendique vi præditis medicamentis euocare.
Tum verò febri iam correptis minuendus om-
nibus sanguis, nisi quid obstiterit aliud, & tenuis
victus ratio iniungenda, sed ad aliud iam opus
hæc pertinent. Ceterum ut ex iis quoque quæ
excernuntur, coniicere valcas, de his vti res po-
stulata videtur, mentionem faciemus.

DE CONSIDERATIONE EX
vrinis, Caput 13.

VRINA in homine téperamēti undequaq;
moderati optima, quæ subruhi sufflauī ve colo-
ris sit, subsidēnsque album, lene & æquale appa-
reat, ad hancque veluti amissim quandam posi-
tam directæ probantur vrinæ, quascunque in
humanz speciei latitudine spectamus. ipse por-
rò cum tua ipsius vrina, quum melius te habere
cognoueris, si reliquas perpenderis, minimum

DE SPIRIT. ANIMAL. 11. 105

aberraueris in iudicando. Humorum cruditatē indicant vrinæ substantia tenues. quandoque verò etiam propter obstructiones tales apparent, quod quasi percolentur. Ita crassiores, vti naturam humorum iam concoctionem aggressam fuisse, sic nondum eos confecisse ostendunt, hōsq[ue] ideo etiamnum turge-re. Præstat vt postquam redditæ fuerint, perturbentur statim, potius quam aliquandiu fluidæ persistent. Colores in his qui ad albedinē tendunt, innati caloris defectum monstrant: ideoque humorum imperfectam concoctionem, ac quo magis vrinæ à colorum symmetria euaria-rint, eo sanè magis à sanitate distant, quæ tempore sequitur proportione respōdes. Quæcunque colore magis infectæ visuntur, pro superiorum proportione ad calidius vergunt. Duci ex coloribus quoq[ue] euidens satis significatio potest, humorum maxime vigentiū. siquidē rufæ vrinæ subrubeaque, & rubeæ, sanguinei humoris redundantiam indicant. flauæ verò ciudem modi quoque bilem, si subsidens præterea coloratum visatur, quali infectum hoc colore fuerit, talem quoque in venis humorem vigere existimare debemus: asperius idem ac dissipatius dissolutionē ex alieno flatu significat. Frigida porro ea censenda sint, an calida, id vero ex vrinæ totius contemplatione dno scit. Inæqualia si fuerint, erratum aliquod in victus ratione admissum, aut erraticarum febrium aliqua discor-

dem ita inæqualitatem effecerit. Sciendū præterea quosdam, crudis in vrinas decumbentibus humoribus postquam resedissent hi, inter subsidentia eos deputasse. verum istud interest, quod hi temporis mora concocti, in sublime se attollunt, ac postremo euaneſcunt. quæ vero secundum naturam medium locum ſuſpensa occupant, aut ſublimia petunt (nubeculas appellant) roræ ſunt facultatis quæ nondum fatis humores confeccerit. subsidentia vero ſecuritatem venarūmq; ſalubritatem pollicetur. Vt in ipſe coloribus deterioribus infectæ, iuxta ac contenta, eum exuperare humorem significat, cuius colorationem præ ſe tulerint. Disputatum porrò à nobis diligentius de his est priuatum libris ſeprem, vbi vrinarum differentias, dignotiones, cauſas, itēmque prænotiones ex his tradidimus. Ipſe vero potes ex iis quæ tam breuiter attigimus, sanitatis immutationes agnoscere. Deinceps verò de alui quoque excrementis paucula quædam narranda ſunt, quo abſolutior ita sermo euadat.

D E D I G N O T I O N E E X C R E- mentorum alui, Caput 14.

O P T I M A ſunt alui excremente, quæ mollia, leuia, ſubrufa, aut ſuſflua ſpectantur: tum quæ proportione respondent iis quæ ingeruntur: quatenus autem limites hos excederint, immutatum vñā temperamentum designant, aut

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 187

corporis vniuersi , aut ventriculi ipsius , atque intestinorum . ac quum frigus quidem inualuet , ad albidius tendunt excrementa & humidius : sicuti quum calor vigeat , in rufum magis flauumque : eadem si copia non respondeat , aut exercitatione nimia difflantur , aut in vrinas deriuantur : quorum si neutrum acciderit , indicio est contineri intus excrementum , quod glande supposita , aut clystere inieicto educere expediat . quod si quæ excernuntur plura apparet quām pro assumpti cibi proportione , aut cessatum esse à consuetis exercitationibus indicant , aut distributionem in corpus imperfectam reddi , aut humoris alicuius demorsu infestari ventriculum atque intestina . ac quum consueti quidem colores apparuerint , non sanè ingens malum portenditur : maiores morbos coarguunt multicolora , cruenta , ramen- tosa , aut si cum dolore , aut tenebro excernantur . verum alterius hæc sunt operis . Illud in euacuatione omni cōsiderandum , quod si qua- lia purgari expediat , purgentur , confert , ac be- ne ferunt , sin minus , cōtrarium evenit : id quod certum in primis indicium habeatur , tam in e- uacuationibus quæ sponte proueniunt , quām quæ arte fiunt . Reliquum est ut de pulsibus pauca quādam tradamus .

tot
ACTVARI
DE DIGNOTTIONE EX PVL
libus, Caput 15.

IT A Q VE aducto calore, sic ut immu-
tare cor possit, pulsus maiores mediocribus
euadunt: qui si vltterius intendatur, citatores
fiunt. quod si nec magnitudo possit, nec ve-
locitas multitudinem caloris vincere, iam fré-
quentia quoque accederit. Etenim pulsus ele-
uatione, aut quum arterię corpus exterius mo-
uetur (id enim medici ~~diacanis~~ vocant) ambi-
entis aeris aliquid intro rapitur, quo vitalis spi-
ritus refrigeretur alatür que. contrario vero
motu, (~~sucessori~~ appellant, id est submissionem)
quicquid inest fuliginosi caloris, vitalique spiri-
tui inutile, excernitur. Ipse certe, collato eleva-
tionis inter se & submissionis tempore, possit syl-
logismo colligere, calor ne vincat, an fuliginosa
eiusmodi furnidāq; recrēta: vnde sanè queas,
siquidem arteriarum motum assequare, multa
etiam eoru quę delitescāt, dignoscere atq; ex-
acte pr̄ noscere. Sciendum nihilominus nō ea-
dem proportione qua intendi c̄perant, remit-
ti solere pulsus, opprimēte frigore: nam tardio-
res primo fiunt, deinde tatiōres, postremo inua-
lescente iam frigore etiam minores. Inter dif-
ferentias speciēsque pulsuum omnes, pr̄ferun-
tur qui vehementiores fuerint: soli quippe hi dī-
gitorum compressum repellunt, contraque ni-
tuntur & p̄z omniibus cordis vitalisque vna-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 109

spiritus robur validum in primis esse declarant: contrarium languidores indicant: qui maiores licet sint, vehementer tamen contactum refugunt, vitalisque roboris imbecillitatem notant: sicuti sanè inæquales ob degrauantem plenitudinem fiunt, partiūmque principalium obstrunctiones insignes. Deterioris notę sunt deficientes, præsertim si quies motus vnius tempus excede-rit: iam enim cor à motu suo desistere significat, aut ob redundantem humorum plenitudinem, aut ob paulo post futurā internectionem. Duri pulsus semper quidem illi pulsuum magnitudinem imminuit, dum attollitur arteria. fiunt autem vel ob siccitatem, vel ob frigiditatem, vel phlegmonen partium potissimum neruofarū. sicuti molles ob eiusdemmodi habitudinem tales euadunt, sudorisque interdum aduétum, qui ipsi etiam fluctuē ferantur: verum hęc à nobis iam antea in opere alio tractata sunt, vbi etiā de morbis particularibus breuiter disseruimus. Quum enim cubiculi regij custos ad Hyperbo reos Scythes legatus mitteretur, postularé que à nobis is, vti commētarium sibi exhiberemus, quo morbos dijudicare sic satis posset, horūmque ipsorum notitiam assequi, tum cognitis curaticem adhibere: nondum planè opus totum absolueramus, quum perflante noto discessit ille, legationē iam qua fungebatur, ingressus: nos vero inchoatū opus semiperfectū reliquimus. Ne igitur illius amicitiam non illibatam serua-

no A C T V A R II

remus, gratiamque reponeremus integrā, non
dum id cuiquam exhibuimus, quum nec supre-
ma aliqui imposita adhuc illi manus sit. post-
quam autem redierit ille, fueritq; à nobis opus
absolutum Deo fauente, ita sanè & gratiam illi
retulerimus, tibique operis exemplar exhibe-
re non grauabimur. id quod non nihil ad om-
nem medendi methodum conducere tibi posse
videbitur. Quod enim huic opere decet, tradi-
tum ibi explicatius à nobis est: possis tamen ip-
se ex iam dictis & præsentem sanitatem tueni,
& periclitantem iam reuocare. hoc enim lo-
co, eam in primis artis partem trattamus. Re-
stat ut de naturalibus excretionibus dicamus &
nocumentis, quæ harum suppressionem inse-
quuntur.

D E P R O F V S I O N E , A C S V P .
pressione naturalium, consuetarūmque ex-
cretionum, Caput 16.

S V D O R E S si æstatis tempore, aut præ-
cedente labore aliquo fiant, nihil sanè mali, aut
incômodi portenderint, quin non parum quo-
que ijdem contulerint: nulla verò euidenti cau-
sa facti, oppletas esse venas coarguunt. quam-
obrem aut sanguinem mittere expediat, aut par-
cius esse. Idem contingit à morbo sese reficien-
tibus ciborum assumptione nimia. atque his
plurimum sudores erumpunt, quo tempore æ-
limonia concoquitur: sicuti ijs qui ex sanguine

DE SPIRIT. ANIMAL. II. III

nis redundantia noxam sentiunt, postquam confecta iam ea fuerit. subtrahendus nihilominus vtrisque cibus. Nonnullis idem evenit ob nimiam cutis rarefactionem, quibus si copiosior is feratur, periculum imminet, animi defectus. Permittendum sanè his, vt & maiore ciborum copia vtantur, iisque quæ calefaciendi vi præditæ sint: tum vero extimam corporis superficiem refrigerent & condenserent. quibus verò ob distillationem aliquam pectus, vniuersusque thorax grauatur, bene cum his agitur, si neque febri corripiantur, neque circa costarum aliquam, aut mamillas, aut pectus constat dolor. Siquidem hęc cum morbis iam censentur ipsis, maiorēque egent victus ratione, ac sermone prolixiore, quam ut præsenti instituto conueniat. Modice si degrauetur thorax humoris illuc delati pondere, ac tussis iritet: dulcium, tepidiorūmque usus conuenit: quæque humores fluxione decumbentes reiectu promptos parare consueuerint. nisi enim hoc sibi pacto consulat ægrotus, iam & humor qui defluxit loco se obfirmarit, & dolorem concitarit, aliudque deterius quiddam conciliarit. Illud nunquam non prouidendum, vt ex alto decumbentes humoris in narcs deriuemus. sic enim thoracem illæsum seruaueris, aliò eo quod infestabat, delato. Aluum adstrictam comitantut capitis grauitas, vertigo, oris amaritudo, cibi tum ingratitudo, tum fastidium. Discutitur molestia,

si clysteris vsum sentiat alios, prospiciendū cer-
tē, vt ne ea supprimatur. Nonnulli reperiuntur
quibus temporis interuallo quodam longe plu-
ra solito sponte deiiciat aliis, idque statim qui-
busdani temporibus, simūlque infestantium ita
multa detrahuntur, ac melius degunt: quidā plu-
ritis variisque supernè redditis, multis sele im-
minentibus malis liberarū vomitione: quæ nisi
de more procedant, postquam iam in consuetu-
dinem ita verterit natura, multi inde ac diffici-
les morbi oriri solent. Illud omnino prestandū
vt consuetis excretionibus cessantibus, artis his
adminiculo subueniamus. Quod idē faciendū
in iis quibus ferei pernares aut hemorrhoidas
sanguis consuevit. Sic enim coēcito prēter ra-
tionē sanguine, aut consuetos meatus adaperire
expedit, aut venarū scarificatu redundatiā eius
exinanire: nūsī ob exercitationes quandoque
multas cōsumpta superfluitate, aut ob cibi sub-
tractionem imminuta, nō admodū vrgeat eius-
modi necessitas. Sanè quemadmodum quæ im-
modice ac plus quam par est, euacuantur, cor-
pus infirmum frigidumque reddunt, naturalēs-
que facultates retundunt: ad eundem modum
si quæ purgari oportuerat, supprimantur, men-
tem degrauant, infaciuntque, ac cōturbant, do-
lorēsque alios ex aliis, & morbos coaceruāt, vi-
rēsque omnes temporis tractu lāguidiores red-
dunt. atque de his hacēnus. Quoniam verò de
victus ratione, priuatimq; de cibis tradidimus,
quos

quos ad vsum admittere, & quos repudiare conueniat, inque his omnibus artis partem quæ sanitatē tuerit, tibi ita explicuimus, quo præcunte hac & prospera valetudine frui, & imminentes repellere morbos posses. Videturque in uniuersum victus ratio huiusmodi in spiritus omnes æqua omniū distributione vsum suum dispensare. Tibi verò propositum id in primis sit, vt animalis spiritus in columnis perficit atque elucet. in id iam narrationem omnem conferemus, ac conuenientia trademus, repetito ita sermone.

QUOD OMODO SPIRITVS V-
nusquisque ex propria methodo adau-
geatur præsertim verò animalis,

Caput 17.

QUOD VVM itaque spiritus inter se diuersos quatuor ratione inuenierimus, ac primus quidē sit, qui inesse ventriculo videtur, frigidusq; is atque humidus appareat (frigidū appello, nō qui refrigerādi facultate polleat, sed altero qui post eum habetur, calidus minus sit: quomodo sanè, si quem ex his siccum pronūciauero, id à me humidiorum collatione dictum intelligi volo: si quidem communi omnium ratione spiritus naturalis unusquisque, ex quo animātia fouentur, calidus humidusque natura censetur) ergo spiritui huic qui in ventriculo consistit, quum appetēdi vis insideat, quo is scipso purior evaserit,

H

simile veri sit, ut sensus quoque de suo exhibeat
potiores: sicuti quo magis à mediocritate recet
serit, eo infirmiores quoque vires suas præster:
profectò videre est facultatem hanc siccitatè ac
calore magis affici, quām cōtrariis qualitatibus.
Quum verò huic ipsi succedat facultas quæ iocinore
continetur, quāmque naturalem nuncu
pamus, hæcq; ipsa nitatur facultate qua alimur,
augemur, simile nobis generamus, & concipi-
scimus, calida humidaque natura præditus est
huius ipsius spiritus: ac vietus sanè ratio quæ
qualitates has spectet, id præstat, ut iocinoris fa-
cultas nouata instauretur ac vigeat, quod ge-
nus somni sunt prolixiores, ac balnea, animique
tum hilaritas, tum relaxamentum in vita,
exercitationes paucissimæ, alimentaque, quæ
modicè excalfaciendi humectandique faculta-
te prædita sint. Quum verò vitalis atque ira-
scibilis facultas corde continetur, spirituque
hæc opus suum exerceat, qui longe quām iocinori
calidior sit, idēmque siccus, quanto qua-
litates hæc repertæ inteniores fuerint intra na-
turales ipsarum limites, tāto sanè validiores ex-
dem actiones suas ediderint: sic fit ut exercita-
tionis contentione, equitatione, pugna, venationib-
us excitetur, vietusque ratione quæ ad ca-
lidius sicciusque declinet. Vtramuis igitur ha-
rum facultatum deficientem iam refouere stu-
dueris, accommoda vietus ratione liberaliter
vitus, luculentiorem hanc ipsam præ te tuleris.

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 115

Verum enim vero missa hæc faciamus, quæ minime tibi curæ esse scio, nisi quatenus eorum neglectus valetudini tuæ aduersatur. Nunc de eo dicemus quod tibi ex animo sit, adjiciemusque sermoni quod par fuerit. Et quoniam, sicut dictum prius quoque à nobis fuit, spiritus qui cerebro continetur, multò infra vitalis spiritus caliditatem subsistit, jämque hoc ipso esse etiam siccior videtur, sic ut vndique colligenti siccior reliquis spiritus is ac frigidior appareat, quænam, quælo, couenientior huic vi-
clus ratio deputabitur, quām quæ modice re-
frigeret, atque exiccat? ijs certè qui simpliciter ita spiritus huiuscē incolumitati student, prior illa ac communis, quam iam absolui-
mus, accommoda fuerit vietus ratio, utpote
qua cerebri spiritus durabilior quidem longe
gignatur: minime tamen usque adeo syncerus
atq; imperturbatus. Ipse verò pauculis quibus-
dam in vietus ratione hac immutatis, sicuti mo-
nebimus, felicius, quod cupis assequare æquè
sanè ac musicis vñu venire videmus, quibus
vna, alterà ve fidicula si relaxetur, aut inten-
datur, aliis interim loco suo non dimotis, diuer-
sus omnino quidam à priore concentus resul-
tet. Ergo quemadmodum animorum exhilara-
tiones & relaxamenta somnique, spiritum na-
turalem nostrum humidorem reddūt: vitalem
vero cordis spiritum calidorem efficiunt i.e.
ac exercitatio contentior: atque aliter tanicu-

H ij

spiritus hi ciborum assumptione immutantur,
humidiiores calidiores've facti: ad eundem pla-
nè modum quæ refrigerant atque exiccat, ab
extrinsecæ victus rationis formula desumpta,
aliter cerebrum ipsum affecerint, atque aliter vi-
giliae, operūmque assiduitas, & perseverātes ani-
mi circa intelligibilia cogitationes. Hoc enim
pacto motu plurimo actus, perspicacior tenuior
que ac splendentior, actionēque cōtinua sic-
cior calidiōrque euadit, itaque semel quum re-
ctā terenderit, in melius proficit, dominūmque
in reliquos exercet, protectò vides, quicunque
sobrietati se addixerunt, operāque ciuimodi p-
fitentur, eos alimētorum copiam & crassitēm
abdicare, plurimūmque abstinentia confidere,
ne horum vnu spiritus is crassescat, né ve si libe-
taliore ita victu spiritus reliqui euicerint, natu-
ralis præsertim, qui facultate vtraque ac qualita-
te animali repugnet, in servitutē ab his tractus
redigatur animalis spiritus. Quemadmodū igit-
tur sobrijs aquæ vnu efficiuntur, quod minor ita
per corpus digestio fiat, cibi autem paucitas ma-
teriam non suppeditat naturali spiritui quæ sa-
tis sit, ac vigilij diurniores iam inde ab initio
crassiores exhalationes cohibent, vnde perpe-
tuū nitidior corporibus euacuatis animalis spi-
ritus representetur: sic eodem aquæ potu cras-
sior spiritus is & tenebriscosus redditur, obter-
reum ferè euaporatum. ieuniis verò inflam-
matur, sitque in itam propēsior, vigiliis exicca-

tur, minimèque suscipiendis rerum formis idoneus efficitur, quum familiarem sibi viëtus rationem spiritus indepti non fuerint. Ne igitur contraria viëtus ratione distrahatis, ac deteriorum delectu meliora reiicias, commentariisque is detrimenti tibi alicuius ansam exhibeat, additis his quoque orationi, absolutum ita sermonē reddemus. Quum diu iam & abstinentia à cibo longa, & rerum meliorum contemplatione animalem spiritum contabefeceras, non debes iam aut ieiuniis crebris corpus emaciare, aut aquæ potu: siquidem in anteacta vita, natiuo tibi cerebri calore aquæ vñi quodammodo contemperato, prospere quoq; valetudine es vñus. nūc verò facta ad frigidius inclinatione, resarcendū quod deest mediocri vini vñu. Cibis verò frigida in primis facultate præeditis non sanè utendum: si quando vero fugiditas amplius etiamnum inualuerit, Andromachi quoque theriace conuenienter vñi adhibebitur: quippe qua antidotus sit extenuandi facultate, medicaque vi prædicta qua per halitum digerat, facultatesque nostras exuscitet. Quoniam verò ciborum paucitate squalorem corpori contraxisisti, nec facile est aliam ingredi viëtus rationem, quum tibi iam hæc in habitudinem abierit, balneis vñi expedier, quibus & corpus vniuersum madescat, & diffinentur quaæ ad profundum corporis acta purgari postulant, & facultates naturales defectæ reuocentur. Ceterum quemadmodum

animalem hunc spiritum statuisti tibi, quo scopum omnem studiose dirigeres: sic par sanè fuerit, ut nec alios contemptui habeas nam & in morbis consortij legem experiuntur inuicem, & sanitatem mutuam sentiunt. Quapropter feliciter tibi cesserint omnia, ac melius stabilitur, si quum communis, purique vietus rationem in primis habueris, parua quadam in hunc proportione spiritui etiam huic aliquid condones: pro huius ipsius temperamenti proprietate, multoque plus iuuamenti, ex melioris vietus ratione hac & reperta à nobis methodo suscipiet habitus, quem ex philosophia sumpsi, tuus, placentorumque disquisitio probatorum, ac studium, quod in veritatem semper contulisti. Ceterum orationi iam huiusmodi finem imponamus, quæ explicata satis sit, iis quidem qui sermonis breuitatem consequantur: nec sanè minus qui medicorum theorematum principia nota habeant, fuerintque philosophia sacris iniciati. A te interim veniam petimus, ô diuini scriptor, ordinis vir, si minus forte ex toto desiderium tuum compleat commentarius is. Scis enim disciplinas multifidas huiusmodi haud facile pacis posse versibus comprehendendi, sic ut seruata ad plenum methodo sua tradantur. Etenim si quum veterum illorum libros lecturi explicamus qui sapientia cæteros antecellere, nonnulla interdum deesse videmus, quæ dixisse præstabilitur, nihil sanè mirum, si huic quoque operi plu-

DE SPIRIT. ANIMAL. II. 119

rima certè, ne omnia dicam, defuerint eorum quæ tradita oportuit: iis tamen qui mentem certè commotam non habeant, nedum iis qui eodem quo tu in philosophia habitu prædicti sint: ista quoque satis esse videri possint, ex iis quæ tradidimus ad ea quorum nullam oratione mentionem fecimus, veluti manu quadam deductis, quod in scientiis etiam aliis vsu venire videmus. Vbi qui rem dignoscere sciuerint, iactis disciplinarum principiis, reliqua etiam quæ à principiis habentur, facile comprehendunt. Verum vrge quæso propositum, & nunc quidem votis nos confirmatos iuuia, & ad meliora traducito. Nunc verò colloquiis sanis mentem nostram repurgato, consiliisque nos grauibus ad ea hortare quæ deceant. Neque enim habeo cui magis quam tibi obtemperem, qui & velis optima, & philosophheris, nouerimque te placitis inhærente veris philosophiz, nostiique vñà curam gerere. Quòd si ea præbebitur temporum occasio, vt mutua frui consuetudine diutius possimus, multa à nobis quæsumus sperauerim ad philosophiam opportuna, & ad rerum cognitionis profectum suppeditatura: quod Deus faxit, vt ad hæc aliquando tandem annuere possimus, rerumque ordini intelligibilium inhiare, honorumque inde fructum percipere, videréque ea ac pati quæ nunc mens illecebrosi allestanti seductione velut ebria, summo quodā attactu, sic ratione tenus percipi-

pit: in te vero mens, vt quæ exquisitè contem-
pletur, non redit ad blanditiæ hasce & illece-
bras. Quòd sivnà ita pure nitidèque philoso-
phemur, dabitur fortasse, quorum nunc ratio-
nes ignoramus, exquisitus ea introspicere.
Quod quum tributum nobis à natura sit, sic fit
vt primas magis causas amplexemur: vnde si se-
mel à contemplationibus illis collapsi decida-
mus, arduus videatur ad ea regreslus: longèque
à facultate quæ eo retrahat summotus. Quòd
si quando quæ contemplatione asscutus es, di-
gnabere nobis quoque impertiri, trāmissis ita
in nos pulcherrimis mentis tuæ visis, cùm hoc
te maximè dignum feceris, tum verò mentis co-
municationem natura inesse omnibus ostende-
ris. & si inde nos summoveat rerum meliorum
inscitia, simul illud quoque fortè præstiteris, vt
pars animæ intellectualis nostræ, quæ iam ferè
extincta clanguit, restituta exuscitetur, à téque
ita persuasi ad meliora nitamur.

**ACTVARII IOAN
NIS ZACHARIAE FILII DE
differentiis vrinarum, lib. i. summa cura &
diligentia à Iacobo Gopylo recognitus.**

V M magno olim studio
in his versarer quæ gratiâ
& delectationem tati spes
adferunt dum legitur, di-
gnu aliquid alacritate atq;
egregia illa mea voluntate
postoris relinquere in ani-
mo habebâ. Verùm cùm
aliis disciplinis eruditus, in rebus tamē inanibus
operam ponerem, deferendum hoc studium pu-
taui, in eámque commentationem mihi incum-
bendum duxi, quæ (si qua in me scribendi facul-
tas esset) utilitatem aliquam cæteris adferret. Si
quidem qui argumenta hæc inania tractant, ma-
gnam dicendi vim qua persuadeant, cum venu-
state coniunctam adferant oportet, qua nos ea-
tenus indigemus, ut sermone res ipsas ostende-
re possimus. Si quis autem optima argumenta
tractanda suscepit, et si elegantis orationis or-
natus ei defuerit, persuasurū tamen eis qui uti-
litatem audierint, quam sermone pollicitus fue-
rit, puto: atque ita eos damnum quod ex incom-
pta oratione erit, toleranter laturos. Quæ cùm
consyderarem, neglecto orationis ornatu, dicé-
di genus quod simplex ratio postulat, amplexus

sum. Ita enim simplicibus & orationis artificio
minime eruditis utilitatē me allaturum putau.
Cūm igitur multiplex variūmq; sit scribendi ar-
gumentum, aliique alia dicant & suadeant: nul-
lum tamen maiore omniū approbatione quām
quod de humani corporis natura est, tractādum
suscepimus. Etenim si qui neque de corpore, ne-
que de anima quidquam scripserint, sic proban-
tur, ut magnam hominum vītz utilitatem attu-
lisse videantur: muleò magis laudandi sunt qui
ea literis mandarunt quibus humani corporis
natura comprehenditur. Quare cūm hæc ita se
habeant, lubentius in his versabor quæ utilitatē
aliquam allatura sunt, quām in his quæ delecta-
tionem aliquam tantisper allatura sunt dum au-
diuntur. Varia igitur cūm sit humani corporis
consyderatio (alta enim de elementis, alia de fœ-
tus formatione, alia de corporum incisione tra-
ctatio est) tractationi quæ de morbis est, cūm &
ipsa varia, & multiplex sit, quatenus ad eorū co-
gnitionem pertinet, insitam.

Q VOD TRACTATIO DE
vrinis vtilis sit,

Caput i.

C V M multe res sunt ex quibus morbos, qui-
bus afficimur cognoscere possimus, tuni quæ de
vrinis tractatio est, ad morborum cognitionem
multum confert. Quæ vna res me impulit ut
hæc tractationē aggrederer, præsertim cūm vi-
derē rem hanc à nullo adhuc tractatā, simul &

quām magno ea usui esse possit. Igitur cūm omnis de vrinis disputatio à nobis in quatuor partes diuisa sit, in differentiam, iudicium, caussam, & praevidentiam, differentias primū adiuante Deo attingam.

Q. V O D N E M O A N T I-
quorum nobis cognitorum per-
fectè hanc rem tractātis,

Caput 2.

Q. V A N D O Q. V I D E M autem virtus
harum rerum periti, qui nos antecesserunt, pa-
rum accuratè de his, nescio quomodo, scripse-
re (Sapientissimus enim Hippocrates cūm pau-
ca quædam sparsim de vrinis dixisset, imper-
fectam tractationem reliquit: Galenus quoque
huius rei maximè & ipse intelligens, hanc nice-
dincinæ partem parum accuratè tractasse vide-
tur. Eatenus enim hanc attigit, quatenus uti-
que par erat ipsum persuadere multitudini vri-
narum consyderationem humanis corporibus
utilem esse: quod reliquum est, neglexit: quin
& magnus Alexander, & Theophilus, ac alij
quidam, qui in hanc rem diligentius quām
alij incubuisse videntur, hanc tractationem im-
perfectam reliquerunt, vt qui ab ipsa velut ex-
perientia orsi, neque differentias, neque caussas,
neq; alia quibus tractatio absoluatur, posuerint)

Cùm inquam medicam artem tum Hippocratis & Galeni monumentis, tum aliorum virorum qui post hos multa inuenerunt, illustriſſimam atque excultissimam viderem: eam verò partem quæ de vrinis veluti claudam, & aliquo qui eam attolleret indigētem, hunc laborem mihi iniunxi, disputationēmque hanc Dei immortalis verbōrum suppeditatoris ope fretus, aggressus sum. Si igitur à nobis pro artis dignitate tractata sit, gratia Deo agatur omnis sapiēt et nobis auctoritati. Quod si quod contendebamus consequunti non sumus, nemo ob id nos reprehendat: ut qui quod volebamus & contendebamus non obtinuerimus: humanum enim est ab eo quod deceat aberrare, quin potius iudicio præditus veniamder, & quæ haud rectè dictæ sunt, expungat, in eorūmque locum meliora substituat. ut enim nemo non laudauerit eorum egregiam voluntatem, qui quomodolibet de Republica benē mereri student: ita malos bonoque publico inuidenteis habere eos oportet, qui animi alacritatem eorum criminantur qui meliora sequuntur. atque id quidem me à crimine vindicauerit, quod amicorū qui me eò petraxterunt, precibus paruerim. Cùm autem ars medica quo loeo vrinis tractat, māca sit, futurūmque sit ut ob multorum reprehēsionem omnino negligatur, de vrinis tractationē aggredi, maximē ratione cōsentaneum mihi visum est. Sic igitur sermonem nostrum auspicemur.

QVOD TRIA SVNT PRIMA
principia ex quibus humanum corpus consti-
tuitur,

Caput 3.

CVM tria sint quae vitam humanam consti-
tuunt, scilicet cor, hepar, & cerebrum: cõrque
primas habeat partes, ut quod sit velut thesau-
rus naturalis caloris ac vitalis roboris, & affectus
ex quacunque causa tum ipsi accidentes, arte-
riarum perpetuo motu indicet, tum qui in reli-
quis corporis partibus fiunt, qua cum eo veluti
principe communionem habent: hepar vero se-
cundæ dignitatis sit, ac caloris cordi insiti ma-
gis particeps sit quam aliae corporis partes, idq;
per venam cauam appellatam, que omnium ve-
narum principium est, sicque ei facie di sanguini-
nis vis ab opifice natura commissa: tertium au-
tem cerebrum sit, sensum motumque ac actionem
ηγμονικω corpori suppeditans: communi-
centque inter se, ac consortij lege patiatur, cum
una sit in omnibus cõfluxio & conspiratio, nos
de vi hepati insita dicere proposuimus. siquidē
hepar vim sanguinis efficiendi à natura habet:
vrina vero sanguinis colatura est. Sed ut sermo
clarior sit, de sanguinis apparatu prius disputare
par est, deinde de vrina, ut sermo serie quadam
procedat.

D E APPARATV SANGVINIS,
& reliquorum humorum, in quo de vrine ge-

ratione,

Caput 4.

CIBO igitur in ventriculo alterato & concocto, cùm mesaraicæ venæ, quæ originé ab hepate habent, per ramalem vocatam venam, ventriculum ipsum & intestina exsuxerint, & veluti emulserint quod purius est, cibum in chylum mutatum tanquam per colum trahentes, ipsum ad cauam hepatis partem traiciunt, virtutique sanguinis effectrici tradunt. hic igitur, si nihil im pedimento fuerit, dum in sanguinem alteratur, quicquid tenuerit ac actius in eo fuerit, id omne vesica bilem excipiens, ad gibbum hepatis collata attrahit, paucō admodum exactam illam secretionem ad aliquam utilitatem effugiente: si quid autem terrestris & melacholici humoris genitus sit in sanguine, id ipsum lien qui è regione adiacet, attrahit, naturalibus quibusdam tractionibus, unoquoque id quod proprium est attrahente: tertium verò, qui serosus humor est, relinquitur: veruntamen non etiam in hoc loco humoris vacuatur, sed ad maiorem vsum seruatur à natura: quandoquidem tam ratione quam sensu compertum est, sanguinem crassiorē esse ac ineptum ad penetrandas venas parvulas. hunc verò humorē serosum & facile transirentem esse: tum ob id natura indiscretum ipsum seruauit, tum etiam quod ipsa erat à cōcauis hepatis partibus ad conuexas chymum traiectione, & venę cauz cōiunctura, ducente seroso humorē. Quæ deinde coniunctos humores parum al-

terauit in venæ cauæ ramo, qui à figura lambda
Græcæ literæ, lambda vocatur: cōcessit renibus
vt traherent & secererent serosum humorē.
Quantum verò sanguinis restitit, id per venam
labdeam atque amplam cordis, cæteris quæ de-
inceps sunt venis diuisum distribuit. Sanguis ve-
rò qui hinc ad profundiora loca concedens, co-
gitur in alterationem carnis, nō priorem quam
habebat rubedinem seruans, sed à quarta voca-
ta concoctione decidens in diminutam albedi-
nem: quandoquidem eiusmodi cōcoctio ad val-
de remissam rubedinē, qui sanguinis color est,
ac in eam quæ carnis est trāsmutat. In hac enim
& reliquis partibus similaribus finis nutritionis
est. Et quantum cōgruens atque purum illuc est
ingenitum, id rori persimile fit indicibili naturę
dispensatione. Quoniam verò illuc etiam super-
flua congeri ab exacta illa concoctione necesse
est, hæc si subtilia & magis aëria sint, oportet ut
ita dissoluta per occultam spirationem abeant,
fensus ipsum latētia. Sed quoniam aliquid nos
fugit, id sermoni adiiciendum est.

DE EXCREMENTIS Q. VAE IN
vnaquaq; concoctione excernuntur, Cap. 5.

Q. VATVOR sunt (ut arbitror) cōcoctio-
nes generales, quæ in diuersis locis corporis fiūt:
prima in ventre: secunda in ramali vena mora-
saicisse, & in caua parte hepatis, quēadmodum
tertia in gibba hepatis parte ac venis quæ hinc

*Sci do
§ 1 101
nā p
ney li
for n
61. et de cuncta vales tudiw Zann*

cōfō proficiscitur. Ultima in extremis corporis partibus, & in illis sit appositor quādāni & compago atque assimilatio. Harum cōcoctionum primae excrements sunt quā vomuntur, atque per vētrem descendunt: secūdā verò humores sunt alterius speciei: tertiae sunt vrina, & quā vrinæ subsistentia continentur: in ultima & quarta superfluunt tam ea quā latenter per spirationem abeunt, cūm subtilia sint, quām quā crassiora quām sint in superficie, velut efflorescunt. Cūm igitur omnes cōcoctiones h̄c proprium munus obeant, tunc vrinæ cōgruum colorem atque cōsistētiā ostendunt, & contenta propriū locū habentia, & lœvia, & aquabiliā conspicuntur. Vrina enim (inquit Hippocrat.) optima est illa, quā albā & lœuem & aquabilem hypostasim habet. item alij quidam perficiendo definitionem dixerūt, Vrina optima est, quā si hominis secundum omnia temperati, ac magnitudine respondente ei quod bibitum est, colore subaureo vel subcroceo, hypostasi verò alba, lœvi & aquabili. Nanque per quascunque cōcoctiones contigerit sanguinem aberrare ab eo quod decet, vrina etiā manifeste transmutatur: atq; per quas cauſas transmutata sit, indicat inuenire. siquidem humoris qui in venis est, per totū corpus concedentis excrements, apparent in matellis. Decēter h̄c certò ostēdere possunt quomodo peccatum est in cōcoctionibus, veluti clarētes appetit in abscessibus. Nanque si album &

lœua

DE VRINAR. DIFFER. 129

Iæue, & parū vel nihil olens fluxerit pus, neque quicquam diversi generis continuerit, demonstrat bonam vleris fieri concoctionem. Si vero quicquam horum defecerit, indicat concoctionem peccasse, ita ut hinc liceat conjectare, vel malignum redditum esse vlcus, vel retardari, vel nigrescere, vel aliquid maius vel min⁹ pati, ad proportionem peccati quod in cōcoctione fuit: ita in vritis videre est. nanque quantitates vrinarum siminus seruauerint proportionem, & consistentiæ non seruauerint mediocritatem: colores vero si suscepérint tincturæ intētionem vel remissionem: contenta autē neq; cōsisténtiam, neq; colorem, neque locum, neque levitatem & æquabilitatem seruauerint, decenter significauerint effugisse naturæ statum, & moderationem ipsam, atque noxam aliquam tum aliquā factam esse in corpore. siquidem magnas intemperaturas similarium, & organicarū partium, & obstrunctiones, & intensos humores, cōcoctionēsque & cruditates, atq; reliquas quasque nō contemnendas passiones, vrinæ ipsæ demonstrant illi qui inuentis methodis vsus fuerit.

A D V E R S V S E O S Q VI O P I-
nantur inutilem esse considerationem vri-
narum, Caput 6.

Q VONIAM quidam tractationem de
vrinis ut rem inutilem aspernantur, cōtendunt
que obnoxie nihil conferre vel ad iudicium, vel

ad praevidentiam, ouium, vel equorum, vel canū, vel aliorū animaliū vriniſ imperitos decipiētes, nos aduersus eos h̄ec paucula vbi diximus, reliqua deinceps explicāda aggrediemur. Cūm igitur vrinā esse colaturā sanguinis dictum sit à viris harū rerum peritis, & quæ memorata sunt animalia sanguinea natūra sint, quid miti erit, si & vrinæ horum animalium ad vrinas hominū mutuam quandam rationem habuerint? Ea certè ratione vrinæ hominum & animalium illorum inter se differte poterunt, quod non cādem cōcoctionem in omnibus scri contingat: siquidem neque alimenta, neque exercitia, neque genuinæ vires, & tēperaturæ, omnibus cādem sunt. Neque mitari id oportet in iis animalibus quæ specie differtunt, cūm vel maximè animalium eorundem specie, atque sanorū vrinæ multo differentes inspiciantur, ob differentias temperaturæ, & alimentorum, & cātatum, & consuetudinum, & locorum, & eorum omnium quæ aliud alterare solent. Nam interdum vrinæ quæ in quibusdam sanis cernuntur, in aliis ægrotantibus eādem spectantur. Senum quoque vrinæ si in pueris inspiciantur, demonstrant eos minus recte habere: & quæ puerū sunt, in senibus si inspiciantur, ostendunt in eis sanitatē perturbatam esse. Quinetiam in ægrotantibus multas differentias videris, secundū morborum qui cōtingunt differentias. Itaque interdū continet animalium irrationalium vriniſ similes esse

DE VRINAR. DIFFER. 131

vrinas malè sanorum hominum: quæ admodum
ait Hippocr. de conturbatis vrinis hominū, quæ
similes sunt vrinis iumentorū. At verò ipse ali-
quando decreui de vrinis quæ videntur in ani-
malibus nobis cōsuetcentibus, tractare, ne à ver-
sutis hominibus nobis imponatur. Sed cùm in-
tempestiuū censerem cum his ludere, qui stulta
in naturā loquuntur (otio enim abuti iure is di-
ci possit, qui inde artem laudare conetur, prēter
tim cùm intelligat cōtingere, ut brutorū vrinæ
cum hominum vrinis specie in quibusdam affe-
ctibus conueniant) cùm inquam intēpestiuū
hunc sermonem superuacaneum esse ducerē, &
ea quæ satis esse debent, antè ostēdissem, his qui
in re seria & graui ludunt, ab eis abstinui . reli-
qua nunc oratione persequi tempestiuū fuerit.

Q VOD NIHIL E S I G N I F I C A N
tibus paſſiones, ſufficiens fit ad vniuersam cō-
ſiderationem de paſſionibus, Cap. 7.

C V P I E N T I vel exquisitè dignoscete, vel
prēdicere morbos qui accidunt, nō ſolū opus
eft cognoscere vrinarū differētias, vbi etiā ipsæ
vrinæ ſolæ ſatis eſſe videntur, ad infestates mot-
bos conſiderandos, verum etiam pulſus ipsos
tangere, atq; deiectiones ſpectare, & motionem
respirationis, & poſiturā faciei, & corporis ro-
tius decubitum, atq; liaguę prolationē: ut horū
vnoquog; proprium munus ſuppeditante, non
etiā existimatis ipsis qua mutuis afficiātur affe-

Pulsj indi-
cat calidi-
tatis et fi-
di tare. Tunc &
vires / vena
qualitate
humorit
Humor
atior et Vena
cognitio tact
volumen ratio
vultus

ctibus, reddi possit certum iudicium, & prævi-
denta certa. Pulsus enim primum vim calidita-
tis & frigiditatis indicant: vrinæ vero demon-
strant quantitatem, & qualitatem humorum:
deiectiones ostendunt ventris concoctiones,
& cruditates: sermonis enim pronunciatio te-
statur actionem virtutis rationalis. Qualitates
insuper decubitus totius corporis, ac faciei asse-
ctus, alia quedam tibi demonstrant, veluti ex aliis
libris cognoscere est. quandoquidem neque pul-
sus ipsi, omnes morbos, neque deiectiones, neq;
vrinæ, neque alia que invenientur ad faciendum
iudicium de morbis qui nos affligunt, detegunt.
sed horum alia aliis promptiora ad cognoscen-
das agitudines. Et quantum ad vniuersalē pa-
ssionum cōsiderationem faciendam, contempla-
tio de vrinis creditur esse post pulsū: quantum
etiam post spiritus, humorum substātia per om-
nia transit, tūtior tamen & promptior discipli-
na de vrinis, quam que de pulsibus est, extitit.
nām que de vrinis disciplina est, omnia sub oculis exponit: illa verò rem omnem tactui com-
mittit. & fortè facilius est visu quām tactui iudi-
care, & proorsus exactam cognitionem capere.
quare promptius vrinatum doctrina dijudica-
buntur passiones. At verò dijudicaturo passio-
nes per pulsuum tact⁹, opus est puro intellectu,
atque manus optimo sensu, & attentione summa,
vt diligenter metiti valeat motionū spacia,
atque quietum & spaciōrum tempora, & inter-

DE VRINA R. DIFFER.

133

cedentes spissitudines, & quæcunque de pulsibus disciplina pertractat. Quæ quidem et si exacta sint, & suscep ta ad iudicandas ægritudines, tamē difficultia ad cōprehendēdum sunt. Verūtamen illum qui vtranque cognitionem de pulsu & vrina calluerit, aut nihil, aut perparum fuge rit, quod & ad iudicium & præudentiam con ductit : sicuti & qui altera destitutus, in multos errores incidit, non minus conferente disciplina de vrina ad indicandas ægritudines, quām disciplina de pulsibus. Sed tamen hæc eo paecto iacta sint. Nūc verò cùm proposuissimus de vrinatum differentiis disputare, primū de differentiis colorum facta disputatione, deinde de reliquis dicemus, veluti quæcunque in vrinis inspiciuntur. Quot igitur species colorum in vrinis sigillatim apparent, non facilè est docere, q̄ plurimi colores ob quādam humorum mistio nes atque concoctiones, inspiciuntur. Licet tamen ex his principales species ratione definire, ut à quibusdā definitis signis etiam cæteros colores coniectare, qui definiti ratione hactenus non sunt, defectu nominum proprietum.

DE DIFFERENTIIS COLO rum qui in corpore vrinæ videntur,

Caput 8.

VRINARVM aliæ sunt albæ, aliæ spicæ, aliæ aureæ, aliæ croceæ, aliæ rubeæ, aliæ vineæ, aliæ passeæ, aliæ venetiæ, aliæ nigriæ. Nec in hisce

ACTVARI

334

*alba bu
1. et glico
plex?*

omnes species colorū absolutæ sunt, sed etiā in horum mediis, & submediis, tanquam hinc plures essent collecte colorum specie s. Albarū verò vrinarū aliæ sunt crystallæ, aliæ niueæ, aliæ ut aqua pura: & hæ ipse sunt summe albedinis. Quoniam verò colorum genera capiunt intensiōnem & remissionem, quæ memorata sunt, albedinis intensiō habentur. post hæc referamus, quot sint albedinis remissæ. nanque à summa albedine remissus color extitit lacteus, ita vocatus, quod similis sit laceti, qui melior est aqueo, & crystalleo, sed tanto inter uallo à glauco (qui secundum lacteum est) relinquitur, quanto charopus à glauci albedine discedit. Nā glaucus color est veluti cornu pellucidum: charopus verò, qui similis est pilis subalbidis cameli, vel vngui lapillo sic appellato. At vero postq; aliquam tincturā vrinæ capiunt, longè à cruditate discedentes, pri mū subspiceæ existūt, deinde spicæ, ita ut aliæ videantur similes bili quæ mediocriter feruerit infusa humori, aliæ verò ei quæ multū feruerit. Quod si cupieris aliam cōparationē illa hæc est: pura humorē corticis, & cicimali punici decoceti. Neq; contendā de succis perquā similibus, & de nomine spicci coloris, quod ob cōsuetudinem neminē fugit. Igitur si parum eiusmodi spicci humoris expressi sickeris succo alicui claro, subspiceum colore: & si plus addideris ex eodē, efficeris colorē spicium, quorū alter ab altero capit appellationē. Porro cū cōcoctio proceferit, tum tinctura plus colorabit spicēū atq; suf

DE VRINA R. DIFFER. 135

fuluæ, siue subaureæ dicas, vrinæ (quas mediocres & tēperatas esse, inter omnes ratione com-
 pertum est) gignuntur, quæq; non vsquequaque
 similes sunt puro auro. Post hasce vrina est au-
 rea siue fulua vocata, quæ potius obrizo ac puro
 auro similis est. Discere poteris id ipsum si ver-
 satus fueris in cōclaui, vbi diuitū pecunia repo-
 nuntur, si tibi aurū purum nō fuerit. Subcrocea
 verò vrina post hasce collocatur, quæ colore si-
 milis est cartamo. Nouerūt quām plurimi florē
 herbæ huius vocati cartami, qui colore inferior
 est flore croci. quā obrem hinc oportet estimare
 colorē subcroceū. Quæ vrina verò est exactè
 crocea, hęc nihilo differre videtur à croco Cory-
 ceo: cūm omnes croci aliorū locorum differant
 præstātia coloris à croco Coryceo. Verūtamen
 ne nominis peregrinitate fallaris, opinatus cro-
 cum Coryceum valde differre colore à reliquis
 crocis, ego loco huius tibi propono crocum qui
 ab Atho importatur, cuius colore duce tu pce-
 das. Verū nec te oportet animū intēdere colori-
 bus qui apparēt in cartamo, & croco: non enim
 parū aberraueris. subrubei enim & rubei illorū
 colores sunt, sed intendas coloribus illorū, cū il-
 lorū flores fuerit ex aqua triti. Sequūtur hasce
 vrinæ subrubeæ atq; rubeæ: quib° satis fuerit ad
 rei hui° ostēsionē colores qui apparēt ī cartamo
 & croco, vt dictū est. Id etiā discas, si subrubeūco-
 lorē esse similiē intellexeris Armeniobolo & Lé-
 nio sigillo. Rubeum verò & puniceum similem

cogitaueris illis pomis, quæ rubeū colorem prase ferunt, veluti cerasis, malis, & aliis id genus, quæ lauitate corticis, & maturitate, colotibus differre videntur. Vina vinea memoratis succedit, quæ nomen id accepit à vino quām rubrū est nigriore, colorē inquis; hepatis habet. Quam obrem oportet eum qui seque viderit hepatis animalis irrationalis, si non hominis, & sapere vinum huius coloris biberit, inde vineum colorem estimare. Memini sequenumero eiusmodi vinum in foro vidisse à mercatoribus conuectū, quod adeò erat vineo colore persulsum, ut cados etiam quibus vextum fuerat, proprio colore infecisset. Quintiam patum eiusmodi vini plurimę aquamistum, etiam rubicundo colore spectatur. Passus verò color est, qui ex intensione vini constat, maximè similis passo, quod & hepsema dicitur: fit autem (quandoquidem & sunt qui hoc ignorant) ex musto decocto usque ad tertiam partē. Addit quoque & orationis claritati cerasifructus color qui ad nigredinem inclinat. Iam verò ubi de passo colore novissi exacte, nunc reliquos disce. Venetus vel cæruleus dicas, color omnibus, ut arbitror, notus est, qui ex puro albo atque, nigro & aqua ratione permixtis, gignitur. Et si id ipsum etiam sensu velis nosse, cerussam, vel albissimam calcem, vel aliud aliud simile, atramento, vel pici, vel bitumini, aliisque synceris nigris si miscueris & quis ponderibus, venetum colorem eo modo

productum videris. Veruntamen de viridi colore vbi primum hoc modo disputarimus, & de oleateo, & huido, deinde de nigris dicemus. Viridum igitur colorum aliis est, vt qui in foliis brassicæ, aliis, vt qui in foliis graminis, erugine & smaragdo, ita vt ex his ac cuperint appellationem. Discere ergo oportet colores hos è terum illatum coloribus, illos hisce conferendo. At verò oleaceatum hoc modo genere communi appellatarum vrinarum, alia apparentia habet olei, alia est olei coloris, alia oleacea est, quæ generi cognominis est. De colore verò prius speciei harum trium ambigitur, an aqueus, an oleaceus sit, ob tenuitatem coloris tangentis humorem. In secunda verò specie color olei eidens vrinæ colorem intendens. Oleaccā verò vrinam, quæ tertia est species, ratio definit, q[uod] colori olei simili sit: sed tamē haec species non sunt crassæ substantiæ, & coloris intensi, sed potius sunt substantiæ subtilis. Quæ verò sunt intensi coloris, illæ potius congruunt cum speciesbus quæ sub genere viridum collocantur. Quoniam verò sufficienter dictum est de differentiis viridum & oleacearum vrinarum, consequens est, dicamus de liuidis & nigris vrinis apparentibus. Liuidum igitur colorē esse plumbi colorem si quis dixerit, magnâ claritatē rei attulerit. quare & ex hoc illum coniicere oportet. Veruntamen tantū ad nigrum accedit, quantum à colore veneto recedit. Quamobrem?

dupli rationem nigrū ad album in mistione hz. bebir, hinc exactè cognosci possunt, quæ sunt li- uida. atq; ita eiusmodi liuida se habent. Nigros vero colores nemo, vt arbitror, ignorat, qui cù- &tis evidentes sunt. Hatum igitur rerum studio deditum oportet commemoratos colores apud se expendere, eòsque in animi tabellis depinge- re, vt qui pcr eos multa diiudicaturus atq; præ- cognitus sit. Cogitare insuper eum oportet, an colores qui definiti non sunt propter nomi- num proprietum paupertatem, supra dictos co- lores remissos & dilutos, an intensos & saturos habeat. Itaque si quis descriptos à nobis colores rectè nouerit, facile eos qui ab eis decidetur nosse poterit. Quare nō est quod diutius tracta- tioni de colorū differentiis insistamus. Fundan- tibus enim disciplinæ partem, si explicata sint ea quæ decēt artem, hęc satis sunt. Et sępe si quis- quam non omnes colligens dixerit colores qui possunt constitui, illi tamen qui collecti sunt, sa- tis esse possunt ad disciplinā usuram eis. Eo ita- que pacto finem sortiatur oratio quæ est de dif- ferentiis colorum vrinarum. Veruntamen hic confert disputare de differentiis substantiarum, quæ sunt corporis vrinæ.

DE DIFFERENTIIS SVBSTAN-
tiarum ipsius vrinæ, Caput 9.

VRINAE in matulis emicēt, omnes ferē
subtiles apparēt, cùm calidē adhuc sunt. Calor

enim naturalis eatenus prestantis, non sinit ut flu-
men ipsum quod vrinæ corpus est, cogatur at-
que crassescat propter aliquam caussam. Verun-
tamē calore eo abeunte, aliquæ vrinæ velociter,
aliquæ tarde crassescunt. Quemadmodū aliquæ
crassæ emeuntur, aliquæ contrā ut mictæ sunt,
ita manent. Crassescientium verò aliquæ tenuan-
tur, aliquæ indiscretæ, ut à principio erant, ma-
nent. Quinetiam huiusmodi crassescientiū, aliæ
perquam mediocriter crassescunt turbidis simi-
les, aliæ magis crassescunt, aliæ plurimū. Opor-
tet etiam differentias quæ in hisce secundū ma-
gis & minus sunt, intelligere. Quæ verò te-
nuantur, aliæ quod crassius continebant, id in
fundum matulē colligunt, sed ipsæ etiam crassæ
restant, aut turbidæ, aut tēperatæ, & tenues re-
manent, crassitudine tota in fundum conceden-
te. Quamobrem oportet diligenter etiā edisce-
re differentias harum quæ non parum cōfarent
disputationibus quę de iudicio & prævidentia
habebuntur. Eodem modo oportet discere dif-
ferentias vrinatum tenuium, tanquam non om-
nes eadem tenuitate consistenter, sed earum a-
lias valde tenues esse, nihilque differentes ab aqua
tenuissima, alias ab huius substantia discessisse:
quinetiam alias tenuiores esse, alias declinato
ad mediocrem consistentiam. Atque ex his suf-
ficienter dictum esse de differentiis substantiarū
existimari potest.

ADVERSVS EOS Q VI OPI.
natisunt causam qua crassescunt vrinę, esse
à frigore fortis assistente, Caput 10.

SE D quoniam non defuerunt imperiti iudi-
candi de vrinis, qui urinas ipsas non proprieta-
te quadam dispositionum eis cōtingentium, sed
externo frigore accidente crassescere putau-
erint, idque heri credit maximè vbi videantur mi-
etas vrinas tenues, paulo post crassescere, idcir-
co aduersus eos cōuertēda oratio est, & quomo-
do ipsi decipiāntur, demonstrandum. A iunt se-
cedēte calore ab vrinis, frigidum vincens quod
fortis est, ipsas crassas facere. At verò id tantum
abest à veritate, vt ab iis quæ quotidie cernun-
tur, cognoscere sit eorum ignorantiam, videli-
ceret cùm semper urinę obiectę externo aéri fri-

gido, non semper crassescant. Ad hęc verisimile
per turbas est aliquādo vrinas crassescere, cùm scilicet am-
biens aér fuerit perquam frigidus: at si vrinę sub-
dio etiam pernoctauerint, fortasse gelascent po-
tius quam crassescerent. Adde quodd si vrinę ad
mucosam occurrens frigus semper crassescerent, ob cali-
or. qd ca ditatem ambientis aëris tenuari possent: sed ta-
r. ch. wonc men videre licet hyeme vrinas tenuissimas ma-
iat ad illas nere, nec unquam ab externa frigiditate supera-
nuptationi, & aestate crassissimas, calido nihil dissolu-
ita prius, tores, vbi hodie viderint vrinam tenuem, cras-
si. mors co autem crassescere, eodem aëre nos ambiente
notio et illas confusio que calore
i. quarque oculis frigoris perturbant
si ali qmº non non habent res et re

vtriusque diei constituto? At verò quonam pācto poterunt præuidere, quidnā sibi velit ea mutatio, & quas ob caussas fieri contingat? mihi videntur multum delirare, excidentes à veritate. Quibus autem signis in vrinis nouerint multitudinem humorum, aut corū crassitudinem, aut cōcoctionis principiū non potentes in totū definite vrinarum crassitudinem? Præter hæc eorum rationem stabilire conati sunt, matulam in aqua calida ponentes, cāmque ad breue aliquod tempus calido occurrentem, ostendunt tenuem factam, nequeuntes intelligere, quod calidum artificiale non minus quam naturale, vrinas dissoluere possit, si aliquid crassitudinis habeant, sed ne hoc quidem satis est eis ad defensionē. Quod si duę matulę in eodem aëte posita sint, altera crassescat, altera ita ut erat apparent, quifnam huius reddere aliquam rationem poterit, nisi eam quam nos suo in loco reddituri sumus? Siquidem si aeris ambientis frigiditatem caussam faciant, vereor ne decipi convincantur, altera matula tenui manente. Verūm cùm magnā eorū ruditatē quod à nobis dictum est satis redarguat, ad ea quæ cōsequuntur, pergamus. Cùm igitur demonstratum sit, quod vrinarum aliæ crasse sint, aliæ tenues, aliæ mediores, diuiserimusque eas ut decebat, nunc operæ premium erit ut de differentiis eorum quæ in vrinis insistunt, disputemus.

ACTVARI
DE DIFFERENTIIS COLO-
RUM CARUM TERUM QUAZ IN VTRINIS CONTI-
NENTUR, Caput II.

V R I N A R V M quaz secundum naturam sunt, contenta si alba, & laetitia, & aquabilia fuerint, atque substantia mediocri, & ad fundū matula concesserint, tunc tertia concoctio secundum naturam perfecta est. Veriuntamen si contenta ea excesserint, vel defecerint ab eiusmodi indicis quaz secundum naturam sunt, etiam sanitas depravata esse demistratur. Dicendum ergo primū de coloribus quos in hisce esse cōtingit: deinde de reliquis congruente oratione tractandum. Igitur cōtentorum alia sunt colore mediocri, quaz secundum naturam subalbida esse uolunt: alia accidentia ab hac ipsa mediocritate, quorum alia sunt intensa albedine, alia verò subspicea atque spicea, alia uero procedentia magis colorantur, adeo ut videātur bilea, atque orobea, etiam subrubea, & rubea, & cruenta, & vmbrida, & veneta, atque nigra. Hi ipsi & huiusmodi sunt colores contentorum in vtrinis. Sed tamen ex hisce oportet considerare de aliis coloribus qui nunc dicti non sunt, quemadmodum in capite De differentiis colorum corporis urinæ, disputauimus. Sed de differentiis colorum cōtentorum quam breuissimè fieri potuit sic dictum est, nunc de eorum substantia diceimus.

DE DIFFERENTIIS SUBSTAN-

tiæ contentorum in urinis, Cap. 12.

M E D I O C R I T A S substantiæ contentorum in urinis, qualis sit, experientia docuit. Sed ut ratione quoque definita sit, hoc pacto dicimus de substâtia mediocri cōtentorum. Contenta quæ mediocri sunt substantia, crassiora sunt iplo humore toto vrinæ: ob hanc etiam ratione manifestum uisui extitit, nec ita habet ut sic visio transeat per ipsum cōtentū, ut trāsit per humorē vrinæ. At uero quia de mediocri substâtia humoris vrinarū superius oratione audiuisti, licet iam tibi (tāq̄ facto principio à certo signo) posse & tenuia & crassa contenta cognoscere, quāuis decentia explicentur à nobis hoc pacto. Tenuium cōtentorū quæ magis cōsentiant cum colore corporis vrinæ, ea minus apparēt, q̄ quæ magis discrepât à colore corporis vrinæ. quare oportet etiā hoc pacto ratione definire. Nā horū ipsorū quædam parū decidere à mediocritate, quædā magis, quæ sanè nō facile quispiā videat: quædā uero plurimū decidūt, q̄ vix etiā si radiū solis p̄ matulā t̄ aieceris, videre poteris. Cōtētorū autē quæ versus crassitudinē à mediocritate vergūt, quædā paruo crassiora vidētur, ita vt nō facile visus ea penetrē, quædā magis vergūt, ita vt visus ī ipsis terminetur: ratione uero putatur plus etiā crassitudinis inesse. Quædā etiā plurimum uergunt, ut nihilominus q̄ uisus, ratio ipsa terminetur, nō enim possibile est crassitudinem

maiores reperire illa quæ in contentis est, quæ substantia similia sunt puri. Scire autem oportet hæc nos dicere ea ratione qua diceretur de omnibus contentis, siue hæc fuerint tertiarum concoctionis, veluti superfluitates, siue humorum crudorum legimeta, siue pus, siue internorum vasorum frustula. Iudicia namque de ipsis, concedente Deo, suis in locis referemus. nunc vero quæ deinceps sequuntur, per seiem dicamus.

DE DIFFERENTIIS LOCORUM contentorum in vrinis, Cap. 13.

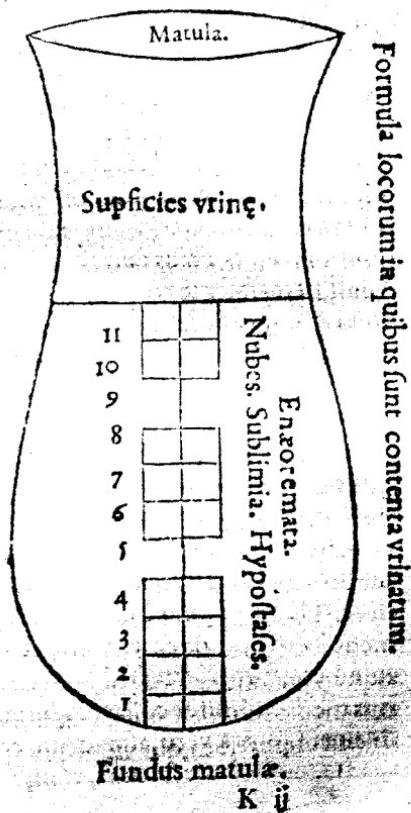
ALTI TUDINE igitur corporis utrinque trifariam diuisa, ut in fundo & in mediis regionem matulæ, superficiem supremamve regionem, utraturumque harum extremitatum medium, cuncta tenta quæ in fundum matulæ descendunt, hypostases, hoc est, subiecta vocauerit qui harum rerum periti fuerunt, à verbo *intra*, videlicet, præpositione Sub, significante inferiam habitudinem: quæ vero concesserunt ad medium totius altitudinis, appellauerunt *terras pinnas*, hoc est, sublationes, vel dicas sublimia, arbitror detinantes ab elatione, tanquam ex quo spacio secederent ab utrisque extremis. Quæ uero peruerterunt usque ad superficiem, vocauerit nubes, tanquam à terra summe secedentes, putantes fundum matulæ proportione respodere ipsi terræ, quoniam ad ipsum fundum gravia descendunt. Communi & generali nomine hæc omnia *pupis aquæ*

p̄p̄is ām̄p̄a, hoc est contenta, dicta sunt, eo quod
 in qualibet altitudinis parte corporis vrinæ insi-
 stant & contineantur. Atque eo pacto de loco
 contentorum iam pridem medici disputarunt,
 tanquam principia ponerent eorum que in arte
 medica sunt theorematum. Sed tamē licet quo-
 que diuidere sermonem hoc pacto: quæ diuisio
 multum conferet & ad iudicia, & pr̄evidentias.
 Igitur hypostasium (uti autem oportet hoc mo-
 do positis nominibus) alia occupauere locum
 inculpabilem, cum neque totæ tangant fundum
 matulæ, neque abiungatur ab eo. alia verò quæ
 proprium & inculpabile reliquerunt, quæ quo-
 que diuiduntur ratione. Nanque earum alia to-
 tæ h̄erent fundo, alia minus, ac plus quam eis cō-
 ueniat abiungūtur, veluti sibi definitum. locum
 defugere conantes. Enæoremata verò quæ ex-
 actè medium locum totius consecuta sunt, hæc
 exactam rationem enæorematum adepta sunt.
 quæ verò siue inferius, siue superius quam me-
 dium est, manserint, hæc quoque sublimia appel-
 lata sunt abusu nominationis. nam ab utriusque
 extremis secesserunt. Plurimū verò hæc ita de-
 finita tractationi quæ de vrinis est, conferre re-
 periuntur. Quāobrem oportet ut putemus tria
 esse sublimium loca. Nubium autem alia parum
 ab eo absunt ut superficiem attingant, alia in
 ipsa superficie natat. Quonia verò nubes h̄e ter-
 rito loco indiguerunt (nanque nō licuerat super-
 ius concedere, deficiente humore, & corpore

vrinæ) tanquam necessitas cogeret respondere
 è regione fundo matula, præ vitibus sibi agna-
 tæ sunt: perinde ac cum experientur medium
 ipsarum, & superficie locum delete, ita exactè
 ubi terminauerint humoris altitudinem, hæc se
 superficie vrinæ, ut polypi lapidibus exactè (vt
 aiunt) adhærent. Quoniam igitur demonstratum
 est, tres locos generalissimos contentorum esse,
 quorū singulos in ternos nos diuisi^m, accidit ut
 omnes sint nouē, quos bene cognoscere discen-
 tes oportet: nāq; magnopere viiles sunt. Verun-
 tamen ut clarius cernere possis id quod dictum
 est, omnē rationem de locis cōtentorū per hoc
 exēplum ante oculos pono. Intellige altitudinē
 vndeциm dīgorū, vel cubitorū, vel passū, vel
 cuiusvis mēsuræ, & puta eorum quatuor esse in
 loco capiente hypostases. Vnū in cōfinio hypo-
 statum & sublimū, ita ut sit post finē hyposta-
 sum & ante principiū sublimium. Similiter alte-
 runt in fine enzōrematum & principio nubiū.
 Itē duos alios in loco nubium, & locus medio-
 cris nubiū sit vltimus, ac vndeclimus dīgitus: qui
 vero subditus ei est, & uelut ab vltimo decide-
 rit sit decimus. At qui plurimū subierit, atq; in
 fundo vice uersa se habet erga vltimum, is sit pri-
 mus. Locorū vero hypostasium exactè, proprios
 locos habētū, tertius dīgitus sit. Sed superna-
 rum hypostasium locus sit, quartus dīgitus. infe-
 riū medio subsidentium sit secundus. Quinetā
 in enzōrematibus, qui vsquequaq; medius est

DE VRINAR. DIFFER. 147

Sic sit septimus digitus: sicuti eorum quæ multū
se atollunt, sic octauus. inferiorū sit sextus. Nan-
que quintum & nonum digitum non occupa-
runt vñquam contenta. Sunt enim termini po-
tius quām loca contentorum in vrinis. Vbive-

rō oratio de locis contentorum sufficienter fa-
cta est, eo pacto maneat: quam vñusquisque e-
tiā à formula hīc descripta discere poterit. nunc
reliqua explicemus.

D E L A E V I T A T E E T O P P O S I-
tis contentorum in vrinis, Caput 14.

C O N T E N T A vrinatum quē secundum
naturam se habent, prēter alias proprietates, de-
finitum est lœvia esse. Primum dicendum est,
qualia sint eiusmodi lœvia: deinde quæ sint his-
ce opposita. Lœvia igitur contenta sunt quē cō-
tinua sibi sunt & coacta tanquam unum & con-
tinuum corpus, cuius partes non videantur esse
veluti rugis inter se coniuncte & constictæ, ne-
que à se inuicem diuulsæ. hoc modo se habet se-
cundum naturam lœue contentum. Eorum ve-
rō quæ non eo modo se habent, alia eam conti-
nuitatem usque adeò intensam habēt, ut viscida
euaserint: alia verò continuitatem diuulsam ha-
bent, ita ut redditæ sint aspera. Atq; viscidorum
contentorum alia modicè ita affecta sunt, adeò
ut commota matula, illa quodam modo dissolu-
uantur. alia magis affecta, adeò ut valde cōmo-
ta matula, ipsa modicè dissoluātur. alia insuper
usque adeo viscida & tenacia, ut etiam siquid
commoueat, nō facile dissoluantur, cum iam
ēxercentur, id est instar collæ & glutinis tenacia fa-
cta sint. Contra verò, asperorum contentorum
alia ita modicè affecta sunt, ut uisus capiat par-

tes eorum iam discretas . alia magis affecta , vt visus etiam magis capiat profunditatem & latitudinem corporis urinæ . alia uero plurimum , vt uisus capiat omnem profunditatem & latitudinem atque longitudinem magis capiat , perinde ac esset in frusta incisa . Hoc itaque pacto se habet oratio de laxitate , tenacitate , & asperitate cōtentorum . Oportet autem studentem hac discere , quoniam operam nauatam in hisce capiendis , non parum ijs quæ sequuntur , conferre sentiet .

DE HYPOSTASI OROBEA,
furfurea, laminea, atq; similacea, Cap. 15.

POST hæc decet dicere de hypostasi orobea , furfurea , laminea , ac similacea . Nāque eiusmodi contenta appellare hypostases congruit , quæ semper fundum matulæ petunt . Siquidem cōtenta innatantia , participantia ciusmodi specierum , non ab eadem caussâ sunt , ita ut ne easdem etiā passiones significauerint . At uero vbi prius de illis memoratis tractarimus , deinde de eorum similib⁹ dicemus . Igitur hypostases orobea , et si ab ipso nomine evidentes sint , nos tamē etiam declarabimus eorum rationem . Nam vnuſquisque nouit orobum inter leguminas esse (vt qui in plerisque locis seri consuevit) tubeum & ipsum forma existentem . Cūm igitur cōtentia vrinarum his similia uideris , tunc oculis spectaueris hypostases orobreas . nunc enim oratio-

ne sola res tibi depingo . Sed tamen hypostases
haec nihilominus globosæ veluti orobi sunt, ita ut
hoc pacto intelligere poteris certò qua ratione
se habeant . Furfures vero hypostases sunt quæ
videntur similes furfuri bene moliti tritici . Haec
sanè longitudinem definitam habent, ut verè fur-
fures manifesto appareant . Quare licet discere
ab euidentibus speciebus sic appellatis, ita ut nō
oporteat sermonem de hac re longius protra-
here, ut qui sufficiat ex ipso sic imposito nomi-
ne . Lamineæ vero hypostases notæ sunt ratio-
ni: ipsæ quidem sunt similes laminis, sed non per
longitudinem (hac enim potius videntur diſsi-
miles) sed similes sunt specie . Laminas vero no-
nimus appellatas esse, quæ & longitudinem & la-
titudinem habent, non etiam euidentem profun-
ditatem . Eodem modo appellata sunt quædam
instrumenta à mulieribus inuenta ad lanificia .
Quinetiam lapis quidam est eodem nomine vo-
catus Petalites, hoc est lamineus, qui cōcisus es-
se videretur in eiusmodi laminas . Quamobrem ex
hisce considerare oportet de laminea hyposta-
si . Sed reliquū iam est ut dicamus de hypostasi,
qua accepit nomen à simila . Similas omnes no-
nimus uocatas esse quæ ex male molito frumento,
ordeōue videntur furfures . Quæ nāque fur-
fribus sunt pleniora, haec simile uocantur, non
ut furfures, sed ut triplici spaciatae : & ob has-
ce uocantur similaceæ hypostases . Restat iam
etiam docere de complicatis contentis & di-

DE VRINA R. DIFFER. 151
uersarum specierum, quæ dissimilaria dici pos-
sint.

DE DIFFERENTIIS EORVM
quæ complicantur in contentis vrinatum,
Caput 16.

INTER DVM hæc ipsa varia apparent.
Nam aliquando veluti similiꝝ quædam descendunt cum contentis: aliquando veluti furfures & ueluti laminea, atque orobea. Est aliquando videre quædam cum contentis, ut capillos longos palmo, ac minus, & magis . quinetiam aliquando uidere est ramenta quædam subrubea breuissima, atq; hæc omnia nunc pauciora, nūc plura spectari solent . At verò quidnam vnum quodque horum ipsorum sibi velit, in locis propriis explicabimus: sicuti & eorum cauſas in iis qui de cauſis libris reddemus.

DE DIFFERENTIIS EORVM
quæ innatant in chymate, Caput 17.

NVN C opera precliuſum est vt dicamus de iis quæ innatant in superficie urinæ. Innatant igitur in superficie vrinæ bullæ, quæ etiam lampæ, hoc est spumæ quæ in superficie vini insident, appellantur. innatant quoque liquamenta quædam. Veruntamen prius disputabimus de innatantibus liquamentis, deinde de innatantibus bullis. Apparent itaque in urinis aliquando innatantia quædam veluti araneæ, quales sunt

maxime continuæ, atque velamini subtili similes, non quales sunt illæ quæ non omnino sunt cōtinuatæ, sed cum maiotes circuli feruntur circa minores, quos rectæ lineæ & obliquæ secant, ortæ à centro, & ad extrema peruenientes. Interdum etiam feruntur in superficie vrinæ puncta olei, nunc pauca, nunc plura, nunc tenuia, nunc crassa, veluti in pingui iure refrigerato minatae uidentur, quæ res à multis appellata est spuma. Veruntamen hæc ipsa evidentia erubatio in loco, ita ut de his plura nunc dicetë nos opotreat. Quinetiam interdum atque circa coronam feruntur quedam veluti laceramenta vestis, & veluti pilis cōtexta, quæ à Græcis ~~anachoritæ~~ ~~vechia~~ vocantur: eadē sunt longè minora hæc prædicta sunt atque pleniora. Oportet etiā hæc ipsa prænosse discentem, nanque paulo inferius in locis opportunis, te ipsa nobis obuiam faciente, de eis latius disputabitur. Nunc verò de bulatum differentiis dicamus, veluti in initio statuimus.

DE BVLLARVM DIFFERENTIIS, & DEFINITIONE CORONÆ, Cap. 18.

BULLARVM aliae perquā magnæ solent esse, aliae perquām paruæ, aliae mediocres. Item aliae per omnē superficiem vrinæ eunt, aliae per solam coronam, vel per totam coronam, vel per aliquā eius partem, vel plures partes dispersas, vel per coronam, & medium utinæ superficiem,

vel per alteram solam medietatem superficie, aut inordinato ac alio modo & cōplicato, tam per superficiem quā per coronam innatant. Quinetiam earum quæ per coronam eunt, aliæ singulæ, aliæ binæ sunt, aliæ ternæ, aliæ alio maiori numero consistunt: atque aut omnes propè pari magnitudine sunt, aut minores, quæ ad medium concedunt. Eodem modo se habent in ipsa altitudine matulæ. Nāque bullæ aut singulæ, aut binæ, aut ternæ, aut alio modo sociatae sunt. Sed quoniam duo nos latent minus exquisitè sermone tractata, ea claritatis causa nunc adjiciam: vnum igitur corū quæ prætermisimus, est de bullis. Siquidem videri poterunt cuiquā, quæ dicta sunt, intelligenda esse de innatantibus bullis quæ simul sicut cum urina, quum emejetur. At idipsum putare non licet: sed intelligenda sunt de eis quæ remanent postquā quieta fuerit vrina, atque omni ex parte refrigerara. Nam bullæ eiusmodi quiescentis & refrigeratæ urinæ ne quicquam à continente afficiuntur: atque eo quod nihil afficiuntur ab aere, indicant generationem esse à præstantiore cauſa. Nam quæ paulo postquam intumuerunt, dissoluuntur, debiliores habent causas, ac per quam facile solutæ abeunt. Quare cōsiderare oportet de bullis ijs quæ multo tempore immorantur, & cauſas harum & iudicia discere oportet. Alterum vero eorum quæ nos præteribant, est descriptio coronæ. Siquidē multos turbare poterit, audientes coronā quæ

dam in vrinis apparere, minùsque eam comp̄e hendere ob scop̄i ignorantiam. Coronam ergo dicimus lineam adumbratam, quę circuncurrit per ambitum superficię urinę. Si vtique matulæ fuerint rotundę, etiam circulo circūscribunt vrinarū superficies. Sed hæ superficies ad extremitates descriptę, si matulæ rotundæ fuerint, decenter vocari possunt coronæ, ob figuræ proprietatem. Sin fortasse matulæ fuerint quadrangularē, aut multangularē, tum bullæ quæ per extremitates vrinæ cucurrerint, nō etiam par est vt in corona currere dicantur, cùm ablata sit figura rotunditatis. quanvis vnuſquisq; dicere possit, bullas harum & illarū matularum easdē esse ratione iudiciorū & cauſarum. Hoc itaque pacto se habent differētiz bullarū, in quibus exerceri oportet, quodd nō mediocriter collaturæ sunt iis quæ deinceps dicentur. nunc reliqua transfigamus.

D E D I F F E R E N T I I S C O R O-
narum corporis vrinæ, quę sunt alterius
coloris, Caput 19.

M V L T A E coronę alię cōmodiores q̄ quę superius dictæ sunt, apparent circumneuntes superficiem matulæ: quæ nō innatant in humore vt innatant bullæ, sed potius sunt circumferentia humoris corporis utræ. Siquidem cum vrinæ humor aliquo quoquis tingatur colore, cum coronę circunſistunt affectæ diuerso colore vel albo, vel flammæo, vel bileo, vel viridi, vel nigro,

vel aliquo alio. At verò hæc ipsa ijs qui attente spequant, facile apparent. sed nō aliter q̄ præsentia essent malè videntibus, quemadmodū in stel lis crinitis obscurè apparentibus accidere solet. Nanque crines earum obscurarum facilius parū vidētibus, quām visum intendentibus, apparēt, cùm visu infixo vel potius à multo colore & luce attracto obscurentur. Atque hæc de coronis dicta sint, quæ conferent in locis opportunitas, nunc verò dicamus ea quæ sequuntur. Nanque videbatur mihi nunc complicationes, quas esse contingit è coloribus, & substantia & contentis, huic sermoni addere: sed q̄ preter quam quodd res multiplex & varia esset, difficulter etiam p̄curri posset, atque adeò sine illa necesse protéderetur, prætermisi cùm non admodum necesse esset, me sic scribentem complicare. Siquidem in præsente disputatione explicamus vrinarū differentias: tractationes verò quæ sequuntur, continebunt iudicia, causas, atque præudentias. Qui ergo in his fuerit versatus, is perquam facile poterit componere tam cum coloribus substātias, quām cum coloribus & substantiis contenta etiam differentia colore, substantia, loco, lauitate, & qualitate, atque differentiis hisce oppositis. Quinetiā idem facile poterit dijudicare, quānam cōponi possint, & quæ nō possint. itaq; cōsulo his qui rei huius studiosi sunt, vt in his versentur, ut quæ nō leue nomen tū ad perfectā cognitionē collatura sint. Siquis

enim antè didicerit quas ob causas sint colores,
chymata, adhac consilientia, & alia, & nouerit
quid vnum quodque sibi uelit, facile quidem ea
complicauerit. Et ubi promptè complicauerit,
ita exactè & iudicia eorum & causas reddide-
rit. Sed hactenus de hisce satis dictum est.

DE VARIATIONE COLORVM
& substantiarum urinarum, Cap. 20.

POST hęc considerandum est de variatio-
ne substantiarum & colorum qui in urinis ap-
parent, atque præter hęc etiam contentorum:
quinetiam de differentiis temporum. Nanque
urinarum colores, aut in eodē, ut se habent, ma-
nent semper, aut transmutantur, aut in peiores
colores mutantur, aut in meliores. Et alterutro
modo mutādo, aut proueniunt ad extremos co-
lores, aut manent alicubi firmati, vel paulo ulte-
rius procedunt. Quoniam verò decēs est ut ad
magnas alterationes colorum cōmutentur etiā
cōtentia, inspicere oportet quānam fiant in his-
ce varietates tā colorum quām substantiarum,
& lauitatis, atque spaciōrum loci. Deinde con-
fert etiam considerare, an hęc mutationes fiant
longiore, an breuiore tempore. non enim pa-
rum conduceat obseruare tempora mutatio-
num. Quin & interdum etiam substātia solent
simul mutari, neque semper ita afficiūtur, cū
maiore motione in eis quām in coloribus mutā-
dis opus sit. in quibus conferens erit non modo

discere mutationes, sed etiā tempora eārum dis-
quire, ac diligēter animaduertere, an veloci^o,
an tardius succedant. non minimum enim hēc
ad præcognitionem atq; iudicia collatura sunt.
Quin & illud scire cōuenit, q; varietatū aliq; sint
ordinatæ, alia ordinē nullū seruēt. Oportet enī
hēc spectare & cōsiderare. In sequētibus enim
videbis, vt ex hisce bene cōsideratis multa adiu-
menta prouenerint ad iudicandum & præuidē-
dum. Animaduertas quoque. nam interdum
videris varietates ordinatas peiores esse iis quæ
ordinem nō seruant, quæ explicabuntur suis lo-
cis. hic nāque nobis solum propositū est de dif-
ferentiis urinarū disputare. Et vt oratio clarior
reddatur, hoc pacto per exempla transfigimus.
Colorum variamenta fiunt tum cūm de colore
in colorē transmutatio fiat. Sienim vrina nunc
apparuerit alba, crastina verò aurea, & conse-
quenti die alia: vel contrà, nunc quidem subru-
bea, crastina vero aurea, atque post hac pallida
vel alba, atque etiam hoc modo nunc quidē sit
subrubra, deinde viridis, vel cerulea, vel nigra:
vel illo modo nūc quidem subrubea, deinde ruf-
fa, & charopa, adhēc lactea, aut aliquo modo ali-
ter, veluti tu complicaueris (cōtingit enim rem
nūc hoc, nūc illo modo apparete, vt vista, vel
vincens fuerit virtus uitalis. nanque differentiæ
cōcoctionum, siue praeue, siue bene fiant, in urin-
arum mutationib; spectatur) multas quoque
videris in consistentiis uarietates, si animaduer-

teris ea quæ sunt. Siquidē interdum vrinæ semper crassæ sunt, nullāmque sequestrationem habentes. Interdum verd in eis subsidit ad fundum matulae id quod crassius est, reliqua vrina crassa etiam remanente: interdum omnis crassities ad fundum concedit. Videre quoque est ut crassum quasi recusu quodam ipsum chymacō turbat magis aut minus. Eadem quinetiā in tenuibus vrinis fieri contingit, tam si multū, quam si parum tenues fuerint. At vero si vel cum prauo, vel cum bono colore fuerint cōsistentia, ita ut hasce cum coloribus cōponas, plures, ut arbitror, varietates ex eis efficeris. Omnes quoque varietates, aut cum ordine sunt, aut absque ordine. Siquidem si usque ad tempus quoddam, quædā substantia cum quodam colore sit complicata, posthac verd sive substātia, sive color, sive vrinæ que alteretur: deinde iterū, ut primū erat fuit, idque per plures redditus erit, varitas censetur cum ordine fuisse. Contra verd absque ordine videbitur, cùm ut fortuna dederit, ita mutatio colorum & substantiarum successerit, hoc est in inordinatis redditibus & temporibus. Vruntamen (ut apertius res intelligatur) vrimur eiusmodi exemplo. Si igitur duobus deinceps diebus eadem urinæ apparuerit, tertia verd fiat alteratio, quarta & quinta die vrinæ similes sunt ijs quæ in prima & secunda, atq; sexta cōmutatio fiat similis ei quæ in tertia, idq; in pluribus dierū eiusmodi redditibus pueret, varitas or-

DE V R I N A R . D I F F . 159

dinata vocari potest. Quod si acciderit, ut duobus deinceps diebus eadem apparuerint vrinæ, ter tia vero die transmutentur, quarta alteretur, quinta etiam diuersæ à predictis spectentur, neque per aliquos reditus eadem fiant antea dictis, sed exierint ut fors dederit, & absq; serie, tum varietas eiusmodi appellari potest inordinata. Discere in hisce licet & causas, & iudicia, & præudentiam, tum cum de his disputationem fecerimus.

DE V A R I E T A T I B V S C O N T E N torum, & ordine, & inordinatione vniuersu- iusque eorum, Caput 21.

E A E D E M accidere possunt inordinationes & varietates in ipsis cōtentis, quippe quæ interdum cōcedunt ad matulæ fundū, interdum pendentia videntur, atq; aliquando atrolli usque ad superficiem chymatis. Quintam interdum laxe sunt, interdum dissipata, ut interdum alba, interdum in alios colores mutata. Et aliquando tenuia effecta ex crassis, aliquando crassa ex tenuibus. Nihilo quoq; minus interdum ex superiori decidunt ad inferna, interdum ex inferiore ad superna feruntur. Idque cum diuersis coloribus, & substantiis, in quibus multas reperire poteris varietates, si rem ipsam expenderis. Nobis enim satis sunt quæ dicta sunt, etsi indagatio subministrare posset maiore longitudine orationis de hisce rebus, quoniā nobis minus facile est recēdere singulas vrinæ. Nobis igitur facile nō fuit singu-

las vrinas componere, tum propter sermonis
prolixitatem, tum quia in his versaturo reliqua
ex iam dictis intelligere licet, & oratio iusta p-
lixitatem habere videatur iis qui breuitati sru-
dient. Ob hæc finem imponentes eiusmodi ora-
tioni, quæ modum mensuramque decentem na-
tura esse existimetur, ab hisce ad ea quæ de iudi-
cii vrinarum habentur, disputationem transe-
rimus. Congruum enim est ut is qui ad artis hu-
ijs mysteria capescenda cotendit, primum vri-
narum differentias noscat, vt recte edocet si
quot & qui in vrinis colores appareant, atque
cum quibus substantiis soleant inspectari: dein
de iudicia discere super prehabitis vrinarum dif-
fentiis. Qui enim eo pacto instructi fuerint,
iis per quam facile erit dignoscere, quæ sint eu-
randa, & de quibus desperandum sit. Atq; pra-
ter hæc alia disputatio succedit, quæ de causis
vritiarum habetur. Est insuper liber de p-
ceptione veluti iudicatione aperiens præuden-
tias. Nanque qui diligenter iudicauerit vrinas,
is infallax præscius euader. Quorum vnuquod-
que, deo concedente, suis in locis explicabitur.
Nos tamen hoc in loco finem facientes disputa-
tioni de differentiis vritiarum, veluti ab alio prin-
cipio aggredi, sermonem qui post hunc est, tra-
temus.

ANNOT.

A N N O T A T I O C A P I T V M
 quæ in libro primo de Iudiciis vrinarum
 habentur.

- De differentia matulatum, & quæ ex matulis sit
 apertissima, Cap. 1.
- De loco congruo ad spectandas vrinas, Cap. 2.
- De tempore proprio spectandatum vrinarum,
 Caput 3.
- De iudicio vrinæ in omnibus mediocris, Cap. 4.
- De iudicis vrinarum secundum sexum & aetatem,
 Caput 5.
- De iudiciis vrinarum, quæ fiunt in simplicibus
 intemperaturis, Cap. 6.
- De iudicis vrinatum secundum exercitia &
 ocia, Caput 7.
- De iudicis vrinarum per anni tempora & re-
 giones, Caput 8.
- De iudicis vrinarum, quæ fiunt à semino atque
 vigiliis, Caput 9.
- De vrinis ineditis atque famis, Cap. 10.
- De iudiciis à partuitate, & magnitudine humo-
 ris vrinæ, Caput 11.
- De iudiciis albarum vrinatum, Cap. 12.
- De iudiciis vrinarum suspicaturum & spicae-
 rum, Caput 13.
- De iudiciis aureæ & croceæ vrinæ, Cap. 14.
- De iudiciis subrubeæ & rubæ vrinæ, Cap. 15.
- De iudicio vineæ vrinæ, Cap. 16.
- De iudicio passeti coloris vrinæ, Cap. 17.

- De iudiciis viridium vrinatum, Cap.11
 De iudiciis vrinarum oleacearum, Cap.19
 De iudiciis venetarum & liuidarum, & nigratū
 vrinarum, Caput 20.

ACTVARI IN LI- BRVM PRIMVM DE IVDL- cijs vrinatum, Praefatio.

V M corporis aſſeſt⁹, qui-
 cunque hi tādem fuerint,
 ex vrinatum significatio-
 ne nemo nosſe poſſit, niſi
 qui earū diſſerentias prius
 ſciuerit, nos ſuperiori li-
 bro diſſerentias viinarum
 traſtauimus, omnēmque
 rationem & methodum huius rei abſoluimus:
 ſupereſt ut nunc de vrinatum cognitione aga-
 mus. quod in arte medica uiliſſimum eſſe com-
 peritur. Siquidē ſi medicus non facile poterit co-
 ueniētē uictus rationem praescribere, vel me-
 dicari, vel aliam aliquā curationē adhibere cor-
 porib⁹ quoquis morbo laboratibus, niſi statim iu-
 dicauerit quęnam ſit ægritudo quę corpus cor-
 ripuit, arbiteror non parum collaturas huic me-
 thodos quę de cognitione traduntur, arte inue-
 tas. Alix ergo methodi cognitoria aliis mor-
 bis magis conueniunt: coniunis autē & ad omnes
 ppe modū pertinet vrinarū cognitio. Opportu-
 ne & rectē dicere quispiam ea potest, quę co-
 cioni & cruditati quę ſiūt in primis venis, acci-

dūt, adhęc quę tertię cōcoctioni: prēterea quę
renibus, vesicę, & vrinę meatib⁹. Is porrò dicet
humorū ſcremēta, atq; imminutiones, atq; ob-
ſtructiones pŕicipaliū mcatuū, & quęcūq; in hiſ
ce fieri cōtingat, de quibus tractādū eſt in ſequē
tibus. Sed iā primū h̄ic dicēduni eſt de matula,
& loco, & tēpore, in quibus cōfert conſiderare
vrinas. Deinde de propriis rebus ſubdendum.

DE DIFFERENTIA M A T V L A- rum, & quę ex matulis ſit aptissima, Cap. I.

M A T V L A E igitur cōpatētur ex vitro te-
nui, atq; albo, vt colores exacte appareāt. Nanq;
aliquę ſunt, quę ſubuitidescunt: quāobrē nō ex-
acte pellucidæ mancra queūt. Cādorē enī colo-
ris ſequitur pellucidas. Vitudescētes igitur nō
ſolū coloribus aliquid auferūt, ſed etiā ſubſtatiā
vrinarū minuūt: quintiā in eis, neq; cōtentā ex-
acte videntur. priores illa itaq; pŕeferēdæ ſunt.
Figurę verò matularū diſſerētes habētur, à qui-
bus etiā accidit quodāmodo iudiciū la di. Nāq;
in matulis valde patētib⁹ vrina, pŕalētim ſi fue-
rit quātitatis mediocris, diſtributa per amplitu-
dinē ſolā, parū ſpacij quod ſecundū longitudi: nē
eſt occupabit, nec licet cognoscere, quem lo-
cum profunditatis, cōtentā occupaūt, cùm
pauca admodū vrina ſit. Aberrare ſimiliter licet
in matulis extranearum figurarum, veluti ſunt
arcta, atq; prolixz, vt quę nunc ſolēt effici, ve-
luti ſunt quoque quę infernā partem ſanē quām
latam, planāmq; habent: ipſe verò colliguntur,
vt à fundo aſſurgant. Quę verò fundum habēt,

non planum, sed deorsum versus extumentem; ita ut fundus in conum propè videatur colligi, hæ quidem ubi oportuerit ad mouendas vrinas, easque multas capiendas opportunit censemunt (nanque vasa capaciora ad id utilia essent) sed ut seruentur vrinæ ut decet, videntur minus quam ex eis matulæ conferentes quæ figura similes sunt vitreis cyathis quibus ad bibendum utimur. Quamobrem si opus sit discere matularum figuræ maximè congruentes, quæ similis sunt vasis vitreis ex quibus bibimus, videbuntur utilissimæ. Veruntamen non oportet matulas cingi cingulis vitreis quæ eas obscurant, neque haberefundum ad multam vrinam continendam, sed sicut quoad fieri potest simplices ac lenes, atque aliquato maiores quam cyathi, quibus ad bibendum uti consueimus, ut quantitas vrinarum, quæ perfectè suscipienda est, contineri possit. Et de figura matularum hæc satis. ut vero urina inspicienda sit, hoc pacto monstramus.

D E L O C O C O N G R V O A D
spectandas vrinas, Caput 2.

QVONIAM loca umbrosa non patum de coloribus auferunt, eos in obscurum trahuntia, lucida autem & sole illustrata loca colores multò remissiores propter multam perspicuitatem reddunt, oportet hoc cauere, atq; obscurationes quas vtraque illa loca inueniunt fugere. auferunt enim colorum essentiam, ita ut vrinæ

DE VRINA R. IVDIC. 165

exactè considerari non possint: quarendusque locus medius est inter hæc, qui colores nullo pa-
cto lacerere possit. Si igitur contenta manifeste transpareant, satis nobis fuerit. Quod sicubi lo-
ca sint valde obscura & non lucida, tunc trans-
ferre vrinas oportet prope ipsum solem, ut in lo-
co sublucido latentia transpareant.

DE TEMPORE PROPRIO SPE
standardum vrinatum, Caput 3.

OPERAE PRAECIVM maximè vide-
ri poterit, si tēpus illud definitur quo quisquā,
vt maximè decet, vrinas inspicere valeat. Idcir-
co ea de re ita dicendum est, vt de ea quæ nobis
maximè utilis visa sit. Vrinæ igitur in matulis fa-
ctæ, si adhuc subcalidæ tactu fuerint, vt solū ex-
hibent colores exactè spectari, ita in eis minus
exactè spectantur contenta, substanciali, atq; etiā
bullæ. Nanque bullarum aut omnes, aut aliquæ
vnâ cum exspirâte urinæ calore abeunt, aut ma-
nent cum refrigerata vrina. contenta verò sta-
tim facta urina non facilè apparent. Vbi verò il-
la refrigerata fuerit, ea hora conspectantur, sed
tempore quodammodo mensurato. Nanque prin-
cipio subapparent nubeculæ quæ aut manent,
aut pedetentim ad medium matulæ cōcedunt,
veluti postremò ad fundum descendunt. Consi-
stentiæ verò quæ mediocritatem seruant, cum
coloribus conspectantur: quæ verò ad crassitudi-
nem vergunt, hæ postquam statuta sunt cōtentæ,

demōstrātur, tardius etiā, quę ex his rursus sub-sidēt, tales enim vrinas exquisitè spectare prius quam refrigerata fuerint, nō oportet. Quinetiā non oportet has vrinas commoueti ivehementer, priusquā omnia videris, ne multa in eis trāspōnantur. Bullæ nanque & rumpuntur & trāspōntantur, contenta quoque concusa vi, diffugiūt propria loca, quemadmodum omnīū crastorum coniunctione facta confundit, quę fācta erat veluti stabilitas. Et hęc iſa de tempore quo exactē vrinas spectari opus est, cognoscere decet diligentem artis medicā inuestigatorem, quę fortasse satis dicta esse videri possunt. Nūc opportunum est, ut incipiamus docere disciplinam de iudiciis urinarum, bīnc auspicio factō.

DE IUDICIO VRINAE SECVN
dum omnia mediocris, Cap. 4.

CVM ex quadā veluti amissi & regula mediocri, & temperata, & secundum naturam vrina liecat affectus cognoscere, decens esse videatur, vt prius de vrina secundum naturam, & quę mediocris est, disputetur: deinde de iis quę aliquo pacto dissimiles sunt mediocri. Veruntamē quoniam non omnibus hominibus eadem sunt corporis temperaturę, & āstes, neque exercitia eadem, neque cibi ijdem, neque eadē regiones, & anni tempora, neq; cetera alia eadē sunt quę suapte natura corpus humanum alterate possunt: arbitror sermonem absoluta methodo

Liber de Urinâ [REDACTED] DE VRINA R. IVDIC. 167

traditum iri, si de singulis horum disputem, idq; paulo inferius postulante re ipsa. Nunc vero illud potius opportunum est, vt hominē omni ex parte tēperatum primò statuamus: deinde ad eum referamus urinam secundum naturam se habentem. Cognoscenti enim vt urina secundum naturā se habeat in homine omni ex parte temperato, veluti hinc initio capto, licebit cognoscere omnes casus & declinationes à temperamento. Quamobrem & iudicia in his per quām facile patebunt, veluti tractando aperte demonstrabitur. Vt enim regula & amissis, cum adhibeantur, ostendunt ut ligna curua, & obliqua atque distorta sint, ita urina quæ omni ex parte mediocris est, demonstrat eam quæ vel magis, uel min⁹ à mediocritate ipsa declinuerit. Esto igitur homo exactè sānus, & vigens ætate, & temperatura corporis mediocris, qui uescatur cibis boni nutrimenti, & tēperatis, exerceat se neque diminutè, neque præter modum, sitque in regione & anni tempore temperatis. Et (vt summatim loquamur) in omnibus eius rebus sit mediocritas, medio & diuisione carrens. Huius uiri vrina esse uult colore subauræ, vel subcrocæ, substantia mediocris, atque proportione respondens ei quod bhibitum est, in qua nulla innatet bulla, neque tuberculum, aliquod subsideat, non inhæreat marulæ hypostasis alba, lauis, & quabilis. Omniaque sint sibi similia:

neque quicquam cum hisce complicetur ex eis
quæ solent inferri similia capillis & ramentis, &
eiusmodi generis. Hæc vrina optima est, & se-
cundum omnia mediocris atque sana. Quæ ve-
rò aliquo modo ab hac defecerit, hoc ipso ab
optima & pura sanitate decidisse intelligatur.
Nec ignoramus sanitatis ipsius magnam esse la-
titudinem, atque aliqua eorum quæ iuste reie-
cta sunt à regula urinarum, in vrinis eorum qui
simpliciter sani sunt, apparet posse. Verunta-
men scire oportet orationem presentem non esse
de sanitate quæ latitudinem habere putatur, sed
de sanitate ea quæ pura & inculpabilis est. Hac
enim veluti depicta, certissime noueris, quanto
quis ab ea recesserit. Cum itaque demonstratu-
sit, quānam sit vrina eorum qui tē perati atque
omni ex parte mediocres habentur, decens erit,
si nos veluti à quodam signo certissimo (quod
in omnibus est mediocritas) profecti, paucim dis-
cesserimus, ut iudicare per signi distantias va-
leamus, quo pacto agritudines sese habeant, at-
que dignoscere decenter, in quibus labori susci-
piendus sit.

DE IUDICIIS VRINARVM

secundum sexum & ætatem, Cap. 5.

PRIMVM de vrinis secundum ætatem &
sexum, & naturales quasdam intemperaturas, &
exercitia, & anni tempora, & regiones, & cibos
diceimus. Deinde de vrinis agritudinum gene-

rālium quæ vnicuique accidere solent, disputabimus, si prius definuerimus, quid velint & significant colores, cōsistentia, contenta, & quæ in eis spectantur. Temperati igitur viri & florētis ætatis vrina est subaurea & subflava, & hy postasim & consistentiam mediocrem habet. Sēnum verò subtilis & alba, atque paucam hy postasim habens, quæ ad crudelitatem inclinat. Paruorum verò puerorum urinæ vt parum recedunt à subaureis, & subflavis, ita substātia parum superant iuuenum vrinas, & hy postasim cumulatam congregatāmque continent. Et quo pueri sunt natū maiores, eo colores urinarum eorum erunt intensiores, hy postasis verò quantitas videbitur minor. Cùm verò pueri advigorem iuuentæ vadūr, tum colores vrinarum cessant procedere plusquam ad subaureum, hy postasis uerò in mediocri quantitate apparet. At verò quantum ætas à florescente declinat, tantū etiam urinæ ab eiusmodi colore recedunt, versus album cuntes, atque hy postasis eo minor & obscurior apparet. Atque ætatu tales vrinæ, vt uno uerbo dicam, apparent. Mulierum vero vi gentis iuuentæ, atque temperatatum urinæ non multum recedunt à colore subaureo, & subflavio, cùm declinent versus album quarū substantiæ sunt subtenues: uerum hy postasim congregatam magis uidentur habere, quam uirorum vrinæ. Differentias itaque ipsarum, in iis que de ætatum differentiis, certo dicere est, per ea quæ

Som.

nota

segu

proximè dicta sunt.

DE IUDICIIS VRINARVM,
quaæ sunt in simplicibus inteperaturis, Ca. 6.

AD HÆC opera preciū est docere, quæ
accidat ob naturales & vt sunt morbi intempe-
raturas. Nāque cūm sint duæ passiuæ qualitates,
item alia dux actiue, humiditas & siccitas, cūm
sint passiuæ, si excederint solæ, parum: caliditas
& frigiditas multum alterare possunt. At vēto
vt humiditas excedens obtundit urinæ natura-
lem colorem, ita quantitatem auget. exaspera-
bitur & hui^o superficies: hypostasis uero arctior
& crudior apparebit. Siccitas uero minuit urinæ
humorē, atque contenta. Et colores medio-
cres pelluciditatem quandam maiorem & splé-
dorem habent: hypostasis verò quanquam cate-
ra mediocris est, tamen nescio quomodo consi-
stentia crassiore est. Caliditas verò paulo exce-
dens modum, urinam subauream, aeq; subflavā
redit. sed aucta ubi fuerit, eam efficit auream,
atque flauam, & urinæ substantia cōstat, vt me-
diocris, & splendor mediocris in ea est. Hypo-
stasis etiam mediocris est habita comparatione
ad quantitatem urinæ, ueruntamen recedit ab
albedine consueta. Frigiditas quinetia facit urinæ
vergere ad album colorē, atque recedere
à mediocri consistentia, sed aucta frigiditate aut
urina tenuior, aut crassa redditur. Si uel subtilis
fuerit, vel non puta, hypostasis erit aut obscura

DE VRINAR. IVDIC. 171

& pauca: aut multa, sed uaria & incocta. Atque hæ sunt vrinarum idæ secundum simplices intemperaturas. Tu uero ea quæ tradidimus sequens, ab hisce facilè intellexeris, quæ urinæ ex complicatis intemperaturis fiunt & apparent.

DE IVDICIIS VRINARVM
secundum exercitia, & ocia,

Caput 7.

Q VALIS nā vrina profluat ab iis qui multa exercitia, atque suprà quam uires ferant, se exercent: item qualis ab iis qui in ocio degunt, & sedentariam vitam ducunt, nunc tempus est referre. Siquidé qui plus quam par est, laborant ac se exercent, iis vrina subflaua, atque etiam ad flauum colorem accedens appetet. Hypostasis quoque his parua atq; tenuis subsidet, cuius quoque colorem contingit alterari. Quinetiam in vrina ciusmodi hominum interdum innatare appetet liquamen quoddam, præsertim cum homo uehementer se fatigauerit, et si aliquando aliqua alia cauſa consentiat: sed tamen ubi id visum fuerit suspicandum est, causam aliquam ægritudinis adesse. Sed nobis non est propositum de hisce vriniis nunc differere. Eorum vero qui in ocio & quiete uitam agunt, vrinæ ad albedinem vergere spectantur, in quibus hypostasis & maior & crassior & asperior subsidet. Atque de his sufficienter sic dictum fuerit.

DE IVDICIIS VRINARVM
per anni tempora, & regiones, Cap. 8.

DE vrinis quæ per mutationes secundū anni tempora & regiones apparent in hominibus, sic conuenit dicere. Vere igitur, quantum tempus processerit uersus calidum, tantum colores urinatum à subspiceo, ac spicco recedētes, procedunt uersus colorem subaureum & subcroceum. Quinetiam abeunte in qualitate substatiarum, accedit ad id quod est secundum naturā ipsa & æqualitas commensuratio. Hypostasis quoque temporis huius ex crassiore incipit mutari in tenuem, atque procedit versus tenuitatis mediocritatem. Ad hanc quantitas humoris maior tūc apparat, quam quæ ex proportione sunt. Veruntamen cum æstas incipit, atque frigus exactum est, vrine apparent subaureæ, atque subflavæ: consistentia uero, mediocri. Hypostasis vero tenuior mediocri apparere incipit, sed alba, & lœuis, & æquabilis. Procedente autemestate, ac ad summū accedente, quantitas humoris minor ex proportione spectatur: at hypostasis à naturali albedine recedens, uersus suspiceum colorē concedit, estque multo minor ac tenuior. Sed tenuitas in vrina fulget cum splendore quodam, & ipsa quoque inclinat erga croceum atque aureum. At vero ubi autumnus accessit, tum colores reuertuntur ad mediocritatem, sed splendor & tenuitas adhuc remanent. Hypo-

DE VRINAR. IV DIC. 173

stasis obscura est adhuc & parua, sed alba, lœuis & æquabilis. Procedēte verò autumno, ad mediocritatem, secūdū omnia redit urina. Cùm vero sol fuerit circa solstitium hyemale, tūc quantitas urinæ ex proportione redditur. Color vero uergit uetus album, & hypostasis maior est, cetera autem mediocris. Procedente uero hyeme, cōsistentia vrinæ uaria spectatur, color etiā albus: quantitas uero humoris maior ex proportione rei ebitæ. at vero contenta huius & maiora sunt, & incocta. Vbi uero æquinoctium verale adeat, tum hæc disseparantur, atque coguntur redire ad mediocritatem. Atque hinc discreta, quales urinæ per anni tēpora appareant. Vrinæ autem secundum regiones, proportione respondent iis quæ fiunt secundum anni tempora. Atque oportet virum prudentem, dum similia comparat, ex iis quæ dicta sunt circa anni tēpora coniectare: & quæ fiunt in locis diuersis, illa proportione reddere ipsis anni temporibus. Cibi quietiam & ratiōniuendi calidior, vel frigidior, uel siccior, vel humidior producit tales vrinas, quales gignunt memorata intemperatūr. Et cibi concū faciles, bonique succi, tales vrinas patiunt, quales generantur in temperatis, ut concoctu difficiles, & mali succi alimenta gignunt urinas colore varias, & tenues, & quarum contenta sunt prorsus extranea. Sed minora & diuersæ substantiæ contenta apparent in vrinis concoctu difficilium ciborum: maiora ve-

rò ac in totum sibi dissimilia in vrinis alimentorum mali succi. Et hoc pacto poteris ex hisce iudicare de vrinis quæ apparent per statas, & sexus, & intemperaturas, & regiones, & tempora anni, atque viuendi rationem.

DE IUDICIIS VRINARVM,
quæ sunt à somno, atq; vigiliis, Cap. 9.

E ORVM qui dormierunt per passiones, non per naturam, urina ad album colorem vergit, cuius consistentia est subtenuis & crassa: contenta uero plura apparent, sed cruda. Qui vero secundum naturam somnolenti sunt & dormierunt, urina minima alba est: quippe quæ spicata spectatur, cuius consistentia uergit ad mediocritatem: quinetiam contenta sunt maiora, atque bene concocta. Eorum uero qui vigilaverunt non secundum naturam, urina minimo mutatur. Sed qui uigilarunt ob aliquem affectum à quacunq; caussa sit, circa principium etiam minimo mutantur in substantia, & colore, & contentis: procedente vero tempore dissipantur, atque deficit contenta. Vrina quoque humor tenuis fit, atque paulatim concedens ad tenuorem: color vero aut ad album, & aqueum vergit, aut ad aureum, & croceum, & oleaceum, & nigrum, secundum caussæ mutantis proprietatem. Ad huc eorum qui multum comederunt, neque concixerunt comesa, urina est subtilis, & alba, & interdù absque hypostasi. Diurnantium vero cum crudita-

DE VRINAR. IV DIC. 175
te comesorum vrina est varia in consistentia, &
in contentis.

DE VRINIS INEDIAE AT-
que famis, Caput 10.

I E I V N A N T I V M vrina flammæa, atq;
crocea, & tenuis appetet, atque minorē hyposta
sin cōtinet. Qui fame verò premuntur, horum
vrina est tenuis, & alba, & hypostasi priuata, &
cum quodam splendore occurrit. Ac de hisce
hoc pacto se habeat oratio · post hæc fas esse vi-
detur, vt de quantitate humoris vrinæ, atque co-
lore sigillatim dicamus, & de substantia, & con-
tentis, & iis quæ in superficie vrinæ innatant: ve
vnoquoq; explicato, & quos affectus præsertim
vnumquodque eorum consequatur, iudicia cer-
ta abiis fiant, qui hisce rebus operam nauant.

DE IUDICIIS A PARVITATE,
& magnitudine humoris vrinæ,
Caput II.

PRIMVM disputadum de paruitate, & magnitudine humoris vrinæ: deinde de affectibus qui hisce accidunt. Siquidem eorum qui perfectè sani sunt, vrinæ quætitas proportionem quandam seruat eorum quæ bibita sunt. Namq; alterationem aliquam factam esse in iis quæ intrinsecus sunt, significat utrina maior, aut minor, siue lögæ

superarit proportionem ebibiti, siue longè recesserit ab ea. Decens est de modo quantitatis humoris disputare. Nanque urina si maior visa sit exiisse in sanis corporibus, significat multum bibitum esse, præseitum si vinum fuerit exile, cuius urinæ color ad album transmutatur, atque consistentia ad tenue: contenta vero tenuia, & varia non etiam luxia. Nam insilientibus quoque crudis humoribus, vbi cocti fuerint, perualida manente natura, copiosa & subtenuis excrenitur urina, atque prædictis minus alba, sed in hac meliora apparent contenta. Multa quinetiam urina spectatur in iis qui pueræ excernunt ob naturalem quendam vetrissam, sedum, quæ colore mediocri est, atque maiore & crassiorem hypostasin continet. Item multa urina solet mingi ob medicinas urinatorias, quæ colorem naturalem melius quam prædicta servabunt. Hypostasis vero est subtilior (ita ut obscuretur,) sed splendor quidam in humore eius fulgebit. Atque haec dicta sunt de his qui mediocriter sani sunt: in agrotatibus ut et hoc pauci vrina habent. Multa vrina prouenit in passione quæ ab accidente sitibunda, à celeritate euacuationis diabetes, & fluxus vrinæ appellata est. Eadē alba est, & tenuis, ac hypostasi priuata. Illud autem scire oportet, interdum in agritudinum terminationibus multitudinem profluere vrinæ alboris & tenuioris, atque mediocrem habentis hypostasin, præsertim cū præcesserit vrina crassior, &

sior, & globulentior. Et qui hydrope morbo capiti sunt, iis urina maior quam mediocris fieri solet, atque aquaqua crudam & inquam hypostasin habet. Quod si urina multa exierit, ac flammaea, & subcrocea, vel simili aliquo colore tincta, hanc damnare oportet, præsertim si cum non bonis contentis profluxerit: si vero fuerit vineo, vel pasteo colore, atque sic multa præcesserit, præsertim nulla concoctione præeunte: peior adhuc est, & mortificationem quandam & colligationem ostendit uniuersæ corporis struture. Atque hec dicta sint de urinis quantitatibus medicocritatem superatibus. Urina vero proportione minor quam mediocri effluens, per horum contraria prouenit. Namque diæta siccior paucam urinam facit, sed subcroceam: atque minorem hypostasin, & crassiorem quodammodo mediocri continentem. Itē glutinosa & obstruenda, tam alimenta quam phaimaca, gignunt paucam urinam: sed hypostasin etiam paucam, & tenuem. Quinetia quum multa sit ventris evacuatio, tum minor proportione exit urina, atque ad tenuitatem inclinat, & hypostasin perobscuram, & tenuem, & non lauem continet. Aliquando etiam ob crassitudinem vel multitudinem crudorum humorum, pauca, tenuis, albæ, sine hypostasi, & aliquando crassa, quaæ crudiores habeat hypostases & non laues. Ad hanc paucam urinam producitur ob febris vehementiam, & coloris signum cat tibi febris quantitatem. Parua quoque urina

descendere videtur ob aliquem vasorum vtrinacium affectum, veluti sunt locorum horum dolores, atque ipsa in ipsis urinis contenta, de quibus inferius latius disputabitur. Nunc vero de unoquoque colorum decentia referemus. Iudicia itaque de coloribus, cum multiplicia sint, quippe quod non omnes colores propriis nominibus definiti sint, sed solum generaliores: medij vero & submedij colores, & simpliciter speciales, sint proprietatum appellationum expertes, difficile esse videtur singulos enunciare, & uix ratione comprehendendi potest. Veruntamen qui ingenio pollicens ac natura diligenter fuerit, nec paruam hatum rerum habuerit peritiam, is perquam facile ex iis quae dicta sunt, poterit cetera non dicta compleere.

DE IUDICIIS ALBARIUM VTRINACIUM, Caput 12.

ALBI vtrinarum colores (incipiendum enim est ab albis, albū enim est corporum simpliciū, quod eo demonstratur, quod nullo colore alio infecti sint) dividuntur in plures species per differentiam magis & minus: sed quæ & quot sint, in iis quæ de differentiis vtrinarum, aperite dictum est. Quamobrem non opus est producere orationem super eis quæ illic sufficenter habita sunt. Sed addamus nunc oportet, quid significant colores albi cum apparent. Demonstratum iam est quæ sit vtrina omni ex parte mediocri secundum colorem, & consistentiam, & contentam, &

quemadmodum soleret medicum à signo aliquo certo incipientem, recessu ab his, morbos estimare oportet. Coccoctione igitur humorum corporis rectè facta, color decēs splendet in humore urinæ: imperfetta verò coctione spiceus, & albus color, & qui inter hosce submedij sunt, apparent. Veruntamen definiendo modos, quibus vrinam albam apparere contingat, clariss reddemus vnicuique id quod decet. Alba igitur vrina in iis qui sani sunt, semel apparet, significat multā vini potionem, præsentim vini exilis: & iudicij huius fidē faciet ipsa urinæ magnitudo. Quod si quantitate sit mediocris, & hypostasis proportionalem cōtineat, indicat frigidā quandam intemperaturam hepatis. Et si hypostasis sit multū obscura & occulta, ipsa verò vrina multum alba, demonstrat senectutem vel secundum naturā, vel ex morbo. Quinetiā alba vrina in hydropticis prouenit, quæ videtur continere hypostasis diuersam atque crudā. Nihilo quoq; minus in iis qui patiuntur obstructionem aliquā in visceribus internis atq; renibus, exit urina alba atq; tenuis. Quæ in febribus acutis vrina alba exit, eiusmodi appetet, vt humor qui ipsam tingebat aliò transmissus sit. Eadē verò mediocris, vel copiosior q̄ par est, interdum habet conten ta dispersa, & tenuia, interdum veluti semen humanum, atque refugiens fundū matula, interdum prorsus deficiunt contenta. Nihilominus etiā cum humor tingens vehemēter inclinat in

ventrem, vrinæ albæ ab absentia humoris tingentis sunt : quod discere licet ab iis quæ egeruntur. Quemadmodum etiam contraria interdù accidit, nimirū tintas urinas apparere ex egestionibus albis. Sèpenumero enim humores vbi impetum eiusmodi aliquem fecerint, inclinationem capere consueuerunt. Et si licet omnia uno uerbo cōplete, hoc pacto dicendū est: Vrinæ albæ sunt aut à crassitudine & multitudine crudorū humorū, aut ab obstructione meatū, aut à potus magnitudine, aut ab incöctione, aut etiam ab auersione humoris tingentis, atque à frigiditate naturali, & quæ à morbo est: & hæ quidem valde albæ sunt, atque cum tenui consistentia exeunt. Quæ verò cum ægritudine sunt, minus albæ prædictis sunt, sed indicant multum humorē crudum vigere in corporibus. Atq; albus urinæ color hæc significat: quo verò intensior est, eo peior existimandus est ratione habita ad sanitatem.

DE IUDICIIS VRINARVM subspicearum, & spicearum, Cap. 13.

VRINA quæ subspicea, & spiccea apparet, indicat minorem incöctionem, quam quæ superius memoratæ sunt, veluti naturam aggredi cōcoctionem significans. Sed tamen ipsa videtur cruda, comparatione habita ad mediocrem vrinam: tantumque distat hæc à sanis, quo plus albedinis habet. Alba enim præterquam quod à

DE VRINA R. IVDIC. 181

mediocri consistentia recedit, colorem conuentem etiam non habet. illa vero parum distat, patimque deficit in colore, & consistentia: ut cum haec post albam apparet, significat concoctionem excitari: sed ostendit innatam caliditatem a mediocritate magis recedere versus minus. Quibus ita se habentibus, non facile substituerit aliquid cocomatum ex contentis. Cum enim vrina substantia incocta fuerit, incocta esse contenta oportet: & spicca vrina hoc pacto manca est in colore mediocri, & secundum naturam. Cum vero urina magis tingitur, capitque substantiam mediocrem, tunc apparet subaurea, & subcrocea: qui colores sunt perfectae concoctionis, significantes toti corpori sanitatem certam inesse. Verum nihil forte oberit, si dixerimus utroque consentire cum mediocribus vrinis ac naturalibus. Siquidem iis qui placida sint natura, potius apparet urina subaurea: qui vero multam bilem gignunt, iis apparet subcrocea: quemadmodum in melancholicis & phlegmaticis videtur mediocris urina inclinare versus album. Sed de coloribus mediocribus nunc mihi non est transigendum: quippe quod prius disputatum est in capite de canone vrinarum, non solum de mediocri, & secundum naturam colore, sed etiam de substantia & contentis mediocribus. Quare reliquum est dicere de coloribus, qui post hosce statuti sunt, receduntque a mediocritate, qua aliquam affectionem corporis significant.

ACTVARI
DE IVDICIIS AVREAE, ET
croceæ vrinæ, Caput 14.

A V R E A & crocea ultra prædictas apparèt
vrina, intensionem quandam præter naturam
caliditatis ostendit. ea verò si subtenuis, aut me-
diocti crassior est, hypostasi caret, aut perpau-
ca, & obscura cōcēta habere videtur. Quinetiā
aurea significat intensionem caliditatis potius
per materiæ quantitatē, quām per defectum ma-
teriæ. Crocea verò, contrario modo se habet.
nanque aurea apparet ob multorum ciborū, &
medicinarū acutarum sumptionē, obquē ebul-
litionem sanguinis ab ira. Item ob intemperatu-
ram quandā vergentem ad calidum in visceri-
bus accidit quoque ob affectum quendam simi-
lem. Crocea verò apparet ob mœrem, ob cu-
ram, ob vigilias, ob solis astum, ob laborem, at-
que ob alia, quæ ut rubeam & tenuem bilem ag-
gerunt in corpore, ita naturalis humiditatis de-
fectum quendam efficiunt.

DE IVDICIIS SVBRVBÆ AE,
ac rubez vrinæ,
Caput 15.

P O S T hasce inspicitur urina subrubea, sed
crassa frequentius, interdum eriam tenuis appa-
rens. Sed rubea potius ostendit tinturam bilis
rubæ, nam comperta est ratione & experien-
tia eiusmodi bilis species: de qua dicetur pro-

prio in loco. Quinetiam serea sanguinis superfuitas, quæ magis apparet in febribus vehementibus, quæque ob humoris affinitatem in debilitibus hominibus (nisi aliqua impediens causa reddita sit) etiam apparet, in qua vehementior quoque febris solet accendi. Eiusmodi rubrum ratione cognitum est, & ab eisdem memoratis, bili rubea, & sero sanguinis, nos docuit, ut ipsum sit in subrubeo humore, accepitque utraque illa tantum intensa esse, quanto rubor extitit manifestior. Illius quoque meminisse opus est. namque vena scissa aliqua ex iis quæ circa vasa urinæ, vel ulterius sunt, sanguinéque mixto cum urinis, eiusmodi spectatur urina. Sed coniudicandum id est tum à locali dolore, tum ab antecedente causa: & procedente sic tempore vulnus sanie facit, vnde sanie iam cum urina currente certius fit iudicium, atque fides super urina cum sanie. Similiter accidit, ut uasa colantia seream sanguinis superfuitatem, cum passa fuerint maiore raritatè ob aliquā causam, nec haec tenus scissa sint. tunc secernitur sanguis, qui cum urina miscetur. Quinetia hoc pacto cognita uenit laxitas quedā renum. Nanque hanc sequitur maior urinæ excretio, atque in homine apparet maior debilitas: quæ eo certius laxitatem eam indicat, quo minus habeatur signa venæ discisse. Ad hęc subrubeus & rubeus color mediocre malū significant, etsi ab eiusmodi rubeo humore geniti sint (siquidē is humor per-

larris magis extitit ipsi homini) idē quoque non
valde prauus extitisse probatur nobis arguenti-
bus id à proprietate colorum.

DE IV DICIO VINEI COLO-
ris vrinæ,

Caput 16.

T A N T V M in peius inclinat vînus color,
quantum discessit à subrubeo tubeus. Signifi-
cat enim bonum humorem assari, atque murati
vel in flauam, vel in nigram bilem, quarū utraq;
peiores passiones cæteris gignit. Quod si cū eo
colore vrinæ aliquid bona hypostatis appareat,
tunc malum hoc mediocre erit, & spes est natu-
ram breui victoram sin verò mala fuerint con-
tentia, aut nihil omnino contentorum apparue-
rit, vrinâque videatur ut nubes crassa pauco lu-
mine solis suffusa, hoc est mista ex tenebriolo,
& lumine pauco, omnino prauus est color, ac
multo virtutis robore indiget ad recuperationē
faciendam. Ad hæc, interdum in sanis homini-
bus, qui multa elaborant, aut longum iter fe-
cerunt, eiusmodi urina vinea spectatur: sed tum
etiam aliqua bona signa cum ea concurrunt.

DE IV DICIO PASSEI CO-
loris vrinæ,

Caput 17.

* P A S S E V S color qualis aspectu sit antea
docuimus in iis quæ de differentiis vrinarum.
quidnam autem sibi uelit, nunc opportunū est
docere. Eiusmodi igitur urinam dicimus ostend-

dere, multum recedere à mediocritate, multo-
que virtutis robore ad optimā mutationem in-
digere. Quinetiam quemadmodum vineus co-
lor significabat humorem sanguineum affari, ita
nunc passus indicat bileum aduri. Quamobré
eiusmodi vitina permanēs, ve nūsimiliter insuper
ostendit morbum arquatum adesse. Quod si in
alio appareat, siue significet hunc incompotem
viuendi esse morbo dominante, siue uictoriam
natūræ redeuntis, videlicet cum signis conco-
ctionis, discere est diligentius in eis quæ de præ-
uidentia, quæ post libros de causis uiinarum, fa-
uente deo, scribemus.

DE JUDICIO VIRIDIUM

vrinarum, Caput 18.

VIRIDIS vrinæ color tā malus est, quād
tempore longo, fortunāque secunda, atque vir-
tutis robore indiger, vt ad bonum reducatur.
quinetiam promptus est ad inferēdū malum
xgrotanti. Est enim deceptor, p̄s̄lertim si ex-
citatus fuerit, ac multum destiterit à colore fa-
no. Nanque ostendit humorem bileum tantum
pr̄stissime humoribus cæteris, quātum is color
à cæterorum coloribus in malignitate dissentit.
Quod si eiusmodi humor magis assatus fuerit,
niger color generabitur. Sed quidnam sibi uelit
is niger color, paulo inferius aperietur, vbi de
nigro colore differemus. Nunc vero reliquos co-
jores attingamus. veruntamen quia similitudo

quædam est inter colorem oleaceum, atque aliæ idem, pat est, ut hoc in loco de urina oleacea disputetur.

DE IUDICIO VRINARVM
oleacearum, Caput 19.

VRINAE oleaceæ in tres species dividuntur, quarum unaquæque proprium inuenit nomen. Nâque alia appellata est oleapprens, alia oleicolora, tertia verò generis appellatione facta differentia, dicta est oleacea. Sed harum species quarlibet, quânam etiâ differentias cidentes habeat, dictum est in tractatione de urinâ differentiis. iudicia uero apponere nuc opportunum est. Quâm autem urinæ eiusmodi præter naturam caliditatis signa sint, ipsi colores fidem faciunt. Intensiones uero malorum huiusmodi colorum, ostendunt tibi differentias caliditatis præter naturam, atque inde species ratione discernere, &c iudicia uolentibus reddere oportet. Ergo pingui liquefacto, cum ipsum incendetit adulterina caliditas, non modo in principio & augmento, verum etiam in vigore morbi, urinæ eiusmodi aspiciuntur. Siquidem in principio oleicolora presentantur. Nondum enim exactè eo colore tintæ sunt vrinx, ubi etiam paucum pinguis liquefactum sit. At in augmento spectatur oleapprens, cum liquefactio iam maius spaciū habuerit. Sed ubi exactè pingue colligatum sit, tum vrinx co-

DE VRINAR. IVDIC. 187

lorem oleaceum præ se ferunt. Hoc enim indicatur passio esse in summo, ob in totum colliquefactionem factam esse pinguis. Sed illud meminisse oportet, nempē quod memoratę vrinę interdum signum sunt liquefacti pinguis vniuersi corporis, interdum renūm ipsorum solorum. Atqui idipsum ratione distinguēdum est, atque iudicium in ipsis exquisitum reddendum, ne quisquam aberret, deceptus à passionibus similiiter significatis. Ergo si paulatim eiusmodi color processerit, ita ut multo tempore confirmetur eiusmodi oleacei colores, signum est febris per totum corpus diffusæ: si vero breui atque cumulatim ijdem apparet, passio renūm solorum demonstratur adesse. Quibus insuper fidem faciet vehementia caliditatis præsentis. Nā hoc modo caliditas in renibus solis excitatur: illo uero in toto corpore ardere sentitur. Atque hoc pacto vnuquisque secutus memorata præcepta vrinas oleaceas iudicare poterit. Sed iam par est disputare de reliquis coloribus.

DE IVDICIIS VENETARVM,
& liuidarū, atque iugratū vrinarum, Ca. 20.

VRINARVM veneta, & liuida, atq; nigra eodē colore tingūtur, qua intēsione, remissione, néq; tingētis humoris nactæ sunt diuersos colores, atq; nomina diuersa: ita ut ob idipsum significare reperiāntur diuersas quasdā ægritudines. Veruntamē veneta eo citerior est liuida in ma-

lignitate, quo nigra liuida eadē extitit vberior. Niger color autem non sicut colorem esse peiorum ipso, adeo ut ianua Ditis hoc colore etiam significetur. Præterea sunt colores, quib⁹ nouissimè hi qui dicti sunt, possunt accidere, de quibus paulo inferius dicetur. Venetus color, vel tincturam mediocrem melancholici humoris suscipiens, vel frigus vehementius, vel mortificationem quandam noctis sic apparat. Liuidus vero color, eodē modo generatus in urina spectatur, interdum vero indicat plagas, atque verbēa incussa homini. At vero ueneta vrina, quæ subtenuis appetat, generatur per superficiē fusi melancholici humoris. Quæ vero uerlus crassitudinem vergit, hęc sit ob multam frigiditatem. At quæ per mortificationē virtutis ueneta est, hęc non habuit prius aliquam concoctionis significationem, sed à prauis coloribus ad peiores transmutata est. Eisdem rationibus iudicaueris liuidam vrinam significantem similia dictis. Quæ vero liuida appetat ob plegas, & verbēa, eam uibices ac notę corporis tibi significabunt, aliāque signa quæ compere poteris. Quinetiā urina summè nigra, interdum signum est caliditatis ad extremum profecta, præsertim ubi uitidis vrina præcesserit, aut aliqua ei proxima, interdum significat extremam frigiditatem. Et cognoueris hęc ita se habere hac ratione: nimirū quum liuida & ueneta has præcesserunt. Quoniam vero qualitas quæcūque ea sit, quæ ad ex-

DE VRINAR. IV DIC. 189

tremum peruenit, solet dissoluere subiectū, non potens tolerare immodestiam qualitatis: siquidem subiectum à mediocritate consistit, quod discere est tum ex aliis, tum præsertim ex actione corruptionum, quæ singulis diebus fieri spectantur. Veruntamen ne omni ex parte videamur demonstrare urinarum colores nigros prauos esse, id ipsum ratione definiendū est. Quandoquidem compertum est nigras urinas homini salutares esse in morbis præcedentibus quæ originem ab humore nigro traxerunt: tam enim species melancholiarum, quam quartana febris intermittens, urina nigra apparente, celerimè soluuntur. Neque quoque nouum fuerit, si melancholico & splenetico viro post datum pharmacum abstersuum & diureticum, eiusmodi nigra urina exierit, præsertim si alia etiā causa adiuuans adesse uisa fuerit. Veruntamen quem aliquando casum eiusmodi ipse vidi in seruo meo, nō pigebit ipsum enarrare: qui fortasse quoque aliquo pacto conserret disputationi præhabite, atq; res auditu non ingrata est. Accesi ad quendam curatione indigente, secutusque me est seruus meus, ea pharmaca deferens, quæ collatura existimaueram egroto. atq; inibi manu capiens pharmacū (erat enim trochiscus amarus) miscui cum eo tantum oxymellis, quantum satis esse putau, atque infudi de ferverente aqua, ut liquidius & facilius ad bibendum esset pharmacum, idque ægrotorū præbui, ille vero calicē labris ad-

mouens, postquam sensit medicamenti insuauitatem, atque adeo amarus ipse facius, & cetera superbus & morosus, quiq; ad medicamenta capienda non facile medico obsequeretur, volui etiā ipse ludere, atq; redarguere abominationē medicinæ, quæ ingenita erat ab anima mollitie. Itaque ubi dixisse in molesti nihil tolerare debere virum quem quam, nisi ad utilitatem comprandam, dedi seruo pharmacum ad bibendum, dixique id non mediocriter collaturū esse corpori. Seruus acceptum calicem, manuque labris appositum, euacuatum ostendit, ubi sane quam libenter ebibisset medicamentū. quo facto illuc discelimus. I pse profectus sum quo decreuerat: seruum verò nisi ad amicum quendam ob rem aliquam necessariam, iussique ut celeriter reuerteretur. Erat iter eo(ut arbitror) triginta stadiorum, obedientem reperi, atque celeriter reuersum. Sed ubi ad meiendum coactus esset, ei visum est nigrum meiere: mihique retulit idipsum malum, atque causam nesciens, magnopere contristatus est. Iussi itaque ut postera die in matula ostenderet urinam. Sic itaque egit, etiam cunctum discere expectans, verebaturque ne forte ignorata causa, repente moreretur. Ego quoque inspecta urina nigra, primo miratus sum, oblitus pharmaci quod nuper dederā, neque quartanam in eo affuisse considerans, neq; melancholiā: solummodo tamen videbam rēperaturam eius vergentem ad quendam purum humorē ni

DE VRINAR. IUDIC. 191

grum. Sed hāc solam non credidi fuisse causam facti, nulla altera reddita causa. Postquā vero recordatus fui medicinam quam exhibuerā, intellexi rem, atq; risi: iussiq; puerum confidere, ita ut ei nihil mali expectandum esset. Vrina autem plurimū tincta erat nigore: quoniam, vt puto, nō sēpius vsus fuerat ea medicina. Postera verò die vrina apparuit veneta: & die quæ hāc sequuta est, mutata est ita vrina, vt ad eā quæ secundū naturā est, cōcessisse spectaretur. Fortasse à principio non fuisset tincta urina tam facile ab ebito pharmaco, nisi etiā labor maximopere adiuvisset, q; ita facile medicamentum distributum fuisset, & vigentem materiam atque abundantē attraxisset. Horum ergo vniuersiisque meminiisse oportet, atq; accidentia considerare, siue à pharmacis oriuntur, præsertim quæ humores eiusmodi cōmouent, siue à cibis & potibus simili colore affectis. Veruntamē hāc ipsa in corporibus sanis cōtingentia, aut parū, aut nihil mali significat. in agrotantibus verò longo tempore maximē ab humoribus melancholicis salutaria & exigitudines soluētia existunt. Sed in iis qui se bribus acutis laborant, semper prava sunt, atque ferē mortis nuncia. Cum itaque demonstratum sit, quænā sit vrina omni ex parte optima, & quæ hanc ipsam maxime sequatur: atque post hāc quidnam sibi velit vnuisquisque ē coloribus vrinarum: reliquum esse videtur vt de consistentia vrinarū, dēque contentis disputetur, definiendo

ratione vniuersaliumque iudicia, & quid eorum
vnuquodque velit explicare. Sed tamen ubi de-
centem modum disputandi fecimus, neque par-
est disputationem ipsam differre, ne vertiginem
legētibus afferamus, sic eam hic listemus, vt quæ
sufficienter omnium supradictatum urinarum
cognitiones & iudicia tradiderit. Sed ad aliam,
qua sequitur, disputationem transcamus, re ip-
sa nos eo pacto vocante Donum quietiam dei-
putati poterit, si id cui magno studio incumbi-
mus, perfecemus. Nanque & nobis qui nihil
ab eo quod rectum est aberauimus, nihil erit
quod vitio verti posse: hi verò qui hanc disci-
plinam amplexati fuerint, sine errore de his vni-
uersalibus iudicabunt, tanquam pugno conclu-
sas causas tenentes. Neque arbitror quicquam
melius contingere posse, quam super male affe-
cto corpore verum iudicium, quod decet omni
ope experiri, ut diligenter exerceamus.

ANNOT.

ANNOTATIO CAPITVM

quæ in libro secundo de iudicijs
vrinarum continentur.

- De iudicio substantiarum vrinæ, Caput 1.
- De iudiciis super quantitate cōtentorum, Ca. 2.
- De iudicio super substantia contentorū. Cap. 3.
- De iudiciis super albis contentis, Cap. 4.
- De iudiciis subspiceorum & spīceorum conten-
torum, Caput 5.
- De iudicio contentorum biliosorum, Cap. 6.
- De iudiciis contentorum venetorum, liuidorū,
& nigrorum, Caput 7.
- De iudicio cōtentorum subrubeorum, Cap. 8.
- De iudicio contentorum cruentorum, Cap. 9.
- De iudiciis orobæ, furfureæ, lamineæ, simila-
ceæ hypostasis, Cap. 10.
- De iudiciis contentorum mediocriter misto-
rum, Caput 11.
- De iudiciis super contentorum laxitate, & con-
trariis eius, Cap. 12.
- De iudiciis secundum loca cōtentorum in vri-
nis, Cap. 13.
- De iudiciis bullarum vrinæ, Cap. 14.
- De iudiciis coronarum diuersorum colorum,
Caput 15.
- De iudiciis eorum quæ innatant in vrinæ hu-
more, Cap. 16.
- De iudicio vrinarum ab odore malo, Cap. 17.
- De iudiciis vrinarū hypostasi priuatarū, Cap. 18

- Quod fieri non possit, ut particularia cōcipiantur tanquam in infinitum exēuntia, Cap. 19.
 Quod non facile febres ephemeras ab hisce iudicentur, Caput 20.
 De iudicijs tertianæ puræ, & non puræ febris, Caput 21.
 De iudicijs quartanæ puræ, & non puræ febris, Caput 22.
 De iudicijs febrium amphemerinarū, Cap. 23.
 De iudicijs vrinarum in febribus continuis à putredine, Cap. 24.
 De iudicijs vrinarū, quæ sunt ob aliquod membrorum principalium affectum, Cap. 25.
 Quod volentem exacte de vrinis considerare, oporteat præter alia etiam probe callere disciplinam de pulsibus, Cap. 26.

ACTVARI I DE IV DICIIS VRINARVM, LIBER secundus. Præfatio.

ISCIPLINA atque ratio morbos cognoscendi, & arti medicæ maximè utilis, ab his olim magno studio culta est, qui in eas res diuersis in locis inuentas incubuerūt: verum quum ad id absolue-
dū tractatione vrinarum indigerent, neq; quis-

DE VRINAR. IVDIC. 195

quam tamen eam aggredetur, iam ipsi eam attingimus, ita tamen ut superiore illo nō absoluimus, ob id altero hoc ipso libro indigemus, ut omnis recta ratio quæ de iudicijs est, reddatur. Si igitur videamur super hisce disputationē protrahere, id non incongruū videri poterit ijs qui promptiores sunt ad accusandum, præsertim si res necessarias & sufficientes demonstrauerit oratio. Quandoquidem & qui discunt, ij facilius hinc nouerint, sermone ad hāc methodum sufficiente, explicato, eos qui curare morbos aggrediuntur, confidenter eos curare aggredi debere quos cognouerint victimū iri: eos verò non attingendos quos natura superiores fore viderint. Si quis igitur velit in singulis disputationibus docere quemadmodum polleat in arte medica iudicatio, hic videbitur fecisse quidem commodum indoctis, qui semel indocti esse cōuicti sunt, doctis verò recordationis nō inutilis munus etiā parasse. At verò laboris plenum hāc iterum dicere ratus, non inutile verò in memoriam reuocasse, quanti sit momenti ipsa exquisita cognitio, & quantum polleat in arte iudicatio, non minus virtutis auxilium verbis, quam magnæ promptitudini studentium affert. Sed hāc ipsa relinquamus, cùm de eis operationem protrahere nō multum opportunum habeatur. Nos vero ubi in superiore libro diximus de vrina, quæ omni ex parte secundum naturam est, & de quantitate humoris eius, at-

que de coloribus, reliquum esse videtur docere in hoc libro de consistentia ipsius humoris, atque de contentis, deque iis quæ in contentis videntur. Quinetiam de bullis, & aliis quæ in superficie vrinæ innatant: demumque si quid aliud circa vrinam exquiratur.

DE IUDICIO SUBSTANTIA- rum vrinæ, Caput 1.

CVM præcesserit quæ in venis sit decens concoctionis, tum mediocris apparet vrinæ consistentia, quantumque illa recesserit ab eo quod decet, tatum quoque substantia decidere à mediocritate spectatur. Nam cum cruditas præfuerit in uenis, tum consistentia diversè producuntur. At verò quia quæ adest cruditas, sit aut ob debilitatem naturalis caloris malè affecti ab aliqua intemperatura, aut ob aliquem humoris excessum obtundentem caliditatem naturalem, quæ consistentia ob primam cruditatem præsentantur, hæc sancè quam tenues apparent. in quo si diligenter animaduerteris, multas inspexeris differentias secundum gradum non exquisitè concoctionis. Quæ vero sunt ob aliquorum humorū excessum consistentia, crassiores apparent, ita ut proportione respondeant erroribus factis in concoctione. Quinetiam easdem consistentias efficiere compertunt meatuum obstructiones, atque eorundem decompilationes. Nam in illis ueluti arctata materia continentur crassæ partes.

quamobrem apparent tenues vrinæ . in referatis obstrunctionibus uero crassa spectantur vrinæ: veluti natura expellente per meatus amplitudinem, non solum concoctas superfluitates, uerum etiæ eas quæ non bene cōcoctæ sunt. Neque superuacaneum videri poterit, si hæc distinctionis referantur. Siquidem quæ urina ab indea profluit, tenuis, hæc ipsa subcrocea spectatur, atque aut minima, aut nulla contenta habet. Quemadmodum ob diuturnam magnamque euacuationem, vel uentris, vel sanguinis, uel etiæ vrinæ, ueluti in diabete, vrinam tenuem est uidere, atq; albam, ac probè absque hypostasi. Similis etiam urina spectatur in appellata senectute ab ægritudine, & in senectute per naturam accidente. Vrina uero crassa, aut abundantiam humoris significat, aut corporis superficie densationem ob frigus factam, aut concoctionis principium: veluti in quibusdam ægritudinibus fieri solet, uidelicet cum in eis urina tenuis præcessisset: verum alia colore definiuntur, alia facili mutatione, alia contentorum crassitudine. Continuit autem cōcurrentibus uel duabus, vel tribus, uel pluribus causis naturam ostendere urinas cōplicatas: de quarum compositione nunc nobis propositum non est disputare, sed de simplicibus. illud enim plurimum orationem protraheret, atque ad inquirendum per difficile esse videtur. Hoc uero nihilominus est promptum quod facile, atque studentibus non paucas occasiones

præbens, ut possint iudicare rectè de vrinis quæ complicantur apparent. atque ita satis tradidisse ea quæ ad vrinarum consistentiarum cognitionem pertinent, videmur, quum quæ præcipua sint di-
xerimus, ut qui perspicaci ingenio & intelligenti-
tate fuerint, ex his reliqua estimare possint, si mo-
dò à nobis aliqua prætermissa sint. Nanque pro-
trahere orationem, tanquam magna reprehensio-
ne dignum sentiens, fugiendum esse decreui.

DE IUDICIIS SVPER Q. VAN-
titate contentorum, Caput 2.

N V N C decens est considerare contentorum tractationē aggredi. Atque primò dicendum de eorum varietate in quantitate eorum. Deinde de colore, & substantia, atque de laxitate, & & qualitate, atque si quid aliud in eis appareat. Cōtentum igitur in vrinis aut maiora esse contingit, aut minora, aut usquequaque medioeti quantitate. Cūm itaque medioeria extiterint, decēter quædam afferri potest iudicatio. Sin verò fuerint quantitate maiore quam par est, medio-
cria verò secundum alia, tum signa erunt homi-
nem multo cibo vti. Cūm multi cibi capti fa-
ciliè concoquantur à robusta caliditate natura-
li, & vita in otio sine exercitatione transfigitur:
hæc simpliciter significant hominem vti cibis
qui pingue facere solent. Est interdum nō par-
ua quædam cohibitiō difflationis, quæ in vni-

DE VRINA R. IVDIC. 199

uerso corpore fit, atque reuersio reliquorum naturalium excrementorum, non transitio facilis, atque tam magna projiciuntur contenta vt à contrario minora prouenire cōtingit, quē admodum à mediocritate mediocria contenta fieri solent. Tenuia verò contenta, siue maiora q̄ deceat, siue minora, siue etiam mediocri quātitate fuerint: sic intelligere oportet, quod aliquid humoris crudi sanè quām subtiliati signum sint, quod hinc cognoscet. Nanque si modicē commouetis matulam, ipsa cōtentā facile attolluntur, atque lēuitas dissimilis redditur.

DE IV D I C I O S V P E R S V B-
stantia contentorum, Caput 3.

I N T E R D V M debilitata ob frigiditatem tertia concoctio usque adeò est, vt contenta nō valeant perduci ad mediocrem substantiam, ad quam multo difficilius, quām res priores, quarum ipsa contenta sunt superfluitates, producuntur. Differunt autem hæc à rebus prioribus, quod contenta non cito promoueantur ad mediocritatem, tempore & viitutis robore indigentia. Diuersa quinetiam quantitas, quæ in ipsis contentis est, præsentat mensuras humorum, qui intrinsecus tractantur. Crassa itaq; aparentia contenta, si non malè olen, & perlævia fuerint, non etiam sanies erunt, sed erunt humorum crudorū quorūdam in venis manentiū amputatio, ita vt ratione habita quantitaris &

transitum, humorem vigentem testentur. Est quoque videre aliquando cōtentia multū excedere mediocritatem, cūm in morborum crīsibus natura excernit superfluitates quæ sunt in venis, ita ut confertim & abundē euacuerit materia, ita ut timorem nō paruum incutiāt ignorantibus facti huius causam. sed tamen hac ratione distingui possunt: nempe si mala nō sint, malūmque colorē non habeant, & post vigorem morbi apparent. Nanque ciusmodi cōtentia in principio, aut augmento febris apparentia, ut suspecta habere oportet, presertim si cum malis coloribus producātur. Sed hoc reponendum est in libris de prævidētiis. in illis enim de hoc ipso plenius, annuente Deo, disputabimus. At verò addendum est orationi illi quod de genere humorum crudorum habetur: differt tamē à prædictis, quod viscidum sit. & mucosum id de quo agitur. Quinetiā interdum accidit, ut eiusmodi mucoſa detenta in uasis vrinarijs, homini dolorem non paruum afferant: ea autem putisimilia dixeris: sed differunt ab eo, quod nec male oleant, & quod multum sint viscida. Pus uero quandam quoque viscositatem habens, distat à viscositate quæ in humore crudo memorato inest. Cognoscitur etiam pus, eo quod præcessit in loco dolor: quodque cōtigit sanguinem mingi: atque pus positum super carbonibus, grauitter olet. Sic itaque quæ iudicia sint ferēda super contentis maioribus, aut minoribus temperato,

DE VRINAR. IVDIC. 201

sive crassitudinem, sive tenuitatem habeant, siue mediocritatem aliquam seruent, ab hisce quæ dicta sunt, discere oportet virum prudentem ac ratione disquirerentem. Sed posthac disputandum est de coloribus qui in contentis apparere solent. Colores uero qui contenta decent, nemo direxit esse vehementer albos, aut subspiceos: siquidem ab utrisque horum recedentes, mediocritatem quæ inter hosce est, nanciscuntur.

DE IVDICIIS SVPER AL-
bis contentis, Caput 4.

CVM contenta fuerint vehementer alba, cum aut humoris alicuius phlegmatici ramenta sunt, aut pus summe concoctum, quod ab aliquo interno membro affecto secretum est. Et distinxis hæc signis ijs quibus prædiximus sanitatem atque humores distinguimus. Nanque dicta dicere, ut superuacaneum putantes, refugimus, neque minus ut absurdum reprehendimus, cum quispiam vult dicere decentia, illa prætermittit.

DE IVDICIIS SVB SPICEO-
rum & spicorum contentorum, Cap. 5.

AD hæc contenta subspicea, atque spicæ minus bona quoq; sunt: ut quæ exciderint à colore, qui secundum naturam est. Veruntamen quispiam tolerare poterit hæc tanquam mediocria, videlicet à mediocri bilo colorata, quæ in profundo corporis merita est.

D E I V D I C I O C O N T E N T O.
rum biliosorum, Caput 6.

BILIOSA contenta etiam mala habentur: quippe que exauctam esse bilem rubeam in concoctione tertia significant. Quemadmodum etiam peiora sunt contenta nigrantia, superata iam virtute à turma prauorum humorum. Nisi enim virtus optimè, ut arbitror, se haberet, non etiam colores eiusmodi extraneos susciperet obfessa à corrupta materia.

D E I V D I C I I S C O N T E N T O.
rum venetorum, liuidorum, & nigrorum,
Caput 7.

HISCE prædictis peiora videntur esse contenta, que vel veneta, vel liuida, vel nigra apparet. Tāto enim cēsentur superasse naturę vim, quanto deteriora fuerint. Veruntamen quisquā poterit cōtentā similia facere rebus ciuilib⁹ hoc packo. Ponat urbem esse naturalē habitationem diffusam per totum corpus. Item ponat urbanū exercitum omnes actiones virtutis. Itē leges & ordinem ponat esse concoctiones, quæ secundū rationē fiunt. Quoniam verò urbis quoq; pars est definita in mœnia externa atq; anteportalia: pars in mœnia interna atq; propugnacula: tercia verò ac vñima veluti in ipsam arcē: oportet volentē dicere ea que secundum naturā fiunt, comparare ipsam cum hac imagine. Igitur mediocres concoctiones dicere poterit quisquā esse

DE VRINAR. IVDIC. 203

legum transgressiones. Nā si modicę fuerint, pa-
rum lēditur ipsa cōmunitas: si verò pcesserint,
tum infertur seditio. Quòd si etiā magis auctæ
fuerint, tū ciuitas omnino eueretur. Hic in ex-
tremis & diuturnis cruditatibus interdū ob lon-
gum tēpus subeunt periculū laboratēs. Quæcū-
que verò ob inbecillitatē custodum ab hostibus
invībē inficiuntur, hēc ostendūt praui humores
collecti in corpore, atq; in profunditatē iam rece-
pti. Nam cū superauerint, atq; super arce for-
tiores erunt, quid aliud potius q̄ euersionē euc-
nire vrbi putauerit quisquā, omni iam corruēte
virtute? Secūdū hēc igitur quisquā posuerit cō-
tentā nigra, signa esse hostium incūbentium mu-
ris, atq; in loca vrbis eo fortiora prosectorum,
quo magis versus fundum matulæ cōtentā con-
cesserint. Hoc itaque pacto ex hac imagine con-
sideraueris ea quæ in natura nostra contingunt.
Sed institutus sermo repetendus est, atque de
reliquis cōtentorum coloribus ita dicendū est.

DE IVDICIO CONTENTO- rum subrubeorum, Caput 8.

C O N T E N T A subrubea atq; tubea cru-
ditatem quandam in tertia concoctione ob ru-
bea bilis excessum demonstrant. Putantur ta-
mē mediocria, & fortasse sine periculo esse. Nā
alia memorata contenta, non minus quantita-
te quam qualitate nocentia sunt: hēc verò so-
la quantitate solent virtutem ipsam offendere.

quibus sublati virtus per quam facile ad seipsum reuertitur.

DE IVDICIO CONTENTO.
rum cruentorum, Caput 9.

PRAETER hæc apparent contenta veluti cruento suffusa, quæ peiora usquequaque sunt ruboris contentis: sed meliora quam liuida, atque nigra. Nanque significant non elaboratum omnino esse sanguineum humorē. Quod si ob multitudinem virtute infirma id fiat, tolerabile forrasse hoc videbitur, & homo id ferre poterit. indiget tamen tempore non paruo ad recuperandam sanitatem. Quod si per virtutis ipsius debitatem per se accidētem id apparuerit, tum hoc est malum extreum accusans virtutem defagari in sua actione, atque dissoluere eos humores qui consueverunt maximè utiles esse animali. Quæ distinctione nosse poteris, si consideraueris præcedentes concoctiones, atque habitum, & statem ægrotantis, & anni tempus, & regionē, & victimū, & præsentem rerum abundantiam. Hæc enim consueuerunt nihilominus aliis conferre ad facienda iudicia, ita ut par sit volentem certaferte iudicia, eniti meditari hæc ipsa.

DE IVDICIIS OROBÆ, FVR-

furez, lamineæ, simulacæ hypostasis, Cap. 10.

N. V. N. C. verò decens est disputare de orobea, & furfurea, & laminea, atque simulacea hy-

DE VRINAR. IV DIC. 205

postasi, quidnam vnaquæque carum significet. Nam quales specie sint, in ijs quæ de differentiis vrinarum, dictum est. Nunc iudicia de eis apponemus, vbi hoc pacto nos ante disputatione direxerimus. Orobea igitur hypostasis in vrinis tum appareat, vbi pingui iam consumpto, caro incepit consumi. Neque ignorare oportet, q̄ interdum hanc passionem solorum renūm indicat orobea hypostasis: quod distinguendum est, ne parum expertis imponatur. Ergo in ijs qui toto corpore febrent, significat orobea hypostasis totius corporis liquefactionem: qui verò non febre affliguntur, renes soli hanc affectionem patiuntur. Definitur insuper id à concoctione, nanque cruditas totius corporis cōsumptionem esse, concoctio verò simul conspectata, renūm solorum significat. Altera praua hypostasis est furfurea, sic vocata, quæ peior est p̄dicta, non tamen tam mala quam laminea. apparet hæc, cùm febris in profundis vasis infixa est. Illius meminisse oportet, nanque interdum est signum solius vesicæ patiētis. sed distinguitur hoc etiam concoctione & cruditate ac febre, & febris absentia: veluti de orobeâ iamdudum dictū est. Lamineam vero hypostasin tum gigni intelligendum est, cùm febris procedens partes corporis solidas attigerit. Sed quæ dicta sunt de furfurea hypostasi, ea intelligenda sunt hoc in loco. Aut enim totius corporis passio existimatur, si & febris & cruditas aderit, aut solius

vesicæ, tum cùm in homine non est febris & invrina demonstratur decoctio. Pessima est similitudinea, tantu has prauitate superans, quantum ipsa mortificationi propinquia est. Namq; febris preueniens etiam usque ad cōcissionem partium ampliarum, similaceam eiusmodi hypostasis reddidit. Veruntamen hīc est distinguenda similacea hypostasis ab assato sanguine. Nāque si contenta fuerint alba, tum signū est similacea esse. Si vero sint tubea, signū est sanguinis assati. Oportet autem prudētem circa h̄c ipsa timendo diligenter considerare quæ dicta sunt: atq; eo pacto & dicere, & facere id quod conuenit. Item & bis, & ter, ac sepius (si dederit occasio) idē discutere, si quo pacto prim⁹ ingressus id min⁹ cōcesserit, præcogitare quod infallibile est. Nā si quis primo impetu atque ingressu iudicare & facere studēs, à veritate aberrat, risus eū cōsequetur, ægrotareque fortasse iudicabitur & ignoratiæ cōdemnabitur. Qui vero bene meditatus, atque diligentius res expenderit, hunc sequitur gloria dicens veritatem, ita ut ei ægroti pareant. Quæ etiā cursim, sufficiēter tamen dicta esse arbitramur.

DE IUDICIIS CONTENTORUM
mediocriter mixtorum,
Caput II.

NON latere nos oportet, interdum humores quosdam ad ipsum matulæ fundum decumbentes iam subtiliores & disiunctos à crasso spi-

ritu, assatos verò atque cōsistentes ostendere similitudinem quandam dictarum hypostasiū. Sed hasce dignoscere facilè poteris, partim eo quod præcessit multa crassitudo hypostasium, partim eo quod hæ statim tempore cōmotæ attolluntur atque volant, & dissipantur. Prædictæ verò prauæ hypostases semper acquirūt multitudinem & crassitudinē, atque plurimū seruant matula fundum, nullo pacto dissidentes. Sed de prædictis s̄atis est hoc pacto dictum. Cōsequens autem est dīcere de hypostasi bona commista cum prauis quibusdā, ac incōctis frustis humorum quorūcunque. Siquidē interdū accidit, ut ramenta quædam conspiciantur cum cōtentis, quæ aut versus colorē aureum vergunt, aut versus album, aut propinquum. Quæ si multa fuerint, sēmicoctā materiam esse indicant, illum verò humorem in profunditate corporis abundare, atque concremari, cuius ramenta simul cum cōtentis natantia, si parua sint, modestiorē eiusmodi humoris malitiā demonstrant, atq; hæc à malis cibis produci. Sed tamen è regione sibi respondent res, ratione magnitudinis, hoc modo. Nanque quod maiora fuerint ramenta, cōminorem esse cremationem humorum in venis ostendūt, quod minora, caliditatem maiorem. Ob quā causam autē id fieri necesse sit, nos inferius aperiemus. Nam in præsenti proposuimus solummodo de iudiciis dicere. Interdum quinetiā in cōtentis veluti capilli subalbi palmo longi, & mi-

nores & maiores inspiciuntur, qui cū videntur
 indicant renūm quandam passionem. Cū cō-
 spectantur in contentis plura, ac diuersi genetis
 corpora, fuerintque à qualibet causa dispersa in
 sinum ipsum vrinx, tum certum est, dolores in
 corpore dispersos corripere hominem, quem-
 admodum nos aliquando vidimus illa in mulie-
 re quadam, quæ spontanea lassitudine ulcerosa
 ægrotabat: atque in altera quæ diutius ægrotá-
 uerat partium compositione. Sed prioris vrina
 plura & asperiora eiusmodi corpuscula iniecta
 in contentis continebat, atque probè similia fur-
 fū pererrantia in toto humore vrinx, qui hu-
 mor quoque aureus erat: alterius vero vrina
 erat subrenuis atque alba, ita ut parum recede-
 ret tam substantia quam colore ab ea quæ secun-
 dum naturā est. Corpuscula verò iniecta conté-
 tis videbantur minora, & tenuiora prædicta.
 Quarum etiam illa quæ patiebatur spontaneam
 lassitudinem, regimine viuendi à nobis institu-
 to curata est. Altera persuasa est à me, iussum
 pharmacum bibere profuturum eius passioni,
 veruntamen metu retardata accipere distulit,
 nondum enim nomen pharmaci audierat, neq;
 biberat. erat enim muliet cætera moribus agre-
 stibus educata. Ipse vero eam relinquens discess-
 si, & quidnā ei euenerit, ignoro. Veruntamē hęc
 ipsa relata sunt nobis, non vt sermo historijs de-
 centior sit, sed vt vos animaduertatis quantum
 conferre consuevit diligens vrinatum conside-
 ratio.

ratio. Illud interim consulere vellem vobis, qui tam delicate operam datis disciplinae de vrinis & ante ipsam incumbitis cognoscendis rebus, quas quotidie fieri in ægrotantibus contingit, ut hæc quæ diximus, consideretis, non parum medicæ arti cōferre potentia. Sed quænam ob causas illa fiant, docebinus, Deo fauente, in ijs libris qui de causis vrinarum inscribūtur. Et hæc satis sint de contentis quæ apparent esse complicata.

DE IVDICIIS SVPER C O N-
tentorum lœuitate, & contrariis eius, Cap. 12.

DE contentorum lœuitate iam par est docere. Contenta igitur si omnia continua & lœvia māscrint, significant noui nihil in homine productum esse. Sin verò fuerint aspera atque vcluti dispersa, nō parua quædam perturbatio significatur generata esse in profunditate corporis ab aliquo adulterino (hoc est, ex calido & humido composito) & violento spiritu, qui dimouendo ita materiam disseparavit sua ipsius vehemētia, ut hinc acciderit quod iam dictum est. Quod si cōtingat aliquid valde crudū esse complicatum cum contentis, indicat id pulsū esse violentia spiritus ad terminos corporis, atq; ob angustiā locorum, in quibus est inculcat a crassa materia, esse non paruum doloris sensum. Atque ut dissimiliaria complicantur, cum contentis substantibus, ita quoque doloris sensus extiterit. Et

quo magis rursus materia distributa est in singulis humoris vrinis, eo in pluribus corporis partibus noueris doloris sensum adesse. Dicces autem horum affectuum causulas diligenter in libris de causis vrinarum. Quinetiam ut contenta eo pactio asperata, atque inter se distatia sunt, ita quoque in eis diuersi iudicia habueris. Quicquidammodum si hæserint sibi atque costricta sint, indicant etatis. dinem materia impenetrabilem, testate id qualitate viscositatis, ita ut in quo loco humoris vrinæ hæc diutius manferint, ostendat in illo corporis loco passionem diutinam esse, eo magis si hæc multum viscida fuerint, ab ipsa materia habuerint id quod difficulter mutari possint. Sed de laxitate, & contractiis eius, ratio ab intelligentia poterit iudicari.

DE IUDICIIS SECUNDVM loca contentorum in vrinis, Cap. 13.

NVNC dicemus de locis contentorum, definiendo quæcunque ab eis cognoscere licet homini scientiæ vrinarum initiato. Cum igitur contentorum ea quæ ad fundum matulae conceduri, appellatae sint hypostases, ea vero quæ usque ad matulæ medium eleuatur, vocatae sint tubilia, nubes vero dicuntur, quæ ad ipsam vrinæ superficiem perueniunt: in iis quæ de vrinarum differentiis scripta sunt, exadius de hisce dictum est. Quamobrem non opus est ut oratione illam etiam in hisce pretendamus: sed nunc decet aperte

quæcunque in vnoquoque vrinarum loco referruntur. Igitur hypostasis quæ ad fundum sedere videtur, si fuerit bona & moderata, nihil noui significat. Sin verò fuerit cruda atq; diuersa specie, significat prauitatem naturæ. Diuersa verò partium positione, ostédit legniticem ipsius minus assurgentis aduersus rebellionem humorum nocentiu, ita vt opus sit h̄ic & tempore & robre. Animaduertendum quoq; est ne hypostasis h̄aret, inhaerens fundo matula. Item est hypostasis tenuis. Hęc enim est quæ in libro de différētiis vrinarum dicta est obtinuisse tertiu locum hypostasium, quæ nō mediocrem lassionē adesse capiti significat, habens rationem nubium inter hypostates. Quæ verò sublimes sunt, loci quidem differentia malæ sunt, cætera verò bona sunt, & subsidētibus moderatores: atque his sola loci différētia, vt bona sint, deesse videtur, vt quæ à spiritu quodam adulterino leuiores redditæ sint. Ex his verò quæ nubium rationē obtinent quæ bona sunt, omnino quatenus nubes sunt, non parū recesserunt versus distantiā à loco, qui secundum naturam: quamobrem multo quoque indigēt tempore, quæ verò praux sunt, eo moderatores videntur reliquis, quo abscesserunt à loco, qui secundum naturam est, quique debetur hypostabis secundum naturam. Cōma ni nanque ratione hac ipsa h̄ec intelligere oportet. Itaque bona cōtentā op̄rteret à superioribus locis versus infectiores descendendo accedere, ab

inferioribus verò reuerti, contrarium est. Prauam verò melius est à fundo absistat quād ad ipsum concedant. Et hoc pacto contenta quē inuehuntur in vrinā, secundū diuersa loca humoris vri-
næ iudicari poterunt. Quinetiam plurimum cō-
fert diligenter considerare contentorum diffe-
rentias. Nanque vbi cōtentā quæ secundum na-
turam se habent, fuerint ad superficiem vrinæ à
multo spiritu euecta, cognoscere poteris in ca-
pite prauam ac nō paruam affectionem adesse.
Quemadmodū quoque in sublimibus affectione-
nem noueris adesse per partes corporis eadem
proportionē habentes, ita vt quod est in vrinis
vniuersum interuallū, corporis interuallo pro-
portionē respondeat. A dulterina verò & p̄tēt
naturalia contenta si concesserint versus fundū,
peiora demonstrant accidentia. Quamobrem
diligenter cognoscere differentias confert. In-
terdū enim humores concocti, & ad vrinę su-
perficiem concedentes, inexpertis medicis ap-
parentiam bonorum contentorum attulerunt:
qui super concoctis illiusmodi cōtentis fundan-
tes vaticinia sua, plurimum à proposito aberra-
re comperti sunt. Veruntamē hoc potius ad mu-
nus p̄uidēdi attinet. Idcirco par est vt id illic
differamus, atque veluti ab alio capite incipien-
tes dicamus.

DE IUDICIIS BULLARVM
vrinæ, Caput 14.

CVM in vrinis conspiciantur s̄a penumero innatae bullæ quædam quæ differunt colore, magnitudine, ac numero, veluti quoque in eis quæ dicta sunt de differentiis vrinarum, de hisce diligentius explicatum est: nunc nobis demonstranda sunt iudicia, quæ super hisce habere opinamur, ut veluti per concordiā procedētis orationis, subiunctio quædam consonans reddetur. Siquidē bullæ ipse cum differentiis quibusdam colorum consueverunt comparere. Nanque & cū subalbis, & spiceis, & aureis, & subrubris maximè cōspectæ sunt coloribus. Nō enim cū nimium albis vñquam, neq; cū rubeis coloribus alterius complicari possunt, cùm spiritus hī gigni nō possint vbi est vincentium qualitatum exuperantia. Bullæ enim signa sunt spiritus adulterini, quemadmodum in iis quæ de cauſis vrinarū, diligentius declarabimus. Oportet hæc ipsa cognoscere quæ non parū conferentia sunt habendis iudiciis super bullis. Bullæ igitur quæ in corona sola, integra serie circunſunt, si con tigerit ut colore humoris vrinæ tinctæ sint, significat tibi maiorem capiti affectionem adesse atque dolorem nō mediocrem. quæ verò sparsum in corona manent, hæ à debiliore cauſa generantur, atque similiter significant debiliorem dolorem. Veruntamen hæ èd maiores dolores capiti adesse ostendunt, quò intensius cum aureo colore inspiciuntur. Nanque nunciant magnati nocentis spiritus s̄auitiam. Bullæ verò al-

bx, vel vicinæ albis, consistentes in coronæ am-
bitu, paruū aut nullū dolorem adesse capiti de-
monstrant, atq; eo magis cùm colo: e albo fuc-
rint. Quòd si tum fuerit vrina tenuis, habueritq;
contenta non omnino concocta, indicant calo-
ris naturalis imbecillitatem. Si vero crassa fu-
erit vrina, tum spiritus germanus protus est hu-
moris eius vrina. In vrina vero tenui & absque
hypostasi, potius indicant renum obſtructionē.
Itaque super bullis quæ in corona sola manent,
ciuiusmodi iudicia quisquā habere poterit. At ve-
ro quia interdū bullæ circa medianam superficiem
vrinæ colliguntur, præter coronam, operæpti-
cium est etiā de illis sic iudicium facere. Siquidē
quæ in corona circumveunt, significant dolorificam
quam quandā affectionem in capite adesse. Nunc
concedentes ad ipsum medium, ostendunt re-
missionem quandam affectionis dolorificę, tan-
quam causa doloris retrocedat. Quinetiam alię
bullæ inæqualiter diffuse per vrinæ superficiem
nihil tale significant, sed solū arguunt multam
natūræ debilitatem, maximè quo minor fuetit
obstructio, & crudorum humorum plenitudo.
Quæ vero alia re&t; dici possunt, illa tibi absol-
uet oratio, quæ de cauſis. Quas ob cauſas autē
ipſe bullæ consistant, atque cur non cum omni-
bus coloribus appareat, in iis quæ de cauſis vti-
narum, explicabimus. Veruntamen illud hoc in
loco subiungendū est: nimis quod se pen-
nero apparentes, anteā tamen non viꝝ bullæ

DE VRINAR. IVDIC. 275

satis fuerunt ad ostendendum signum bonum concoctionis: natura itaque concoctionem agradientem, quinetiam in iis qui seminis fluxu laborant, bullæ frequentiores in virinis apparent per coronam. Interdum etiam quædam corpora quæ paruissima cum bullis inferuntur, quæ ut capilli crassæ sunt, nō etiam in longum protractæ, sed usque adeo, ut quisquam arbitrietur in dictis bullis esse diametrum, & paulo minora & maiora, sive ipsius seminis quis dicat esse veluti segmenta, aut etiam renum colliquamenta. Sed oratio super hisce satis habita, hoc in loco gradum sistat.

DE IVDICIIS CORONARVM diuersorum colorum.

Caput 15.

Q. VONIAM meminitus orationis de corona, etiam hæc veluti adinuēta illi adiungenda esse putamus. Siquidem persæpe colores apparent in corona matulæ, declinantes à toto colore, qui in humore vrinx est. Nam aliquando transmutantur ad benignos, etiam si cæteri boni nō sint, hæc amplecti ut bona signa oportet. aliquando vero mutantur in peiores, q̄ sint humoris colores, quos auersari oportet, præsertim si cœcesserit in multo peiores. Nā in aureis virinis, & rubeis, & vineis, & aliis id genus, si alba fuerit corona, aut albæ similis, significat bonū in virinis esse, tāquā natura incepit dominari. Sed si vi-

O iiiij

ridis & cærulea & deterior corona fuerit, contrarium, & malum adesse conieclare oportet, nempe quod praui humores dominari nitatur. Hoc itaque pacto licebit a coloribus coronæ manifestè indicantibus cognoscere, quæ sint râ medicis quam agrotantibus conuenientia, ut hi recte curentur, illorum verò certa iudicia fiant.

DE IUDICII S E ORVM, Q VAE
innatant in vrinæ humore. Cap. 16

QVONIAM aliqua diuersæ substantię innatant vrinis quæ similia sunt araneis, atque punctis velut ex oleo iniectis, etiam hæc pars est signa esse putare alicuius colliquationis, aut renum solorum, aut totius corporis. Veruntamē si parumper apparuerint, & se item resoluerint, nihil graue adesse significant. Quod si perseuerauerint, tanquam principium colliquationis ostenderint, exhortare oportet.

DE IUDICIO VRINARVM
ab odore malo, Cap. 17.

AT quia etiam ab odore malo vrinarum est conieclare putredinem aliquam interioris membranam maiorem quam minorem, operæ preciū est de his iudicium facere. Igitur si puris quicquam in vrinis affuerit, evidens est causa. Quod si id non aderit, ac mediocria videantur concoctionis signa, alicuius particulæ mortificatio significatur. Quemadmodum si praua in vrinis

DE VRINAR. IVDIC. 217

fuerint signa, mortificatio peruenisse in toto corpore existimatur, atque hoc pacto ex odore ratiocinari licet. Quoniam igitur de omnibus quæ communiter in vrinis continentur dictum est, atque in his declarata pro viribus sunt iudicia, decens esse videtur etiam iudicia declarare vrinarum hypostasi priuatarum, quæ maximè utilia sunt disciplinz de vrinis.

DE IVDICIIS VRINARVM
hypostasi priuatarum, Cap. 18.

VRINARVM hypostasi priuatarum aliq perquā tenues apparent, aliæ nō vehemēter tenues: quædam autem mediocritatem superates, mediocribus spissiores videntur: nō tamē crassæ appelladæ sunt hæ, quæ mediae sunt inter mediocres & mediocriter crassas. Quoniam autē omnes nō iisdē colotibus colorantur: alia enim sunt vehemēter, alia mediocriter alba, alia spicea, & aliæ crocea, atque aliæ aliter: (nō enim opus est omnia explanare, quæ aliis in locis saxe dicta sunt) ob id oportet volentē de hisce dicere, hinc incipere. Igitur cùm tenuissima vrina atque vehementer alba, & hypostasi priuata prouenerit, aut non cōtemnendam obstructiō nem vasorum aut immoderatam frigiditatem, atque cruditatē demonstrat. Quod si vrina fuerit mediocris, etiam hæc erunt mediocria. Sed tamē licet spicea & subspicea minorem obstrunctionem significant, nō tamen etiam minorem

cruditatem. Nanque non praeunte concoctione, non etiam contenta poterunt esse cocta, que sunt excrementa facta concoctionis. Urina vero aurea & crocea ostendunt minorcm obstructionem, sed cruditatem continent, tanquam naturalem caliditatem expugnasset adulterina caliditas. Quinetia eiusmodi urinæ hypostasi priuata & prouenire possunt ob ingentes dolores, ac immensa exercitia, atque nihilominus ob materię defectum. Quæ vero urinæ vltoribus coloribus quam qui dicti sunt, tinguntur, ut rubet, & pasca, & alio quovis modo, hæ per ipsos colores ostendunt dominantium humorum qualitatem atque proprietatem. Atque dictum est de colorum proprietate libro superiore. quatenus vero hæ urinæ sunt hypostasi priuatae, non evidenter possunt ostendere obstructionem, vt evidentissime indicet aliquam putredinem atque cruditatem in genere venarum. Interdum etiam inflamatio aliqua magna in membris principalibus consistens, eiusmodi urinas proiecit, idque non immerito, eo quod illuc contraria est materia ab adulterina caliditate attrahente illam tanquam cucurbitula. Sed hoc spectat ad libros de caassis urinarū. Qua pro re par est potius, vt eosque seruetur ad dicendum. Nunc vero quæ deinceps sunt sequendo dicamus. Si quidem urinæ absq; hypostasi semper, vt nouimus, prauæ fuere, eo quod lögè ab eo recedunt, quod secundum naturam est. Sed tantum inter

DE VRINAR. IVDIC. 219

se differunt in prauitate, quantum etiam colores inter se differentes fuerint. Quòd si colores & substantiae parum absuerint à mediocritate, contenta verò non appareant in eis, reprobanda sunt, tanquam segnitiem naturæ quandam argentes, et si veluti ostensuræ sint hypostasis paulo post aduenire. Nanque cum virtus parum ex aliquo suorum operum exciderit, etiam facilis reparatio sequetur. Quinetiam apparete poslunt absque hypostasi, & ob dolorem ingētem, & ob longas vigilias. Vtrauis enim harum affectionum facit eo, vt eosque virtutem dissoluat, vt vrinis auferantur contenta. Nam etiam earundem vtrauis ubi magna fuerit, vt dictum est, & à quavis caussa genita, si diu manserit, per se poterit virtutem extinguere, quare & signa concoctionis auferre. Nam et si horum ipsorum alterum alterius esse symptomata continet, nō tamen caussa defectus contentorum est horum accidentium caussa, sed defectus contentorum adest propter ipsa accidentia. Igitur etiam illud oportet inueniendo subiungere. At quafnam ob caussas hæc fiant, absoluet disputatio de caussis vrinarum: ita vt tum redditis caussis non possint latere iudicia vrinarum hypostasi priuatarum. Quinetiam homini volenti iudicare, opus est quadam propria inclinazione ad soleritatem, sagacitatem, & cōiecturā infallibilem. Siquidem neq; vrinarū substatiæ, neque

colores, neque cōtentia, neque ea quę circa hęc
sunt, terminari possunt definita aliqua quantitä-
te. Materię enim semper mota & diffluētis ne-
mo vñquam posuerit mēsuram stabilem atque
certam. Hoc enim fieri contingit solummodo
in iis substantiis quę ante oculos eodem modo
manent. Sed naturę opera in motis corporibus
definitionib⁹ & notis veluti exprimuntur. Opus
itaque est re quadam stabili ac simul cum trans-
mutationibus vadēte, cui quispiam innixus, sen-
sibus certò discernere mensuras alterationum
atque motionum possit. Mēritis itaque purę
munus est inuenire, vt decet, tam mēsuram
transmutationum in iis rebusquę non semper
eodem modo se habent, quām differentias ipsis
adīcere, & rationes illarum insuper dijudicare.
Quamobrem si quis fortassis nactus fuerit eius-
modi quādam urbanitatę naturę, is sanè quām
fagile, & per hęc poterit & prompte ea quę re-
lieta sunt, inueniendo adiungere, quę vniuersali-
bus determinationibus comprehensa sunt reli-
cta verò particularibus scripturis. Veruntamen
etsi hęc ipsa nihil pertinent ad propositum sco-
pum de iudiciis, non idcirco omnino sunt à ser-
mone dissona. Nos vero postquam addiderimus
etiam disputationi de vriniis, quę cōtingere pos-
sunt quibusdam ægritudinibus, finem faciemus
disputationis de vrinarum iudiciis. (nam hoc so-
lum deest ad perficiēdum tractatū de iudiciis.)
pr̄serrit cū sermonis prolixitatę, vt rem ca-

DE VRINAR. IV DIC. 221

lumnia maximè opportunam, fugiamus. Vrinæ autem supra dictæ non parua causa fuerint his quæ complicate expenduntur. Verutamen ante hæc scire oportet, nos de simplicibus coloribus disputationem facere: (nam in hisce solummodo nominibus abundamus propriis atq; notis) demonstrantes qui humores cum quibus coloribus simul appareant nō facile autē fuit enumerare compositos humores in coloribus apparetæ, propterea q prop: iis nominibus carebamus: quin & id non admodum ad comprehensandū facile fuerit vobis qui harum rerum studiosi estis, præsertim quum hæc coloribus quadrundam specierum assimilentur, & explanatione non satis exacta exprimantur. A dde infinitam & cognitu difficultem mistionem esse è diuersis humorum qualitatibus. Quamobrem cum demonstrata sint genera colorum, & vt unusquisque habeat hæc definitionibus quibusdam, atq; similitudinibus rerum notarum comparata, decens est vt prudens etiā conjectet colores ipsos à diuersis humoribus coēuntibus, atque disquirat, quoad fieri poterit, quæ esse posse int mistiones in ipsis coloribus.

Q VOD FIERI NON POSSIT,
vt particularia concipientur tanquam in insu-
nitum exeuntia, Caput 19,

P V T A M V S tempus nullum satis esse ad
exactè capiendas describendasque complica-

tiones rerū variarū, quæ singulis diebus in vni-
nis inspiciuntur. Si quis enim colores prædictos
ac eorū intēcōnes, & remissiones, atq; ea quæ
ex eorū inter se mixtione æqualiter, vel inqua-
lieret hūnt, si inquam vel ratione, vel proportio-
ne & similitudine, vel quoconque alio modo co-
tingat. Quinetiam congregations consisten-
tiarum, quas contingit vrinarum esse cum vna.
Quaque prædictarum missionum, quæ ferè infi-
nitæ sunt, insuper & cōcursus vtratuñque præ-
dictarum, quæ sigillatim hunc cum contentis
quæ apparere contingit in illis, si quisquam cō-
poluerit, is vt arbitror, cumulos rerum quam-
pliū marū, atque prope infinitos effecerit. In
quo p̄ extermīto dicere, si quisquam etiam eni-
teretur proferre complicamenta, quæ fieri con-
tingit in differentiis z̄ratū, & temperaturā,
& generū, cum hūnt per vnum, & duo, & tria ex
eis, & aliquo alio modo, quinetiam annorū, &
ciborū, & exercitorū, & anni temporū,
& regionū, & somnorum, & vigiliarum & qua-
lumcunque imbecillitarum. Nanque fortasse
vniuersiusque intellectu in vertiginem incident,
qui horum particularia in vnu miscuerit. Ne-
que, vt arbitror, is satis temporis habebit ad cō-
plendam deliberationem, atque plura effugient
ipsum indigentem tempore, ita vt etiam ipsum
infinitum manere oporteat infinitum. Verunta
mē quomodo erga hēc ipsa extitit pr̄sumptio
virtutis rationalis, quæ scitē prius fecit cōtem-

DE VRINAR. IVDIC. 223

plationem, atque vniuersalibus conceptionibus colligens quæcunque ad illam attineret, exactâ methodum in omnibus ipsi arti peperit, vnde tam differentias quæm præudentias quæ in ipsa sunt, diligenter explicauit. Quamobrem etiam ab hisce coniectare licet ea quæ nondū dicendo in lucē deducta sunt. Ke itaque ita se habete, cō sideranda etiam hoc in loco sunt illa quæ disputationi propositæ deerat, ut finem propositi vbi indepta sint, nos tractatum de causis vrinarū (Deo concedente) aggrediamur.

Q VOD NON FACILE FE
bres ephemera ab hisce iudicentur,
Caput 20

FEBRIVM ephemarum, quæ ab ira, & tristitia, & labore, & vigiliis & curis, & æstus, & frigore, & inedia, & cruditate generatur, atque reliquarum quæ secundum speciem reperiuntur, paruam quandam differentiam in vrinis videre poterit quisquam, si modo alius moribus non inciderit, aut alicuius humoris putredo simul fucrit. Si quidem alterato solo spiritu, eiusmodi febrium ephemarum species producuntur. Vrinas vero demonstratum est, potius indicia facere accidentium circa humores in venis manentes. Verisimile est non insigniter in his febribus vrinas alterari, nisi in colore. Is enim facilè afficitur, neque in hoc magna sit alteratio priusquam sentiantur, atque al-

terentur humores in venis à qualicunque velis febrium ephemeralium. At hæ priusquam alterent, soluuntur, maximè si nocte fuerint conuentientem diætam. Quod verò in colore vrinæ alteratæ remanserunt, id minimū est, atque substantiam ferè mediocrem seruauere: contenta quoque habentia decentem proportionem. Atque de febribus ephemeralibus opinamur. Febres verò in putredine humorum accensas distare est mox in sequente oratione. Veruntamen quod earum aliaz sint deficientes, aliaz continuæ: prius de intermittentibus, deinde de continuis dicemus.

DE IUDICIIS TERTIANAE puræ, & non puræ febris, Caput 21.

TERTIANAE puræ febris cum sit, vri-
ne spectatur aureæ & croceæ, ac consistentiam
mediocri crassiorem habentes. Atque primis
diebus eius nullum signum concoctionis subsi-
stendo continetur. Tempore verò procedente
signa concoctionis apparent, atque alia ad me-
diocritatem ipsam concedere secundum ratio-
nem. Tertianæ verò impuræ vrinatum colot mul-
to differens spectatur, vergens ad id quod bilio-
sus est. Consistentia etiam crassior, quam exacta
est; videtur: atque in eius vrinis plura signa cru-
ditatis circa contenta cernuntur. Hoc itaque
pacto & puræ, & impuræ tertianæ vrinatum spe-
cies ostendere se solent.

De iudiciis

DE VRINAR.DIC. 225
DE IVDICIIS Q VARTANAЕ
puræ, & non puræ febris, Cap. 22.

Q VARTANAЕ (qua à liene trahit originem) vrina tenuis est atque alba, & hy postasi priuata spectatur in principio. Tempore verò procedente, præsentim diebus remissionis, apparet in ea hypostasis cumulata, et si vrinam ipsam interdum turbidam apparere contingit. Ea verò die qua afflictionem haberet, etiā tenuis & alba vrina inspicitur, hy postasis verò quodammodo obscura, si quidem cōcoctionē morbus accipiat. Cùm verò purè ad cōcoctionem peruenient materia morbi, etiā vrinæ puriores spectantur, cōcedentes ad id quod secundum naturam est atque pleraque accidentia suapte natura dissoluuntur. Quinetiam interdum in vrinis apparente nigro humore: illa quæ laborem afferebat, desinēdo minuuntur. Quartanæ verò profectæ ab hepate inflammato, aut caliditate alia quodammodo affecto, vrina perrubra est, ita ut sandaracham referat. atque crassior mediocri apparet, hy postasis ut quantitate moderatam, ita dissimilem continens. Interdum tamē vrina in totum crassæ spectatur atque rubea, ita ut humorum implicatio atque dominium extiterit. Vrinæ itaque quartanarum eiusmodi apparete conseruerunt.

DE IVDICIIS FEBRIVM
quotidianarum, Caput 23.

P.

QVOTIDIANA febris cùm adest, vna tenuis est, & alba, ac veluti aquea, & hypostasi priuata in principio: quēadmodum in quarta na dictum est. Sed cùm procelerit, fit crassa, atque hypostasin cumulatam & crassam ostendit, quæ est soboles quadam cruditatis humorum. Quinetiam tēpore progrediente, concoctionis quoque signa obscurè apparent, cum etiam passio fuerit profecta ad infibricitationem. Nanque febriū eiusmodi intermittentium tunc conjectamus solutionem brevi futuram esse, cùm signa concoctionis alicuius apparuerint. Verutamen quotidianis celeritate præstigit tertiana febris deficiens. Tota enim huius potētia nō excedere potest vnam atq; alteram hebdomadā, nisi tertiana non pura esset. Et quantum concoctio protenditur, tantum significat solutionem non adhuc adesse.

D E I V D I C I I S V R I N A R V M
in febribus continua à putredine, Cap. 24.

C O N T I N V A R V M febrium à putredine primū vrinç colores alterantur vergendo versus aureum, & tubeū, & vineum, & passeū, atque similes, vt humorum qualitas & quātitas fuerit. Vrinç quoque huius cōsistentia inæqualis est, & potius inclinat versus crassiorem, interdum etiam erga tenuissimam. Cūmque colores apparent vel albi, vel diuersi: cōtentā in principio non apparent concocta, sed vel inæqua-

lia vel diuersa. Procedente vero ægritudine, si quidem facilia omnia sunt, & concoctionis apparent signa. Non ignorare id etiam oportet: namque interdum post febris vigorem, cōtentā cumulata & crassā subsidere spectatur, cūm putredo quæ in venis erat, illuc impetum ceperit, atque ea quidem recipere oportet, ut quæ salutem in propinquo esse significant, sed ea auersari couenit, si in principiis appareant: opus est enim tunc tempore, & virtutis robore ad concoquendū. Mala censetur vrina eorum, nisi procedente ægritudine contenta appareant, & reliqua apparentia meliora fuerint. Fortassis enim eo modo crescente ægritudine, ac in vrinis malis signis apparentibus, mors præcipuerit ægrum in ipso augmento. Veruntamen hoc spectas ad partem præuidendi, oportet ut eō usque differatur. Reliquum est, ut de vrinis modis diuersis alteratis disputetur.

DE IVDICIIS VRINARVM
quæ fiunt ob aliquod membrorum principaliū affectum, Cap. 25.

CVM igitur inflamatio & erysipelas & alijs quispiam similis affectus calidus fuerit in aliqua principum partiū, vrinæ insigniter alteratur, & ratiū inter se distat, quartū membra inter se differunt & dignitate & vicinitate primi calidi. Hepate

igitur & pulmone patientibus aliquem eiusmodi exstum ab aliquo humore , vrina spectatur perquam rubea, atque sanguinea, & vinea secundum qualitatem & qualitatem caliditatis. AEgri vero cum eiusmodi affectione pariuntur in cerebro, aut membrana succingente, aut in ventre, tum eorum vrinæ minus alterantur. Patientium vero memoratas affectiones in licet, vrinæ color praus apparet à nigredine humoris qui in eo abundat , si modò humor hic capiat imputum exēdi per vrinas: sed horum febris minor est, quam quævis patientium in prædictis membris. Vterus vero & renes, & vclica, & colon, & podex patientia vrinæ alterant, sed minus quam cum cerebrum & membrana succingens eisdem capiantur passionibus. Veruntamē in omnibus hisce contenta tam significant naturæ potentiam, atque imbecillitatem, quam manifestiora loca affecta: quorum aliqua dicta sunt, aliqua quoque dicentur. Membrotū vero quæ extrinsecus sunt & longè distantia à caloris fonte, eiusmodi affectus patientium vrina mediocriter, ac nō etiam manifeste alteratur, & cōcoctionis signa potius ostendit, cum nulla febris putrida ab illis membris accendatur , cuius febris signa paulo superiorius reddidimus. Cōtra vero quæcunque membra acceperunt principium morbi ab aliquo influente frigido humore, siue cerebrum sit, siue hepar, siue pulmo, siue membrana succingens, siue venter, siue particula alia, horum membro-

DE VRINA R. IVDIC. 229

rum illa quæ longius à fonte caloris se posita sunt, magis alterantur, atque frigiditatis & cruditatis humoris vrinas ostendunt. Minus rursus quæ abundarunt caliditate ob venarum amplitudinem, atque caloris propinquitatē, vel enim omnino nō recipiunt: aut si susceperint, modestam transmutationem factam ostendunt in vrinis. Prauiorem nempe vrinam illa membrana patientia ostendunt, quæ vel loco, vel naturali quadam temperatura longè à caloris fonte se posita esse contigit. Veruntamen de hisce cōuenientius in libris de vrinarū prāuidentia, definietur. Quoniam verò temperaturam simplicium in auctarum species vrina didicisti, sciusti quoque adiuuenire humorum exuperantiū species in vrinis, facile adiuuenire poteris vrinas in ægritudinibus hominem corripienibus, ut de his rectum iudiciū facias. Non enim nobis licet enunciare singula quæ in particularibus ægritudinibus videntur, tum & orationis longitudinem fugimus, tum sufficientem methodum præcepta ad iudicandum tradiderimus. Quamobrem facile quoq; videbitur viro studioſo qui multum illum sermonem collegerit, & qui ante legerit libros de differētiis & causis morborum, de singularis vrinis apparentibus iudicare. Siquidem si quisquam diligenter hæc viderit, noueritque à quibus humoribus unusquisque morbus non contemnendus generetur, atque in promptu habuerit ea quæ hīc tradita sunt præcepta, is per

quām facilē ratiocinans adiuuenire potest, quā
in quibus & gritudinibus vrinç apparere debeat.
Nanque alia discet facillimè, veluti quæcun-
que in genere venarum consistunt. Quæ vero
ultra venas fuerint, ea etli fortasse difficilius cō-
prehenderit, non tamen quæ habiliora fuerint,
fugient virum exactè considerantem. Quæcun-
que enim spiritu solo alterato, aut neruolo gene-
re patiente sunt, hæc non facilē est comprehen-
dere per considerationem vrinatum, nisi ve-
narum genus suscipiat sensum mēbri, quod præ-
dicatur subiisse passiones: hinc enim passiones
sunt manifestè in vrinis.

Q V O D V O L E N T E M E X A C T E
de vrinis considerare, oporteat præter alia
etiam probe callere disciplinam de pul-
sibus, Caput 26.

T V T I V S fortasse de vrinis cognoscere vi-
detur is qui peritus est discernendi pulsuum mo-
tiones. Arteria nanque (ut nouimus) neruolum
tunicam habent, atque spiritum implentem eas
cōtinent. Quamobrem ipsæ primū cognitionem
præbent scientibus tangendo pulsum, alte-
rationem aliquam factam esse in spiritu, atque
neruoso genere. Vrinç vero illa melius ostendunt,
quæ in humoribus & cōcoctionibus sunt,
& contingunt. Quid si vera fateri decet, studen-
ti rectè iudicare, opus est utraque prædicta co-
gnitione. Quemadmodum enim ruentem do-

imum renouare festinanti opus est vtraque manu: nanque duarum altera deficiente non tutum erit disponere ea quæ oportet: ita quoque medicam artem indipisci volenti vtraque disciplina præter alias opus est. Veruntamen de vrinarum iudicis disputatio ita explicata, bona quidem est exercitibus, utilis verò agrotis corporibus, qua veritatem attigerit, & diligenti studio comparanda ab his qui mentem habent, iudicatur. Nobis autem, ubi reddidimus orationi decentē modum, par est hoc in loco sistere cursum eius, ne garrulitatis accusemur, & ut morsus quos quisquam accusando cogitauerit orationi nostrā infigere, illud nunc audiens compescat. At verò cùm alia quæ putantur manifesta ex dictis esse, relinquantur: alia etiā dicētur in libris præudentiarum, eo q̄ illic magis congruere existimantur. Partes enim huius disciplinæ inter se cōmunicant. Quāobrem non mirandū est, si ali quid videatur relictū esse quod potius cōuenire cum illis nobis visum est. Ad hēc etiā aliquid in disputatione prætermissum esse videatur, venia det quisquis affectū humanū criminando obiecat qui accidere solet plerisq; qui singulis diebus literis incubunt. Atq; hāc hoc pacto se habent. Par esse quoque videtur, ut caussas eorū quæ dicta sunt, in libros qui hosce sequuntur, refecramus. Quæ fortasse etiā parū conferre ipsi arti videātur, tamē tutā cognitionē esse de iudicis in prædictis institutionibus construere poterunt.

Redditis enim causis credere quisquam magis
duceatur iis quæ dicta sunt. Atq; oratio de iudi-
ciis vrinarum vbi iam sufficienter habita sit, re-
linquatur, atque sequatur ea quæ de causis, ita
postulatæ nexu totius compositionis. Deus ve-
rò largiatur, vt illa tractando definiamus, quæ
veritatis fidem facere valeant.

A N N O T A T I O C A P I T U M
eorum quæ libro primo de causis vri-
narum continentur.

De causa permansionis animalium,	Cap.1
De causa generationis contentorum in vrinis,	
Caput 2.	
De causis cruditatū, quæ solent accidere,	Ca.3.
De causis quantitatis urinæ,	Cap.4.
De causis urinarum albarum,	Cap.5.
Aduersus eos qui vrinas vsquequaque à sangu- ine colorari defendunt,	Cap.6.
De causis subspiceorum & spiciorum conten- torum,	Cap.7.
De causa aurearū & crocearū vrinarum,	Ca.8.
De causa subrubearū ac rubearū vrinarū,	Ca.9
De causa urinæ vineæ,	Cap.10.
De causa urinarum passerum,	Cap.11.
De causis urinarum viridium,	Cap.12.
De causis urinarū venetarū & liuidarū,	Ca.13.
De causa substantiarum urinarum,	Cap.14.
De causa contentorum alborum,	Cap.15.
De causa subspiceorum, & spiciorum, ac bilio-	

DE VRINAR. CAVS. 23;

- forum contentorum in vrinis, Cap.16.
De causa contentorum subrubeorū, & rubeo-
rum, atque cruentorum, Cap.17.
De causa contētorum fuscorum, & liuidorum,
atque nigrorum. Cap.18.
De causa quantitatis ac substantiæ contento-
rum. Cap.19.
De causis hypostaseōn orobearum, furfurearū,
laminearum, & similacearum, Cap.20.
De causa contentorum mistorum vel dissimi-
larium, Cap.21.

ACT VARII DE CAVS-
SIS VRINARVM, LIBER
primus. Præfatio.

V I instituit scribere de a-
liqua quēstione, huic non
solum par est res necessa-
rias literis tradere, verū
etiam omnia quæ institu-
tioni utilia esse credūtur.
Hoc enim pacto omnia
complectens oratio perfe-
cta existimatur. Eā ob rem & disputatio de cau-
sis urinarum subnectenda nunc est. Quādoqui-
dem qui in medica arte multa experiendo sunt
exercitati, ac nulla ratione utuntur, iis satis esse
poterit sola tractatio de iudiciis: qui uero amāt
elegantiorē artē philosophia reddere, nihil-

que sine caussa scire volunt, iis necessarium est, ut apparetur tractatio de causis vrinarum. Nāque qui exactē sciuerit scrutari caussas affectuū, is facilius iudicata comprehēderit, atq; quæ relictæ sunt, subiungere valuerit. Contra verò qui ignorauerit disputationem de causis, nō etiam certò cognouerit iudicia quæ fiunt de vrinis. Quāobrē fas esse videtur, ut tractatio de causis vrinarū subiugatur, ut omni ex parte & exactē, & perfectē se habens oratio videatur sufficiens omnibus iis qui rebus hisce operā nauat. Quāobrem cùm propositum sit dicere de causis vrinarum quomodocunque apparentium, operā precium erit collocare in ipso ingressū disputationis orationem de causis concoctionis, veluti suapte natura id postulent.

DE CAVSSIS PERMANISIO-
nis animalium,
Caput 1.

HVMANA natura dum enitur seruare hominis manentiā, per eas quæ in speciebus rerum fiunt successiones, quæ agūt per mutuas generationes, essetque opus manentia quoque particularium, nesimul interiret quod generaretur, adinuenit nutrimentorum institutionem, atq; hisce stabiluit vitam particulariū, prius adificatis nutritionis vasis pluribus atq; variis, quibus indidit potentiam vitalem. Humida igitur & sicca atque spiritus cùm dividant substātiā,

ipsam corporis, atq; in ipsis fundata sit vita: trāctatio de nutritione quæ per spiritū fit, ad alias disputationes pertinebit. Ea verò quæ super sicco & humido nutrimento est, par est, vt iam aperiatur, quæ magnopere collatura est disciplinæ de vrinis.

DE CAVSSA GENERATIO-

nis contentorum in vrinis,

Caput 2.

CIBVM primum præmāsum, atque præparatum ita ut promptus sit ad cōcoctionem recipiendam, ipsum atque potum vēter excipit, qui corrugatus alterat hæc genuino calore, modò nihil impedimenti intercesserit. Vbi verò nutrimentum hoc succificauit, id quod tenuius ac puerius in eo fuerit, per uenas ab hepate ortas extinguitur, & velut exuccatur ad meliorem hac ipsa quandam transmutationem. Nanque primā reuera transmutationem nutrimentum vbi in ventre suscepit, ultra hanc alteram capit in venis mediis, & hepate, quæ melior est priore, sed minorertia, quæ post ipsam est. Veruntamen vbi in ventre sufficienter, ut dictum est, nutrimentum concoctum est, & quod inutile est per intestina secretū fuerit, quod autē utile est distributum fuerit, id virtus quæ in hepate & uenis est, excipiens, ipsa per se sisana fuerit, alterat atque transmutat in rubedinē sanguinis, atq; illuc in eius locis sit sanguinis discretio, neq; permittitur.

Sec 5^t
trina v
et res
zinct.
Actu-
orijs b
prius f
co. es
afixm
uat
do gr
que a
arius
Vena
et ad

longius temerè procedere, ne minus purum nū
trimētum traditum corpori, carnem malā pro-
duceret, illic in gibbo hepatis apposuit vesicu-
lam bilicipem: atque effecit, vt quod esset subti-
lius atque acrius sanguine, id ad eam vesiculam
per pertinentem meatum concederet: quātum
verò esset terrestre & crassum, id lien ad se attra-
heret. Atq; eo pacto discreto humore terrestri
ac flua bile, reliquā serosum humorē nō etiā
haētenus permīssum est separati, cūm eo modo
manere visum sit etiam renibus adiacentibus,
Veruntamen per venæ truncum, pérque cava-
tem hepatis traiectus serosus ille humor etiā us-
que ad gibbum, atque prēsentatus uenę, quę Ca-
ua nuncupatur, idq; ut sanguis traijceretur. an-
gustia enim meatū magna inest in medio he-
pate per scissuram uenę Caux, cuius scissurę fi-
gura uocata est lābdea à Gręca litera(hoc est, bi-
curis) separatus ad renes illinc latus. Verunta-
men quantum sanguinis remansit, id profectum
ad cor nactūmque alterationem meliorē quām
habebat, inde procedens, per uenas distribuitur
corporis singulis partibus, veluti irrorans cor-
poris ariditatem. Ergo primę concoctionis,
quę in ventre fit, excrementa sunt tam quę ex-
puūtur, quānī quę per intestina eiſeiuntur. Cō
coctionis uero quę in cauis hepatis fit, super-
fluuitates demonstrātur, tam utraque bilis, quām
vrina. Remanet igitur dicendum de tertia con-
coctione, quę in uenarum genere perficitur.

Nanq; hac facta demonstratione, habebitur sufficiens apparatus ad ea quæ dicēda sunt de causis eorum, quæ in urinis inspiciuntur. Tertię igitur concoctionis propria ratione excrementa sunt tam contenta, quæ in vrinis apparent, quibus sunt tenuiores sudores, & quæ per cutim insensibiliter transpirant. Ergo quod peccatum fuerit in huiusmodi tertia concoctione, id omnino demonstrabunt ipsa contenta. Atque qui sciuerit ob quam caussam hæc ipsa transmutentur, is demonstrauerit iudicia veluti certissima esse. Veruntamen de iudiciis dictum est, decens est, ut nunc de caussis dicamus, ita vniuerso sermone procedente. Cum igitur de caussis contenti ante disputatū sit, reliqua attingamus serie quadam decenti procedentes. Igitur ut accidere solet in abscessibus, atque quibusuis ulceribus, ita res habet in vrinis. Nam si virtus naturalis concoctrix vicerit: perparū, aut nihil male olet pus, atque album, & lœue, & similare omni ex parte esse contingit. Si vero non vicerit naturali virtute, contraria hisce spectantur: asperum, dissimilare, & coloribus differēs, grauiter etiā olens, atque propterea à sanis diuersum. Simile quidam spectare licet in contentis. Nāque quod in venis alteratum non est in sanguinem, id in speciem similem puti transmutatur, vincente cōcoctrice virtute. Quantum vero hæc ipsa nō vincens aberrauerit, tantum etiam cōrenta spectantur mutari in species malas. Atq; hæc ut dictum

est, se habent: in sequentibus vero oratio repeatenda est.

D E C A V S S I S C R V D I T A T V M,
quaꝝ solent accidere, Cap. 3.

C R V D I T A T E S in ventre contingere solent ob quandam intemperaturam accidentem ei. Fieri etiam interdum possunt ob aliquā passionem instrumenti, veluti ob crassitudinē, vel multitudinem, vel tenacitatem, vel aliquam qualitatē alienam ipsorum humorū, aut ob aliquā cibi proprietatē. Sed cruditates in hepate fiunt tam ob has ipsas causas, q̄ ob debilitatem virtutis cōcoctricis. Per easdeni ac similes causas quoque actio tertie cōcoctionis aberrare reperitur. Atq; hæ causæ sunt (ut omnia uno uerbo complectar) per quas unaquæque concoctionē à suo opere aberrat. Illud uero par est nō ignorare. Nanque siue colores excesserint medio-eritatem, siue recesserint ab ea, crudos habēdos esse generali nomine cruditatis, dicere oportet. Quonam modo utriusque dicti sint crudi, nō huius disputationis est docere, siue obscura fuerit propter aliquam frigiditatem genuina caliditas, siue abundarit ob aliquam adulterinam caliditatem. Flatuum enim & aquæ inter cutem articularisque & similiū à cruditate factorum affectuum propter frigiditatem aliquam vel adulterinam quādam caliditatem, vincētem naturalem, atque suauem, ut vix recte crudē dici

DE VRINAR. CAVS. 239

possunt, ut quæ mediocritatem non retineant. Cùm citra & vltra mediocrem, & secundum naturam, vrinam non est reperire meliorem urinæ mediocri, & quæ secundum naturam, quæ verò vel excesserint, uel recesserint à mediocritate, appellandæ sunt crudæ. Tu verò uel aliud nomen indideris, ut rem definias: non enim ego differentiam fecerim inter nomina, modò non aberraris à scopo. Hoc itaque pacto satis haberi potest ex ijs quæ dicta sunt, cognitio de cruditate & caussis, vnde proficilcatur, præsertim si secundum naturam concoctio fiat à mediocritate caliditatis & frigiditatis, atque secundum naturam se habentium. At verò posthac primo dicendum est de quantitate urinæ, quam ob caussam plus minùsve quàm mediocris procurrat. Deinde de aliis deinceps, ueluti exposita sunt in iis quæ de differentiis, & iudiciis.

DE CAVSSIS Q VANTITA-
tis urinæ, Caput 4.

VRINA tum profluit multa, cùm hemo usus fuerit cibis multis præsertim humidis, atq; potu largiore, maximè si uinum aquosum esse contigisset. Demonstratum autem est aliis in locis, ut cibi boni, sed humidiores, maximè omniū & nutriunt, & diffluit. Vinū nerò potius quàm cætera nutrit, atq; citius dispergitur. Quāobrē par est, vt uinū abunde bibitum, etiam abunde mingatur, quemadmodum ad idipsum aqueum

vinum maximè habile repetitur. Similiter se habent ea quæ cùm tenuia sunt, facile minguntur. Caussas uero horum reddendi nunc tempus nō est: partim quia ab aliis de hisce satis disputatum esse nouerim suis in locis, partim quia præsens tractatio id ipsum minus postulat. Ergo decēs est, ut urinæ appareat maiores, & tenuiores, atque decoloratores. Nanque quantū hoc ipsum prouenit potius ob rationem quātitatis: albedo vero & tenuitas à cruditatis imbecillitate proficiuntur, quæ non eo peruenire potuit, ut uincere quātitatem, quod mediocre est, exuperant. Nanque si præstisset, genuisset illi & colorem, & substantiam mediocrem, atque aliqua cōtentia decētia indidisset. Quod si urina maior, quam quod bibitum est, pfluxerit tum cùm crudi humores concocti fuerint, ob hanc ipsam caussam euenisce probatur. Nanque cōcoctionem sequitur nutritio, & ante hanc distributio. decet autem ut concoctæ materiæ superfluitates humide excernantur. optimo iure itaque in humoribus crudis iam concoctis urina multa appetet. Quinetiam vbi humores crudi cōcocti que nutritre & humectare corpus possunt, non opus est bibitione, aut pauca, quæ consuetudine potius fieri solet, quæ quoque per vim quandā fit. Cùm vero huiusmodi excrements indigeat excervi, his seruiunt renes & vasa diuretica: quod vide re est in iis quæ quotidie in hominibus ægrorū, atque parū sanis corporibus sūt. Sed tamen ab hisce

DE VRINAR. CAVSS. 241

hisce multis vrinis differunt vrinæ multæ, quæ apparent ratione crisis in febrentibus: qua non solum excrements per renes excernuntur, quæ sunt crudis humoribus concoctis, verum etiam per eosdem excernitur omnis differētia humorum morbos efficientiū. A dhæc diuretica pharmaca efficiunt ut multa urina profluat, partim naturali partiū subtilitate, partim caliditate. omnia enim ferè diuretica sunt huiusmodi naturæ. Verùm caliditate facilius mouent vrinæ multitudinem: partium vero subtilitate procedentia humoris cruditatem scindunt ac diuidunt, atque proprietate pharmacorum efficiunt, ut per urinam potius excernantur. In passione quoq; que Diabetes appellatur, int̄erperatura quædā inauicta caliditatis circa renes caussa est. Hæc enim ita affecta, renes attractabūdos serosæ substātia efficit: hi vero ab hepate, venarūmque omni genere æqua tractione cito attrahunt, legem natūræ membris nullam seruātes. At vero quoniam ob hanc rationem accidit egestas, atque naturalis humiditas defertur à tanto humiditatū raptu, sitis non mediocris homini suboritur. Nec minores sunt potus quam sitis, & vrinarū excretiones, renibus secundum proportionem attractantibus ad se humiditates. Quamobrem multæ fuerūt vrinæ, neque hisce minores potus. Vbi vero nulla fuerit mora, & tēperatura bona, neq; inibi adesse poterit cōcoctio. Præter hæc quibus natura uenter siccus est, ab ijs uentris siccitas ef-

O

fecit vrinas multas profluere. Excrementa enim quæ excerni volunt, vbi uenter multitudinem euacuare non poterit præ morbo, qui natura ei acciderat, ad vias urinæ facto momento seruitur. Illud quoque addendum est, quod maximè fieri solet tam in colliquatione totius corporis habitudinis, quâni in mortificatione cōcentricis virtutis. Quandoquidem vbi defatigata natura est ob pessimum aliquem moibum, virtus humorum contentrix tanquam abiiceret illos dissoluit. Ipsi quidem excernuntur festinantes ad exitum. Sed quomodo momentū excundi capiant, non licet similiter cognoscere. Nāque interdum per sudorem abundatē in visi sunt profluere, interdum per ventrem, interdum per urinā multam, de qua nunc habetur oratio. Sed rationes quibus multæ vrine, quomodo cūque exant, hę sunt, reddita caussa sufficiēte vnicuique earum. Posthac dicēdum est de pauca vrina, quāmnam ob caussam parua profluat. Dicū est in iis quæ de iudiciis urinarum, quo modis pauca ueniat vrina: dicetur etiam hīc memorię reficiendę caussa, vt singulis proprias caussas reddamus. Vrina igitur pauca mingitur à siccitate ciborū, paucitate potus, item ab exercitio uehementi, atque à cæteris quæ corpus desiccare consueverunt. Scimus autem, vt cibis siccioribus excretio quæ per uentrem fit, potius apta sit: tum vero caliditas roborata consumens humiditatē corporis desiccat. Parest in ijs ut pauca vrina

spetetur, cùm non satis humiditatis ad irrigandum vniuersum corpus, & attenuantia illa veluti minuant ipsius quantitatem. Pauca quinetiā spectatur urina ob pharmaca & cibos glutinosos obstruentes meatus. Hoc enim casu neque distributio fit nutrimentorum, neque quæ distributa sunt, facilè secessi possunt. Quare accidit ut non ratione defectus, sed ob quandam obstruktionem, urinæ paucæ appareat. Simile accidit ob humorum crassitudinem, atque tenacitatem: qui nihilominus glutinosi cibi & medicamenta, cohibent exitus opportunos, ita ut intrinsecus accidit humiditatem abundare: foras verò profluere minorē quam deceat. Quod si pauca urina appareat ob multam euacuationem ventris, manifestas caussas ostendet. Nō etiam mancas, cùm iam subductio uertiis multa fieri videatur, & multitudo superfluitatis cepisse momentum fluendi per illas partes. Etenim naturæ opus est euacuare totam superfluitatem per consuetos meatus. Sin forte alter altero meatus euacuando excederit, per alterum minor quantitas euacuatur. Adde, paucam etiam vrinam profluere ob vehementiam febris, & si æger biberit plus quam consuetum est, & nihil absurdum est, febrem uehemetem humiditatem omnem superfluam consumere, quandiu si diuturnior fuerit, adipem & solida ipsa interdum attingit. Vrina itē pauca apparet, vel ob renum solorum, aut reliquorum uasorum vrinatoriorum

affectionum, vel ob facultatis expultricis torius imbecillitatem, cuius caussa evidens est, nempe vel aliqua intēperies, vel affectus aliquis instrumentalis. Sed qui librum de caussis morborum legerit, is illic edocetus cognoverit h̄c exactius. Hoc itaque pacto de urinatum quātitatis caussis, disputatio satis cūm sit, h̄ic sistatur. Reliquū esse uidetur refertur caussas colorum, atque post hāsc consistentiarum, deinde contentorum: ut omnium redditia ratione, & horum explicatis caussis, facile unusquisque credere possit membratis iudiciis, atque promptissimè & dicere & efficere ea quæ decet in eiusmodi rebus. Quienam rationem eorum quæ sunt ignorauerit, h̄uc puto nō facile posse credere iudicijs: neq; si ete diderit, posse resistere, ubi commotus à rationibus diuersis fuerit. Hoc itaque pacto caussæ quæ uisa sunt genuinæ, putantur & prædicantur esse scientiæ de urinis. Similiter aggredi disputacionem de caussis colorum opera & precium est.

DE CAUSSIS VRINARVM albarum, Cap. 5.

VBI de albarum vrinarū caussis primò dixerimus, quemadmodum in ijs quæ de differentiis & iudiciis urinatum disputauimus, ita quoque de caussis aliorum colorum tractabimus, ordine illorum h̄ic quoque seruato. Igitur (sicuti ratione demonstratum est) cūm exacta & medicis in hepatis sima parte facta fuerit concoctio

atque discretio, ita ut terrestris humor perfectè distributus sit lieni, q̄ humor is non facilè habeat restorationem, serofus verò humor sequatur vnà cum sanguine ob utilitatē quam illic diximus: bilis uero rubeæ pars maxima, atque p̄pemodum tota collecta appareat in vesicula felis: nanque eius pars quædam cum sanguine remanet, tum ut ipsum subtilem efficiat, ac facile ad distributionem faciendam, tum etiam ut adiuuet serum ad facilem diductionem sanguinis. Nanque mordaci qualitate qua pollet, irritando vim excretricē simul cum urina exit, cùm apparet inutilis tertia concoctioni. Mixta autē colorē mediocrem dat chymati, ut sensus & ratio nouit. Nempe colores urinarum eousq; participant sanguinis apparentiam, quo usque splendor humorem radians pulchrè facit. Id autē esse sanguinis munus creditur iis qui rectè iudicare nouerunt. Atq; hęc sint dicta de réperata urina. Quoniam autem verisimile est huiusmodi flauam bilem abundare & deficere, atque aquosiorē & coloratam esse, tales erunt urinarum colores, secundum eorum differētias, quales causæ fuerint. In albis igitur colorib⁹, maximè crystallo & aquæ similibus, aliquis summam cruditatē ex frigiditate naturæ ortam, aut maximā obstructionem uasorum præsertim vrinas secentium, aut bilis tingētis ad alias partes, traductionem agnoscere aliquis possit. Vrinam verò, quæ albedinē remissam ostendit, presertim qua-

vergit ad glaucum, & chatopum colorem, non
facile dixerit propter flauæ bilis ad alias partes
traductionem, sed potius ob debilitatem virtu-
tis alterantis, & concoquentis humores fieri, ne-
mo prudentium inficias ire poterit.

ADVERSVS EOS, Q VI VRI-
nas usquequaque à sanguine colorari de-
pendunt, Caput 6.

QVONIAM quidam sunt qui arbitran-
tur utinas à sanguine colorari, aduersus eos pau-
ca quædam scribere decreuimus, vt eorum er-
rorē tollamus. Scimus igitur sano manente cor-
pore, præfertim si humores in mediocritate con-
sistant, naturam nunquam excernere aliquem
ex humoribus, qui altere corpus consueverunt,
cùm eiusmodi nutrimenti semper indiga sit.
Quinetiam si natura tot machinetur pro nutri-
tione animalis, atque semper desit a completa,
non parum absurdum esse videtur, sanguinem
vnâ cum urinis excerni. Adde, sanguine rubeo
cum urina subalbida confluente, oportere vri-
nam apparere subrubeam secundum naturam.
At hoc à sanitate tantum recedit quantum ru-
beum appareat. Quinetiam quidnam prohibe-
ret sanguine semper abundante, vt non etiâ sem-
per urinæ eiusmodi spectarentur, quales secun-
dum naturam esse, ratione demonstratum est?
Præter hęc non etiam id cōsentit cum eiusmo-
di viris. Nanque rebus augentibus bilem in cor-

pore, vrinæ multæ biliosæ generantur: oportebat enī magis colorari à sanguine aucto. At hoc lögè aliter successit, quām uiri illi opinati sunt. Quinetiam qui eiusmodi multū biliosas vrinas mingūt, etiā multam bilem & euomere & egerere solent. Atque qui animaduertere uoluerit, is persuadebitut esse alias vrinas mediocres, ac hisce vicinas, quæ à rubea bili, nō à sanguine colorantur. An autem aliqua vrina vel à sanguine, vel à bili nigra coloretur, paulò inferius demostribuitur. Vbi ergo iā nouisti, quis humor maximè urinas coloret, didicistique propter quam caussam colorem eis nō imponat, eas utique albas relinquens: perquām facilē hinc cognoueris in cæteris urinis colorationes, cōprehensa methodo de coloribus. In quo cūm contingat te dubitare (id autem quod manifestum atque explicatum est omnibus in locis, tutius est ad capessendam disciplinam) non etiam nos siuerimus te vexari ab aliqua occasione, vnumquenque è coloribus, qui iampridem aliis in locis demonstrati sunt, ostendendo, quam ob caussam eo pacto urinas colorent. Accidere enim potest, vt si non didiceris, multa ignores. Igitur ultra vrinas albas apparēt subspiceæ, atque spicæ: quæ jam vim senserunt uirtutis alteratricis, & concoctricis. Quandoquidem (vt s̄pē dictum est) vbi biliosus humor nō adeptus sit concoctionem decentem, tum urinas albas apparere, atque principium colorationis esse subpallidū & pallidum:

Q. iiiij.

decenter quisquam in hisce poterit existimare concoctionis principium lumpissime cibum qui ad nutriendum assumptus est, atq; colore in situum iam excitari apparete, mediocriterq; materie dominari, ita ut si non in totum, mediocriter saltem natura attigerit concoctionem. Namque ubi bilis flava sufficenter concocta est, ipsa à sui nominis proprietate indicium facit cuius-namcoloris sit. Veruntamen si intentionem suscepit, tum apparebit rubea, & violacea, & cærulea, & brassiccea, & subnigra, ita vt iamiam ad nigrum bilem transitura videatur. Quemadmodum contrà quum abest à colore, qui secundum naturam apparet, color subcoccus succedit, atque subaureus, & spiceus, & subspiceus, atq; qui hoc deterior est. Cùm igitur hæc ita habeat, par est vt hoc pacto introducatur oratio. Vbi mediocris, atque vt decet, concoctio fit, tum flava, atque rufa bilis generatur, & urinæ apparèt sub flauæ atque subrufæ, colore bilis remisso obmissione seroſæ humiditatis, cuius color albus est. Quamobrem si dictum fuerit colores eiusmodi esse urinarum mediocrium, qui missiones sunt è flavo atque albo colore, non erit oratio ab eo quod decet, aberrans.

DE CA VSSIS SVB PALLIDO-
rum & pallidorum contentorum,
Caput 7.

C O N T E N T A subpallida (nam hoc pa-

DE VRINAR. CAVS. 249

At de eis quoque dicendum est) deteriorem indicabunt tincturam, quæ fieri solet à bili, quæ cōcoctione diminuta est. In quo si quisquam considerans eiusmodi subpallidos colores, perparū à veritate aberraturum illum putamus, si eisdē rationibus in cæteris coloribus vtatur. Nanque pallidos colores in urinis apparentes, dicere poterit esse immistiones subflavii atq; albi coloris, qui serosa substantia est: veluti subpallidus color generatur è mistione pallidi, atque fero ipsarum urinarū, idque cum in cōcoctione quodāmodo fuerit peccatum, & de pallido colore urinarū eiusmodi ratio reddi potest. Nunc vero de reliquis colorib⁹ dicam⁹, vt uniuscuiusq; caussæ reddantur. Verutamen, vt nosti, dictum est quæ sint vrinæ mediocres, & quam ob caussam sint subrufæ, & subflavæ: posthac de vrinis rufis atque flavis apparentibus referamus.

DE CAVSSA RVFA RVM ET
flauarum vrinarum, Caput 8.

T A L E S colores urinarum faciunt vnumquæque existimare humorem ipsum biliosum, aut quantitate, aut qualitate intensum, processisse eò, vt & coloratior atq; actior esset. Siquidē cum ultra flavum & rufum bilis color processerit, urinæ manifesto apparent ratione mistionis colorum diuersorum.

DE CAVSSA SVBRVB EARVM
ac rubeatum vrinarum, Cap. 9.

VRINA subrubea & rubea producitur à mistione rubèç bilis, aut à sanguinis sanie, quę impetu quodam eo fertur. Bilem autē rubeam interdum apparete, ex medicis audire licet. Ego verò sēpenumero vidi bilem eiusmodi, veluti in quodam, paulisper antequā febrireret. Tum enim venter egessit subrubea excrementa, & urinasmilem colorem referebat. At verò non oportet orationem producere in ijs rebus quę evidentes sunt. Illud potius refertur conuenit, quę utina appareat ubi exauctus fuerit sanguis saniosus. Vbi igitur abundauerit sanguis, non etiam facile ab eius naturali spiritu uentilatur. Nam cùm arcta sint veluti eius vasa à multitudine, tum sanies quodam ingeneratur in ipso sanguine. Quemadmodum in corporibus, quę nullo modo uentilantur, atque humiditatem quandam participantia iam in putredinem vergunt, pus quoddam generatur, quod à grammaticis appellatur *άρπις*, hoc est, putrescentium corporum pus: vulgo uero dicitur *μίχη*, hoc est, caligo. Hęcipia sunt signa mutationis, quę ab aliqua causa inducta est, sed significantia id quod nondum putrefactione accepit. Ergo in subrubeis vrinis apparet sanguini accessisse saniem quodam, qualis est *μίχη*, quę singulis diebus spectatur in corporibus humidioribus, sed excrenitur à uitute excretrice eam appellate. Sanies enim ea, quum rubeo colore sit (est enim veluti sanguis corruptus) fueritq; unita cum seroso hu-

DE VRINAR. CAVS. 251

more, illius colorē alterando mutat in suum. Ve
runtamen abesse à perfecta rubedine spectatur:
aque scit enim ita ut eadem substantia esse videa-
tur, qua est humor ipse serosus. Quinetiā nec la-
tere illud oportet. Nā & si quadā ex parte sero-
sus humor tingat urinam, id tamē obfuscatur in
mīstione, tam ab excedentis sanici substantia q
à colore: atque hoc pacto subrubeæ urinæ cauſe
reddi possunt. Rubea verò urina gignitur, aut
ob nimiā multitudinem bilis tubeæ, aut ob sanie
multa sanguinis, quæ impetu fertur cum vrinis.
Hęc enim multitudine excedētia parū apparere
sinunt mīstionem serosi coloris. Quinetiā cùm
exactè rubea sit vrina, & coccinea, demonstrat
sanguinē ab aliqua parte profluxisse: aut cùm ru-
pta est aliqua earum uenarū quæ ad uasa urina-
ria sunt, aut cùm trāscolantibus urinam renun-
vatis hiatus quidam & nimia raritas est. Quare
accidit ut ab hisce non patum substantiæ sanguini-
nis ipsius profluat, afficiatq; suopte colore vrinas.
Sed sermo super sanguine misto aliis in lo-
cis clarior habebitur, qui in hoc loco superuaca-
neus est. Nanq; de urinis, non de miētu sanguini-
nis disputare nunc propositum est nobis, cuius
oratio dimititur. Posthac uero dicendum de
colore vīnco uocato, atque de alijs qui deinceps
sequuntur.

DE CAVSSA VRINAE
vineæ, Caput 10.

QVINA M sit color vineus appellatus, in iis quę de differentijs urinarum, explicauimus; quidq; significet, docuimus. ubi de iudicijs actū est. Nunc verò subiungendū est oratio de causis, ob quas hic color produci soleat in urinis. Igitur in ijs qui multū eucurrerunt atq; laborarunt accidit, ut urina eiusmodi coloris appareat ob sanguinis afflationem. Nāque ubi assiduus, & vehemens motus sanguinem calc fecerit, arque plus iusto inflammauerit, recludaré que in urinariis meatibus efficerit, tum collectione vtrorū que color vineus produktus appareret. Neq; cuiquam id mirum sit, vbi etiam globuli sanguinis in curini per sudorē distributi, cùm & à labore & solis æstu interdum homo corripiatur. Ego quini mō in quodā iuueni id ipsum memini ne vidisse. Nanque ipse amicī que complures sub **C**anis orrum ab urbe profecti, uenimus ad nundinas qualdam oratuii sanctum qui illuc maximopere à cunctis venerabatur, arque illuc distenti sumus spectando multa ob ornatum usū digna. Neq; tertia diei hora clapsa erat tum cùm eo peruereramus. Atque post vota facta deo, paulisper etiam immorati sumus. iamque metidies aderat cum redire cogitauimus. Ergo sole adusti, ad crepusculum domū peruenimus, maximo per eam diem labore tolerato. Nam partim quia nemo nostrum cōsueuerat fatigari longa via & æstu, partim etiam q; vnusquisque erat molli corpore, vehemens æstus nos corripuit.

Verūtamen ipso statim tempore nōumento illo solutus sum: vñus verò ex eis qui nobiscū vēnerant, qui etiam molliori constabat corpore, quōdque ex facilī afficiebatur, erātque ipse quoque homo liber, vt præ se ferebat, nōumentum ob viam & æstum suscepit. Nā postera dies demonstrauit vt ipse ab itinere eo offensus esset: venter enim cum stimulauit. Quare accessit ad chytrōdām, atque subnigrum humorem excrēuit. Quem ubi aspergit, iūxit absportari, ac veniēs ad me, passionem enarravit, rogauitque quidnam sibi vellet eiusmodi excrementorum mutatio. Igitur ipsum cū nouissem cōsuetum esse secare venam, atque multo iam exacto tempore non usum esse eo more, item esse calidum hominem, atque ad patiendum habilem, addens quoq; hesternum iter, tum certo cognoui eum sudauisse, atque sanguine per superficies internas venarum assato, ac deinde attracto ad ventrem, directoque ac egerendū, ac tandem excreto per sedem apparuisse eiusmodi excrementorum genus. Quamobrem hinc ratiocinatus de vineis urinis, subiunxi etiā hoc in loco, vt generentur ab eisdem causis, in quo oportet studiosum fidem adhibere rationi. Et hę ipsę in sanis corporibus & dicuntur & apparent. In ijs verò qui à febribus vēhemētibus corripiuntur, vrina demonstrat saniem sanguine abundare, atque putrefactare quoque & vri: & hac ratione mutari in specie bilis flauz, atq; diffugisse ideas

exactas colorum vtriusque humoris usque adeo
ut nihil proprij remanserit : vineum uero colo-
rem itavocatum, produxisse colorem sanguinis
transmutati in bilcm Atque ratio de colore vi-
neo hoc pacto redditur.

DE CAVSSA VRINARVM
passarum, Cap. 2.

PASSEVS quoque color longius à me-
diocritate manet, atque maiorem alterationem
adeptus est. Siquidem à bili flaua mediocris ra-
tiōne generata, mediocris urina proficiscitur.
Quantum verò illa ab eo quod decens est, ex-
cesserit, tantum quoque vrina mutari depon-
stratur. Flaua bilis nimis rūni eiusmodi exassata,
atq; veluti violacea effecta, adeo ut paruo quo-
dam momento indigeat ad trāseundum ad idē
humoris melancholici, vbi penetrauerit ven-
atum substantiam, passum colorem in vrinis
ostendit.

DE CAVSSIS VRINARVM
viridium, Caput 12.

VRINARVM viridiū ita vocaturū quę-
cunque ob liquefactionem pinguis generatur,
hæ clariores, atque ad oleaceum colorē vergen-
tes producūtur. Funt autē eiusmodi vrinæ à mi-
stione pīguis colliquati, quod in oleaceū colorē
mutatū est à circūueniente febre. Quæ verò ad
nigredinem magis inclinant, hæ adumbrata ui-
riditate fulgent, sed multitudinem violaceæ, at-
que cæruleæ sic appellaræ bilis ostendunt. Hæ

DE VRINAR. CAVS. 255

enim quæ multum virides sunt, parua quadam mutatione indigent, ut ad nigrę bilis speciem transeant. Ab hisce nanque nigri colores generantur. Atque viridis color, ut dictum est, fit ob excessum prauissimæ bilis exauctæ quantitate & qualitate, atque ad aliud bilis genus iam adductæ.

DE CAVSSIS VRINARVM VENETARUM & LIUIDATUM, Cap. 13.

VRINA veneta atque liuida, item etiam nigra, & à frigiditate & ab humore nigro generantur, differentiāq; qua mutuò differunt, ostendunt quātitatem & qualitatem humorum eiusmodi vrinas tingentium. Similitudine verò speciei arguunt vnitatem illorum. Unius enim speciei caloris communicant. Neque paruam differentiam inter se habent in intensione & remissione coloris. Quinetiam neque semper ab eisdem causis omnes productæ sunt, sed veluti diuerso modo. Quandoquidem veneta ob caliditatem non fit eiusmodi, neque liuida quoque, sed interdum ob frigiditatem, interdum ob nigrum humorem. Sed liuida superauit venetam, qua fit ob plagas, interdum & lora incussa homini. Niger verò vrinæ color, & ob frigiditatem valde exauctam, & excessum caliditatis, & ob influxum humoris nigri, atque ob extremam mortificationem. Quæ, ni fallor, eris in iis quæ de iudiciis transacta

sunt, nunc tamē subiunxerinus cauſas, quæc
cōgruere existimantur. Igitur liuida quæ ob plā
gas fit, ostēdit magnam sanguinis mortificatio-
nem factam esse. Plagis enim distractahentibus, at.
que mortificati bus sanguinē, sanguis verò mor-
tificatus subnigrescere conlueuit, qui sero tan-
dem à virtute excretice per vētrem pulsus, si-
mul & per vrinaria vasa ostēdū huiusmodi vri-
nas, atque etiam excremēta. Interdum verò im-
perium excundi capiens per alterum meatum,
alterū prætermisit. Quod hac ratione capitur:
Namque quæ vrina nequivuit demonstrare, hæc
venter excernens ostendit: veluti contrā, quæ
venter non potuit excernere, hæc ipsa demon-
strarunt vrinę. Ut ipse interdum spectauit vrinā
albam atque tenuem, excremēta verò per quam
bilioſa vidi. Quemadmodum aliás alba excre-
nente ventre, non paucam bilem adesse corpo-
ri vrina significavit. Verūtanien cùm hoc ipsum
minus sit iudicari facultatis, in illa relinqua-
tur explicanda. Nunc verò quæ deinceps sunt
sequendo dicamus. Veneta igitur & liuida & ni-
gra, denunciant bilem nigram à qua tinguntur,
testanturque frigiditatem non aliter quam cali-
ditatem, præsertim in vrinis nigris. Frigiditas
autem solētē nigrescere humores, quemadmo-
dum immodica caliditate, discere est ex his. Fri-
giditas enim contrahendo spissat corpus, veluti
assidue videte licet in nubibus. Hæc enim quan-
tum spissitudinis admiserint, eo nigriores spe-
ctantur

Quantur pelluentia abeunte ob spissitudinem.
 Quinetiā nihilo secius ob mortificationē profectā ē frigiditate, solet nigrescere vrina. Is enim
 color proprius est mortuis corporibus. Quoniā
 vita opponi dicitur morti, omnino etiam pro-
 pria viuentium, opponentur mortuorum pro-
 priis. At qui si subalbida, atq; subrufa sanis redi-
 datur, quænam reddi possint magis propria iam
 mortificatis quam nigra, quæ sortita sunt colo-
 rem hunc omnium extremum? Caliditas quin-
 etiam solet nigrefacere urinam exassando, &
 adurendo materiam contentam in venis. Quē
 admodum etiam in carbonibus extinctis appa-
 ret. Hi enim ab ignis caliditate nigrescunt, lusci-
 piētes illam in humiditate, quæ in eis inest. Sin-
 gulis etiam dieb⁹ spectare potes homines quod-
 rum extremæ partes liuidæ atque nigrae effectæ
 sunt ab excessu frigiditatis. Quin & vlcera quæ-
 dam prava, etiā Anthraces appellata, quæ ver-
 gunt ad nigrum colorem ob immodestiam cali-
 ditatis. Ego nimirum memini vidisse urinam ni-
 grā, cùm frequens essem in loco vbi medici ver-
 santur. Venit quidā matulam ferens, in qua uri-
 na veneta & subtenuis spectabatur. Veruntamē
 is vbi urinam fecisset, nequivit venire erectus,
 sed venit valde incurvatus: nā senserat circa re-
 nes uehementes dolores. Retulit quoq; prius-
 quam incisa ei fuisset uena, mediocriter doluisse
 ex renibus, atque satis sanguinis fluxisse. Postea
 verò dolores uehementer exauctos, ita ut praeudē

afficerint hominem. Erat autem tum hybernū tempus, atq; fortuna quadam plus quām decebat frigidū. Igitur hēc videns & audiens, considerauit inimicū dicāti quandam frigiditatem in causa esse, dixi queopus esse, vt calidioribus viceretur. Vos autem decet ciuiusmodi res contemplari, atque discere enī, quēd frigiditatis excessus ex numero vrinat: ciuiusmodi repræsentet. Sed oratio de causis colorum, tum quia fatigatis, vt arbitror, tractata est, hēc finiatur: tum etiam quia alię questioes in hisce qua de causis vrinatum disputantur, pertractand⁹, orationem ad se trahunt. Redditio igitur caussarum in ijs quę particula sunt, longa, vt arbitror, oratione indigebit: neque eam valde certam adipiscetur, ob id quodd particula nulla mensura, numerōque nullo definita esse compertum est. Quinetiam iis qui vniuersalibus quibusdam definitionib⁹, quoad fieri posse, determinauerunt generalia, atque redditidere illorum caussas, superuacaneum esse uidetur, si item interrogauerint particula, qua in vniuersalibus definitionib⁹ comprehenduntur. Praeter haec conuenit ut facta disputatione de consistentia vrinarum reddantur caussæ, qua illarum esse existimātur. Cūm igitur duæ sint qualitates actiue & effectiue, duæ item passiue, ac harum quilibet sit aut dominans, aut vieta, omnis concoctio, & cruditas gignitur, in quibus species consistentiarum consistunt. Concoctio

DE VRINAR. CAVS. 259

enim (ut ait Philosophus) est perfectio à calido naturali & genuino facta, ex passiuis oppositis. Hæc autem sunt propria in unaquaque materia. Cum enim ipsa concocta fuerit, tum perfecta est, & extitit, atque principium perfectionis à caliditate naturali iactum est. Quanuis etiam ab aliquo externo auxilium ad perficiendum præstetur. Finis vero ad propriam aliquam, atque definitam speciem transigitur. Cruditas autem accedit ob horum ipsorum contraria, scilicet quia materia non regitur à calore naturali, aut ob eius prauitatem, aut excessum, aut ob aliquam intemperaturam, quæ occupavit naturalem caliditatem. Atque (ut de hac re summatim dicam) concoctio est à caliditate naturali cuiusvis materiae in speciem definitam, propriam concoquenti mutatio. Namque cum materia fuerit mediocris, eique naturalis caliditas fuerit dominata, tum concoctio fit secundum ipsius rationem. Atque excrementorum excretiones capiunt substantiam secundum proportionem expeditam.

DE CAVSSA CONSISTEN-

tiarum, Caput 14.

VRINAE consistentia mediocritatis apparens, etiam concoctione exactè facta ostendit. Atq; quatu illa à mediocritate distiterit, tātu quoq; concoctione à perfectione aberrauisse, atq; quoq; modo

R ij

excidisse demonstrat. Quoniam verò urinæ tenues atque crassæ, & quæcunque medicinæ substantiam effugisse uidetur, ut diuersam aliquam substantiam adeptæ sunt, ita arguunt naturæ ipsius incoctionem: decens esse probatur ut causæ earum reddantur, ut cōgruere putantur. Igitur quia naturalis calor dominando cibo & potui atque humoribus internis, suæ natura concoctiones ut decet efficit. Si verò acciderit aberrare aliquo pacto, cruditas in hisce aderit, ut iam dictum est. Atque tenues urinæ apparentes demonstrant caliditatem naturalem excidisse ab eo quod conuenit: aut quia superata est ab aliqua potente frigiditate, aut quia extranea & corruptrix caliditas aliqua occasione præcedens, occupat caliditatem naturalem, ita ut hæc obscuratur, atque ab actione propria prohibeatur. Id autem ita se habere videre licet in cibis qui elixantur. Namque minus elixantur ab igne illa quæ contigit elixari sub sole uehementer radiante, quam quæ in vmbroso & sole minus illustrato loco. Veluti quoque quæ contigit sub aëre maximè frigido elixari, minus elixantur, quam quæ in aëre tepido elixantur. Illic enim solis calor calorem ignis attrahens, hic verò uehementis frigoris vis caliditati ignis repugnans, efficiunt ut minus in ijs coquenda elixentur, quam quæ non in eiusmodi locis elixantur, tanquam nihil impedimento esse cōtingat. Quamobrem hinc accidit ut obsonia minus co-

cta sint. Quinetiam quæ sub dño & stuante aut frigido elixantur, ea incocta sunt eo tempore, quo cocta sunt ea, quæ in umbrosa & calidiore domo elixantur. Idem etiam discere licet in lucernis. Nanque ubi lucernæ minori maiore admonueris, tum minor ab excessu maioris laguescer, si nō etiam extinguitur. Atq; h̄c sola quantitate variata lumina idipsum patiuntur, illuc verò etiā differentia qualitatis, quæ in eodem est genere. Quamobrem oportet vitum prudentem intelligere compositionem ex utrisque differentiis, idque querere par ratione iis quæ fiunt in erroribus concoctionis. Nam quantum concoctrix & alteratrix vis ab aliqua qualitatibus actiuarum prædictarum passa fuerit, tantum consistentiæ mediocritatem effugerint versus tenuorem consistentiam. Idque maxime accidere videtur, ubi int̄peratur & simplices fuerint intensiores. Vbi verò uis concoctrix non per se patiatur, aut ab aliqua intemperatura, sed ab aliquo excessu materiae, tunc potius urinæ crassiores apparebunt. Decet quinetiam, ut si tractu temporis naturalis calor languescat, aut contra materia ipsa excrescat, urinæ diuersæ & crassæ spectentur. Et cum natura concoquere aggreditur materia, quam nōdum omnem perdomuerit, urinam de tenui in crassam mutari ostendit. Quin cum vel à frigiditate dominante, vel ab externa caliditate impedita, minus assequatur ut faciat officium suum, quatenus ipsa superare non potens aggreditur.

R. iiij

concoctionem, vrina tenuis profluit, atque naturalis caliditatis magna debilitas adesse demonstratur. Ad huc, cum natura cœperit materię dominari, ipsam habilem ad terminandū efficiens, quatenus minuit illius malitiam, ac materię reliquā excitatur atq; crassescit, mediocre quoddā capiens momentum eundi ad bonum, tum concoctionis principium indicatur. Namque cum à principio urinæ apparuerint tenues, idque non ob aliquam nudam intemperaturam, nunquam ad mediocritatē fieri poterit mutatio, si prius in eis nō ingenita fuerit crassitudo. Illæ enim urinæ, veluti & experientia & ratio demonstravit, arguunt magnam virtutis debilitatem, atque eò potius quod cum coloribus peioribus inspectantur. Crasse uero indicant pugnare quādam naturæ, atque certanien ueluti nitentis, ut dominetur materię, atque iamiam forte dominantis, si non apparuerint in urinis substantiæ vehementer crassæ. Hic enim par est, à materia tanta subactam naturam succubuisse. At vero quod possunt quidam opponendo dicere: namque si tenuia extremitate cruditatis sunt, mediacria uero optimæ concoctionis, oportebat subtenua, sed non crassa apparere signa naturæ incubentis concoctioni. Quibus respondendum est ut decet, arque explicandæ sunt, quæ existimantur esse ipsarum urinæ substantiarum. Igitur cum hominū qui à morbis correpti sunt, alij ob intemperaturā simplicem aliquā auctam

patiuntur, alij ob abundantiam alicuius materię
 qui ob intemperaturam ægrotant, vt dielū iam
 est, ab ijs potius tenues urinæ p̄fliūr. Qui ve-
 rò ob aliquam materiam plus iusta auctam do-
 lent, ab ijs in initijs ægitu linum frequentius v-
 rinę tenues minguntur, quæ procedere tempo-
 re crassę scūt. Interdum etiam ab initio vniuscu-
 iusque crassa inspiciuntur. De qua unū vnaqua-
 que referendum est quod dēbet. Igitur eorum
 qui ob nudam quamcunque intemperaturam
 ægrotant, urinæ perquam tenues apparent, mi-
 nus verò tenues spectantur pugnante etiam na-
 tura: sicuti mediocres proueniunt, cùm domi-
 nata fuerit. Nanque horum ipsorum primum
 accidit ob extremam naturę solutionem ne-
 queuntis assurgere eò, vt officium suum effice-
 ret, ita vt urinæ materia prorsus inelabōrata
 relinquatur. Alterum verò ob patuam ipsius
 restorationem, quia iam aggreditur. Tertium
 quoque ob dominatum nullo aliunde impediē-
 te. Testabuntur hanc rationem etiam colorum
 mutationes. Atque ob eiusmodi caussas appetēt
 vrinę tenues, & subtenues eorum, qui ab aliqua
 nuda intemperatura correpti fuerint. In eis ve-
 rò qui minus sanè habent ob aliquos humores
 qui excesserunt, etiam diutius vrinę apparent,
 nonadūm aggrediente natura, perinde ac si adi-
 hue esset morbus crudus. Atq; quātū vrina fue-
 rit tenuis, rātu cruditas adesse existimatur. Cùm
 igitur tanta fuerit materię cruditas, nihil ca-

ratione paratur ad excretionem, virtute reten-
trice, materiam ipsam quoque continente, atque
virtute naturali pro viribus nitente concoctio-
nem imponere. Ergo cum hoc ita habeat, at-
que neque natura queat concoquere materiam,
neque cibus ac potus foris suppeditati, mensu-
ris concoctionis expenduntur, naturali virtute
intenta ad maiora: sit ut ob hoc tenuis urina, non
crassa ob illud appareat. Veruntamen ubi natu-
ra uincit materiam, tum cruda concoquuntur
presertim si per uentrem ac urinā secedere de-
beant, tum urinæ demonstrantur crassi-
tudinem non mediocrem. Conuulsa nanque
materia superflua, ad exitum dominante quo-
dammodo concoctrice virtute, etiam urinæ
demonstrantur crassæ. Quare plerique ab
hoc signo coniectantes excrementorum impe-
tum eundi deorsum, ausi sunt predicere futuras
esse uentris excretiones non paucas. Sed cum id
ipsum sit pars facultatis prognosticæ, par est ut
serueretur quousque illuc verum sit. Nos vero ab
iis quæ sunt nobis evidētia, subiunxerimus etiam
hoc ad propositæ rei confirmationem. Nanque
consuevere in superficie huius corporis tuno-
res quidam varij generari. Quorum alij nonun-
quam quicquam puris, aut puri similem humi-
ditatem continent, ita ut quoties ipsos discede-
ris, carnem inuenieris extraneam. Alij vero attrahen-
tes ad se cunctam materiam, tractu tempo-
ris concoquunt, atque alterat in puris speciem.

Deinde siue casu, siue arte superfluitatem puris euacuauerint, ad id quod secundum naturam est, reuertuntur. Sed tum tumores hosce si in initio discideris, quoniam morbus adhuc crudus est, nihil humiditatis hauseris, preter sanguinem natura congruentem membris. Sed si in initio concoctionis eos secueris, inspexeris pus subercentum. At si in ipsa vehementia seruaueris tumorem integrum, ac deinde iam protracta concoctione diuiseris, aspiceris pus syncerum atque concoctum fluere. Hæc sunt conferenda à te cum vrinis, ô vir optime. Nam in illis crudo etiam manete morbo, nihil in vrinis, cæterisque excretionibus emititur, sed paruum quoddam ejicitur, morbo incipiente inua-lescere. Cum vero vehementia iam affuerit, concoctio tum perfecta materia gignitur, ac vrinæ crassitudinem capiunt, materia deorsum versus descendente. Vrinæ enim crassæ semper fuere signa humorum quorumcunque aliquo pacto implétiū ventrem, & intestina, atque hepatis partes cauas. Verutamen quando hæc significet ventris excretionem, & quando non significet, explicabitur in ijs que de præuidetia. Et ut omnia uno verbo dicam, sic habeto. Vrinæ tenuissimæ extremam quandam debilitatem naturæ, atque cruditatem argunt, ob defectum caloris natui. Crassæ vero factæ, atque eiusmodi manentes vel etiam constituta, ostendunt primò calorem genuinum concoctioni incumbere,

deinde dominari quodammmodo . ueruntamen nondum eò peruenisse ut integrè concoxerit , siue à quantitate vel qualitate humorum , siue à propria laxitate languescentem & obscuratum . At vero quoniam dictum est vrinas tenues appatere ob obstrukcionem , referend⁹ etiam in iis quæ tenuitatis cauſa existimatur . Ergo cùm vel circa renes , arque reliqua uasa urinaria , vel circa aliquas particulas potentes coercete , ut vrinæ mediocres exent , obstruclio aliqua non patua gignitur ab aliqua affectione , tum urina per angustias , veluti per defæcatorium colata perquam tenuis exit . Neque mirum uideri poterit , quod spectare est in iis quæ singulis diebus facilitatur . Quidam enim cùm uinum limosum & crassum fentiunt , illud defæcatorio ſepenuero colint , arque decenter attenuant colaturis auferendo crassitudinem , ita ut pellucidissimum uinum efficiant . Simile fieri in urinis colligere oportet . Quamobrem ubi acciderit , ut ob aliquam obstrukcionem urina tenuis apparet , tum quis cauſati potius debuerit meatus obstructos esse , quam virtutis concoctricis debilitatem . Sed de concoctione & incoctione atque materiæ cruditate , sufficiens iam facta disputatio hoc pacto maneat . Atque ab hisce difſcat vnuſquisque hisce studiis incumbens , quod vrinarum substantiarum alia ſequuntur concoctiones humorum , alia incoctiones , alia quoque cruditates . Mox vero par est disputare de

causis contentorum in vrinis

DE CAVSSA CONTENTO-

rum albotum,

Caput 15.

QUE V E M A D M O D V M concoctionis
& concoctionis quæ in ventre, & cauis hepatis,
atque vicinis insignibusque vasis fit, consisten-
tia urinarum potissimum signa extitere: ita
quoque concoctionis, quæ in genere uena-
rum perficitur, potare oportet contenta signa
esse. Quamobrem dicendum est primò de his-
ce, atque de coloribus, qui una cum con-
tentis apparent, atque quæ causa existatur eorū
esse. Deinde de substantijs contentorum,
atq; locali transmutatione, de que reliquis quæ-
cunque in eis suspiciuntur. Contenta igitur
mediocriter alba & lœuia & æquabilia testatur
sanam virtutem esse in tertia concoctione. Nā-
que sicuti in sanguine perfectè concocto colo-
mentum apparet subrufum, atque subflavum,
cui opus fuit humore colorante, ita oportet
considerare quoque in ipsa concoctione,
quæ in genere generum agitur. Siquidem san-
guis nondum perfectus generatur cibo suc-
cificato in ventre, distributo, atque in hep-
atis concavitatibus alterato. Sed ubi idem pur-
ic alteratus ac perfectus fuerit in genere ye-

narum. Atque ratione compertum est , h̄c atque in concoctione quæ in venis , excrementū ac inutilem substantiam vrinam esse : illic verò & in concoctione quæ in vētre & intestinis , superfluitatem esse excrements , ac utraque signa esse . Quin & ut pus à mediocri concoctione hoc consequitur ut exquisitè album sit , ita ratione compertum est , sanguinem ad album colorem vergi , cū de colore suo transmutatur legib⁹ naturæ alteratus atque transuersus . Fidem etiam faciunt humores , tum lac , tum semen : quippe quæ de sanguine mutantur in album colorem . Ergo & cōtentia in vrinis similem rationem servantia , signa sunt sanx concoctionis . Demonstratum enim est , h̄c ipsa excrements esse sanguinis exactè concocti in venis . Quod enim non mutatum est in meliorem mutationem aquæ alterationem , id in hanc speciem , ut mutantur sī , mutatur à virtute naturali vincente . Ob h̄c igitur contenta , alba reatè esse videntur & appellantur . Veruntamen non intensam habet albedinem , eò quod neque modo puris mutantur . Si enim substantiam puris suscepissent , etiam eiusmodi ratio redderetur colori secundum naturam . Quæ verò intenduntur in albedinem , h̄c potius soboles humorū pituitosorum esse probantur , aut sanguinis imperfecti mutati in similitudinem puris à potentia virtutis alteratricis .

DE VRINAR. CAVS. 269
DE CAVSSIS SVB PALLIDO -
rum & pallidorum ac biliosorum conten-
torum in vrinis. Cap. 16.

IN quibusunque vrinarum contentis sub-
pallidus & pallidus atq; biliosus color apparue-
rit, in ijs ob eiusmodi caussam inspectari oportet. Quando aliquis eiusmodi humor abunda-
uerit, aut cum sanguis ipse corrūpitur in bilio-
sam & alienam qualitatem: aut cùm multa sit ci-
borum sumptio, maximè qualitatem eam gignē-
tium: aut cùm eiusmodi humores intrinsecus
excreuerint: aut cùm alia quævis similis affectio
& victus ratio habita fuerit, quæ efficere soleat
paria prædictis: non autem facile potuerit natu-
ra expellere omnem speciem humorum eiusmo-
di: aut tempore lōgo laborans, aut à multitudi-
ne vieta: sit ut eiusmodi humor biliosus in ter-
tia concoctione redundet. Idemque mixtus san-
guini, atque redundans in genere venarum, at-
que quoad fieri potuit, inde abiectus per con-
tentia in vrinis, præstantem in venis humorum
qualitatem ostendit. Nanque à rebus excretis
expenduntur quæ præsumpta sunt. Itaque na-
ture inspectorem oportet per omnes colores,
consistentias, & contenta discurrentem, & sigil-
latim ex pendentem quæ in his sunt, ac analogias
& proportiones exponentem sic pronun-
ciare, atque ita quispiam faciens, parum abeo,
quod rectum est, aberrarit.

ACTVARI
DE CAVSSIS CONTENTO-
rum subrubeorum & rubeorum atque
cruentorum. Cap. 17.

DE subrubeis tubeisque, atque cruentis contētis ea referte satis fuerit, quæ cùm definita non sint, ab ipso sensu discere licet. Nanque vbi humor sanguineus fuerit promotus ad concordiam meliorem, quod tanquam non assumendum visum esset, nō adeptum fuerit permutationem secundum naturam quòd vinci non posse, aut ob multitudinem excedentem medioeritatem, aut quia virtus contraria quę illic est, debilitata est v̄isque adeo, vt etiam optimos humores abire sinat, tum contenta eiusmodi producuntur. Quandoquidem si virtus illic superior fuerit, perquam facilè omnia alterarentur, atque mutarentur. Sicuti contraria si quicquam illa passa fuerit, etiam cōtentā spectantur auersa ab eo quod sanum est.

DE CAVSSIS CONTENTO-
rum fuscorum & liuidorum atque
nigrorum. Cap. 18.

FVSCA in vrinis contenta, & liuida, & nigra inspectatur, aut ob mortificationem vitalis virtutis (nam in hanc speciem mutatur mortificatus humor) aut ob humorem nigrum, qui illic ab aliquo loco cucurrit, vel illic genitus est,

deinde ut in vrinis subsideret, profluxit: aut ob sanguinem mutatum mortificatumque, atque cum vrinis commixtum. Quandoquidem ubi cum sanguine simul distribuitur humor iste melancholicus, eò quod excretrix virtus debilis est, etiam usque ad tertiam concoctionem ibit. Inde vero expulsus à residua etiam animali virtute, idem mistus cum contentis, ipsa colorat: ita ut si mediocris fuerit, reddet fuscos atque liuidos colores; nigros vero efficiet, si qualitate & multitudine excederit. Atque hoc patet melancholicus humor redundat, & priusmodi caussa extraductus apparet. Quintam accidit, ut interdum contenta videantur nigra, cum sanguis existit melancholicus, aut eò quod à cibo eiusmodi succum gignente sit, aut quod bilis, aut sanguis in huiusmodi humorem tempore mutatus sit, aut ob aliam qualicunque causam. Nanque ratione & usu id ipsum comprehensum est. Assumitur enim à natura omnis sanguis, qui purus est in tertia concoctione: qui vero mutatus fuerit in bilem nigrā, hic separatur à virtute excretrice. Sed tamen id orationi huic addatur. Nam ubi sanguis mortificatus, atque versus fuerit in colorem nigrum, aut ob tormenta, & scuticas homini incusas, aut ob virtutis remissionem, ac mortificationem, tum hunc ipsum natura tanquam superfluum illinc deriuat, atque tum vrina eiusmodi excretis contentis abundat. At oratio

de causis colorum , quos in contentis esse contingit , hoc pacto finiatur , dictis à nobis quæ sunt necessaria . De quantitate verò contentorum docere iam par esse uidetur . deinde de ceteris iis quæ super ipsis quæruntur .

D E C A V S S I S Q V A N T I T A - tis ac substantiæ contentorum . Cap. 19.

M V L T A contenta urinatum , ut multum nutrimentum corpori distribui , ita robur quod-
dam alteratrici virtuti adesse significant . Cùm
enim materia deerit , ac naturæ robur affuetit ,
non tum efficit abundantē nutritionem . Quòd
si semper materiam agglutinarit , atque alsimi-
larit , semper quoque eiusmodi cōsumptionem
sequetur excrementorum multitudo non par-
ua . Nō enim par esse compertum est , ut in qua-
cunque distributione nutrimenti , quæ corpori
fit non etiam excrementum aliquod separetur .
Quamobrem cum multum alimēti natura elab-
orarit , multa quoq; excrements adesse necesse
est . In quo nec illud ignorare oportet . Nanque
alteratrice concoctricéque virtute ipsa ab alia
quauis caussa obscurata , plurima excrements fe-
rentur . Veruntamen hęc ad crassitudinem ver-
gunt , dum concoctionem exactam effugiunt .
De quibus paulo inferius , vbi de contentorum
consistentia tractabimus . Nunc verò de pau-
citate contentorum dicendum est . Atque hac
paucā contenta explicatum est quòd ob inediā
& exer-

& exercitia, atque obſtructiones, & concoctiones tardas generantur. Ergo virtute nutritiua potēte, & materia abundante, huius meliora affumuntur, peiora verò expelluntur, quę excrementa ſunt, et ſi hæc etiam affumatur. Quando verò conueniens & pura nutritio ex toto defecerit, etiam contenta in vrinis ratione eadē quātitate minuūtur. In ijs verò qui multum ſeſe exercent, etiſi nutrimentum multum adſit, contenta tamen minora in vrinis apparent, eò qđ in eiusmodi corporibus excrementa conficiuntur & tenuantur, atque per occultas trāſpirationes abeunt, ita vt paucum quiddam relinquatur arctatum in exitu, atque cum vrina descendens neque mirum eſſe poterit, ſi cōtentia pauca ſpectentur, meatibus obſtructis, atque crassō per angustias, quas fecit ſola ſubtilia tranſire ſinen- te: atque hoc in loco oratio de quantitate contentorum ſiſt at curſum. Posthac dicendum eſt de cōſistentia, hoc eſt quam ob cauſam tenuia vel crassa contenta ſpectentur. Hoc enim pacto reddita vbi fuerit ratio, ſeruatus erit ordo vt propositum erat. Igitur contenta tenuia, cùm pura fuerint, ac non facilē affurgentia, cùm matula commota ſit, ſignificat magnam quandam debilitatem naturæ in tertia cōcoctione adēſſe. Si enim hæc firma eſſet, fortalē gigneret in ea concoctione mediocrem ſubtantiam. At vero nunc quemadmodum circa primam & ſecundā concoctionem peccari contingit (illuc enim te-

nuia & subhumida fiunt excrementa : hic verò
albè atque aquæ vrinæ) ita in tertia concoctio-
ne peccati solet. Contenta enim tenuia ac inde-
finita, minùsque domita à calore genuino ma-
nent. Quinetiam quæ a parent tenuia ob crudi-
dum humorē tenuatum, veluti in iis quæ de
iudiciis vrinarum scripta sunt superius, dixim⁹,
ea ab roborata iam genuina caliditate fiunt, atte-
nuante ac dissipante omnem crassitudinem ma-
teriæ, quæ venis inhæsit ob humorum crudita-
tem. Similia hisce singulis diebus in his quæ in
aëre fiunt demonstrantur. Quādoquidem in il-
lis solis calore eminente, omnis crassitudo cor-
poris nubium attenuatur, atque in aerem con-
uerta dissipatur, ut eodem calore superato co-
guntur nubes, atque crassescunt. Adhæc ob
multam constructionem nigrescunt, ita ut hor-
ridum etiam insulkum terrenis minitentur. Hoc
item exemplum satis esse poterit in crassis con-
tentis vrinarum ostendendis. Nanque genuino
calore debilitato, non etiam facile hinc humo-
res & domari, & attenuari possunt. Nanque ca-
loris ipsius in humoribus proprium est, tenues
& veluti indefinitos humores cogere, & defini-
tos reddere concoctione: crudos verò & cras-
sos attenuare & concoquere. Atque crassitu-
dinem accidit in contentis inspectari. Quæcum-
que enim eorum quæ ad nutriendum assumentur,
non cuicta concoctione ob aliquam im-
pedientem causam, eadem aut tenuia apparet

aut crassitudinem habentia sunt, utraque diffusientia mediocritatem concoctionis. Quæ verò contenta videntur crassitudinem habere natura, ratione crisis excrementa expellente, id ob virtutis excreticis robur potius sit, quæ mala & inutilia expellit, cum præsertim illuc impetu feratur. Quinetiā cōtentā quæ videntur esse crassa ob electionem puris, oratio qua de iudiciis acta est, docuit. Caussam verò reddet oratio de concoctione. Quandoquidem quæ exactè concocta esse apparent, ea mediocrem secundum genus consistentiam capiunt: quæ verò aberruerint ab exacta concoctione, illa demonstrantur aut tenuiora, aut crassiora. Hinc etiam censendum de pus efficientibus. Nanque pus mediocre esse videtur, quod genitum est cōcoctione vincente, idēmque crassius quibusuis contentis spectatur, tenuius verò sanguine spissio. Sed de pure rationem aliis in locis discere poteris. Quare hīc relinquatur, vbi non adeò opportunitati est ut tractetur. Nos verò cum de substantia contentorum, quæ in vrinis apparent, disputationem, decet ut etiā de hypostasi orobea, furfurale, laminea, atque similacea doceamus.

DE CA VSSIS HYPOSTASIVM
orobearum, furfurlearum, laminearum, & similacearum, Cap. 20.

QVA species sint eiusmodi hypostases, dictū est in tractatu de differentiis vrinarum, & quid

sibi velior, in iis quæ de iudiciis scriptum est, Nunc vero ipsarum caussas explicemus, atque oratione absoluimus. Igitur cum febris ad carnem usque processerit, ita ut eam & iungat, & liquefaciat iam antea consumptio pingui, tum in fundo matutine subsidet quantum de substantia carnis depastum est. Non enim in eo fundo sublimatur, neque errat eiusmodi combustum ita facile, quemadmodum fieri solet in contentis quæ specie similia sunt huic, sed semper fundo hetero, naturali quadam grauitate iacentis. Atque quod hoc pacto febris peruenit ad partem corporis informem atque crassam, etiam hypostasis eiusmodi reddidit. Quinetiam in hypostasi fuisse quædam figura seruatur contentis, à qua etiam nomen deductum est. Namque postquam vis febris attigit duras corporis partes, eiusmodi fuscures apparent, ueluti frustula quædā abstracta à corpore præ duricie renitente. Siquidem eorum quæ ab igne soluuntur, alia liquefaciendo soluuntur, alia frangerendo & scindendo, ueluti ea quæ obtinuerunt substantiam duram ac rigidam. Atque quod corpora duriora fuerint, eò frusta maiora euadunt. quippe q[uod] ignis impetu primo resistunt, deinde cedentia uincuntur magis, quam quæ humidam substantiam sortita sunt. Quemadmodum singulis diebus videtur licet in singulis rigidis atque lapidibus. Dissolunt enim non parua frusta ab hisce cum adiunguntur: quæ vero soluuntur liquefactione, ha-

comparantur seu, & cere, atq; similibus. Quā obrem & adeps & caro hisce similis est. Ob hāc rationē quō febris magis attigerit solidiora corpora, eo maiora & euidentiora frustula abscissa videbuntur. Idem etiam discere licet ab hypostasi laminea & similacea, quę sunt frustula partium solidarum à febre hætica incēsarum. At qui quemadmodum à mediocri, & naturali calore singitur atq; perficitur vna queque harum, ita ab extraneo calore, ac immodica febre dissipatur dissolutiisque, & consumptionis corporum febris est causa penetrans usque ad profundatē, sed q; apparent frustulorū species quedā diuersa, à liquefacta materia suborta est differentia. Quamobrem habes etiam rationem hypostasis furfurea, & laminea, atque similacea sufficientem iis qui sufficienti possent ingenio. Verūtamen non ignorare oportet interdum humorum crudorum spissatorum effigiem quandam apparere, vergētem ad species similes prædictarum hypostasium. Quemadmodum accidere solet in iis quæ coquuntur in sartagine. Hęc enim dum assantur arctantur, atque quō magis vstulantur, eò peiora rediguntur. Similia his considerare oportet, & hoc pacto se habere in vrinis, atque cōiectandum, quo minora fuerint frustula, eo imminentiorē febrem esse. Quintiā interdum in contentis vrinatuni eorum, quos absque febre cōtingit esse, eiusmodi soboles male elaborati alicuius humoris apparent, quæ tra-

Qu temporis declinant atque dissoluuntur, ac ve-
luti capilli interdum in vrinis spectantur. Quo-
rum iudicia suo in loco declarauimus.

DE CAVSSIS CONTENTO.

rum mistorum, vel dissimilatium.

Cap. 21.

N V N C verò pat est ut caussas cōtentorum
dissimilatium subiungamus, sotasse nō inutiles
iis qui hisce studiis operam nauāt. Siquidem vbi
humores aliqui relinquuntur per aliquos mea-
tus, neque fuerint dissoluti aut attenuari, neque
quoque citò per vrinas expulsi, sed tractu tem-
poris in meatibus moram fecerint, spissitudinē,
ossisque naturam suscepint, ab aliqua calidi-
tate in eiusmodi species trāsmutantur, ita ut ne-
que ossa perfecte sint, neque humores exacte cō-
sistāt, sed potius sunt humores ad ossis naturam
vergētes. Reliqua igitur quæ similia sunt ramen-
tis atque fūrūtib⁹, & quodcunque aliud dicere
volueris similitudinem faciens, possent consiste-
re etiam per reliquas corporis partes. Quæ ve-
rō similia sunt capillis, in iis vasis quæ à renibus
ad vesicam descendunt, generantur. Atq; quāta
est longitudo vasorum internorū, tanta genera-
tur humoris spissitudo & assatio, atq; illa veluti
capilli similiter extēdūtur. Proinde cū sapi⁹ hęc
spectauerim ī aliquorū vrinis, ne quicq; aberrauit

à iudicio & præudentia, dicens illos malè habere ex renibus. Et illi veluti conuicti confessi sunt passionem, atque confidentes, curationem mihi crediderunt. Sed tamē hoc spectat ad aliā disputationis partem. Nos verò quoniam proposuimus reddere caussas vniuersitatisq; eorum quæ apparēt in vrinis, sic hactenus fecimus. Nā in vnoquoque colorum caussas assignauimus, & quæ sunt in consistentia: item quæ in contētorum coloribus, & quantitate, & cōsistentiis. Verū quod oratio videtur habuisse modum decentem, hoc in loco cam terminemus, ne videamur legentibus præter modū protulisse sermonem. Quandoquidem paucis verbis si quis velit sententias multas claudere, id tam breuitatis, quām studij frugalis munus esse probabitur. Volentis verò dicta repetere atque egredi usque ad contrapositiones & inanes contentiones, fortasse hominis ingeniosi putabitur. sed minus congruerit viris studioſis, atque paucis sensus multos componere nitētibus. Sed de his hoc in loco satis, de quibus aliās plura. Nobis verò quantum relictum est, in altero libro etiā oratione non superante modum scripsimus. Quod si tandem quicquam videatur prætermissum esse, idipsum ego puto præceptis vniuersalibus contineri. Sin verò quod contingere solet hominib⁹ aliquis quicquā adinuenerit, ne quisquam accuset passionem humanam, sed potius illius inuentum addatur hisce dictis, vt

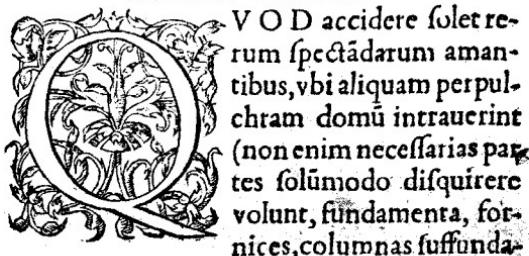
plenior sit eiusmodi institutio. Nanque hoc pacto tractatio per gradus multos vbi acceperit incrementum, tendet cō ut perfecta consistat, atque studiosis aderit non ignobilis institutio.

ANNOTATIO CAPITVM EO.
rum quæ libro secundo de caussis vrinarum continentur.

- De caussis contentorum laxium & asperorum,
atque glutinosorum, Caput 1.
- De caussa generationis spirituum extraneorum, Caput 2.
- De caussa generationis bullarum apparentium in vrinis, Cap.3.
- De caussa diuersorum locorum quos occupant contenta, Cap.4.
- De caussis diuersorum colorum ipsarum corona-
tarum in superficie urinæ manentium, Ca.5.
- De caussis priuationis contentorum in vrinis,
Caput 6.
- De caussis vrinarum per genera & statas,
Caput 7.
- De caussis vrinarum quæ à simplicibus intem-
peraturis profluunt, Cap.8.
- De caussis vrinarum eorū qui se plus iusto exer-
cent atque segniter viuunt, Cap.9.
- De caussis vrinarum variatarum ab anni tem-
poribus & à regionibus, Cap.10.
- De caussis vrinarum profectarum à nutrimentis

- tis bonis & malis, Cap.ii.
 De caussis vrinarum somnolentorum & insom-
 nium, Caput 12.
 De caussis vrinarum profluētium ab iis qui vel
 ob satietatem vel famē non coxerunt, Ca.13.
 De caussis vrinarū p genera ægritudinū, Ca 14.
 De caussis vrinarum profluentium in vtrisque
 tertianis, Caput 15.
 De caussis vrinarum quartanatum, Cap.16.
 De caussis vrinarum in febribus amphemerinis
 profluentium, Caput 17.
 De caussis vrinarum profluentium in cōtinuis
 febribus, Caput 18.
 De caussis vrinarum profluentium in calida af-
 fectione membrorum principalium affecto-
 rum, Caput 19.
 De caussis vrinarum, cūm principalia membra
 affecta sint affectione frigida, Cap.20.

ACT VARII DE CAVS- SIS VRINARVM, LIBER secundus. Præfatio.

V O D accidere solet re-
 rum spectādarum aman-
 tibus, ybi aliquam perpul-
 chtam domū intrauerint
 (non enim necessarias par-
 tes solūmodo disquirere
 volunt, fundamenta, fot-
 nice, columnas suffunda-

tas, atque tectum, & alia eiusmodi, verum etiam si quid domo adiectum sit pulchritudinis excellētis varietate figuratum & picturatum præstantia, atque pellucedine incrustationis) id quoque mihi acciderit, non solum insudanti iis rebus quæ arti necessaria sunt, sed etiam circa eas exerceti, quæ pulchritudinē dictis nihilo minus, quod tutum fundamentum præstare possent. Proinde volumine altero opus fuit, quo tota mens de causis vrinarū explicaretur, idq; ut oratio quæ habita est super unoquoque iudicio, decentem causam accepisse videretur. veruntamen cōtemplatio de vrinarū causis, à veteribus philosophis perculta est, nō aliter quam si in philosophia res una esset ad tractandū prop̄posita. Nūc verò nescio quibusnā ē medicis nobis æqualibus placere videatur, cūm antiquā illam philosophiæ venerationē perdiderint, vixq; ijs quæ de differentiis vrinarum atque iudicij scripta sunt, incumbant. Quamobrē tempore nō paruo distuli proferte causas à me inuētas super vrinis, quæque diu prætermis̄ mansere negligentia eorum qui artem medicā exerce- runt. Verūm vbi ad me redij, censens si imperfēctam disputationē reliquissim, segnitiz cuiusdam existimari: sin verò scripsim quæ decet, studij cuiusdam non ignobilis opus extare: ag- gressus sum disputationem de causis, putans nostram hanc præceptionem plurimum esse collaturam, iis præsertim qui philosophia stu-

diis delectantur. Ergo per hæc rectè existimatum est, si disputatio de caussis vrinarum subiungeretur, cuius partem explicauimus, parsque ad tractandum nobis relicta est. Opus autem esse videtur omni, quæ alterius est, caussas atq; in reliquis differentiis vrinarum, suas causas reddere, simul ut nobis oratio procedat facilior, simul ut iis qui aliorum disputationē taxare nituntur, præcludatur ingressus accusationis. Quia igitur et si colorum & substantiarum caussas iam reddiderimus, atque præter hasce etiam eas quæ sunt contentorum, nō tamē explicatae sunt causæ omnium eorum, quæ super hisce antea dicta erant. Sunt enim reliqua quæcunque spectant ad lœvitatem, & inæqualitatem, ac loci positionem ipsorum contentorum: item quæ ad bullas attinent, atque si quod aliud natet in vrinaru superficie. Decebit nunc me prædictas super hisce caussas reddere: deinde dicere de sequentibus, veluti ratio procedens instruxerit.

DE CAVSSIS CONTENTORUM
lœvium & asperorum atque
glutinosorum, Cap. I.

Q VONIAM in contentis quæ mediocria sunt, in aliis etiam lœvitas præsens demonstrat concoctionem secundum naturam, eadem si quo pacto immutata fuerit, ostender concoctionis defectum. Quod si non lœvitas fuerit, sed quâ asperitatē nomine opposito ap-

pellauerimns, ea significabit defecum quedam concoctionis naturalis dissimilari, quadam substantia intercidente contentorum continuatem, tanquam huius contraria. Glutinosum verò quisquam hoc dixerit modo, substantiam percrassam atque tenacem. ob quam etiam contenta cum densari contigerit, mutuo coēunt. Eiusmodi enim humorū corruptio mutuò glutinat partes ueluti distantes, non aliter quam succus quidam aut coagulū. Et ab eiusmodi idea quisquam poterit ratiocinari super glutinosis contentis. Nunc verò dicendum est de aspero, & quodnam sit illud quod eius continuatem dividat. Siquidem fortasse hinc alia ratio apparet non ignobilis. Nanque in concoctionibus perfectis nihil est nō domitum. Humores enim domiti, atque sufficienter concocti esse demonstrantur ab iis quæ excernuntur. Spiritus verò diuersi & extranei, ne principium quidem consistentia capiunt, emoti à calore naturali. Manifestum esse videtur, ut concoctione deficiente in aliquo horum, tam humores incoerti producuntur, quam spiritus propriam substantialiam acceptissse spectantur. Sed de cruditate & incoctione humorū ratio tractata est in libro superiori. At verò hoc in loco conuenire videtur, reddere rationem de spiritu extraneo dominante, ut in omni tractatione absolutus sermo, in hoc etiam à nemine reprehendi possit. Igitur quod fieri solet in conspectu nostro, atque cui-

denter in elementis (nanque aëris tranquillitas generari tam in frigore vehementi, quam in ardente calore spectatur) id etiam sit in corporibus nostris. Namq; maximis frigoribus vbi corupta fuerint, & calor omnino debilitat⁹ fuerit, tum densitas quædam à frigiditate contrahitur. Neque tum quoque spiritus excitantur, qui ut excitantur, modica caliditate indigent. veluti contrà magno æstu, atque aliis vrentibus febribus, cōbusta tota spirituum materia. Quinetiā in remissa caliditate tanquam pugnante natura, atque nitente frigidos humores dissoluere atq; concoquere, spiritus complures ingenerantur, quantitate & consistentia differentes. Nanque aliqui eorum pauca egerint mutatione & concoctione, alij vero ferè omnem concoctionem effugientes etiam vincere videntur. Quod etiam discere est in alterationibus constitutionis aëris, quas circa nos singulis dieb⁹ fieri cernimus. Frigore enim valido antecedente, atque pluviis & niuib^s usquequa præstantibus, spiritus nullos apparere necesse est. Nec unde ergo extante principio motionis spirituum, etiam densitas quædam cortipit materiam spiritus propignentem. Veruntamen vbi naturalis calor illuxerit, atque cœperit præstare materiæ, tum densitatis soliditas soluitur. Atque spiritus capere substantiam solent, ut quantitas subiectæ materiæ, atque sinus patitur. Deinde per omne discurrunt. Quinetiā cùm fuerint modici, à ca-

litate multum præstante concocti quiescunt.
Et si fuerint multi, atque supra quām sit calidi-
tatis potentia, parum, uti decet, expelluntur:
sed in se contracti atq; constricti ab ignis qua-
litate aliena, afferunt alium humiditatis globū,
qui maiore apparatu ad dissoluēdum eget. At-
que eo pacto à singulis mutationibus gignun-
tur differentes constitutiones aëris. Quam-
obrem quā rationē hoc ipsum ambiens omne,
atque solaris caliditas erga elementa nos con-
tinentia, habet, eandem caliditas genuina cor-
dis erga substantias humorum diuersorum, qui
in nobis sunt, obtinere defenditur.

DE CAVSSA GENERATIO-
nis spirituum extraneorum,
Cap. 2.

VERVM, quum ex concoctione secun-
dum naturam atque conueniente, genuini ac
naturales, ex deficiēte verò extranci atque tri-
stifici spiritus generantur: continuitatem con-
tentorum soluentes: hi ipsi extranci atque cor-
rumpentes esse certè existimantur. Atque hac
ratione solutio continuitatis cōtentorum rectè
arguere potest concoctionis imperfectionem
aliquam. Sed tamen è maior euaserit solutio,
quò spiritus euaserit præstantior. Quemadmo-
dum igitur in nubibus discissis, spiritus motio-
nem significantius, ita in cōtentis laceratis, spi-
ritum extraneum discentem argimus.

DE VRINAR. CAVS. 287
DE CAVSSA GENERATIO-
nis bullarum apparentium in
vrinis, Cap. 3.

CVM tam dissoluta & sublimata conten-
ta, quām quædā in vrinis innatantes bullæ fiant
ob extraneum spiritum, conuenire videtur ut
super hisce causis referatur. Illius igitur memi-
nisse oportet, spirituum nō semper eandem esse
quantitatē neque qualitatē eandem. Nam;
alij sunt multi, alij pauci, ut alij tenuiores, alij
crassiores, atque alij calidi, alij frigidi, quos etiā
coniungere pat est. Quotum coniunctorū, alij
erūt multi & crassi & frigidi: alij multi & crassi
& calidi: ut alij pauci & crassi & frigidi: alij
pauci & crassi & calidi. Quinetiam si di-
visionem facere velis, diuiseris multos atque
paucos, mensura & limite ipsi imposito, tam
crassos quām tenues, atque post hosce sub-
ionixeris calidos atque frigidos, quām plu-
rimas differentias coniunctiorū adinuene-
ris: ut ab hac ratione ductus, cognoscere pot-
eris caussas tam cōtentorum proprium locū mi-
nus seruantium, quām differentiarum, quæ sunt
in ipsis bullis. Ergo spiritus crassiores potius in
bullis apparent inclusi, tenuiores verò magis
dispersis contentis congruunt. Quemadmo-
dum eorum quantitates quadrant magis cum
quantitate bullarū, atque cum recessu, quæ fa-
ciunt contenta recedendo à fundo: atque etiā
cum ipsis contentorum dissipationibus,

cum magis disperguntur. Qualitates vero ipsorum spirituum argui possunt à qualitatibus quæ in coloribus arguuntur. Veruntamen repetenda sunt hæc, ut quoad fieri potest clarior euadaturatio hoc pæcto.

DE CAVSSA DIVERSORVM
locorum quos occupant contenta. Cap. 4

N V T R I M E N T O R V M corpus interantium, quædam concoctione prima domita sunt, atque si quid spiritus ipsis affuerit, id alteratum à naturali caliditate dissipatur. Alia verò sunt quibus etiam secunda concoctione opus est, ut & domentur, & spiritum dissipent. Insuper alia quædā sunt quæ magis insitum spiritum continentia, tercia quoque concoctione indigent, veluti sunt illa quæ humorem prorsus crudum ac propè corruptium gignunt. Hoc itaque pæto considerare oportet super humoribus, qui & in ventre, & in venis, atque in locis vltioribus habentur. Quamobrem ubi circa primam concoctionem genitus sit spiritus, is querit extum, & errabundus vñā cum urinæ excernitur. Si fuerit tenuis & quantitate mediocri, sublata ipsius producta à minimo principio, bullas quasdam inflat super urinæ superficie, atque simul ob refrigerationem urinæ dissipatus, bullas disrumpit. Quod si spiritus etassit & maior cum urina excernatur, atque humiditatem moueat & conuertat dum ad id aptus sit, tum bullæ

bullæ generantur in matula, quæ non statim dissoluuntur, q̄ spiritus crassitudine sua vt nō euaporatur, ita constringitur: atque eiusmodi bullæ potius signa sunt spirituum generatorum in ventre. At verò spiritus qui in secunda concoctione apparent superare concoctionem, contenta à fundo attollunt aliqua ratione, quemadmodum dissipant ea quæ ad profunditatem corporis cōcesserunt secundum exuperantia rationem. Atque eiusmodi spiritus frequentissimè in morbis calidis apparere solent, atque idcirco potius per profunda transcunt. quinetiam in crudis & incoctis humoribus, si contenta apparuerint concocta, multis spiritibus generatis attollūtur, multo calore dissolvente multam materiam compactam, quæ generare potuit multos spiritus. Sed ubi naturalis & concoctrix caliditas persistenter, illa verò cruda & incocta materia domita fuerit, tum contenta incipiunt descendere spiritibus di minutis, atque demum euaporatis subsidere ad matulæ fundum. Illud quinetiam non erit auditu dictu mirabile, vt à locis contentorum in vrinis significantur quodammodo corporis affecta loca. Siquidem facta proportione altitudinis totius vrinæ, cum altitudine humani corporis, tum partes vrinæ, ad quas contenta concesserint, proprium locum effugientia, significant loca corporis ipsis respondentia, morbo affecta esse, idque merito. Spiritus enim is extraneus atq; corruptiuus, quod fuerit præstator & fortior, eo

longius materiam expellit versus sublimes partes matulæ, à fundo incipiens, cùm oporteat materiam descendere atq; ex everti, si a nullo spiritu pulsasset. Quemadmodū in dissolutionibus contentorum secundum latitudinem urinæ, viderimus dolores errare secundum latitudinem corporis, ueluti dictum est in ijs quæ de iudiciis virianum tractata sunt. Spiritu enim materiæ expellente, præfertim si ipsa aspera fuerit & incœda, & ubi mota fuerit & errauerit in totum corpus, grauitas ob multitudinem inducit carnibus: dolor uero fit à motione spiritus, atque à qualitate aliena materiæ inductæ. Sicuti in bullis quæ significant dolores capitis, aut renum, & præter defluxum in pulmonem. Et si alio in loco de substantia spiritus dictum sit, quænam positio ipsorum contentorum pepererit iudicium: præfens uero oratio causas assignabit. Ignor vnumquodque prædictorum ab aliquo quod dissimile est naturali spiritu generati, res ipsæ, ut puto, demonstrabunt, cùm diebus singulis aliqua motione præternaturales spiritus generentur, sive cùm feruerant subiectæ materiæ, sive alio modo moueantur. Cui orationi fidem faciunt, tam aquæ feruentes, atque idcirco bullas facientes, quam frigidæ aliud motæ. Bullæ ergo ueluti corona circumcinctæ urinæ superficiem, si fuerint paruæ, atq; inter se compactæ à spiritu crassiore, ac non facile difflabili generantur. Quantenus ergo bullæ cōcesserunt usque ad urinæ suæ.

perficiem, simili ratione demonstrant spiritus in corpore ascendisse usq; ad caput. Quatenus vero in eis adeat crassitudo & glutinum, ut non sint bullas maiores fieri & sublimiores, indicant spiritum etiam esse materialem, neque facile difflabilem. Bullæ enim quanto magis sublimantur, ac intenduntur in superficiem, eo potius spiritus digestus abscessisse à materia significatur. Et dolores obscurari dicimus, eo potius quo magis frigiditas aderit in spiritu. Non enim facile frigidi spiritus consueuerunt mouere dolores. Veruntamen defluente materia quæ spiritus excitauit, quam conculta sit, bullæ collectæ innatant circa medium superficiem urinæ, atque etiam corona bullarum innatant, neque quicquam doloris etiā significans, cum iam materia euaporata descendenterit. Etsi maximè reditus fiat ad pulmonis loca, tunc materia descendens conuoluta cum spiritu qui in pulmone est, magis etiam inflatur. Quatenus vero expellitur, superante iam natura, excernitur: demonstratur uero à bullis, quæ circa mediū innatant. Quinetiam eadē motione circa renes & vesicā facta, cōtingent ab aliqua locorū angustia, spiritus ingenerantur, & bullæ excitantur. Non minore quoque motione circa vasa seminaria facta, generantur spiritus, atque transmittuntur ad vasa urinaria. Atque misti cū urina, spectantur in illa emitta excitatæ bullas densissimas. Quinetia interdū apparent hoc parato, atque veluti capilli, aut ueluti feminis. ipsius

splendidiores, aut veluti renum calefactorū colliquamina. Ad hęc quo bullæ fuerint minores & densiores atque circa solam coronam circuncuerint, plures & potētiores & crassiōres spiritus demonstrantur, tanquam adhuc harterent matrīz. quo verò magis cōtrarię his que dictę sunt, producuntur, eo spirituum imbecillitas, atq; digestio promptius iudicantur. hoc itaque pacto disputatio super spiritu habita finiatur. Nanque vir studio incumbens ut decet, cōsiderando poterit ab hisce dictis reliqua & adinuenire, & orationi adiungere.

DE CAVSSIS DIVERSORVM
colorum ipsarum coronarum in superficie
vrinæ manentium, Cap. 5.

POST hęc dicēdum est de coloribus diuersis, qui in corona ipsa spectantur. Igitur cūm totius humoris vrinæ, qui ē substantijs diuersarum specierum cōpositus est, partes crassiōres cōcedere versus fundū velint, necesse est ut partes tenuiores innatent. A liis autē in locis demonstratum est, tenuiora esse passibilia, & ut ab aliqua caussa facilius alterantur, ita promptius manifesta fieri. Quamobrem si humores nocentes fuerint, pari virtute, & pari mensura vrinas tinxerint, nulla corona evidens spectari poterit. Sed tamen si virtus vincens, aut victa manserit etiam coronæ colores hoc vel illo modo apparere necesse est, cūm videlicet vrinæ commode possint

coronam præsentare.

DE CAVSSIS PRIVATIONIS
contentorum in vrinis, Caput 6.

Q VONIAM vrinarum aliquæ non habentes contenta ostendunt magnum defectum concoctionis, & insignes harum caussæ sunt: operæ premium est etiam super hisce caussas reddere, non parum conferentes volentibus recte iudicare. Vrinæ igitur quæ absque contentis apparent ob extremâ incoctionem, hoc est q̄ materia incocta est, absque cōtentis producuntur. Cōstantur idem tam colores quam vrinarum consistentia. Quandoquidem demonstratum est, contenta esse excrements quædam tertię cōcoctionis. Si hæc minus inspiciantur, ostendent concoctionē illam defecisse. Nanque vbi sit concoctio, etiā excretio alicuius superfluitatis agitur. Non enim contingit facta concoctione excrementum excerni. sed vbi concoctio minus conata fuerit, non etiam in ipsa concoctione superfluitas spectatur. Obstructio quinetiam existimāda, colans exactè vrinam, decē est ut detineat cōtentia, quæ crassiora esse humiditate vrinæ cōtingit, habita proportione ipsa, cùm humidas tū tenuior quam par est proueniat. Quinetiam in inediis atque ciborum defectibus, cùm natura destituta sit humore alituro, deficiūt vrinæ contenta. Siquidem nutritione non præcedente, nō etiam in illis excrementum specta-

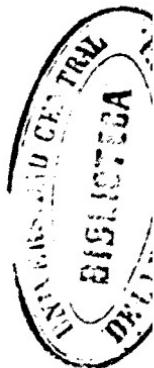
ri potest. Proinde in insignibus evacuationibus ventris diutinisq; urinæ hypostasi priuatæ cernuntur: aut q; cōtentæ impetu exundi illæ cēperint, aut q; ob evacuationē imbecillitas quædam accidat uituti concoctrici: insuper & ob multā materia corruptionem à qua nihil sumere natura uerisimile est. Nanque ubi materia habilis est, etiā inibi nutritio sit, atque præter hæc extrementi alicuius sequestratio, ut dictum est. Vbi autem egestas sit ac materia deerit, aut quia non adest, aut quia & si adsit, proflus corrupta aut alterata est, neq; nutriti animal, neq; superflui quicquā, quod à nutritione rejectū est, excerni potest. Quinetiā nihilominus urinæ absq; contentis apparent ob collectionē totius materiæ factam, aut ab inflammatione, aut aliqua alia affectione. Nam ob multā caliditatem attrahuntur extremitæ, tanquam humoribus melioribus deficerent. Nanque vbi cōtigerit immensam caliditatē abūdare, eo plures humores attrahuntur, atq; extremitæ etiā contrahuntur. Quod disce-
re licet ab iis cucurbitis, quæ singulis diebus à medicis usurpati solent. Nāque hæc cum mediocri quadam flamma hærentes alicuius parti corporis, ad se attrahunt tam uicinas, quam remotas materias, cùm aliqua sint que fortiter sunt quoddam munus ita attrahendo, ut ingenerata caliditas attrahit. Si igitur cucurbita hærens tot potest mouere, multo plura arbitror posse inflammationē, atq; erysipelas, aut aliquā similem affe-

ctionem, ad se, ut decet attrahere. Alio quoque casu urinæ apparent absque cōtentis, ut natura expellente aliquò excremēta, ob imbecillitatem īgenitam membra à cōgerie multitudinis, Extitit enim etiam hoc ipsum ratione quadā mem bri debilitati, ut ad ipsum omne inutile expelle retur. Nam vbi infirmum membrum nequivit manu tenere præmanentem virtutem excreti cem, illato materia cunulo grauatum, nō solū non repellit materiam influentium, sed etiam su perinfluentium suscipit, ob defatigatam (vt vide tur) virtutem expultricem. Sed oratio de urinis hypostasi priuatis sufficiēter, ut arbitror, tracta ta nunc finiatur, oportet enim seruare ne disputationes protrahantur. Veruntamen nos, tan quam alio initio inciperemus, dicamus quas ob caussas profluāt urinæ varię diuersis ætatibus & temporibus, & regionibus & dicitis, atque morib⁹ quibusdam diuersis: et si de hisce in iis quæ de iudiciis scripta sunt, disputatum sit. Nanque hoc modo vbi tractatum fuerit, disputationem de caussis urinarum, optatuī finem adeptam esse arbitramur: atq; ut & positiones in priorib⁹ libris factæ, hoc pacto redditis caussis certam fidem ceperint. Et ne captiosa oratio aliqua, & captu difficultis videatur, subiungemus etiam capita illa quæ definita sunt in iis quæ de iudiciis, ut super illis caussas explicantes, mutuam fidem inter illa studentibus faceremus.

ACTVARI
DE CAVSSIS VRINARVM
per genera & statas, Caput 7.

VIRORVM temperatorum vrinæ sunt subrufæ, atque subflavæ, atque mediocres in cōsistentia & contentis. Cuius rei redditæ est causa sigillatim libro superiore à me definito. Verū, tamen licebit mibi repertæti hac in parte orationem illam breuibus, aliqua dicere. Nanque ubi demonstratum est in mediocribus cōcoctionibus sanguinis etiam bilem reddi mediocri colore, siue flava, siue rufa sit, decens est ut ab eo illic distributo humore flauo, atque mistione facta cum serea humiditate vrinæ subrufæ & subflavæ producantur, atque cēgruentes consistentiæ, in concoctionibus per seclusis: quarum alba & lauia & æquabilia, atque ad fundum concedentia sunt contenta, etiæ alterationem conuenientem in tertia concoctione arguentia. Virorum autem florenti statæ, atque temperatorum vrinæ quales sint, iam antea dictum est. Atq; super eis redditæ sunt causæ, quarum nunc etiam meminimus, ut locus postularat. Cōueniens esset etiam reliqua quæ in ijs quæ de iudicis dicta sunt, repetere, ut redditatū caussarum à nobis perfecta procedat oratio. Igitur senum vrinæ ad album vergentes apparent, subtenues, atq; effugientes mediocritatem substantiæ, quarum contenta paucæ, & veluti cruda sunt. Puerorum verò valde iuuenum vrinæ, colore parum inferiores sunt sub-

flavis & subrufis, sed prope superant substantiam
vrinatum virorum aetate florenti, ac contenta
plura possident. Hic sermo, ut arbitror in iis que
de iudiciis, factus est, caussas vero hisce rationi-
bus discere oportet. Ergo cum senum aetas quan-
tum processerit, tantu versus frigidum declinat,
par est ut vrinæ & albæ, & tenues reddatur, tum
genuina caliditate inarcescente, tum cōcoctio-
ne diminuta, obscurataque ab eminētia frigidi-
tatis. Proinde decēs est nutritione diminuta, ut
contenta minora spectentur, proportione respon-
dentia assumptioni nutritiuarum humiditatum:
quoniam senes impotentiores reperiuntur, tum
quia distributio perdita, tum quia cōcoctio mul-
tum debilitata est, eorum vrinatum cōtentæ &
minora, & veluti incocta inspiciuntur. Puerorum
vero cum naturalis & genuinus calor extiterit
multus, atque una cum multa humiditate natu-
rali, vrinatum colores fuere remissiores, quam
que in iuuenibus proueniunt, multa humiditate
madescentes. Quatenus vero abundat genuina
caliditas, meliorem consistentiam accidit pro-
fluere, quam que in florēte aetate generatur. Ca-
liditas enim genuina maior, meliores cōcoctio-
nes efficit. Caliditas enim iuuenum florētis aet-
atis etiam maior cum sit qualitate, quam quanti-
tate (iam enim versus acutū concessit) etiam co-
lores quos diximus presentavit. Puerorum ve-
ro caliditas potius quātitate p̄fstant, circa sub-
stantiam humorum producendam excelluit. In

quo minimè mirum sit, si horum multa contenta spectetur in urinis, si multa humorum elaboratio facta sit. Adde, pueros multum comedere solere, quonobrem accidit hinc multa excrementa generari. Non pauca etiam esse contingit ob nutricis facultatis actionem, quæ necessitate membrorum requirentium fit. Nāque calor opus est materia, tum ad nutritiū, tum etiam ad membrorum incrementum. Et idcirco plura contenta spectantur in pueris, quam senibus & iuuenibus. Sed disputatio super statibus iam sufficienter explicata hic finiatur, atque de reliquis post-hac dicamus. Mulierum igitur iuuenum urinæ, et si in omnibus mediocres, mancæ tamen sunt colore subrufo atque subflavo. Quinetiā pelliciōre quodammodo substātia spectantur: plura quoque cōtentā quam in urinæ virorum habet. Huiuscmodi iudiciis urinæ mulierū probatur, sed cauſe si subiūctæ fuerint, firmauerit iudicia. Genus itaque muliebre domesticum est, ac puicis exercitiis utens, atque remissam habens naturalem caliditatem, habita cōparatione ad caliditatem masculorum, efficit cōcoctiones debiles. possidet autē naturalem ignem languidū. Hæc ipsa subalbidas urinas pariunt, atque subtenues, non perfectam concoctionē, & aqualem ei quæ in maribus sit capiētes. plura verò cōtentā duabus de cauſis, vt arbitror, obtinentes. Nanque tum excessu naturalis humiditatis, tum abūdantia excrementorum, quæ oriuntur à debili con-

DE VRINAR. CAVS. 299

coctione, plura quoque contenta in vrinis apparet necesse est. Quamobrem ab hisce quisquam si considerauerit orationem quae de iudiciis habita est, summe ueram esse suscepit.

DE CAVSSIS VRINARVM, quæ à simplicibus inteperaturis pfluunt, Ca. 8.

DE vrinatum mutationibus, quæ proueniunt à simplicibus intemperaturis intensis, hoc pacto dicendum esse cōuenit. Nanque caliditas parum excedens mediocritatem, subrufas & subflavas etiam gignit urinas: sed plus ex aucta, rufas & flavae. Quæ mediocritatem substantiarum transgrediuntur, & splendor quidam ipsis adest: contenta verò mediocria, sed albedinem, quam secundum naturam ipsis inesse diximus, diffugientia. Contraria hisce producit frigiditas. Nanque quantum frigiditas intenditur, tantundem albescunt urinæ, atq; à mediocri substantia recedunt quodāmodo. Quinetiā asperiorem superficiem & cōtentia minora, & cruda cōceperunt. Interdum verò uniuersæ crassescunt atque cōturban tur. Humiditas quinetiam obtundit naturalem vrinarum colorē in aqueum vergētem, atque in superficie carū adest asperitas: cōtenta & plura, & crudiora spectantur. Atque hoc pacto in substantia se habere vrinas oportet. Siccitas quinimo diminuit vrinis tam humorū, quam contentorum quantitatē: pellucidum adest & splendorem, atque color hisce adest, qualis est naturalis.

& substantia mediocris, modò defectus nutriti.
ux humiditatis non affuerit. Acriores fiunt vri-
næ exaucta caliditatis qualitate. Vrinæ eiusmodi
se habent, quæ ab intemperaturis producuntur.
At verò nunc subdamus causas iudicij fidei
facientes, hoc pacto. Igitur caliditate intensa, vt
dictum est, mutantur vrinarū colores. Ergo de-
cens est, vt etiam in ijs qui capiuntur ab intem-
peratura calida: siquidem, si modesta fuerit cali-
ditas, vrinæ spectantur subrufæ ac subflavæ. Ea-
dem verò exaucta, rufæ ac flavæ profluūt. Nam
vbi ingenerata caliditas effecit bilem acriorem,
atque humiditas ablata eandem purificando mi-
nuit, tales colores in vrinis apparere necesse est.
Dicum quinetiam est, caliditatis præstatiæ fieri
mediocres concoctiones, vt inde urinarum con-
sistentiæ moderatæ appareant: par est vt eadem
abundante, nondum tamen dissolente corpo-
ris valetudinem, vrinæ habeant cōsistentiam su-
pra mediocritatem. Neque mirum cuiquam sit,
si vrinæ superficies splédescat ob intensam qua-
litatem humoris colorantis. Nanque exaucta a-
crimonia, & humiditatē asperantem consumen-
te, splendor conspectatur. Præter hæc conténta
cæteris in rebus mediocria cùm sint, non ab re
fuerit, si ea ob intemperaturam à caliditate adau-
ctam, perdiderint aliquid albedinis, cùm tinctu-
ra quedam ab exuperantia bilis distributa, colo-
ret ipsa contenta. In his autem qui à frigida in-
temperatura corripiuntur, quò magis versus fri-

DE VRINAR. CAVS. 301

gidius processerit, èò albiores colores presentantur in vrinis. Cùm enim demonstratum sit q̄ bi lis flaua mediocres urinas colorans, sit à mediocritate & exquisita concoctione, optimo iure, si non exquisita fuerit concoctio, ob aliquem frigidum affectum, bilis flaua proprium & genuinū colorem non habebit, sed recipiet vel pallidum vel subpallidum pro modo erroris qui in concoctione fuerit. Quamobrem congruere videtur, vt ob mistionem serosæ humiditatis, apparent diuersi colores vergentes ad album, ratione recessus à perfecta cōcoctione. Proinde vrinę humor concedit versus tenuiorem consistentiam, cùm nō facilè à genuina caliditate dometur atque concoquatur. Quin ob eandem rationem vrinę superficies aspera spectatur, q̄ humor qui splendorē eum pr̄ebet, dum coqueretur, concoctione frustratus sit. Minora tamen & cruda contenta harum vrinarum sunt. Nanque diminuto calore, etiam distributio minor erit: minora verò decet esse etiā ea quæ à minore humorū assumptione profiscuntur. Item in concoctionibus quæ ob imbecillitatē caloris, prauæ ac debiles euaserunt, & cōtentā crudiora spectantur. Neque mirum si conturbentur & crassescant: vbi cruditas vincit ob imbecillitatem coquen-
tis & alterantis caliditatis. Nam vbi caliditas na-
turalis p̄stiterit materiæ, tum ea quæ tenuia
sunt, crassescunt concocta. Quæverò alia ratio-
ne crassa erant, hēc tenuantur atq; disseparātur.

quas ambas consistentiae species per diversas causas potuit introducere intemperatura frigiditatis. tenuia enim potius per puram ipsius intemperaturam: crassa vero per cruditatem que humoribus accessit. Humiditas quinimo argui poterit a quantitate excrementorum: confirmaverit etiam obscuritas distributi coloris. Nam cum concoctio eaudit imperfecta ob humiditatis excessum, & mediocris consistentia non est, tum subtenues spectantur, & colores deſtituuntur, eo quod mistio fuit cum multo seroſo humore. Neque quoque mitum sit, si multa & cruda ſpectentur contenta. Nanque ab humorum humiditate facilis producitur diſtributio. quare par est ut multa elaboratio adficit. Accidit autem cum humidum quod diſtribuitur multum sit, non perfectam humorū elaborationem fieri. Proinde sit ut contenta tum multa, tum cruda praefententur. At vero in ſeca intemperatura qua corpori accidit, vrinatū humiditates paucæ profluunt, ob paucitatem humiditatis: colores vero ſunt, quales qui ſecundum naturam in iuuenibus, & exercitatis hominibus appetunt. Quod ſilla intendetur, etiam hec ipſa increſcent: & consistentiae redduntur ſimiles sanis & mediocribus, interdu ramen intenduntur. Colores vero eiusmodi manent: humore colorante nihil patiente: et ſi ille increuerit, colores quoque increſcere videbuntur. Veruntamen quemadmodum in humiditatis ex-

cessibus non facilè præstat concoctrix facultas, sic nunc in siccis intemperaturis facillimè præstans, non modo efficit mediocrem consistentiam, sed etiam interdum quandam crassitudinem infert. Splendor verò quidam, & lèuitas illustrant superficiem vrinæ ob vigorem colorantis humoris. Cotentia quinetiam pauca sunt, cùm pauca sit quæ distribuitur humiditas. Eadē sunt mediocri substātia, atque exactè concocta, q̄ facilè domita sunt à caliditate concoquente: atque oratio de causis vrinatū in iis urinis quæ ab intemperaturis simplicibus profluunt, hoc pæsto tractata sit. Id autem nos latere nō debet, hæc dicta esse de qualitate vna hominis intēp̄ati, cæteris (quoad fieri potest) mediocribus manentibus. Cùm autem disputatio definiuit causas intemperaturarum simplicium, licebit viro ingenioso adiuenire ex hisce qualitates compli她们 ac intensas. Ad hæc in ijs quæ de iudiciis dictum est, eorum qui mediocriter se exercent, mediocres urinas profluere: veluti quoque in iuuenibus, & exercentibus se, dictum est. Eorum vero qui ultra quā par est, laborant, s̄eq; exercuerint, vrinas etiam erga rufum flauūmque colorem vergere, atque earum contenta pauca esse & tenuia, etiam in colore alterata: quinetiam interdum colliquamina quædam in hisce innatant. Segnem vero ac sedentariam vitam traduentium, & vrinæ ad album vergunt, & contenta plura & cruda spectantur. Igitur vrin-

narum eorum qui modeste se exercet, causas superioribus explicatæ sunt, vbi disputatum est de homine vsquequaque mediocri & in affecto. Sed nūc subdere restat causas vrinarum eorum qui immodeicè se exercent. Deinde similiter eas, quæ vrinatum sunt illorum qui in segnitie aequo ocio vitam terunt.

DE CAVSSIS VRINARVM EO-
rum qui se plus iusto exercent ac segniter
viuunt, Cap. 9.

CV M maior quam par est sit calidi motio accēsa ab exercitiis externis plus iusto exauctis, tum biliosus humor augetur, combustus ab accēdente caliditate. Quintiam per eiusmodi accēsionem vrinarū colores ad rufum & flauū attollūtur. Diminuta ergo ferosa humiditate quæ tēperabat, atque biliosi humoris adaucta qualitate, necesse est contenta & pauca & tenuia spectari. Cūm autem membra ab excessu caliditatis attenuentur, & digerātur diffusa vel fudore, vel insensili transpiratione: rarefacta ob exercitia pelle, decens est ut exauctis eiusmodi exercitiis, aliqua colliquamina in vrinis appareant innata, pfecta vel à renibus, vel fortasse ab aliis quibusdam partibus corporis, tum multa cum motu caliditate aliquo pingui colliquefacto. In ijs vero qui ociosam & inertem vitam viuunt, vrinaz recedunt à mediocritate coloris, vergentes ad albus, ob paucitatem calidi motionem habentis,

ac in-

ac in seipsum inclinatis, atque vacatione motio-
nis marcescentis. Siquidem veluti in rogis cuc-
nire solet, ubi ligna sufficienter congesta fuerint,
si quisquam extrinsecus motus factus sit, facilius
acceditur atque comburitur materia: & si quic-
quam proiectum in rogo fuerit, statim ab igne
deuoratur. Vbi vero nulla foris adhibita fuerit
motio, tum magna difficultate distributa mate-
ria vritur, atq; metus oritur non parvus ne ignis
extinguatur a multa diuersaque superimposita
materia. Non aliter accidere solet ociosis & ex-
ercitatis hominibus. Eam ob rem ad album in-
clinat color vrinarum illorum qui segnem & quiet-
am vitam ducunt. Contenta vero earum & mul-
ta, & crudiora spectantur. Nanque quieta vita
facile distributio fieri potest atque alteratio, sed
concoctione facit caliditatis prstantia. At quia
demonstratum est, q; caliditas non mota tractu
temporis marcescere soleat, deceter in viris ocio-
sioribus accidit, plura spectari contenta, atq; cru-
diora frustrata perfecta concoctione. Atque hac
in parte terminetur oratio de caussis urinatum
se exercentium atque ociosorum. Posthac vero
transeundum est ad caussas assignandas vrina-
rum a temporibus anni atque regionibus alte-
ratarum.

DE CAVSSIS VRINARVM VA-
riatarum ab annitemporibus, & a regioni-
bus, Cap. 10.

IN E V N T E vere vrinatum colores albi sunt & subflavii, et si interdum crassescant. Quantitas verò humoris carum maior profluit habitatione ad comedere. Contenta quoque & plura, & crassiora spectantur. sed procedente tempore versus calidum, colores ascendunt ad mediocritatem: eodem modo contenta. A Estate verò incunte, utinæ subflavæ & subrufæ, contenta verò tenuiora excut. Sed aestate vigente vrinatu fluorres pauciores sunt habitatione ad comedere, sed vergentes ad flavum atque rufum. Quarum consistentiae sunt paucò recedentes à temperato, et si quidam splendor in eis resulserit. Contenta quoque & tenuia, & minoria, atque colorata supra albedinem sunt. Declinante verò aestate, atque autumno incunte, remittuntur colores tam fluoris quam contentorum, sed tenuia etiam manent. Procedente verò ad frigidius, etiam colores mediocres redduntur. In hyemali autem solsticio vrinæ sunt quatitate mediocres, sed subalbidæ, contenta plura, consistentiae verò mediocres. Vigete uero hyeme color urinæ albusest, consistentiae uero inæquales. Nam interdù crassæ, interdum tenues spectantur. Quatitas fluoris maior quam mediocris: contenta verò & plura, & cruda frequentius inspiciuntur, que differentiis temporum anni alteratae eiusmodi vrinæ (ut paucis omnia dicam) videntur. Reliquum est caussas harum repetitas docere. Nam hoc pacto facta disputatione, facilius erit red-

dere caussas super regionibus, quæ ratione respondent ipsis anni temporibus. Sed repentina sunt prædicta, ac super unoquoque eorum reddenda est caussa. In eunte igitur vere, atque sole versus nos reuertente, tum cum Vergiliæ intempesta nocte spectantur, vrinarum colores etiam sunt albi & subpallidi, & consistentia inæquales, sed quantitate maiores, contentaque & maiora, & cruda. Quandoquidem frigoris adhuc dominantis ambitu vincitur naturalis calor: quare defectus concoctionis accidunt tam in colore, quam in consistentia. Quia vero alimenta plura sunt, multorum verò comedorum plura sunt excrementa atque contenta vrinatum, ex hisce etiam plura & cruda spectari necesse est, non ut par est domitis humoribus. Adhac maiores vrinæ profluunt ab humiditate humorum in corpore per totam hyemem collecta. Hyeme enim ubi multi cibi assumpti fuerint, atque longiores trahentur somni, aderitque aeris qualitas frigida & humida, decens est, humorum crudorum non parum congeriem cumulari. Quinetiam hyeme etiam manente, spissatur eiusmodi materia, ac paulo forte plures quam mediocritas postulat, profluunt. Sed ubi ver illuxerit & constitutio humida fuerit, iamque humores melius cōcocti ac soluti, tum vrinæ maiores, quam assumpta comesa deceat, minguntur. At vero

tempore procedere, tūmque cūm Suculæ orientales apparuerint, & colores & consistentiæ, pō modō contenta ad mediocritatem concedunt. Siquidem dum aēr nos ambiens extiterit temperatus, omnia quoque quæ propter hanc precedentem cōstitutionem alterata erant, ad mediocritatem reducuntur. Quādo verò aēris nos ambientis temperatura non admodum frigida fuerit, ut genuinā caliditatem lēdere possit, nec adeo calida, ut digerere valeat caliditatem quæ in nobis est, tum naturales vites actiones nostras excitant ad mediocritatem, & id quod secundū naturam est, modō nihil extrinsecus impedimento adstiterit. At verò cūm orientalis Orion exortice perit, iamque astriū solstitium aderit, tum vrinx apparent subflavæ atque subrufæ, & contenta mediocribus tenuiora, idque decenter. Calore enim libere in toto corpore diffuso atq; dominante præsenti materiæ, cōcoctionēque suæ ut decet, etiam urinæ profluere probantur mediocrem colorem habētes, sed tenuiores: nec aliter se habent contenta in eis: horū plures partes tenuantur atque digeruntur ab aēris caliditate. Vigente verò astri, tūmque cūm Procyon orientalis exoritur, vrinx quātitate minores profluunt, habita ratione ad ea quæ distributa sunt. Quinetiam attolluntur ad colorem flavum & rufum, & earum cōsistentiæ sunt tenuiores temperatis: item contenta & pauca, & tenuia, atque quodammodo coloratam albedinem ostenden-

tia. Siquidem aëris calore qui nos ambit, vige-
te atque attrahente ad se nostrum hunc natura-
lem ignem, eundemque in qualitate intendete,
maiores fiunt ac frequētores bibitiones: mino-
res verò excretiones quām bibita postulat, par-
tim dissoluta materia in sudores, partim digesta
per occultas euaporationes. quinetiam adaucta
bili ab aëre æstuante, ctiā colores memorati spe-
ctantur. At calore naturali digesto, cōcoctiones
secūdum naturam diminutę proueniunt. Idcir-
co urinarum consistentia tenuior gignitur, con-
tentia quoque coloratur ab abundantia bilis, sed
minora & tenuiora spectantur, q̄ digeratur &
tenuetur materia, atque concoctiones debilio-
res fiant. Plura itaque ex his quā dicta sunt, ac-
cidunt ob calorem naturalem extrinsecus expu-
gnatum. Ineunte autem autumno, cūmque Ar-
cturus exoritur, remittuntur colores tam chyma-
tis ipsius quām contentorum in eo, concedendo
ad mediocritatem, sed remanent tenuia & pellu-
cida, & pauca. Siquidem calore vehementer di-
minuto, etiam colores qui ob illum vehementer
excreuerant, incipiunt subduci, quousq; desine-
re videatur caliditas. Quineriā ob aëris præstan-
tem siccitatem, & minora & pellucida, tam chy-
ma quām contenta in eo spectantur. Proceden-
te verò tempore, atque tum cūm Vergiliæ orien-
tales occidunt, tam colores quām contenta me-
diocria sunt: q̄ concoctiones meliores fiant, vbi
nimia difflatio acta sit caliditatis aëris compres-

sc. Nanque frigidis ventis superflantibus, caliditas naturalis resumit vires, atque temperamentum omnibus cōcoctionibus affert. Cū autem hybernum solstitium adetit, Capitāque orientalis occidat, tum colores à mediocritate recedūt, atque consistentiae tenuantur: cōtentā verò multiplicantur, fortasse etiam mediocria seruantur. Quādoquidem aëre fridiore redacto, vñā quoque alteratur quodāmodo interna caliditas, atque increscit humor pituitosus, ita ut oporteat humorem colorantem qui in nobis est, debilitatum obscurari. Quia verò ciborum sumptiones ampliores fiunt, & cōcoctiones sunt validiores, eo q̄ tum calor roborat, ac somni longiores accedunt adiuuantes iplas concoctiones, fit ut contenta plura spectentur. Vigente vero hycme, atq; tum cūm Fauonius spirare incēperit, vrinari humor maior est, habita ratione ad comeditorum quātitatem, atq; albæ inspiciuntur, & inclinant ad consistentiarum intēperatūras: contenta vero in hisce plura existunt, atque crudiora sunt. Quādoquidem frigore aëris eosque exauēto, ut etiam noceat genuinæ caliditati, biliosoque tum prolsus tabescēte humore, albas profluere vrinas compertum est, sed differentes cōsistentijs. Nam aut' erunt tenues, eo q̄ non adeptę sint perfectā concoctionem, quod accidit ob præstantiam frigiditatis aëris: aut crassæ & conturbatę ob humorē, qui crudus vocatur, per proprium tēpus uigentē. Quoniā autem genui-

DE VRINAR. CAVS. 311

na caliditas non potest domare, & concoquere multa comesa, & frigus proprietate habet cogere materias, ob id contenta plura apparent profecti à multa elaboratione nutritionis. Cruda vero & crassiora interdum uidentur, aut præ frigiditate tabefaciens genuinum calorē, aut præ materia in distributionē sumpta longè maiore, q̄ virtus ualeat per caliditatē perficere. Hæ igitur sunt caussæ vrinarū mutatarum per singula tēpora anni, quæ reddi possunt ab iis qui studijs harum rerum delectantur. Ac vnuſquisque ab hisce sumpto principio considerationis, poterit quoq; reddere cauſas quæſitas super regionib^o. Caußæ vero urinatum in ratione victus commutata rationem habebūt similem illis quæ expletatæ sunt de intemperaturis.

DE C A V S S I S V R I N A R V M P R O-
fectorum à nutrimentis bonis & malis, Cap. ii.

N O N mirum cuiquam esse debebit si è nutrimentis boni succi, & ad coquendū facilibus faciles cōcoctiones urinarum appareant, atque syncera contenta. Siquidem cùm calor naturalis facile alteret quæ ad coquendū facilitia sunt, & expeditè nutritio fiat in boni succi alimentis, promptissimè omnia perficiuntur, atque omnia quæ in vrinis uidentur, hęc mediocria inspicciuntur, quēadmodum cōtrariū accidit in cibis mali succi, & ad coquēdū difficultibus, ægrè coctiones fiunt, corrupta autem & varia cōcen-

ta spectantur, virtute concoctrice non suscipiente humores ad alendū inertos, sed illos respue-
re, siquādo fortasse exhiberētur. Fiunt enim in-
coctiones prater cetera, quia cibi ad coquendū
inepti sunt: aut enim virtus concoctrīx lādi soler-
à qualitate ciborū, aut ab eorū quantitate exupe-
rante. Nanque multa, ac virtutē exuperantia nō
facilē domari possunt à naturali caliditate. Quæ
verò prava sunt qualitate, ea non aliqua ratione
admittuntur, virtute tractrice familiaria nutri-
menta solummodo attrahente. Et si qua fortuna
illa fuerint admissa, eadem ab expultrice virtute
excernuntur. Admitte autem illa possunt ob vir-
tutis aliquam laisionem ab aliqua illatā affectio-
ne. Atque de hisce hactenus.

DE CAVSSIS VRINARVM somnolentorum, & insomnium, Cap 12.

SOMNOLENTO RVM vrinx enar-
ratæ sunt, quæ colorem ad album uergentem ha-
bent, sed consistentia sunt vel mediocriter tenui
vel crassa: contentis autē pluribus atque crudis
abundant. Insomnium hominum verò præser-
tim male sanorū vrinx dicitur sunt eiusmodi:nan-
que sunt tenues, & versicolores, interdum albæ
apparentes, interdum rufæ, & flavæ, ac oleaceæ,
& nigrae, sed in contentis sunt magis alienæ. Nā-
que aut ipsa contenta deficiunt, aut præsentia si-
fuerint illa sublimia sunt & aspera, & coloribus
malis spectatur. quæ dicta sunt in iis quæ de iu-

dicijs scripta sunt. Nunc verò caussè hoc ordine
subiungendè. Siquidē nouimus somnum secun-
dum naturam, & hominis sani, fieri ob humiditi-
atem suauem, atque mediocrem caliditatem na-
turalem, hominis verò aliter affecti somnum ac-
cidere ob humiditatem multam, præsertim pi-
tuitosam, atque ob cibos, & medicamina frigida.
Sed vigilias nouim⁹ euenire maxima ex par-
te ob siccitatem, interdum etiam ob caliditates
multas. Cùm igitur hoc vel illo modo affectis
hominibus, & somni, & vigilæ fiant, decete ra-
tione etiam vrinę eiusmodi profluunt. Demon-
stratum enim est, vt ad album vergentes vrinx,
concoctionē defecisse demōstrent, ac nihilomi-
nis hisce incoctionem demonstrant consisten-
tiæ vrinarum, declinantes à mediocritate, atque
prater hæc etiam contenta cruda atque multa.
Igitur vbi eiusmobi cruditates fuerint medio-
cres, sensibilem ləsionem non afferunt patienti-
bus, sed faciunt vt dormire ament. Nanque suc-
cis crudis paulatim calefactis atque solutis, mul-
ti vapores humidi assurgunt, cerebrum verò ex
illis multa nutritione fruitur. Quoniam verò
non facilè hisce humores deficiunt, non etiā va-
pores ab illis orti defecerint. Quamobrem acci-
dit eo pacto abude madere cerebrum, atq; som-
nos plurimos gignere. Arbitramur enim som-
num generari, vbi nutrimentum bonum distri-
butum in cerebro concoquitur, dumque ipsum
concoquitur, & sensus animales intus colligun-

tur, virtute maiore coērcente minorū actionē.
Postquam verò contigerit ut assumptum mē-
trimentum concoctū sit, solvantur eo nexus sen-
sus, atque hoc pacto animalibus vigiliz repe-
tur. Sed tractatio de somno ab aliis sufficienter
explicata, nunc relinquatur à nobis, atque pro-
cedendum in incep̄to. Ergo somnolentorū vi-
nię ob eiusmodi caussas sunt: insomnium verò
contrarię, ob contrarias caussas, ut arbiter,
quandoquidem quę desiccare consueveret, hęc
suapte natura vigilias introducūt. Quamobrem
flaua bilis eo modo attenuata, & in cerebrum di-
stributa, non solum nō ingerit ei nutrimentum
madefaciens, verum etiam aufert id quod adest,
ita ut inde homo vigilet. Nanque eiusmodi co-
lores potius esse proprios flauę bilis demōstra-
tum est. At vero q̄ contenta sint signa concoctio-
nis diq̄ū est. Concoctio vero non tam facile sit,
si aut aliqua intēperatura excesserit, aut usque
quaque euigilaueat homo. Decens est ut cōcen-
torum spēctetur inæqualitas, atq; cōfusio maxi-
ma. Urinę vero albissimę atq; tenuissimę pro-
fluūt, aut ob bilis ascensum ad ipsum cerebrum,
& ita manētes significat uigilias à bile esse in ce-
rebro, aut ob insanię speciem: namq; maxima ex
parte urinę eiusmodi insanientium sunt. Quin-
etiā urinę oleaceę atq; nigrę frequentius mot-
tem minātes, nihil mirum fortasse si insomniem
afferant & insaniam. Has caussas super hisce ha-
bere poteris, etiam aliis in locis dictas, ita ut su-

giéduum sit dicta repetere adeo importune : procedendum vero posthac ut reliqua explicentur.

DE CAVSSIS VRINARVM
profluentium, ab ijs qui vel ob satietatem
vel famem non concixerunt, Cap. 13.

E ORVM qui multum comedenterunt & nō cōcixerunt, urinæ albæ, tenues, ac hypostasi priuatæ spectantur : atque perseverantium in cruditate urinæ fiunt, substâta & contentis extraneæ. Contrà vero eorum qui inedia laborarunt, primùni flauæ, & rufæ, & tenues, & priuatæ contentis vrinæ spectantur. Fame vero pressorum albæ, tenuésque, ac hypostasi priuatæ proueniunt, atque ad prauos quosdam colores transmutatur. Sed super hisce (quoad fieri potest) redenda sunt caussæ indigentibus & eas requirentibus, quæ non cōtemnendæ uideri poterunt diligentibus rationum exquisitoribus. Igitur cùm cōcoctio fieri soleat vbi cibi fuerint domiti, cruditas vero ubi cibi multum excesserint mensuram, quemadmodum vbi cruda minus excellerint mediocritatem : decens est ut hac ratione dum homo se multis cibis onerauerit, etror à perfecta concoctione contingat. Nāque aut nihil, aut parū natura videtur elaboravisse cibos: cùm neque colorem, neq; substantiam mediocrem effecerit, atque abstulerit contenta, tanto recessu à concoctione. Veruntamen in quibus minus iusto deciderit, tractu téporis vero one-

rata inducitur, ut sustineat errores, eiusmodi vir-
tus semiperfectas actiones producit. Similiter
dicendum de impransis. Quādoquidem semper
naturali calori comesis opus est, ut & sciplum
cōfirmet, & partes corporis nutritantur, ubi suffi-
ciens collecta materia fuerit, tum quæ decet fieri,
sunt. Vbi verò illa defecerit, tum in seipsum
conuertitur, ac si quam esse humiditatem conti-
gerit, illam absumit: qua ablata ipse acrior redi-
ditur, & flaua bilis proficit qualitate eius calida
& sicca inausta. Proinde vrinç proueniunt se-
cundum illam calidi affectionem, minora verò
cōtentia spectantur, vbi decent homini alimēta:
quæ cùm concocta sunt & nutriunt, mittūt hęc
signa nutritionis. Veruntamen postquam calor,
quoad fieri potest, surrexerit, atque intrinsecus
indiguerit nutrimento, statim ipse contabescit.
Ipso verò calore tabescente, etiam corporis ha-
bitudo statim parata est concedere versus frigi-
dum, & album, & prauum. Deinde etiam ad pe-
ius vergentes colores, & coloribus mūtuο se ha-
bentes substantias reddit. At verò de huiusmo-
di rebus cùm satis dictum sit, ut arbitror, disputa-
tio terminetur. neque vos latere velim, qui ita
mediocrem mensuram multæ disputationi ha-
benda super hisce rebus feci, ut etiam opus esset
super reliquis aliam tractationem facere, at quo
illos implicari circa infinita, qui dū via breuiore
quod student assequi, capere cupiant, in aliquas
alias disputationes secedentes, scipios in longas

tractationes intrudunt. Quamobrem decere videtur ut ab hisce tanquam ab alio initio aggressi referamus caussas inuentas super reliquis questionibus. Nanque hoc pacto à nobis facilius, & distincte explicabitur propositū, atque studiosis promptius licebit verbis paucis præcepta multa discere.

DE CAVSSIS VRINARVM
per genera ægritudinum, Cap. 14.

DICENDVM est hac in parte de vrinis apparētibus in singulis ægritudinum generibus, atque earū caussæ reddendæ. Siquidem hoc pacto decētem per singula capita compositionem suscipiet disputatio, atque finis decens toti orationi statuetur. Igitur dictum est in tractatibus de iudiciis vrinarum, in febris ephemeris puris, nulla causa alia præsente, videre quisquā poterit vrinas non insigniter mutatas. Nanque si quo modo contingeret mutari, perparum atque occultè mutarentur. Febris enim ephemeris generatis ob alterationem solius spiritus ad calidius intensi, par est, vt ne in vrinis etiam manifesta spectetur alteratio. A paruis enim occasionibus, parua momēta, à magnis magna proueniunt. Quum itaque vrina demonstret humorum alterationem, ephemeræ verò febres oriātur è mutationibus spiritus, vt dictum est, ad calidius intensi: decēs est, vt aut nullo pacto, aut perparum alterentur ephemerarum vrinæ. Nanque prius

quām humorum materia sentiat alterationē hūturali spiritui accedētem, illi soluuntur, vbi sortiti sint rationem vietus conuenientem. Sedamen in febris ephemeris, cūm parua quēdam mutatio fiat, etiā partuz spectantur in vrinismutationes. Quod si qua fortē aderit in corpore materia corrupta, vsque adeo ut parua mutatio ne indigeat ad inflammandum, facilē inflammatur & comburitur, atque excitabit febres putridas. Vrinz verò apparebunt, quales in putredine humorum prouenire febres solent, de quibus mox dicemus. Febrium ergo in putridis humoribus factarum, quæ fuerint intermitentes, hæ vrinas alias: quæ verò fuerint continuæ, hæ vrinas alteras ejiciunt, & secundum differentiam putrefactorum humorum, atque continuitatem, & intermissionem in eis. Dicendū itaque prius nobis est de febris quæ deficiunt, eatum cauillas reddentibus. Deinde de reliquis, veluti ratio p. cedens monstrauerit.

DE CAVSSIS VRINARVM profluentium in vrisque tertianis, Cap. 15.

PVRARVM tertianarū vrinæ versus fluum & rufum (ut dictum est) colorem attollunt: substantia uero earum ostenditur mediocritate crassior. Ac in primis diebus nihil contenti ejicitur, tempore procedente tam cōtentia spectantur, quām colores ad mediocritatem, & ad id quod secundum naturam, concedunt, atque

ægritudinis solutio breui aduentura speratur ab iplis concoctionibus præmonstrata. Eiusmodi sunt iudicia tertianarū putridarum deficiētiū ab vriniſ facta. Nūc par est vt subdamus earū cauſas. Igitur bilis flaua vbi exauēta sit per aliquam cauſam illius generatricē, & extra venas aberra uerit, tum febres vocatę tertianę, generatur, atq; deficientes fiunt, quippe quū in venis bilis multa nō sit. Venę autē ipsę et si participes fiat eiusmodi humoris, tum ob vicinitatem, tum ob humoris ipsius abundantia, non ita tamen vt cum eo etiam sanguinis dulcedo misceatur: hac enim ratione cōtinuę febres h̄a essent. Quoniā igitur extra vasa depositus est, eiusmodi biliosus humor putrefactus est quodāmodo: idcirco demōstra bit tam putredinem quām intermissiones, quas paſſim facit. Colorātur autem vrinę ratione biliſ iniecta. Verūtamen q̄ biliosum hunc humorē nō bene corruptum esse in febris tertianis demonstratum est, idcirco colores, quales dimimus, inspiciunt: atq; à multitudine & mode rata bilis crassitudine, quę per vrinam separantur, euénit vt vrinę substātia crassior quām mediocris est, spectetur. Absunt autem contenta in primis diebus ratione cruditatis, atque cuiusdā obſtructionis, nanque quod nondum natura potuit domare materiam, neque cōcoctionibus vſquequaque incubuit: quamobrem neque cōtentia spectatur, quę signa sunt cōcoctionis. At vero vbi natura se collegerit, atq; roborata fuerit,

expulserique sint superfluitates, retentis ijs quæ utilia sunt, recteque & cum ordine tractata sint ea quæ ad humorē affluentem spectant: tum concoctionis apparent signa, hoc est contenta. Quinetiam ad mediocritatem tam colores quam substantiæ concedunt. Sed oratio devrinis profluentibus in tertianis puris, hæc ipsa est brevibus explicata. Notarum vero tertiana, rum vrinæ aureum colorem excedunt, ita ut ad vineum etiam colorem attollantur: substantia vero sunt crassiore, quam quæ in tertiana pura spectatur. Cōtentia vero harū vrinarū vel pauca & prava sunt, vel nullo modo apparent. Recte igitur quispiam dixerit impuram tertianam magnitudine & qualitate bilis superasse tertianam puram, ita ut longiore tempore ad concoquendū opus sit. Siquidem eiusmodi vrinæ, ut etiā superius dictū est in ijs quæ de iudicijs & causis colorum scripta sunt, proueniunt à maiore & deteriore bili. Neque mirum sit si maiore tempore ad concoquendum opus sit, namque multa vbi fuerit materia putrefacta, maiore tempore ad concoquendū potente virtute indigens est. Sed tamen fortasse de hac re in disputationibus de præudentijs memoratum fuerit. Nunc vero ad aliud caput transcat oratio, quæ perquam satis in hisce immorata est.

DE CAVSSIS VRINARVM
quartanarum, Caput 16.

Q VAR.

Q VARTANARVM quæ potius originem à liene traxerūt, primis diebus vrinæ sunt albæ, atque substaria tenui. Tempore vero procedente, præsertim diebus quietis, spectantur cōtentæ eorum cumulata atque cruda, ac interdum totum ipsum chyma turbidum appetet. Diebus vero afflictionem habentibus, adhuc etiam tenues se ostendunt, & contenta mediocria atque tenuia, cum erga solutionē passio vergat. Interdum etiam nigræ vrinæ spectantur, quæ indicat solutionem passionis quæ corpus occuparat. Febris præterea quæ quarta quoque die paroxysmum habent, evidentiam habent memoratæ febris quartanæ, sed multo citius deficiunt, eo quod potius generantur à calida hepatis intemperatu-
ra. Harum vrinæ subrubeæ atque rubeæ, talesq; qualis sandaracha, spectantur. Quarū consisten-
tia primū tenuis est, interdū etiam crassescit:
contenta vero non absque flavo colore ostenduntur. Sed tamen aliquando accidit, ut eorum vrinarum cōtentæ aliena videantur, sicuti etiam colores ipsius chymatis. Demonstratum est autem alijs in locis, quod quartana febris deficiens à vietu frigido & sicco, qui humorē melano-
licum peperit, generatur. Ergo quotiescunque eiusmodi humor exauctus fuerit, atq; circa lie-
nem firmatus, tum quarto quoque die paroxys-
mum habet, ac vrinas albas & tenues ejicit. Nā-
que eiusmodi humor cum crassus sit, atq; idcir-
co obstruens: item cum frigidus sit, hac ratione

calorem genuinum lādens, prauq; concoctiones
sunt, ac tenues & albae urinæ spectantur: sed ni-
hilo minus ob importunitatē frigiditatis humo-
ris, quām ob cooperturam quā sit in meatibus.
Namque humor ex iunctus obstruens p̄rē crassitu-
dine, sed p̄tā terebra ratione puræ frigiditatis cum
sit tenuis, tenuiores urinas p̄gredi efficit. Quin-
etiam tempore procedente humoris tēpore te-
nuati, materia facilis ad transcendū redditur
vasis urinariis, & hypostasis cumulata spectatur,
aut per totum cōturbantur urinæ. Verū tamen
urinæ crassæ & contenta earum apparent ob te-
nuatos humores, albidi verò colores vidētur ob
humoris frigiditatem, quā concoctionem veluti
cogens non sinit mediocrem consistentiam urin-
is largiri. Neque nūlū esse debet, si disfluen-
tibus nigris urinis solutionem quartanæ conie-
ctemus. Humor enim melācholicus veluti prin-
cipium atque radix extitit ipsius quartanæ: qui
dum excernitur, ostendit hominem ægritudine
liberari. Neque usquam uisum est, si cuius stirpis
radix fuerit abscissa, vel supra terram eradicata
māserit, non eriā ea quā post ipsam radicem ve-
luti post principiū orta sunt, mortua cūm sint,
corrumpant arque tabescant. Quartana verò
quā recta ratione vocatur notha, eo q̄ hepati ma-
le affectum sit, illiusmodi urinas transfundit.
Quandoquidem ipsum uiscus calidum est, vel
aliter nimium concalsactum per defluxum quē-
dam calidioris materię, simul calefacit omne ye-

narum genus, sanguis uero feruet: sed bilis prae-missa afficit ita corpus, vt contingat ob hac vt
vrina mutentur in eiusmodi coloris speciem.
Quinetiam interdum accidit, vt earum conten-
ta extranea uideatur ob obstrunctiones, & intem-
pestiuas diatas, aut ob humorem qui tingit con-
carceratum, aut transmissum ad alias corporis
partes. Preter hac si pulsum tangere oporteat,
minus exacte ab eo conieceris hanc deficien-
tem febrem esse, ita vt continuam potius esse
quisquam dixerit quarto quoque die affligente.
Quoniam vero, et si rationibus credendum sit,
interdum opus est vt acquiescamus nominum
cosuetudini potentiori, simpliciter hac quoque
quartanam appellemus, cum hoc ipsum videa-
tur uirorum compluribus.

DE CAVSSIS VRINARVM
in febribus quotidianis profluentiv, Ca. 17.

QVOTIDIA NAE febris vrina alba,
& renues, atque aquose sunt primum: tempore
vero procedete crassescunt, & cumulatas hypo-
stases ostendunt, humore iam cocoto. Atque hu-
iusmodi febris, vt dictum est, producitur a frigi-
dis & humidis cibis, atque uictu gignet humo-
res illis similes. Quamobrem ob hec omnia cru-
dum hoc pacto, & pituitosum exauctu humot*e*,
dicere possimus laddere genuinam caliditat*e* ex-
cessu frigiditatis, atq;ue claudere meatus: quare te-
nues & albe & sine hypostasi vrina spectantur,

Contrà verò, vt dictum est, naturali calore dominante, & alteratio, & concoctio, atquè nutritio fit. Sed hoc decidente à proprio munere, etiam urinæ aberrare ab eo quod pat est, spectantur. Verentamen confirmata ge uina caliditate attenuatur quod multum erat crassum, atque sequitur excrements cruditatis. Sed oratio de febribus intermitiéibus, cùm reddiderit sufficietes rationes ut cause capientur, hoc in loco terminetur. Post hac verò referamus causas urinarum febrium coniunctarum & continua- rum, atque earum quæ generantur ab aliquam- mensa caliditate, deinde earum quæ sunt ab ali- qua frigiditate, ut super hisce capiens causam oratio possit eo pacto terminari.

DE CAVSSIS VRINARVM
profluentium in continuis febribus,
Caput 18.

FEBRIVM continentium atque continu- rum urinæ versus deteriora concedunt, conten- ta quoq; prava spectantur, atque varia pro qua- litate humorū excedentium. Nanque febres pu- tridae aut à pura bili putrefacta generantur, aut à sanguine, aut à pituita, aut à bili nigra, aut ab omnibus mixtis, veluti sunt à duobus aut tribus humoribus differentibus complicatis. Sed tamen febrium ortarum è simplicibus humoribus facile quisquam & iudicia & causas concipere poterit, atque illas reddere. Complicatarum

verò difficilis est exacta cognitio : & illa mutua complicatio proprio nomine vacauit. Post hac menorauerimus simplices febres tanquā captū faciles: de quibus superius in tractatibus de iudiciis eas declarādo diximus. Complicationes verò, eo q̄ nominum propriorum appellatione vacauere, sinamus, vt qui hisce studijs indulgent, opinādo discant. Igitur febrium à corrupto sanguine orientium urinę subrubea, & rubea, atq; vinea profluunt, pauloque post crassescunt, & similiter contenta proueniunt, veruntamen cùm in hisce febribus sanguinis incrementum adesse videatur in uenis: ubi uerò incremetum mediocritatem & quod decet excederit, aliqua etiam corruptio sequatur, par est, eo q̄ ob multitudinem domari non possit sanguineus humor huiusmodi: cuius quantum inutile atque superfluum est, in urinis sequestratur, atque eiusmodi coloris præsentat. Quinetiam eiusmodi urinæ consueuerunt citius quam cæteræ crassescere, ob proprietatem humoris præsentis. Siquidem humor hisce paucò quodam momento indiget, vt consequatur concoctionem. Quod autem uirtus cōcoctrix superatur à multitudine, arguunt cōtentia quæ non suscepérunt colorem secundum naturam. Bili verò præsente, atque putrente in genere uenarum, urinæ flauæ & rubeæ interdum apparent: frequentius uero spectantur passee, & virides, & nigrae. Atque in hisce si cōtentia affuerint, apparent biliosa, & ualde praua. Siquidem

vbi eiusmodi humor præstiterit, etiam vicitate corruperit sanguinem, atque multitudine & qualitate detulerit virtutem, inditusque humoribus nutrientibus, ostendit contenta difficultia, atque prava chymata. In febre uero continua ob putrefactam pituitam, urinæ apparent subalbidæ atq; crassæ, veluti glaucæ & charopæ. Nanque colore arguunt qualitatè humoris tinctientis, & contenta carum sunt crudiora ob humoris malâ ad coquendum habilitatem, aut ipso ob multitudinem præstante genuinæ virtuti, aut ipsa virtute per se paciente, & quæ à paucis humoribus facile defatigatur. Melancholicus uero humor siquando putruerit, ac discurrerit corpus, febrem efficerit, quæ degeneris est ob exautum humorē in humore putritoso. Huius urinæ fortasse albæ & tenues primū profluunt. Sed cùm ipse humor vnā descēdit, veluti ad exitum veniret, tum urinæ apparent uenete atq; nigre. Quatum priores illo modo apparēt ob operaram quam facit humor, ac ob eius momentum sursum uersus: posteriores uero ob referatam obstructionem meatum, atque momentum humoris deorsum uersus: & hæc raro apparent. Scire autem oportet, nobis propositum esse disputare de ijs quæ plurimū apparent, non de ijs quæ raro contingunt.

DE CAVSSIS VRINARVM PRO-

fluentium in calida affectione membrorum
principalium affectionum, Cap. 19.

DE VRINAR. CAVS. 347

DE vrinis profluētibus ab ijs qui inflammationē & erysipelas in principalibus partibus internis patiuntur, dictum est abundē in ijs quæ de iudiciis urinariū: nunc verò reddendæ sunt cause. Siquidem hæc quo fuerint viciniora fonti caliditatis, eo magis ob vicinitatem, & ob principatum, vrinx tinguntur, eo q̄ principales partes maximè patiuntur. Sed tamen primū tenues spectantur, atque absque cōtentis: nisi quod aliquando propter collectā materiam ab attrahente caliditate præter naturam, concoquuntur, & q̄ natura semper uertatur circa ea quæ urgent. Neque par est ut ipsa obliuiscatur prauorum gubernatorum, cùm ipsa facilè sentiat alienum dolorē, & ob eū patiatur, idque sit quia materia excedit, aut quia uirtus ipsa ante certamē laborat. Vbi uero concocta fuerit inflamatio, urinæ crassescunt, atque remittuntur de intenso colore, & cumulatas atque corruptas hypostases habent, cùm illinc secreta sint excrements. Sed interdu accedit, ut etiam pus miētum subsideat, quod de affecto membro profluxit.

DE CAVSSIS VRINARVM,
cūm principalia membra affecta sint affe-
ctione frigida, Caput 20.

CVM principalia membra sint affecta frigiditate, tum urinæ spectantur albae & tenues, ut dictum est, atque frequentius absque cōtentis: interdum verò etiam crassæ cum cō-

tentis etudis & pituitosis. Et cum albedinis latitudo multa esse contempletur secundum mensuram frigiditatis, etiam urinæ albae transmittuntur. Namque ubi corporis pars affecta sit pauca aut multa frigiditate, secundum frigiditatis quantitatem urinæ proueniunt. Nam cum frigiditas excederit, ac peruerterit usq; ad cor, quatitatem veheret cordis ipsius robur, atque calorem debiliorem efficit. Et quantum ipse languerit, hoc erit imbecillior eius actio propria: debiliores uero cōcoctiones sunt. Cōcoctione vero debili, urinæ eiusmodi profluvunt. Atque hæc in ijs quæ de iudiciis urinatum scripsimus, dicta sunt: quāobrem non opus est orationem producere. Quoniam vero tota oratio de causis hoc modo sufficienter habita est, etiā desinat ad ulteriora procedere, et si multa alia inducāt, ut adderetur oratio. Quamobrem nisi lex aliqua breuitatis nos cogeret, adiungeremus orationi priori opus aliud de causis iudiciorum, ostēdentes magnum illud quod in contemplativa arte est. Sed tamen integrā præscriptionem in omnibus habuerit disputatio, si post tractatus de causis, subdiderimus eos qui de præudentiis docent, quique utilles arti sunt, & veluti uaticinatores motionū naturæ eos reddunt, qui enixè hisce rebus operam nauant. Sed si, ut fecit animus, pars huius disputationis successerit, donum Dei solius existimandum sit, gloriam calumniæ non patente patiens ijs qui illo impuniti fuerint: agrotantibus vero

vtilitatem nō paruam. Quamobrem disputatio
de caussis vrinarum finem capiat, atque iam in-
cipiamus tractare de præudentiis vrinarum.

CAPITVM ANNOTATIO EO-
rum quæ libro primo de præudentiis
ex vrinis continentur.

Quòd post pulsus, vrinæ aptantur ad præuiden-	
dum,	Caput primum.
De præudentia ex urinis albis,	Cap. 2.
De præudentia ex vrinis subspiceis atque spi-	
ceis,	Cap. 3.
De præudentia ex urinis subaureis & subcor-	
ceis,	Caput 4.
De præuidētia ab vrinis aureis & croceis, Ca. 5.	
De præudentia ex urinis subrubeis & tubeis,	
Caput 6.	
De præudentia ab urinis vineis,	Cap. 7.
De præudentia è pastis urinis.	Caput 8.
De præudentia ex urinis uridibus,	Cap. 9.
De præudentia ex urinis ueneris, & liuidis, &	
nigris,	Caput 10.
De præudentia è substātia fluorēve urinarum,	
Caput 11.	
Quòd quanto magis urina coloratur, eo plus	
præsentis tenuitatis summoueatur imaginā-	
tione,	Caput 12.
Quòd quanto magis crassescunt urinæ, eo plus	
coloris summoueant, qui inerat priusquam il-	

- Ia crassescerent, Caput 13.
 De præudentia ex crassa vrinarum substantia,
     Caput 14.
 De præudentia ex contentis dissimilari bus,
     Caput 15.
 De præudentia ex bullis, Caput 16.
 De præudentia ex coloribus diuersis ipsius con-
     sonz, & male olente urina, & colliquamini-
     bus, Caput 17.

ACTVARII DE PRAE-
 VIDENTIIS EX VRINIS,
 Liber primus. Praefatio.

I D F T V R quibusdam,
 qui prompti sunt ad crimi-
 nandam præudentiam, no-
 fieri posse quenquam præ-
 scire quæ eventura sunt in
 ijs rebus quæ se seculum
 naturam sequuntur. Si qui-
 dem ad hoc dicendum nihil
 aliud eos compulit, quæm ignoratio eorum quæ
 secundum naturam sunt, & studium bonis dis-
 ciplinis obterret. Quamobrem timorem etiā
 non paruum afferebat ijs qui recta ratione sciendi
 præscientiam haberent, cōrumacia eorum qui
 prompsiores sunt ad carpendas præudentias.
 Quandoquidem figuræ quasdam astrorum at-

DE PRAEVID. EX VRIN. 331

qué vires disquirentes, item cōgressus, & in domo dominos, atque alia quęcunque in astris adesse dicuntur atque scribuntur, horūmq; alterationes quasdam circa elementa futuras prouidentes contemplatione scientiæ, vitant promptitudinem multorum ad criminandū, putantque melius esse ut taceant. Sunt enim qui eiusmodi studia præstigijs atq; cōsuetudinibus dæmoniorum magis tribuunt: vnde ignorantia naturalium alterationū, quam habent, conuincūt. Qui nimirum qui somnispiciūt, atque quibusdam principiis similibus iis quæ secundum naturam sunt, prævident quæ futura sint eorū quæ ad nos spectant, ij latere student, eo q; id hominū multitudo lateat. Veruntamen hoc pacto in ambiguo est, res pulchras tractu temporis tabescendo deleri. Sed eiusmodi viri nimirū admirationi essent potius sapientibus, quām ab eis taxarentur q; rerū quæ secundum naturā fiunt, spectatores esse probātur. Sed de hisce oratio ad alios magis spectat, quib^o opus optabile est, persequi hæc ipsa. Nobis verò medicam artē persequentibus, atque studentibus per ipsam capere prævidentias circa humana corpora, munus hoc ipsum potius, quām illorum alicui cōgruit. Quæcunq; igitur præscire fas est arti medicæ incumbenti bus, vt perfectam prævidentiam faciant, hæc libri omnes præcedentes docent. Oportet enim præuidere studētē, vt sciat tum humores elementares, tum naturales spiritus, temperaturasq;; &

132 ACT V AR II

alterationes, & mutationes vniuersitatisque, & principatus membrorum, & eorum primas rationes. Item quæ membra simul patientur, & quæ contraria passione laborent, & quæcunque alia inuenta sunt & tradita ijs qui volunt discere naturales corporis motiones. Nanque qui in hisce prius fuerit meditatus, is & facilius iudicaverit, & proprius præviderit sequendo naturales motiones humorum.

Q VOD POST PVLSVS, VRL
nr aptantur ad prævidendum, Caput I.

F A C V L T A T E S multæ ab ijs qui sapientia excelluerunt inuenta sunt, tam ad prævidendum quam ad iudicandum mutationes quæ in corporibus humanis sunt, quarum principatum habuisse videtur de pulsibus disciplina. Ab eanenim in illis qui possident ipsam exacte, plures prævidentia suboriuntur. Nanque cum spiritus primus sensit, & alteratus est mutationibus corporis. spiritus vero potius quam sanguinis conceptacula sunt arteriæ: decens est ut prævidentia à pulsib' facta sint firmiores. Quia vero humoris post spiritus sunt secundi, hi cum alterati fuerint, exhibent in urinis signum significantes per eas puriorum ipsorum alterationem. Vrina enim humorū coloratura extitit. Alteratis itaque urinis ob humorum aliquas mutationes, facultas sufficiens prævidendi facta est rationi. At vero quia, ut dictum etiam superius est, prævidentia

DE PRAEVID. EX. VRIN. 333

communicat cum iudicijs, si cuiusquam eorum quæ illic enarrata sunt, hoc in loco meminerimus, ut exactior euadat disputatio, nemo quæso nos accuset garrulitatis, sicubi id acciderit: imo totum præferat superfluo. Quâdoquidem eiusdem disputationis repetitio afferre potest, ut arbitror, aliquid sic perfectum, ut in eo nullus error sit. Si quis vero diffugerit vti oratione antea dicta, ne sermo sermonem communem efficiat, is multa perdere poterit, quæ essent referenda. Sed hoc potius proposita orationi errorem non paruum pariet. Illud vero quisquam probauerit magis esse munus recordationis, & cōgruitatis dicendorum, quâm alicuius inopportunitatis: veluti arbitrantur ij qui ad maledicendum sunt promptiores. Nos vero quemadmodum in aliis factitauimus, prius exponendo colores & substancias, deinde contenta, & quæ super hisce spectantur: ita nunc agamus, capitum ordinem eundem meliorem esse quâm eorum perturbationem existimantes. Sed tamen cum unoquoque eorum quæ dicenda sunt, commiscetur obliquitas, nihilominus ob ipsius quâm illorum rese rendam præudentiam. Et ita faciamus, hinc fauente Deo initium auspicantes.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS ALBIS, Caput 2.

Q VONIAM demonstratū est, vrinas albas in complures species diuisas esse, veluti in li-

bris de differētijſ vrinatum dictum eſt, opus eſt
 ſet ut de hiſce conſiderantes diuidant eas, atque
 ſuper eis pro viribus praevidentiam faciant.
 Vrinat igitur albæ colore, crystallæ verdæ, & a-
 queꝝ ſpecie ſemper tenues ſi maſerint, illa ſigni-
 ficant quæ in libris de iudiciis dicta ſunt. Nunc
 oportet hæc ſubdere: nāque cūm vrinæ rufæ, aut
 rubæ, aut vineæ, aut aliquo colore tintæ pra-
 cefuerint in febre vehemēte, ſi in eiusmodi albos
 colores mutataꝝ erint vrinæ, atque adhuc febris
 manferit vehemētor, neque aliquod inſigne ſi-
 gnum crisis aderit, decenter noſſe poteris futu-
 ram eſſe phrenitin: atque eo peiorē, quo pra-
 monſtrati colores fuerint peiores. Nec omnino
 mentitus fueris, ſi rursus tintæ vrinis pronun-
 ciaueris phrenitin ſolutam eſſe. Si quidē vrinæ il-
 la demōſtrant bilē quæ chyma tingit, arrolli ad
 caput, ad quæ perſuerans additione aſſerte po-
 terit paſſioni mortem. Vrinæ verò ſi iterū colo-
 ratæ fuerint, arguunt ſolui paſſionem membra
 promouētis primum ſenſum cōuerſa rursus bile
 verſus iſernas partes corporis. Vrinæ verò eius-
 modi cum crassa ſubtantia, cūmque globulenteris
 contentis, ſi praecefuerint in debilibus febribus,
 multitudinem verò atque colorem album mu-
 tauerint poſt morbi vigorem, praeuidetur, quod
 nondum febris ſoluta ſit. Nāque natura cūm vi-
 cerit materiam, concoxeſitque, ac aſſumpſerit
 quantum utile in eſſe videatur, ſuperfluum &
 inutile per vrinas expellit, cum exiſtimetur noſſa.

DE PRAEVID. EX. VRIN. 335

opus esse ut id retineatur. In passione quinetiam diabete, si neq; coloratū vrinæ corpus, neq; constans & minutū sit: ostendit fluorē vrinæ in matula ad malum procedere. Nāq; natura antea fatigata timorē non paruū affert, ne æget vitæ dampnum patiatur. Nec ignorare oportet eiusmodi vrinatum colores in senibus, significare modica quædā mala: iuuenibus verò & vigentibus deterriora, eo magis si cōtentā nulla spectetur, et si quæ spectentur sunt praua, minūsq; cōuenientia. Nāque in summa cruditate & frigiditate, atq; lōga quadā debilitate, atq; præter hac in immodicis obstructionib⁹ apparere solet. Et cū vrinæ redierint ad mediocritatē, paruū affligūtur corpora, & quæ antea lēdebātur, faciliusq; virtus reuocatur resumēs proprias vires. Quod si in eisdē speciebus māserint, inferēt capitīs difficiles pulsus, & obtenebrations, & vertigines, & morbum comitialem, ciborū fastidia, & prauorū eduliorum interdum cupiditatem & caninosappetitus, artuum dolores aderint, & neruorum motiones difficiles, renū & capitīs diuersæ passiones, & intellectī coli tristes sensus, & tabida ex ægritudine senectus. Talia præuideris, vbi tenueris differentias vrinarū albarū, quæ dictæ sunt in ijs quæ de iudiciis scripta sunt, & prælegeris librum Galeni de accidētibus. Nāque memoratārū passionum aliaz sequuntur incoctionē continuam potius, aliaz frigiditatem ingenitā ab aliqua caussa, aliaz obstructionē, aut humorū transpositionem.

Veruntamē præter hæc oportet cum qui studet
vera suffragia ferre præuidendi, cōsiderare sta-
tes, & temperaturas, & consuetudines, & sexus,
& tempora anni, & interdum victus anteactos.
Nanque hæc ipsa dimicent, atque mente cogi-
tanti vrinam secūdum naturā, atque eam quam
in matula cernit, comparanti, facile apparet
quantum vrina præsens ab ea quæ secundum na-
turam est, abetrauerit. Atque prōpta præuiden-
tia super vrina prælente reddita erit, modo præ-
considerata fuerit ægri partium facilitas sentien-
di & patiënti. Res enim hæc maximē cōferre so-
lent ad prædicenda futura: cùm nō omnes in eis-
dem passionibus eodem modo sentiāt. Quam-
obrem in eiusmodi intensis albīs, eiusmodi quis-
quam præuidētias reddere poterit, si bene iudi-
care didicerit. In ijs autem vriniis quæ remissē
sunt albæ, vt lactea, glauca & charopa, atque id
genus cæteris, has quas dicam significationes
præuidētias. Nam in initijs & incrementis febriū
eiusmodi colores vrinarum sunt mali, præsertim
quo vehementiores sunt febres. Apparet enim
in hisce multitudine materiæ putrefactæ augeri:
in febrium vero declinatione apparentes signifi-
cant salutem, eo potius si multitudine vrinarū ex-
ierit. Illud enim arguit aut multitudinem crudi-
tatis humorum cumulari, aut tingentē humo-
rem vergere ad alias corporis partes. Hoc vero
arguit declinationem febris, præsertim cùm vri-
næ quæ præcesset, fuerint magis rufæ. Excre-
tio

tio verò excrementorum cōfirmetur ab expulsive virtute. Hæc igitur considerans ob ea quæ in principio apparet, præuideris ægritudinis malignitatem, atque tempore multo ad concoquendum indigere eiusmodi cruditatē dixeris. Quia verò in eiusmodi urinis magnitudo febris nondū manifesta esse statuitur, alioqui siue maligna febris quidem existimata esset, opus est ut tangens pulsū cōsidereret & magnitudinem febriū, & virtutis firmitatem. Contestantia etiam fuerint excrements, & faciei colores, atque alia accidentia, qua referuntur & apparent. Vbi igitur ab aliis signis magnitudinem febris didiceris, cognouerisque naturalis uirtutis firmitatem, atq; consideraueris mensuram cruditatis, oportet ut hac in parte te ipsum diligentiorem ostendas, ita ut singulis consideratè & exactè mensuram statuas. atque si plura signa cruditatis aderint, multisque diebus ea augeri uideantur, febrisque magnitudo constiterit: contrà vero firmitas uirtutis minor, atque debilis comprehendatur, par est ut natura hoc casu fatigata succumbat, atque solutionem malorum mortem esse præuideas, eaque die qua coniectaueris uirtutē fessam defecaturam. Quod si illa etiam se habuerint, ut dictū est, uirtutis vero firmitas præstiterit, spes est ægrotantem tractu temporis superfuturum causis afflictantibus, si tutu viuendi ratione usus fuerit. Multa uero accidentia praua interueniunt. Quod si illa fuerint minora, corporis uero na-

turalis firmitas melior, superstes erit homo, præ-
ua autem accidentia modiocriter adiuncte. Er-
go in febrentibus hominibus, & eiusmodi ur-
inias mingentibus, sitis minor erit, quam quæ ra-
tione febris expectatur: & urinæ maiores, &
ventris siccitas, capitis gravitas, & dolores alieni,
& vertigines, & ventris dolores. Interdum
patientis huius uenter excernit biliola. At verò
à tempore mutationum urinatū prospexeris fe-
bris solutionem, quemadmodū à cōcoctionibus
qualitates crisiū. Veruntamen in urinis remis-
sè albis, quæ à febrentibus proficiunt, eiusmo-
di prævidentia redi potest. In hominibus an-
tem sanis si eiusmodi urinæ apparuerint, medio-
crem à frigiditate offensam arguunt. Sed præ-
dicere in hisce quoque oportet, quānam paissio-
nes & accidentia ob modestiores frigiditates
aduenisse opinatus sis. Præterea illud quoque
præscire fas est. Nanque accidentia quæ mo-
dd orationi subiunximus, non ut ex necessita-
te sequentia esse dicimus, neque tardè appareat,
neque omnia, neque plura, neque minora, sed
ut contingentia cum eiusmodi ægritudinibus
semper apparere, aut omnia, aut plura, aut mi-
nora, & ut fert paisionum magnitudo & tol-
erantia, & sentiendi facilitas hominis patientis.
Oportet autem protius ut is qui eiusmodi res
considerauerit, & solers, & peritus, & doctus
sit.

DE PRAEVID. EX VRIN. 339
DE PRAEVIDENTIA EX VRI-
nis subspiceis atque spiceis, Caput 3.

S V B P A L L I D A & pallida vrina ī febrib^o
nō spectatur. Et si cōtigerit vt cū hiscē urinis ad-
sint febres, h̄a imbecilles ac facile solubiles ephē-
merē quēdam esse possunt. Sed si ardentiores fe-
bres p̄t̄cesserint, vrinæque eiusmodi post appa-
ruerint, significant febrem solui, atque corporis
habitudinem iam cōcedere ad frigidiorēm qua-
litatē, quæ alteratione ortā, à decente diāta cor-
rigitur atque confirmatur. Hinc sequuntur vri-
næ quæ mediocres apparent, de quibus mox par-
est dicere.

DE P R A E V I D E N T I A E X V R I-
nis subaureis & subcroceis, Cap. 4.

V R I N I S subrufis & subflavis nescio an quic
quam magis sanitatem possit significare in iuue-
nibus atque adolescentibus corporibus. Verun-
tamen in senibus atque mulieribus, quorum ob
frigidam quandā intemperaturā, quæ eis natura
accidit, vrinæ sunt subpallidæ, atq; in ijs quorū
urinæ ad albiores vergētes apparent ob quandā
rationē, ueluti de hiscē abunde in locis aliis dixi-
mus, si memoratē vrinæ profluxerint, significat
eorū habitudinē versam esse ad qualitatē acriorē,
idq; ob assiduas quasdā comedatiōes rerū acriū,
aut ob exercitia modū excedentia. Siquidē dia-
ræ caliditatē quandā inferētes, in causa fuere, vt

in ijs hominibus vrinz eiusmodi generetur. Sed cùm hæc mediocria sint, mediocre quoque offendas pariunt, quæ facilius etiā corrigi possunt.

DE PRAEVIDENTIA EX VRL
nis auricis & croceis, Caput 5.

R V F A E flauæque vrinç ob maiores occasions apparent in senibus & mulieribus, atque cæteris id genus: ob minores verò spectantur in iuuenibus ætate florenti. Quamobrem eiusmodi utinæ apparent in ijs qui longè recedunt ab illis qui secundum naturam & temperaturam has vrinas faciunt, arguunt cauſas præcedentes maiores fuisse, atq; eos febre correptos esse, bili iam flaua per totum corpus diffusa. Ergo quorū cauſas caloris ab opportuna coniectura indeptus fueris, prænūciaueris illas effecisse augmentum in bili, præcertim si præsciueris diætā, & omnem meientis educationem. Contulerint etiā ratione accidentia, quæ oriūtur à bili dispersa corpori. Quandoquidem uertigines solent apparere bili affectis, & dolores capitis, ac amarorū oris, ciborumque fastidiū atque sitis non patua. Quintetiam iuuenes florentis ætatis, atque calidioris temperaturæ vrinas eiusmodi meientes, dixeris decēter etiam ipsos, ob similes diætas & exercititia nimia, peruenisse ad eiusmodi meiendarū vrinatum conditionem. Quintetia si minores quam quæ dictæ sunt, fuerint occasiones earum vrinarum, proferre poteris etiā imbecilliora acciden-

DE P R A E V I D . EX V R I N . 341

tia, atque illos longiore tempore indigere ad soluendam passionem: minore verò hos qui secundum naturam in urinis memoratos colores adiectos habēt. Sed hīc quoque de subrubeis & rubeis coloribus urinarum dicere conuenit.

DE P R A E V I D E N T I A EX V R I N I S subrubeis & rubeis, Caput 6.

T A M in adolescentibus quām iuuenibus florētis ætatis, si apparuerint eiusmodi urinæ, proprietate humoris tingentis arguant nō nimium auctam ləsionem esse. In senibus verò, atque iis qui iampridem naturalem caliditatem minuerunt, cūm apparuerint, pessimæ sunt, atq; quām plurimo tempore indigere ægrum significat ad reuertēdum ad naturalē cōditionem. In quo nō paruus metus est, ne præafflictata uitali virtute solutio passionis sit mors. In adolescentibus verò & iuuenibus ætate uigentibus eiusmodi vrinarū colores si apparuerint, ostendūt sanguineum humorem exauctum esse, veluti in iis quæ de iudiciis vrinarum prædictimus. Tu uero poteris præudentiam certam facere hac ratione, vt si æger v̄sus fuerit diæta, quæ generare potuerit huiusmodi humorē, aut consueta sanguinis natura, vel arte uacuatio cohibita sit. Senibus autem raro vrinæ ita tinctæ apparēt, quibus naturalis virtus etiam valida est, atque exercitia & diæta cōueniens. Verūtamen hisce opus est tempore longiore ad recuperandam sanitatem. Quinetiam

accidens, quod non frequētissimè eis evenit, an mortem aut longam ægritudinem parit. Nāque in his debilis est virtus contentrix & expultrix, vsque adeo ut etiam nequeat familiarem humorem continere, sed potius ita languet, ut ipsum dimittat. Siquidem colores hi ratione augmenti eiusmodi humoris valde breues sunt & obscuri in senibus, et si ratione magnitudinis febris colores huiusmodi appareant tantum, quantum febris magnitudo præstiterit. Nanque ratione recessus à colore naturali, magnitudo febris comprehenditur: ratione uero casus extranei ab ærate, malignitas febris arguitur: ratione quoque debilitatis naturalis uitutis periculum spectatur. Quoniam verò ab incremento bilis tubæ interdum eiusmodi utinæ apparent, decenter cōsideraueris hanc exauctam esse per ea quæ ipsam bilem gignunt. Quæ iuuenibus vigentibus maxime inspicitur, sed deteriora efficit accidentia, quām quæ ab incremento sanguinis oriuntur, atque eo deteriora, quæ prior & leuior humor hic extiterit. Sed modestior quām bilis flava staruitur. Illic enim sitis per quām modesta est, atq; somni nō multū perturbati: hic verò contrà, atque eo plus quo biliosus humor vergés ad siccitatem cum acrimonia superauit sanguineum humorē. Quinetiā coctione & cruditate fiunt quædā crises: tarditate verò & crassitudine motionū & mutationū, repulsionē magnitudinis inueniuntur. Nāq; veloci motione ægi.

DE P R A E V I D . E X V R I N . 343

urinis cū firmitate genuinæ virtutis, faciles mutationes ad melius frunt, & celeres solutiones ægritudinum sequuntur: pigris verò ægritudinis motionibus etiā tempus maius extenditur. Oportet autem in omnibus virtutis firmitatē adesse, ne virtute prefatigata ad peius uergat ægritudo. Quāuis igitur post principij latitudinem, atque post augmentum, ad prauum & biliosius colores concedant, oportet tamen cauere, atque metuere ne proflus naturalis calor suffocetur ab aliena hac ipsa, & corruptice caliditate. Quod si contraria colores ad id quod secundum naturam reuertantur, etiam concoctiones in urinis apparet, fas est nos approbare naturæ operam, atque ægrotos confidere oportet.

DE P R A E V I D E N T I A E X VI
neis vrinis, Caput 7.

VINEI vrinarū colores peiores esse videntur subrubeis atq; rubeis. Sanguine uero bilescere potius oriti solent eiusmodi colores. Namque cū sanguis ab aliqua caussa alteratur ad medicrē speciem bilis, tum eiusmodi colores spectantur. Quāobrem minimè mitū sit, si quādo bili compacto excedere, sitis nō modica exoriatur, somni pturbari, siccitas oris, febris acumina, delicia, tussis cū dolore hepatis: quæ mutationib' colorū iudicatur si praua sint, an etiā salutaria. Per singulas verò concoctiones iudicamus, celeritatē solutionis. Sed de hisce alias citr exactor disputatio:

344   ACTVARI
nunc dicamus de passo ita vocato colore.

DE PRAEVIDENTIA EX PAS.
scis virinis, Caput 8.

V R I N A E passus cum multitudine & etas-
tudine corruptione que in hepate cumulate bi-
lis spectantur, à qua arquatos maximè fieri no-
uimus. Quāobrē nō aberraueris, eiusmodi vi-
nis spectatis, si pronūciaueris autuginem aduen-
tucam homini. Veruntamen cùm nondum in-
flammata est materia (quoniam inflāmationem
praeuenit materia excretio) paruæ quadam &
immanifestæ febres laboriuntur, atque sitis per-
quam modica, quibus accidentibus plerique de-
cipiuntur. Atq; cùm plenioribus scelere cibis aliis-
sent, combusserunt materię magnam partem, ac
excitarunt febrem vehementissimam, item cor-
poris iactatus, & vigilias, & sitim immensam in-
duxerunt. Ipse vero in quodā familiari aliquan-
do similia accidētia vidi, quæ nūc opportunè re-
ferā. Erat hyēs cū uisus est à me familiarismus:
qui cū magna iniuria affectus esset à quodā, sur-
texerat diluculo, atque circa regiam frequenta-
bat, quarens solutionem iniuriarū inuenire. At-
que hoc pacto agens, multos dies inedia pressus
est. & si quando eum oporteret coactum sume-
re cibū, comedebat frequentius acria, & sale ma-
cerata. Sustinuit autem corpus eiusmodi ciborū
oblationes sufficienter ob aëris cōditionem, sed
vt decebat eum cauillam agere aduersus hostes,

DE PRAEVID. EX VRIN. 345

ita secum angebatur, tanquam vereretur ne magno damno afficeretur. Quibus ex causis cœpit male dormire. Item ei corpus etat siccum, ac parum solebat dormire. In more quoq; erat uti prauis alimentis, ut licebat unicuique coniūcere. Erat enim homo parcus, ita ut timeret ne consumeret paruam vestem atque pecuniam. Hæc itaque omnia humorem illum biliosum accumulauere, atque per vrinam euacuabatur. Quia vērō forte quadā euenit ut ipse urinam spectauerit ex euentem cum colore non naturali, atque paruam quādam malam affectionem sentiebat, rem omnem mihi narrauit, petiūtque facti caussam. Ego uero arbitratus sum ei usfnodi vrinam non ex tempore ab eo profluxisse, uidens ipsum adhuc sanum esse: vrinam uero illam videram in ægritudinibus pessimis apparuisse: ille dixit se in matula urinam postea ostensurū. Ego uero discessi: at ipse iterū ad consueta tractanda redijt, in quibus toto die sine cibo uersatus est, cùm uerō de nocte redijset, paucumque cibū sumpsisset, iacuit. Postera summo mane detulit mihi matulam cum vrina pascea, & qualis est arquatorū: ipse purabat etiam febre carere. Prædixi nisi caueret, casurū esse in auruginem. Ipse primo die cauens quietus mansit, pedentem incremente passionē. Postera eum uidi, neque quicquam malum patientem. Non enim sitis aliqua existimanda suborta ei erat, neque febris sensibilis, neque aliquid signum apparebat ex ijs que in ægrotan-

tibus videntur. Atque nos reliqui, dicens nihil
nos scire: atq; cibum crassiorum sumpsit, & vinū
infirmum bibit, & nōdum nox erat cùm humor
ille cōmotus est & percaluit, atque conturbatio
non parua hominem corrupuit, nōsq; tum intel-
ligens rectè iudicasse, accersiuit, atque salutē no-
bis credidit. Ego verò illum verbis, vt visum est,
castigau, vt medicis iubentibus fidem haberet.
Atque cùm intelligerem humorem eiusmodi bi-
liosum non adeo inflammatum esse, iussi vt ca-
ueret à cibis crassioribus atque vino, vietenū-
que viuctu tenuiore: monuīque ipsum salutē fore
si præscriptum viuctū feruaret iam cutis corporis
atque oculorum albū arquatum spectabatur, &
homine à morbo liberato, viuctūque nō admodū
tenui vso, prædicti humorem vacuatū iri sine do-
lore, præsertim si neque cibi, neque ambiens aet
ad illius incensionem hominem irritent. Nan-
que cùm eiusmodi bilis sit crassa, vix quidem ac-
cenditur: sed ubi accensa fuerit, nō facile potest
extingui. Sed de hisce satis, deinceps ad alia eum-
dum, ac de coloribus oleaceis disputandum.

DE PRAEVIDENTIA EX VRI- nis viridibus, Caput 9.

VIRIDIVM colorum omnis varietas ve-
luti in duobus generibus spectatur, altero ola-
ceorum, altero viridiū, eodē nomine cum gene-
re uocatorū, veluti in iis quæ de differētiis urina-
rum dictū est. Oleacez autē quæ ob colliquatio-

nem pinguis generantur, hec tīcā febrem adesse arguunt: veluti in iis quæ de iudicijs vrinarū explicatum est. Quæ verò ob malignitatem ægritudinis virides apparent, haec nō in minore prauitate quam quæ oleaceæ sunt, cōstituantur. Sed cōfert hac in parte animaduertere. nāq; si membra colores oleacei paulatim retrocedētes ad natürales vergant, prædicendum tum est solutionē fieri accidentiū corpus ambientiū. Quod si etiā febre valetudinē lēdēte peiores vrinę profluere videantur, decet prædicere periculum imminēs, atque cautē conuersari cum ægro periclitanti, idque ne occasionem reprehendendi des ijs qui ad maledicendum sunt promptiores, ac si negligenter ad curandam ægritudinem ingressus es- ses. Nām cūm malum processerit, etiam contenta peiora spectantur, quemadmodum paulo in- ferius dicetur, vbi disputarimus de præuden- tia ex contentis. Quinetiam eo tutiorem fece- ris prænunciationem, quo magis intellexeris per omnes concoctiones errores naturæ. Duo- rum porro colorum vitidium, quos ratio nouit, nescio uter peior sit: cūmq; uterque alterū superare cōtendat, nescio utrum promptius ægritudinem tollat. Quantū ergo bilis superans alios humores vicerit, demonstrant vrinarum colores. Videre autē poteris, atq; prædicere, vbi diidi- cis accidentia: Nanque insania & assidua & in- formittens corripit ægratates, uomitus item at- que excretio bilis interdū purę, eruginosę atque

adusta, siccis assidua, & austus, lingua adusta, atq;
hypochondria subcontracta. Hęc atq; alia idge-
nus sunt accidētia viridis bilis. Sed si virtus robu-
sta fuerit, & colores remittantur, atq; mutentur
ad bonos, spes est hominem super futurū esse, at-
que confidendum est. Sin verò nihil ex hisce ad-
erit, & vrina eiusmodi perseverauerit, metus nō
parvus est, ne ob spasimum à siccitate & astu ac-
cidentem ægrotō, somnus quidam ex quo exci-
tari nō possit, hominem capiat. Eo igitur pacto
per singulas mutationes, & cōcoctiones, & cru-
ditates, prænūciantes ducere oportet cum qui
exquisitè rem considerat.

DE P R A E V I D E N T I A E X V R I-

nis venetis, liuidis, & nigris, Cap. 10.

V E N E T A E vrinarum, & liuidæ atque ni-
græ, quæ ultra prædictas sunt, frequentius ab hu-
more melancholico colorantur. Nihilo tamen
minus ob alias etiā caussas eiusmodi vrinæ spe-
ctantur, quemadmodum etiam in ijs quæ de iu-
diciis vrinarum, dictum est. Nunc subiungamus
quod cōferat ad prævidentiam, quod relictū est
in disputatione de iudiciis. Igitur quæcunq; vrinæ
eiusmodi spectantur, vel albis, vel aliis simi-
libus coloribus præcedentibus, præsertim si vel
melancholia, uel febris quartana præcesserit, at-
que præter hęc lien fuerit tumefactus, plenus hu-
more huiusmodi, hęc ipsę euacuatę testantur
solutionem memoratarum passionum: quare

DE PRAEVID. EX. VRIN. 34

oportet cōfidenter prænunciare. Namque si paſſiones hæ ſoleant ob humorem melancholicum excreſcere, prorsus diſſolui eās neceſſe eſt, euacuato humore aitente. Quamobrem paulatim proceſſentes ad id quod ſecundum naturam eſt, tolluntur. Quinetiam cūm vrinæ uirides ac liuidæ p̄æceſſerint, decens eſt tanquam delaffata medelam cedere. Ad extrema enim prauitatem tuum eueſtæ fūnt paſſiones, ſi eatum alia à caliditate, alia item æqua ratione à frigiditate gene-rentur. Hæ enim qualitates cūm ad ſummu terminum excreuerint, ſoluere conſueuerunt compaginem corporis, virtute naturali minus ſuſti-nente incommoderationem. Ad hęc in febribus mediocrib⁹ ſi forte eiusmodi vrinæ apparuerint diebus nō criticis, fueritque valida uirtus, mor-tem minantur. Neque idcirco vincentur ægri, ſi duo bona cū uno ſigno prauo pugnarint. Quod ſi febris fuerit acuta, tum mors expeſtanda eſt, maximè ſi iudicaria dies fuerit indicans. Sed de iudicariis diebus alijs in locis dictū eſt à ſapiēte Galeno. Licet tamē nobis hoc pacto inter diſpu-tandum de eis dicere, quantum videtur cōuenire diſciplinę de vrinis. Nāque nitentibus ex quiſitoria diſcere, ars tradita à Galeno confe-rebat. quoniam vero de pr̄eſidentiis in coloribus vrinarum contemplatis, à nobis dictum eſt, par eſſe videtur ut hac in parte oratio de eis terminetur. Pōſthac verò aggrediamur diſputationē de ſubſtantīis vrinatum, veluti etiam in aliis libris in-

struximus. Deinde de contentis, atque categoriis quæ in hisce spectantur.

DE PRAEVIDENTIA E CON.
sistentia vrinarum, Cap. II.

CVM in vrinis cōsistentiæ tam multæ, & variæ considerentur: quarum plures ut quæ intermedie sunt, nominibus propriis vacarunt: de quibus diligentius in iis quæ de differentiis vrinarum scipea sunt, determinatum est, nunc cōueniens est ut etiam super eis prævidentiam aperiamus: quæ nihilominus quamquam quæ dicta sunt, cōferens erit tractationi de vrinis. Quæcūque igitur vrinarum cōsistentiæ mediocriter concretae sunt, facileque solui possunt concedentes ad mediocritatem: etiam modo quodam virtutem confirmari significant hac ratione. Quantum uero secesserint versus immodestiam declinantes à mediocritate, tantum deiectam esse virtutem ostendunt, atque humorum in corpore manentium substantiæ tam quantitate, quam qualitate distat ab eo quod secundum naturam est. Veruntamē immorandum est hac in parte, atque declarandas sunt singulæ quæ spectantur vrinarum cōsistentiæ. Tenues ergo substantiæ quam ob causam apparent, & quid sibi velint, in libris superioribus explicatum est: nunc reliqua subiungentur. Namque tenues cōsistentiæ quæ in eodem manentes perseverant, arguunt passionum quæ

DE PRAEVID. EX. VRIN. 351

corpus occupant, accidentia tum manere, tum etiam fortasse increscere, tanquam nondum erigente se natura ad occurrentum humoribus afflignantibus. Siquidem conuenit ut accidentia increscant passione quæ corripiunt, instante, atque naturali virtute paulatim cessante, quandoquidem in primis diebus si valida firmitate resistere ipsa virtus videatur, aut parum se erigere, quantum tunc par est, reliquo tempore inferior reddit a cedit. Quamobrem colores in variis tenuibus peiores apparebunt, atque manifestiores erunt cruditates. Hæc tu igitur ubi consideraueris, prænunciaueris aut naturam multo tempore indigere ad sanandum, modo tum etiam virtus firma sit, aut ipsa nequeunte tanto tempore pugnam tolerare ut viatrix euadat, ægrum subire vitæ damnum. Quod si immodicæ tenuitatis remissionem fecerint, atque accidentia diminuantur, virtusque tanquam re firmata procedendo concoctionem inducit. Quamobrem hæc intelligens, decet ut ægrotis salutem prænuncies. Neque ignorare oportet colores commixtos, quod tenuitatis præsentis aliquid phantasiaz auferunt, quatenus colores mixti fuerint cum consistentia, quemadmodum multis color auferunt crassitudinem. Veruntamen decens est ut post hac de hisce disputetur, præsertim si hæc quoque conferant ad capescendam disciplinam. Quare ut par est, deinceps confidetan- dum est.

Q VOD Q VANTO MAGIS
 vrina coloratur, eo plus præsentis tenuitatis
 summouetur imaginatione, Cap. 12.

T A N T V M summouent tenues substanzias vrinarum imaginatione cæteri colores, quantum ipsi ab albo recesserint: quum dictum sit id tenue esse in vrinis, quod est maximè pellucidum: color autem albus maximè aereæ substanzie particeps esse voluit. Decenter itaque vtrisque coëuntibus in corpore translucidissimo matula, facilius visus per omnia trâsit, nihil resistente corpore translucido. Nanque visus tum est atque visus, cum firmatur super corpore translucidum terminante. Nanque in tenuibus, & acriis neutiquam firmatur, cum vndequaque tenuia sunt, & translucida. Conueniens est etiā in vrinis, simili ratione habita, ut tenues cum albo colore, portius quam cū alio colore penetreret visus, veluti visus magis impeditur in corpore minus pellucido, ut difficilius pettransit, quemadmodū facilius pertrâbit in albis: ita ut ex hisce liceat inferre, illis minus tenuia esse hæc, in quibus tempore maiore visus per colores immotatur. Quia etiam tantum inter se colores differre summuenda tenuitate per phantasiam, quantum cæteri colores recedunt ab albo. Atque competitum iam esse videtur idipsum vridois ijs que cū consistentia sint tenues, colore vero nigre, difficilius spectantur in matulis. Quandoquidem ha

nigræ

DE PRAEVID. EX VRIN. 353

nigræ ferè tota perspicuitate priuata sunt: tum contrarietate quam habent cum maximè albis, & perspicuis, tum participatione potiore naturæ terrestris: atque decens esse ut quæ à perspicuitate versus oppositas deciderint, hæ decadant mēta simili qua nigra passim recedunt ab albis.

Q V O D Q V A N T O M A G I S
crassescunt vrinæ, eo plus coloris summoueāt,
qui inerat priusquam illæ crassesceret, Cap. 13.

A T verò super ijs quæ crassitudine summo-
uent colores, eiusmodi ratio haberi poterit.
Siquidem corpora perspicua eiusdem substanciæ, quo magis ad tenuitatem accesserint, eo translucidiora efficiuntur. Nanque quæ translucidiora sunt, hæc putiores & proprios colores presentant: visusque eo facilius transit per tenuiora, quo facilius sustinet colores qui in ipso receperit sunt. Decens itaque est ut colores summoueantur, tum ab ingenita crassitudine, tum etiâq; visus in superficie rerum crassarum requiescens non pertransit. Ad hæc quum lœvitatis multa differat ab asperitate suscipiendo visum, crassa verò magis similia sint asperis corporibus, decēs est ut crassitudo auferat colorem is ijs: quemadmodum mare uento crispatum ratione asperitatis auferit colorem qui aderat. Quinetiam idem discere est in lapidibus adeptis superficiem quan-
dam. Nanque ubi arte & complanati & lœviga-
ti fuerint, eorum colores euidentiores spectatur,

quam qui adhuc asperi manent. Sed de his celatis hactenus dictum esse arbitror: Postbac explicanda ratio est super ijs quæ putantur in urinam crassa substantia, ubi de tenuibus sufficiet tractatum sit.

DE PRAEVIDENTIA EX
crassa urinatum substantia, Cap. 14.

C R A S S A E urinæ si in febre spectatur, ubi tenues & translucide praesuerant, procedente exigitudine, demonstrandū prædicendumq; est, quod statim declinatio futura sit. Namque hoc casu videtur natura superasse materiam, atque tum incipere illam concoquere, ita ut excretiones uenit, fieri potuerit, coacta & cōcocta materia: eoque, melius & tutius, quo citius vel plus crassitudinis inerit, vel uniuersa materiæ excretio fiat. Cōuenit itaque ut postbac paulatim ablata crassitudine tanquam concocta, & minuta materia quæ affligebat, accidentia dissoluantur, naturalibus excretionibus exauctis, atque urinæ ad propriū colorem reuertantur. Quod si vñā cum accessione febris urinæ crassæ spectentur, quæ neque processu temporis delinant crassescere, neque si desuerint, attenuentur, sed semper aut crassitudini addant, aut si non addiderint, non etiam tenuentur, neque ad meliores colores mutentur: discere licet tum adesse virtutis infirmitatem, atque coniectare multitudinem non paruum humorum, ita ut metus non parvus sit, ne

DE PRAEVID. EX V R I N. 35

fatigata iam natura suarum actionum obliuiscatur. Quo quid esse potest peius corpori eius actione constante? Veluti non iam pridem in adolescente vidimus? Is enim corporis firmitate & magnitudine praestabat, sed plurimis atque uariis uectebatur sine villa uiuendi ratione excis. Quinetiam adolescentis interdum corrupiebatur à febre continua, atque incidendo in uentiis fluxus, liberabatur. sed tandem captus à febre accensa à magna putredine, me vocauit, mihiique cura eius credidit. Erat dies tertia qua ad eum accessitus sum, veni, & æger nō mediocriter se habebat. tetigi pulsū, nouisque nō paruam febrem à putredine humorum genitam esse. Deinde matulā vidi multam crassitudinem continentem, usque adeo ut maiorem non potuisset habere, cuius color erat uarius & alienus. Nō enim videbatur albus, neque rubeus, neque niger, neque rufus: atque omnibus his coloribus ita apparentibus, nihil tamen exactè secretum, & definitum proprio loco erat, neq; ualde mista, sed mediocri mistura erant. Hanc itaque alienā speciem intuitus vehementer admiratus sum, atque uisus sum intelligere magnam humorum corruptionem, nisi verius quidam intuitus eam urinam ad hominem obortā dixisset esse humorū resolutionē quandā in elementa. Quinetiam præter hæc aderant excretiones ueteris immodicæ grauité que oientes humorum corruptorum, qui iam ceperat impetum fluendi per infernas partes, atque quedā dis-

solutio totius corporis eius aderat obvehementiam febris, & magnitudinem euacuationis virtute deiecta. Nanque bilis pura, & veluti aqua profluebat multa, & asidua surrectione excedes mediocritatem. Ea itaque die hoc pacto male se habuit: postea uero etiam urinæ excretionem continuit: tunc quia totus impetus materiæ in ventrem cōcesserat, tunc quia febris uchemētia excatus fuerat musculus circa vesicæ colum, qui cōtinet ne urina intempestiuè efflucret. At vero usque adeo remissa est virtus eius concoctrix à magno momento materiæ fluentis deorsum, ut iam mortificata videretur. Quoniam è natibus aliqua frusta sanguinis mortificari effluxere, atque per fauces expulsa sunt. Quod ubi medicus quidam ex ijs qui frequentabat, vidit, uenam incidit cum nihil opus esset, arbitratus sanguinem expelli debere ob multitudinem. Quoniam uero quarta dies iam erat ab ea qua urinam continuit, vesica uero extumuit à multa collecta urina, nec viam ad exitum habente, & dies iam sexta erat, atq; spasmus irmodicus corripuit ægrotum: atq; eo modo facilius prostrata reliqua virtute, succubuit eger accidentibus. Et hoc iam relatum nobis est, quod non ualde decere videatur, crassitudine urinarum orationem attrahente. Quoniam autem decens est ut aliqui nosse cupiant hanc alteram historiam, eam subiunxeris p̄dictis ob urinas similes enarrādam. Nanque ubi ea non à proposito discrepet, si nō etiam re-

ferretur, posset studiis hisce incubentem medocri afficere tristitia. Venit igitur quidam à pagis ad nos matulam ferens, urinam sancè quam crassam, atque varia continentem, ac probè qualis ea quæ iuuenis paulò ante dicti fuerat. Solum enim ab illa discrepabat, q̄ non videbatur rufa, & si liceat exemplo rationem ostendere, nebulis similis erat, quæ nō vsquequaque auerſa soli, neque illustrata, crassa que suapte natura manētes versicolores spectantur. Is ergo qui matulam habebat, aquā intercutem patiebatur, atque tumidus erat, retulitque iampridem se grauiter egrotasse, atque agritudine solutum incidisse in eam passionem. Mihi visum est, hominem, cùm debilis esset concoctrix uitris, vietu abusum esse: ita ut eam ob rem inciderit in eam agritudinem, multitudine crudorum humorum in corpore cumulata. Atque tum abiit eductus quo victus modo vti deberet. Neque deinde audiui quid actum sit ab eo, ut qui ad me postea nō redierit. Quintetiam tu qui his rebus incunibis, intelligens vche menter crassas urinas adeo prauas esse, etiā hasce, ut pat̄ est, prænunciationes super eis factō, spectans naturalem uitritatem, atque mutationes substantiarum & colorū urinæ. Et si fuerint tenuatae, & meliores colores suscipientes, expectādam esse affigentium remissionem, ac declarandum illa abitura. Sin uero ad contraria concesserint, dicendum mala succelsura esse, atque auertenda esse: ea enim tum arguunt magnam vir-

tutis debilitatem, cum magnam repletionem mālorum humorum. Sed de substantijs urinarum oratio hīc terminetur, vbi de eis sufficienter dictum sit, præfertim cūm prudentibus medicis, verbo duntaxat veritatem attingentia, multa porrigit momenta ad ægritudinē præudentiā. posthac verò decēs esse videtur ut de cōtentis dicam, sic præstituto ordine orationis postulatē.

DE P R A E V I D E N T I A E X C O N tentis dissimilaribus, Caput 15.

Q - V O D contenta quæ sunt alba, lœvia, atque æquabilia per omne tempus apparentia, tu tam conditionem, atque sanitatem significant, Hippocrates primus docuit, tum experientiae etiam cum ratione edocuit. Quantumque bæc minuuntur, tantum est imminuta sanitas, pro modo recessus ab eo quod secundum naturam est. Quineriam cætera secundum naturam & ornatum habentibus contentis, proprium vero locum non habentibus, quantum à fundo matule distulerint sursum uersus concedentia, eo plus esse spiritus attollentis ac leuem reddentis substantiam, ostendunt: arguuntque illa loca corporis male sana esse, ad quæ contenta contigit cedere, habita ratione humani locorum corporis, & matulæ. Atque in eodem loco perseverantia maius nocumentum cum debilitate virtutis significant: quæ si in eo loco paucō tempore māserint, modicum momētum ostendunt. Tale au-

DE PRAEVID. EX V R I N. 359

tem ipse quoque memini me vidisse in quadam muliere, quæ à quodam Syro pharmacum purgatorium datum babit. Quoniam illud fuit acrisius, intra paucum tempus purgavit qua oportebat, sed acrimonia procedens etiam intestina tetigit. Ergo sanguinolenta excrementsa ferebantur, ac dolores & in superiore ventre, & intestinis sequebantur. Id ubi uidit medicus, atque alij qui ægrotanti præsto erant, sistere conati sunt sanguinolenta illa, & multum sistentibus vni sunt. Mulier verò ita affecta tunc uisa est sanata esse, sed tamen paucos post dies, circa hypochondria sensit pondus atque dolorem. Atque præter hęc, fastidium cibi mediocre, ac sitis aderant, urina interdum turbulenta & crassa erat, & externo igne cōtentata extenuata habebat medium locum humoris. Interdum non etiam erat vrina crassa & turbida, atque nihilominus cōtentata in eius medio loco spectabatur. Ego igitur hęc videns, cōsiderabam à pharmaco iampridem ei dato non mediocrem materiam attractā fuisse à profundioribꝫ partibus corporis, atque illic cōcep̄tam esse ob abusum medicaminum adstringendum: atq; cibos assumptos, cū eiusmodi adstringentium generibus induxisse obstructionē arbitratus sum: atque dicēs eam oportete uti clysteribus & glādibus, videbā me rectè cōsiderasse, & ita fieri ut ægropa liberaretur quodāmodo à suis doloribus. Verūtamen cū hęc ipsa remedia nō possent usquequaq; illā sanare, idcirco subdidī,

360 ACTVARI

nus esse ut maiore purgatione, quam quæ
clyster est veteretur. Neurquam persuasiō-
nem parum meruebat ab eis quæ pridem accide-
rant, uidebāmque ipsam non defecturam, quod
multum experta esset) neque mihi ea proponen-
ti assentire uoluit, à memorato timore adhuc di-
stenta. Vbi uero paucō post tempore lapsa esset
in peiora, accessuit virum quēdam inter doctos
artis medicae celebrem, qui precibus eius patens
protectus est, arbitratūsque est agrotantem inci-
disse in passionem hypochondriacā : quæ paliō
non adhuc erat, ut mihi uisum est, verisimile ta-
men erat futurā, sed ille paulo post purgatiūm
medicamen bibere persuasit, dixitque non alio
modo illam liberari posse à passionibus eam oc-
cupantibus, nisi crediderit documento eorū qui
reciē iudicare agitudines sciūt. Quia vero pat-
uum momētum interdum maxima potest (nam
nos quoque laudauimus uiri illius sententiā) per-
suasa est agrotās, atque pharmacum mediocri-
ter purgans ebibit, statimque liberata fuit. Hoc
pacto cōtentorum conuersatio facta à fundo ma-
tute ad alia loca, ostendit proportione quadam
partes male sanas corporis. Nanque excremen-
tas sani corporis natura deorsum feruntur ut ex-
pellantur, si forte ad loca contraria expellantur,
illuc aggerari consuevere, atque tractu temporis
patientem affigere. Quinetiam quæ subliman-
tur ad usq; medium urinæ humorem, potius ma-
teriam tetigisse hypochondria, & viscera, at-

DE PRAEVID. EX VRIN. 31

que etiam pectus argunt. At vero quæ ut nubes innatant, demonstrant materiam passionem esse in capite. Præter hæc addam altetam histriam, ut magis quæ dicta sunt, clarè spectentur. Quidam familiaris meus iacebat febribus, ac urinarū contenta prorsus sublimata primo spectabantur, ac deinde nubila erant: æger vero cœpit delirare, atque absque sensu iacens naturales necessitates impleuit. Undecima die cōtentā in superficie vrinæ innatauerunt alba, & subtenacia, atq; qualia dicta sunt in librō de differentiis urinarum, qua contraria sunt asperis: videbantur enim crassiora eis quæ secundum naturam sunt, atq; veluti dices, spermatica. Die sequenti hæc, atque altera, ut arbitror, nihil contentorum in vrinis usum est. Paulo post remissa est hominis insania, omniāque cooperunt melius habere, quæ passus fuerat: nondum exactè ad pristinam valitudinem reuersus erat, quum parotides vtrinque subortæ sunt. quæ ubi maturatæ, & apertæ fuerunt, curatæ sunt. Videbantur igitur illa contenta semper subnubilantia, significare inclinationē materiæ ad illa loca. Hæc ergo decet uos, qui hinc rebus studetis, discere, atq; proferre vultis decentia. Atque hæc contenta alba, & non permixta corpori diuersi generis solo loco differenlia, eiusmodi partes langnescere significare solent. Quod si aliqua diuersi generis corpora cum eis immista fuerint, significant à colore humorem: si uero eiusmodi contenta omnino fuerint dia-

sa, atque occupauerint chymatis latitudinem, & tiam proportione in argo passionum sensus excitatur ad eiusmodi partes, expulsa materia à no tho spiritu. De quibus rebus dictū est in ijs quæ de iudicijs urinātum. Prauo colore quinetiā contenta eo peiores affectus corporis enūciant, quo magis cōcesserint ad fundū matulæ: veluti cōcedunt eo cōtentā secundum naturā. Ençoremata enim nigra, si descenderint ad fundū, arguunt agritudinē peruenisse ad supremā prauitatem. Eadē quo magis subnubilātur, eo potius agrum superesse posse ostendunt, confirmata naturali virtute. Siquidem illa demonstrant naturam veluti vietam cedere, hac verò quodammodo repugnando propellere: quod contentis his accidens, modo contrario se habet contentis secundum naturam: contenta uero biliosa, & sanguinea, & rubea ut rationem mediam tenent inter sana & ea quæ maximè praua sunt, ita mediocritatem obtinuerūt in crisi. hęc enim indigent longiore tempore ad concoquendum. Quamobrem oportet ut consideretur virtus argri, atque ad eam ratione habita proferatur prouidentia. Sed de contentis cumulatis, & plus matulæ possidentibus, atque crassitudine différētibus à mediocritate, hoc pačco licet diligenter discere. In initij atque augmentis agritudinum apparentia, pr̄fertim si febris fuerit non contemnenda, arguunt humorum copiam quæ indiget ad concoquendum similitate virtutis, & tempore, & for-

DE PRAEVID. EX VRIN. 363

tuna bona, ut arbitror. Quamobrem coniectu-
ram feceris ab hisce, angustias meatuum esse cir-
ca pectus, veluti à multitudine humorum septū
transuersum arctaretur. In uigore verò summo
febris atque declinatione, contenta illa salutaria
& bona sunt, cum febris impetum ceperit in ea.
Disputatio autem de hypostasi orobea, & furfu-
rea, & laminea, & similacea superius, atque quā-
tum expediebat in ijs quæ de iudiciis vrinatum
tractata est: hac verò in parte illud est subden-
dum de ipsis. Nanque si eiusmodi contenta plu-
ra fluxerint, atque in peiora processerint, fas est
pronunciare mala esse, atque naturam lassatam
deficere, quòd illa corporis habitum & compa-
gem corrumpant. Contrà verò si pauca appa-
ruerint, atque ad minus mala assiduè vergant,
pronunciandum salutem ægri aduentare, atque
sperandum esse. Habet iam, ut arbitror, dispu-
tationem super cōtentis satis explicatam, ijs qui
breuitatē orationis amant, ijsque qui quāpluri-
ma mediocri oratione discere cupiunt. Post-
hac ad reliqua transeamus. Quum igitur no-
rum sit, ratio quæ super bullis est, quantum con-
ferat ad iudicandas vrinas, veluti de hisce illic
diximus: nunc quoque subiungamus quantum
satis esse videatur ad præuidendum.

DE PRAEVIDENTIA EX
bullis, Caput 16.

BULLAE apparere in urinis sanorum innatates, præsertim si maiores, & diffusa absque ordinatae inspiciantur. In ijs vero qui febre laborant quæ nondum antea uisa erant, solutionem pro pœfebris significant. Nanque ubi apparuerint, statis sunt ut persuadeat febris præterisse vigorem, atque declinare: suntque ueluti obscura quædam signa concoctionis, atque tum existimatur nuncia contentorum concoctionum. Interdum pro bullis non apparentibus sufficiunt crassæ spumule, veluti in vino apparere solent innatantes. At uero si bullæ uina cum febre apparuerint atq; processerint, dolores non modicos capitis arguit, sed etiæ periculosos, maximè si cum tenui substantia urinæ veluti corona innatauerint: cum crassa substantia vero tanquam cum modestiore, bullæ quoque moderatores apparent, & moderationa significat. Quod uero illic dictum est signum esse fluxionis in pulmonem, quum in præcedente capitis dolore uisum sit, hoc pacto se habet. Nam postquam æstas accesserit (tunc enim potius quam aliæ accidere solet ut homo efficiatur calidior, satis cum capit, atque plura quam pars est, pocula ehibuntur) tunc inquam caput desiccatum attraxit humiditatem multam, atq; repletum est ea, pauloque post dolorem illum, atque pondus mediocre passum est. Attracta humiditate plus quam deceat, ut dictum est, eo quod capitis substantia effecta est calida, nequit tantam humiditatem concoquere, caput ipsum non do-

DE PRAEVID. EX. VRIN. 365

minans humiditati, à qua dolores generantur. Venuntamen ubi caput grauatum est, tum humiditatis pars assumitur, pars soluitur, cāque delata deorsum, & subtilitate sua desluēs in pulmonem excitauit tussis, atque paruum quoddam in ventrem suffluens, tantumdem conturbauit. Atque in sanis & ægris eiusmodi apparentes urinæ, similia significare possunt. Veruntamen in ægris, vel multæ potionis alicuius oblatio, vel siccitas orta à dolore, atq; alia cæteræ causæ differentes sunt munere hoc ipso facient præudentiam. Bullæ quinetiam quæ dolorem capitis significabant, si breui dissoluantur, significant dolores quoque diminui. Quæ uero vñqueaque sunt & maiores, atque absque ordine diffuse per matulam, arguunt dolores qui præcesserunt, dissolui. Quia verò bullarum significantium dolorem capitis, alia sunt per totam coronam, quæ etiam significant totius capitis dolorem, aliae per dimidiâ coronam, quæ medietatis capitis dolorem arguunt, atque reliquæ proportione, reliquum idipsum discendum est ex hisce quæ dicta sunt.

DE PRAEVIDENTIA EX COLORIBUS DIUERSIS IPSIUS CORONÆ, & MALE OLENTE VRINA, & COLLIQUAMINIBUS, CAP. 17.

S V P E R coloribus diuersis, qui in corona spectantur, hoc pacto opinari oportet. Namque colores coronæ, si peiores fuerit, quam qui sunt, reliquæ substantiaz urinæ, referre oportet malas

esse, atque eo magis, quo peiores appatuerint.
Quod si meliores fuerint, fas est profetere illos
esse in principio dominij naturæ. Hinc enim ve-
luti à principio natura inciperet vel superare,
vel superari, licet per iudicia è coloribus coronæ
habita ut decet, scire salutem & mortem. Verun-
tamen ipse coronæ, cum non multum cōcolores
sunt reliquo vrinæ fluori, neque apparent, tum à
colore totius est ratiocinâdum. Quādo verò co-
lore differunt coronæ, tum sunt manifeste sapie-
tibus. Inde verò cōiectandæ sunt motiones cor-
poris. Atque de coloribus coronæ dictum est
superius etiam in ijs que de iudiciis. Quamob-
rem etiam id quod nunc dictum est, si additum
sit illi, fortasse satis effe videbitur ijs qui ex bre-
vibus ratiocinando capiunt plura. At verò nunc
recordati si quid prætermisum fuerit, clauseti-
mus hac in parte librum primum de prævidētia.
Igitur vrina male olens cum prauo chymate, &
cōtentis profluens, arguit omnem corporis habi-
tudinem mortificatæ esse, ita ut opinandū sit mor-
tem vicinā esse. Alio modo si se vrina habuerit,
pronunciandum cōserre, maximè si pus subsiderit.
Ille enim malus odor significat plagam alicu-
ius internæ partis corporis. Et si procedēte tem-
pore minor fuerit odor & pus, fortasse naturam
præstare cōiectare poteris: si verò cōrratio fue-
rint, pronunciandum mortem futuram. Quin-
etiam si colliquamina cōtinua innatantia, & ve-
luti aranea apparuerint, malum est, atque profe-

DE PRAEVID. EX. VRIN. 367

rendum est, vel renes laxos esse vel corpus non
ali, colliquatione praesente. Atque haec in parte
hac finiantur. Quoniam vero decentem mensu-
ram fecimus huic libro, hoc in loco disputatione
terminamus, ubi percurrimus que in coloribus,
& substancialibus, & contentis, & quae in hisce spe-
ctatur, & in coronis, & bullis, & odoribus, atque
colliquaminibus innatantibus ad praevidentiam
conferre solent. Quaecunque vero reliqua sunt,
liber sequens cotinebit. Namque forte in illo om-
ne munus disciplinæ huius terminarimus. Illic
etiam referenda sunt, & quæ decentia, & quæ re-
licta sunt: quanvis accidat nos, cum homines si-
mus, etiam aberrare, et si in aliis multas caussas
inuenierimus. Ignoscat nobis prudentior, mini-
mè spectando id quod sumnum est in arte, sed
potius addat quocunque contemplatus preter
haec ad inuenienter in argitis & sanis, tractationis
utilitatem spectans.

ANNOTATIO CAPITVM EO-
rum quæ libro secundo continentur.

De prævidentia ex vrinis hypostasi priuatis,

Caput 1.

De prævidentia ex vrinis febrium deficientium,

Caput 2.

De prævidentia ex vrinis cotinuarum febrium,

Caput 3.

De prævidentia ex vrinis proflucentibus in una-
quaque cordis affectione,

Caput 4.

- De præuidētia ex vrinis facta alteratione in pū.
mone, Caput 5.
- De præudentia ex vrinis ab hepatis affectibus,
Caput 6.
- De præudentia ex vrinis ab affectibus cerebri,
Caput 7.
- De præudentia ex vrinis ab affectibus ventris,
Caput 8.
- De præudentia ex vrinis profluentibus à colla-
tum paſſione vera & non vera, Caput 9.
- De præudentia ex vrinis ab affectis renibus &
vesica, Caput 10.
- De præudentia ex vrinis ab affectis colo & in-
testinis, Caput 11.
- De præudentia ex vrinis ab affectis vtero & po-
dice, Caput 12.
- De præudentia ex vrinis ab affectibus extre-
mitatum membrorum, Caput 13.
- De præudentia ex vrinis super ægritudine, an
velocius, an tardius soluatur, Caput 14.
- Brevis repetitio capitum totius disputationis,
Caput 15.
- Quonam pacto ad ciuismodi disciplinæ genus
promotus sit auctor, Caput 16.
- A Etuarij

ACTVARII DE PRAE-
VIDENTIIS EX VRINIS, LI-
ber secundus. Praefatio.

X E R C I T A T I O-
 ncm studiūmque prævi-
 dentia olim Hippocrates
 vir sapiētissimus adeo ma-
 gna cura amplexus est, vt
 etiam prognostica scripta
 reliquerit. Atq; post Hip-
 pocratem, tractata est ars
 à Galeno Pergameno vsque adeo, vt si quisquam
 alius securus eos fuerit (etsi aliquid ipsi etiā præ-
 termiserint) is multum huic rei prouiderit. Nan-
 que absque ratione si quisquam curationem ali-
 quā fecerit, id fortunā potius quam artis opus
 esse probatur. Sed si quis ratione & gritudinibus
 curandis operā dederit, prædixetque tam præ-
 sentia quam quæ antea euenerunt, atque ea etiā
 quam ventura sunt, censebitur id esse artis munus
 omni veneratione colendum. Quinetiam non
 paruam persuadendi gratiā atque auctoritatem
 exercētibus assert ipsa præuidendi facultas. A E-
 groti enim audientes ab his ea quæ patiuntur, an-
 tequam ipsi reuelarint, prōptissimè salutem eo-
 rum his medicis credunt. Atque medici eiusmo-
 di cum tuto fundamento, atque percurrente ra-
 tionē & dicūt & traētant ea quæ oportet. Quin-
 etiam fama bona per ora multorū vagatur præ-

videntia in xgrotis, quæ ijs qui exercetur
sc, præbet ut digni fide habeantur. Cùm igit
tum multa sint è quibus quisquam exercendo pa
rat præudentiam, nihilominus quam alia exitit
prævidētia ex urinis. Nō enim in hac qui se exer
cuit, vt arbitror, etiam tæillo aberrauerit à præ
vidētia quæ agenda sit super omnibus passioni
bus humano corpori accidentibus. Igitur ubi in
libro superiori per tra&auimus omnia quæ vide
bantur consentanea esse super coloribus, & sub
stantijs, & contentis, atque aliis quibusdam, nūc
pròptè reliqua disputādo subiunxerimus. Quo
niā verò urinæ hypostasi priuatis plurimum cō
ferre possunt ad præudentiam faciendam, de eis
primū dicemus, deinde de cæteris tractabimus,
veluti sunt ea quæ in differentiis febribus dici so
lent, atque in membris internis affectis. Atque
præter hæc etiam quæcumque diebus decretoriis,
& non decretorijs urinæ possint ostendere.

DE PRAEVIDENTIA EX VRI nis hypostasi priuatis, Caput I.

ET SI inter urinas illæ quæ hypostasi carent
sint malæ, vt par est, non parvam tamen differen
tiā fortita sunt. Siquidē in acuis febribus cir
ca initia & augmenta si non apparuerint conten
ta, significatur non parua virtutis debilitas. Nan
que ad tantam imbecillitatē ipsa peruehit, vt ob
vehementiam caussarum afflignantium, necessa
riarum actionū oblita sit. In quo quid aliud quis

DE PRAEVID. EX VRIN. 371

quam dicere poterit, quām ægritudinem nō per-
uenturam adusque summum vigorem, defatiga-
ta natura? Atque hisce in febribus multæ vigilæ
fiūt, immodice tumultuationes, semiinsaniæ, an-
xietudines, atque hisce peiora, ægritudine mi-
nante morte. Quod si febres mediocres fuerint,
atque in initijs, & augmentis eiusmodi vrinæ
apparuerint, cuenit ut similia accidentia spe-
ctentur, sed eo moderatione, quo & virtus sit
firmior, & febres mitiores extiterint. Siqui-
dem par est ut aliquando virtus se reuocet, ubi
non adeo oppugnata fuerit à causis ægritudinē
inferentibus, atque concoctionibus indulgeat,
atque contenta præsentet, quæ alicuius con-
coctionis signa sunt. Accidit quinimodo interdum
cùm vrinæ tenues, ac hypostasi priuatæ sint, fe-
brisque fuerit mitior, si aliae quædam concausæ
aderint, ut abscessus generetur in aliqua parte
corporis, in qua se febris cumulatè collegerit.
Cocausæ uero esse possunt hyberna aëris qua-
litas, iniudicabilis cōditio, & motio erratica &
incerta ægritudinis, atque ægri virtus medio-
criter debilis. In initijs itaque & augmentis æ-
gritudinū si vrinæ hypostasi priuatæ apparuerint,
hæc ipsa prædicere poteris. In declinatione verò
ægritudinis si eiusmodi vrinæ spectatæ fuerint,
nō multū dānare eas oportet. Nāq; id quod stu-
debamus summo studio factū est, scilicet naturā
superesse debilitati. In vigore verò & declinatio-
ne ægritudinis si illæ vrinæ apparuerint, viderij

poterit id non esse alienum, si natura veluti iam
superasset, prius reuocat se, deinde agit quæ sua
sunt, nutritiones parans corpori, ostendensque
in urinis contenta. Siquidem eo tempore quo se
colligit atque refocillat, parua quædam attrahit,
ne deficiens valeat munera prædicta præstare.
Atque ubi collecta fuerit, attrahit maiorem ma-
teriam nutrituram, atque cum manifesta cōten-
ta exponit. Res, ut arbitror, similis illi est quæ ijs
vitis accidit, qui cum seris magnis certauerunt.
hi nempe ut vincerent, magnos labores subiue-
re. Ubi verò uicerūt, primum cunctis posthabi-
tis reuocant vires quæ laborauerunt, ac deinde
sua studia persequuntur. Quinetiam interdum,
veluti pau'lo ante dictum est, bullæ ubi apparien-
tint, satis sunt pro contentis quæ nondum prius
apparuerūt. Atque ob cruditates & obstruc-
tiones accidere solet, ut urinæ sine hypostasi pro-
fluant in corporibus sanis. Veruntamen si paruo
tempore ha' inspiciantur, poterit resistere homo
sanus. Sed si malum id protraxerit tempus, per-
quam facile ab ægritudine corripi potest. Tuve-
ro promptè præuidere poteris, ubi sciuisti quæ-
nam ægritudines in quibus affectionibus maxi-
mè prouenire soleant, nihilominus contempla-
tis & atate, & diata, & aeris qualitate, atque ce-
teris quæ in urinis insunt, quemadmodum suppo-
rius diximus, quæ ad præudentiam earum ægri-
tudinum intendantur. Sed ratio quæ super ur-
inis hypostasi carētibus, quam fieri possit breuis,

DE P R A E V I D . EX V R I N . 373
eiusmodi reddi potest . Post hac decens est ut de
prævidentiis , quæ à prænotis urinis in diuersis
febrium generibus proficiuntur , dicamus .

DE P R A E V I D E N T I A EX V R I -
nis febrium deficientium , Cap. 2.

F E B R I V M intermittentium , tertianæ in-
quam , quartanæ , & quotidianæ , quæ ab obstru-
ctione & cruditate , atq ; etiā multitudine humo-
rum ipsas accendentium generantur , initis fre-
quentissimè urinæ absque hypostasi proueniunt ,
quemadmodum etiam superius dictum à nobis
est . Ab hisce itaque sumpta conjectura prævide-
re poteris longitudinis tēpus . Siquidem vbi nō
dum genuina caliditas concoxit aliquam mate-
riam , & paroxysmi & febres in iis fiunt , tāquam
pugnaret adhuc natura ut concoquat humores
affligētes , & eos excernat . Ergo par est ut quan-
tis per urinæ non participes cōcoctionis fuerint ,
tatis per paroxysmi corripiat agrum , atque eum
affligant . Sed vbi cōcoctionis etiam paruum si-
gnum dignoscitur , spes est hominem superfutu-
rum agritudini , atque virtutē usquequaque su-
peraturā agritudinis caussas . Nanque etiā in sin-
gulis paroxysmis virtus tam paruum quiddā al-
teret & concoquat ut non sentiatur , nō idcirco
existimanda est superauisse morbum , cuiusmul-
ta materia , & cruda , & inhærens esse probatur .
Vbi vero eo virtus peruererit ut uicerit afflige-
tem humorem tum contenta quæ cōcoctionis

sunt signa, in vrinis manifesta spectantur, atque testantur naturam concoxisse, atque expulisse omne excrementum, quod non hactenus expellere quietat. Veruntamen inter febres intermittentes hoc excellit tertiana febris, quod nubes sola in vrinis huius inspecta, satisfuit ad significandam solutionem a guttudinis. Humoris enim tenuis ac qui facilè digeratur, faciles sunt concoctiones, & obstructionū aperitiones. Et ubi facilè natura incubit, inibi accidentia facillimè dissolvuntur. Quāobrem oportet te prudētē ob hac ipsa, ex temporibus cruditatis coniectare tarditatem remissionis, itque ab initio concoctionis pr̄videre celeritatem crisis, & iudicij. Sed de eiusmodi diebus crisi disputatum sit à Galeno in ijs qux de crisi tractauit, fortasse tamē etiā nobis hac in parte licuerit dicere mediocriter de eis, quantum videatur cōuenire tractationi de vrinis. Posthac igitur ubi primò determinarimus de vrinis qux apparent in febribus continuis, quātum ratione nostra existimatur sufficere ad faciendam pr̄videntiam, deinde de reliquis dicemus.

DE PRAEVIDENTIA EX VRI nis continuorum febrium, Cap. 3.

F E B R E S continua ab humorum putrefactione genitx, qux qualēsque sint, vel simplices, vel complicatax, significat ab inductis coloribus. Quantitatē verò putrefactionis, atque quali-

DE PRAEVID. EX VRIN. 375

tatem humorum arguunt tum substantię vrinarum, tum contenta, de quibus diligentius disputatum est. Nunc illa subdenda sunt quæ videantur sufficere ad prævidentiam faciendam, ita ut hinc inchoādum sit. Dum igitur facile coquuntur vrinx, atque paruo tempore, ad id quod secundum naturam est, festinant, existimamus celerem motionem esse, atque firmam virtutē. Si vero vrinx non citius, sed tempore potius longo concoquantur, si male fuctint, & distantes à mediocritate, ostendunt celerem motionē ægritudinis, sed virtutis infirmitatem non paruam. Quamobrem hīc suboritur metus magnus, ne prius quam hę perueniant ad concoctionem, virtus defatigetur. Quid si mediocriter male sint vrinx, tempore vero tendant ad mediocritatem, arguunt intelligi debere virtutem nō firmam esse, atque ostendunt ægritudinis motionem pedetentim fieri. Si vero vrinx celerrime altererūt, nec multū desiderint à mediocritate, significat virtutis firmitatē, non tamē ægritudinis malitiā. Sed tamen oratio super ægritudinis qualitate & affectione hinc videri poterit. Nam oportet vrinarum mutationes diligenter obseruare, atque intelligere à quibus ad quas transmutentur, atq; an in vrinis ignavia, & malitia ægritudinis appareat. Nanque si contrā se habuerint, illa subdola & prava esse significatur. Quintam præter hęc par est considerare tempus mutationū, atque ex hisce cōiectare poteris futuras.

crises, siue tardiores, siue celeriores extiterint,
de quibus paulo inferius disputabitur. Nunc ve-
rò tanquam alio initio incepito dicamus de acci-
dentiis vnicuique principalium membrorum.
Quando igitur vel aliqua insignis intemperatu-
ra corripuerit aliquod è membris principalibus,
aut humor defluxerit ad aliquod eorum nō me-
diocriter affigens, ob hoc ipsum alterantur vri-
nx, ac eo magis quo maiores venas & arterias
habet membrum quod passum est, quoniā eius-
modi venosa uasa facilius senserūt alterationem
in corde factam. Nō enim quolibet ex membris
principibus male affecto ipsum manet immuta-
bile, sed cùm ad aliqua membra peruenierit alte-
ratio, ipsum etiam mutatur vel calidius, vel frigi-
dus redditū. Deinde tractu temporis eo pacto
ceteris membris affectis, evidentiores tam pul-
sus quam urinæ apparent, suntque imagines il-
lius affectionis quæq; intrinsecus est. Sed oratio de
pulsibus pulcherrimè & subtilissimè à Galeno
viro sapiētissimo tractata est, vnde volētibus di-
scere licet. Nunc verò nos subiugamus quæcun-
que utilia disciplinæ fore putamus.

DE PRAEVIDENTIA EX VRI-
nis proflucentibus in vnaquaque cordis affe-
ctione, Caput 4.

CVM demonstratum sit cor esse ob calidi-
tatem intemperatum, tum urinæ alterantur, at-
que actiores & tenuiores redduntur. Atque cùm

iam ignis ipsum depascitur, tū mediocres in initio spectatur colliquationes: passione verò procedente, etiam urinæ apparent oleapparētes, & oleicoloræ atque oleaceæ. Quod si eiusmodi alienus ignis depascens adipem, attigerit carnem atque solida membra, tum illæ hypostases inspectabuntur, quas in hecticis & tabidis febribus cōsistere diximus. Nam ratione compertum est illas esse orobreas, furfureas, lamineas, & similares. Frigidam autem intemperaturā si cor patiatur, mediocriter alterantur urinæ inclinantes ad albiores, atque contenta eis aderunt cruda, & quātitate mediocria: nanque colores alterantur mediocriter, si nondum compatiatur hepatis. Contenta verò mediocria & cruda erunt, cùm iam calor naturalis (qui alterare & coquere creditur) languescat à frigiditate quæ accessit. Namque si intēdatur ipsa frigiditas in corde, etiam languescet naturalis & genuina caliditas. Alba præterea urinæ & tenues erunt, atque hypostasi priuatæ. Sed ea mala qualitas si valde excederit, tū contenta earum reddentur liuida & nigra. Atque fortasse urinæ omni ex partę nigra spectabuntur, cùm aut melancholicus humor illuc profundatur ob extremā debilitatem genuinę virtutis, aut frigiditas induxit tum mortificationē, tum nigrores, qui sunt mortificationis colores, nanque contingit etiam alterutrum eorum fieri. Hoc enim eueniet ob extremā infirmitatem virtutis excreticis, cùm illuc confluxerit nigra

bilis, tūmque homini accidūt timores, & tristitia, & otis sonitus immodici. Illud verò eueniet, cūm frigiditas multum fuerit exaucta, tum efficit vrinas nigras, p̄ficitim cūm auersus fuerit color vrinam illustrans. quod discere licet in nubibus quē quotidie apparent. Hę enim cūm rarefactę medioter fuerint, tum illustrate prios colores ostendunt, quē nimis spissatę & crassescentes nigritate spectantur. Nam vrinę prius hunc vmbrialucę, exaucta deinde asperitate procedente tempore nigescunt. Atque hoc patet afecto corde, eiusmodi vrinę proueniunt.

DE P R A E V I D E N T I A EX V R I. nis facta alteratione in pulmone,

Caput 5.

Q VONIAM pulmo post cor prōptius alteratur, etiā vrinas afficit, quacunque intemperatura ipse fuerit affectus, de hac re prius disputationis, deinde de reliquis. Si igitur affectus sit pulmo calida intemperatura, vrinę mutabuntur ab iis quē secundum naturā, ad rufum vergentes. Et si creuerit caliditas, etiā in vrinis colores excrescere videbuntur, arque fieri rubez ac virez. Cuius etiam rei argumenta sunt abijs quē extrinsecus, veluti est mala spiratio, & sitis, & lenguorū siccitas, & nigritia. Frigiditate verò si affectus pulmo, respirationes primò erūt tardiores, posterius etiam pauciores: & absque siti etiā groti erunt, ac aerem quem inspirant, frigidum

DE PRAEVID. EX VRIN. 379

sentiunt, atque paruas tusses excitant. Eorum vrinæ uergunt ad albū, non tamen vehementer. Nanque pulmo membrum calidum est. Et cùm parum alterauerit urinas ad album, tum arguit magnam in eo factam esse refrigerationem.

DE P R A E V I D E N T I A E X V R I-
n i s ab hepatis affectibus,

Caput 6.

S I hepar à calida intēperatura fuerit affectū, producet vrinas rufas & subrubeas. Sed intēperatura eiusmodi exaucta, vrinæ apparebunt valde vineæ & passæ: atque tusses magis molestabunt, atque sites, si gibbae partes hepatis inflāmatione laborauerint. Quemadmodum vomitus potius excitabuntur, si simæ eius partes male fuerint affectæ. intēperatura verò mediocriter frigida si hepar laborauerit, urinæ profluent pallidae & subpallidae. Exaucta verò si frigiditas fuerit, vrinæ apparebunt albæ. Sed interdum in eis spectare est crassitudinem cum albedine.

DE P R A E V I D E N T I A E X V R I-
n i s ab affectibus cerebri, Cap.7.

C E R E B R O mediocriter affecto, vrinæ proueniunt rufæ, atque ad subflavas inclinantes, maiore verò caliditate producta, ita ut inflāmationem adesse existimetur, vrinæ spectantur vi- neæ atque sublanguineæ. Contrariæ hisce pro- uenerint, si frigiditate affectum fuerit.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS
ab affectibus ventris, Caput 8.

VENTRIS & stomachi, qui ob calidam in temperaturam ceciderunt, mutationes per urinas minus ostenduntur. Nanque frigida intemperatura cum correpti sint, tum urina ita alba gignuntur, ut est frigiditatis mensura. Calidior vero intemperatura affecti, rufas & flauas urinas profundunt, in quibus adesse solent stomachi dolores, quae *raphearia* appellantur a Græcis. Item situs & bilis interdum tenuis atque crocea, vomitus, & satietas, & oris amaror, atque capitis dolores quidam modici. Quemadmodum in affectione mediocriter frigida laborantes sunt appetentes, atque siti carentes: sed frigida affectione exaudita, redduntur vertiginosi, atque se regere nequeunt, veluti animo linquuntur, atque tremorem cordis sentiunt, cibum potumque fastidientes. Hæc igitur ipsa potius in intemperaturis puris dicta sunt. Quod si materia quoque aliqua coiuierit cum omnibus hisce dictis, has urinas reddet. Nanque cum urinæ exiuerint, crassescant, atque contenta in eis cumulariora spectantur, & agritudines in affectibus eiusmodi diuturniores fiunt, cum humorum concoctionibus dissoluatur agritudo. Sed hæc quidem concoctiones & incoctiones, atque mutationes urinæ manifestare possunt, nos vero ad cetera transcamus.

DE PRAEVID. EX VRIN. 381
DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS profluentibus à costarum passione vera
& non vera. Caput 9.

PLEVRITIDIS vrinæ in initijs subru-
beæ sunt, deinde procedentes rubescunt, atque
vineæ fiunt, & crassescunt, atque mutationibus
ostendunt quæ sint eventura. Humore verdè fri-
gido septum transuersum molestante, atque per
quam modicum dolorem mouente, minimam
que spirandi facultatē, eo quia pectus agraua-
tum est ab eo, vrinæ albae, & tenues, item cōcur-
batæ & crassæ proueniunt. Splen porrò à qua-
cunque intemperatura corripiatur, etiam in ea
vrinarum colores ostenduntur, atque facilius à fri-
gidis corripitur homo, atque hi ostendunt: tar-
dius verò à calidis, ac non etiam multum hi
ostendunt.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS ab affectis tenibus & vesica. Cap. 10.

RENIBVS & vesica affectis, similes vrinæ
prouenient. Dicūm est etiam de hisce in ijs quæ
de iudicijs vrinarum, diligentius, atque de cæte-
ris quæ eis accidere consueuerunt, ab illis dictis
discere oportet. Quoniam verò ea membra fue-
runt vrinarum vasa, facilius cùm quicquam ipsis
acciderit, demonstrauerint, in promptu habētes
modum demonstrationis. Nam cætera membra
solummodo, cùm vehementer propria affectio-

ne alterauerint vrinas, nullum aliud signū eū.
dens ostēdunt. Quamobrem cūm aliqua debili
passio ipsis aduenērit, non etiam prompte in
vrinis illa spectatur. Hęc vero quoniam ceteris
fuerunt posteriora, serum collatum recipiunt,
atq; passiones proprias, etiam si mediocrest
fuerint interdum demonstrant, id tanquam mer
cedem, ipsa potius quām cetera membra reci
piētēs, pro ministerio quod natura p̄stant,

D E P R A E V I D E N T I A E X V R I.
nis ab affectis colo & intestinis, Cap.ii.

COL O atque intestinis inflammatione la
boratibus non etiā vrinæ colorabuntur secundū
illa quę magis naturalem calorē habet. Sed frig
ida intēperatura cūm eiusmodi partes corripiant
ur, & eiusmodi humor influxerit in ipsis, tum
vrinæ spectabuntur albæ, & aquæ. Atques qui
fuerit obstrutio in colo, tum vrinæ erunt hy
postasi priuatæ. in intestinis vero si acciderit ob
structio, vrinæ erunt crassæ frequentius atque
lacti similes. atque passione procedente, excre
tiones erunt plures atque crudiores. At nūc re
liquum est ut de vetero dicatur.

D E P R A E V I D E N T I A E X V R I.
nis ab affectis vetero & podice,
Caput 12.

V T E R V S, qui ut membrum est principale,
ita maximè alterat totū corpus, qua corripit

ab aliqua intemperatura. Ergo vrinæ eo modo accidit, ut sint similes tractu temporis ijs quæ ab intemperaturis aliorum membrorū nō adeo principialium eveniunt. Sed vbi in hisce mēbris genitum sit pus ab aliqua caussa, quod sit sane quām mediocre, id nō erit euidens in vrinis. Sed si fuerit excedens, tum colligetur in vesica pus, atque apparebit hærens fundo matula, quod manifestum erit & à specie, & ab odore. Atq; priusquā loquatur ægra, tu dixeris eam affectionē: dijudicaueris verō, ut nō sit vesicæ pus, commouendo facilè vrinam, atque intelligendo nunquam indoluisse vesicam. Quinetiam cùm mēles absque ratione retineantur, vno iam mense præterito, apparent vñā cùm contentis ramenta rubea innatae. Atque procedente retentione, etiam ramenta eiusmodi plura spectantur, atque vrinæ color ad subrubeū, atque etiam ad rubeum tendit. Veruntamē vt orationi gratia aliqua afferratur, atque fides dictis nō parua fiat, hanc subiunxero historiā, quæ incubētibus hisce studiis erit perquā vtilis. Mulier quædā diues, atque mollis, tres aut quatuor filios pepererat, quorū tres ferē infantes mortui erant, solum vnum audiebat mater. Atque quodā tempore præterito, ipsaq; ambigente dum videret spem omnem suam in solo vno filio, qui repēte tolli posset, fluctuare. Vebatur enī ne si puer moreretur, cogeretur alienis bona sua tradere. Nāq; vt dictū est, vbi amiserat alios, querebat modū quo alterū filium pareret.

atque spem seruaret. Ergo, ut mos est mulierib⁹,
desiderium aperuit, atque solutionem queretebat.
Quidam dixere hanc solutionem, si mensuum a-
liqua fieret natura vel arte retentio (nanque ipsi
menses plus iusto profluebat) conciperet, quod
persuasa, rei operam dedit, ac vehementer reten-
ti sunt menses, vnde conceptus spes magna eam
tenuit. At verò secundus mensis erat, mulierique
modicè conturbabatur. Nanque cumulato san-
guine mensis tuo per uterum, neque locus excun-
di habebatur: accidentia, ut videbatur, poterant
esse signa conceptus. Nanque in initijs conceptuū
similia accidere solent. At tertius aderat mensis,
& passiones processerant. Vbi verò etiam quartus
aduenit mēlis, tūmque cum grauidis mulie-
ribus, si quid præfuerit molestia, illud sedatur:
ipsi verò magis venter intumuit, atque acciden-
tia peiora sentiebantur. Igitur circa quintū men-
sem audiui ut mulier correpta esset ab ea passio-
nes erat enim mihi vna ex maximè familiariib⁹.
Quamobrem ad eam accessi, atque intrans vidi
iplam supinam iacentem in lecto, & salutre acta
rogavi, ut haberet, ac tetigi pulsus. Illa verò
subtili ac pertenui voce respondit. Pulsus erant
pertenues atq; diuersi, atque virtus genuina p-
pè victa. Cutis veluti cortex mali granati, & co-
lor eius vergebat ad iherum, & omnia quæ cir-
ca faciem sunt, multum attenuata, atque manus
& humeros satis harentes pectori habebat. Sed
venter magnopere extuberabat. Quoniam verò
oportebat

oporebat etiam vrinam spectare, ea quidē erat
tenuis, atq; mihi visa est mediocriter subsanguineā. Contenta verò in ea subsidebant ad matu-
la fundū valde rubentia, atque veluti similacea.
Atque tunc mihi nō poterat facilē cognosci pa-
sio, quæ non multū trita est breuiarijs libris me-
diorum, eo præsertim q; nemo ex ijs medicis
qui illuc frequentabant, passionem intelligerer,
sed putarent omnes aquā intercutem esse. Quo-
niam verò paulo post legi de passionibus mulie-
rum, doctusque sum quām graue esset retinere
menstruum sanguinem, audiuerāmque mulieri
hunc retentū esse, deinde hac ratione super eius
vrina ratiocinatus sum, illam recta ratione illius-
modi profluxisse. Nam partim ob manifestissi-
mam collectionē sanguinis in vtero, tumore esse
etio eiusmodi, partim ob vicinitatem vesicæ san-
guine cōmislo cum vrina, factum erat ut vrinx
colorarentur, sed ob assationem sanguinis appa-
ruerint contenta similacea atque rubea. Hoc pa-
tio ab immodica mēstruorum retentione, præ-
sertim si natura antea multa profluxissent, vrina
alteratur, atque tractu temporis cōmutatur. Cx
terum ut omnem historiā finiamus, reliqua sub-
iungamus. sextus mensis aderat, cùm in ilibus
exterioribus factus est abscessus, atque mollitus
est tempore procedēte. Vbi verò septimus men-
sis aduenerat, proflus mollitum est medicorum
emplastris, atque deinde apertum est, ac reliquo
tempore defluxit ab eo sanguineum pus; sed v-

ter abinde evacuabatur, quā obrem magna spes
salutis & viro eius oborta est, & medicis illuc fre-
quentantibus. quod non ita successit, sed paulo
post evacuatio simul omnium spem perdidit.
Nā, vt arbitror, quatuor dies post tumoris aper-
turam, venter evacuatus est re omni affigen-
te, atque commissus est, mulier vero veluti ina-
nimis redacta, absque reluctatione aliqua vitam
efflavit. Hac est historia, & ita se habuit. Tuve-
rò diligenter hinc audivisti, vt ratione vicinita-
tis participatus sit color vrinis ob sanguinē col-
lectum in utero, vtq; mediocri collectio sanguī-
ne, contenta sola perparum alterentur. Sin vero
collectus excesserit, etiā alteratio erit maior. Sin
autem usque adeo excederit, vt etiam ueter ex-
tumescat, etiam colores mutantur vrinis, atque
primo in subrubeum transiunt, deinde in rubē
atque subsanguineū. contrà vero tum asperio-
ra spectātur. Similia hisce accidunt, cùm podes
inflammatione diutius intumuerit, atque hemor-
rhois absque ratione retenta sit, maximē si pridē
multo tempore sanguinem profundere soleret,
fueritque homo multi sanguinis, atq; per alium
locum evacuauerit sanguinem superingenitum.
Nanque tantum hemorrhoidis retentio distata
retentionibus quæ in utero, quantū ea quæ secun-
dum passionē sunt, ab ijs quæ secundum naturā
habentur, ceciderunt. illa enim tractu temporis
cōfirmata, nititur reuerti ad naturā. Excretionis
vero ab utero factæ secundum naturā retentio,

DE PRAEVID. EX VRIN. 387

maiorem alterationem in corpore & vrinis efficerre potest. Quamobrem quales vrinas retentio membrorum vnius aut duorum mensium efficerit, tales quoque hemorrhoides retentae, reddet per multo plura tempora. Eadem ratione siquid aliud fuerit praeter naturam in utero, hoc infusum in vrinis significationem quandam passionis parat ijs qui hisce rebus diligenter operam nauant. Sed de hisce satis: posthac dicendum est de reliquis, si qua modo aliquo relicta sint.

DE PRAEVIDENTIA EX VRI-
nis ab affectibus extremitatum membrorum,
Caput 13.

CVM manus ac pedes affecti fuerint, vel ab intemperatura multum frigida, vel frigido humore, aut ab intemperatura calida, vel materia calida quem defluxit, si ceterum corpus simul etiam agrotauerit, tum in vrinis affectiones eadem efficietes evidenter apparebunt. Quaoibrem quantum qualitas & quantitas humorum agrorum intendatur, tantum etiam vrinæ transmutatae distabunt ab eis quem secundum naturam. Quod si ceterum corpus per se sanum fuerit, atque causa aliqua affligens influxerit ad extremas corporis partes, ita ut haec male habeat, non etiam mediocriter alteratæ apparetur vrinæ. Sin vero illa causa abundatius fluixerit, etiam vrinæ tum mediocriter spectabuntur alteratæ, cum vix passio adusque corporuenire videatur. Quinetiam differetiam colorum & contentorum

arguunt qualitatem & quantitatem humorum,
& concoctio & cruditas tam morem ægritudi-
nis, quam virtutis firmitatem ostendunt, veluti
spaciū tēporis demonstrant celeres & tardę
vri-
narum mutationes. Operacium est pr̄ter ea id
etiam non ignorare, ut non patuas differentias
habeant inter se corporis partes. Nanq; alio mo-
do alterabit calefactus pes, & alio vesica calefa-
cta. itē alio modo vterus, alio renes, & alio lien,
alio tunica succingens. quemadmodum illo mo-
do caput, hoc modo hepar, aut pulmo. Nanque
hæc magis participarunt colorem, aut naturali
proprietate, & in propriis conceptaculis: aut vi-
cinitate primi calidi, aut sensus magnitudine.
Oportet enim scientem proprietates, & uires
vniuscuiusque membra, etiam singulorum men-
suram propriam habere, tam cum mediocris ca-
liditas exaucta fuerit, quam cum ob excessum
corruperit subiectum. Veluti contra cum quali-
tas fuerit modicē & immodicē infrigidans. Nā-
que membra calidiora facilē à cauſis calidis alte-
rantur & conuincuntur, difficilius verò à frigi-
dis mouentur: quemadmodum frigida membra
tardius à calidis, celerius à frigidis afficiuntur.
Siquidem eorū quæ sunt viciniora qualitati na-
turali tēperatura & proprietate, vnumquodque
facilius alteratur. Veruntamen ut manifestius re-
capias, hinc ueluti exemplo discere licet. Hepa-
te mediocriter caliditate affecto, accidit ut vrinę
rufę atque flauę proueniāt. Sed si ciuſmodi vri-

DE PRAEVID. EX VRIN. 389

næ in colo ægro fuerint apparentes, maiores do-
lores inesse arguent, atque vnuisquisque arbitra-
ri poterit, membrum prorsus inflammatione la-
borare. Quod si pes aut manus patiatur, atque
vrinas eiusmodi profuderit, dixeris ægrotantem
disrumpi dolore atque ura. Nam quatum disti-
terint membra à primo calido, eo maiore etiam
caliditate alterantur. eadē ratione res se habet
in frigiditate. Nāque hepate correpto ab intem-
peratura aliqua frigida, vrinæ subalbidæ spectan-
tur. altero aliquo membro remotiore refrige-
rato, non ita facilè etiam vrinæ mutantur. Ergo
etiam principalia mēbra si ab aliqua fuerint pas-
sione correpta, facilius urinas alterabūt, ratione
principatu s: remotiora verò, vel si peiori mor-
bo affecta fuerint, mediocriter urinæ alterabūt,
atque tarde. Quamobrem hinc ratiocinandum
est, eo peiores affectiones esse in eisdem urinis,
quo membra affecta vnde profluunt, magis disti-
terint positione, & proprietate à principio. At-
que oportet virum prudētem eo pasto animad-
uertendo in urinis disquirere proprietates mem-
brorum, atque affectiones eorum per ea quæ in
vrinis spectantur, ratione cognoscere atque præ-
dicere. Potest nimis plurimum cōferre huic
proposito diligens inspectio differentiarum par-
tium neruosarū & uenosarum. Præter hæc quæ
cunque propria quatuor temporibus anni, &
ætatibus, & tēperaturis, & cōstitutionibus mor-
borū apparuerint, hæc mitiora existimare opor-
b iij

ter, quām quæ aliena esse cōtingit. Item quæcum
que facilius concoquuntur & trāsmutantur, hęc
demonstrant naturam sicciam esse, atque humo-
res concoqui & alterati celerint̄. Quæ ve-
rō vel tēporis tractu mutantur, vel mutata in pe-
iori procelerint, illa reprobare oportet, atq; pu-
tare animal paruo momēto indigere ad interitū
incurriendum. Veruntamen ut historiam bac in
parte referam disputationi conuenientem, ad a-
lia conuertar. Senex quidam familiaris meus in
febrem incidit, atque male habebat. quod vbi
audiui (vndecima tum erat dies) ad eum visendū
iui, erat vicinus atque vir probus. Inueni illum
supinū iacentem, atque subtussientem, sputaque
crassa cum sonitu excreantem: sordēisque illi cit
ea oculos non patua habebat. Sed sputa nonni-
mium mala erant, nisi q̄ procedentia etiā in ven-
trem descendebat, cūmque emolliuerant plus q̄
par erat. Pulsus eius erant hominis vehementer
febrentis: cetera verò erant obscuri. Vrinç sub-
rubez, atque deinde rubez apparuerunt. Sexta.
decima parū mutatę sunt vrinç circa moderat̄.
Iterū effecta sunt crassę, & rubez, & sublangui-
neze circa cōtentā. Véxer etiā multa excreuisset,
nihil tamē adiuuit. A dhęc per ventrem vñācū
excrementis mediocris quātitas sanguinis tua-
cuata est, ita vt ob hęc visus sit homo emori. Et
ego nō amplius accelsi, necessitate quadā ad alia
me cogēte, sed audiui tribus post diebus hominē
mortuum esse. Videbatur igitur ille maiorem se

brem, quām quæ senem deceat, habuisse, idq; hyberno tempore. Nam cūm eiusmodi res accidit, consuevit nō mediocriter conquatere virtutem naturalem, ita vt tractu temporis cadat. Quinetiā ab assidua siti febris vehemētia arguebatur. Tussis non parum hominem molestabat. quod verò non videbatur natura facile uincere matrem, demonstrabant per tot dies cruditates urinarum. Nāque opus erat multo longiore tempore, si signa salutis præcessissent, ut hinc profecta ad ea quæ secundū naturam concessissent. Hoc enim quod secundum naturam habet, tantūm temporis longitudinem requirebat. Quāobrem procedente tempore, peiores substantiæ, & contenta urinarum spectabantur. Quid igitur quisquam aliud ab hisce putauerit, quām futurā esse mortem, passim cadēte virtute? Hoc pacto oportet virum mente præstantem uaticinando prævidere futura, atque mutationes vrinarū ad bonum, hilariter accipere atque prænunciare. Contrà verò execrati momenta ad malum inclinatio. Quinetiam mutationes longiore tempore factas arguere ægritudinis tempus multum protrahi, & quæ matutino potius sunt mutationes, has ostendere breuiori tempore ægritudinem terminatum iri. Ergo si prima die urinę cōcoctę apparuerint, tertia vel quarta ægritudinē solutū iū proferas. quod si secunda vel tertia concordata fuerint, ægritudinis solutionē peruenire usque ad septimā. Quod si quarta dies etiā incoctā

vinam ostenderit, non etiam si quicquam sit,
ipsa hebdomada crisi morbo posuerit. Nāque
crises qua in hebdomada sūt, quartā potius an-
te aperit atque ostēdit, p̄mittens patua quā-
dam concoctionis signa. Quemadmodum con-
trā in malum mutata, si valde praua signa p̄mi-
serit, mortem in ipsa hebdomada inferet. Sicuti
quoq; vndecim& octaua est index, & vndecima
decimi & quarti, atq; alia alijs, veluti in libris de
c̄risi sapiens Galenus tractavit. Atque temporū
productiones hac ratione considerando adinve-
neris, cūm in ternarium & quaternarium omne
tempus & gritudinis dimentus fueris. Secundum
quam rationem etiam principium secundum la-
titudinem dictum dimetimur.

DE PRAEVIDENTIA EX VRI-
nis super & gritudine, an velocius, an tar-
dius soluatur, Cap. 14.

IN morbis acutē motis, evenit interdum ut
aliquid anticipet, contrā verò ut aliquid minua-
tur in ijs qua mouentur tardius, siue evasuri, si-
ue morituri sint homines in & gritudinibus ipsis.
Siquidem, ut exemplo utamur, si quarta die ap-
pareat concoctionis exacte signum in morbo
peracutē moto, iam nondum plena ea qua incē-
pit hebdomada, sequetur crisi, si contigerit, ma-
teria ob celeritatem p̄fultante. Sin vero agri-
tudo moueat seignius, tum vix etiam perfecta
hebdomada crisis reddetur, usquadeo ut opus

DE PRAEVID. EX VRIN. 393

sit etiam media octaua ad crisi faciendā . Contrā uero, signo nobili prauo, die indice inspecto, in ægritudine acutè mota, sexta die p̄cipietur homo . quemadmodum octaua, si ægritudo segnius moueat. Sed de crisi disputatio, & diērum productionis numerus ab hisce poterit comprehendī. Licet tamen exactius scite studenti, ac exercere, qui legerit librum illum qui de crisi à Galeno cōpositus est. Pr̄ter h̄c illud non ignare oportet, nanque tēpore uehementi ægritudinis, urina quam fecerit ægrotans, multo peior apparet, quām quā fūnt horis remissionis, idque optimo iure. Nanque tum urina ea apparet, cum caliditas quę concoquit, incubuit alijs. Nam et si in ijs appareat aliquid incoquū, hoc tamen est signum inclinationis caliditatis naturalis ad alia. Cūm enim erga maiora atque affligen-
tia uehementer vires omnes colligendo intēdat
& habeat natura, tum neque facile nutrit, neque
alterat, neque concoquit, sed interposita inter
duo mala est, tanquam utrumque eorum subitu-
ra, putatur enim neutrā actionem perfectam
exequi. Nanque si cūm ob unam operam fuerit
afflictata, neutrāq; facile conuenientia expe-
dire quiuerit : longe maiores errores commis-
erit, vbi distēta multis actionibus, agere quicquā
fuerit aggressa. Quando autem humores vicerit
ita ut concoctionem in ipsis fecerit, tum melio-
res colores & substantias urinātum ostenderet, q̄
quas in paroxysmis apparere cōtigit. tunc etiam

projiciuntur contenta secundum rationem concoctionis. Quod si natura aggrediens, & irritata nihil eorum quae debet perfeccerit, & urinę similes in paroxysmis, & in remissionibus videantur, significatur natura nōdum materiā vincere. atq; hac ratione oportet considerare ea quae simul quoque feruntur. Nāque si motiones morbi fuerint celeres, natura uero cōcoctionē nullā ostendit, atq; hoc pacto procedatur, metus nō paruus adesse debet, ne defatigata virtus propriam actionem amittat. quo quid potest esse deterius, cūm mors his inh. reat? Quamobrem prænunciandum id est cōsideranti diligenter simul omnia quae ad xgrum pertinēt. Si verò xgritudinis motiones fuerint tardiores, modestioresquāmodo ferentur paroxysmi, confidendum esse nunciauetis, acī tractu temporis xgritudinem solutum iri censem, modo virtus sit firma. Nanque et si lateat naturā in initijs colluētā esse, apareācque non haētenus materiam vincere, etiā cruditates non contempnendā spectantur. Sed iam incepto tempore uidetur concoquere, atque paſsim materię p̄f̄stare, etiam xger facilis paroxysmos tolerat, atque concoctionis signa cernuntur. Sed tractatio de præudentia ex urinis, ut arbitror, adepto bac in parte fine, in eadē etiam omnem disputationem de urinis concludit. Nō enim amplius sermonem extendere, neque circa eadem eodem modo conuolui atque versari opera p̄cium esse probatur.

DE PRAEVID. EX VRIN. 395
BREVIS REPETITIO CAPI-
tum totius disputationis, Caput 15.

CVM haec tenus tractatū de differentiis vri-
narum, atque de iudicijs exegerimus, ac præter
hosce alios de causis vrinarum, ueluti nunc de-
mum eos qui de præudentijs, visum nobis est
nihil relictum esse, quod referre oporteat. Nam
in vnaquaque disputationis parte tractata sunt,
quæcunque spectant ad colores, & cōsistentias,
& quantitates chymatis, & contenta, & quæ in
contentis esse dicuntur & apparent, qua mutan-
tur secundum colorem, & substantiam, & quan-
titatem, & lœvitatem, & asperitatem, & positio-
nem in spacio ipso chymatis, & quæcunque su-
per bullis dicta sunt, & odore, & colliquamine
innatante. Quinetiam subiunctæ sunt disputa-
tionibus prædictis, quæcunque membrorū sym-
pathiæ & primarij affectus sunt: & intēperature, &
actiones, & crudirates, & genera, & species fe-
brium, & longitudines, & breuitates ægritudi-
num, & quæ spectant ad mortem & vitam.
Quorum alia euidenter sunt exposita, alia præ-
termissa, quod dum hæc sunt comprehensa, ex
illis inuenta discuntur. Præter hæc & quæcunque li-
ceret scire illi qui librum hunc exercuerit. Iam tu-
stum est, ut etiam visum est, ut hac in parte om-
inem orationē super hisce terminemus, petentes
id ab his qui scripta hæc lecturi sunt, ne proprie-
sint in maledicēdo, nōsq; ab omni culpa vīdicē-

Quod si reminisceremur eorum quæ in inicio sc*cultatis* huius dicta sunt, subdendum etiam hoc ipsum orationis curriculo esse uidetur.

Q V O N A M P A C T O A D E I V S.
modi disciplinæ genus promotus sit auctor,
Caput 15.

I A M P R I D E M philosophiz partinaturali operam dederam, eamque pro viribus eram adeptus, cùm etiā cupiditas quædam me subiicit medicar artis capessendæ. Aggressus itaque sum contemplatiuam eius partem, atque in ea omnē operam, ut par erat, contrivi. Quinetiā animaduertens hinc medicar artis partem curatotiam, quæ hominibus amica est, hinc partem quæ cum philosophia consentit, exhorruisse illa infudatione quæ curandis ægris corporibus assidua delegatur, nisi succurrisset magna ratione peruestigandas esse egrorum passiones, ita ut in illa exercitatione videbarur mihi abstinentium esse à valida quadam motione in ijs rebus quarū antea nullam vīla ratione contemplatus essem. Itaque vehementer hisce studijs inhæsi, atque p viribus incubui, multis rationibus adhibitus, ut significationibus passiones comprehendenderem. Putabā enim curationem in qua nulla esset adhibita cōtemplatio, tutam nullo pacto fore: eam verò in qua certa ratio dominaretur, cùm tutā tum faciliorem existere. Veruntamen cùm tra-

& tu temporis eo pacto procederem, etiā aliquid subiungere ipsi arti meditatus sum, ut id in arte ipsa esset causa cognitionis, & si cernerem omnia rationū conamina medicam artem adiuuanta, plena esse ingenij & disciplinæ, maximè illa quæ gloriōsus sapientia & arte Galenus introduxit. Dum scientiæ de urinis quæterem, ut medipsum exercerem, reperi pauca quædam de ipsis nescio quo pacto sparsim scripta ab ijs qui artis eiusmodi fuerunt exploratores. Ipse uero inspe-ctis singularibus urinis tam in hominibus sanis, quam ægris, per pauca principia collegi; atque illa animaduertendo, & ratione indagando, breui eò perueni, vt vniuersusque caussas indagatas reddidisse, vsque adeo ut possem ab urinarum significatione absolutè dijudicare. At verò ubi tractu temporis animaduerti illas inuentiones sanè quam ueras esse, cognoui caussas certas illorum effectuum adiuuenisse, & reliquorum, tamenquam à quibusdā optime habitis principiis, profectus sum ad iudicia & præudentias ferendas. In quo non parum contulit sociata disciplina de pulsibus atque reliquiæ quædā, quæ scriptis traditæ sunt ab antiquis viris. Vnde uisus sum aliquid arti medicæ subiunxisse, ut dictū est. Namque hac ipsa parte maximè mancam esse medicam artem inueniens, summio studio eam perficere aggressus sum, ac incœptū, cōcedente Deo, ad finem perduxī. Et si nostra hęc disputatio videatur aliquo modo conferre sanis & ægris ho-

minibus, tanquam veritatis sequax, Deo omniū
bonorum largitori gratiæ summae habēdæ sunt.
Nos verò nefas est, ut quisquam accuseret nomi-
ne ignorantia. Quod si etiam quicquam errati-
mus (nam errare per quam facile contingit) ipse
idem inuentor nostru errorē delectat, atq; osten-
dat & veritatem demōstret, quandoquidē vebe-
menter amarem, si dum circa res graues tractan-
do viſus sim aberrasse, fortasse quoque gratias
actas feremus, si (dum res maximas primus pre-
nouerim ac tractarim) disputatio aliquo in loco
claudicās, ut videretur dare maledicis ansamme
carpēdi, castigaretur, ac reciperet retributio-
nem conuenientem ad cognitionem capessendā. Ad
hac tractatio de omnibus sigillatim non solum
nobis existimata est difficilis, verum etiam aliis
quibusvis vīla est nō facilis. Neque eo q; vnum
totum quod artis est, collegimus, illud vtile no-
bis est (pluribus enim indigemus, ut totū hoc ip-
sum tractemus, pr̄ certim quę nos auditores etiā
cupimus, ut cōsequamur, idq; respuentes pro-
fus ipsum totum artis) sed quoniā quę vniuer-
salia sunt, paucis verbis & rationibus cōtinētur,
atque faciliora sunt ad capiendum, promptiorā-
que ad pronunciandū, vtilia sunt. Cūmque opor-
teat diuidendo explorare, vsque ad quādā libertē
pcedere potest oratio. Nam vbi ad maximē p-
pria, particuliariāq; peruenit fuerit, cum ad vte-
riora prohibetur progressio. Particularia enim
distributa sunt infinitudinis natura, & ratio defi-

ceret, si hinc ad vltiora procedere aggredetur, veluti cōpertum est. Quamobrem quæcunque referri poterat per eiusmodi vniuersalia super humore vrinæ, & cōtentis, ac ceteris, nos diximus, inq; cūclis, vt arbitramur, veritatē ostendere magnopere enixi. In quo si quicq; dignarū rationum videatur aperte prētermissum, hoc ipsum potentia quadam in dictis, vt puto, cōtinetur. Quoniā verò tractatio hæc nostra exposita est viris prudentibus, forrassè etiā ipsi exercendo ab hisce singularia facillimè cognouerit, & quæcunque cōPLICARI possunt, & nō possunt. Quintam facillimè ex hisce tanquā manuducti, prōptiores fieri poterunt reddendo in complicatis tam iudicia, quām præudentias. Nanque nobis visum est negotium potius superfluum iterū candem rationem repentibus, dum complicaremus quæ complicari possent, atque super hisce rationes redderemus. Illud autem intelligendum est, eiusmodi nostram præsentem disputationē veluti primitias quasdam esse in arte. exercentibus verò ipsam licebit ab eius auxilio plurimum adiuuati. Sed conspectanti artis mediæ partem hominibus amicam, atque desiderant introducere ea quæ videntur hominibus collatura, licebit frui bonis ex arte, atq; introducere, si quid aliud videatur deficere. Maximè autem conferentia sunt, quæ ad præudentiam faciunt, & curā accidētiū corpori humano ægro. Illorum autē qui verum omniū scientiarū libiisis pa-

rare nituntur, molestèque ferunt sicubi quic-
quam quisquam vitæ humanæ utilitatis attul-
rit, altissimos lingue stupores fugiendos esse. In
quo potius adinueniendum esset medicamen
affectionis qualitate contraria eiusmodi morbis,
ut recte caueremus ne lingue aliorum in pericu-
lo essent subeundi agititudines tam prauas. Ve-
runtamē fortasse presentaneum atque pertina-
cissimum medicamen videi poterit aduersus
hunc morbum hoc ipsum, in Deo ingenua con-
fidentia, erga homines, cum quibus consuetudi-
nem habemus, cōstantiæ mediocritas, arq; ver-
borum, rationumque nostrarum exacta quadā
consideratio.

EORVM QVÆ DV
BVS LIBRIS DE SPIRITVS
animalis nutritione comprehenduntur Index.

A	Cerba qualitas 72	seruandæ 97
acida qualitas ibi.	alimentum è piscibus	
acria ibidem	quale 89	
actiones acutas vel se-	aloes facultates 13	
gnes quando edit spi-	alui adstrictæ sympto-	
ritus animalis 52	mata 111	
quādo firmiores ibi.	alui excrementorū di-	
actiones partis memo-	gnatio, color 105	
ratricis 29	Amanitæ 83	
Actuarij libri septē de	ἀμφιελασποειδῆ tunica	
vrinis 106	25	
Adhærescēs tunica 33	amygdalarum tremor	
adstringentia 64	& oleum 87	
Affectus oculorum 33	Anates 90	
affectuum differētia in	Andromachi theria-	
sensorijs ibidem	ces vſus 117	
affectuum dignotio &	anima quid 13	
curatio in sensorijs	anima an patiatur &	
sistentium 35	quatenus 16	
Agrestia animalia do-	anima nostra quomo-	
mesticis calidiora 91	do colligit intelle-	
Albedo in carne com-	ctuale & diuinū 10	
mendatur ibidem	anima numerovna, sub-	
alimēta frumentacea 73	stantia simplex, faculta-	
ex animalibus ibid.	te multiplex 12	
alimētorum vires ob-	anima quatenus varijs	

INDEX

- facultatibus virtut^{is} 57
 anima immortalitas 10
 anima rationalis facultates illustrantur s; i.
 ritus animalis cōtem
 platione 1
 animalia irrationalia
 nōnulla, particulā ra
 tionalis partis nostrę
 videntur obtinere 8
 animalis spiritus actio
 nes 22, 51
 animalis spiritus gene
 ratio 21
 animalium irrationaliū
 proprietas 8
 animi mores temperatu
 ram corporis sequū
 tur 58
 anseres 90
 Apumi munus 5
 aqua 79
 apium 82
 appetit° irrationalis 50
 Aqua 93
 optima quæ ibidem
 aquatilium qualitas 8,
 aquæ qualitas 71
 Arane° cur retia texat^s
 armeniaca 85
- Aspatagi 84
 atriplex 82
 auditus quomodo affi
 ciatur 35
 auditus vitiati remedia
 41
 auellanæ 87
 austera qualitas 72
- B
- Alncorū vſus 100
 obesioribus an cō
 ueniat 101
 Beta 82
 eiusdem radices ibi.
 Bilem atram gignēs 68
 bilis exuperantis indi
 cia 103
 Brassica 81
 Butyrum 93
- C
- C Ani cum balneo
 quid commune
 proverb. 58
 capparis facultas 14
 castanea 87
 causæ primariæ à qui
 bus fugiendę 102
 Cerasa 83
 cerebellum 23
 cerebri actiones 24

INDEX

403

cerebri affectus	68	vis	50
cerebri affectus ac eo- rundem causæ	38	cotéplatio spiritus ani- malis, theorematum	
cerebri formatio & in- strumentum	22	medicorum finis	1
cerebrum quonam san- guine alatur	51	cor cæteris visceribus	
Ciborum quantitas	23	calidius	50
cibus quoties assumen- dus eadem die	98	corna	86
cicer ac eiusdem iuscum- lum	79	coronea	ibidem
Coloresquales apparèt regio laboratibus	34	<i>κρισιμης</i>	77
communis sensus affec- tus	38	ad Cruditatem	104
concoctio bona quan- do & quo	17	crustata genera pisciū	
coccoctio naturalis quo	62	<i>κρυπταις</i>	96
concoctionem impe- dientia	62	Cucumeres	83
rebellia	64	cucurbita	ibidem
concoctionis aberran- tis causa	ibidem	D	
concupiscibilis animæ pars vnde	19	<i>διαστάν</i>	108
cōsensus lege quænam constant	34	differentiarum in san- guine causæ	44
consuetudinis diutinx		ad Distillationem	104
		diuinum & intellectua- le quomodo colligit	
		anima nostra	10
		Dulcia	71
		dulciaquea qualitas ib.	
		E	
		<i>εγκρυπταις</i>	77
		<i>επίπτωσις</i>	39
		erronea & vaga imagi- natio	30
		Euauationis confide-	
		c ij	

INDEX

ratio	107	humores	17
exercitatio	98, 99	humor infestans	54
exercitatiōis mod ^{us}	100	humor redundans in	
exterior sensus à quo		ventriculo	63
dependet	27	Hypochondriacus affe-	
externorum spirituum		citus	67
differentia	51	hyposphagmate labo-	
F		rantes	34
Aba	79	I	
F ad Febricitantes		E cinoris diuersitas	
104		vnde	47
Ficus	87	Imaginatio	15, 16, 26,
Feniculum	82	30, 31	
fornicariū industria ^s		Imaginatio vaga & er-	
formidinum causs ^e	49	ronea	30
Frigiditas iverticulo	63	imaginatrix vis vbi	57
frumentacea alimēta	73	imaginatrix facultas	54
frumentacea qualitas	71	immortalis anima	9, 10
Fungus	83	Insomnia effera	67
furfuraceus panis	77	intellectus humani mi-	
G		travis	9
GALLINACEA		intelligendi discrimen	
90		in animali spiritu	51
H		intybus	82
Omni proprium		imme	76
quid	6	Iratum causs ^e	49
homini coagmētatio	4	irrationalium anima-	
homo differt à brutis	8	lium proprietas	4
hordeum	78	irregularis	41
Humanus intellectus	9	Iuglandes castanea ^e	87

INDEX   405

L	naturā ducem sequi 49 naturalem spiritum hu- midiora reddētia 115 naturalium profusio ac suppressio 110 Nubeculæ vrinarum quid denotent 106 nuces regiæ 87 nutrimēti dispēsatio 16
M	O
Arini pisces 89 Mel 94 mel despumatum 95 melâcholic⁹ humor 68 memoratrix vis ubi 56 memoratricis partis a- ctiones 29 memoria quomodo i.e. datur 55 mens animæ rationalis princeps 14 mentis, & actionum a- nimæ munus 2 mentis & imaginatio- nis collatio 31 mespila 86 Milium 79 Molliagenera pisciū 90	Bliuio 55 Oculi affectus 39 ad Oculos cruentos re media 40 Odoratus affectus cur fiant 36, 41 Olera & autumnales fructus 81 oleosa qualitas 71 oleum 95, 96 oligophorū vinum 92 Omphacium 96 Opinatrix aīz pars 33 opinatrix anima 56 Oriza 90
N	P
vap̄oꝝna 41 natura temere nihil a- git 3	parasitæ 32 Pectines pisces 90 Pepones 83 persica 85 phasel⁹ 79 phasiani 90 c iii

- Pisces marini* 89   *imaginationis* 30
 è *Piscibus alimentum*   *ratiocinatricis facultatis sedes* 55,56
     quale . 89   *rationi obtemperandū*
     oua 94   49
pituitę indicia 103   *Redundantia aspectatur natura* 67
mucilag 76   *regia poma* 84
Pollen ibidem   *regię nuces* 87
polyphorum vinū 92   *relaxantia* 64
poma regia 84   S
ponticę nuces 87
porrum 83
portulaca 82
Prandendum largiusq
     cænandum 98
prunaria 96
pruna 85
Pulsuum consideratio
     108,109
punica 85
punicorum acidorum
     succus 96
- Q**
Qualitate nocentia
     quæ 62
qualitatum differentię
     & earundem in ali-
     mentis partitio 70
- R**
Adicula 82
Ratio emendatrix
- S*
A
Salsa qualitas 72
salsamara ibidem
salsamenta mali succi
     funt 94
sanguinis affectus 67
sanguinis consideratio
     ac mutatio 43
sanguinis delatio per
     nares aut hæmorrhoi
     das 112
sanguinis immutatio
     46
sapa 96
sapor, acerbus, salius
     65,66
saxatiles pisces 89
Sciēdi intelligendīque
     discrimina unde 51

INDEX

407

- S**éssilia quo pacto trá
scendunt à sensu in
imaginationem 26
- sensibilis facultatis vnuſ
idémque spiritus 29
- in Sensorijs affectuum
dignatio 35
- sensus cōmuniſ à qui-
bus opprimitur 37
- sensus exterior à quo
dependet 27
- sensus primus an me-
moriam retineat 29
- sensus quomodo inter-
cipiatur 53
- sentiendi difficultas vñ
de 54
- serum 93
- Siccitas in nonnullis
quid sufficiat 57
- siccitas lingue aduer-
satut 36
- silagineus panis 76
- similago ibidem
- Sobrietas ab aquę vſu
116
- somni tumultuosí 67
- somnus 99
- sonitus ac tinnitus caus
sa 52
- ſorba 86
- Spiritus animalis fun-**
ctio in cerebro 22
- oculo 24
- spiritus ex humoribus
procreati 17
- spiritus naturalis actio-
nes & sedes 46
- spiritus naturalis vita-
lis 114
- spiritus qua ratione di-
catur frigidus 113
- spiritus, qui in cerebro
est, qualitas 115
- spiritus ratione mem-
brorum diuersus 27
- spiritus sanguinisq; cō-
paratio ad musicen
45
- spirituum externorum
differentia 51
- spiritū in diuersis mē-
bris generatorū diffe-
rentia 16, 17
- Sudores quatenus bo-
ni vel mali 110
- sudoris promanatis va-
rię caußæ ibidem
- suffusio 33
- f**urditatis caußæ 40

συγχρηματίς   76
συστάνη   108

T

- T**Actus affectus 36
Temperatura gaudet simili 63
temperaturæ fountur similibus 53, 63
terrestrium animalium qualitas 88
ad Thoracem grauatum 33
Tinnitus in auribus unde 35
Torpores unde proueniant 42
Tritici facultas varia 74
Tubera 83
tuica adhærescens 33

V

- V**Agam imaginatio & erronea 30
Vehiculum animæ 20
venæ cruditatem indicantes quæ 105
Viðus ratio 12, 52, 102, 103

- vinosa qualitas 71
vinum 92
vitidium commendatio in frumentaceis 90
visus causa prima quæ 27
vitalem spiritum calidiorē reddentia quæ 115, 116
vitalis spiritus actiones 48
varietas ibidem
visus prima causa 27
vitalis spiritus quomodo procreetur 20
vitiæ concoctionis causa 65
vitiati humores 19
Vnguis oculi 33
Volatilium qualitas 88 oua 94
Vrinç consideratio 104, 105, & inde
vrinarum colores 105

Z

- Z**EIA 90

RACTVARII ZACHA-
RIA MEDICVS, SIVE ME-
thodi medendi, Liber primus,

Cor. Henrico Mathisio Brugensi Med. inter-
prete. Praefatio.

VONIAM ad Hyperboreos Scythas, ita diuino, sapiente, ac optimo imperatore iubete, legatus pro gente nostra profecturus, nostrâ tibi operam deesse minimè debere arbitrabaris, sed aliquid nostrę quoq; artis cogredi, quo si quid fortè è re nata valedudini infestum occurreret, ex exiguo libello, qđ ex vsu esset sumere, succurset eque ei posse: arduum sanè, artem maximam ac præstantissimā adeò facilè brevibúsque versibus veluti ex tempore perscribere, videbatur: non secus quam si quis omnem omniū hominum vitā viclūs rationem paucis admodū verbis apud ignotos explicare conaretur. Quapropter mihi ciusmodi tractatione multo maximè supersedendum esse iudicabam, ne, dum artem amplissimam, in angustum libellum cōtrahere cōcluderēque nitor, iniuriam ei non leuem facerem. Atq; idcirco, vt tu quoq; amicorum optime meministi, cōmentationem hanc, et si sā penumero rogatus, nesci;

AA

2 A C T I V A R I I

ab eaque penitus abstinuisse, nisi vetus hominem idemque scitum adeo dictum in mentem veniens, aliud persuasisset, nec per amicitiam necessario concedendum esse, atque etiam artis interitem dignitas elevetur, interpellationibus id largiendum potissimum, si commodi non nihil interpellantes inde sensuros esse iudices. Opus igitur aggrediendum, ac eum pignoris loco, tibi transmittendum esse censes, ut si, quod votis omnibus est expetendum, te nobis aquae ac discedens recte ualens restitus, unus id commentarius sit syncerum amicitiae nostrae monumentum: sin aduersi quippiam, ut sunt humana, continget, ex his nostris praeceptis opem tibi petere, ac propulsare id queas. Verum quid in hoc tam vario multiplicique argumeto, quod rectum sit adferas? est enim summe potius verendum, ne dum ea quae necessaria sunt, explicare contendo, & quaedam prout compendij ratio cogit, praetereo, in dubias te perplexasq; ambages coniunctionem: aut dum alia obscurae, nec fastis aperte trado, eiusdem mali auctoriam. Quas ob res rursus pedem referte ac silere satius esse ducebam, prorsusque quievuisse, nisi occurrentis quaedam cogitationcula ad scribendum nec iam amplius in tractatione cunctandum incitassem. nam ex multa nostra consuetudine, non illiberaliter mibi artis theorematum visus es percepisse: ad haec meministi quod sepe fuerim ut artis sacrarum initiareris adhortatus, adeo ingenuè eam es amplectus: demum corum quae in arte præclara sunt, de-

METH. MEDENDI, I 3

quibus saepe inter nos egimus, non es usquequamque
oblitus; hæc inquam omnia in mente revocata,
animu despondere non permiserunt, neq; a græ
ferre si quid ex artis dignitate non pertradetur.
conieci enim in mente tua longè antea cius pre-
cepta reposita esse, ut ex non exiguo inde princi-
pio, & quæ explicanda sunt assequi possis. Qua-
re hoc iam nodo dissoluto, reliquum est, ut ad no-
strum institutum Deo auspice accedamus.

Q VAE MEDICO SINT P R A E- noscenda ad medicinam facilitandam,

Caput 1.

CVM is qui morbos ad perniciem & mor-
tem ducentes, ab ijs qui in salutem sanitatemque
finiunt, distinguere cupit, quemam sint saluta-
ria, qua que minus signa, item quæ sit animalis
secundum naturam facultas, ac deinceps coetio-
nis indicia, novisse debeat: (his enim ut accet
cognitis, qui ijs studiosius inuigilauerit, & con-
sulere & recte agere poterit) æquum erit, ut
vnumquodque horum explicemus, deinde quæ
patentibus iam vitijs, medicamenta & epithe-
mata admoliri, & qui victimus accommodari o-
portear, doceamus. ita nanque progrede-
nte oratione, institutum nostrum ad proposi-
tum umbilicum perducetur. Qui igitur ea in
omnibus hominum corporibus cognoscere ve-
lit, naturales eorum functiones sanæ ne sint an-
non, perspectas habere debet nanque eas intui-

AA ij

tus, si quādo in statum p̄ter naturam labantur, quātum à sano absunt, inuenire poterit. Verūm quia fieri nequit, ut ex sigillatim enarrētur, quē-
piam, quem ceu normam spectare, &c ad quem reliquorum omnium sanitates expendere ac di-
rigere oporteat, necesse erit proponere. Erit au-
tem norma ea ipsa, quæ in functionibus nostris
cūm secundum naturam habemus, relucet. Fun-
ctiones porrò, tum ob aliam & que aliam facul-
tatem, tum ob errorē, quinetiam ob hunc il-
lūmve partium similarium & officialium situm
tēperiēntque, quales nam sint apparent. est quip-
pe latus sanitatis cāpus, quæ sigillatim ad vniuersi-
cuiusque constitutionēm expenditur. Verūm
cūm non pauca sioꝝ priuata temperamenta, v-
nūmque optimum & commoderatum esse exi-
stimetur: anteā particulatim est de ijs agendum,
ut ita functiones, quæ secundum naturam sunt,
& quæ minime, tradamus.

DE TEMPERAMENTORVM - V. niuersim ac sigillatim in corporibus diffe- rentia, Caput 2.

I T A Q U E cūm alia primo ac summo lo-
co calida, frigida, sicca, & humentia esse dicātur,
quippe quæ qualit̄is, ob quam eiusmodi appa-
rent, summū nocta s̄it abscessum: alia uero se-
cundario ac remisse, ut quæ primorum simpli-
ciūmque corporum participatione talia sint: illa
elemēta atque horum principia iure optimo

METH. MEDENDI, I. 5

nuncupari queant, & de ijs agendi hic nō est admodum accommodatus locus. Verūm quia de primis elementis instituta est tractatio, & composita sunt reliqua corpora, tam animata, quam animæ expertia, ea aut utrisque qualitatibus intenduntur, aut rursus easdem retusas obtinent, vel tertio alteram, quæcunque tandem illa sit, intentionem natura possident, & altera à summo interdū ordine abscedit. Quoniam ergo fieri non poterat, vt quæ ex illis cōflantur, & quæ mensuris temperarentur, (essent enim quæ ex similibus æquilibusque coagimentantur, forma moribusque similia) quæ ex primis hoc quod sint sorte adepta sunt, in sexcētas formatum ac temperaturarum differentias perquā sapienter fuerūt distractas, adeo vt vix duo, aut animalia, aut plantæ, aliudve compositum quodus, eiusdem esse naturæ aut qualitatis cōspiciatur: quin semper temperatura cōpositioque diuersa formā euariet, aut formarū diuersitas similem temperaturam ac cōpositiōne assidue veluti in sua uota pelliciat pertrahatur. Quapropter cùm hæc ita se habeant, atque quæ ex primis illis elementis sunt coacta, tum tē peramento, tum primorum corporū additamento inter se mutuo dissidentia, in sexcētas formas dissecta fuerint, age aliquid etiam particulatim de temperamētis differamus, prout ex ijs à quibus sensim promouemur ac quasi ducti progradimur, & distātoribus, de eo quod maximè spectandum est, cōpertum habemus. Primo itaque

AA iii

summōque abscessu calidum ignem esse censemus. q̄ nihil eorum quae sensui nostro subiectūt, r̄quē ac ille absumentem igneāmque vim obtineat. Porrō quē in corporibus his apud nos compositis, plus illius participare conspicimur, quanvis si cum primis cōferantur, secundām caloris clastēm teneant: tamē ea quoad sensum nostrum, quem nimirum iam exoluunt, summo primōque ordine calida nuncupamus, eiusmodi est in plantis allium, sinapi, euphorbium, pyrethrum, ac si quod aliud qualitatis sentum labefactit: in animalibus vero quae ignea sunt, & validiores et' os conficiunt, atque animosa indo mitaque sunt, puta leo, pardalis, & volucris ple rāque Primum verò frigidum in elementis est aqua, in plantis papaver, & lactuca, & cicuta, in animalibus pisces, & in eo genere magis quae mollia quae sunt testacea ac crustacea. Sic a quam quoqua primò humidam putamus, cīsi alij aliter sentiat. A tripliē item, & lactucam, & cucumerem, secundo ordine, & primorum participatione, humidas in plantis: atque in animalibus, pisces cōplures, cochlear, & quae vocantur terre intellina, iudicamus. Siccū deniq; primò, merito quispiā ignē esse afferet: & in plātis piper, cicuta, ac si quē valide exiccare existimantur: in animalibus aurē, canes, lepores, quaeque insecta sunt, atq; hęc si inter se aut cum cōmoderato suo cōparatur, calida vel frigida, aut humida vel siccā appellatur, sed illic intense, hic verò remisit. At

METH. MEDENDI, I. 7

verò omnia ex quatuor natura cōstāt. alia enim est insectorū siccitas, si cum terre intestinis cōfe ratur, alia canis aut equi, sic alia est pisciū humi ditas, si cum accipitrū yulturūque humiditate cōparetur. Ceterū quāuis cuncta se mutuo par ticipēt, vt pote ex qualitatibus cōmunib⁹ cōpa cta, at tamē propriis quodq; téperaturę terminis p̄finitur, atq; alia quidē, si cum alijs cōferātur, talia aut talia esse censem̄t. verū omnia in id quod p̄c cūctis cōmoderatum est respiciunt, nā cuncta aut participatione eorū que participat, aut cōparatione cū ijs ad que expēduntur, talia nuncupātur, & participatione prius personas spectantia collatione verò eas quae primas inse quuntur, in téperamēti ratione aut deficere aut excellere videtur. Porrò omniū maximē cōmo deratū exquirētibus est homo, qui intet diuersatum specierum cōposita, temperamenti cōmo derati quasi regula quādā cēsetur. Atqui homo hic, quod quidē ad téperamentū pertinet, multifariam quoq; secatur, & quo ad cognitionē vari⁹ est, vt pote qui ad alterutrū oppositorum pos ituum ac temperamentorum latus leui momen to propendeat nutētque.

DE HOMINIS TEMPERA-

mento, Caput 3.

ITAQ; VE qualis est inter animalia homo, talē mihi inter homines cū qui est téperamento cōmoderatus, animo concipe. nā quēadmodū in animalibus ciusdē generis, ob ceterū téperamētū,

AA iiiij

viuendi rationē, & exercitii, aliud alio calidius
& frigidius, siccus & humidus esse assertimus,
etsi intra suos terminos temperiem contempro-
ris, ita aliis ab alio dum frigidior, calidior, humili-
dior, siccior nuncupatur, temperamento dissi-
det, non secus quām si cum eo qui est vndiquaq;
commoderatus, comparatus candidior, aut ni-
grior, vel carnosior, graciliorve, aur maior & mi-
nor esse uidetur. Et quanuis ratione potius ac
mente q̄ sensu hominem omni ex parte cōmo-
deratū cōplete tamur, attamē nos in eū quasi col-
limātes, cæteros tales aut tales esse assūceramus.
Proinde homine plane commoderato cēu nor-
ma constituto, eos qui ab hoc commoderato
temperamento, ad alterutrū latus declinant, in-
temperatos, qualitatēsque quas habent, intēpe-
ries appellamus. Cū ergo una temperata esse
cōsideretur, media videlicet, & quæ in neutram
partem propender, qui ab hac cōmoderatione
recesserunt, calidores, aut frigidores, humili-
dres, vel sicciores nuncupantur. Latum nihilomi-
nus satis est eius spatiū, nam in calidioribus tem-
perato, aut humidioribus, & his oppositis, alias
alium natura exuperat: aut vna sola qualitate cō-
moderatum excellens, in reliqua ac quæ in eadē
serie aduersatur, cōmoderatus: aut utrisq; à cō-
moderatione dilapsus, adeo vt quatuor sine sim-
plices intemperies, frigiditas, caliditas, siccitas,
& humiditas: & quatuor complicate, caliditas
cū siccitate, aut humiditate, & frigiditas cū earū

METH. MEDENDI, I.

vtraque, ac præter has nona, quæ commoderata & temperata, Græcis οἰμηθεὶς καὶ ἀκρατεῖς nomi natum. Prout itaque homo ob caussas quæ materiam formamque in p̄tima coagmentatione superpeditant, temperaturam coalefcit: ita sancè pro ætatis vietūsque commutatione, eam tum incremento, tum decremēto permutat atque euariat, & interdum ad contraria detorquet. Porro neque hoc latèrē debet, q̄ homo aut à quali atque in omnibus membris simili temperie cōstat, aut alia sui parte temperatus, & alia intemperatus est, & alia contrariam obtinet temperiem, prout hæc illam exuperat. Siquidem aliis frigidum forte na&t^o caput, reliquo toto corpore calidus est, alij cerebrum humet, & ventre, exempli gratia, siccessit: sic hac parte frigidus, alia calidus erit. Atq; singula suis functionibus pro recessus modo secernuntur. Patefaciunt autem se exuperantia cum morbo corripiuntur, q̄ ab contrarijs operi, & à similibus nocturnam sentiat. Sic quoque quæ ab ortu primordio cum formatione connotantur sunt intempories, similibus augentur, & contrariis emendātur. Atque quod ad temperamentorum tractationem pertinet, quod huius documenti principia antea didiceris, hæc satis sit nouisse.

DE HOMINIS FVNCTIONIBUS,
quæ secundum naturam sunt, & quæ
secus, Caput 4.

P O R R O' iā tēpus est, ex quibus tēperamē
tis quę functiones prodeat expēdere. Siquidem
aliam aliis sunt magis apta, & naturalibus quibus-
dam temperamentis familiares magis. Quare si
iam quasi in tabella, cōmoderati hominis natu-
rales actiones depingantur, licebit inde eorum
quoque qui intemperati sunt aut toto corpore,
aut aliqua eius parte, functiones intēperiei pro-
portionē respōdentes coniectare. nō enim cō-
mentationis breuitas, vt omnes sigillatim excu-
triamus, patitur. Proinde mente mihi cōcipe ho-
minem temperie vi&tūque moderatū, moder-
atē temperatā regionem incolentē, atate floren-
tem: huic si nihil exterū infestat, appetentię, &
naturales omnes actiones probæ erunt, somni,
& inter dormiendū decubitus boni, concoctio-
nes item, & quę eas insequuntur excretiones te-
stificient, quinetiam sincera etunt sensuum in-
strumentorum functiones, & præ ceteris, quę
magis generis locū tenent, principes, & denique
voluntatię, quęque ab elektione pendet motio-
nes integrę erūt. Qui dissimiles huic nocti sunt
tēperies, similes quoque habent affectus, ac tan-
to deteriores, quāto ab hoc corporum, atatum,
locorū, & vietuum ac anni temporū temperies
magis distant. Atque appetentię absurdę, pra-
ueque naturalium facultatū functiones, tumultu-
os, nec sibi cōstantes, neque stabiles somni, cu-
bidi rationes insuetę, coctionū errata, varij ex-
cretorum colores & cōsistentię, spiritus anima-

M E T H. M E D E N D I, I.

lis nō satis firmæ actiones: hæc omnia aut impa-
ctam alicui membro intemperiem, ut ob eam ta-
lis sit affectus, talisque actio, aut brevi impende-
re corpori noxam denunciant, pro ratione ni-
mirū detrimenti functionis tori gubernantis na-
turæ. His, veluti antea docuimus, tēperamenta,
anni tēpora, regiones, etates, victus ratio, & quæ
extrinsecus occurasant, quibus sigillatim recelen-
dis nunc nō est locus, & opitulatur, & aduersan-
tur. Illud tantum in p̄fentia scite licet, q̄ quiete
quid vnicuique secundum naturā euenit, in illo
etiam delinquet. Ceterū primū dicendum vi-
detur, quibus indicijs affigentes morbi discer-
nātur, deinde ipsi quoq; morbi explicādi, ac quæ
viuendi formula ac dīcta ipsis accommodata sit.
nam si hac serie connectatur tractatio, quidnam
sit ipsorū quodque melius securiusque discemus.

D E P R A E C I P V I S H O M I N I S

functionibus, Caput 5.

C V M tres snt in corpore magni momenti
facultates, nempe vitalis, & calor insitus, ad hæc
princeps sentientia & mouens, & demum nu-
triens, alterans, & augens: singulæ suam adeptæ
sunt sedem. harum prima, cor arteriāmque ob-
tinet, per quæ tanquam canales quosdam, inna-
tus vitalisque calor in vniuersum animalis cor-
pus deducitur: altera ab hac tenet cerebrum, spi-
nalem medullā, nervosque qui inde exoriuntur,
ac per quos principes actiones, sensusque omnis

ac motio voluntaria obitum. Tertia atque harum ultima in eis iecinori ac venis, per quas sanguificatio ac nutritio perficitur.

DE NATURALIBVS FACVL- tibus, Caput 6.

ATQVE hæ ī vniuersum, & reliquæ par-
tes instrumentales ac dissimilares, præterea simi-
lares quoque, naturalibus facultatibus gubernâ-
tur, attractrice inquam, retentrice, alteratrice, &
excretrice. Vnumquodque enim simplex primù-
que membrum, ab eo quod distributum est ali-
mento, sibi familiare attrahens, retinet primùm,
deinde alterat, quodq; ex eiusmodi nutrimento
sibi accommodatum est ac idoneū apponit: quod
verò alienū est ueluti repudiatus excernit, atq; ita
quod appositi fuit antea iam agglutinatur, ac p-
gressus è portis assimilatur, ceditque in membra
proprium tum augmentum, tum nutrimentum. Ve-
rūm cùm tot sint nos gubernantes facultates,
quot putas ab ijs cōmitti errores prout ipsarum
quaerque delinquit? cùm modo perperā suo fun-
gitur officio, ingruente intemperie quapiā: mo-
do ob qualitatem humorum auctam, aut immo-
deratam quantitatem defatigetur: vel cùm pri-
ma ipsatum facultas, è qua hæ pendent, ob virtū
aliquid naturale, casumve qui uitati nequit, &
gere iam desistat. Atque hæc, ut diximus, sunt
omnibus membris uitia functionesque commu-
nes, solùm patientium locorum præstantia ab

nobilitate inter se distinctæ.

DE' VNIVSCVIVSQ VE PAR-
tis instrumentalis peculiaribus affectibus,

Caput 7.

PECVL I A R I A vnius cuiusque sunt, cor-
dis primūm, frigora & calores, quæ primario vi-
tio illi cōtingunt, tum qui ob aliorum membro-
rum antea laborantium affectum quempiam, ha-
bitus affectionesque accedunt, cuiusmodi sunt
animi deiectiones, motus ratione carentes, pal-
pitationes, syncopæ, & quodcumque primum ed
refertur. Cerebri verò & spinalis medullæ, &
neruorum qui inde progignuntur vitia sunt, ni-
hil aut ægrè sentire, delirium, morbus comitia-
lis, melancholia, phrenitis, lethargus, vigilia, de-
tentio, sopor (illa Græcis καπνίψις, hinc κάπνη nū-
cupatur,) nihil aut difficulter moueri, cōuulsio,
tumor, neruorum distentio, eorundemque reso-
lutio, ac siquid est eiusmodi. Iecinoris porrò &
venatum quæ ex eo exoriuntur, sunt coctionis
& sanguificationis quæ tum in ipso, tum venoso
genere obeuntur, frustratæ actiones, quæ varia
morborum genera procreant, sic cibi qui prima
sua coctione frustrantur, varijsque qui circa illos
committuntur errores, morborum species infe-
runt, qui facile numerari nequeunt. Horum au-
tem quisque suis signis deprehenditur.

Q V O M O D O V N V S Q V I S Q V E
membrorum officiūlum affectus discerna-
tur, Caput 8.

VITIA quæ in cerebro, spinali medulla, ner-
visq; inde propagatis insident, cōmercia actio-
nēsq; tum sensuum, tum morū patefaciunt: sic
cordis affectus, vitalib⁹ facultatibus quas *ζωή* sive
appellāt, ac pulsuum differētijs distinguuntur. Le-
cūr irē venosūmq; genū infestantia, a quā e per
vriñas deferuntur denu sciat. Quę vero coniuncta
aut alio ducuntur, ea qua & os ventriculi, & ip-
sum adeo ventriculū ac intestina adhērentia ma-
le habent, indicate solent. Et odēpacto que tho-
racem attīgunt, ihs que tussi reduntur, necnon
respirationis generibus innotescunt. Verunt amē
scire licet vnumiquodque membra quocunq;
tandem vitio inficiatur, & potissimum si insignis
fuerit affectio, sed ēque laborans princeps, vna
secum quodq; aut loco ut præstabilita proximum
alterans, & communans in perniciem rapit. nam
cum cōspirabilia cuncta sint & cōpatientia, à se
mutuo afficiuntur & mutātur. Verū cum sin-
gula sibi propriis, vt diximus, patefiant indicūs,
& alia præterea sint, quæ vbi increuerunt vitia,
attestentur: vbi primū de peculiaribus cuiusl-
que notis e. erimus, de affectu quoque quem cō-
sensus excitat, vt nequa in nostra hac cōmenta-
tione confusio oboriatur, pertractabimus.

D E P V L S V V M E X A M I N E E O-
rūmque agnitione, Caput 9.

Q VAR E cùm omnium præstissima, maximeq; ad vitam tuendā necessaria sit quæ è corde promanat facultas, nō iniuria de ea primū dissiderendū nobis esse videtur, quo vitalis roboris modos, qui plurimū tum ad dignotionē, tum ad inherentiū viutorū prænotionem cōferent, scire possimus. Dehinc de reliquis quoque agemus. Itaq; cùm pulsus motio primū cordis affectus, deinde cum qui à partib⁹ hinc inde collocatis ad ipsum pertingūr, pdat, antea in hoc studēdū est, vt pulsuum mot⁹ atq; ita post hos eorū discrimina agnoscere discamus. Cùm ergo nihil aliud sit pulsus natura, nisi arterię dilatatio cōtractioque, & quæ intercedit quies media : cùmq; dilatatio, ita ~~stans~~ vocamus, sit motus ab internis foras, quo externus aer attrahatur, & insicū calorē nutritat refrigeretq; : cōtractio verò, quæ ~~stans~~ nūc patut, mot⁹ ab externis intro, vt fuliginosa, quæq; supuacanea sunt vitalis spiritus excremēta pellātur: diligēter hæ motiōes tibi sunt inspectādx, & earū velocitates, item interuallorū discrimina, ipsorumque tempora, præterea pulsationum vehementia, & arteria cōsistētia, insuper quies quæ inter cōtractionis terminum & dilatationis principium interuenit, ac ipsius tempora, quātūmq; hæc inter se mutuo distant, inuenienda. hinc nanque omnia haud difficulter parabunt. Quod si nihil externum aut internum molestiam facit, nec quicquam nota dignaz alterationis pulsui adferre potest, commoderatum

cum in magnitudine & vehementia, ut non facile tactui cedar, nec durus sit, atque in subsequentibus motibus aequaliter reperies.

Si aliquid fuerit quod infestat, ipse quoq; euestigio immutabitur. Aucto nāque calore, nisi arteriæ durities renitatur, primum pulsus in magnitudinem excrescit: deinde si nec in ea quidē vīlus acquieuerit, additur magnitudini celeritas. q; si ob caloris abundantiam, etiamnū præterea aliud desiderauerit, prædictis accedit, potissimum si qua adfuerit arteriæ durities, ob quam magnitudo vīsiū non satisfaciat. Quod si frigus increuerit, cōtrā efficit: ac primum ratus esse incipit, deinde tardus, ac postremō fit parvus. Porro siccitas aut humiditas si moram traxerint, illa duram, hēc humidam madidāmque arteriæ tunicam efficit, verū actionis qualitatibus complicatae, consimiles quoque pulsus facient.

Quod si subsequentes pulsus, aequali motu, cieantur, nihil præterea noui denunciantur: si arteriæ motus paulo plus minūsve temporis intermisserit, ut cessationis tempus duobus insequentibus motibus sit aequalis, nunquā quenquam seruatum iri conspicies, præcipue si æger ætate vi-geat. Senes nanque interdum fortassis euadant, q; innatus eorū calor ob paucitatem omnia languidiusculè sua munia præster. Quod si inter subsequentes aequalēsque motiones nonnulli intercederint, multo sunt nitiores, quod ad malitiam spectat, atque intermittentibus meliores habendi sunt.

di sunt. Nam et si aliquem usus defectum supple-
ri denotent, nihilominus facultatis robur præ se
ferunt. Porro quo pulsus ablatio, (*ἀποψία* Græci
nuncupant) intermitētibus est deterior, eo his
inferiores, si malitia consideres, sunt interciden-
tes. Denique qui ex multis pulsuum generibus
variā inæqualitatem efficiunt pro ipsorū ex-
cessu, ita à commoderato abscessisse connotant.
Verum ne nimis obscura nostra reddatur ora-
tio, ubi vnumquaque pulsus finierimus, tibi cor-
dis facultatem quænam inde colligitur, caloris
item incrementum ac decrementum, & si qua in
præcipuis partibus obstrutio inflammatioque
vigeret, & q̄ humorum coctiones ac multitudo
præpollere existimantur, demōstrabimus. Pro-
inde cùm nihil aliud sit pulsus, velut dictum fuit,
quām atteriarum motus, is quo ab internis foras
cietur, dilatatio, & quo ab externis intro fertur,
contractio nuncupatur. Usus autem dilatationis
est, vt ad caloris portionem externus aët ob eius
contemperationem attrahatur: cōtractionis ve-
rò, vt fuliginosa fumidaque excrementa protru-
dantur. Si usus plurimum vrget, magnus pri-
mum, deinde velox quoque pulsus efficitur, &
magnitudo quidem dilatationis, in tres pulsuum
dimensiones, nempe longitudinem, altitudinem
& latitudinem excrescit: celeritas verò ubi adest,
dilatatio ab externis intro, & cōtractio ab inter-
nis extra exiguo téporis intervallo remeant. Cō-
trà accedit, ubi parunsest & tardus. Nam patui-

BB

tas appellatur, ybi à commoderato tribus dimensionibus recedit: & tarditas, quando post lögum téporis spatiū arteriæ motus restituitur. Durum portò cum qui inter pulsandum, tactum veluti cōprimit, nuncupamus: & mollē, qui ceu humidus & leuis tactui occurrit. Vehemens autem est, qui cum placido tactu, iniectis digitis obnittitur: contrà languidus dicitur, qui tangentibus digitis facile cedit. Sic quoque désum cum qui frequentibus motibus: & ratu, qui longo post tēpo re cierit, vocamus. Caterium cum qui duobus aut tribus plurib[us] ve pulsuum speciebus cōstar, inæqualē nominamus. eiusmodi porrò inæqualitas interdum in uno pulsu, & aliquādo in pluribus cōsistit. In uno pulsu inæqualitas nūcupatur, quādo quatuor immisis digitis; ulsum apprehēdimus, & unoquoq; digito variè eū moueri persentimus. Interdum pulsū alio motu cieri duo digiti, alio reliqui duo sentiunt: & rursus aliis uno, atq; aliis reliquis tribus sentitur. Adhac alia in simplici imprēmeditatāque digitorū impositione, arteria his tardius, illis velocius, & illis densius, his rarius moueri sentias. Sic nonnullis magis, aliis minus dilatari, ut aliquibus hæc, verbi gratia, pars durior, & quibusdam alia mollior persentitur. Atq; hæc in vna totius arteriæ corporis dilatatione, aut cum ordine, aut citta ordinem fieri videntur. Nam si insequentes motiones eodem modo cierint, ordo appellari poterit: si alio atque alio modo feruntur, inordi-

natio & *ανεξία* appellabitur. Porro quemadmodum hæc in unico pulsu sit inæqualitas, ita & in accumulata inæqualitate, quam *συγματική* appellant, fieri differentia conspicitur. nam nonnunquam maior aut minor apparet, aliquando velocius aut tardius ferri, aut aliter cieri videtur, protut in speciebus pulsuum, ordinem quendam seruauerit, aut citra ordinem moueatur. Vehemens pulsus, roboris caloris innati vitalisq; facultatis inseparabile est indicium. secundus posthunc velox est, at magnus non perpetuo. Qui his sunt cōtrarij, languore imbecillitatēmque viralis fititudinis cōnotant. Itaque hinc intelligas, si inæquales sunt pulsus, quid portendant. nam ubi magni aut vehemens aut veloces prævaluerint, facultatem vitalem etiamnum ivalidam esse: si contrā tardi, patui, & languidi, exolutam dicito, atque ita cōiectare licebit, quisnam morbi evenitus sit expectandus. Porro quod præstantiorum partium obſtructiones faciant pulsus inæquales, excretiones illatum que eiusmodi restituunt, (si quidem facultas superior evaserit,) satis declarant. At verò ordo inordinationi præstat, potissimum si meliores pulsus sunt superiores: si succumbunt, inordinatio quam ordo potior est. Nam ordo naturæ in illo pulsu genere moram quandam ac durationem significat, eo quod humor peccans in parte, quæ cūq; tandem illa sit, impetus fixusq; hæreat: at inordinatio infestatum humorū errorē, facultatisq; pugnat, atque

idcirco prestat facultatem non admittere pulsus
deteriores. si nāq, admisissē videbitur, necesse est
ægrum perire. Cæterū duri pulsus, cùm corpo-
ris arteriæ sint peculiares, interdū siccitatē ex-
ternā, aliquando internā comitantur, velut in he-
cūtis ac matalimaticis febrib⁹, & potissimū ner-
uosarum partium inflammationibus ac febribus
squalidis, & vehementibus naturæ pugnis vſu-
uenit. Et quemadmodum dilatationis celeritas
ac magnitudo vſum arguit, ita idē in cōtractio-
ne est inspectandum. nam si hæc in magnitudinē
ac celeritatem increuerit, suum vſum denuntiat,
nempe putrum humorum copiam, atque ex eis
fuliginosorum excrementorum collectionem.
Discernes autem, an alia aliqua sit in dilatatione
magnitudinis celeritatisque causa, necne, si mo-
rus atque in motibus dilatationis tempora, cum
temporibus quæ in contractionis quietibus ap-
parent, comparaueris. Hinc ergo occasiones, hu-
morum coctiones & cruditates, quæque ex his
iudicia sint expectanda scire poteris. Atq; in ac-
cessionū significationibus, quas ἐπαναστάς Græ-
ci runcupant, cōtractiones in magnitudinem ac
celeritatem potius quam dilatationes excrēscunt:
q; quæ in contractionibus agit facultas expul-
trix vrgeat, quo nimis id quod fuliginosum
inutilēque in imo corpore fouetur, protrudat
propellatque: qua de re minores quoq; tardio-
résque pulsus hic in dilatationibus reperiuntur,
quod nondum vſus accelerare cogatur. Verūm

vbi fumidum fuliginosumque extrematum difflatum fuerit, & insitus ac naturalis calor est succensus, vrgēte iam vsu, dilatatio succisa ac quasi mutilata contractionis celeritate, magnitudinem velocitatemque asciscit. Quinetiam iudicia quæ eo tempore succedere solent, securiora sunt: attamen si quæ tunc fieri incipiunt, & contractio plus temporis quam dilatatio occupare viderur, imperfecta esse, ac ut plurimum in morbis recidiuas minari solent: quod semicocta quædam materia etiamnum intus succendatur.

Quod si quādō vndosum, & vermiculantem, & formicantem, & conuulsorium, & vibratum, & his pulsantem, & caprissantem pulsum nominare audiueris, horum quoque caussas ac dignationes hinc perdisce. Vndosus ergo ab humida mollique arteria oritur, vna cum facultate mediocriter fatiscente: repetitur autem in humidis pituitosisq; affectib^o, puta lethargo, febrib^o quotidiani, intercutis aquæ ea specie quā αἴσια στρίψει appellant, maximè si ea ab inflammatione, aut visceris alicuius scirrho ortum nō duxerit. Quod si maiorem firmitudinem, & præterea altitudinem arteriæ habuerint, iamiam adfore sudores prænuntiant: idque præcipue, si coctionis notas præiuise conspexeris. Porro dictus est vndosus, & Græcis νυματός, q; quasdā vndarum circumscriptiones in contractionibus efficiat. sic & vermiculans, sive οὐωληκία, vocatur, propterea q; contractions veluti vndosas breviores molia-

tur, motumq; vermiculi cuiuslibet imitetur: hic ex arterie molle, facultatisq; satis insigni imbecilitate pugnatur. Accidit autem in copiosis euacuationibus, sanguinis alviq; pfluuijs, choletis, haemorrhoidibus, fluxu muliebri non innotato, prauis sudorib; quin & ijs quib; ob nimium humorē pulmo cōputruit, nisi ad sit inflamatio quæ arteriam induret. Appellat autem formicātem, q; eū ex animalis paritate dēsitatemq; ac quæ adesse videtur celeritate, talē coniiciat. Ceterū quo vndoso vermiculans, eo est vermiculante formicās deterrior, vt qui extremā vitalis robotis infirmitatē cōnotet. Cōvulsus verò siue *conspicundus*, qui vocatur pulsus, intensis sensimq; motis fidibus similiis est, q; arteria ad suos fines quasi cōuellantur. Euenit in vitijs nervos distendētibus, neruariūq; partiū inflamationib; est hic quoq; durus, ac obduritē heudquaq; magnus, verūm celer & densus, p̄cipue quantū vsus postulat. Porrò vibratus vel *caecus*, quē etiā turbulentū quidā nominant, fieri solet, quādo valida est facultas & usus virget. Ceterū non cedit ob duritē arteria, atque usq; aut caloris abūdātiā sequitur, vel quod spiritus animalis absuntur, augetur. Nō parēt facile instruere, ubi obstrunctiones, & cōpressions, aut durities p̄cesserunt: atque durities sit cum instrumenta inflamantur, vel inducantur, hoc est scirrho infestātur, aut intenduntur. Bis autem pulsans, quem *diapason* appellant, cū impetu quodam concitat, breuiusq; mouetur, deinde subsistit,

M E T H. M E D E N D I , I . 23

atq; ita demum reliquum motionis absoluunt. Ita enim in vna dilatatione pulsari debet tactus, vt vibratus nihil eo amplius habeat, nisi q̄ palpitēt mēbra, & vndique cōcutiantur. Veruntamē ca- prissans, et si cū bis feriente hoc habeat cōmune. q̄ bis pulset, attamē haudquaq; ab eadē efficitur caussa, q̄ in eo neq; sit instrumentorum durities, neq; intemperies aliqua fatiget: verūm sit, cūm facultas, quod quidē in se est, suū tueretur robur, sed arteria ob copiā, aut cōpressionē, aut instrumentorū obstructionem à motu inhibetur. Tunc enim quies dilatationem intercipit. quare vires suas colligēs, secundū iēctū multo efficit vehemen- tiorē, seu saltus caprarū imitata, quæ simul atq; à motu quieuiisse vidētur, denuò lōge vehemētiori saltu q̄ antea subsiliūt. Cæterū decurtati, μετρηθεὶς Græci vocant, qui uel ex ipso nomine cognosci possunt, quo ppius ad suū terminū accedunt, minores visuntur: q̄ videlicet facultas arterias & quali robore dilatare amplius nequeat, vt inde vires fa- cultatis aut intēperie quapiā, aut infestatiū humo- rū multitudine obrutas esse deprehēdas. Por- rò id perpetuo meminisse oportet, prius sum semp- vehementē esse, cū robur uitale validū est: lāguor cōtrā, facultatis imbecillitatē arguit. nam quæ extrinsecus facultatem grauant intercipiuntq; ea tum in singulis pulsibus, tum in inæqualitatib; vocatis accumulatis, quo minus vehemens pulsus se pdat, nō ita multū interpellare possunt, et si in omnib; morib; cūdē tenore tenore haud-

quāquam videatur, nisi siquādo facultas ob multitudinem, crassitatem, infligēmve obstructiōnem, affectum excipiens imbecilla iam euaserit, totūque pulsū in lāguorem commutauerit. Tunc enim, cēu satiscente facultate, nihil aliud quām mors est expectanda. Siquidem pulsus vehementia, validæ facultatis signum est inseparabile. Atque languor semper malus est, ut contrā vehementia nunquam non bona: languorem excipit tarditas, & hanc paruitas, quibus postrema succedit raritas: h̄e si plurimum increscunt, minus bonæ sunt. Minus quoque quām vehementia cōmendantur, vbi incrementum ceperint, primū celeritas, deinde magnitudo, nisi cum morboſo humore coniuncta fuerit. Ceterum ne quo in dignotione pulsuūque examine, ob ætates, temperamenta, cōſuetudinem aliquam, aliaque quæ secūdum naturam occurrente poſſunt, impingas, ex his etiā ea quæ in pulsuum cōſideratione vſui fore puto, tibi annexām. Scire licet mares fœminis multo maiorem & vehementiorem, nonnihilque cardiorum, ac satis rarum pulsū obtinere, si vičtus ratio vnicuique ſexui accommodata ac opportuna seruetur. nam cum viri magis ſe exerceant, ſintque præterea natura calidores, atq; idcirco robustiores, æquū est, ut ob vſum pulsū in magnitudinem, & ob robur in vehementiam excreſcant. Fœminis verò cum frigidiores ſint, & domi alioqui deſideat, vſum par est exolutum eſſe,

& robotis tenorem laxatum esse, vt ob id à vehementia & magnitudine dilabatur. Verum quoniam plusquam v̄sus postulat, magnitudini corū deesse videtur, celeritas dēsitaſque substituitur.

Porrò eorum qui natura sunt calidores, maiores, velociores, multoque dēsiores pulsus esse reperies, non tamen longè vehementiores. nam si illa augerentur, v̄sum quempiam ac urgenter vehementiam haberent, neque verisimile esset adeo increuisse, vt vna cum calore facultas quoque adaucta non esset, sed ex humoribus temperamentisque commoderatis cōstaret. Ceterum gracilibus lōgē maior, & tardior multo, sed paulo vehementior est pulsus. Nam cum carnis molles arteriam nō obſepiat, ipsa in magnitudinem se attollit, manifestiorque tactui occurrit. cūmque v̄sus hic acquiescat, aliquid de eius densitate aufertur: verū eo pulsus videtur esse vehementior, quo arteria tactui magis nuda obijcitur.

Ita pueri & adolescentis pulsus celerimus est, senis verò eo tardior, reliquæ ætates mediae intercedunt. Verūm senex à puero in raritate magis quam celeritate dissider. Quod verò ad vehementiam ac magnitudinem attinet, maximus est præ ceteris ætatibus florentium pulsus, quo senum lāguidior est, & puerorum, medium inter eos locum obtinet. Ceterum quoniā causæ ob quas pulsus alteratur, explicatae sunt, nostiq; quid de hominum ætatibus sit iudicandum, æquum est vt hinc coniecturam faciens, causas

quoque ipsorum inuenias. Porro quod ad anni tempora spectat, vere pulsus maximi sunt & vehementissimi, sed celeritate ac densitate moderati. tales sunt & autumno medio. Vbi iam appetit gestas, lāguidi, & celeres, & densi euadunt. at autūno progradientे, omnia, magnitudo, vehementia, celeritas, densitas imminuitur, adeo ut hysteme accedente, in paruitatem, lāguorem, tarditatem, & raritatem sint cōmutati. Verū quoniā quo pacto anni quoque tempora temperamentorum mutationibus nos alterēt nouisti, te pulsuum etiā causas pro carum ratione inuestigare decet, cùm antea quid pulsus mutare possit, fatis explicauerimus. Quare inde sumpta occasione, ipse tuā mentem non ingrato exercitio excolas.

Sunt & somni, siquid aliud, secundum naturā, coniunctantque etiam hi pulsus, atque initio quidem, minores, languidores, & rariores fiunt, quandoquidem calor intro abscedit, & facultas grauatur, natūrisque calor ciborum copia mārcescere uidetur: verū temporis progressu tarditatem raritatemque intēdunt, potissimum cùm cibus confectus est: & postremo maiores vehementioresque euadunt. nam q̄ iam animal sit nutritum, & calor cibum elaborat, vires quidem facultas sumplit, & calor v̄cunque auctus est: sed quodd usus non ita multum premat, quódque etiānum contractio ad interiora magis festinat, quo ex confecto alimenta superflua propellat, tarditas raritásque dilatationis increuisse vis.

detur: attamen tēporis spatio, somni ad languorem pulsus iterum cōvertunt, idque nō iniuria. nam quoniā diuturnius ad interna caloris profugium, cordis robur suffocare consueuit, non est à ratione alienum, vt cum quispiam somnum protraxerit, diutiūsque quām decebat dormierit, cordis quoque vis exoluatur. Verum eorum qui expurgiscuntur à somno, statim magni, vehementes, celeres, densi, & cum robore quodā cōiuncti sunt pulsus: at paulo post commoderati euadunt. nam in repentinis mutationibus & quādā est ita vsuencire, vt cūm multus intus calor sit accensus, multūsque dum cibus, spiritūsque vasa permeat, vapor collectus, quos in violentis ac cōfertis motibus facilē explodi non ignoramus, cūmque his omnibus de caussis calor augeatur, & facultas confirmetur, eiusmodi dum excitamur & expurgiscimur pulsus fiunt, talesque nō nihil perdurant, ac postea ad commoderationem quandā, & statum natuum redeunt. Exercitia quandiu moderata sunt, magnos, vchémētes, celeres, & dēsos pulsus excitāt: at si modū excesserint, vt multa sint suprāq; laboratis vires, puos, lāguidos, celeres, & sūme dēsos efficiāt. Si quidē ob illa q; spirit⁹ absunit, ac calor increscit, magni sunt & celeres, habētq;, q; facultas excitetur, cū vchémētia densitatē: hęc verò, ob plurimā caloris dissipationē facultatisq; exsolutionē, pulsus paruos lāguidosq; p̄creāt. Porro balnea calida si fuerint cōmoderata, magnos, celeres, dēsos,

& paulo vehementiores: si autem immoderata,
paruos, languidos, ac non nihil uelocius densosq;
gignunt. at si hic nō quieuerint, exigui, languidi,
tardi & rari sunt. Frigida verò extēplo exiguoſ,
languidiores, tardos & raros: verū postea stu-
porem frigisque inferentia, paruos, exiguoſ, &
tardos: at excalfacta ac roborantia, magnos, ve-
hementes, sed celeritate vehementiāque cōmo-
deratos generant. Ceterū cibi multi, adeo ut
facultati oneri sint, inæquales inordinatōſq; pul-
sus: cōmoderati, magnos, vehementes, velociſ,
& densos, pauciores quām vi ſint nutritioſ ſatis,
cōmoderati ſimiles pulſus progignunt: ve-
rū breuior eſt mutatio, ac minori tēpore perfi-
citur. Vinum verò quod ad alia pertinet, non
ſecus quām cibi pulſus immutat: verū hoc diſ-
fert, q̄ eueſtigio nutritaſ, iſpumque ante nutritio-
ne quām cibi defungatur: adhac celeritatem
magnitudinēmque porius, quām vehementiam
& densitatēm adauget. nam propemodum quo
cibus moderatus pulſibus vehementiores ac per-
durantiores vires præbet, eo vinum in magnitu-
dinem magis illos attollit. In voluptate magn'
eſt, rarus, tardusque pulſus, non tamen excellit
vehementia. Calor enim in vniuersum corpus diſ-
funditur, motusque eius foras præualet, quem-
admodum mōrēntibus intro mōrōtis portō
paruuſ, tarduſ, rarusque eſt pulſus. Quod ſi mo-
tus eſt recens vehementisque, velox eſt, inordi-
natus, inæqualisque: ſi vetuſtus eſt, erit qualis

METH. MEDENDI, I. 29

in mætore. Dolor vehementis in partibus præcipuis si incipit, maiorem, vehementiorem, uelociorem, densiorēmque pulsū efficit: auctus verò ita ut robori vitali incōmodet, minorem, lāguidiorem, celerem ac densum excitat. Quod si facultatem labefacter, in languorem, paruitatem, celeritatisque falsam quādā speciem, atque immodicam densitatem cōmutatur. Porro omni inflammationi communis est veluti ferrinus, vt alia arteriæ pars dilatari, alia verò minimè videatur, q[uod] videlicet arteria durior esse apparet: habet hinc etiam vibrati quippiam, & velox densusque est, non tamen semper magnus. Cùm incipit, maior est naturali, & vehementior, & velocior, ac densior: at vbi iam increvit, omnia quoque hac adaugentur, & durior palam, ac vibratus magis est. Vbi verò viget, durior quidem & vibratior est, non tamen densior & velox. Quod si diutius perdurauerit, ac iam plurimum indurauerit, vt scirrum referat, præter prædictos, gracilis densitasque accedit. Talisque pulsus est, cum inflammatio totum animal prehendit, ob magnitudinem, partisque quam obsidet præstantiam. Ceterum prædictorum quisque intenditur remittiturque iuxta inflammationis magnitudinem, atque ipsius inflammatae partis naturam. nanque partes magis nerueæ, duriores minorēsque, ac ferrinos potius excitant pulsus, contrà q[uod] venosa arteriosaq[ue], in quibus tamen maior est, qui est in arterioso magis generis.

cilēque inæqualis, & inordinatus efficitur. Itaq;
iam liquido constare potest, quisnam sit pulsus,
cum iecur, aut lien, vel renes, & vesica aut colū,
& ventriculus inflamatione laborat: item quis sit
pleuriticorum aut peripneumonicorum, & om-
nium in vniuersum partium inflammatarum, quas
febris comitatur. Quinetiam partes magis sen-
satæ, pulsus ob dolorem cōmutant: quæ verò mi-
nus habent sensus, pro solius affectus ratione pul-
sum variant. Cæterū quoniā iam methodum
de pulsibus quām breuissimè fieri potuit expli-
cavimus, (poteris enim quæ desunt, quæ tua est
ingenij perspicacitas, pro eo quem in hac specu-
latione parasti, habitu, ex iam dictis contueri ac
substituere) opportunū erit, ut tractationem de
vrinis, quæ non leuem adferet utilitatem, aggre-
diamur.

DE IIS Q VAE AB VRINIS
significantur, Caput 10.

QVONIAM demonstratum fuit iecur
esse languificationis instrumentum, ex quo ceu
foste venosum genus, non secus quām canales
quidam, per totum animal sanguinem partitur,
deferrque, adhæc cum vrina sit sanguinis col-
men, iure optimo illius coctiones & cruditates,
defectum & excessum, intemperies, & humorū
exuberantias, putredinos & corruptiones, ac
quicquid in iecinore venosoque genere subori-
ti potest, inde deprehendas. sic & illa quæ ali-

quid cum eo commune habent, ex illa innescunt. nam quemadmodum arteriarum motus, cordis affectus primò, deinde aliorum membrorum, à quibus etiā cor afficitur, indicant (haud quaquam enim arteriæ mutarentur, nisi cor antea fuisse immutatum) ita vrinæ quoque, iecinoris, venarūque affectus, ac eorū coctiones primùm significant: verū ob communionem ac consensum, plurima aliarum partium instrumentalium vitia aperiunt, priuatim tamen iecinoris affectus indicant, de quo primo loco disserendum est.

DE IECINORIS AFFECTIBVS, Caput II.

PRIMA, alijsque communia vitia iecinoris sunt, intemperies ab irruentibus humoribus, meatuum obstructio, inflatio, inflammatio, & cum inflammatione perquā noxius scirrhus, peculia verò sunt, arquatus, & siquid aliud circa vesicam felleam infestat, quemadmodum fluxus hepaticus, quam ἡπατία, & vulgo *duodenalis* ἡπατία, vocant. adhac diabetes, qui εἰδεῖς διάβησις quoque, quasi dicas profluuium per vrinas, nuncupatur, quanuis hoc vitium renibus cum iecinore commune sit. iecinoris item refrigeratio imbecilliorē sanguificationem efficit, vnde habitus turgidi, prauiq;, nempe *ράχηνα*, oriuntur. Præterea calor immodicus febres gigrit, blemque eius exurit. quæ si sursum deorsumve

fertur, facilius æger liberatur, neque vllum in posterum impendet periculum: si in venas profluat, atque ad cutem usque diffundatur, arquatus iam hoc vitium, & Græcis ἡππος nuncupatur. dijudicatur autem ac discernitur, ex coctione præente, nanque si præcesserit coctio, ut plurimum ratione iudicij ea eueniunt: si minus, aut humor sua copia opprimens grauansq; præpoller, aut bilis effusio imbecillitatem facultatis retentricis denunciat. Quare si quidem adhuc facultas naturalis fuerit valida, spes est ægrum ab affectu iri liberatum: si autem hæc quoque fuerit imbecillis, quidnam aliud quam deterrima quæque expectare oportet? Attamen nonnullis, si quando eiusmodi humor, ab eo spectatèm vietus rationem, nimium increuerit, citra manifestam febrem arquatus oboritur. Verum eum opportuna vietus ratio facile ac citra periculum emendat. Verum enim uero si iecur inflammatio exercuerit, & vitium cœuxam eius partē occupauerit, siccias ferè excitat tussiculas, calorq; copiosior, ac interdum dolor persistit: at si simā eius portionem inflammatio prehederit, vomitus potius cietur, quo pituitæ quippiā cum bile primum, deinde notatu etiam digna educitur. Sunt hi multo minus quam illi fiticulosi. Verum si inflamatio in scirrum degenerauerit, exigua salutis spes est, et si statim mors nō succedat, si quidem ubi iam iecur scirrum contraxit, ut valetudinem recipiat, longe omnium naturæ difficilimum

mum est. Cæterū vt à parte adeo præstanti cū laborat, pba fiat sanguificatio, fieri nequit: quare relinquitur, vt cum aqueus imperfectusque sanguis gignatur, ab eiusmodi etiā distributo corpus nutritur: quo sit vt aquæ intercutis id genus, quod *aīa oupka* nominant, excitetur, in quo sanguis hic prauus aqueusque diducitur quidem in corpus, at nō agglutinatur. Quare ab eiusmodi caufsa ineuitabilem aquam intercutem potius procreari arbitrandum est. Fiunt præterea nō ignobiles iecinoris obstrunctiones ab humoribus eo confluentibus, meatusque ob præcedentem siccitatem connivent. Vnde primū cibus partius quām pat est impertitur: verū postea magna obstrunctiones in scirrhosum affectū viscus coniiciunt. Porro similibus vitijs lien quoque implicatur, sed minus quām superiora orientant offenduntque laborantem, facilusque qui in eiusmodi inciderint affectus, evadunt. Cæterū si eius noxæ plurimum creuerint, tunc incur quod ē regione illi opponitur, sit damni particeps, temporisque spatio ad ipsum etiam iecur periculū peruenit. Porro qualē in hepate creari arquatum diximus, talis etiam affectio liene obicitur, vbi eius humor in totum corpus diffunditur, verū nigriore colore inficitur, carētq; hic affectus proprio nomine. Qui hoc arquato contigit, nōnulli in subpallidum, alij in viridem, quidam in huidum aut nigriuscum colore mutantur, pro humoris peccantis natura aut condi-

tione, & quiuis alij ab aquatis esse videntur. Ac si variis licenſis metem adhibueris, rem ita ſe habere, ut narratur, comperties. Verum de his hactenus. quate ad id quod antea inſtitueramus, reuertamur.

DE ALIMENTI DISPENSA-
tione in iecinore, & vrina cōmoderata, Ca. 12

CVM iam iecur per venas quæ ad uentre intestināq; exporrigitur, quicquid in iis luci, bonique eſt attraxit, & veluti exſuxit. altera rursus in eius cauis fit ſecretio, ac id quod leuius eſt & ceu florē, vesica quæ iecinoris gibba parti adhaeret (quā felleam, ſue, vt Greci dicūt, Χελωνός, non minant) attrahit: quod verò faculentum magis eſt, & ægrè exitum inuenire potest, ſien ad ſe allicit colligitque. Reliquum demum, quod purū iam eſt, & ad nutrimentum idoneum, etiamnum cum ferōlo hoc humore coniunctum, per caua iecinotis ad eius gibba defertur, ferōq; hoc uitatur, vt ceu viam ſibi ſternat, quandoquidem ſanguis quod ſic ſatis crassus stagnansque ſit, alia ratione per angulos vixque permeabiles meatus ac venas penetrare poſſe minimè videtur. Verum ubi iam ad gibba peruenit, cauāmque vena nactus, in ea quæ à litterę ſimilitudine ~~μεταβολή~~ dicta eſt, quæque haud ita procul abeſt, fuerit diuclus, & tenes ſerum ad ſe traxerint: alia eius portio deorsum, vt inferiores partes aliat, alia ad cor diffunditur, indeq; veluti ex altero

METH. MEDENDI, I. 35

fonte ad reliquas corporis partes tum membra emanat. Non est igitur à ratione alienum, & ex humore qui cum sanguine diutius est conuectatus ac cōmoratus, plurima rēsciscere liceat, nō secus q̄ si ex loco qui nobis cordi est, nūc ius minimè mendax emitteretur. Quòd si etiam alter qui diutius quām ille fuerit cunctatus, adueniat, post ipsam scilicet insequētē sanguinis mutationem, quā subsidētiā, Gr̄ci v̄n̄s̄ orr̄, in vrinis appellare cōsuevimus, pauca admodum eorū quā ad cōcoctiones pertinent, illū quidē qui diligenter nos tr̄a h̄c scripta euoluerit, latere poterūt. Quare à cōmoderata v̄rina, ceu regula quāpiam nostri instituti cursum tenentes, ita ad eam quā à cōmoderata longius abest, & naturalis est, p̄grediamur. V̄rina igitur in homine vndiquaq, cōmoderato p̄ficiatisima, est subflava, aut subrufa, consistentia cōmoderata, quē potus quantitatī proportionē responderet, cuique subsidentia alba, leuis, & aequalis est. h̄c nobis contemplationis de vrinis norma p̄ponatur. Ceterū quoniam h̄c definitio, de quantitate, colore, cōsistentia, & contentis agit, de horum unoquoque latius etiam differendum est, ac primū de coloribus.

DE COLORIBVS IN VRINIS,
ac dignitione quā inde habetūt, Cap. 13.

CVM vrinæ ob humores, humorūmq; cōplicationes, &c differentes concoctiones, multis variisq; colorib; inficiātur, vnu perpetuū est

memoria tenendum, quod quæ propius ad natu-
 ralem accesserint, illæ quoq; securiores sint, quip-
 pe quæ salubres, nō solum colores, verum etiam
 cōsistentiam, & cōtentia moderata comitantur.
 Nā si alioqui multū ab ijs desciuerint, solis fides
 coloribus nō est adhibenda. Quæ à cōmoderato
 ad reuolum remissumque colorē abeunt, ex pal-
 lidæ aut subpallidæ erunt, charopæque & candi-
 dæ, ceu aqueæ ac lacteæ. Atq; hæ pro maioris mi-
 norisque ratione, errorem in coctione denotat,
 nam pallidæ à cōcoctione minus abesse indicat.
 subpallidæ magis, & post eas charopæ, ac candi-
 dæ & velut aqueæ, naturâ humorum cōcoctioni
 manus propemodum non esse admolitam signi-
 ficant. sunt autem hæ, cum frigus, aut ob tempe-
 ramentum, aut vietum, uel ætatem, frigidumve
 morbum prævaluerit. Nonnunquam ramen in
 phrenitide perniciosa, & morbo pestifero, ac nō
 contemnendis obstructionibus, vrina quibusdā
 cädidæ apparent. atque in alijs inficiens humor
 veluti suprà natare, aliæ ceu percolatæ visuntur,
 quas à crudioribus humoribus putribus ac non-
 dum secretis cōfari censemus. Quæ diligentius
 animaduertēda sunt, ne perinde tibi ac vulgo im-
 ponant, ansamque errandi præbeant. Porro vrin-
 ñe quæ à commoderato ad candorem recedunt,
 ciuimodi sunt, talèisque habent cauñas: quæ verò
 plusculum tinguntur, primùm rufæ erunt & fla-
 uxæ, deinde subrubræ & rubræ, postea vinosæ &
 cæruleæ, adhæc virides & liuidæ, atque ita demū

nigræ. Et rufæ flauæ que euadūt, ob mediocrem aliquā febrem, qualis est diaria, ob laſitudinem, vigiliam, victum calidiorem, & quodcunque ani mo concipere potes, quod calorem mediocriter augere valet: subrubræ verò & rubræ, quidnam aliud, quam aut calorem iam esse, aut paulo post fore, ob sanguinis nondum probè confecti multitudinem indicauerint: hinc sane synochas febres occasiones sibi arripere asserunt. At qui vinosæ, cæruleæ, & virides, sanguinem iam ad aliud prauitatis humorum genus degenerasse cōmonstrant: quinetiā biliosos putres humores vigere, qui multiformes sunt, pallidæ, flavi, glastei, præterea quidam & aruginosi, porracei, rubri ac nigri. Ceterū nigri colores ceteris sunt deteriores, frigidaque ingens, si liuidæ præcesserunt vrinæ, significant. nigrescunt nihilominus etiā vrinæ ob maximum calorem, cum humores superassantur. verū ab illis discernuntur, quæ vinosæ, cæruleæ, & vitides præire solent. Quare cum ad summū ferè prauitatis peruererunt, plerunque mortem portendunt. siquidem eos solos qui diutinis quartanis aut melancholia correpti essent, in quibus nimitem noxius humor, iudicij ratione excerneretur, cum eiusmodi vrinis seruatos esse memini, & virides, præceps cuiusdam corruptæ que bilis exassationem innuunt. Denique quæ oleagino colore inficiuntur, oleiq; speciem præferunt, oleosæque sunt, ut plurimusi in hecticarum febrium principijs, cum iam pī-

guedo colliquescit, existere solent. E quibus quæ olei colorem imaginemque referunt, pinguedinis iam incipientis liquari, notæ sunt: oleosæ verò, eam liquatam esse indicant. Atque hæc de coloribus dixisse, prout brevibus perstringi potuerunt, sufficiat: sequitur ut defusionis consistencia agamus.

D E D I G N O T I O N E E X V R I-
narum consistentiis, Caput 14.

QUEMADMODVM antea in alijs medium quoddam inter extrema collocauimus, ita hinc quoq; moderata cōsistētia pponenda est. nāq; admodū tenues fugiendæ sunt, ut quæ summā crudidatē cōnotēt, & valde crassas, & quæ malas arbitrii oportet, nam illæ naturam ob qualitatem aliquam simplicem plusculum augetam, aut humorum quotundam quantitatē, concoctionem nō esse aggressam indicant: hæc verò id ipsum ob quantitatē potius quam qualitatē cœnire nunciāt, atque idcirco splendent illæ, & per quam pelluent: at haec perturbatae sunt turbidaeque. Ceterū qui cum consistentiis conspiciuntur, colores, humores & malitiam ipsorum quanta sic edocebunt, nam minus male sunt tenues consistentiæ, si colores proprii ad subrufum, & subflavum accesserint, sic ex crassioribus meliores illæ quæ tenuibus succedunt, atque ex his quæ citato sequestrātur subsidēntque præferendæ sunt, nam quæ ab initio crassæ sunt, nec segregantur,

METH. MEDENDI, I.

39

peiores censentur, ut pote quæ plenitudinem, facultatisque concoctrice imbecillitatem arguat. Et plurimum tenues consistentia, consentientibus interim coloribus immodecam frigiditatem siccitatęq; & magnas obstrunctiones, aut viscerū ex intemperie quapiam debilitatem, ut plurimū significant. Indicant nihilo secius & calorem cū siccitate, si ei colores vñā cum consistentijs permixti, attestetur: atque idcirco vigiliae potius & tenebricosæ vertigines, quos ~~oxonidus~~ vocant, ciborum fastidia, & sites, ac eiusmodi quidā causis insequuntur. Porro crude, turbulētæ, crassæ quæ vrinæ, humores, quos colores ostentant, vigore significat, atque ut plurimum hīc ægros, siti minimè infestari cernas. Verūm q; plurimi vapores ob multitudinem ab humoribus attollantur, capit is grauitates dolorēsque comitatur, Quintetiam hi non secus quām illi cibos fastidiunt, et si nō ijsdem de causis. nam cum illic siccitas dominetur, opus est ut ipsa perinde ac cibus siccus humectetur: at hīc potest humoribus qui praestantes & ad manū sunt, perfri. Cæterū de fusione cōsistentia breuitati studentibus hactenus satis sit: reliquum est, ut iam de cōtentis dicamus.

DE DIGNOTIONE EX CONTENTIS VRIRARUM, Caput 15.

QVONIAM candidum, leue, & qualiter sedimentum sanum, ac secundum naturā esse asserimus; non iniuria quæ talia non sunt, pro

CC iiiij

bonis minimè sunt habenda : atque eo ad dete-
rius prolapſa, quo magis ab eo quod secundum
naturā cōmoderatūmque est, recesserunt, quod
in colore, consistentia, situ, & qualitate & levita-
te consistere solet. Verūm de subsidentium colo-
ribus tractatio idem nos docebit quod etiam in
fusionibus demonstrati assuerabamus. ac tanto
hos deteriores esse putato, quā iij qui in fusionib⁹
visuntur, quanto colores qui sunt in sedimentis
secundum naturā, candidi magis conspiciuntur.
Caterūm haud decet penitus ignorare, crudos
quosdam leniōsque, & qui argē incidi possunt
humores interdum in vrinis subsidere, & fallam
quandam probi sedimenti imaginem præbent.
Verūm hi & alia ratione dijudicantur, & maxi-
mè quòd paulatini concoquantur & dissoluantur.
At verò pallida ac rufa sedimina, biliosum
quempiā humorem sanguini admistum esse in-
dicant: subrubra vero ac rubra, necnō livida ni-
graque, quales etiam fusionum propinquam co-
lores, humorē sanguineum vigere insinuant.
Verūm enim uero quæ eruum referunt, oportet adūc
Græcis appellatæ, subsidentiæ, & futfuræ, & la-
mineæ, ac similaceæ, carnium solidarūmque par-
tium colligationem ostendunt. quòd si vniuer-
sum corpus febres obfederint, totum corpus li-
quari significant: verūm si febris aliqua hec tica
defuerit, solos renes, ac vesicam malè affici com-
monstrant, atque cum hi affectus incipiunt, sub-
sidentiæ erui similes apparent, vbi iam inctue-

runt, furfureæ: quòd si in deterius prolabantur, ac iam solida attingant, lamineæ similaceæque fiunt, quæ nimirum maiora crassioraque frusta habent. hæ sanè pessima semper ægrotatiibus minitantur. Itaque in vniuersum scire licet, crassas subsidentias facultatem concoctricem nondum præpollere portedere, siue hoc ob propriâ ipsorum imbecillitatem, siue crassitiem, humorūme multitudinem eueniat: tenues verò dominantis iam facultatis notas esse. Sed nec illud latere decet, quòd iam matulæ fundus, propria sit sedimenti naturalis sedes, si ad loca media supernaque magis abeat, sublimamēta quædā, quæ *καρπηματα* vocant, ac nubeculas, quas *νεφέλαις* appellant, efficit, spiritu aliquo calidiori ea propellente, ac sursum protrudente. Proinde nō ab re quispiam existimauerit, caput aggrauari, & fetiri: quòd spiritus id veluti commiscat, & humores qui viscera exagitant, proposituræ subsidentiæ portione sursum impellat. Verùm ubi caussæ infestantes fuerint dissipate, ipsæ quoque ad sua secundū naturā loca reuertuntur. Ceterūm quæ ex crudis alienisque humoribus conflatur subsidentia, (appelletur enim hæc quoque cōmuni nomine subsidentia, vt Græcis *ὑπόστασις*) naturalib⁹, aut ijs quæ his propinquæ sunt, subsidentiis loco opponitur. Siquidem cum fundū perinde ac priores & quæ secundum naturam se habent, occupat, magnam concoctricis alteratricisque facultatis debilitatem denunciat. Quòd si media

42 ACT V A R II

sublimioraque matula petat, naturam cōcoctio-
ni manum admolitam esse cēdere oportet; cōque
magis, quo ceu nebula sublimior fertur. siquidē
paulo post, si animum aduerteris, albū tenuēque
sedimentum in fundo cōsidere cēspicies. Itaque
ex omnibus modos cōcoctionūq; discrimina,
quaæ in coloribus fusionis videlicet, quaæ in consi-
stentijs, quinetiam quaæ in ipsis sedimentis con-
spiciuntur, ratiocinatione colligere decet. Qua-
re si te ipsum gnauiter exercueris, vt ex eiusmodi
coctionum humorūque differentias inuenias,
plurimū tibi ea methodus prodesse poterit, quo
ex singulorum horum decremētis incrementis-
que, cōcoctricis facultatis actione accuratè per-
specta, de præsentibus ac futuris iudicium mini-
mè temerarium feras. Ceterū tractatio de vri-
nis hactenus sufficiat. nam si maiorem ac diligen-
tius examinatam cognitionem desideras, poten-
ris opus nostrum quod priuatim in septē libros
distinximus, euoluere, omnēmque de vrinis cō-
templationem perdiscere, nō parum ad ægritudi-
num notitiam indevitilitatis reportaturus. illuc
nāque vrinarum differētias ac dignotiones sigil-
latim exquiste explicatas cōspicies, caussās q; &
prænotiones additas repeties. nam hic, vt com-
pendij ratio postularat, succisa tractatione, prin-
cipia tantum ac argumenti capita proponuntur:
quod vel hæc prudentissimo viro & tibi adsimili-
li satis esse persuadeamus. Verū quandoqui-
dem ad ipsum cerebrum delati sumus, age de-

METH. MEDENDI, I. 43

eius functionibus, ac affectionibus quæ necessaria sunt tradamus: quo ubique oratio nostra absoluta integrâque sit ac secura, quâuis alioqui cōpendium distinctæ tractationi noccat.

DE CEREBRI DORSIQ VE medullæ affectibus, Caput 16.

CEREBRVM itaque cùm origo fons, que sit sensus ac motus, neruorum processus motionesque non paucas progignit, & nunc oculis, nunc faciei vniuersæ ac lingua motum aut sensum præbere videtur. Verum quia fieri non poterat, ut nerui adeo affectibus expositi, & quam longissimè progressuri, citra tutum aliquem comitatum, à cerebro dimitterentur, motum sensumque tradituri: dorsi medullam, eiusdem qua cerebrum naturæ, produxit, qua colli, spina, ac reliquorum perreptans verrebras, statim quibusdam interuallis, neruorum emittit coniugationes quasdam, quæ sensum motumque membris subiectis ministrant. Quare cùm singulis membris, qui motum & sensum tribuant, dati sint nerui, (per eos namque spiritus animalis, qui ortum initiumque à cerebro ducit, transmittitur) si nihil ijs obstitterit, membra suis secundum naturam motibus sensibüsque rite ac probe funguntur. Verum si quid aut ab intemperie qualibet, aut mutilatione dissectioneve, vel infarctis humoribus nerui senserint vi tij, membra quæ subsequuntur, motu scilicet, aut

eorum altero (quidā enim nerui sensum, alij motu suppeditant) statim priuantur. Quinetiam eorū de caussa, membra conuulsionibus tremoribusque tentantur, quippe nerui ob plenitudinem, iactum, & siccitatem, in sua principia contrahuntur, tamen si ob siccitatem aut iactum conculuntur, grauiori malo implicatur: tremunt vero membra, quoties nerui hoc quod nauci sunt, ob facultatis imbecillitatem, aut q̄ spiritus paucior affluat, vel neruus ipse affectus sit, ut facultatem à cerebro eo proficilcentem, integrè deferre nequeat, cōtinere nō possunt. Quapropter si quando manus, aut cruris, vel cuiuspiam ex minoribus partibus sensum motūmve oblaſsum esse conspexeris, eos neruos qui patientibus partib⁹ sensum motūmq; subministrabant, offensos esse arbitrator: sic siquā cōuelluntur, aut tremunt, id facultati partim victa, partim vincenti alternis vicibus tribuito, quod nimis grauija ratione naturali deorsum abeat, sed iis facultas attollens renitatur, atque ita cum æquis ferè viribus & opugnantia & reluctantia decertant, tremor viuum oboritur. Cæterū scire licet, quod cuiusmodi vitia affectis neruis oboriri solent, eadem ferè dorsalis medulla patit: quippe quā alterum sit post cerebrum nerorum principium. nāque ijs conuulsis distensiones, qui n̄ō appellantur, oboriuntur. Et si in neutrā partem cōuulsio magis propendet, sed erecti, ac statuarum instar nusquam inflectūtur ægri, id vitij genus per-

culiari nomine *nītarōc*, & nobis neruorum distensio nuncupatur. At si in pectus magis conuelluntur, *εμπροσθόντος*: quēadmodum si in dorsum & scapulas cōulsio inclinat, *παθόντος* affectus denominari solet. Atque eorum omnium caussæ, dorsi medullæ ictus, & refrigerationes, ac eiusmodi quidam humores confluentes cōsentur. Adhæc qui eo vitio correpti sunt eandem perpetuo figuram conuulsi retinent, & os aperire, aut aliqua ratione moueri nequeunt. quare hēc omnia, nō immerito ad neruorum vitia referas. Quod si cerebrum primaria affectione laborauerit, & vitium totum corpus obsederit, hæc atque huiusmodi alia argumenta ac indicia propo-
nentur. Quinetiam ob consortium cerebrum af-
fici deprehenditur, si nimirū æger, que qui men-
te sibi constant, non loquitur, aut lingua præpe-
ditur, vel reliqua sensus instrumenta flaccescut, sed melius quoque, si delirat & furit, si vix & tar-
dè ad interrogata respondet, si veterinus prehen-
dit, & oculi cōniuent, si in somnis plus quam par-
est vigilat, si repente perinde ac si formidolosi
quippiam inuaderet, cōtrahitur, si denique nul-
lius meminit, sed præter rem absurdā loquitur.
hæc nanque atque id genus alia vbi superuenient,
cerebrum malè affici significant. Et quāuis
eorum quādam suā cōstitutionis initium aliun-
de habeant, attamen hēc tanquam ob cōsensum
laborante cerebro, se produnt. Porrò frigidihu-
midive succi, aut ciuismodi quēda intempesies,

vel utrumque stultitiam, *μάρωσις* Græci nominat, carum, lethargum, soporem, ac somnum pigrum excitare solent. Quod si præterea iij humores cōputruerint, illis languida quædam febris coniungitur. Verum vigilia immoderata, & phrenitis, à calore vel siccitate, aut etiam eorum qualitatum veraque, vel nuda quapiam intemperie, aut successis eiusmodi vaporibusve, ortum ducunt. nam quædam partis humorē absumunt, atque idcirco ijs quos cōmemorauimus, spiritus ad motum aptior est, quædam contra irrigant humorē. Etantque, quare eum ad morum segniorem redundunt. Porro furor, qui *μανία* dicitur, ac melancholia, ferè semper citra febrim oboriri solēt: & sanguis assatus, primus est ipsorum fomes: post hæc verò, bilis atra. Quod si hæc atra bilis è flaua fuerit cōflata, serinum formidolosumque futorem efficit, qui laboratē vel à carnibus propriis minimè abstinere compellit. At morbus comitialis, quem humor pituitosus, qui qua spiritus egreditur, infarcit, ac decumbit, aut melancholicus procreat, totius corporis cōulsione infert, aut in accessione sensu priuat, verū simul atque sympeomata conquerunt, nihil noxijs aut molesti agris inde obtigisse existimatur. Oritur hic, cùm cerebrum primū afficitur, nempe ubi insueti quidā humores, crassiorēsque vapores, qui spiritus exitum obsepiunt, obstantque quo minus facultas sensum ministrans, foras prodeat, hincque ex humorum spiritusque cer-

ramine ac lucta conuulsiones insequuntur, &
 spuma quæ nihil aliud est quam spiritus humo-
 rūmque miscella, ore profunditur: quod videli-
 cet obstructio præcipuas partes fatiget. Fit ni-
 hilo fecius & alter comitialis morbus, commer-
 cij lege, quem prauia à ventriculo corruptique
 humores & vapores exhalantes progignunt. Est
 præterea aliud quoque facti morbi genus, quod
 à membris alicuius aura, quæ perinde ac venená-
 torum virus, frigida corruptaque ad caput ubi
 iam antea perniciösus succus collectus est, ascen-
 dit, committitur. Ceterum adeo hoc à superio-
 ribus differt, ut noxijs illius halitus, qui motu suo
 sursum cietur, sensum quendam percipiāt ægris:
 quod nimis vitium cerebrum primaria affe-
 ctione ante huiusmodi sensum occupauerit.
 Qui verò ob ventriculi consortium id mor-
 bi genus pati consueuerunt, veluti in medi-
 cullio consistunt: quod neque penitus sensu de-
 stituantur, neque ut hi postremi affectus mo-
 tum adeo prompte persentiant. Atque haec sunt
 morbi sacri comitialesque species. At vero
Scapulae, quasi numine obsessos & diuinacu-
 los dixeris, affectus, melancholicæ esse species
 censeri potest. Hi nanque à maiori aliqua vi
 affari videntur, & modo non futura prædicere,
 ceu nituntur yates quidam. Alij ea quæ nihil for-
 midolosi ostentant, expauescent, & temere con-
 uelluntur: animū item despódent, ac hominū co-
 mercia fugirat, egritudo vero aut in risum, aut in

feritatem definit. horum affectuum ille *maria*, & furor nōbis, hic *μελαχονία* nūcupatur. Eius quoque generis fuerit, quę *νυραίσπατία*, ceu homines lupinā quandā naturā induerint, appellatur. qui hac detinentur, nocte intēpesta hac illacq; circū cursitant, atq; in monumētis solitudinibusq; oberrant loporū in morte: verum interdiu reveruntur, & ad sese redeunt, ac domi resident. His pedes crurāque cruenta sunt, quodd in lapides & spinas impingant: oculi linguāque squalent, siti enecantur, & debiliter intuentur. Nolim dicere quid alijs vſuueniat, quorum hi mortem perpetuo expauescunt, illi contra expertunt. siē non nulli vulgi cœtus deuitant, & quantum possunt silentium sibi maximū indicunt: quidam rursus, nī cum alijs conuerſentur ac exhilarentur, tumultuantur, & admirabundi obstupent. Atque horum omnium cauſa est, infestantis humoris tum quantitas, tum qualitas: adhac locus, quem dum proprius accedit, animę ibidem actionem proritat atque excitat. Porro qui incubo nostris, & ἐφιάλμε Greçis dicitur, vitium quod in ſomniſ prehendit, ſua quidem na- tura non admodum prauum eſt, verū magna quędā mala portendit. Siquidem morbi comi- tialis, melācholięque ſpecies, morbum item aettonitum, atque ea non procul abeſſe, ſi frequens incubus inquadrat ſignificat. Vocatur autem Gre- cis ἐφιάλμε, quodd' quifpiam argos insultare vi- deatur, vt nobis ab incubando incubo. nam qui ciuſmodi

ciusmodi malo corripiuntur, ceu quendam incumbentem ac strangulantem persentiant, neq; membrum ullum suum dimouere queunt. Fugere ventro eum, si digitii velut in aceruum contrahantur, afferunt. Hic continuas cruditates insequitur, & corruptorum vitiosorumque humorum, qui in ventriculo coguntur, fit comes. Quare etiam huic inter cetera, ne cruditates faciat, prospiciendū. Atque vitium quod à tenebris Græci οὐρανοῖς, nostri vertiginem nominant, & ipsum caput tetat, nec vortices rotasve agros intueri permittit, quippe q[uod] uisus una commoueat, oculisque tenebre idcirco offundantur. Quinetiam si ipsi vehementius commouentur, eadem perpetiuntur. Malis cauſa sunt vapores vel humores qui exhalantes, anteriores cerebri ventriculos petunt, & spiritum qui inde prorumpit, interturbant ac contiunt. Ceterum q[uod] pro quatuor humorum diversitate, diuersi quoque animales affectus procurentur, vel ex ijs humoribus qui sigillatim redundant & præpollent, liquido constat. Nam quemadmodum sanguis ob quandam sui mutationem ac situm quem in cerebro nactus fuerit, peculiari ratione furorem constituit, & atra bilis melancholias, ac flava phrenitin creat: ita coma siue soporem, & stultitiam: lethargum item, ac sensus difficultatem, quædam pituitosæ substantiae collectio, & regurgitatio progignit. Attamen humores ut plurimum inter se permiscentur, suosque in missionibus excessus per symptomata p-

pria produnt. Verum capropter ignorandū non est, quinam humores exieris præpollent, ubi semel eorum prædictatem, ac sua cuiusq; indicia & notas perspecteris. Quin & id nomisē decet, memoriam aboleri, ubi postremus cerebri ventriculus est affectus, idque sive intemperies quædam, sive humor eò confluens, eius actionem labefactauerit. Imaginat o vero deperit, si qui in anteriorib; est vetriculus patiatur: ut si medius cerebri sinus offenditur, ratiocinatio potius collabatur. At qui huius offendam, illæ vt plurimū insequuntur: sed si alter illorum afficitur, ut ratiocinatio quoq; noxam sentiat nō est necesse. Insuper nec illud latere debet, q; cum præcipue principesque partes patiuntur, illæ etiam quæ inde pendent, præcipue si loci vicinia adsit, consentiunt, non tamen necessum est, ut si ignobiliores noxā sentiant, ea nobiliores quoq; pertinent. Nāque cum illic mediocre vitium infestat, id ea quæ loci vicinitate cōiuncta sunt, etiam inficit: at hic opus est ut in affectis partibus, multū noxē increascat, quo principaliores à vicinis suis vitientur. Ceterum de cerebri & dorsi medullæ virtutis tractationi finis imponatur, ut prosum progrediamur.

DE PVLMONIS THORACIS- que affectibus, Caput 17.

AT verò quoniam post prima principia, alia rursus existunt, quæ si dignitatem species, cedere, attamen nibilo quam illa minus vitā tueri so-

M E T H. M E D E N D I, I. 51

lent, pulmo inquam & thorax, adhac venter, &
quæ infra ventrem sunt, ut de iis quoque quârum
res exigit, pertractemus & quum est. Itaq; thorax
qua inter guttur ac septum trânsuersum, pectus,
dorsum, ac vtrinque latera intercedunt, comple-
ctitur: & à nervis qui per collū demittuntur, suū
obtinet motum, quo & pulmo & succingens tu-
nica, necnon intercostales musculi, & quicquid
intra eius terminos cōcluditur, vñā crientur. A ēr
porro in inspirationibus per fauces asperāmque
arteriam, refrigeraturus ac nutriturus suscitatu-
rusque cordis ignem, ingreditur: in expirationi-
bus verò, quicquid fuliginosum sumidūmque
indidem reperitur, excernit. Qua de te cùm
thorax bene valet, vndiquaque cōmoderata est
respiratio: et si effatu dignā sentit alterationē, ipsa
quoque quām ocissimē cōmutatur. atque si ca-
lor increuerit, maximē celestimaque fiant res-
pirationes: sin frigus copiosum præcesserit, cō-
trā se habent. sic vbi pars quāpiam vehcmēius
indoluerit, par est vt respiraciones paruæ den-
sique fiant: magna verò & ratæ, cùm inter-
dum delirium vrget. atque hæ alterationes
communi sanè ratione, cùm vniuersum corpus
afficitur, eueniunt. Cæterū cum thorax multis
varijsq; affectibus corripiatur, tum alia ratione,
tum maximē respirationibus, idq; certius, eius
vitia deprehēduntur. Atq; respiratio abolita aut
deprauata (quod in morbo attonito, & semiper-
culsis, hoc est ιμπληξιας, atque vteri præfocatio-

nibus vsuuenire solet) primorum nervorū, quę
motum thoracilargiuntur, sunt vitia: respiratio-
nis uero difficultatem partes quoꝝ circa thoracē
male afficiuntur, pariunt. Nam cum humor quis-
piam, qui spiritus vias obſepiat, influit, eius diffi-
cultatem infert: aut quando pars aliqua thoracis
inflammatione tentatur, aut indureſcit, & ſcirt-
hūm contrahit, tunc continua densaque respi-
rations efficiuntur, quales in membranę thora-
cem interſipientis, & ſepti transuersi, ac ſuccin-
gentis costas membranę inflammationibus, &
ſcirthis, ac reliquis doloribus quacūque tandem
de cauſa excitatis, fieri videmus. nam cum fatis
dilatari ob impediens vitium, ne queat, vſuſque
urgeat, id quod deest, continuis & paruis dilata-
tionibus ſuppletur. Eiusmodi in paruis quoque
euenite diximus, vbi frequentia, ſiquando uſus
iſtar, adaugetur. Ceterū quibus pulmo per ſe
offendi ſolet, ſunt venarum ſuarū ruptiones, ar-
teriarum ſupputationes & tabes: quoꝝ humor
indidem collectus exitum vi querat, tuſſes ſtimu-
lantes inuehunt: ſed q̄ spiritus iter interdum ab
eo infaciatur, ſpiritus quādam diſſicultas ſucce-
dit. Atque cum ita propria noxa moleſtar, quād
perpetuo motu agitetur, perquām exigua ſpes
eft ſalutis. Siquidem omni cum ulcere inflama-
tioni quācunque tandem partem obſederit, mo-
tus aduersatur: ſed & alioqui pars hęc ſua natura
agrē expurgari potest: quo fit ut prius quād id
quād noxiū eft educatur, ſerpens uicus cohæ-

rentes partes erodat absumatque: q̄ copiosiori morboſo que calori sit peculiare, vt adiacentia quæque putrilagine uitiet. At si aliunde cōfluens humor spiritus vias obſederit, spiritus quidē difficultas eū comitatur, qui obstructionis magnitudini pro portione respondeat: verūm nō ſemper inde pulmonis eſſentia offendit conſueuit. Quare si à capite fluxio duxerit originem, & cumulata pituita ſaq; fuerit, eas quæ peculiari quodam nomine nuncupantur, *duenias*, id est respirationis difficultates efficit: quæ ſi intendantur, in ὁρονοις migrat vitium, quod quia non niſi recta ceruice spiritus trahi potest, à figura ſibi non men inuenit: atque hīc spiritus difficultas ſatis inſignis eſt, quod lenta quardam pituita in pulmonis uata confertim irruat. Sed etiā quoque diſſicilis trahitur spiritus, ſi calidiores fluſiones à capite deferantur, velut in pulmonis inflammatione, quam *σειπθυμονια*, & noſtri quidam pulmoniam nominant, vſiuente conſueuit, vbi nonnunquam in gutture, & gurgulione ac glandulis lioguz adhærentibus, *αιμάδες* Græci appellant, prium humor firmatur, & nō nunquam affectus anginosos excitat, licet poſtea in pulmonem decumbat. Atque hi perraro euadūt, q̄ morbi acumen, concoctionis tempus anteuerat. Ceterūm etiā atque hēc praua malignaque eſt altera pulmoniæ ſpecies, quando intercoſtalibus muſculis, & tranſuerso ſepto, ac ſuccingen- te membrana inflammatione abſcessu que obſel-

sis, deterso totus fluxus in pulmonem ingruit. nāque pulmo, debilitata iam facultate, veluti novum factio principio, noxā excipiens, non amplius id quod infestat propulsare potest: si quidē iam antea æger ob expusionem est defatigatus: quo circa etiā paucos, in graibus adeo affectibus necem effugere cōspicies. Porro quoniā & inflamationes, & scirrhī, & dolores quiuis partū ad thoracem spectantium ob antecedentes aliquas causas excitati, cum quātum usus postulat, dilatari nō patientur, reliquum est ut quod opus est densitate sufficiatur, atque idcirco homo difficultatem spiritam ducere videtur. nāque tum doloris sensus, tum si quis tumor & scirrus fuerit impedimentū, obstat quo minus thorax amplius attollatur. Qua de re eiusmodi omnes magis minūs que difficulter respirate, pro mouentium musculorum vicinitate, ac offensę magnitudine cōperties, nisi locus affectus lōgius absit, & maiori bus quidē inspirationibus indicetur: verūm alioqui hominē nō fatiget. At qui omnū difficulter spirantium, siue ob paruas cōtinuāsq; qualdā inspirationes, siue ob maximas: adhac dolorē & vim sentientium, vt amplius extēnum aērem facilē admittere nequeant (siquidē cōmuni nomine hæc omnia iam sunt difficultis respirationis genera nūncupanda) vnicum sanè maximum est res medium, nempe ut à continentibus fōuentibūs que causis promptè littentur: alioqui vt ab impendenti ullus periculo elabatur fieri haud

poteſt. natura enim in ſpiritus diſſicultate tem-
pus trahi non concedit: q̄ cordis gratia, pulmo-
ne, ſiquo alio, opus habeat maximè. Si quidem q̄
cordi proximus ſit, ſuos leui momento affeſtus
cum eo coſmunicat. Abſoluſit porrò xger e-
uaditque, ſi inflammatiōnes illico cōcoquantur,
& humores facile tuſſi educantur, qui & iſi ſi ſuo
colore ac coſtientia natura, in ſanitate in nutū
& propenſionem denunciant. Neque haec om-
nino negligere oportet, quod ad vitiorum tho-
racem obſidentium dignotionem, plurimum cō-
ferant. Atque ab ijs qui priuatim diſſiculter ſpi-
rātes, quiq̄ue ἀεροπνεύμα, Gr̄cis, hoc eſt, xgrē ex-
tūſientes nominantur, ſpumola, & humecta, &
lenta, ac demum craſſa expuuntur: quā ſanè ce-
lerem ſolutionem, pro tuſſis expuitioniſque fa-
cilitate, promittunt. Quod ſi tarde ac non niſi
poſt continuas tuſſes xgrē educantur, aut craſſi-
tiem, vel lentorem, aut copiam cruditatēm ve-
humoris, aut natura inſirmitatem ſignificat, id-
que omni quod tuſſi effertur cōmune eſſe puta-
to. Nec tlateat velim, eos ſolos dyſpnoicos ana-
phoricosque ſuperſtitios euadere, quos aliud mol-
lior, aut vrinæ cumulata excretio à morbo vin-
dicauit: cūm nimitrum humor repente eō pro-
cumbit. Porrò cūm in pleuritide, pulmonia, ta-
be, & reliquarum thoracis partium abſcessibus,
ſordes tuſſi facile redditur, ſalutare fere ſecu-
rūmq; eſt. at ſi in uſquādeo potentibus affeſ-
tibus aliud turbatur, ut plurimum periculo reſta-

care non solct, nam quia ex continua alui extre-
tione facultas laguida exoluitur, humor tardius
& vix tussi trahitur. prius enim quam super-
nè exeat, in pulmonis cava delabitur, neque
quod præ imbecillitate æger succubat, tussi am-
plius educi potest, ut iam periculum immineat,
ne inspirationis viæ inde occludantur, ac cordis
ignis suffocetur, quippe sputa non facile succe-
dunt, nec etiânum sunt concocta. Sputa in pleu-
ritide ac peripneumonia, quæ ex coctione eonsi-
stentiam quâdam acquisiuerunt, ea subalbida &
subcruëta esse videntur. At porracea, nigra, & lé-
ta, his sunt contraria, & si difficulter redduntur,
ac sero tandem in morbo existunt cum virium
robore, longitudinem, sed cum imbecillitate, ut
plurimum mortem denotat. Verùm deterius est
tussim non accedere, aut ægrum nihil effatu di-
gnum expuere. hæc nanque omnia, morbi mal-
ginitatis, facultatisque infirmitatis sunt indicia.
Caterùm iis qui sanguinem solum tussi educunt,
nulla adest spiritus difficultas, nisi quando in ip-
suis vias sanguis confluxerit, idque uena arteriæ
ve quapiam, quacunque tandem de causa ru-
pta. hæc nāque propter casum, aut iustum, vel vio-
lentam validamq, vocem, siue erosionē ac oscu-
lorum apertioñem, cruentem fundunt. Atque re-
liquorum quidem manifestæ sunt causæ. verùm
erosio ob acrem eroden temque eò cōfluentem
humorem, qui in teneris particulis commoratus
suam malitiā cum vicinis cōmunicat, euénit

oscula autem venarum, arteriarumve ob reten-
 tricis facultatis imbecillitatem, ut uerisimile est,
 aperiuntur: sed & ob tenues, ac resque fluxiones
 stimulantes, & demum ob copiam vim facientem,
 referantur. Et quæ tenuia, flava, & spumea sunt,
 arteriam potius: quæ verò purpurea, & crassis-
 cula, venam ruptam esse connotant. Ad hæc san-
 guinis quantitas, vasis magnitudinem denūtia.
 Atque quæ colorata admodum perspicuāq; sunt,
 sublimiores thoracis locos: quæ verò nigricant,
 & liuida sunt, ab imo trahi significant. Si c quæ à
 pulmone reddūtur, spumea ferè apparent, at quæ
 alia partes reiiciunt, non item. Porro omnibus
 quæ è thorace educuntur, commune est, q; tu si
 redduntur: quemadmodum vomitus sympto-
 ma est eorum quæ per gulam ducuntur. Locum
 autem affectum dignoscet, aut ex thoracis gra-
 uitate, aut dolore qui in maioribus respirationi-
 bus in patiente loco persentitur, at propriū ma-
 ximè in nondum ruptis abscessibus est, quod in
 illud latus, cui abscessus insidet, æger faciliter de-
 cumbat, quām in aduersum & opositum, pro-
 pterea quod in oppositū cubanti quiddam velu-
 ti pendeat & grauet, ac respirationem confun-
 dat. Hi porrò disrupti aut sursum vel deorsum
 prorumpunt, idque aut cum tunicis eos ambien-
 tibus, (quod sane etiam securius est, nō enim il-
 lic denud ijdem consistunt) aut simul atque hu-
 mor eductus est, postremæ membranæ quoque
 dissolure prodeunt. nam non exiguis est metus,

si non egrediuntur, ne abscessus iterum cōfletur,
vel utili quore aliquo reliquo, qui paulo post fu-
turi abscessus sit cauſa. Humor autem qui diffra
etis ijs emanat principio leuis esse, & cū cruxre
in coctione cōſiſtentia, atq; ut plu: imum can-
dem ſpeciem habere, nec grauitate olate, facileq;
eduici, & ager melius morbum tolerare debet.
nam qui eiusmodi non eſt, & longitudinem, &
malignitatem morbi ſignificat.

A F F E C T U V M Q VI V E N-
trem tant dignatio, Cap. 18.

V B I de spirituſ instrumentis quæ conſentia-
nea ſunt explicauimus, nunc ad ea quæ alimen-
tum excipiunt, eſt tranſeundū, ac quomodo & à
quibus cauſis afficiuntur, quidque quæ inde vel
per aluum ſubcunt, vel per vomitū redduntur, in-
dicant, exponendum. ita enim progrediente ſer-
mone, ſi cibus uentriculum nō aggrauauerit, nec
qualitate momorderit, alteraueritq; atque ſi ſipſa
ventriculi ac vētris ſubſtātia & facultas bene va-
luerit, leuiter cōcoctio fertur, nec vlli vel exigui,
& doloris expertes fiunt ructus, atque intestina
post uentriculi concoctionem alimentum exci-
pientia, nihilq; inde oneris ſentientia (vbi quic-
quid ibi humidi eſt ſibi aſſumplerunt) interuallo
quod ſatis eſt interieſto, ſuperuacaneū leui ne-
gocio citrāque dolorem explodunt, leue, mol-
le, & ſatis pallidum, vel ſaltem ſubflavum, niſi
ab alimenti tintura, alio colore inficiatur. At-

M E T H . M E D E N D I , I . 59

tamen quæ euacuantur, cum cibo cōuenientiam quandam in qualitate ac quantitate seruare debent, quippe si assumpta quantitate aut qualitate à commoderato recesserint, aut intemperies aliqua tētauerit, vel humor quispiam alicius infarctus, alimenti instrumēta labefactauerit ac vitiauerit, multi varijque affectus exoriuntur. Et cibus potusque sui copia onerantes, aut vomitus, aut alui profluij caussa esse assolēt, vel si vomitu lotiove non redduntur, tardam coctionem ac cruditatem procreat. Quod si in qualitate multum à commoderato abscesserint, si quidem quæ excedit calor fuerit, morsus stomachum intestināque pungens, dolor capitis, & ructus nidorofus insuauisque oboritur: sin figura vincit, flatus excitatur, & ructus est acidus, aut aliud qui cibi qualitatē indicet, & circa vmbilicum intestina torquentur, ἥπας Græci nominat, & fluctuatio vexat. Atq; hæc vomitu, aut fæcum deiectione, & paucō simul ac puto cibo sedantur. porrò intemperies simili cibo nō iniuria irritatur, vt cōtrario leuatur. Nec quicquam fortassis à ratione alienum accedit, si quæ similia sunt, se mutuo augere queunt, & ex quām maximè contrariis commoderatum conficitur & temperatur: quando sensus, qui ratione potior est, nos doceat. q; si quis calida siccāque qualitate alteretur, calidis siccisque maximè afficitur, & humida ac frigida postular, quæ intemperiem utpote contraria compescere possunt. Atq; huiusmodi excedēs quæ-

piam qualitas gignit. Quòd si qua fuerit humo-
rum ibi corruptela, quid non mali molestare æ-
quum est? quippe si frigidus, lenti, crudique inhæ-
serint ventriculo, tarda difficultaque coctio, ver-
tigo itidem, acidus ruetus, & absurdia appetentia
insequitur. Hi ut plurimum non sitiunt, nisi ni-
etrosus salsusque humor infestatur: tunc enim si-
ti satis molesta enecantur. si vero biliosus putrefac-
que est humor qui offendit, ecquod nō insua-
tatis genus, ut pat est, xgris experiuntur? nōnulli
enim amororem incusat, aliis iniucunditatis
quippiam, quod verbis explicare nō valent: qui-
busdam fœtida piscoſaque qualitas, & aliis alia
persentitur, atque omnes morosos reddere, æ-
grösque turbare solent, adeo ob humorum pu-
tredinem corruptelatique sibi ipsi displiant.
Nec mirum, si quibus ingratii putrēsque eiusmo-
di succi vetriculo ac eius ori insident, cibum re-
spuant, & potum magis expetant: quippe insua-
vium humorum illuuius, neruorum è cerebro ad
famem proliciendam ad os ventriculi pertingen-
tium sensum obtundit, siccitásque ipsorum eius
os premit, & ad virij sensum excitat. Qui ijs affe-
ctibus corripiuntur, abstergentibus incidentibus
que medicamentis, vomitibus, & accommodatis
purgationibus in pristinā valetudinem restituun-
tur. Verū quoniam verisimile est nōnullos af-
ficiunt vomitibus, ventris profluviis, cholericis, to-
nesinis, dysenteriis, lienteriis, tortuminibus, vēcis
fluctuationibus, coli doloribus, ac id genus reli-

METH. MEDENDI, I. 61

quis corripi, age de his quoque aliquid, quod
præsens locus exigit, atque ita iis quæ per alium
secedunt, differamus.

DE DIGNOTIONE EORVM

quæ vomitu reiectantur, Cap. 19.

ATQ. VI hoc semper in omnib^o antea no-
uisse decet, consuetudini primum esse animum
adhibendum, deinde de iis quæ excernuntur p-
nunciandum. Siquidem nonnullis qui naturæ qui-
busdam excretionibus sunt assueti, ea quæ vomi-
tu ejeiciuntur, quæve alius reddat, longe deterri-
ma esse videntur, atque usque adeo praua, ut si id
ignoraueris, multū ab eo quod verum est aber-
res: sin cognoueris, rectius diuidices discer-
násque. Proinde si cibus potúsque commoda-
tus assumitur, & vomitus illum insequitur, ven-
triculus aut propter insolentem frigidi intus vel
fortis infestantis occursum, refixiss^e, aut ab a-
cri mordaciq; ei impacta bile incaluisse, aut iri-
tatus esse creditur. Atque ea vel vñā cum escu-
lētis euometur tota, vel quod reliquum est, exi-
giuum suæ qualitatis sensum præbebit, ut æger a-
maritudinem quandā sentiat. Quod si ob frigus
vomitus superuenerit, cibus vel solus, vel cū exi-
giua pituita expelletur, neq; alia vlla effatu digna
noxa insequetur: nisi, si cū ventre intestinisq; of-
fensa cōmunicatur, alii fluxus, qui sola vtig; co-
pia molestus esse potest, pruperit. Ac de eo for-
tassis post loquimur, nūc de iis quæ vomitu ej-

ciuntur, deinceps agamus. Qui igitur nulla vim
inferente externa caussa euomunt, aut humores
quospiam qualitatis expertes, pituitos, aut aci-
dos, vel dulces, aut falsos expellunt, eosq; vel cū
amara qualitate permistos, siue sui copia grauan-
tes, atq; idcirco vomitu reiectos: siue quod bilis
quædā delitescēs eos stimulet, quæ & ipsa inter-
dum vñā postremo loco redditur. quare percon-
tari quoque oportet, nū amaritudinem vllam in
ijs quæ vomitu reddiderint, persenserint. Et qui
solam bilem educunt, pallidā, aut flauam, au por-
raceam, vel æruginosam ejiciunt, eamque vel pu-
ram & syncerā, aut inter se mutuā, aut cum pi-
tuita commixtam: atque aut crassam & grumo-
sam, vel tenuē & leuē: & aut leuis tolerantia, cū
antea grauitet æger ferret, succedit: aut ægrius
tolerat, & animi deictio deliquiumque comi-
tantur. Leuius quidem fert, si conuenientia edu-
cta fuerint: contrà verò, si quacūque tandem ex
occasione infra modū substiterint, velut suis lo-
cis aperiemus. Bilis porrò color quo longius ab
ea quæ secundum naturam est, pallida inquam
ac flava, recesserit, eo deterior est, ac luxenu-
ro inde grauius ferre solet. Ex ea autē quæ euom-
tur, optima est quæ pituitę permisceatur, post
hanc quæ liquidior est, grumosa minimum, con-
fert. Omnes vtique si coctio præcesserit, & na-
turæ robur non defuerit, quanvis inter se praui-
tate distent, attamen ad finem bonum conten-
dunt. Quod si coctionis notæ antea nō apparuer-

METH. MEDENDI, I. 63

rint, his contraria sunt expectanda, potissimum si vitalis vis non responderit, quod reliquis quoque excretionibus commune habendum est. Neque eas quantitate metiri oportet, sed si qualia & quomodo purgari decet, purgentur. inde enim longè certior dignotio petetur. Porro de atra bile quæ euomitur, nihil habeo quod asseram, quippe quæ semper pessima vomentibus portendat. discernetur autem ea, si in cinerem projecta ebullierit, perinde ac in acri aceto euenire solet: & si ægrum interrogabis, is se acrem admodum & acerbum humorē qui expellitur sentire affirmabit. Quod idcirco diximus, ut ex his cum diognoscas, & ne humorū similitudo tibi facile imponat. nanque æruginosa glasteaque bilis, vbi diuturniorem moram traxerit ac computruerit, eiusmodi quidem colore interdū insignitur, sed amarum semper sui sensum efficit. Cæterū sanguis epotus, vbi in ventriculum descenderit, & diutius ibi permanerit, niger evadit: at ex qualitate agnoscitur. At vero quoniam in sanguinis mentionem incidimus, eius quoque tractationem subnectamus: quippe sanguis aut purus, aut iam denigratus, deinde aut ob casum, iustum, aliamve antecedentem caussam, aut prout quidem apparet, casu & fortuito, vomendo expellitur. Atque in externis quæ conspicua sunt, non est multum studij ponendum: verum quia quæ intus latent, ferè ignorantur, fieri quoque possunt, ut an auxilium admittant, nesciatur. Proin-

de si cùm aut multitudine sua grauat, & exitum querit, aut venarum iecinorūque retinens facultas languet, ac vētriculi traectrix validius ob inopiam quampiam contrā nitendo, agit, in eū sanguis fuerit translatus: vbi semel eiusmodi, ob diversatum partium facultatis tum, robur tum imbecillitatem, suendi occasionem natus est, iam tempore in consuetudinem vitium migrat, atq; ob eam sanguinem quoque nōnulli vomitu redunt, maxime in ieiunio diuturniori. Aliis vasa rumpuntur, ac ob erosionem, aut multitudinem præuiam, vel iictum casumve aperiuntur ac quæ ex summo corpore excernuntur, coloris sunt expertia, quæ vero ex imo rei ciuntur, iam nigrescent. Atque hactenus de vomitibus: reliquæ est ut de ijs quæ per ventrē secedūt, pertractemus.

DE DIGNOTI ONE EORVM quæ alio deiiciuntur, Cap. 20.

C V M igitur cibus plus iusto ingeritur, neq; concoctione euincitur, albicantia liquidaque cōfertim secedūt, & nōnunquam alii profluuij genera succedunt. Atque ex ijs quædam qualia ab intio extiterunt, perdurāt: alia verò in aliud cōmutātur colorem, ac aut in meliorē, & cōcotta, aut in flautum, & liquida biliosaque excernuntur, neque quicquam adhuc est incommodi. etenim interdum, si quādo facultas expultrix turget, poperatque infestatæ humores deponere, reperta alii profluuij occasione, vñà cum crudis quod noxiūm

noxium est explodit. Quapropter diligenter est
h̄ic animaduertendum, ne dum inconsideratus
profluij: vim coērcere niteris, clāculū humoris
qui excerni debebat, impetū inscius cōpescas. sed
nec illud est ignorandum, qud aliquando ea in
choleram commigrant, & modò sursum deor-
fūmque, modo deorsum tantum prorumpunt.
Atque quæ dei ciuntur, aquæ biliosâque, v̄d̄n-
χ̄aa Gr̄cis, & nominantur, & apparent. quæ si
copiosiora fluxerint, neque remediis obſtiteris,
infirmitatem, animi deiectionem, atque etiā syn-
copen, ac refrigerationem gignunt. Iam quæ ex-
cernuntur subalbida, & lactea, nec cohærentia,
haud paruam concoctricis alteratricisque facul-
tatis, ob nimiam refrigerationē, imbecillitatem
connotant: vt quæ fulua & flava dei ciuntur à
bilioso exuperante humore, ob immodicum ca-
lore, perpetuo procreantur. Ceterū interdū
nonnullis alba, magisque consistentia, ac ceu ca-
num stercore redduntur, sed non confertim, ne-
que frequenter, quod in alii profluiis quoque
contingit. Atque ea meatum qui bilem in ventri-
culum exonerat, potius ob structum esse signifi-
cant. quapropter vrinas ij plerūque biliosas red-
dunt, qud ed copiosior bilis diuertat, que etiam
superne vomitu rei ci solent: attamen vt plurimū
hac arquatis superueniunt, qud humor, qui co-
lore suo ea inficit, ad cutem feratur. Adhuc fla-
uæ, & rufæ, & ceu rubræ deiectiones, à flauæ que
brâque colore imbuuntur, vt quæ æruginosæ.

se sunt & porraces, quæque caulum imaginem refertunt, ab eius generis humoribus procreatur. At nigre interdum ex astato excretaque sanguine apparent, nonnunquam à permente bile excernuntur. At qui subinde varijs quoque inter se commixtis coloribus imbuuntur, quæ iam dictis etiâ sunt peiores, q̄ humores plurimum vigore denunciét. Porro omnes hi humores quos enimerauimus, si facile & citra dolorē, atque in die iudicatorio coctione p̄eunte excernuntur, & æger levior aliquanto inde fiat, omnino salubres esse censem̄ntur. In contrariis de causis eueniant, contrâ quoque de ijs sentiendum est. nāque eas animi defectus, & deieclio, sensus item priuatio & delirium, necnon protectatio, & quandoque mors repētina comitatur. Cæterū huic sermoni annexendi sunt, & qui à ventriculi aliqua intemperie enascuntur affectus, quos Gr̄eci κοιλατὴ τεχνη appellant, nam vbi refrixit incaluitve vehementius, vel squaler & humet, atque in habitū iam intempesies abiuit, hæ affectiones quæ ab ipso cœliacæ vocantur, exoriuntur. Qui ijs corrumpuntur, sitire & exigua febricula tentari, ac flava rufaque dejcere, atque frigidorum appositu iuuari cernes. alios tursus tarde concoquere, ac ut plurimum nihil sitire, & cruda aluum reddore videbis. sic qui ob humiditatem primam labrant, anguntur, & liquida subpallidaque excernunt, qui verò ex siccitate male habent, ijs parū idque colliquatum secedit, hi plus sciunt, & g-

grius curantur, ac magis conficiuntur liquaturque, quod naturalis corporis humiditas exhauiatur. Vomitus ventrisque fluxus eos male habent, & eorum quæ deiciuntur malitia offendit: sed maxime excretorum quantitas nocet, quia cum plus quam par est, evacuatur, vna cum excretionibus calor exhalat, exiccaturque corpus ac ob copiosiorem evacuationem, iam ali desinit. Desidendi vero frequens desiderium, quod *πνεοξιος* vocant, & alii difficultas, & quæ vulgo nuncupatur hepatica, tum dysenteria, tum lienteria, non magis quantitate, quam malitia interficiunt. nam cum bilis per quam acris ac astuans fuerit, & intestina affectibus excipiens opportunam, ipsa inter egrediendum deglubit ac abradit. Atque si vitium est in intestino recto, *πνεοξιος* appellatur, eo quod locus affectus *τείτων*, id est extenditur, atque ad excernendum vi cogitur. Nihil in continua violentaque hac excretione quod sit alicuius momenti dejectum, preter muccosa quedam, subcruenta, liquida, letraqi, & quæ ægre auctili queunt. Quare ob assurgendi potius alsidum laborem, quodque distendatur, & vehementius sollicitetur, q[uod] ob deiectionem copiam, ægri vites exoluuntur. Quod sicubi morax hic humor in intestinis hæserit, radit, ac ad deiiciendum stimulat, ac Græcis *δαρηπία*, nostris fere alii difficultas, & quibusdam tortuina nominari solet. Locum autem patientem dolor, qui nunquam ab ægro discedit, indicat nam

si eum infra vmbilicum persentit, affectus crassa
intestina occupare putatur: si supra vrget, te-
nuia ob sider. Proinde si bilis quæ egeritur appri-
mè prava non sit, cuiusmodi est porracea & æru-
ginosa . nam quæ à nigra cœpit alii difficultas,
exitialis est, neque febris vehemens, aut corpus
sit putribus humoribus refertum, nihil magnopere
est metuendū , maximè si infra vmbilicum
affectus affligit: si vero peiora fuerint quæ do-
minantur, non leuis est metus ne homo occum-
bat. Atque ubi vitium est in recto intestino, ali-
menti excrements, & affecti loci abrasiones, se-
orsum quæque scedunt. At ubi in akrioribus lo-
cis offensa est , cibi superflua & affectus ramenta
vniūt, idque eo magis, quo à sublimioribus
reijciuntur. At qui cum iam fæcum color & con-
sistētia ad id quod secundum naturam est acci-
dit, dolores quoque leuantur, & quæ à vulnere
prodeunt, meliora & pauciora sunt, quippe quæ
maiori interposito tempore egeruntur: quare
tunc curantem, tanquam periculum sit evasurus
meliora de agro expectare oportet. Contraria
vero in deterius ægritudinem prolapsam esse si-
gnificant . & cum mediocris est affectus, pauca
ramenta & leviter cruenta, ac muccosa egerun-
tur remittunt se dolores, & maiori temporis in-
tervallo assurgunt . quod si augetur, sanguinea
ut plurimum sunt egestiones. At si magis adhuc
malum increscit, & ulcus iam depascere cœpit,
primum sanguis confertim defluit, deinde car-

nea ramenta, & eo maiora quo sunt deteriora, & graueolētia ac tantū non nigrantia decedunt. prauum demum p̄r̄ cāteris habetur, si cibum æger fastidit. Hac ratione, sítne malignus an nō morbus, dijudicatur. At leuitas intestinorum, quam *æterne las* appellant, ferè ex diuturniori alui aut profluvio aut difficultate p̄ cōmutatiōnem & decidentiam enascitur, tantóque est grauior, quatenus facultati iam antea debilitatē superuenit. Vitium ex ipso sanè nomine patesit, quòd leuia ac quasi lubrica facta sint intestina, vt ne ad breue quoddā temporis spatium cibum retinere queāt. tale quoque prope accidit, quale ijs quibus ventriculi subuersio euenire solet, qui quod ea quæ assumptarū tolerare nequeūt, denuo reijciunt. his si acidus ruetus accesserit, spei nō nihil subest, retentricem cōcoquenterē que facultatem ad se redire, & ferè adsumptis cōcoctionem admoliri. Cùm autem sanguis reijcitur, in id animū aduertere oportet, num supra an infra decedat. illud enim semper, hoc nō semper malum est; siquidem nonnullis, vbi eius copia nimium aucta fuerit, interdum infra per intestina, aliis etiam per ora venarum, quas *ajmop̄ p̄sīdāc* nuncupant, profluit. Verū ille qui ab altioribus locis emanat, & aliquandiu in corpore est moratus, nigrior est: hic verò purus, sýncerus, & qualis ex iam cäsis hostiis profluit. Nam qui à iecinore decidit, aliis est ab his, & carnium recens mactatarum eluuiei adsimilis. Atque ille

ceu superfluous & nimius, affatim effluens, & paucis surgendi laboribus, ab onere febrique non-nunquam hominem liberat: at qui praecoris imbecillitate & calore excernitur, opinionem imperioribus ac simplicioribus adfert, quasi si qui laborat, alui difficultate infestetur: cum tamē res ita se habeat minimē, nam h̄c neque dolor intestinorum cruciat, nec cōtinua assurgendi molestia, & desidendi desiderium adest, quin nec pauplatim quidē excernitur. n̄ im si quis esset aut dolor, aut grauitas, ferē caussam inquitens iecur potius caussati possit. quare illi remedia essent applicāda, ac facile si opportuno auxilio succurrerit, euadunt. Verum enim in uero qui per ora venarum exit, agros à multis agitudinib⁹ impendentibus vindicat, nam qui illac moderate fuerit purgatus, furore, melancholia, pulmonia, lateris dolore, tabe, ac oscularum venarum apertione haudquaquam corripitur. At ubi hemorrhoides temporis longiquitate familiares facte fuerint, si rursus supprimātur, prēter q̄q ab ijs quos recenti, affectibus non liberant, primum onus, pigritiamque, deinde vertiginem tenebricosam, etiā hebetudinem ac ciborum fastidium pariūt. Atque ita viscera attolluntur ac grauātur, & interdum inflammatio aut scirrhus, & hydropice quādā affectiones, ac verjigines oriūt. Quod si is qui olim ex more per ora venarum quas *αιμορρόιδες*, nuncupant, excernebat, ad inferna delabitur, pedum ex sanguine dolores excitat. Quod si ad cutem feratur, multe varizque pu-

stula, quas *εζαργίωται*. Graci nominant, erumpunt. At si per assuetos meatus immodice feratur, cruditates malisque habitus, ac aqua intercutē progignit, vbi iam iecur, & vniuersum corpus fuerit refrigeratum. Porro ijs qui solita exercitia omiserunt, aut pleniore victu vti cōperunt quām antea, vel quibus cōsuet, è nare, aut utero ceu in mulieribus excretiones supprimūtur, aut quibus mos erat venam tundere aliā ve quapiam ratione sanguinem vacuare, & consuetudinem mutarunt, vt iam, quia corpus vniuersum peruidat, copia imbecillitatisq; adsit, ijs inquā primū hæmorrhoides oboriuntur. Verū cōtrà quām hi omnes quos enumerauimus, afficiuntur, qui dolorib^o laxioris intestini, quod κῶλον vocāt, aut tenuioris morbo, ἀλεῖσ, & nostris quibusdā conuoluulus nominatur, laborant, aut quas tortiones, σπόφυτα appellant, & fames ingens torquet.

Fames ingens, quā Κέλμη nuncupāt (hic enim affectus magnā famem significat) vetriculi malū est, quo qui laborat, penitus cibū auersatur. Porro cum praui humores facultatē famem sentientē offendent, aut aliqua simplex intēperies increuerit, veluti si acidi acerbique os ventriculi iritauerint, à ratione alienaz ac caninaz appetentiaz enascuntur: non secus quām cū in alijs, absurdī succi in ore ventriculi coaceruātur, diuersorum generū ac ineptorū appetentias excitant, vt qui eo, malo affecti sunt ne à cōeno quidem carbonibus, & testis abstineant. Id quod lique

tibi potest, vel ab vetero gerentium vitio, quod
xias Gr̄eci, nostri malaciā vocitāt. Atq; has qui
 dem absurdas ac à ratione abhorrentes appeten-
 tias, conuenientium medicamentorum vslu quis-
 piam fortasse curauerit: at omnium, vt sic dicā,
 ciborum, quibus animal coalescit, fastidio, quoddam
 iam emortua sit sentiens facultas, vix aliquis p-
 be mederi persanarē ve poterit. Verū quoniam
 ijs accōmodata sunt, postea fortè subneclēmus,
 nunc institutum agamus.

D E D I G N O T I O N E S V P P R E S-
 sa alui affectuumque qui eam comitantur,
 Caput 21.

I T A Q U E aluus inhibetur, quoddam excre-
 menta aliò deriuent ac commigrent. His autem
 vrinæ copiosiores, & sudores succedunt, & oc-
 culta perspiratione plusculum digeritur, atque
 his nihil incommodi, si aliunde superflua ex plo-
 duntur, evenit, modo ea ad familiaria sibi loca
 denuò reuertantur. At verò quibus aluus sup-
 primitur, neq; excremēta alijs meatibus egerū-
 tur, hi varijs doloribus cruciantur, & agrè tol-
 erant. Nam aut quoddam quicquid in prioribus faci-
 bus erat humili, exhalauit, ipsæque obdurue-
 runt, ac cum lenta viscosaque pituita intestinis
 obductæ sunt, naturalis egressus prohibetur: aut
 quoddam intestina inflammatione tentantur, aut
 ob iictum, aut quoddam humores quidam confluxer-
 runt, vt ea ex re paulatim expultrix eorum fa-

cultas langueat, secedere non possunt. Quocirca cibos renuunt, & dolores intestina afflぐnt, & ructus mediocres accedunt, qui ægrum principio modicè leuēt. Verūm cùm malū inue terascit, inferna refrigerari, ac superna magis incalescere incipiunt, quòd nimirum calor in fæse contrahatur: atque ita deinde fætidum ac insuauie quippiam eructat, quo non æquè leuetur. Ac primum humores cibique vomitu reiciuntur, neque tantillum spiritus infernè dilabitur. At dehinc, ceu malorum colophon, est stercus ore redditum: quo tempore mors nullo pacto vitari posse censetur. Morbus ελεὸς Græcis, & nostris cōuoluulus nuncupatur, quòd intestinorū anfractus εἰλοῦται, hoc est cōuoluuntur, ob cauſas quas iam recensuimus. Porro intestini laxioris, quod supra κῶλα nominari diximus, dolores, inflationes, & torsiones illas, ομηρικάς, has, ut dixi, σφόδρας Græci appellāt, ob præcedentem obstructionem: quin & ob frigidorū humidorūm que eduliorum nimium vsum créatur. Nam ubi frigidus vietus plurimum pituitæ cōgessit, id intestina excipiunt, & potissimū laxum, quòd naturalis eius sedes formatiōque ei rei sic opportuna: cùmque copia sua oneret, & qualitate infestet, neq; facile quòd lentore prohibeatur, extum inueniat, intestinū laxum tendit, atque doloribus hominem circūcingit. Ac supra humores & nonnunquam cibus vomitu expelluntur: infernè vero nihil facilè deiicitur. Quod si clyst.

mate, aut aliquo alio medicamento, quod confertim pituitam detrahere potest, æstro succurratur, dolor mitigatur. Verum si noxia pituita nō secesserit, sed aut in coxendicem, vel in vesicam procubuerit, ischiadicos fieri, ægræque alias locum reddere videmus. Porro si infestates hi humores ad crura pedesve delabuntur, pro sua qualitate pedes afficiunt, ac simul atque paratam sibi ita viam strauerint, in consuetudinem iam affectus abit, ac facile quavis de causa ægri patiuntur. At qui q̄ propter humores in corpore reliquias qui nulla neq; arte, nec meliori fortuna dissipari excernique queunt, sed in manus & pedes deferuntur, inde ægri podagra chiragtaque cōtripiantur, id quidem, tam à simplicibus quam complicatis ijs humoribus fieri conspicimus. Verum enim uero p̄r cæteris omnium maxime podagras & arthritidas committit, qui ex continuis cruditatibus humor crudus coaceruari consuevit. nam cum assidue peccetur, & crudis etiamnum cibis alij insuper ingerantur, crudus colligitur succus, ac cum neq; vomitus casu aut arte expellat, neque venter egerat, nōnunquam in laxiori intestino impactus, eos qui inde ρωμαῖοι appellantur, dolores excitat, interdum ad coxendicem delatus, ischiadicos, ita enim à coxendice, quod Græci ictor vocant, affectu nominantur, efficit: aliquando in vesicam irruens, vrinæ difficultatis sit causa. Quod si nusquam horum locorum firmetur, sed in manus pedesque dif-

pergatur, chiragras & podagras, itēmq; arthritidas generat. Atq; hi tum alij qui intus relinquunt humores, ex victu praeunte, ægri téperamento, ætate, adhæc coloribus, qui in artubus efflorescunt, dijudicantur. rubent enim artus, cùm à sanguinis decubitu dolore conflictantur: pallent autem potius, si flaua bilis infestat, at si atra offendit, magis subliuido colore inficiuntur, quemadmodum si pituita molesta est, leui albedine nontantur. Porro in complicatis humoribus, colores quoque sibi mutuo permiscentur, colorumque imagines illis proportione respondere conspiciuntur. Cæterū tenuiores calidiorēsque promptius: crassiores vero difficilius diffiantur: omnes tamen allata ope melius discutiuntur. Illud præterea nouisse licet, quod vbi in ventre intestinisque copiosa pituita cōfertim fuerit cōgesta, atq; à calore quovis modice incaluerit, crassi, caliginosi, & qui ægre exitum inueniant, spiritus enascuntur: qui dum in intestinorū anfractib⁹ coarctantur, torsiones, & inflationes, nisi opē feras, excitat. Hi postmodū téporis löginquitate, locū qui inter peritonēū & intestina intercedit, occupat, ac hydropē eum, qui q̄ cum ægri abdomē pulsatur, tympani in morē intumescat, *μυπνίας* dicitur, generat. Atq; his notis affect⁹ qui ex ventris & intestinorū suppressione gignuntur, discernes. Quoniam autem & tineç, ita ἡμινθες vo co, & tenues lumbrici quos *ασκαρίδες* Græci nūcupant, & qui lati vocātur, intestina atq; alium

occupant: ubi pauca de ijs quoque verba fecerimus, ad ea quæ reliqua sunt, sermonem conuertemus. Itaque ut in iis quæ foris apparent, cum à mediocri calore humor quispiam computuit, muscæ, vermes, atque id genus insectorum plurimum generari cernimus, ita & in alio & intestinis fieri animo cōcipe. Ac lumbri ci qui in reto intestino gignuntur, & nunquā sursum progrediuntur, parui ac tenues, quiq[ue] egrum stimulent & titillent, reperiuntur, his Græci *ασωπιδες* nomen indiderunt. Reliqui, quas communi nomine ipsi *τημαρδες*, nos iam ut dixi, tineas & lumbrios vocamus, nō vnum ac eundem tenent locum, sed intestina aliūnque obambulant, & per os nōnunquam ascendentēs reiciuntur. Eorum verò alij maiores, alij minores: & alij subalbi, alij subrubri sunt. Nōnunquam item prius quam in animal probè efformati fuerint, atque à scinuicem sciuncti, non secus q[uod] tenuium funiculorū quidam globi excernuntur. Quod autem in humorum, qui intestinis aliōque continentur, putredine emergūt, atque vt plurimum cum febre infestant, nemini non liquere arbitror. Adhuc quod grauia & formidolosa symptomata inferunt, etiamsi quæ ex symptomatis evenire solent, sere nō insequantur, vel hoc quoq[ue] perspicuum est, nam neruorū conuulsio, singultus, animi defectus, proiectatio, sensus priuatio, vomitus, oculorum cauitas, & mediocris oris hiatus, atque id genus alia aut omnia, aut nonnulla ijs qui clancu-

Ium lumbicos & tineas educant, oboriuntur.
Ex his deteriores sunt quæ leuiter rubent, & quæ
inter morborum initia apparent. Vt & que enim
putredinis materiâ vnde ortæ sunt, denunciant.
nam subalbæ quæ sunt, ex iugi ciborum crudita-
te gigni visuntur: reliquæ verò ex alimento quod
in sanguinem non est probè conuersum, quoddq;
iam putruginem contraxit, ac ex reliquis non-
nullis edulij per calidis procreantur: atqui quæ
ex validiori putri materia coagmētatur, viribus
quoq; anteire videntur. Quod verò semper quæ
ante statum præfixūmque iudicium prorūpunt,
aut multitudine sua oneri sunt, aut facultatis re-
tinentis imbecillitatem connotant, nos etiā pōst
manifestius explicabimus. Porro tinea vna lata,
in intestinis gignitur, cùm latus & leuiter cali-
dus humor internæ intestinorum superficie il-
linitur, qui à calore quopiā in animal formatur.
Hæc quadoque in plura intestina porrigitur, in-
terdum etiam per tota permeat, onus tumorēm-
que quempiam ventri concilians, & quicquid in
ventriculum edulij immittitur, prompte absor-
bens. Quare qui illam souēt & nutriunt, haud fa-
cilē ferunt iejunium: & cucurbitæ seminibus si-
milia alio egerūtur, atque hoc est latæ tineæ in
alio genitæ inseparabile indicium. Porro ea nō
nunquam in aceruum ceu globus cōtracta, per-
petua quadam continuitate cohærens excerni-
tur: interdum in cubitales & maiores minorēsq;
portiones diffccatur. Atq; hæc adeo molesta fe-

ra si semel tota fuerit ciecta, haudquaquam sane
denuo in posterum gignatur: reliquæ vero, quæ
plures sunt, propemodum & in omnibus & per-
petuo generantur, tanto prauitate lata tinea infe-
riores, quanto tenues, quas *άοταιδες* vocari di-
ximus, his antecellunt. Sed huic tractationi ita
summa manus imponatur.

DE MORBORVM Q VI PAR-
tes genitales tum marium, tum fœminatum
tentant, dignotione, Caput 22.

RELIQ VVM iam est ut de partib^o natu-
ralib^o agamus, & quot affectionib^o corripi soler^t,
explicemus: ac primū de ijs quæ maribus fœmi-
nisque cōmunes sunt, deinde de cuiusq; propriis
loquendum. Itaque sanguis, pus, strigmenta, &
calculi per vasa vrinatoria feruntur, vrinæ item
difficultas, eiúsq; suppressio, & quod vocant p-
fluuum in matulam accidentunt. Ac sanguis quidē
promanat, cùm venæ renibus adhærentes dirum-
puntur aut eroduntur vel earum oscula reseran-
tur, aut exudant, *σίσφωνται* appellant, nonnun-
quam ab ipsa quoque vesica, eiúsque collo crux
prosternit. Hæc autem distinguunt, affecti loci do-
lor & grauitas, quinetiam sanguinis qualitas
quantitasque, ceu in morbis thoracis antea ex-
posuimus. Pus vero effunditur, cum ijsdem in lo-
cis abscessus vel tuberculum fuerit enatum, aut
ictus quavis de causa illatus. nā q; abscessus alibi
collect^o per vrinā expurgetur, accedit quidē, ve-

rūm ratus, atque hi in renibus aut vesica dolorem nullum sentiunt, nisi si aliena quādam materia eo confluxerit. neq; hoc semper adhæc, qui antea parte aliqua dolore infestabatur, ea nō amplius dolent, q; qui eum crebat humor, iam sic explosus. Calculi porro aut in renib^o primū, vel vesica, coagmētatur: q; satis multa strigmētorum vis ibi accumuletur. nā cùm cophus ex quibusdā humoribus cōflatus, & à calore exassatus est, sem pérq; cōfluentes arenula adhæret, ac lentiis quibusdā succis agglutinātur, quē colliguntur lapideā induūt cōsistētiā. Lapis è renib^o exitū querens, colici quidē doloris sp̄ciē pr̄x se fert, verū distinguitur, q; ille nō perinde arq; hic abdomen cingat, sed ad pubē ipsamque vesicā, & interdum ad testes v̄sq; dolor pertineat. Adhæc strigmēta ibi in matula sublidunt, & aliquādo lotium nō expedite redditur, nec aluus supprimitur, & cū excernit, dolor inde nō lenit, & demum in vesicā delapl^o lapis, omnes molestiē mitiores leuiorēsq; efficiūtur. Quare si quod egreditur, rectū iter ac liberum natū fuerit, agrū multis dolorib^o vindicat: at sicubi in vesica substiterit ipse tēporis spa-
tio increscit, & in vesicā ceruicē velut operculū incubēs, vrinæ difficultates & suppressiones ex-
citat. est quādo etiā dū huc illūscq; p. vesicā vagat,
loca eius abradat, & si angularis fuerit ictus
inficit, vt iam crux pusq; vnā cum lotio redda-
tur. Atq; eo pacto renūm morbos & inflāmatio-
nes, rephrādec. vocātur, ab vrinæ difficultatib^o quas

lapides creant, dignosces. Nōnunquam cū cras-
 silentique humores in vesicam decumbunt, ac
 eius collū, per quod ceu canalem lotiū ejicitur,
 obsepiunt, vrinæ difficultates prioribus consimi-
 les generantur: verūm distinguuntur, quod nullæ
 adint calculi notæ, quodque in matulæ infestan-
 tis humoris frustula quæpiam, puri similia, sed
 dolore dissidentia subsidere conspiciantur. Atq;
 hęc sunt maribus fœminisque communia mala,
 vt & illud quod profluuium in matulam vocat,
 quodque ob renūm iecinotis que antecedentem
 calorem accedit, nanque renes à venis & iecino
 re serum attrahentes, id in vesicam depellunt: ie-
 cur vero à ventriculo, & hic foris porum deside-
 rat. quare sitis illis oboritur. Tenues admodum,
 & albæ ac copiosæ vrinæ profluunt. nam cum fre-
 quenter & paulatim meitur, alterius effectus no-
 ra est, & tetentricis renūm facultatis imbecillita-
 tē potius indicat. Porro seminis profluuiū que
 ἀρροφοία dicitur, colisque totius intensio, ἀρρο-
 φοίος Græci appellant, & eius resolutio, pecu-
 liaria sunt marium vitia. & in seminis quidem
 profluvio, neque coles intendit, neque æger
 eadem qua sanus afficitur voluptate: sed perinde
 ac si superfluum quiddam excerneretur, sensu
 priuatur. Quod si morbus moram traxerit, ne-
 cessē est vt æger in colliquationem collabatur,
 ac pereat: quod pinguior humoris portio eiiciatur,
 ac vitalis spiritus nō patum vna effluat. Causa
 autem eius est, aut seminalium vasorum flux⁹
 facilis

facilitas, aut impotentia, aut quod ob enatam intemperiem semen continere nequeant, aut quod humor quispiam mordax ibi abundans stimulet.
~~πριαπικός~~ verò est permanens constansque collis extensio, sumpitque nomen à Priapo quopiam, apud Græcos pro deo habito, qui quod esset incōtinentissimus, in tabulis arrecto pene depingebatur. Corripit autem hic affectus cum calidus erastusque spiritus in coleni decumbit, qui ubi non facile egredi permittitur, penem vi extendit. Hi exiguum vel nihil seminis ejaculatur, sentiunt tamē, & spiritus vna excludatur. & leuati quidē ægri ita quadantenus videntur, verū de nuò eodem malo corripiuntur, donec intensio-
 nis causa fuerit sublata. Coles resoluitur, aut & nerui illius aliqua intemperie debilitentur, aut & spiritus eo cōfluens deficiat, vel meatus eius obstruantur, dissecenturve. Sunt præterea & quæ
 marium morbi, intestinorū aut omenti in scrotum prouolutio, ut & aqua quæ ibidem colligitur, Græci ἀπροκέλωνται θηροχείλην, καὶ ὑδροκέλην, nostri intestinorum & omenti, & aqueum ramicem nominant. quorum deterrimus est intestinorum, minus malus omenti, & facillimus curatu est aqueus. Accidit autem tamex intestinorum, cùm discissō peritonæo intestina procedunt, atque ita in serotum deuoluuntur: idque si quis ex alto se præcipitem dederit, aut obnixius saltauerit, aut contenta magis voce proclamauerit, aut pondus aliquod à terra attollere conatus

fuerit, vel concitatus cucurterit, aut eiusmodi
quædam priores notæ morbum patefaciunt. Ea-
dem quoque de caussa om̄etum prolabitur, cùm
laxato peritonēo deorsum proruit. A queus de-
nique ramex, nihil aliud est, nisi humores quidā
lenti crassique, qui in tunicā quam à putaminis
ut videtur forma ēlūptatē nominār, aut in scro-
tum procumbentes, ramicis imaginem exhibēt.
Atque hi sunt virorum peculiares affectus: verū
plures sunt sc̄eniarum morbi, quod vteri vitijs
objiciuntur. ac primum, perinde ac reliquæ om-
nes corporis partes, intemperiebus tentatur. nā
à quacūque id fiat caussa, incalescit, refrigeratur,
exiccatur, & humectatur. Præterea venæ matri-
cis ampliores redduntur, q̄ purgationes vel sup-
primātur, vel immodicē profluant. Supprimun-
tur autē, cum meatus obstruūtur, vel præcludun-
tur, ac cōniuent: quinetiam cùm vterus in latus
torquetur, aut immodicus medicamentorum co-
hibētum usus præcessit, aut sanguis aliò fluxum
auertit: insuper, & in longis morbis, & inedijs,
ac pluribus exercitijs, atque etiam ob inflam-
mationis lentorem idem euenit. conniuet por-
rò præcluditurque vterus, cùm nimia siccitate
squaler. Cæterū copiosiores purgationes erū-
pere solent, ob sanguinis copiam, aut medica-
mentorum venarum ora referantium usum, vel
quod familiares consuetaque alia excretiones
inhibēt, aut mordaces humores stimulant, vel
solitæ excitationes cessant. Anticipant autem

vel solito magis postponunt, cum uteruſ labo-
rat, aut eundem dierum numerum circuitus no-
obſeruant. & quæ immoderatius purgatur, plus-
culum tēporis purgatio accelerat: quæ vero mi-
nus, tardior est. Demum ſanguis menstruus auſ
ſyncerius emanaſt, aut bilioſis pituitoſisque qui-
busdam humorib⁹ admifcetur. Proinde in-
ſuppreſſionib⁹ poſt alterum iam elapſum men-
ſem pondus toti corpori oboſritur, quod renes,
ilia ac fœmora caputque coptimat. At vbi qua-
tuor menses præterierunt, ea omnia augentur,
aluvisque quinetia intumescit, & aquæ intercutis
ſpeciem præbet, & quinto ſextoq; mense magis
malū inualeſcit. Quod si quæ ſuppreſſa fuerūt p-
ruperint, omnia leuiora reddūtur mitioraq;: ſin-
minus, ſed cū alieno calore inueterauerint, ſup-
purabūt, & matrix aliqua iliorū parte in mucro-
nem fastigatur, atq; inde quæ affligebat quibus-
dam erumpūt, atq; vt plurimū vnā cum morbo
anima emittitur. Etenim facultas iam antea de-
bilitata, cumulatā euacuationē, & præcipuę faci-
liſq; ſenſus partis ſuppurationē, próptè perſerre
nequit. Hæ cibum fastidiunt, & febres errantes
ac exiguae, & inſtauiſ expirationis ſenſus ob-
orit, ſuperna graciliora fiunt, colorēſque ar-
quatis ſimiles redduntur, ac vrinæ rubent, & ma-
gis cōtentā, quippe quod in matrice ſuperfluuum
erat, in vesica ceu percolatur. Quæ vero immo-
deratius expurgātur, ijs primū ſtomachus exole-
uitur, & vnā cum ſanguine calor euaneſcat, de-

inde in malum habitum incident, & varia tum
colore, tum consistentia excernuntur. Hic quoque
qui rubet albūsque dicitur fluor, consistit, quo-
rum quisque exupcratēm in corpore humorē
indicat, ac interdum varia ac biliosa ex cernun-
tur. Quod si morbus longius progrederit, prin-
cipio graciles ac decolorē euadunt, dehinc restri-
gerato iam iecinore intumescunt. Quin & im-
moderatis vacuationib⁹ aqua inter cutem suc-
cedit, qđ prout apparet, simili⁹ ijs accident, tam
in familiarium egestionum retentionibus quam
vacuationib⁹ qua⁹ modum exceedū: et si variae
sint comitatiū symptomatum efficients cau-
ſæ. Præterea inflammatio, scirrus, erysipelas,
ictus, & abscessus, non secus quam alias partes,
verum quoque affligunt, ac tantum inter se dis-
sident, quantum sensu & principalitate pars dif-
fert. hæcque doloribus, & digitorum contactu,
atque ijs qua⁹ inde effluunt dignoscuntur. Verū
enim uero mola, qua⁹ ali⁹ est ab ijs quos recen-
suimus affectus, alia quoque ratione dignosci-
tur. est enim hic tumor quidam carneus, uterum
implens, ut plurimum quidem consistendi ini-
tium à semine minimè prolifico sumens: attamen
nonnunquam sua quoque natura, vulua eiusmo-
di vitiis implicatur. Augetur porrò perinde ac si
fœtus includeretur, & quod consuetus sanguis
ibi absumitur, nihil quicquā emanat. adhęc tem-
poris progressu incrementum tumörque ventri
accedit, & simpliciores deceptæ se uterum geret.

re arbitrantur, nam quòd vterus impletur, vanā quandam imaginem exhibet, ceu prægnans sit. Quapropter si fortè onere oppressus vterus disrumpitur, & mola prolabitur, ab errore simul ac affectu vindicantur: sī autem nouē menses prætergrediuntur, error quidem detegitur, verū à morbo non absoluuntur. At qui id digitorum cō tactu discernit, quippe os vteri non eo pacto quo prægnantibus affectum esse reperies, sed aut inflamatione aut scirrho tentari, aut in latus detorqueri. Ac motus qui adesse videtur, nunquā dum quiescunt sentitur, sed in quancunque partem quæ ita laborat inflectitur, in illam plenus quoque vterus corruit, quod sane in ijs quæ reue ragrauidæ sunt, haudquaquam contingit: sed & venter non est tactu leuis, ac laborantes implacidae sunt, & plurimum insuavitatis persentiantur. Cæterum vterus foras procidit ob renū icatum, & ex alto præcipitijs, aut quòd inter pariendum nimio nixu factum expellere conantur, aut cum musculi à quibus vterus depédet, diffinguntur, vel nerui laxantur. Atque hæc fœminatum vtero euenite videntur. Porro in conspicuis pudendi partibus aquosi ramicos innascuntur, cum crassi lentique humores eo decumbunt. Cæterum vterus stragulatur plerunque sterilibus, at tamen & viduis: & mali caussa est genitura mulieris, aut q̄ meatus seminalis præcluditur. Proinde hæc genitura, cum copia sua onerat, & temporis spatio, quem obtinebat calorem exhalat.

propermodum venenatam temperiem cōtrahit.
 Quare vbi ad excretionē motu cietur, & ea fru-
 stratur retro remeat, ac sursum repit, ac vter⁹ vnā
 cōuellit, & in viscera ingruit. Itaq, si rectā ad cor
 suo impetu fertur, & lethales suos vapores eo
 trāmittit, refrigerat id, ac respirationē pluribus
 horis intercipit, & pulsū spoliat aut eum deprā-
 uat sī autem ad iecut aut ventriculū aut lēnem
 prorepit, lōge moderatiora prioribus comitātur
 accidētia, pro partis principatum obtinentis ra-
 tione, ac eius cum corde vicinia. Quoniam ex
 ijs quę consensui peculiaria sunt, loca quoq; quę
 vterus impetu suo affecerit, deprehenduntur. Si
 quidem viscera ea attolluntur, ponderēque pre-
 muntur, ac homo ægrē spiritū ducit, sedātur au-
 tem hæc, si vterus deorsum deductus in pristinā
 suā sedē reuertitur, & murmurillus quispiā præ-
 cedit. Quinetiā in coxas, aut ilia, in podicem itē
 ac vesicam delabitur, quę pondere oppressa, ac à
 munijs suis præpedita, locum quem vterus occu-
 pat, innuūt, claudē enim inde efficiuntur, aluūl.
 que supprimitur: atque ob hunc nimirū vteri in-
 cessum vrina difficulter & guttam redditur.
 Eorum quodque lenitur, cum iam ad propria lo-
 ea vterus recessit. Habes de partibus genitalibus
 tractationem satis ijs quidē qui breues esse stu-
 dent, supērque explicatam.

DE SVDORIBVS ET EXAN-
 thematis, quę in cute efflorescent, Cap. 23.

C A E T E R V M quia supra de ijs qua^e exerce-
nuntur, quantum res postulat exposuimus, reli-
ctus est autem sermo de sudore, operę preciū fue-
rit eius quoq; meminisse, atque in eo præsentē
librum, vt pote iustum magnitudinem adeptum,
cōcludere. Itaque in nullis qui corpore bene va-
lent, sudorem vñquam prouincere conspicies,
sed si modicē quis exerceatur, aut rarefiat, aut co-
pia viui inferat, vel anni tēpus vrgeat, vt plurimū
tunc sudores prolixiuntur. Atque hi qui in sanis
etiānum profluunt, nihil peregrinum denuntiāt:
verū qui in febrentibus, aut qualicunq; parte
corporis onus sustinentibus, nōn unquam ema-
nant, materiae impetum cō vergere significant.
Porro omnis sudor bonus est, si coctio præce-
dit: sin minus, malus habendus. Frigidi & glutini-
nosi, quique toto corpore nō effunduntur, nec
turmatim & velut in grumū globati, sed exiguo-
rum milij granorum instar erumpunt, aut mor-
bum nō leuant, sed potius exacerbant: morbi lon-
gitudinem, partium dolores, obstrunctiones, co-
piam, cruditatē, atque interdum mortem conno-
tant. nam frigidi, cum acuta quidem febre, mor-
tem, cum mitiore verò, morbi longitudinem in-
dicant. Ad hęc glutinosi, cruditatem, humorū mi-
que lētorem, vt qui aliqua corporis parte tantū
effluunt, eam morbo vrgeri nunciant. Qui verò
specie milium referunt, meatuum angustiam, fa-
cultatisque expultricis inertiam ostendunt. At qui
morbū exacuit & exacerbat, haud mediocritē vi-

gentis humoris multitudinem notant. Et quemadmodum qui fluere prohibentur, plurimi non nocere consuetunt, sic si cumulatius eruperint, prius vites exoluunt, natuumque calorem digerunt & dissipant: deinde ubi creuerunt, syncopen adeo, & refrigerationem, ut ex ipsis utique pulsibus eorum cuius discere promptum est, inferunt, ac tenuiora quidem excrementa in sudores absumpta, ita cutē egrediuntur. verū crassiora, atq; idcirco difficile exitum inueniētia, videtur ibi in cute subsistere, & ita paulatim discutit. inde enim pruiginos, & scabiosi affectus, uenon multa variāque exanthemata & papulae exoriantur. Siquidem aliis veluti si ab vitica aut culicibus essent demorsi, in cute quædam effloreſcunt, quæ modo permanēt, modo reueſtuntur, ac crassit, aut copiam, aut expultricis fatalities imbecillitatem commonstrant. Nō nullis vero rubræ aut purpureæ, vel etiam nigritæ emergunt, quales ex pulicū cimicūmque mortisibus quotidie nobis apparent. atq; hæ haudquaquam prompte redeunt, ut pote quæ ex tenuiori paucioriq; materia enascantur. Cæterū ex rubris deteriores sunt purpureæ, & omnium pessimæ, nigritæ: quippe quæ mortem plerunque denunciant. Quod si fuerint commixtae, earum naturam ex abundante humore, atque alia naturali facultatum cōstitutione coniūcties. Aliquis & quales sudores, iapora, & nostris sudamina inde nuncupantur, et rumpunt, nec quicquā mali por-

tēdunt, sed ē materia ad cutē ruente gignuntur. Producit ea falsus & mordacis qualitatis particeps humor, ac pungunt sensumque vellicant & discuti desiderāt varios prutitus excitantia. Horum quædā, cum scalpūtur, sanguine manat: alia subcādūt vel leuiter pallidum humorē expuunt, vt indevigentem succum colligere liceat. quoniam ille falso pituita, hic verdilis flauæ, & primus, acrioris sanguinis potius nota esse videatur. Nonnulla demum in scabiosos affectus comigrant, & exulcerationes exanthematis succidunt. quippe ingentiores, qui que maiorem proritandi vim obtinent, quod crassior & quæ difficiilius meatus permeat earum sit materia, prutitus excitant. Atque hīc de sudoribus & exanthematis sermoni finis imponatur. Verūm quoniam austera iam spirat, & tempus est tibi abire: faxit Deus ut felix terra marique proficiscaris, nec aduersi quicquam contingat, & lætum nuncium referas. Nos vero quoniam in iustum mollem excrueit liber, hīc finem facere est æquum: atque ubi redieris (si quidem diuina benignitate superstites erimus) reliquum argumenti absolu-tum, in prēmium bene obitæ legationis, exoptati-que aduentus persoluemus. Quare in præsen-tia, aliò studium conuertamus: haudquaquam tam illos amicos imitantes, qui eos quibuscum amicitiā injerunt, præsentes tantum obseruār, & coram nībil nō promptè pollicentur: verūm si-mul atque continuas consuetudines necessitas

quædam diremit, statim amicitia scđera dissimulant violantque, & cius ius atque honestum è memoria deturbant. At nos perinde ac iam ante tua ære tibi obstricti, reliquum quoque pollicitationis conficiemus.

ACTVARI ZACHARIAE METHODI MEDENDI, Liber 2. Praefatio.

VONIAM, cùm felicibus auibus ad eam, ob quam mittebaris, legationem nauigaturus flâte austro è portu solueres, nondum promissis plenè satisfactum erat, nos quidē ab incepto destiteramus, q̄ eam tibi gratiā depositam vellemus, & aduentare iam vere, tuum è peregrinatione redditum avidè expectaremus. metuebā enim, vt verum fatear, ne quem tibi desponderam libellum, ad umbilicum perductus, clanculum nobis elabерetur, & secundus, siquid inde commodi utilitatīs accedere possit, eo perfrueretis. Nam cum amicus noster singularis, & patet sapientissimus, quique rerum sensiliū illecebris nō delinitur, ac philosophiæ dignitatem ex ratione virtutēq; viuens, cuetur, quātum ei qui ad intellectualem or-

M E T H. M E D E N D I, II. 53

natum excurrit, licet mihi, ter honorandum caput (intelligis, ni fallor, me de præstantissimo Iosepho loqui) efflagitaret, ut ei libellum, de viuendi formula spiritui animali accommodata, ederem: promptè libenterque parui, & quantū spoponderam satis dedi: si nullam aliam ob cauſam, vel ob eam saltē, ut nihil tergiuersatus id amicitia cōcederem. Verum cūm in ea tractatione, huius quoq; ad te libelli mētione mē fieri oportēret, ipſe que ut describeretur exigeret, haudquam eadē iam facilitate ei iſtūc cōcessi, q; tibi primum eam gratiā veluti recondere & ſepnerem. At tāc id quidem illi sum pollicitus, me vbi reuersus eſſes, & librum integrum & abſolutum à nobis accepisſes, illi quoque exemplar accommodaturum. Tribuit enim nobis plurimum, nescio qua de cauſa, num amicitia necessitudinique obtemperans, an quod in nobis aliquid ſe dignum inuenturum eſſe confidat: cupitque hūc quoque librum nostrā erga illum benevolentia non eſſe expertem: ſed & hunc præter iam diuulgatum habere contendit ac nititur, ut cūm ipſe amicitiam medicānque facultatē colat obſeruētque, hic noſtre qua illum cōpleteſtimur, inuolatā amicitia ſit monimētum. Proinde cūm tu ſuauissimus nobis amicus redieris, & nos, put polliciti ſumus, reliquū libri primo iam apponimus, & illi promiſſum exoluere cupimus, q; non minus illius amor, ut quām ocyſſimē poterit, edatur, perſuadeat. Atque ab amicitia ſyncera

absit omnis inuidia & liuor, cum intelligas q̄ quā
cuius librum trāsmiserimus, illi item aliquid gra-
tiae referemus. Sed quod ego de te qui p̄stā-
tioribus obtemperas, animo concipio, id ipse re-
ip̄la p̄q̄itas, quin potius te imprimis melioribus
cedere, ac app̄i mē virtutē philosophiamq; exco-
lere, testari possum: ut nihil mihi metuēdum sit,
ne tu, quem iam olim egregiè perspectum ha-
beo, alter atque ego, sentias. Ceterū hęc ioco
potius quām serio, vt nosti, huic loco inscriui:
quare iam tempus est, vt propositum argumen-
tum aggrediamur. Et quoniam in superiori libro
de temperamentis, & naturalibus facultatibus,
adhęc, de instrumentalium p̄cipuatūmq; par-
tium affectib⁹ quod cōgruū erat pertractauim⁹,
necnon de pulsibus, & vrisis & ceterisq; que
per excretiones rei sci conspiciuntur: reliquum
est vt in p̄senti de febribus atque morbis qui
summa corporis cute h̄arent, deinde qua curan-
di ratione ac via tollantur agamus. ita enim tra-
ditionis nexus optimè cohæbit. Ac qua ex
predicatarum p̄cipuatūm partium inflamma-
tione, aut intemperie quapiam supra modum au-
cta, febres succenduntur, cauſa omnis in illas est
conferenda, quod nimirum adeo exalſecerint,
vt ad cor vsque calorem transmiserint, atque id
circo febrem excitant. Nunc verò de vniuer-
salibus potius febribus loquendum est, vt omniū
cauſę discrimināque tibi innotescant.

METH. MEDENDI, II. 93
DE AGNITIONE FEBRIVM,
Caput I.

CVM ergo nihil aliud sit febris, nisi ob antecedentes caussas, externi caloris incremetum, multa variaque particularium febrium genera obtiuntur. aliae enim diariæ, Græcis εφημεριαις, has εωχοντες, Græci nominant: nonnullæ intermitentes, & aliquæ quod in habitum iam transferunt, έπηκτοι appellantur. Et diariæ quidem ex solo spiritu plus satis excalfacto: continuæ verò ex putribus quibusdam humoribus, ut hecticæ, quod in habitum cordis febrium vitium abicerit, committuntur. Harum omnium maximè moderatæ sunt quæ diariæ nominantur, quippe quæ è mediori quadam occasione enascuntur. quadam enim ex ambientis frigore aut calore: alia rursum ex ira, aut dolore, aut cura, quemadmodum nonnullæ ex cruditate, vel lassitudine, vel alio quopiam eiusmodi dignuntur. Vocantur autem diariæ, quæ uno fere die desinant. sunt tamē ipsarū quadam, quæ in quartum usque extenduntur. Atque haec oriuntur, cum corpus non est impurum. Quod si cacoymia quæpiam, aut alia incendio apta materia latuerit, ea ceu originem, diariæ calorē nacta, affectum in febrem quæ ex putredine conflat, commutabit, nec amplius iam ut dia-ria, sed ut febris ex putredine finietur. Neque id mirandum est, quando etiam diariæ nonnullæ

in hec ticas, vclut postea plurib^o docebimus, de labitur. Ac diarias febres facile discernes, faciliméque curabis: verùm quas putredo genuit, nō ita promptè, eas tamen procedente oratione dignoscere etiam disces. Proinde diariæ complures caussas habent evidentes, frigore nimirū, vel calore, aut dolore, iráve aut lassitudine, atque id genus reliquis antecedentibus. Vt in his ut plurimum non carent coctionis indicijs. Pulsus celeriter dilatatur, nec præ properat, intro mouentur: differunt tamen inter se, pro antecedentium caussatum discrimine, quarum principia si non ignoraueris, modos quoque quibus alterariconfuerunt iniecta manu dijudicare cōmodè poteris. adhac ergo in tolerando leuitas, solutionis in diariis celeritatem tibi ob oculos proponet. Ceterum febres quæ ex putredine fiunt, alia cōtinuæ & continentes, reliqua intermittentes vocantur, atque illarum quædam eundem scrupule tenorem, vigorēmque, ιστινής καὶ ακμαπηκτῆς πυρετοῦς Græci nuncupant, quod una eadēque sit febris visualiz ἵππιαστοι dicuntur, ut pote quæ vna cum febris robore usque ad solutionem progressiantur: nonnullæ ἀδιάκυαστοι nominantur, quarum usque dum desinunt vigor paulatim se remittit. Porro continentes (Græci, ut dixi εὐωχῆς) peculiari nomine appellamus, quæ ex sanguinis nimio fetuore accenduntur. Continuas vero, Græcis εὐωχῆς nominatas, eas potius dicimus quas humorum variotorum putredo cō-

METH. MEDENDI, II. 95

mittit. Ex intermittentibus autem aliæ quotidiæ, quædâ tertio, aliæ quarto quoque die reuer-tuntur: ut & nōnullæ tardius quinto aut septimo redire ferûtur. sunt quoq; quæ inordinatis accessionibus repetât, quas illijmânia; nos vagas atq; erroneas nominare solemus. Quæ singulis dieb^o accedunt, quotidianæ appellâtur, atque ex pituita quæ extra venas putruit, conflantur. In ijs vri-na circa initia cruda est, subcandida, aut pertur-bata: pulsusque contractionis velocitate, mate-riam quæ succeditur indicat. Horror ergo eas primùm prehendit, pulsusque inæqualitas ac te-nuitas: deinde succeditur febris, & decem & octo horis, aut paulo plus minûsve per accessio-nem occupat, nec vlo plerunque cū iudicio sen-sibili desistit. Quarum autem accessio tertio quo-que die accedit, ex ex flaua bile, quæ & ipsa ex-tra venas vagatur, consistunt. Hæ cum rigore vt plurimum inuadunt, dehinc febris vsque ad ho-ras ferè duodecim extenditur, licet nōnunquam plus minûsve perduret, pro humoris videlicet crassitie ac copia, & virtu agri robore, cutisque perspiratu facili. Nullæ hic in vrinis coctiones sub initia apparent, & colore flauæ rufæ' ve visun-tur, suntq; illæ calidores, quæ liberaliori tinctu-ra inficiuntur. Quædâ earum sudore desistunt, aliæ bilis flauæ vomitu, ac eius per aluum egestione, & sanguine è nare erumpente desinunt. Pulsus in haru inuasionib^o nō sentiuntur, ut in quotidiani, parui ac inæquales. Atqui quæ post quartum

exacerbantur, & quartanę nuncupantur, ex succo melancholico constituantur. In his extrema primum refregerantur: deinde ita febris viginti horas perdurat. Vrinx tenues sunt & albæ, quæ postea perturbentur, & pulsus, qualis in diarijs. Cæterū febris vnaquæque, ex anni tempore, loco: adhuc temperamento, viuendi ratione, etate, atque illis quæ singulos humores augere solent, discernitur. nam si quis ex his comitatiibꝫ. que symptomatis eas rite coniicit, exiguum, nisi fallor, aut nihil, quod ad exquisitam dignotionē pertinet, eum latebit. Atque hæ sunt simplicium intermittentium febrium nota. Verum ignorare non licet, nonnullas ipsarum aut sibiipsis, aut alijs permixtas, multa intermittentium febrium discriminare gignere. nam quæ tertio quoque die accedunt, duplicitæ, falsam quandam quotidianæ imaginem prebent, quod iam singulis diebus repetant. sed ab ijs qui rectè iudicare noverunt, ex accessionum specie, & comitantibus symptomatis arguuntur. nam qui rectum potest de simplici tertiana iudicium ferre, is facile duplē quoque discernet. Quix post quartum revertuntur, si duplicantur, duobus cōtinentibus diebus redeunt, vñq, intermittent. quēadmodum rufus, si forte fortuna quartana increuerit, triplex quæ ē simplici euaserit, quotidianarū more singulis diebus accessiones infert. Verum harū singulariæ, eum qui accurate simplicem dijudicare nō uit, siue duplices, siue triplices fiant, latere nō poterunt.

M E T H . M E D E N D I , II. 97

terūt. Quod si interdum quintanas, & sextanas, & septimanas, aliásque eiusmodi, & prēterea vagas nominari audiueris, ne has quidem, cū fieri nequeāt, nullas esse arbitrare. nam cūm quatuor in nobis humores reperiantur, ipsorum quisque vbi immutatus est, multas variásque succorum corruptorum species generat. quare pro corrupti quoque humoris quoquis dominio, etiam accessiones repetunt. Porro vagæ & errantes, è turgenti quidem materia nascuntur, sed quæ in ordinato atque alij nondum confecto alio accumulato cibo compescuntur simul & increscunt. Cæterūm quemadmodum duplicate secum febrium differentias constituebant: ita & cū inter se permiscentur, alia febrium genera oriuntur. nam quotidiana modo cum tertiana, modo cum quartana miscetur, adeo ut tres fiant inter se cōsistentes coniugationes, & unaquæque pro humoris in corpore redundantis natura, sibi peculiarem parit accessionē. Atque hæc ad febres interpellantes spectant: sed alia præterea est continuarum & interpellantium complicatio. nam nonnullæ ex ijs quæ continuis accessionibus vrgent, aut quotidie, quando videlicet pituita in venis corrupta computruit, aut post tertium, cū venè bilioso humore abundat, aut quarto quoq; die, cūm attabilaris humor in venis infestat, cūm prædictis intermittentibus complicate, alias febrium differentias constituunt. nam modo quæ quotidiana accessione continua est, cūm quoti-

diana intermitente, aliás cum ea quæ post tertium interpellat, quā etiam semiteriana, Græci
~~imperitum~~ priuatim appellat: & demum cum ea quæ quarto die intermitit, implicatur. Sic & cū ea quæ post tertium exacerbatur cōtinua, interdum quotidiana, aliquādo tertiana, nōnunquam quartana & intermitentes cōfiscantur eodem modo & cōtinua, quæ quarto quoque die accessiones obtinet, cum tribus his intermitentibus permiscetur. quarū si singulares simplicēsque agnoveris, in cōplicatis quoque discernēdis haudquam aberrabis. Sed quia interdū ~~καίνους~~ & ~~επιτάχεις~~, ac ~~λεπτέις~~ audire contingit, hanc etiā caussas & discrimina cognoscito. ~~καῦσης~~, quā nostri ardenter vocant, è bile nimis effruescente, est, quando & è sanguine ferido originem trahit, ac vehementissimo calore urget, & omnium facillime ad id quod res tulerit propenderet, quòd tantum ardorem natura non ferat. nam aut iudicijs caussas molestas abigit, aut in tanto alieni caloris impetu natura defatigat. ~~καύσης~~ vero sunt dictæ, quòd ~~επιτάχεις~~ ~~αλεπαινον~~, hoc est blandémenteque tepesciunt. non enim febrē vehementem accidunt. habent quidem horrorem cuiudentem, sed febris succedens horrore proportionē haudquam responderet. interdum utique simul, & calor & horror persentitur. frigidī & lenti succi modicè putres, hanc morbum faciunt. Denique ~~λεπτέις~~, satis magno horrore inuadit, verūt cuidens calor ei non succedit.

METH. MEDENDI, II. 99

velut ex ipso quoque nomine patere potest. nam
nam ~~nam~~ hoc est igne, quod est calore deficit.
nam oppidò quām frigidus succus summa cūte
innatās, in accessionum significationibus ab ex-
cretice facultate propellitur. quare horror co-
mitatur, verum calor nullus accedit, quod ne pu-
tredo quidem ei succo, qui satis agrè corrupti-
sua natura potest, aduenierit. Atque hæc sunt fe-
brium quæ intermittunt, & quæ secus, genera.
Supereft etiamnum aliud sebris genus, quod ~~in~~
~~in~~ nominant, omnium deterrium, quodque
propemodium curationem respuit. Vocat autem
~~en~~, quæ in habitum cordis recipientur. nam
cum affectio (ita nunc ~~di~~ interpretor) quædā
afficientis cum affecto sit familiaritas ac cōsuetu-
do, quæ haud difficulter cōmutari potest: & habi-
tus, quod est ~~en~~, sit cōstans & quæ agrè elui po-
test affectio. nō iniuria febres, quæ cor afficiunt,
eius calorem per affectionem immutasse dicen-
tur: quæ verò effecerunt, ut calorem in habi-
tum admitteret, ~~en~~ peritioribus appellati-
buntur. Gignuntur hæ aliquando quod dia-
rijs succedant, vbi nimirum vehementiori ira
exarsimus, vel mœtore curaque iugi intabesci-
mus. eas si quis principijs obstat, curare facil-
limum est. Verum quæ ob partium præcipuarū
inflammationes, & scirrhos, & tabem, ac reli-
qua magni momenti vitia committuntur, om-
nium sunt longè pessimæ, quod natura duobus
grauissimis malis reluctari, ppulsaréq; nequeat.

Nascuntur quoque haud segnius ex inueteratis malignisque febribus, cùm cor iam ob praeuentę facultatis exolutionem vitium excipit. Inter has deterioris sunt notæ, quas ἐκπνοή & μαργουάδη nominant Græci, in quibus vitalis vis emarcuit contabuítque, à quibus ægri ut euadant fieri nō posse putatur. Itaque in omnibus hecūcīs febribus calor in toto corpore succensus est, verū et si nunquam intermitat, cum tamen ferè æger minimè sentit. At verò ubi cibum assumpsit, aut excitatus alicui studio obnixius incumbit, se calidiorē fieri animaduertit, quod cùm nonnihil difficultius sustinuerit, denuò in pristinum statum redit. Pulsus ijs parui semper sunt & densi, atque ut plurimum duri. Vrinas reddunt quales in hecūcīs enumerauimus, proportione generi morbi excessuique respondentes. Quod si malū progressitur, oculi cauantur, collabuntur tempora, frons mirum in modum aret, palpebræ tardè attolluntur, oculi sordibus oppalentur, & rabe defluxionibúsque tentantur: & tandem in ipso hominum cœtu, aut alijs quibusdam vita muniis, non secus quām qui animo linquunt, emoriūtur. Porro illud quoque omnium postremum ignorari haud decet, quod ijs qui hecūca febre corripuntur, variè interdum ex quas putredo facit, implicantur. Verū signa cuiusque febrium species dirimuntur, quæ cùm iam antea sint explicata, frustra nunc iterum huic sermoni infererentur, yni que quod breuitas quam in hac tractatione so-

etiamur, hoc nō suadeat. Quare sermonem de febris hactenus satis sit produxisse: restat ut quæ necessaria superesse videntur, quantum compendium exigit, annexamus. Et quoniam complures morbi iudiciis finiuntur, consequens erit, ut postquam affectus qui alicuius momenti sunt, & febres recensuimus, de iudicijis quæ tuta sunt, & quæ non, deque in ijs iudicantium dierū potentia, differamus.

DE IUDICIORVM AGNITIONE, Caput 2.

IT A Q V E cùm iudicium, quam κρίσιν vocant, nihil aliud sit, nisi expellētis facultatis, quod infestantia explodat, excitatio iudicia quæ præcedēti coctioni succedunt, in indicibüsque diebus eueniunt, molestiarum remissionem ijs qui iudicantur adserunt: quæ verò secus, recidivam, aut difficiliorem tolerantiam, vel morbi longitudinem, vel quod omnium deterrium est, mortem inferunt. Iudicantur ergo ægri aut vomitu, vel alui egestionib⁹, aut vrinis, vel tinearum deiectionibus, aut sudorib⁹, aut sanguinis eruptiōnibus è naribus, aluo, hæmorrhoidibus, quemadmodum etiam ex vtero, velut foeminis vſuerit. Adhuc in nōnullis & abscessus sub ipsi auribus, ~~maran̄dæc~~ appellāt, & reliqui humorum decubitus, iudicij vim obtinuerūt. Sputa item quæ tussi redduntur, & somni nōunquam moderati, qui antea decrāt, cùm accesserunt, ægrum à languo-

ris impetu leviorunt. Ceterum non omnia omnibus sunt familiaria, sed pro argitudinis specie, & aetatis habitu, anni item tempestate, cōsuetudine, ac aetate oborioruntur. nam aliquibus vnu, aut duo, alijs plura quoque, sed omnia cōuenienter accidunt, ijs quidem quibus tutus salus promittitur. Quapropter, ne quemadmodum qui in tenebris degunt, temere haec proferre videamus, age distinctionis lumine, oratione diligamus, ac vigiliam de iudiciis loquamur, quo ijs quae cuique peculiaria sunt, & quae potius in sequitur affectio, cognitis, ita de complicatis quoque sententiā feras, facilisque tota tibi iudicij tractatio euadat. Igitur quae vomitu aut soluta alio iudicatur, pri mūm indicant, materiam quae febrini fecit, ad ipsas usque venas non pertigisse: sed in alio ac intestinis putrem accēdamque subsistere, & inde usque ad cor alienum calorem transmittere, qui temporis spatio sublimiora petens & homini negotium facessat, & naturalis vitalisque caloris facultatem, suo imperio turbet. Deinde hic onera, punctiones, & virgine magis alteratur. Verum simul atque quae in nobis est seruatrix facultas se emancipauerit, si quis iuris fuerit, & inculta coxerit, atque ex coctis iam conuenientia sibi sumplerit, quicquid superfluum inutilēque fuerit decorsum sursumq; pro vicinia ac materię momento & propensione, ceu ex perrecta protrudit. nam si antea coctionis nullę extiterint notę, vites aetatis potius non præpollere, nec eas materiam tur-

gentem superate posse existimabitur, quod quia
quasi defatigatos esse significet, longe pessimum
habetur, nisi mordens quæpiam qualitas ante op-
portunam coctionem irritans, ab infestatibus hu-
moribus vindicare nitatur. sed an sic iudicandus
sit prenosces, si afflentes humores ibi magis vi-
gere morbi genu, denūciabit: & si facile vomit,
aut aliud cæro promptè soluitur, neque aliorum
iudiciorum notæ, quas postea docebimus, ad-
sunt. Porro priuatim per vomitum iudicium ex-
pectatur, cum viscera veluti conuelli, & inferius
labrum moueri, ac vertigine corripi, & tenebri-
cosa quædā oculis obuolitare, & flava, pallidāq;
ac varia cerni videntur. hæc enim atque eiusmo
di alia, si antea apparuerint, iudicium per vomitū
portendunt: sic per aluum, onera ventris intesti-
norūmque murmura. item & punctiones intesti-
na permeantes nunciant iudicadum. Sanguinis
vero profluuij iudicia corripiunt primū, cùm
eiusmodi humor vigere cōspicitur, idque ex an-
ni tempore, & viuendi ratione, adhæc ætate, con-
suetudine, & demum ex ætri pulsibus, vrinaque
coiectamus. Ac cùm per narē fluxurus est, vi-
scera conuelli velut in vomitu diximus, viden-
tur, & splendorē oculis obuersantur. Et si dex-
trū viscus attollitur, nare dextra potius sanguis
fluer: si sinistrum, lœua. Per hæmorrhoidas au-
tem sanguis erumperet, si renes pondus sentiunt,
ipſaq; venatū ora inflamatione tentātur, & qua-
si titillata mordetur: maxime si iis æger assuetus

est, nec alia signa præcedunt, ac materia turger. Verum in meistruis purgationibus, tum ex limi libus, tum ex ipso dierū circuitu, quid expectandum sit, dignoscet. Sunt autem ijs subrubræ & rubræ, ac vcluti cruentæ sc̄re vrinæ, q̄ sanguis eō confluat, ac moderatè suo colore inficiat. Sudores verò succedunt, cùm quæ ex tertia coctione supersunt, abudat exuperantque. quare & in vrinis hīc antea conferta coctaque sedimenta, quæ sublimius ferantur, apparent: & vndosus est pulsus, ac si manum in sinum immisceris, inspexeris que, vaporosus quidā sensus occurret, quod videlicet id quod tenuius est prius diffletur. Vultum bonus color decorat, idq; potius si sanguis per nares profluxurus est: deinde, & in iudicijs quæ fiunt per sudores. Si tamen serosus in venis humor excesserit, ac putruerit, febrēisque inde excitarit, crassæ & turbatæ vt plurimū sunt vrinæ: sed cùm iam ad iudicium impetu fertut natura, tenues & copiose feruntur, atamen longe supra eius quod bibitur mensuram, atque hoc iudicium per urinas vocatur. At cùm crudus est humor & anni tempus obstar, ac propellens facultas id quod superfluum est protrudit, si affligenſ humor ad caput cōuertitur, & foras erumpit, sub auribus abscessus enascuntur, quos ~~mar-~~ vocati diximus: quin & erysipelata, atque in collo extuberationes, è bilioſis aliisve corruptis succis generantur. Sin humor deorsum delabitur, fiunt uocantur decubitus, Græci à-

noxiū humorā dicunt. quod si noxius humor intro
cōuertitur, abscessus, quos à *noxiū humorā* uocāt, oriū-
tur. qui sanè omnes alio rursus, vt cōcoquantur
excernatūrque, opus habēt iudicio. Atq; qui fo-
ras prodeūt, meliores sunt, facilūsq; ijs subueni-
tur: at qui intro recurrunt, peiores cùm, sint ma-
iori diligētia & fortuna prospera indigent. nam
nisi infernē per urinas aut aluum decedētes, aut,
vt in thorace quāritur, tussi educēti, disrumpan-
tur, sunt quidem tempore secundi, attamē prior-
ibus affectibus nōnunquam deteriores censem-
tur. Fit autem in his quoque iudicium, cum rumi
puntur, & sputa facile educuntur. Quin & som-
ni in phrenitide similibusque morbis, interdū ac-
cedentes, satis fuerunt, vt nō leue esse iudicium
existimatetur. Proinde in vnoquoque morbo
diligenter spectandum est, quis humor eum fa-
ciat, & quò vergat, & quod cuique iudicium sit
accōmodatius, arque ita demum de iudicijs con-
iecturā facere. alij enim sudoribus, alij aluo mol-
liendę sunt aptiores: alij sanguinis profluuiis ca-
piuntur, pro x̄tatis, anni, temporis, & viētus, con-
suetudinis item, & cæterorum quæ antē propo-
suimus ratione. Quod si humores fuerint com-
plicati, & hoc illucque suo impetu ruant, nō est
à ratione alienum, vt uaria quoque iudicia fiant,
quæ pro ingenij tui sagacitate, ex morbi specie
motuque coniectas, citra difficultatem asseque-
ris. Quocirca in omnibus ijs qui iudicādi sunt,
tria hęc antea sunt examināda, x̄gri uires, instru-

mētorum quæ humores continent coctio, & an ea quæ in iudiciis existunt, quantitatē qualitatēque humorum, qui vigere videntur, proportionē respondeant. nam cum vites defessa sunt, omnia peiora sunt reputanda. deinde si iudicia apparentia coctio non præcessit, impotentiam, ob quam natura euincere nequit, aut humorum copiam adesse, & ob id, atque eius generis alia malignus esse morb⁹ cœletur. Vnde aut dolores, aut animi deliquium, vel sensus priuatio, aut deliriū, vel corundem recidina, & in summa nihil nō deterrimum cōiectura est expectādum. Sed & hoc pessimum est, si alia aliorum loco, & quantitate minora feruntur. nā hēc & id genus alia sunt nocte deterioris. Itaque ad ægrum ingrediēti, prius q̄ alia, aut ipsum tāgas, ei⁹ forma tibi decubitus, que cōsiderandus est, adh̄ec respirandi facilitas, & an steriat, vel anxius sit, aut deliret, aut aliud pro alio respōdeat, vel tuisiat, nihilque effatu dignum reiiciat, vel aliud aliquid adsit, obseruan- dum, ante quām veleum, vel reliquos interrogaueris. Dehinc percōrandū est quid laborer, eaque omnia cum illis quæ tu prius quām ipse narret, collegeras conferre oportet. Posth̄ec con- trestanti pulsū vitale robur, & num ipse cum ijsquæ narrantur apparēntque cōsentiat, explo- randum. Præterea, si vrinç, aut excretiones, aut sputa adsunt, ea inspicere quoque decet: atque eorum coctionē, aut cruditatē, aliām ve quāpiam cōsistentiam vel malignitatem spectantē,

de dierum qui ab initio accubit^o elapsi sunt, numero sciscitari, & an aliqua extiterint iudicia querere. atque ita demum omnia simul comparantem, vietus rationem præscribere, & reliqua quæ ad dignotionem morbique prænotione spestant, pronunciare oportet. Nā si hac ratione ac via incesseris, parū aut nihil à vero & seculo aberrabis. Verū quo certius euidentiūsq; obuios morbos dignoscas, signa quæ malū bonūve, pmitrant, eorūmq; discrimina, quibus inter se maioris minorisque ratione dissidēt, annexam. Sic enim distincta tractatione, omnia facilia & procluia esse videbuntur.

D E S I G N I S , Cap.3.

D E C V B I T V S igitur omnium optimus est, aut in dextra, aut sinistra: alij, nisi ex consuetudine familiates fuerint, sunt deteriores. nam supinum cubare, imbecillitatem potius, & pronū, dolorem in ventre & intestinis, aut delirium notare putādum est. Membrorum verò iactatio, & anxietas, nisi iudicium expectetur, sunt priorib^o peiora. Delabi ad pedes, eosque citra multum calorem stragulis eductos proferre, deterius est: nam ægri imbecillitatem, viriūmq; exolutionem connotat. Adhac & ea quæ in vultu apparent inspectanda sunt, nam oculi caui, tempora collapsa, nāsus acutus, frons perquam arida, non recte audire, aut cernere, aurū fibræ contractæ, si oculi inuitio illachrymat, lingua egre voluitur,

& titubat, si mente est alienata, si sopor aut vigilia affligit, si oculi cruentati sunt & instabiles ac palpitant, aut eodem loco immobiles consistunt, & si connuentes palpebras non omnino committunt, sed alba apparent, neque id ob copiosorem alui fluxum contigit: si gemunt, cum tamen nullus dolor conspicuus sit, & si acutius & cum clangore loquuntur, & supercilium conuulsu[m] est aut laxum, & si hianti ore dormiunt, & dentibus strident, & præcordia in tumorē sublata & dura, quæ digitorum contrectationem nō facile ferant, habent. Hæc enim & eiusmodi alia, ægrotantibus pessima promittunt: potissimum sic alia, eo quod iudicium expedetur, aut ob proximum quempiam commissum errorem, qui interdum omnium eiusmodi prauorum signorum malitiam eleuat, nisi fuerit maximus, haudquam extiterint. Cæterum hæc quanvis sint mala, inter se tamen malignitate discrepant. Equum enim est, ut unum pessimum, multis minus malis plus possit: atque unum aut duo bona, multorum malorum vim infringant. Nouisti autem probè, quænam malorum collatione prava sint habenda. nam somnus moderatus, decubitus assuetus, pulsus moderatus, aut qui ad eum proxim⁹ accedit, neq; vllainæ qualitatē, aut duritiem, aut interceptionē, aliudve quippiā mali habet, & si quid à pluribus bonis euincitur: urinæ item cum concoctionis notis, & egestio similis, spiritusque facilitas præcipue in affectibus thoracis, & que ad

cerebrum pertinent, haud perpetram emota. hæc & huiusmodi, multum in ægris vitibus pollere solent. Quare cum antecedit coctio, & æger facile morbi impetum sustinet, ac detepente horror ingruit, & febris ingens, & delirium nōnumquam, ac animi deliquium, iactatioque, & æger varijs modis grauiter fert morbum, non est magnopere metuendum. non enim ea tam sunt malignitatis indicia, quām morbi paulo post iudicij aduenturi, quippe quod facultas infestantes humores pessum dedit, ijsque cōuenientem coctiōnem admolita est, quicquid inutile est secernit ac segregat. Quocirca sudore, & sanguinis profluvio, vomitu, & alui euacuatione, atq; eiusmodi aliis, natura non ita multo post ægro sanitatē restituet. Atq; hæc in perfectis iudiciis accidūt, quæ & in indicibus anteā significātur. nā si quid ipsa in prædictis iudiciis magni momenti est factura, id ante iudicij diem in indice prius quasi præludens nunciat. quare aut exigui sudores, aut sanguinis è nare stillæ, aut patum cocti sputi educitur, atque aut pusillum, aut maius quippiam antè apparet: & nisi forte quod materia turget, aut ætri vites validæ sint, præcuntes significationes judicium antevertat, non aliter quām in aliis per contraria pedetentim id quod noxiū est, crebris iudiciorum circuitibus coquitur expellitūrq;. At quib⁹ natura ad affligen tium expulsionem non excitatur, multaque est grauantium humorum cruditas, & vitale torus

languet, quid nisi pessima opperiri oportet? cōplures nanque prauæ notæ comitâtur, & si quid forte in ea morbi constitutione excernitur, maior retinētis facultatis imbecillitas ac impotētia sequitur: & quæ sic expelluntur, per quam crudæ, prauaque conspiciuntur. Quocirca cùm quæ sint coctionis & quæ cruditatis signa tibi sint perspecta, & quomodo facultas nostra naturalis cognoscatur: adhèc quæ sint prauæ, & quem minus, notæ: opus est ut ligillatim ea expendens, ita de euentu pronuncies. Atque in vetriculo, alio, & quæ illi adhærent intestinis laborantibus, primū quæ vomitu expelluntur, & quæ vêtre sedidunt, sunt spectanda: deinde & aliunde signa corradenda. In thoracis & pulmonis virtutis respirationem, & quæ sputo educuntur, eorumque cōctiones inspicere oportet: post huc, ex aliis quoque conjecturam facere. Sic quæ cerebrum tentant, cōsentientes partes, somni, & vigilia, si modum excesserint, sensus itē difficultas, isque abolutus, & si quid est aliud quod eius affectum prodat, denunciant. Eorum portò qui in venis viget humores, ex vrinis primæ accessuntur notæ. nā si primum ex familiaribus & propriis cuiusque patientis loci indicis iudicium feceris, atque ita ad cōsensus cum reliquis partibus accesseris: sed ante omnia vitalis tenoris modos, perinde ac si omnis affectus inde perficiatur, indequæ spes aut desperatio sumatur, tanquam à iudice quopiam qui de vitali robore, ceu vincente aut victo,

METH. MEDENDI, II.

sententiam ferat, spectaueris: parum aut nihil eorum quæ ad virginium affectionum, quem finem exitumque sint habiture, prænitionem dignotionemve attinet, te præteribit. Proinde quoniam tractationem de iudiciis sequitur de diebus iudicatoris, age etiam de iis brevibus, quod necessarium est agamus: quo ne in hac quidē parte institutum claudicet.

DE DIERVM IVDICATORIO- rum dignotione, Cap.4.

Q VOD igitur certis statisque quibusdam diebus, iudicia, neque ijsdem omnia fieri solant: deinde, quod non aquis omnes dies iudicatorij viribus polleant, nemini non, quod ita sensus quotidie doceat, est perspicuum: verum quibus de caassis, ita fiat, nunc explicabimus, iis maximè rationibus inducti, quæ de mutuis corporum cœlestium cum aëstris cōuenientiis, ac consensibus feruntur, quodque naturalibus suis perpetuisque lationibus, ac suis inter se mutuo configurationibus, atque iis quæ cuique sunt peculiaria, plurimum aërem huc terrā ambientem, & corpora eum incolentia afficiant, ac alternant, iuxta eas rationes, quibus à primordio rerū opifex ratio hęc concinnauit. aliud enim alio magis, ac variis mutationibus alterare solet. omnia tamē, cum diuinæ sint prouidentiæ instruēta, pro sua sibi insita facultate alterat atq; euariant, & iuxta rationes quas iis semel largitus est

Deus, cuncta nostra corpora contemperant cō-
mutantque. Ceterū suas in nos actiones, quæ
quidem sensibus patent, evidenter sol & lu-
na exercent. Siquidem sol anni tempora, quæq;
in iis occurunt omnia effingit. nūc enim frigo-
ris fit cauſa, & nostra corpora condensat: quare
imbræ, & niuem, & reliqua quæ in aëre gignun-
tur, cogere videtur: atque idcirco in animalibus
& plantis naturalis prolificusque calor interna
petit, quo oscula claudantur, & interni succi cō-
ficiātur, ac paulo post ad nutrictionem idoneos
reddat. Modo ad nos reuertens, coactum in aë-
re gelu diffundit, & meatus antea frigore obsti-
patos referans, plantarum germina pullulare fa-
cit, atque ad se concretum humorem, qui antea
ob viuifici caloris in intima recessum, germina-
tionem impedit, attrahit. Quin & nostrum
omnem in imo sibi familiari cognatōque delite-
scēt loco calorem, ad cutem prolicit: atque
ob huiusmodi cius impetum, ex insidētē etiam
num materia, multa variāque circa totius corpo-
ris summam cutem iam efflorescunt. quippe ex-
anthemata papulæque, ac sudamina, atque adeo
sudores soliti erumpunt. Vbi verò solis æstus
iam vehementius vrget, succi nostri præ feruō-
te bulliunt, omniāq; iam enumerata inualescunt,
ad hæc squalor stagnantis hujus aëris humorē
exhaustit, fructus fugaces, & æstiuī (ita iam à patr^s
interpretamur) tempestive maturantur, q; par-
tim superuacaneus humor maturitate coquatur,

partim

partim absumatur. At cum iam à nostra habitatione recedere, ac septentrionem petere incipit, squalida & etiamnum excalfacta nostra restant corpora: atque anni frigidore tempore remean te, australi que accedente, quod frigus increbat, meatus nostri occluduntur, calorisque reliquias, impetu quo foras ferebatur precepto, recidunt. Plantis quoque similia eueniunt: nam folia ob id defluunt, ceu aridæ euaserint, eo quod plurimum humoris sui evanuerit. quare in posterum, in se contrahuntur, & quod ex facultate naturali reliquum est, iterum reficiunt refocillantque ac exuscitant: atque alium rursus sibi terræ humorem reponunt, nouumque in sequentis anni operiuntur tempore. Porro iam pridem tum animalium, tuni plantarum essentia marcore contabuisset, nisi demitadas has anni tempestatum mutationes sol esset molitus. nunc vero cum alia aliis præparer & dispenser, rerum ortus interitusque opifici ceu instrumentum est effectus. Carterum nolo sigillatim eius actiones recensere, quandoquidem hoc nostrum iam non est institutum. est enim terra marisque eius facultate refertum: adeò sol in omnibus que mutantur corporibus, mirandum est opifici instrumentum. Adhac luna suis incrementis decrementisque tempestatum vicissitudines imitatur. nam à coitu usque dum dimidiata est, veris iepus representat: inde usque ad plenilunium, æstatis statum præse fert: hinc rursus cum dimidiata appetit, autumnum refert, ut ex-

tremia sua septimana, hycmis tempestatē exprimit. & quanuis ea omnium sensibus liquido non patent, non tamen hanc rationem euentunt. est enim vtique aliquod Lunæ robur, velut omnibus sensibus constat, ut solis vim instringere habetarēque queat, potissimum si luminaria aduersantia sibi anni tempora efficerint. At tamen in imbecillioribus atque ad patiendum aptioribus corporibus, in quibus exiguum accedens momentum plurimum pollet, quæ inde proficiuntur alteraciones promptius sensu percipiuntur. Atque hæc breui adeo temporis spatio significatum circulum, ζωδιακὸν appellant, perambulans (nam quatuor ferè dierum septimanæ, minus parte quapiam, à sua in eundem locum restituzione, dinumerantur) tempestates describit, & multa admiratione digna, in nostris his mutabilibusque corporibus suo circuitu afficiens excitat. Siquidem quodd̄ reliquis proprius ad terram accedat, & magnas in suis incrementis decremetisque sustineat mutationes, promptè nostra quoque corpora vñā mutatur. Verūm quomodo tum hæc, tum reliqua tam inerrātia quam errātia sidera, suis viribus & circuitibus apparitionib⁹sq; ac occultationibus ob naturales quasdam rationes, quas Opifex illis tribuit, in instabilitia fluxaque hæc corpora agat, id alium requirit locum, aliāmque postulat contemplationem, q̄ nō sit propositum hæc in præsentia oratione explicare. Quare cùm de diebus iudicatoriis ver-

M E T H . M E D E N D I , II .

ba facere ante*a* in animo haberemus, de ijs agamus, ab ipsis vtique lunæ circuitib^o arrepta ansa. Cūm itaq; lunæ corpus quatuor maximas accipiat mutationes, vt pote quas per septimanas singulas metiamur, deficiēte exigua quadā portione, & vnaquæq; septimana quadrāgulare latus cōplectatur, æquū est tum eiusmodi figuratiōne, tum numerū septenarium, qui in ea maximè dinumeratur, viribus quibusdā pollere. Siquidem solem quoque in hac cōfiguratione, temporum mutationes facere cernimus. Quapropter si tantum quadratus sidiū aspectus valet, & septem dies, exigua quadam portiuncula desiderata, in vno latere numerātur, numerum hunc septenarium plurimum in corporibus his mutationibus obnoxii par est ualere, potissimum si maximis quibusdam motibus liberentur, & velut in lance appendātur. tunc enim quæ illinc accedunt momenta, q̄ maximè immutare solent. Verūm quia in ijs quæ generantur, motu agitorum euētus qui nam futuri sint, vt plurimū in principio ignoram̄: sed ubi iam dimidium temporis pertransiſt, haud pauca euētus indicia antē protūpunt: (inuenimus quippe medieratē cum caussis euentuū aſſinitate quadā cōſentīre, vt eapropter multo ante*a* eorū quæ motu cientur euentus quadātenus pronunciētur, ac quasi prēconis uoce, p̄clamen-tur.) septimanarū medierates, pximè post septimanas uiribus pollebunt, interdū perfectē ac sua vi iudicātes, interdū subſecutura septimanarū

iudicia denunciantes. nō ita sancē iudicia per se-
ptimanas occurrūt, sed perfecta semper sunt, nisi
exigut quāpiam perfecti iudicij reliquias, qua-
libet de causa in proximum iudicatorium diem
seruētur. Quamobrem quartum primum aut iu-
dicare, aut in sequentis septimiū indicem esse: de-
inde post eum, septimum perfecte iudicare asse-
rimus. atque ita vndecimum, & post eum deci-
mum quartum: adhęc decimum septimum, atque
inde vigesimum: & post eum vigesimumquat-
tum: postremum vero septimum & vigesimum
esse dicimus, quarto septimum semper excipien-
te. Verū quia & tu & alij quidā ambigere pos-
sent, quomodo primas septimanas & quaternio-
nes diebus integris, reliquias vero imperfectis di-
numeramus, hoc quoque non ab te dissoluemus,
nē cui incōsideratius dies iudicatorios recensere
videamur. Itaque quidē septimus, decimus quat-
tus, vigesimus, & vigesimus septimus, quotidianū
dicare deprehendantur, vel ex ipsis agris planè
discere licet. at q̄ nonnunquam vigesimus quo-
que primus iudicet, nec hoc quidem eos qui dili-
gentius animum adiuvant, laret, & causa in pro-
ximē antecedentem refertur. nam quia, veluti di-
ximus, septem ac viginti diebus & quadam diei
portione, tempus quo luna ad eum ex quo abiit
locum redit cōcluditur: paululum ei deest, vt in-
tegras perfectasque singulas septimanas numerari
possint. Quare cūm quatuor septimanis nume-
rūm partimur, in prima, quia parū est quod defi-

cit, nihil neque de quarto, neque de septimo demittur. atque in secunda, quanquam iam plus defest, quam in prima, minus tamen quam ut integer dies afferri possit, non secus quam primam eam dimetimur. At tertia septimana, quæ in vigesimum terminatur, manifestus jam sit defecitus, mutilatur: & non amplius decimus octauus, sed qui precedit, eius quartus recensetur, quod principium habeat decimum quartum, quoniam eius quoque evidentior sit quam antecedentis defectus. Denique quia tertia septimana primi & vigesimi particularam quampliam sumit, idcirco ipse quoque fide aliquando iudicare creditur. Post has iudicat trigesimus primus, deinde trigesimus quartus, & postea quadragesimus, qui secundus est vicarius. nam iudicia periodica quæ à vigesimo usque ad quadragesimum sunt, qualia à primo in vigesimu. Atque acutorum morborum iudicia ad quadragesimum usque ut longissime porrigitur, post quem longi appellari incipiunt, nec amplius per septimanas, sed per vigesimanas & quadragesimanas iudicantur, nam post quadragesimum, sexagesimus, deinde octogesimus, postea certe ceterus vigesimus, deinceps centesimus octogesimus est iudicatorius. vel enim iij in cuiusque anni temporis mutationibus soluntur, vel cum locum mutar, aut quod postremum est, cum in oppositas tempestates decidant, vel cum ad idem, quo coeperunt, tempus redierunt. Qui hæc effugiant, in commutatione etatis. HH iij

dicantur. at qui eas quoque exuperat, medelam non admittunt, q̄ iam salus quæ à tempestatum tēporūmque mutatione agro promittebatur, sit desperata. Cæterū quia nonnullos dies qui interdum iudicant, supra dedita opera præteriuimus, ne in aliquo defecisse videamur, illorum etiam ratio reddenda est. Proinde tertius & quintus, adhuc sextus & nonus, præter prædictos iudicare conspiciuntur: tertius quidem & quintus, septimanæ per quadrangulare latus numeratae minime appropinquantes: ille quaternarij perfectè iudicantis facultate inferioris, & pri-
mum consentientis functiones ab humoribus vindicantes anticipans, hic excipiens, potestate uterque ob viciniā veluti arrogata iudicat. quare eiusmodi iudicia, quæ ut plurimū finis bonus comicitur, minime mala esse censemus. Quod si id fieri dixerimus, quia tertio etiam die lumen lunare iam illuminat, & intra quintum sexanguinare latus cōspicitur, quæ ut demonstratum fuit, vires non contemnendas obtinent, probabilius utique erit prædictos dies iudicare. sed qui eos insequitur sextus, omnium quos nouimus in iudicando pessimus est, quippe qui omnium potentissimum diem suo impetu præuertit. nam si quaterniones, quia cū septimanis affinitate quadam cōsentient, vim iudicandi habere diximus: profectò septimanæ erunt potentissimæ. Quare cū materia proruit ante iudiciū, quod in septimo cum vniuerso cognatione quadā consentit:

iure iudicia quæ in sextū incident, prava mali-
gnāq; erunt, neque perfectè iudicabūt. Proinde
in sexto semper aut morbi longitudo vel mors,
aut recidua succedit: atq; in ipsis iudicijs sensus
abolentur, & deliria, animiq; deliquia, nullumq;
nō deterriū symptomā oboritur. Porro inter-
dum quæ ita prava expectāda sunt, non secus q̄
ea quæ in septimo eueniunt, quartus prænūciat.
Nonus autē qui post eos iudicat, quia latus trian-
gulare seruat, ob id fidam potius in iudicando
vīm habere censembitur, q̄ ea figura a gro muta-
tionem adferre satis sufficientē valeat: atqui vīm
cōfigurationū callent, qui in mathematica scien-
tia versati sunt. Ceterū nō est mirandū, qua-
re plures reperiantur in prima septimana quām
in subsequentibus dies iudicantes, nam qui intra
hanc iudicātur, ijs ut plurimū humores turgent,
virē que validā sunt. ea verò quæ in vniuersum
ultra progrediuntur ab impetus vehemētia rece-
serunt. Porro morbi longē acutissimi, in quarto
aut quod proximum est, in septimo iudicantur:
qui simpliciter sūt acuti, in decimoquarto, vel vi-
gesimo: qui verò quadragesimū attingunt, prout
cum ijs qui postea iudicantur, cōseruntur, acuti
nominātur. Ceterū omnes hi euidentibus excre-
tionibus iudicātur, nā si ita nō soluuntur, denuo
repētū: ut & ij quorū iudicia in iudicātib⁹ dieb⁹
nō eueniunt. Verum cum quæ iudicantur, non
sunt ex ratione, nō est præpropere & præcipitan-
ter nutriendū: sed perfecti iudicij tēpus cōie-

etare oportet, atq; ita viuendi formulam euaria-
re. Iam qui intra vigesimum nō iudicare censem-
tur, sunt, primus, secūdus, octauus, decimus, duo-
decimus, decimus tertius, decimus quintus, deci-
mus sextus, decimus octauus, & decimus nonus.
hi enim aut penitus non iudicant, aut si quid iudi-
cate videntur, id non sua natura, sed à præcun-
tibus aut subsequentibus iudicatoriis obtinent, à
quibus cum momentum quodpiam accipient,
imperitioribus quādoque iudicare, cùm tamen
nunquam ex se iudicent, credunt. Sed de diebus
iudicati bus, prout brevibus persistenti potest, ha-
ctenus. Ceterū cum qui dierum vires obser-
uat, humorū quoque coctionem, & ægri virium
robur: adhęc symptomata comitātia assidentiā-
que, necnon morbi motionē, atque ex motio-
ne eius præsagia adaptare decet. nam si in primo
aut secundo coctionis nota existunt, cum acutè
mouetur morbus, & æger validus est, in quaito
morbi iudicium sperare oportet. Cūm vero non
admodum acutus est morbi motus, nec vires ce-
dunt, iudiciū in septimo adfore putandū. Quòd
si in tertio aut quarto coctionis indicia se pro-
dunt, cum validis viribus in septimo: cū medio-
cribus in undecimo, & decimoquarto iudicium
expectādum. Atque ita hęc animo tecum antea
volutans, & vietus modum invenies, & num è
eger euader, an vi morbi succumbet, non ignora-
bis. nam si singula ea probè discernere didiceris,
quod ex his omnibus cōficitur præsagium pat-

M E T H. M E D E N D I, II. 121

bit. Atque his satis, iis quidē qui breuitati studēt, & ex mediocribus maiora colligūt, iam explicatis, ita finis imponatur. Ceterū quoniam antea de intēnis vitiis, quibus nimirum instrumentales similarēsque partes detinentur, pertractauimus: atque sermo in summa extimāque cute desijt, cum sudoris ac quorundam exanthematum me minimus, superest, ut ceu aliam rursus ingressi viam, de reliquis, quæ videlicet summa corporis cute hærent, agamus, atque ita ipsam curandi viā rationēmque capessamus. Et quoniam iis quæ in corporis superficie enascuntur, morborum qui sensuum instrumenta vrgent, tractatio cohæret, (nihil enim antea de iis proposuimus, p. in hunc locum eos reseruaremus) ne illam quidem à nobis silentio ius fasve sit præteriri. Et vt caput omnibus corporis partibus incumbit atque eminer, ita & de iis quæ in eo gignuntur, & sub obturum cadunt, primū meminisse decet, nam de iis qui in interna eius parte, & præterea in reliquis membris latēt, ac postremò de affectionibus qui toti corpori communēs sunt, dicūm fuit antea.

D E A F F E C T I O N V M C V T I S
capitis agnitione, Caput 5.

C A P I T I S itaque vitia sunt, porrigo, caluitium, ophiasis, & alopecia: sed distant, quod ex diversis inter se caulsis oriuntur. Nam porrigo, sive quam *πηλέαν* Græci vocant, est præmū humoris qui sursum fertur, & per capitū cūtem

discutitur, soboles. Vitiū cuius facilē innorescit, caput enim scalpētibus squamulē & veluti furfures quidā tenues, vnde etiā nomen Græcis inuenit, decidunt. Vilius autē est eum resolui, quām intus coērceri. siquidem hoc obstar, quo minus materia in aliā partē vertatur: hoc facilē oculis aut dētibus vel autib⁹ aut locis aurū p̄ximis nō xam creat. Caluitum verò & glabrities, quā φαλάκρων nominat, evenit interdū tum ob humorem redundantē, tum ob siccitatem nimiam. Et enim ipse quoque nosti, neq; in paludibus, neq; in arenosis exatidīq; locis herbas enasci. Quare eius rei caussas etiā huic adapta: vel potius vnicā solutione, vtunque si cōtrouersum erit, dirime, igitur neque humida essentia plurimū excedens ea quā non ita multo post sunt generanda, producere & nutritre, neque inualescens terræ siccitas, ea quā increscere debent, augere potest: sed veraque opus est cōmoderata. siquidē humor alimentum, ijs quā nutriuntur, adhæret & apponit: siccitas verò cōstantiā soliditatē mque addit, ac ne ea quā aluntur prompte diffluant, efficit. sic hīc quoque, cum nimio humore pilorum radices madent, effluunt, q; siccitas, quā humorē cogat, desideretur, neque aliā succrescant. rursus vbi siccitas p̄zpollet, neque habent vnde prorumpentes alātur atgeanturque, neque cum excidunt, aliā enascuntur, quod vaporosus humor desit: vt taceam, quod ob siccitatem meatus subsident p̄zcludunturq;. Quod si alius humor

M E T H . M E D E N D I , II . xx

varius & corruptus fuerit, qui pilorum radice^s erodat, easque inæqualiter amputet, areas, quas ὄφιας, & ἀλοπίας Græci nuncupāt, efficit. Et vitium quidem ex re ipsa ὄφιας, iure ita vocatur, quod serpentis, quem ὄφη appellant, conuolutionum instar, per capitis cutem serpat: ἀλοπία vero nuncupatur, quod assidue vulpes ἀλοπίας Græce nominatæ, eo mali genere infestetur. Noxios porro humores, tum ex vniuersalibus continentib[us]que causis, tum vel maxime ex coloris, loci, vnde pili defluunt, specie colliges. Quin etiam interdum pili enascentes, pro humorum complicatorum commixtorūmque varietate, dissimiles variique sunt. Atque de his hactenus. Oriuntur præterea in capite vlcuscula quædam exigua, densa, & rubra, pusillis papillis adsimilia, à quib[us] sanies emanat tenuis. Et qui vocatur ἀχώρ, (nostræ manantia vlcera vocant.) tenuibus admodum foraminibus quæ sanie lentam euomant, cutem pertundit. Adhæc & quod vocatur *υγμός*, & hic & aliis locis existit, quod maioribus quibusdam foraminibus quæ melleum humorē contineant, constat. eo autem nomine appellatur, quod apicularum fauis sic simile. Dehinc à fieri similitudine σῦκα, nostri fucus nuncupant, eruptiones quasdam rotundas, vlcerosas, subduras, & rubentes, quas dolor comitatur, atq[ue] aliis quoque locis enascuntur. hæc ac eiusmodi alia ex crassis lentisq[ue] corruptis humoribus gigni aut in toto corpore, aut in solo

capite, pro exuberantium humorum loco, conspiciuntur. Et de his hactenus, iam de sensuum instrumentis loquendum.

DE AVRIVM AFFECTIBVS,
Caput 6.

Q VEM ADMODVM igitur auditus sit per nervum qui ad autem pertingit, sentiendi vi prædictum, au: isque cavitatem, ac aërem ei insitum: ita cum mediocres maioresve et lassiones experientur, surditas, auditus difficultas, sonitus, atque id genus reliqua oboriantur. Proinde qui primas affectuum caussas repetitie nouit, is eas quoque quæ succedunt facile inueniet. Communes ergo primisque morbi sunt, intempesies quæcunque, humorum quorumlibet affluxus, contumaciam diuisio, & ex obstinatione, aut præclusione, vel nervorum deferentium sectione, spirituum sentientium interceptio. Secundi vero post eos (qui non secus quam priores, aliis quoque sunt generales) sunt, inflammatio, abscessus, & obstruacio. Peculiares demum, ut dictum est, sunt surditas, gravis auditus, & sonitus. Et de communibus quidem ac generalibus priuatim verba faciemus: vernum surditas sit, vel cum ea cerebri pars, vnde nervi auditorij propagantur, vel ipse enatus nesus primario affectu, idque vel ob intemperiem quandam, vel humores confluentes, laborat. Sonitus vero & tinnitus, vel ex humoribus qui ibi colliguntur, & in spiritus soluuntur, vel spiritibus,

qui ex subiectis humoribus exhalant, oritur. Non nunquam etiam spiritus per quam tenues & exigui, ob sensus acrimoniā, auditum infestant. Atque qui inferne ascendunt, & plures pauciorēs que interdum expirentur, non eodem perpetuo modo affligunt. nam qui mordaces sunt cibis retunduntur: qui contrā cralsi, & caliginosi, si vitius ratione non sedantur, cum cibus in corpus diducitur, tum ipsi quoq; magis infesti sunt. Qui verò circa auditum coagmentatur, eodem ferè loco subsistunt: & leuiores grauiorēsque fiunt, pro ciborum, qui ingeruntur, natura ac proprietate. Ex his qui cralsiusculi caliginosique sunt, sonitus magis strepentes & bombis similes: qui autem tenuiores & acutiores, pungentes & acutos magis excitant. Omnes ex vniuersa, singulare corporis temperie, vietu & aetate, velut supra quoque docuimus, dijudicantur. At qui dolor cum sit omnibus corporis partibus ex a quo communis, non aequum est, vt huic de auditus affectibus sermoni inferatur. quare hoc sat crit monuisse, eo vehementius hoc loco validiusque excruciare, quo cerebro propior est, & nudos prompteque sentientes nerois obsidet. Cuius indicium est, quod æ gri, si dolor inualescit, contineri nequeant: & deliria ob cerebri cōsensum insequantur.

DE OCVLORVM VITIIS,

Caput 7.

ITEM oculi affectuum, easdem quas atrium, primas esse putato caussas. nam nerui à cerebro progredientes, spiritusque splendidus qui per eos deferrur, sunt primæ visus caussæ. ijde cum ex intēperie, aut obstruktione, vel cōtinui solutio laborant, quo minus, aut praeue videamus in caussa sūt. quinetiam cum ea parte cerebrum primario affectu tentatur. At qui quæ in visus instrumentis consistunt vitia, iam explicabimus. sunt autem, perturbatio, lippitudo, inflamatio, & defluxionis impetus, qui θηροεὶ Græcis dicitur. atque hæc cæteris videtur esse moderatiora: reliqua & peiora sunt, & longiori opus habent tempore, ut sanitas recipiatur. Est autem perturbatio, quā τέγχη vocant Græci, cum oculus ex cōpressione, aut attritu, aut mora in fumo, vel id genus alio offendente cōturbatus conspicitur. Lippitudo, quæ ὄφελμα vocatur, maius malum est. hæc vel ceu popularis morbus censemur, aut ob sensorij imbecillitatē, aut materiax impetuosiorem affluxum inuadit. quare vitium quoque cum iis qui leui de causa afficiuntur, quasi contagio communicari videtur, per quam tenuis acrisque fluxio est mali caussa. Oculi ijs fere conturbantur, & subcruenti apparent. inflammatio vero tum ob externum aliquem icluni, tum acrem fluxum occupat. differtque ab ea quam priuatim fluxionem, & Græci βάθαι nuncupant: quod fluxio, ex variis humoribus, inflammatio vero ex solis calidioribus nascatur. Oculi in-

flāmari, perpetuo sunt cruenti, & initio tenuem
 mordacēmq; lachrymā effundunt, deinde cum
 iam affectus cōcoqui cēpit, cogitur incrassatūr-
 que, & sordes copiosiores insidēt. Porro fluxio-
 nis tot sunt genera, quot sunt fluentes humores,
 eorūmque inter se complexus. nam aut solus san-
 guis, aut bilis, vel pituita, atque ex his vel acris,
 aut salsa, aut quāvis alia fluit. Aut fluxio ex va-
 riis complicatīsque humoribus oboritur, quo sit
 vt his cruenti, illis pallidi, & aliis alij sint oculi.
 & nonnullis plures, aliquibus pauciores eunt
 lachrymæ. & alij eas mordaces, alij frigidas ex-
 periuntur. & demum ea quā profluant, aliis
 crassiora, aliis tenuia sunt magis. Omnia por-
 ro hēc, aut capite alij cuiquam parti consentien-
 te, aut quōd hos affectus, ipsi tanquam oculi ex-
 cipient, exoriuntur. Turgentium autem hu-
 morum indicia, ex yniuerso habitu, anni tem-
 pore, viētu, & ætate petentur: tum nihilomi-
 nus ex comitantibus symptomatis, ac cau-
 sis consimilibus deprehendentur. Quare per
 omnia diiudicante methodo percurrens, si-
 gula optime dſicernes: ac vbi ex maioribus
 pluribūsque malum dignoueris, de eo pronun-
 ciabis. Atque hēc sunt principia, primāque
 oculorum vitia. Cæterum χρήσος nominatur,
 quando à vehementi inflammatione vtraque
 palpebra euertitur, vt vix oculus integri pos-
 sit: & album oculi nigro sublimius euadit,
 & nigri multā partem occupat. ἔποπαγμα vero

ex ictu ortum dicit, in hac venulæ quæ ad tunicam adnatam perrinent, rumpuntur, & cruentus inflamatùsque oculus cernitur. Porro tumores moliores οἱ ματα nominantur, & inflationes quæ εἰμι φυσικα vocantur: dissident, quod illi ex ictu fiant, & circa palpebras insident: inflationes vero à solo crasso spiritu in palpebris constantur, suntque tumores quidam molliusculi, quales οἱ ματα δέ Græci nuncupant. Distat & φωστελλα μία à ξηροφθελμίᾳ, illa à scabie, hęc ab ariditate nomen habet, nam scabiosa illa lippitudo, est pruriginosus palpebra sensus, quem salsa pituita, mordens ac pruritum inferens excitat. In ξηροφθελμίᾳ vero, quæ arida lippitudo nonnullis appellatur, oculus citra humoris effluxum, & grē & cum dolore mouetur. ἐξέπτωτο, quam euerstionē forte dixerimus, propter carnis excrescentiam, aut palpebrae non recte curatæ cicatricem fit. nam cum palpebrae affectæ extrema ad se conuellant, faciunt ut nō probè coalescant, nec committantur. αγκιλωτός (quam nostri quidam fistulam lacrymalium angulorum appellant) est abscessus quidam, qui inter maiorem oculi angulum & nasum rumpitur. sed prius quam distumpitur, αγκιλωτός nuncupatur. hic neglectus, postquam iam ruptus est, in fistulā dehincit, atque ad ipsum usq; os progreditur, difficiliusque curatur. A spiritu do, ita πάχωμα appello, est internæ palpebrarum regionis asperitas. Hanc, si increscit adeo ut incisuras quasdam habere videatur, οὐκέποτε à fici similitudine

militidine Græci, nostri quidam sicosam palpebram nominant. Quum verò inueterata fuerit, ut occalescat, callus, & Græce *πλος* dicitur. Ab ijs discrepat grando, quod *χαλαζων* vocant, quæ est humoris cuiusdam oiosi in palpebra collectio. Quod porro vocant hordeolum, & *κριθη* Græci, latere te non poterit, quia abscessus sit oblongus, in palpebræ cilio obueniens. Cæterum quod palpebræ pediculis infestetur, vel affectus qui pediculatio dicitur, & *πελαστις*, suo nomine indicat. hi illis qui oculorum acumine præstant, viuere mouerique conspiciuntur. Glabrities verò quam *μαδαρων* aut *μαλφωσι*, nominat, est palpebræ pilorum defluuium, ob humorēn quempiam partes omnes peruadentē, vel in toto corpore, aut in capite tantum, vel denique in solis oculis collectum. vnumquodque autem ex propriis insequentibus signis dignoscetur. A tu qui *πλαστις*, quæ est palpebrarum crassities calloſa, rubicūda, ex crassisculis & plus satis corruptis humoribus genita, interdum ciliorum pilos vitiat, qui tamen curato malo, denuo renascuntur. *πλαστις* (quam pilorum inuersionē nomines licet, aut vt alij, pilare malum) moleslus est affectus. nam nonnulli ciliorum pili, nō vt reliqui extra, sed intrò cōvertuntur, atque assidue oculum ferientes, ac idcirco turbantes, negotiū facessunt. sublati tamen euulsique, à molestia liberant. *Εγκαρδις* & *πονας*, duo sunt sibi inuicē aduersi, vnum condémne locum occupantes affectus. nā cūm

maioris ad nasum anguli caruncula supra iustum modum excreuit, vitium ἐκαργές cum vero imminuitur, & emarcet, ποιας nuncupatur. singulis propria curadi ratione subuenitur. Porro ex ulceribus oculi, quod in cornea tunica oritur, cauum, angustum, ac purum, βοθρός & fossula nominatur. quod autem latius est, sed minus altum, κίνημα, & cavitatem appellant. οὐρανὸς autem uocamus, quod in iridis circulo, aliquid etiam eius quod circuncirca ambigit, comprehendens, nascitur, sic ut in exteriore iridis parte, rubicundū, in interna vero album appareat. Inustio, ita διάκριψις nunc voco, ulcus torpidum, impurum, crufosumque est. quo expurgato, s̄ per numero oculi humores effluunt. quibus vero auxiliis erit his medendum, postea explicabitur. οὐρανὸς autem, est uerū tunica procidentia, qua erosa, rupta, correpta cornea tunicula contingit. hæc prout maior minorque cernitur, varia quoque nomina accipit, qua singula ab ea re cui similia fuerint, denominantur. nam si exigua adhuc fuerit, vt muscae capitulo sit similis, μυωτιφαλος: si plusculum succreuerit, vt vuax acinum referat, κιφύλημα, & nobis vuatio dicitur. At si plurimum prolabitur, vt ultra palpebras prosluisse videatur, μῆλος quod est malum, nominant. Quod si quid etiam ex eo callum duxerit, clavus & λάρης nuncupatur. Verum cornea aliquando purulenta cernitur, sedque nunc in alto, nunc in superficie, vt pus figura vnguem representet. hinc est,

quod malum quoque ὄνχα, hoc est vngue nominent . Cicatrices autem oculorū superficiarias, nōnulli οὐλαὶ tantum, hoc est cicatrices, alij ῥηφέντες, hoc est nubeculam & albuginem tenuem appellant . si altius descenderint, λαθρόπατα, id est albuginē crassas nuncupant . recipiunt suam quæque curationem . Oculorum præterea virtutis etiam πτερύγιον, quasi alulam dixeris, (plerique hoc vnguem appellant,) connumeratur . est autem nervosa adnata tunica eminentia, quæ ex angulo maiori orta, ad coronam usque pertinet . quod si pterygium supra modum augementatur, pupillam operit, & visionem intercipit . At verò carbunculi αἰδηπαίων dictæ, & cancri, deterrimi sunt oculorum affectus . quippe cornæ tunica καρκίνωμα, id est cancer, dolorem laborantibus infert, qui ad tempora usque extenditur, potissimum si ægri conmoqueantur . Quum co vitio detinentur, nihil appetunt, & ab acribus quibuscumque irritantur . malum ob vehementiam insanabile videtur, est tamen ei per ea quæ mitigatē facultatem obtinent, succurrentum . Porrò cum pupilla colore nihil evariat, sed multo quam naturæ competit, latior fit, interdum ægro visionem omnino præripit, interdum plurimum adimit, ut omnia quæ visui occurrant, maiora, cum tamen sint minora, esse uideantur . Vitium μυδρίας Græcis appellatur, atque ab humore superfluo excrementitious que eō cōfluente oritur . φτίσις autem, hoc est tabes

sive imminutio, pupille quoque malum est, cum angustior, ac obscurior, rugosiorque efficitur. ea que cernuntur, hic minora omnia apparent, accidit, quod præ siccitate magis densetur. Ceterum differt φάσις ab ἀργείᾳ, φάσις, angustiorum reddat pupillam, ἀργείᾳ vero humiliore, minorēisque totum efficiat oculum. Porro νυκταρνας ἐπίστρις, hoc est nuscitosus vernoſ appellant, qui interdiu cernunt, sed sole occiduo hebetius, noctu vero nihil vident. vitium gignitur extenuiorum humorum colluui, quam interdiu quidem luminis copia euincit, sed noctu visioni tenebras offundit. Iam γλαυκωα, & ιατρίχωα (illud glaucedinem, hoc suffusionem, si libet, dixeris.) quidā vnuin i. tēmque vitium esse dixerunt: alij qui rem accuratius expendunt, rectius inter se distinxerunt: & γλαυκα, glacialis humoris vitium, quum ab humiditate qualibet in glaucum colorem mutatur: ιατρίχωa vero, humoris cuiusdam affusionem, qui inter corneam tunicam & humorem glacialem concrevit, esse asserunt. varij autem sunt humorēs, variēque congelastere videntur: & eorum genera cōpluta curationem, sed glaucedines penitus nullam, admittunt. quippe quod glacialis essentia, ab alicna humiditate planè sit alterata. At αμενωας, quam obscurationem dixeris, est visionis impedimentum, cum contra manifestum oculi vitium, omnino nihil certetur: quemadmodum & αρθρωπία, quam hebetudinem, si placet, voces, est in videndo obscuri-

tas, quæ manifestam quidem habet caussam, sed oculis non deprehenditur. nam cum neque oculorum tunice, neque humores alterati apparent, vtique quòd ob spiritum visorium, qui aut exiguuus, aut prorsus non transmittitur, vitium existat, liquido cōstat. idque vel propter præcedentem præclusionem, aut nervi lumen deferentis obstruktionem, vel cerebri quoque ea parte contractam noxam. quæ omnia spiritus lationem sati inhibere queunt: ut oculi iam lucernis assimilates sint: iis qui cæteroqui plenæ & idoneæ sunt, sed lumine, quod illuminet, orbantur. Porrò s̄ & c̄louic, quam oculi distortionem quidam vocat, ærate prouectioribus quandoque ob muscularū oculos mouentium conuulsiam retractionem aduenit: maximè tamen infantibus accidit, nam cum perquam teneri sint, si à latere lucerna quæpiam accensa appenditur, aut lucis alioqui splendor irradiat, qui ad se oculos pertrahat, atq; hoc assidue fit, temporis progressu (q; mouentes musculi etiamnum tenelli sint,) oculus distortionis affectum contrahit, quòd alter muscularum cedat, & alter conuellatur, prout hunc aut illum pati contigerit. Verùni cūt; hoc pacto oculi nō distortur, sed ab ortu strabi nascuntur, id efformantis naturæ virtio adscribi debet. ex meo: verò, quam expressionē dicunt, familiare est oculo vitium, quod conserta etrassaque fluxio excitat, illūmque sua sede emover, ut exertus in posterum appareat, ei succurrēdum erit, prout pri-

uatim postea docebitur. Denique de *μυωπίᾳ* hoc dicendum subit, quod iij *μυωπας*, quos lusciosos Latini nomināt, dicuntur, quibus hoc à generatione datum est, ut quę cominus sunt, facile: quę verò erminis dissita sunt, haudquam uisu assē quantur. eiusmodi affectus ob spiritus innatam imbecillitatem emēdari nequit. nā cùm exiguus imbecillisque spiritus confluar, ad multum loci interuum pertingere non potest. Habet oculorum affectus, quantum quidem breuitatis studiosis licet, satis explicatos: & si quid desideretur cum abunde quę vitia infestare soleat, & qua ratione dignosci possint exposuerimus, ex ijs quoque id innescer.

DE OLFACTVS NARI V M- que affectibus, Caput 8.

O D O R A T V S communes cum alijs sensoriis sunt affectiones quę tum propter affectā eam cerebri partē, qua sentiens nervus exoritur, tum propter nervum, spiritū mque illac trāsmis- sum accidunt: peculiares verò, sunt polypus, & ὄζα. Polypus, est meatuum, qui à colatu *ὑποστρεψη*, quasi dixeris colatorios, vocātur obstruētio, propter carnis excrescentiam, quę ea parte ita inhāret, ut agre detrahi possit. enascuntur enim frequentes germinationes, quę instar polyporū, nali meatibus circum circa adfixæ adhāret: quibus inspiratio expiratioque prohibetur, & si quid supernè pituitæ aut mucci defluit, haud fa-

cilè obstante polypo delabi potest. ὅταν δέ τοι
nomine suo, quod à fetido odore sibi sumpsit,
se patefacit, sit cum putres, corruptique humo-
res, circa meatus colatorios coaceruatur, suum-
que vitium vicinis partibus impertinet, & con-
fluentes alios suo odore inficiunt. quippe omni
quidem tempore, sed præcipue in maximis ex-
pirationibus spiritum odoribus inde exhalanti-
bus infectum ægri odorantur. Præterea cum
muccosi humores eo ingruunt, nec facilè exēvit,
inspiratio quoque quandoque offenditur, nihil-
que notatu dignum egreditur. id vitium quoti-
die eboriti cōspicitur, licet vulgo imponat, per-
inde ac si polypus potius sit quam ozæna: poti-
simum si ex mediocri putredine humores odo-
rem contraxerint. Verum tu facile ex sympto-
matum discrimine utrumque discernes, quod in
polypo, humores non nisi temporis tractu co-
agmententur, nec facilè eluantur: in ozæna ve-
to, vel leuibus cedant remediis mediocrésque
omnino appareant. Sunt quibus sanguis, ob va-
sorum refectionē, hac profluere cōspicitur, qui
etiam communis aliis partibus est affectus, et si hoc
loco potissimum accedit. Verum de immoder-
ato omnis sanguinis fluxu, illic ubi curandi ra-
tionem instituemus, pertractabimus. Quare in-
de petenda erit, quibus immodicum sanguinis
profluum fisi debet: & nunc ad cætera pro-
grediendum est.

PRIMVM meminisse oportet eorum affectuum quibus facies tentatur. Sugillata ergo & liuores, illa *πτώμα*, hos *πλιόνια* appellant, ex istu quopiam iuxta oenlos accidunt, atque illa, vt quæ summae cuti insidet, facile digeruntur curanturque: hi verò qui altius descendunt, maiori tempore diligentiaque opus habent. Sunt autem afflitiones quedam sanguinis qui ictus violentia è vasis erumpit. Porro *ἰππεῖς* & lentigines, quas *ταρκίσ* appellat, sunt colores quidam, qui in facie diuersi à reliqua eius cute existunt, oriunturque ex humore qui summā cutem inficit. Ac humoris quidem speciem, colores ostendunt: non tamen necesse est, vt humor rādiū ibi vigeat, quan diu hec in facie cōspiciantur. Si quidem fieri interdum potest, vt humor qui ea genuit, evanescit: & ipsa veluti reliquia quædā haud leues, quæ probè discuti nequiverunt, etiam nūm ibi appa reant. At verò vari, (ioi, 904 Graci nominant) qui diuersi sunt à prædictis, tumores exigui quidam sunt & duri, qui vbi in suppurationem abierunt, evanescunt. vt plurimū ijs qui harbam nutriunt, quibūque consuetum est sanguinis è nate profluū, citrāque rationē id inhibetur, enascuntur. quineriam foeminis ferè, quæ aut uterum gerunt, aut rite purgare non sunt, obueriunt. Porro rugæ & nigredines, quæ faciei oboriantur, quod ad formam spectat, foeminis aliquid venu-

statim, maxime iuuenculis detrahere solent: verum aliud nihil nocumenti accedit. attamen vbi de curatione verba faciemus, aliquid de his quoque dicetur, ne earum quæ formæ ornatissimæ sedulò student, offenditam incutamus.

D E D I G N O T I O N E A F F E-

ctuum, qui os infestant, Cap. 10.

QVONIAM quæ os affligunt, sub obtutum quoque cadunt, de eius affectibus mentionem & quoniam etiam est hic fieri. Sunt igitur *παρελίς* & *ἐπονήσις*, gingivatum vitia: quorum *παρεπονήσις* gingivatum est abscessus, *ἐπονήσις* vero, inflamatio earundem, iuxta dentes molares, ceu nimia quædam carnis excrecētia eminens, quæ interduni febrium exiguarum est caussa. Vtraque facile remediis cedit. non enim ex caussis magni momenti gignitur. Dentium porrò affectus, tum ex nuda quapiam intemperie, tum ex humorib⁹ eō irruentibus, gignuntur. excitatur in dentibus non mediocres dolores, quod nerui effatu digni eorum alueolis inferantur. si frigida est quæ infestat intemperies, dolor moderatior, ceu dētium quidam stupor, comitatur, atque ab occurrentibus frigidis lāduntur. conijcies autem id ex reliquis notis, quæ ex temperamento nimirum, & ratéque anni item tempore, & vietu sumuntur. sin calida intemperies premit, maiores acutioresque sentiuntur dolores: ac particularium caussarum dignotio, ipsam afflagentem intemperiem pate-

faciet. Humiditas porro & siccitas, ipse quidem per se, parum aut nihil molestæ sunt, verum cum actius qualitatibus cōiuncte maximè vexat. Cæterū cum humores quidam in dentes procumbunt, pro eorum copia ac qualitate, symptomata quoque excitantur. nam calidiores, ad agendum efficaciores sunt dicēdi. qui verò quantitate corrupti, p̄o sui copia etiā ægritudinis tempus denunciāt. Quod si in dentiū radicibus firmantur, tum vehementiorem dolorem inferunt, tum è sua sede eos excutiunt: ut nonnunquā ceteris aliiores, & aliquando dimoueri quoq; sentiantur. Atq; hi digestis dissipatisque nocētibus humoribus sedantur. Ceterū qui in buccas, reliquāmque faciem transfunduntur, dolores mitiores faciunt, & tumores exurgētes, eorumque colores, tum quātitatem tum qualitatem decumbētis humoris patefaciēt. Quare hęc ita dijudicabis. Ille tamen non est ignorandum, q; cum eroden-tes quidam putrēsque humores, dentium essentiam inuaserint, eos cōstringunt ac erodunt. Atque de his haec tenuis. Linguā verò torquēt affectus, quorū alter in inferna eius parte, & præcipue pueris erumpit, rana, vel vt Gręci βάρβαρος dicitur: alter eius essentiam occupat, nec proprium obtinet nomen, sed magnitudine sua innotescit. siquidem ob ingruentem quempiam humorem nonnullis statim mirum in modum excrescit, & ægrę restituitur, neque suis munijs lingua promptè fungi potest: emendatur tamen, si oppor-

nis remedii subuenias. Quæ verò ex antecedente febri patitur, cum alio atque alio colore inficitur, & rupitur, squalètq; nec expeditè mouetur: ea sunt cōtinentiū febriū symptomata. Porro in palato, multa variaque erūpunt exāthemata, sed quæ proprio omni careant nomine. Tamen ulce-
ra, quæ cum locum infestant, & ἀφθεγμα peculiari-
ter Grēcis appellantur, infantibus maximè con-
tingunt, atque eorum quæ sunt subalba, cæteris
sunt moderationiora, deteriora verò, rubicunda, ut
qua nigra sunt, omnium deterrima habenda.
Atque hi affectus in oculorū obtutum ve-
niunt, & haud difficulter cernuntur, meliusque
curantur: at qui insequuntur, & difficilius ap-
parent, & tardiorem openi admittunt. Cæte-
rum & de gurgulionis vitiis hīc agendum. hic
cum varios sentiat defluxus, varias quoque for-
mas, variaque nomina, pro alia atque alia af-
fectus specie recipit. nam κυριος; & columella
appellatur, cùm ex fluxione aliqua leuiter in-
flammatus, æquali crassitudine visui occurrit.
στρους verò & vua, cum maior est fluxio, & infla-
matio ingentior, atque acino vuæ assimilatur.
Sic sanè etiam ἴψανθως, quam nescio an corri-
gationem ausim dicere, nominatur, cū gracilis
alioqui est, sed solito adeò sit longior, ut linguam
contingat. appellationem uero à corrigerum
similitudine obtinuit. Atq; his variis nominibus
dotatus fuit, quod varias quoque affectionum
species repreſenter. Huic gutturi faucibusque

inseruientes musculi adhucrēt, qui alia atque alia quoque experiuntur vita, vbi iis humores, maxi-
mēque calidores, qui ferē etiam inflammationē efficiunt, insident. Quare si interni guttu-
ris musculi inflammationē cōflictentur, affectus
συάγη Grēcis dicitur: sin externi, *αθεωάρχη*.
Sic cum interni faucium musculi inflammantur,
κυάρχη, cum externi earundem, *αθεωάρχη* vo-
catur, nomine *πνοή κυάρχη*, hoc est à canibus, qui
ei affectui plus exteris obnoxij sit, deducto. (La-
tini vnica anginē dictione, omnes eas species
exprimunt.) Qui ita laborant, nō nisi recta cer-
vix & cum difficultate spirant, tensionē inque
sentiant: adhac facies rubet, osque eorum rete-
ratum ut plurimum hiat, nec deglutire queunt,
ac si vim sibi fecerint, per nares quod deuoran-
dum erat recurrēs, eiicitur. Quod si eum locum
diutius inflammationē prehendit, hominem inter-
ficit: sin in vicinum pulmonē fluxio migrat,
pulmonia intermit. Siquidem ut duos maximos
pessimosque euadat morbos, longe omnium est
difficillimum, & bona fauē fortuna necesse est.
semel tamen nobis quidam mortem effugisse vi-
sus est, cum ceteri omnes perierint. Atque iij p̄
ceteris maximē seruātur, quorum collum in tu-
mores attollitur, aut exanthemata in eo oboviū-
tur. Ceterū affectuum os infestantium con-
tinuitas, sermonē nostrum ad eo inferiores de-
duxit, de quibus cū satis superiori libro fuerit
pertractatum, iam tempus est, ut ad reliquas ex-

ternas affectiones accedamus, ac de ijs quæ necessaria sunt doceamus. Quare de maximo ac deterrimo omnium eorum, qui in summa corporis cute existunt, primo loco dicendum, deinde de reliquis qui priuatim apparèt. ita enim recto ordine procedente oratione, legèribus quoque singula particulatim, magis erit ad manum.

DE RELIQVIS EXTERNIS
corporis affectibus, Caput II.

ITA QVE qui Græcis ἐλέφας, & nostris elephantia dicitur, totiusque corporis cancer est, vniuersam depascit carnem, ægrumque eò redigit, ut curationem non recipiat. Hic à nigra bile suum dicit cōstitutionis initium, quæ si ex sanguine corrupto, atque in melancholicum commutato fuerit genita, rubicundum minùsque malignum elephantem efficit: sin ex flava mutata melacholicus succus fuerit enatus, pessimum ac corrodentem, quique omnia ignis instar populetur, conspicies. Affectum, superciliorum metaque pilorum defluvia, antecedunt, & tumores in facie extuberates, oculique alio & alio colore notatur, ac vox exasperatur. uenę itē sub lingua turgide, & cum antea eiusmodi nō essent, nigrae efficiuntur. At temporis tractu, omnia ea increscent, & exanthemata quæpiam, quæ difficulter sanantur, existunt, à quibus postea humor erumpit. Omnem hic medicamentorum vim ac facultatem, tanquam nihil conferentem respuit.

Minus post elephantem mala est λέπρα, cui scabies, & huic impetigines succedunt. sed lepra altius descendit, & orbicularia exanthemata facit, & carnis quasdam colliquationes, ac λεπίσαις, hoc est squamulas remittit, vnde etiā nomen adeptum est. Non ita profunde scabies quae Ἀλεξανδρεῖς dicitur, penetrat, & variis figuris insignitur, nec furfuracea corpuscula reiicit. Lepram melâcholicus succus committit: sed scabiem varijs humores, eorumque variae miscellæ cōstituunt. Communis utriusque est cutis asperitas & pruritus. Si vero tenues acrēsque & seroſe humiditates aliis crassiotibus succis permiscentur, impetigines, quas Græci λεπρας nominant, suboriuntur, quæ celerime in scabiem ac lepram neglectæ cōmigrant. Ceterum reliquos pruritus, qui ob acriorem falsumve humorum, cutem vitiāt, ex ætate, temperamento, & victus ratione distingues. Proclivius iij quibus iuvenes, atque ætate vigentes affectiuntur, curantur: nam qui senibus adueniunt, difficulter remedia admittunt, quod neque valida medicamenta, quibus senes minime indigent, declinante iam facultate, prosint: nec fluxio proprie, propterea quod meatus iam duriores evaserunt, & conniveant præcludanturque, discutiantur. Porro ex omnibus, aut nihil dum scalpitur, aut humiditas quæpiam colore & consistentiâ varia, promanat. atque inde, haud secus quam ex prædictis, humorum dignoscere, prædominantem. Ceterum λεπρæ, quas vitiligines

quidam vocant, eandē ad ἡγούς rationē obtinent,
quam lepra ad scabiem, nam vitiliges ut plurimi-
mum altius descendunt, pilōsque inde eiusmodi
emittunt. At alphi in superficie harent, licet ipsi
quoque nonnunquam altius radices agentes pe-
nitius recedant, ut eo loco pili eandē coloris spe-
ciem referentes, existat. Periclitamus autem an
vitiligo altius peruadat, si modicē acu pertunda-
tur, ita ut ultra cutem non penetret, nam si san-
guis effluxerit, affectus est sanabilis: sin lacteus
humor prodierit, non est medicabilis, quod iam
caro, quam occupat aliam formā inducerit. Nō
nulli locum pannis asperis perflicant, ac si rube-
scere cōspexerint, bene sperant: sin eundem tūc
colorem retinet, animū ceu à curatione abhor-
reat, despōdent. Adhæc deteriores sunt, quo plu-
ra corporis loca obsederint: & diuturniori tem-
pore quam aliae, quæ eiusmodi non sunt, perdu-
rant. Porro alphi ut plurimū vitiliginib⁹ sunt na-
tura moderatores, ac medicamentis mediocri-
bus magis profligantur, at vbi tempus traxerint
ijsdem quibus vitiliges curantur, utpote quæ
iam harum vitium induerint. Præterea ex his
alij sunt albi, alij nigri, dominantēmque hu-
morem suo colore iudicant. Cæterum quæ
syphama Græcis dicuntur, specie nigris alphis si-
milia, quæ ab ictu & contusione quapiam origi-
nem ducunt, aliam postulant curationem. Quæ
vero priuatim papula, & Græcis *harduam* no-
minantur, à crassis humoribus cuti ut plurimum

impactis, ubi densa est summa cuticula conflan-
tur, siue eiusmodi humores in toto corpore, siue
in cure tantum redundant. quod ex affectus ve-
hementia, ex excretis, priorique vietu dijudica-
tur: ac pro discriminis ratione conueniens cui a-
tio accommodatur. *verrucā* uocat̄ sunt vlcu-
scula quæ spōte sua florū more erumpunt, pu-
stularum figura, subruba, quib⁹ disruptis sanies
suberuenta emanat. hæc noctu magis quam in-
terdiu infestant, unde etiam suum nomen acce-
perunt. *verruca* vero & *acrep̄s*, illam formi-
cam, hanc verrucā pēsilem nolli vocant, utra-
que cuīs est exigua extuberatio, callosa, & ma-
gna ex parte teres. sed formica latiori bali sedet,
& si quis constringerit, mordentis formicę sen-
sum inducit: verruca autem pēsiliis, angustiorem
obtinet basin, vt summę chordę similis pendere
videatur. *zāymor* est nerui collectio seu concre-
tio, ex iēti aut laſitudine proueniens, in mani-
bus pedib⁹que, quōd plures & conspicui nerui
eo inserantur, magisque quam alia partes exer-
ceantur, oritur potissimum. Atque hæc medio-
cria sunt, & mediocre cauſas habent, nihilque
aut parū offendunt dolēntve. Quix vero ex con-
fluente humore gignuntur, ac locos coarctant,
ea magis torquent, membrisque suam eripiunt
functionem. Verū quia multū sunt qui fluxio-
ne sua infestant humores, atque interdum com-
plicātur, age ſigillatim eorum quoque noxas do-
ceamus, vt ſingula discernere possis.

DE TV-

METH. MEDENDI, II. 145
DE TUMORIBVS PRAETER
naturam, & ulceribus, Caput 12.

ITAQVE cùm sanguis bonus crassitie
moderatus, in aliquá partem affatim influit, ibí-
que ob suam copiam impingitur, fit ea quæ pro-
pric φλεγμονή, & inflammatio nuncupatur: ac tu-
borem feruorémque cum quodam tumore in la-
borante parte procreat. Cùm verò bilis flava ita
partem afficit, enascitur quod ita appellatur ἐρυ-
θητικός, Latini ignem sacrum dixerunt. hoc non
ita rubrum est, vt prius, nihilo tamen minus in-
flamat, & subpallet. Quòd si iam dicti humo-
res permiscēntur & componuntur, affectus inde
cnatus cōposito quoque nomine effetur. Qua-
propter, si sanguis redundant, φλεγμονή ἐρυθητικό-
ς: sin bilis superat, ἐρυθητικός φλεγμονάδες nuncu-
patur. Potrò οἰδημα, nostri mollem & laxum tu-
morē appellant, tumor est albus, doloris expers,
ex pituita collectus: quemadmodum ἐμφύωμα,
hoc est inflatio, ex frigido crassiorique spiritu cō-
flatur: faciles rāgenti cognitu sunt. nam cedema-
ta, cùm neque ferueant, neque doleāt, nec colo-
re aliquo alterata varient, leui negocio cedūt: in-
flationes verò, quòd spiritus cutem intendat, re-
nituntur. hæ in tympania hydrope magis sunt
cōspicuæ. quippe abdomen in ea, quòd à crasso
spiritu cutis plurimum extendatur, tympani in
morem pulsatum resonat. At qui inflammationi-
bus plerisque, iis utique quæ non promptè sup-

KK

purantur, aliáve aliqua ratione discutiuntur, pro-
 cliue est ut in gangrenam & siderationem trans-
 eant. Appellamus autem *γάγρανη*, alicuius par-
 tis ob inflammationis qui conflatur, magnitu-
 dicem, mortificationem, non quia iam confirmata
 sit, sed quia etiamnum fiat, nam quum iam pars
 emortua est, sideratio & οφάελος Græcis, affect⁹
 nominatur, qui est gāgrāna terminus. Corripit
 hic affectus etiā ossa, cùm nimis caro ijs cir-
 cundata saniem generat, quæ ita ea imbuat, ut pu-
 tredinem contrahant. Atque huc adeò grauia
 mala, partes in quas illabuntur, coriumpunt. Cæ-
 terum bils quæ consistentia crassa est, & acerba,
 cutem ad subiectam usque carnem exulcerat, vo-
 catūque affectus *ἐρπης*. Si verò tenuis, & minus
 acris calidaque fuerit, exiguae pustulas in summa
 cute milio similes excitat, ob cāmque sinilitudinem
 Græcis *κυρχίας* *ἐρπης*, hoc est miliaris herpes
 nuncupatur, nonnulli hunc ex pituitæ admisio-
 ne fieri asserunt. Dicitus est autem *ἐρπης*, eo quod
 videatur *ἐρπης*, quod est serpere per cutem sum-
 mam, modo hanc eius partem, modo proximam
 occupans, quod semper priore laborante persa-
 nata, propinquæ eius vitium excipiat: non secus
 quam ignis, qui proxima quæque depascitur, v-
 bi ea quæ prius accensa erant, deficiente iam ido-
 nea materia, prius quoque extinguntur. Porro
 βυσσæ, & tuberculū sive φλυτα, ac φύλλων, quod pa-
 num quidam etiam vocat, glandularū sunt affec-
 tus. & tuberculum dicitur glandulæ inflam-

matio. *βουλών* verò, eiusdem est ad suppurationem properans inflammatio, & inflammatum siue phlegmonodes eius erysipelas, φυγεθλον vocatur. De furunculo autem, quem *σφήνα* appellant, hoc dicere licet, quod tumor sit abscessum referens, qui ex crassis humoribus ortus in carnosis potissimum partibus consistit: benignus quidem, si in cutem tantum coagmentatur: at malignus, quando altius actis radicibus, in superficiem erumpit. Dignosces id tum visu, tactu, locum circunquaque furunculum contrectas. Iam *πέρμυστη*, tuberculi genus esse aiunt, cui pustula nigra supra infraque adiaceat, qua rupta, ea quae subiacent abrasa apparent. hoc dissesto pus reportitur. Alij inquunt *πύρηση*, siue terebinthum esse eminentiam cutis, rotundam, melancholicam, terebinthi fructui adsimilem. Cæterum, si sanguis melancholicus magis euaserit, & feruens cuiquam parti incubuerit, *αιθραν*, hoc est carbunculi exoriri solent, quæ crustacea sunt vlcera, magnaque ex parte ab pustula ambustis non dissimili, & quandoque citra eam incipiunt. Pars initio omnino prurit, deinde vna interdum pustula, nonnunquam etiam plures milij instar exiguae erumpunt, quibus disruptis, crustaceum vlcus succedit, cuiusmodi carentibus ferramentis excitatur, cù crusta nunc cineritia, nūc colore nigra, itavt inferiori carni adhæreat, & serpens quodammodo ceu clavis affigatur. Caro circuposita

vehementer inflammati, nigraque colore efficitur, non secus quam biuumen pīxve resplendens. eiusmodi autem est bilis exquisitè atra, à qua qui generantur, nigri carbunculi appellantur. Verū qui catni tantum insident, breui spacio circūscribuntur: qui verò in membranis, aut nervis nascentur, longo tempore durant, & subiecta loca in affectionis consensu pertrahunt, adeò ut inflammatio quæ erysipelatis naturam sapiat, in ijs excitetur, non pauci ad suppurationem absunt, & plurimos etiam febres comitantur. Obortiuntur demū & ex populatim grassante causa quapiam carbunculi. Proinde ita eos dignoscet, & velut postea docebendis, curabis. Cancer potrò in pluribus corporis partibus oriri potest. siquidem in oculis, utero, atque aliis corporis particulis quampliū mis, & præcipue in fœminarum mammis prouenit: vt pote quæ natura laxæ sunt, & materia crassissimam facile excepit. ex nigra nanque bile cum effebuit, cancri contrahuntur, cui si actius quippiam, quodque corrondendi vim obtineat fuerit admistum, cancros cum ulceratione procreat. Colore hi antiores sunt, quam reliquæ inflammationes, minùsque calidi. venæ in ambitu implentur, & intenduntur instar pedum animalis cancri, vnde etiam nomen huic virtio inditum. Quidam verò, non hinc, sed nomine sortitum esse aiunt, quod argè à partibus, quas occupavit, cäcri in morem, auellatur. Hoc malum ob eiusmodi humorem non persanescit,

quòd neque repellit, neque discuti possit, neque totius corporis purgationibus cedat: sed mitiora semper medicamenta apposita negligat, & à vehementioribus iritetur. Inchoantes tamē, purgationibus quominus vterius progrediantur, impediri queunt, præcipue si humor affecto loco nondum fuerit impactus. nam dum adhuc oberrat, aliò deriuari potest. Cæterū cū caro à gravi aliquo corpore illapso contunditur, exilesque in ea venæ discinduntur, sanguis per subsultum, hoc est *άγαμίδην*, profunditur. qui cum subcute colligitur, *εκχυμος* appellatum, quasi excitationem dixeris, inducit. Hoc cute haudquam diuisa, ceu tumor tactui promptè cedens, & magna ex parte doloris expers, apparet. Ecchymomatis species sunt, *ιωσηλημα* quæ vocantur, adhèc, sanguinis ex ictu aliquo ad vagues prouersus. Ruptiones prorsus cū ecchymosi, aut in summa cute, aut in profundo proueniunt. Quare si statim vniuersum ecchymoma fuerit per halitum discussum, próptius caro disfidaens coalescit: sin vetustum evaserit, sordemque subtus aluerit, ruptio in posterum committi vniríque nequit. nam eti labia sibi mutuo committantur, tamen leuis quæpiam incidens occasio facile ea dirimit, vt spatiū inter ipsa medium alieno aduertitioque humore impleatur, & continuum quodammodo ecchymoma, primo ex sanguine conflato persimile, gignatur. Porro *αντρια*, quod conuulsu appellant, distractis di-

uulssque fibris quibusdam contingit: ex semel di-
uulse, conglutinari nequeunt: quare sola auxilio-
rum mitigatione, quoad dolor sopiaatur, opus ha-
bent. Iam exquisitus scirrus, tumor est præter
naturam, dutus & sensus expers. ab exquisito
recessit, qui mediocriter sentit. Atqui qui sensu
caret, iam sanari non potest. siquidem qui impo-
sita medicamenta non persentit, ecquæ nam in-
de auxilij spes expectari potest? quum qui sen-
tiunt, eatenus spem faciant, quatenus etiam sen-
sus sint participes. Oritur omnes è tenaci cra-
soque humore, ita induratis membris infixo, vt
agre euelli possit. Gignitur principio, non unq
sua sponte, cum eiusmodi aliquis humor, parti
cuipia impactus insederit: sœpe tamen medici ob-
incitiam eius auctores sunt, cum inflammationes
& erysipelata, præter modum refrigerauerint &
astrinxerint. Strumæ quas *χειρίδες* vocant, glan-
dulae sunt scirro induratae, quibus collu, axilla,
& inguina potissimum tentantur. Comuni scir-
rhorum curationi subisciuntur. Dictæ porrò
sunt *χειρίδες*, quod scrophix eo malo infestati so-
leant, ut fertur: vel quod prolificæ videantur.
ab unico quippe tumore, etiam alii quandoque
enascuntur. Quidam iis manuum operam ad-
moliuntur, veluti postea docebimus. non enim
nunc institutum est, curandi rationes, ijs quibus
vitia distinguuntur, inserere. At vero *σταύρωμα*,
& *ἀπέρωμα*, ac *μεγάκηλος*, suas sibi appellations
quodque sortitum est, ab humorum qui in tu-

METH. MEDENDI. II. 151

moribus continentur similitudine. est enim eorum quoddam *sian*, quod est sebo, aliud *mam*, id est melli, & tertium *azeg*, hoc est pulti adsimile. Vnumquodque autem ex re quam tactus intus contineri iudicat, deprehenditur, nam que crassior est, ea tactui quoq; magis obnittitur. Est preter huc quod *xneis* Graci, nostri fauum nominare solent, qui humor est in cure multis riuulis perforatus, & quibus melleus humor profluit, non menclaturamque ex similitudine reperit. Iam ex vlceribus (nam de his quoque postremo loco est agendum,) quædam sunt plana, quædam cava, alia in quib^o caro supra modum excrescit. nonnulla tenuem saniem effundunt. Rursus alia pus consistentia commoderatum obtinent: & quædam in ambitu nonnihil rubent, & leviter inflammantur, nonnulla laxiore tumorem habent. Alia autem carnem humidam mollemque valde, alia asperiorem potissimum circa labra gignunt. Denique alia certo loco impacta, nigrescere, emortuaque, & nonnulla vicinum quoque locum depascere visuntur. Plana & rubra, quæque proxime ad rubedinem accedunt, quod quæ succrescit caro reliquæ assimiletur, post paulò sanitatem pollicentur. Sin vero solidata caro est, & perquam humida, minime fidendum est, verum eam ut dicemus demere, eniti que ut probâ educamus oportet, quod etiâ in cauo vlcere faciendum, quemadmodù postea priuatum explicabimus. In quib^o caro nimis excrescit,

ea detrahi debet. Porro quæ tenuem saniē euomunt, cruditatem notant, & non nisi multo pōst tempore in pristinum statum restituenda. Quibus moderatum est & crassum pus, ea meliora sunt, maximē si nihil grauis odoris expirat. Quæ verò in ambitu rubent, aut membrum lassatum esse, aut ægrum calidioribus cibis vti, aut, quod postremum est, medicamentis plus satis calidis irritata esse denunciāt. Sic quæ laxo humore exurgunt, malo habitu corripiuntur. Dcmum nigrescunt, & emoriuntur, & depascūt, aut ob magnitudinem copiāmve, qua eo illapsa à facultate, ab alia quapiam ægritudine debilitata, cuinci nequit, quippe eos paulo pōst morituros iudicamus, si quod exiguum vlcus habent, atque id emotur. nam cum ea pars magis quam cætere laboret, sufficientem demonstrationē ad futuri euentus prænotionem præbet. Atque ita iam sermoni de vlceribus finem imponamus: librūmq; hunc, quod suum habeat magnitudinis modum, pro ea qua vls sumus breuitate, hic cōcludamus. Restat ut ad curandi rationem accedamus, ita nanque pollicitis vndique satisfaciemus. Quod si diligentius libellū excutiens, aliquid quod explicatum esse oportebat, desiderari cōpereris: id aut breuitatem sustulisse, aut ex ijs quæ propo suim^o, haud difficulter intelligi posse arbitrator. Interdum tamen, (fateor) quædam quæ doceri debebant, in obliuionis gurgite delirescūt: quod id nobis quotidie vls ueniat. Verū si quid præ-

M E T H. M E D E N D I, II. 153

termissum est, id mirum videri non debet: quin potius, qui adeo brevibus paucisque verbis, omnis propemodum morbi agnitionem caussasque simus complexi, id summopere est demirandum. Faxit iam Deus, ut tulibello vti fruique, & nos, quæ necessaria sunt, docere possimus.

¶ ACTVARII ZACHA-
RIAЕ METHODI MEDEN-
di, Liber tertius.

P R A E F A T I O .

V M omnis doctrina, ratioque docendi ad finem quempia, quem sibi proponit, contendat, ac finis, iis quæ præunt, facultate, dignitatéque prior esse videatur: haud iniuria, ratio viaque, quæ sigillatim curationem affectuum docet, potiorem dignitatis locum tenere céseri posset. Verum, quia ea rectè & methodicè vti non licet, nisi qui curare velit, quo pacto singuli affectus dignoscantur, exquisite nouerit, antea sc̄e in iis diuidicandis oportet exercere, atque ita ex methodo curationem instituere. Quare cùm in duobus superioribus libris vitiorum agnitionem, quibus & vniuersim & particulatum corpus afficitur, addita vnius-

cuiusque cauſa (non enim tractationem in multas portiunculas, minutis diſsecandā eſſe iudicauimus.) breuiter perſtrinximus: nunc curādi rationem tradere , prout tutiſimē & ſuccinctiſimē fieri poterit,in animo habemus : non ignari, quām diſtingua tractādi ratio ſuccinētē breuitati aduerſetur. nanq; illa prolixis verbis obitur, hæc vero multa quoque quæ neceſſaria ſunt, preſcin dit. Proinde, ſi quando q̄ polliciti ſumus, crimus prolixiores , id neceſſati cui piam, quæ ut tuta perſpicuāque ſit tractatio, longius ſermonē pro trahi cogit, tribuito. Sin cōtrā, aliquid deſiderari videbitur, id pollicitē breuitati adſcribito. Attamen methodus, quæ omnia pertrāſit, ſatis ſupér que ea quæ neceſſaria magis, atq; ad uſum aptio ra ſunt, ſuppeditare poterit . Ceterū quia in me dendi methodis, alia vniuersali oratione, alia ſigillatim morbis impertita, comprehenditur: at que eas quædam præcedunt, citra quæ curatio ri tē institui nequit, quæque multorum morborū præſidiis adaptantur : de ijs utique primū eſt pertraſandum, ac deinde reliqua addenda, ut à methodo, ordinēque ſermo orſus, nullam in hac commentatione pariat conuisionem . Quapropter, cum in morbis compluribus venam ſece mus, & in aliis glandibus ac clyſmatis utamur, cūmque rursus nonnulli purgationibus aut vomitibus ſudorēmve proliuentibus medicamen tis, alij cucurbitulis ſiccis, aut etiam cum ſcarificationibus, aliqui hirudinibus, ut alij arteriæ ſe

&ione, quidā item ijs quæ in nares induntur, & p^{ri}ma vocantur, aut rubificatibus aut dropacismis, vel balneis, aut frictionibus exercitiisve, aut aliis id genus opus habeant: si eorum usus, tempora, ac cōmoda sigillatim exposuerimus, fieri ut ijs cōmode atque opportune utatis. Proinde cum omnis propemodum hæc methodus in plenitudine & vacuatione, atq; alteratione versetur: vacuatione repletis, & repletione eorum quæ conuenientia sunt, vacuatis succurrimus: quomodo sanè alteratione, ea quæ aliqua intēperie infestant, sīdque siue refrigerantes & calefacentes, siue siccantes & humectantes, curamus. Ac de reliquis quidem postea loquemur, in præsentia verò de ijs quæ repletionem spectant, verba faciamus. Est autem nihil aliud repletio, siue πλήρωσις Græcè, nisi humorū, qui cauitatibus quibusdam cōtinetur, plenitudo multitudōq;. Atq; bilis, aut pītuita quæ pīa, cibūsve inconcoctus, in stomacho ventriculōque, πλευρας, hoc est plenitudinem efficiūt: in intestinis verò, tum illa iam dicta, tum stercorum abundantes fæces, sic in vesica, humor quispiā crudus, lotiūmque: in viscerum cauis, aduentitij corrupti humores exuberantes, sunt plenitudinis caussa: perinde atque in venoso genere, sanguis aut quātitate aut qualitate exceedens, offendit. Itaque de venæ sectione primū agendum: ac quibus, & quando, & qua corporis parte, eam moliri decet, docēdum, ut inde ad res liquas accedamus.

A C T V A R I I
DE VENAE SECTIONE,
Caput 1.

V E N A M ergo tundere oportet, in plenitudine, & calidiorum humorum putredine: in anni tempore, vere potissimum, secundo loco, autumno: in ætaribus, à pubescéibus usque ad declinationem: in habitibus calidioribus: in regionibus temperie commoderatis. in contratiis, vñq[ue] seccióne cœu aliena est fugienda. nam si sanguis vacuatur, cùm neque copia, neque humoris exupera caliditas, refrigeratio, cruditas, malusque habitus succedit. Aestate verò, periculum est de syncope, præcipue si regionis temperies calida viguerit, ægrique habitus in halitum promptè digeritur. At cùm frigus preualet, è sanguinis inanitione, corpus anni temporis par est consentire. Adhac, simul quoque dispiciendum est, an bene aut secus, æger sanguinis vacuationem toleret. Vena quoque secanda est, quibus consuetæ excretiones suppressæ fuerint, & aestate febrē expectant: ut contra à sanguinis missione superfedēdum, quibus familiares excretiones immodecē nimis ferūtur: quosque affectus sicciores afflidunt, & ventriculi os imbecillum est, aliusque liquidiora egerit. Quod si quando contraria in eodem concurrerint, & quædam eius administrationem suadeant, & alia dehortentur, quænam præpollent, est spectandum, atque illic opem ferentia admoliendum, ita tamen, ut ne

dehortantia quidem negligatur· sed illis quoque
in quantitate aliquid est indulgendum, ac securi-
tatis gratia gratificandum. nam in validioribus
ac magnis auxiliis, si aliquid de vacuatione remit-
titur, securitas et gro conciliatur. Porrò non ex-
dem perpetuo sunt tundenda venæ, sed pro infe-
statum vitiorum ratione, aliis aliæ: dum partim
reuellere, partim materiā deriuare, prout occa-
sionibusq; postulat, studemus. Ac reuulsione qui-
dem vtendū est, cùm multitudo infestans est ef-
fatu digna, pársq; cui affectus impédet, princeps
ac präcipua est. Deriuatione verò opus est quā-
do ex propinquo loco auferre non licet. Sic per
rectitudinē, quod Græci dicunt *καὶ ιξινόν*, vacuan-
dum, cùm calidiores humores in locum aliquem
antea fuerint impasti. Scire nanque licet non so-
lum cùm putus abundat sanguis, venam secandā
esse, verū etiam cum cæteri quoque humores
bilioſi ferociſive, aut eiusmodi alij vñā cum san-
guine, exuperauerint .nam illic, quia id quod in-
festat, vacuatur, sanguinis missio conferre viſa
fuit: hīc verò communī vacuationis ratione con-
ducit. Siquidem sanguinis detractio quamlibet
tam in venis quām toto corpore plenitudinē im-
minuere solet. Atque ita cōmodè vena secatur,
nisi aliud quippiam eius vsum impediat. Venas
porrò tūdimus, alias ob aliam affectam partem,
sed quoniā magna ex parte quæ cubitum prä-
tergrediuntur, incidimus, de iis primū, deinde
de reliquis agendum. Itaque quæ in cubito con-

spicitur, recta ab humero descendit, atque idciero humeralcm eam nominatunt: ibique discissa nonnihil descendit, quam medium nūcupamus. Sunt tamen quibus hanc cum humeraria connecti nō placet, sed ab alio principio produci videntur: alij humerariam ibi deficere opinantur. Post has, alia utraque humilior permeat, quā aliæ plures minorēsque excipiunt, sub ipsum iam cubitū perreptantes. Verūm quia non omnibus omnes eodem modo apparēt, sed aliquibus omnes, quibus nimirum venosum genus, iccūrque ante id naturali temperie ac efformatione, calidius sanīusque fuit conformatum: nonnullis autem, cōplures, quemadmodum alijs paucæ, vel ob naturalem quandam in prima efformatione errorem aut vasorum angustiam, vel quòd profundū magis petant, vel carnis copia occultentur, conspiciuntur, nos de ijs tanquam omnes obtutui occurràt, loquemur, tuum autem erit, loco, quo nō apparent propinqüores, siquando necessitas urget, secare. Proinde humeraria tundenda est (nā de hac primo loco tractandum, quòd ceteris sit sublimior) in ijs affectibus in quibus caput, aut in tota eius circumscriptione aut aliqua eius parte, puta oculo aut auribus laborat. Eam vero, quæ inde conspicuè detinuantur, in parotidibus & faciei, collique morbis secabis, quæ si non apparet, ad humerariam redibis: ut ad medium, & hāc (si media nō conspicitur,) in thoracis costatumque vitiis. His demum inferiorem secare opor-

METH. MEDENDI, III. 159

ter, cum ilia, renes, & partes genitales malè habent: quod reliquarum sit humillima. Ceterum in his venis cautè obseruādum est, ut in ipsis sectionem molaris: q̄ nō mediocria, si aberraueris, inde contingent mala. siquidem humerariae musculi caput subiicitur, quam nisi securè cautēque incideris, sed secans ferrum in musculū adegeris, dolores, inflammationēmque excitabis, ac aliquid membro inferes impedimentum. Iam ei quæ inde propagatur, neruus subditur: qui ne punatur metus est, si minus circuſpecta fiat sectio, Neruorum porrò puncturæ, velut antea quoque docuimus, conuulsionem, & si negliguntur, mortem inferunt. Quod si transuersi amputantur, membrum in quod inseruntur, motus sensusve vſu spoliatur. At tamen aliquando, si quando conuulsionem, aut ea etiam deterius quippiam homini metuimus, totius nerui præsectionem eligimus, satius esse rati, cum hominis vita, membra motum esse oblaſsum, quam si membrum in colume aſſeruare studeremus, mortem repentinam creare. Sub ea quæ has insequitur, arteria percurrit, quæ cum diuiditur, nihil leuius accedit periculum, ex sanguinis effreni profluvio, quod spiritus ei insitus, motusque præcludi vas ac conniuere non patientur, sed semper prætrumpant, osculumque referant, ut sanguis qui in arteria continetur, erumpat. Atque huic succurres, velut pōst de ea pertractantes docebimus: nunc autem ideo eius meminim⁹, quo

cautè qui ministrant, sectionem moliantur. Nō est tamen ignorandum, non eodem semper modo omnibus nervos arteriasque venis subiici, sed plurimis illa nonnihil ad latus declinant, licet cōpluribus vna permeent, venæque illis insideant. Et quoniam nonnunquam qui inconsideratus venam vulnerauit, sectio recta in neruum arteriamque fuit adacta, atque vna cū vena, illa quoque dissecuit, eam ob rem, te illius admonitum voluim⁹, quo ministri leuius, ac in superficie magis sectionem aggrediantur. Ita ergo cubiti venas incidens, ægris opem feres. Cæterum desinunt hæ in prona manus parte, & humeraria recta ad pollicem defertur, reliquæ vero ad partes carpi humiliores. Quare si humeraria in cubito non appetet, eam quæ est ad pollicem, secamus, quemadmodum in lienis iecinotisve affectibus, vbi opus est sanguinis vacuatione, eā quæ ad annularem digitum propagatur, atque ad minimū magis accedit, incidimus, atque ita laborati oportulamur. sic in anginosis & gurgulionis & glandularum linguis adhærentium inflammatione affectibus, eas quæ sunt sub lingua pertundimus, & quo loco male affecto propiores secuerimus, eo citius auxiliamur. Nonnulli in inueteratis denti morbis, quādo superiores ex æquo actis humoris affluxus infestat, venas intra labia & gingivias inciderunt, sectis item iis quæ sunt in magnō oculi angulo, mali imperum frégerunt. Ex dē faciei papulis, quas ēzæ S̄uara vocari dixim⁹, potissimum

potissimum in secundis operem ferunt. Ita & frontis secta vena in vetustis occipitis malis profuit. Sunt qui venas collis incident, verisimiliterque est eas iuuare, cum sanguis copiosior ad caput confluit, atque idcirco veluti inflammationem in cerebro concitat, aut sensus veluti detinet, ~~et~~ nominat: veruntamen plures eas deuitant, quod sanguinis fluxus aegre compesci inhiberique possit. attamen necessitas nihil non utile efficit, atque eas ob caussas, has quoque pertundimus. Porro in pedibus sanguinem mittimus, communique ratione, ut humores qui sursum ad partes praecipuas vergunt, retrahamus reuellamusque: verum priuatum in foeminiis quibus menses superimuntur, aut minus quam necesse est, purgantur, aut consimilis aliquis affectus sanguinis vacuationem urget, quare hic internas magis seccare conuenit, sed in coxendicis renunquamque dolore, quem sanguinis progignit copia, externas sequisse prestat. Quod si inflammatio quipiam genitalis partes occupat, in foeminiis iuxta ac mari bus, cum reuellere est animus, & ne humores ad affectas partes pertrahantur prospicere, utilius est cubito sanguinem ducimus: sed si temporis longinquitate humores iam sunt impacti, satius videbitur a pedibus sanguinem detrahere, nam dum adhuc oberrant humores, & incerta sede vagantur, reuellere melius est: at ubi iam sedem fixerunt, & loco cuiquam infixi haerent, ex propinquiori parte euacuare est utilius.

A C T V A R I I
DE ARTERIAE SECTIO-
NE, Caput 2.

P O R R O arteriam secare, interdum conserue videtur, verum plurimum negotij exhibet. Siquidem sanguinis fluxus qui ægertimè sisti possit, & arteria dilatationes quas *aïd piquant* Graeci nominant, hinc aboriri solent. siquidem cum arteria perpetuo motu agitetur motus sui perennitate, sectioni obduci cicatricem non patitur. Attamen cum longè tenuiorem, ac nihilominus calidum contineat sanguinem & spiritum, simul atque plurimum increuerit, calore tenuitatèque omnia peruadit, iamque morbosus affectus, caput præcipue, capitique proxima quæque ferit tentatque. nam ob non exiguos & leues usus plurimus copiosusque eò confluit, & flammeus igneusve factus, quod à copiosiore calore spiritus eius accendatur, venas acutissimè vibrat & concurrit ex quo vehementes capitis dentiumque dolores, & maxima lippitudines, & desuptionum ac destillationum magna pars generatur. Atque aliquando dolor tantum caput amplectitur, quandoque in parte aliqua firmatur. quare ubi doloris vicerit vehementia, menis est ne sanguinis eruptio cum creauerit. Proinde aut trâsuersim eas præscidimus, laqueis antea interceptas & fibulis euulgas: aut cauteriis cōtinuitatè diuidimus, idq; aut cædentiibus ferrariætis, aut medicamento quod adsimile vrædi vim obtineat.

Atq; si dētes ob eas quas paulo ante recēsumus
causas indoluerint, eas quæ sub aurē ferūtur, se-
camus, aut adurimus, & tactu prius sub auriculæ
fibrā pulsare deprehēdim⁹. Oculis vero male ha-
bētibus eas quæ in temporibus potissimum quæ
oculos adire vidētur: si quæ in toto capite dolo-
rem genuerunt, eas iuxta coronam supra muscu-
los tēporales adurim⁹, ne quem ex nervis motui
volūtatio inseruitib⁹ oblēdamus: & ad os vsq;
cauterium demittimus, vt omnes dissecemus: at-
que inde opem sentire xgrī videntur, quibus ca-
put dolet, vt & illi quorum oculos verusta destru-
xio infestavit. Cauterium p̄stat in omnibus, se-
ctionibus cauteria præferre, q̄ ita minor sanguini-
nis copia crumpat, nam cùm crusta non aliter q̄
vinculum ei incumbat, minor formido est ne
sanguis protuat: quippe quod tuin solummodo
metū incutiat, cum decidit. nā cum prius quādi-
arteria probè cicatrice coaluerit, crusta delabi-
tur, interdum sanguinis eruptionis fit causa, quā
prōptius reprimere licet, cum maior eius portio
cicatricem contraxit. At enim maiorū arteriarū
sectiones vſtionēsve sunt fugiendæ, vt pote quæ
difficillimē coēcentur. Atque eo tempore, à co-
pia cibi potuſque, præcipue calidioris, à vocife-
rationibus, item venere, omnique vehementiori
motu est abstinentiū. nā quauis leui ex occasio-
ne arteriæ disruptur, metuſq; est ne quādog-
earū fluxus fisti nequeant. Itaque hēc, si recte vi-
etus instituitur, cōserunt plurimum: sin xger aut

medicus in aliquo, quod factum oportuit, deliquerit, priori dolore nonnunquam deterius periculum creatur. sed de arteiis hactenus.

DE HIRUDINVM ET SCA-
rificationis vsl, Caput 3.

ADM O V E M V S hitudines eo loco cui sanguinem corruptum putemque subesse putamus. hec natque eam partem cui applicitae fuerint, mortu inuidentes, moderatius sanguinem qui est in ambitu, cucurbitularu instat exugunt. Sunt tamen continua aqua dulci alleuadæ. nam cum assidue in cœno limo que degat, planè sunt impuræ: & cum nondum in aqua dulci sunt versatae, imbecillius lentiusque sua obeunt munera. Demittimus autem eas per fistulas ex quavis materia confectionis, aut arundinem, ad loca, quæ accuratius obseruamus, nec vicinas partes attingi volumus. Desinunt porro sugere, aut saturæ, aut sale adhibito. In affectibus cutaneis qui superficiatijs maximè sunt, satis sanguinis profluere sennimus, si ex alto id quod noxiu est attrahere per mortus cupimus, cucurbitulas affigim⁹. Utimur iis in vetustis papulis, & humoribus calidiorib⁹ alicui loco impactis, aut aliunde confluentibus, vel ex ietu quopiam collectis. Eas propemodum cuilibet corporis parti injicimus, & si opportune adhibentur, ergi levatur, nam cum cucurbitulam figere, aut venam secare, aut scalpello cutem incidere nō licet, hec impositæ proslunt. quip-

pe in omnibus membris applicatur, in quavis capitis parte, & facie, renibus item, & ipso interdū intestino recto, cum iam pridem ora venarū furent occæcata, atque eapropter negocium facescant. Cæterum in quibus hirudinibus uti non licet, vel quod æger recusat, aut quod locus eiusmodi animalia non educet, vel quod anni tempus non patiatur: ijs scarificationes substituimus, quæ multò quidem moderatius q̄ hirudines vacuant, attramen eas quoque opitulari putandum est. Venuntanien non omnibus ea loca, quibus hirudines admoueri posse, diximus, scalpello concideret licet: sed per quæ insignes superficiariæ venæ, nerui, tendines, aut arteriæ non feruntur. Caudendum enim hic est, ne dum vehementius scalpelum adigimus, imprudentes prædictarum partiū continuatatem soluamus. Potissimum autem scarificationum usus est in auribus & malleolis, quibus tamen cucurbitulas quoque aptamus. Utimur nihilominus & in multis aliis partibus.

DE CV C V R B I T V L I S, Cap.4.

E X iis quæ celerrimam opem adferunt, cucurbitula quoque esse videntur, si opportunè admoveantur. namque noxiōs humores, qui in profundo latent, violētius retrahunt, & facile educunt. Quare cutem antea scalpello conscindimus ea parte, ex qua sanguinis aliquid detrahere vacuare que nitimur. At ubi reuellere tantummodo, & spiritum crassiorem fluctuantem exaurire dis-

cuteré que cupimus, eas citra scarificationem imponimus. Sic cum stomachus resupinatur, vētriculo imposita, cum violēto suo impetu reuellūt, & in prīlinam valetudinem restituūt, atque intestinis ventrīque aptata, crassiores infestantes flatus in halitum dissipare valent. Quinetiam si mammis applicantur, vetustam veteri sanguinis profusionem sistūt: quemadmodum cūm visceribus imponuntur sanguinem qui copiosius ē nāte fluit, reprimunt, modò visceri quod ē directo nati vnde it sanguis, subditur, inhæserint. Ac ita cucurbitula vi rētrahit digeritque. Ceterū scire licet, eum qui hac vti volet, haudquaquā loco corporiū quod vndiquaque plenitudine oneratur aptare debere: ne plus quam vacuetur, matetia indidē aceruerit, atque ita ægri noxæ auētor fiat, sed ut conuenit, antea est euacuādum, atque ita demum cucurbitula sunt adhibenda. siquidem qui caute de rebus dijudicat, facit ut recte curatio succedat.

DE GLANDIBVS ET CLY-

smatis, Caput 5.

GLANDIBVS & clysmatis utimur, cum stercore educere volumus. & glādibus quidem, ea quæ in intestino recto continentur explodimus: clysteribus vero, ea quæ in superioribus remanent, ejicimus. Verū non modo stercus in fusis euacuamus, sed etiam si quid infestantis pī-

tuitz intestinis adharet, id quoque cedit, & egeritur. Adhuc si caliginosus quispiam spiritus, qui exitum non inueniat, oberrat, & negocium faciescit, etiam is enematis expellitur. Quinetia clyisma remorissimis opitulatur obstructionib^o. nam quod retinetur, & loci continuitate progreendiens molestat, si ut deorsum feratur & foras pellatur, impetum nocturnum fuerit, levat, & quod prius poterit grauabatur, melius se habet. Verum enim ratio in omnibus consuetudinis est habenda. siquidem alij duobus tribusve aut etiam plurib^o interpositis diebus nihil deiciunt: nonnulli nisi semel aut bis desideant, caput ventremque grauari sibi videntur. Quare pro ratione dum bene valerer, consuetudinis, etiam in morbo clysmata infundere oportet, paulo ramento solito frequenter, nisi quid obstet, quod continuum materia ad inferna impetum dissuadeat. cuiusmodi sunt retentricis intestinorum facultatis infirmitas, aut cum purgatio partium thoracis per superna urget. nanque purgationes ab eiusmodi impetu vi retrahuntur, & seditiones excitant, ab externis auxiliis evicta, hinc anxietas, inquietudo, & varia ægro oboritur tristitia. Atque ideo alio suppressa & obstructa, admodum inindei sunt vomitus, & secum materiam ad superna pertrahant: at si immodecum egerit, valde sunt accomodari, q^{uia} naturæ cœscent propensionem & impetum contrariū. Sic aliud soluta & liquida, vomiti subuenire creditur. Quod si ambo ægrum

infestauerint, considerandum est, ac prospiciendum, ne ægei in syncopen incidat: quod in duabus immoderatis vacuationibus viræ resistendo satis non sint. sed ubi omnia sunt mediocria, sustinentur, nec dolor fatigat. Componuntur portrò ablutiones, tum ex acrioribus succis, tum ex molliter lenientibus: utrisque enim opus est, ut illis facultas excernens irritetur, & his emoliantur, si quæ sint fixæ duræ quæ exitu vcluti operculentur. tanto autem eas valentiores & aciores conficimus, quanto ea quæ affligunt vi indigent vehementiore, agrotique sensus obtusior ac hebetior est. Ceterum in abrasionibus vulnerib[us]que intestinaorum clysmata non ad vacuandum, sed ad humores mordentes contemperandum, vulnerib[us]que cicatricem inducendam infundimus, atque ad eum usum coponimus. quare ea contraria penitus facultate constare solent, ut expleant, astringant, & refrigerent plusculum. In visu quoque sunt consimiles glandes in eiusmodi affectibus.

D E I I S Q VAE N A R I B V S
induntur, & gargarismi, Cap. 6.

CVM mucosil pituitosique succi caput infestant, ea quæ naribus imponuntur, *ippia* Græci, nostri quidam nasalia nuncupant, & gargarizationes ad usum vocamus. atq[ue] illa ex puluisculis, & succis quibusdā acrioribus ut attenuemus, & infarctam materiam auellamus, & sternuta-

menta cicamus, conficimus: hæ vero ex acribus & dulcibus quibusdam admixtis, ne gustum plurimum offendamus, componuntur. quibus gar-garizantes, per palatum humores educimus, & ægros à maiora interdum minitatis vitiis vindicamus. Verùm vniuersam medicamentorum purgantium facultatem, quomodo videlicet in nos agant, & quando, ac quæ maxime vñi sint, atque in quibus ægritudinibus assumenda, hinc discere licet.

D E P V R G A N T I V M M E D I - camentorum vñi, Cap.7.

ITAQ. VE purgantia medicamenta, quæ καθαρικὰ Græcis nominantur, communi quidem generis ratione ex censu sunt eorum quæ perniciem creant, & nostri venenosa, & mortifera appellant: verū ab ijs quæ magna sunt corrumpendi vi prædicta, dissident, & hæc eadē quantitate, nō perinde ac corruptientia interimant. nam cum sunt mediocria, prosunt: cùm verò interdū copiosius assumuntur, quantitate perdūt. Cæterū ex iis quæ intrò adhibeatur, alia, simplices sunt cibi, ceu panis, caro, & pisces, atq; id genus cætera: quædā sunt cibus & medicamenta, velut lactuca & atriplex, intubus item, ae pifflana succus: nonnulla simplicia sunt medicamenta, vt piper, catum, rosæ, violæ, & siquid est eiusmodi. aliqua corruptendi quodammodo vim obtinent, qualis est cicuta, & nerium, ac cæterata.

lia, quæ tamen si commode cōmiserentur, salutaria quadantenus esse videntur, ut humores corporis contemperare, & noxios vacuare possint. Nanque cùm ex frequentibus peccatis quibus in viētu delinquitur, antecedentibus, multi variique humores in ventriculo & intestinis, adhèc in visceribus totoque venoso genere coactuentur: præterea cùm ad ipsam usque profundam carnem, extremitius alienusque humor quandoque se ingeat, ac in sexcentos ideo affectus, qui ita male habent incident: operæ preclum utique fuerit nouisse, quomodo, & quando, ac quibus eos purgare oporteat, ne dum inconsideratus medicamenta propinamus, periculum pro medela creemus. Proinde in omnibus spectare decet, ecquis sit qui offendit humor, & quam corporis partem obfirmatus occupet, atque nunquid uniuersum corpus eo non abundet. Dignoscet autem id ex parte quæ pondere premitur, aut dolet, aut alio aliquo affectu laborat, utens ea in te præceptore, ægris sensu, & tuo, quod ex depravata patientis locis functione sumes, iudicio. sed nec paucæ dignotionis occasiones prioribus libris explicataæ fuerunt, in quibus si te ipsum exercueris, non magnopere aliorum, quod inde satis noxios infestantèque humores discernere poteris, indigebis. Porro, ubi tu speiem, tum peccantis humoris copiam didiceris, conclusne is sit, an crudus inspiciendum est. quod ex iis quoque quæ olim tibi fuerunt tradita, co-

gnoscere licebit. Quod si etiamnum crudus fugit, congruis medicamentis quæ postea docebimus, coctionem moliri oportet. Sinautem iam coctus est, & exitum sollicitat, perpendendū est, sursum'ne an deorsum vergat, atque illac educēdus. Cæterū non tantum ut humorescoquuntur enitendum est, verū etiam ex Hippocratis præcepto, partes per quas euacuandi sunt fluidæ fieri debent: quo purgationes melior faciliōrque insequatur tolerantia. siquidem interdum, ubi obstaculum quodpiam occurrit, medicamenti facultas in finem usque repellitur retūditurque. Adhæc anni tempus expendere decet. nam frigus ingens & vehementis humores cogit, atque purgationi inhabiles reddit, q̄ ægrè sequantur. Multus quoque astus, q̄ occulte perspirationis digestionisque sit causa, facit ut purgationes minus sint turæ, nisi vehementer purgatio urget, ægrique vires sint integræ. Licebit autē & arte corpori cōmoderatas tempestates parare. sed & consuetudo, plurimum in hac re iuuare quibit. quidam enim purgationibus sunt assueti: aliis semel bisve in anno aliis sponte sua erūpens, temporis longinquitate collectam noxam explodit. Quod si quæ excerni solent retinentur, ac ea de re homo ægrotat, iam purgationi locus est, ut præcautianantis naturæ vices suppleamus. Cæterū quibus materia turgere videtur, & syncopen, aut fluxum immodicum, aliudve aliquod symptoma præsummimus: ij perquam me-

diocribus medicamentis sunt purgandi. ferè autem ijs quæ contempetandi vim obtinent, ~~et~~ Græci nominant, est vtendum, quò contrariis contraria compescamus, & corrigamus. At qui quoniam, qui, quib⁹ anni temporibus, & quibus æratibus, vicitusque rationibus, & tempe ramentis humores augentur, didicisti, nunc quibus ipsorum singuli purgentur, audi.

DE MEDIOCITER, ET ACT
criter purgantibus medicamentis, Cap.8.

VERVM quia quædam ipsorum mediocriter admodum, neque ex alto ducere: & quædam contraria, purgare videntur: primùm de mediocriter purgantibus, deinde de acrioribus est agendum. Nec te fugiat medicamentum quodque, propriū sibi humorē trahere, licet nonnunquā ab eius quod vacuatur impetu vnā cum eo etiā alijs quispiam, qui in corpore redūdate reperiatur, educatur: cuius te admonitū volui, ne si forte medicamēto quod bilem ducit, exhibito, aliū cū eo præterea humorē egredi cōspexeris, te medicamenti pollicitatione deceptum esse arbitris. Sunt & ex ijs quædā quæ facultatis proprietate, duos trésve purgant humores. Proinde omnia hæc diligenter sunt inspicienda, atque ita utendum. Aloë ergo, mastiche, agaricum, terebinthina, styrax, mercurialis, parthenium, & si quod est eiusmodi aliud, sunt ex ijs quæ mediocritet velut postea dilucidius docebimus, purgant. at-

que eorum alia bilem ori ventriculi innatantem, alia pituitam, quæ in ventrem intestinaque prouoluitur, ut & quedam succum melancholicum purgant. Porro inter acetrima recensentur, titymalus, scammonia, peplium, colocynthis, veratum, elaterium, & id genus reliqua. Hac humores qui in profundo inhærent, expellunt, & grösque à maximis affectibus liberant. Cetciūm cum omnia vim habeant nostras facultates corrumperi, attenuantibus & incidentibus odoratisque ac roborantibus & contemperantibus medicamentis permisceri debent, quo ipsorum immoderantia coérceatur, agérque libenter ijs utatur. Iam verò cum mediocriter mouemur, ad agēdum efficacia redduntur: cum autē quiescimus & dormimus, imbecilliora, nam quoniam ipsorum robur augetur, quia nostrā facultatem exuperat, (ita enim sibi proprios euelle extraheréque humores queunt,) patet, quod cùm in somno aut quiete facultas nostra robustior fiat, haudquaquam facile medicamētis contrā nitentibus & principatum tenentibus cedit. Quocirca ne odoratis quidem tunc, vt pote facultatem refocillantibus ac recreantibus est vtendum: nisi nimia, maiörve quā par est imbecillitas, aut animi vrgens deliquium suaserit. Adhæc, nihilo secius obseruandum est, si' ne æger ad vomitum proclivis, nécne deinde, num ob humores quosdam, qui in ore ventriculi redundant, vel peculiarem huius partis infirmitatem, aut quod spe-

cies quasdā aueretur ac respuat, vomere soleat, nam si vomit promptè, q̄ humores illic coacer-
vētur, per ea quæ modicè vomitum cieant, eva-
cuandi exiccandique sunt, ac postea os vētriculi
roborādū, & inde medicamētūm catharticū
propinandum. Sin autem vomitus facilis est ob
stomachi debilitatem, si quidē cauſa euidens fue-
rit, puta intemperies quāpiam, viētu medicamē-
tisque cauſa infestās amputanda est, atque ita ut
decer oris ventriculi robur confirmandum. Ve-
runtamē interim cauere oportet, ne medicamen-
ta ceu tyrannidē exercentia, infirmis partib⁹ ad-
hibeamus. Ceterū ijs qui ob insuauitatem quā-
piam, medicamentum tenuant & respuant, dul-
cibus & odoratis ipsum quo ori gratius sit, prepa-
randum erit: illudque admiscebitur, ut sensum
lateat, quod maximē ægris est familiare ac con-
suetum. Ac sicciōribus potissimū ore ventriculi,
& ægrē vomētibus, humidum liquidūmque me-
dicamētūm exhibendum: qui verò contrā se
habent, quod ex paruis globulis, que Graci
ǣm̄na, nostri pilulas appellant, cōficitur, dandū.
AEquum est autem hoc quoque alij ceu sub pul-
uerūs cupediatūmque forma, facilius aptiūsq;
medicamētūm deuorati. Omnia ergo prius sunt
examinanda, atque ita quæ conuenientia sunt
eligere ac præferre decet: ita tamen ut in omni-
bus medicamenti facultati cōsulatur. Et quem-
admodum à vēnæ sectione arcendos esse cense-
mus pueros impuberes, & eos qui iam consemies-

M E T H . M E D E N D I , III. 175:

runt, ac veterum gerentes, nisi maior urgeat necessitas: ita in purgatoriis quoque est agendum, nisi ex eorum numero fuerint quæ aluum subduant, aut fæces explodant, illa *τεθανα*, h. e. c. *έκκοπωπικά* Græci nominant, iisque non nisi in stâte necessitate est vtendum. Verum quia quo pacto turgentium humorum tum species, tum concoctiones probè cognoscere licet, didicisti: adictum que iam est sermoni, quibus & quando est medicamentis vtendum: reliquum nūc esset ut de ijs, quæ sequuntur pertractaremus, sed quia illud quoq; nos præteriit, cum tamen explicatū oportuit, dictis est annexedum: nempe quodd et si cada in corpore materia turget, nihilominus non omnibus idē est virtutum robur: quare nec eodem quidem modo tolerant purgatiæ medicamenta, sed quidam facile sustinēt vacuationes, aliorum vires antè exoluuntur, neque cōfertam ferre vacuationē valent. Proinde illis semel aut bis exhibēda sunt medicamenta, hi paulatim sunt vacandi. Atque in omnibus eorum in purgando facilitatem antè expédere oportet, ne temere ac incōsiderate iis qui promptè purgantur valida: iis vero, qui xgrē, debilia præbeamus, illa nanque sis quibus exhibita fuerint, superpugnationes minitantur: atque hæc agitantia ac commouentia, tantum eos qui antea quiescebant, humores, interdum ad partes principales transmittunt, atque deteriorum affectionum ansam præbent. sed horum satis.

DE VICTV VALETVDINEM
confirmante, Caput 9.

Q^VONIAM oratione tempotis spatio collectam prauitatem ægris detraximus, age nunc conuenienti vietus ratione, salubribusque præceptis vites eorum refocillemus, ac qua vietus ratione valetudinē confirmare recipereque queat, doceam⁹. Verūm quia caussæ alii sunt exterritæ, alii ex nobis delinquentibus nascuntur: dicendum primum est de exteriorib⁹, atque ita ad eas quæ à nobis ortum ducunt, trāscendunt. Itaque fortis s̄penuero frigus & æstus, tristitia & metus, animi deiectio & cura, atq; alia eiusmodi obenatas calamitates infestant. At verò his animi perturbationibus, si intemperies aliquas nō insequuntur, haud facile medici medentur, nisi verbis potius placidis, quæ animum mœrore imbutum demulcent, mitigent ac recreent. At qui nobis de hac re priuatim cōscriptus est liber, qui in quoconque infortunio, accommodatam consolationem, vt mihi quidem videtur, reperire docet, vnde tu quoque qua ratione aduersa fortuna oppressos, ac mœrore se confidentes, solari oporteat, & quam ob caussam potissimum dolore deceat, si forte in libellum incideris, ediscas. Cæterūm cum frigus æstusque homines, atque eos præcipue qui negligentiorē sui curam gerunt oppugnant, de ijs vt par est, necessaria proponenda sunt. Cū ergo repētinum frigus cōporti,

porti, cui meatus sunt aperti, accedit, refrigeratio comitatur, ac occulti cutis meatus cōdensantur stipanturque, hinc consuetus perspiratus inhibetur, tussis & destillatio, et si caput eadē ratione refrigeretur, grauedo & pituita ac muccus oborientur: carnis item ingens dolor, ac intensio, quod corpus ceu gelu concrescat, prehendit. Quod si impurum fuerit corpus, & alioqui plu sculum per latenter perspiratum difflati assueverit, primū leuiter incalescit, deinde febri corripitur, atq; hīc iam maiori opus est subsidio. Sed hæc in proximum librum asseruamus: nunc de iis quæ mediocriter ob ea quæ fortis intusque occurasant, affligunt, loquendum, ac quo pacto ijs prospicere oporteat, docendum, quo hic tractatus sit quædam ceu tuendæ valetudini accomodata vietus ratio. At qui de his antea quoque ubi de spiritu animali ageremus, dictum fuit. nā secundus liber totum propemodum quod ad tantam valetudinem pertinet, negocium complexus est, eaq; inde licet huc aduocare. Verum ne dū te ad ea quæ ibi fuerunt explicata, ablegamus, ad inopiam vietus rationis redigam^o, huius etiam libro quæ necessaria sunt impartiemur, vt si forte illa nō adsint, hīc quæ usus postular habeas, & ei inde quæ te scire conuenit edoctus, acquiescas. Itaque hoc perpetuò meminisse oportet, q; certum indicium, & tutum frigidorum & calidorum, secorum & humidorum, nimiorum & paucorum, leuum & grauum, inquantum & no

centium, iudicium ad sensum nostrum defertur; nisi contraria, & quæ non debebat, ob affectum à ratione alienum ac absurdum, expetat. quod quidem est longè rarissimum. Proinde cum in extima cutis superficie frigus sentis, noxæ quæ inde impendet, occurrentum est, & pluribus indumentis corpori facilis perspiratio cōseruanda. at si frigus antequerit, & meatus, ut minus iam corpus perspiret, obseruit, ijsdē tuisus ad vsum comparatis opitulaberis. nam et si calor ad cutem protrumpens duplicatus sensum sui in cōdensata cute producat, arramen copiosiore amictu meatus reseratis, nimius calor euanescet ac discutietur, isque cui corpus astrictū stipatūmque est, melius deget. Et ut copiora indumenta prodesse solent, ita & tepor arte accersitus, prout téporis occasio tulerit, cōferret. Porro ex externo calore laboratibus cōtraria openi ferent: sed si interior calor simul quoque increvit, & febrē quampiam succendit, externa nō sunt admodū refrigerañda, nec æger omni conatu densandus, ut ad portionē dominatī qualitatis refrigeratia & humiliantia introducantur. Inter ea vero quibus nos nostra opera ægritudinis auctores euadimus, sunt cibus, potusque intempestiuus, & qui in inordinato vietu vrentibus, sua quantitate & qualitate nocet. Adhuc & quæ obesse solent exercitia & balnea immoderata, ac quodcumque aliud vires excedit. Quippe cibus sua copia onerans, etiam si boni fuerit succi, cruditatem, alii proflu-

uium, & vomitum generare solet: parcior vero quām necessitas exigit, causa est cur corpus nō alatur, & imbecillum fiat, nec amplius cū pristina facilitate solita obeat munera, q̄ corpus inane reddatur, neque spiritui sufficiēs suppeditet alimentum. Quod si quę offeruntur, qualitate fuerint aliena, id cacochymia genus aceruatur, quod qualitates p̄apollentes parefaciunt. Iam verò is qui cibi pondere grauatur, euestigio illius noxas persentit: at quę ex mali succi cibis gignuntur, non nisi tempore emergunt. Quare si quis cibum prauī succi quem assumpsit, facile sustinet, non ob id illius offensam probè declinasse putandum est, sed expectādum nocumenti indicium quod se longo post tempore prodet. nam aut putrida succedent febres, aut ad cutem procurrēt vitio, scabies, & tubercula, & pruriginosi affectus, aut liquid est aliud eiusmodi procreabitur. Quapropter non modo, an quę offeruntur, quantitate commoderata sint, verum etiam an qualitate mediocria, ne in posterum eius noxa patefiat, est spectandū, n̄īl̄ qua ad sit occasio, quę cibum requitat medicamentosum. tunc enim evit p̄estat p̄optiūsque ab offensa vindicatur æger. Carterūm eiusmodi qui pravum facultate succū generat, & medicamenti vim obtinet, v̄lus ratione ab alimētis corpori familiaribus distat. nam quicquid in sanis, ac temperie commoderatis, nec externo quopiam excellente egēribus cognata elementorum cōmoderatione caret, id

omne communi ratione, in eorum quæ prauo succo censemur, classem reponimus. Quod verò facultatis lux excessu, id quod in temperamento aut facultate nostra deficit, substituit & exquat: id cibum medicamentosum nuncupamus. Quare in intempestiuo eius usu periculum est ne idem & praui succi & cibi medicamentosi nomine censeretur. Verū si dislinguere volemus, medicamentosus, ut pote minus malos, cacochymis & praui succi edulij praeseremus. Ceterum de singulorū horum facultate & alij, & nos priuatum, quinam boni mali ve succi sint docebimus: quare nūc de balneis, somno, & exercitijs, quantum res postulat, apponamus.

DE BALNEORVM VSU,

Caput 10.

BALNEA pro uisu ratione refrigerare & calfacere, adhac siccare & humectare creduntur. Quæ sponte enascuntur, quippe quæ magna ex parte medicamenti rationem obtinent, (nam quædam sulphur, alia nitrum, nonnulla atramentum futorium, aut similem quampiam qualitatem sapiunt,) semper exiccāt calfaciuntq;. Quare ijs qui aqua intercute laborant, aut malo sunt habitu, ~~ταχεην~~ vocant Græci, & in summa quos humor quispiam excrementius molestat, conferre censemur. Quæ verò à nobis cōficiuntur, & pierunque potari queunt, nec illa qualitate insigniuntur, (hæc enim est aquæ perfectio,) si

moderata exhibentur, meatus aperiunt, & quicquid in ijs est sordis eluunt ac detergent. adhac quæ indurata sunt emolliunt, cruda cōcoquunt, ac aliquid illis adjiciunt humiditatis: & demum perspirabile ac fluxile vniuersum efficiūt corpus. Quòd si plusculum intendātur, demunt aliquid humiditatis, quia amplius discutiunt, & addunt calori. quare si quis studiosius obnixiūsque ijs versus fuerit, adeò multum caloris vnā cum euaporatione exhaūritur, & humoris exhalat, vt in posterum corpus frigidum siccūmque relinquatur. Vsqueadē propter intempestiuum usum variè nos afficiunt. Portò caudum est, ne dum alius copiosius excernit quām opus est, aut prēter modum supprimitur, balneo utramur. nam illic cum corpus humectetur, partēsque irrigētur, intestina fluidiora reddontur, ac plus egeri cōspicitur: hīc verò cum aliis sistitur, vapores caput petere, idque replete ac grauare, & vertigines, tumultusque excitare solet. Quin si qua parte sanguis fluit, is balneorum usu magis fluxilis euadit. Ac quemadmodum in aliis rebus moderatus usus immoderato anteferēdus videtur: ita se quoque habet balneorum ratio: quippe haudquaquam præpropere ijs vti oportet, potissimum si ex continuā cruditate qui lauatur humores coaccruauerit, aut paulo ante cibis se expleuerit. siquidē cibi nondum cocti, humorēsque crudi accumulati, caloris ad cutem impetu, vnā & ipsi properant: quòd fit. vt inde in posterum, quòd crassio-

res facile simul egredi nequeant, obstrukiones succedat. Adhac in vehemētioribus frigoribus, & anni tempore astiuo & quē sunt sugēda, nam hyeme dissoluti qui antea quiescebant humores, dum inter digerendum à contrario anni temporis impetu, in incertos validius irruit inuaditque frigus, in necessariam aliquam partem impelluntur, ac morbum ibi creantes graviter hominem offendunt. A Estate verò media, cum iam ardor vigeret, & calor ad extēna propensiū se situr, balnici usus reliquum quod est caloris dissipat, ac internas ita facultates debiliores efficit. Quēd si locus, & rāsque hominis consenserint, multò iam impensis sunt vitanda. Siquidem conuenientem opportunūmque balneorum usum maxime auxiliari est persuasum, at cōtrā obesse, prout alieno tempore, cūmque minimè conuenit, vt cōtingerit. Porrò de frigidis lauactis hoc est sermoni annexēdum, ea insuetis, ceu plus latenter q̄ iuantia, esse fugienda: præcipue si occasio nō lauferit, isq; qui vt̄ volet, gracilis & subfrigidus fuerit, nāque in ciusmodi frigus promptius ad profundiora penetrat, ac succos quodammodo cogit, netuōsque ad motionem ineptiores reddit: vt raceam quōd interdum in affectus his detersiores, qui temerē frigida se abluunt, incident. At verò assuetis, cūm plurimum possit consuetudo, ac leges natura ferè euincat, atq; abroget, vt pro libito utrantur est concedendum, quanuis non sit consultum nec tutum, vt omnes inconsi-

deratius se consuetudini committant, nonnunq;
enim duæ trésve contrariae cōspirantes caussæ,
potestate cōsuetudinem spolarūt, & sola consue-
tudine fretum, maioribus periculis obiecerunt.

DE EXERCITIORVM VSV,
Caput II.

DE exercitationibus hoc dicere licet, nō eas-
dem omnibus, sed aliis alias congruere videri.
nam qui exercitiis magis assueti sunt, ac laborio-
sam degunt vitā, ijs vehementius cōuenit exer-
ceri, qui verò ociosam mollēmq; persequuntur,
ijs leuiores & remissiores exercitationes sunt a-
ptiores. Cum ergo plura sint exercitorum gene-
ra, quisque sibi quod sura vita instituto est ac-
commodatum eligat. Proinde luēta, cursus con-
cussionis, discus, & quod parua pila obitur, ex co-
rum sunt numero, quæ valentiora sunt. de-
ambulatio autem & equitatio, ac quodcunque
mediocriter corpus commouer, ex iis sunt quæ
leuissima habentur. Ceterū ne ignorato ex-
ercitorum scopo, quando & quibus corpori-
bus ijs sit vtendum, ambigas, iam repetito bre-
uiter sermone, id omne explicabo. Ac primum
nihil aliud viderur esse exercitatio, quām natu*ri*
insitique caloris accēsio, quo noxios succos alios
attenuare, alios propellere possit. nam quia cibi
non pauci, accuraram non assequuntur coctio-
nem, atque aliqui meatus occludunt, ut inde na-
tiuus calor non parū langueat & marcescat: ideo

exercitia fuere ex cogitata, quo motione solita concitatiore, respiratio densior evadat, & nativus noster calor nocta occasione exuscitur, ac motu vehementiori, non secus quam per fabrorum folles solet, succendatur, semicocisque humores nonnihil concoquuntur. Quintia à violentiori spiritus impetu reclusis meatibus, quæ antea ijs inhærebant, dissipatur ac digeritur, quò fit ut qui exercetur incremente calore leuior ac perspirabilior fieri cernatur. Itaque pro sua quisque viuēdi ratione exercetur. Modus vero excitationis, ac finis sit, ut qui exercetur, lassitudinem non sentiat, rubicundus fiat, respiratio sati alteretur, ac sudores iam promanent. nam si quis vltius progreditur, lassitudo, atque ita sic citas quædam, & nervorum dolor accedit, natuūsq; calor haud mediocriter exhalat. Porò excitatione vti debemus, cum neq; valde sumus repleti, neque admodum exinaniti, neque multas eāsque frēquētes crudītates coacceruauimus. nam primum interdum rupturas, & fibrarū auulsiones, *anāquaria* appellant Græci, & lassitudines gignit: alterū, naturalium virium robur protè exolut: & tertium, copiam crudii humoris in profundum detrudit. Quòd si paulatim & quasi ex additamento sensim crescente exerceamur, plus opis adferre omnibus est persualeum. nam quemadmodum repentina inanitio aut repletio, periculo non vacat: ita repente vehementius diutiūque exerceri, periculosum habetur.

Quare oportet à mediocribus magis inchoantē ad validiores exercitationes trāsire, ita enim natīus calor sensim confirmatus ac corroboratus, facilē quodcūq; noxiū reperit, evincit. Cæterū vitādā sunt exercitia, & maximē vehementiora, ijs qui calido admodū sunt temperamēto, iisque quibus vitale robur ceu exolutū languet, potissimum si anni tempus ad calidum magis vergit. Iis item qui vitam urbanam ociosamque sequuntur. nam his, ut pote minimē assuetis, exigua sola deambulatio sufficiet, reliquæ exercitationes nec viles, nec necessariæ sunt. Nam verò & sudoris qui post exercitia erumpit, præcipue si anni tempus frigidius fuerit, ratio est habenda. nam cùm refrigeratur, ac inde cutis eius qui se exercuit, condensatur, exercitatio ægritudinis ansam præbet. Proinde eo tempore balnea adire præstat, ac quā spiritus, inter exercendū, impetus adapertis probè meatibus ad cutem protulit, sordem eluere. ita nanque qua infestant attenuantur, atque ad superficiē protruduntur, ac vicissim humiditas quādā qua corpus humectet, intromittitur. Quod si balneorū non adfuerit cōmoditas, saltē sudorem cuti innatātem linteis extergere, ac ne horror refrigeratiōque ob anni temporis dominium prehendat, vestes commutare, eāsque novas induere conuenit. hoc nanque facile turūmque, nec aliquo pacto est despiciendum. Atque exercitiis ita vteris, & tu, & quisquis ex medicæ artis legum præscripto vitam suam instituit. Et

quoniam de exercitiorum ac balneorū, & ante ea de purgantium ac reliquorū medicamentorum vsu, ob aliquod in viētu ante à cōmissum peccatū egimus: age viētus rationēm quę ad cibos pertinet, q̄ breuissimē licet proponamus, quo quisque ad has normas vitam suam dirigens, & valedicinem incoluem tueatur, & de purgantibus ac reliquis medicamentis minorem curā habeat.

DE ALIMENTIS, ET VICTV
instituendo, Caput 12.

NON eadē ergo omnibus vtilis esse videtur viētus ratio, q̄ non omnibus idem sit temperamen tum, nec vita, habitusque, vel si quod est aliud quod viētū ac diætam immutare potest. Verū in mille species, ob temperamenti quo totum, ac viscera nostra cōtemperantur, excessus, hominū temperies viētusque distracta sunt. hic accedit quę extrinsecus ob consuetudinem occurunt. His æquipollent vicēmque rependunt alimenti familiaris multiformes varietates, q̄ aliud aliis prodefit, aut ab eo abhorrente conspiciantur. hic enim illo, ille hoc viētus genere delectatur, ac unusquisque id quod sibi vtile est, ex sensu atq; tolerantie facilitate estimat. rationes vero, experimētum quod circa ea habetur, quōdq; ex sensu (principio sanè nihil errante) oritur, aperit ac ostendit. Atque tractationē quidem de alimentis, poteris ex aliis quoque, qui ea explicauerunt, discere: attamen & nos priuatim ea docebimus, il-

Io quo de temperamentis antea compendio tra
ctauimus. Proinde quæ nunc declarare animus
sit, & quum est proponere, quo nulla in re libellus
hic deficere videatur. Itaq; ex alimētis (de his
enim primo loco est agēdum) alia sunt boni suc-
ci, alia mali. Bono succo constare dicimus, & χυ-
μα Græci nominant, quæ purum generandi san-
guinē vim obtinent: malo verò, κακόχυμα dicunt,
quæ melācholicum humorem, aut flauam bilem
gignunt. Sic crudi succi (ωμόχυμα Græcè vocan-
tur,) ea esse afferim⁹, quæ sua natura pituitosum
crudūmque succum creare solent. Adhac ex
cibis, alios cōcoctū faciles, alios difficiles: & hos
ventriculo idoneos, alios illi inceptos & noxios
vocamus. Nonnulli item aluum sistere, & qui-
dam soluere, atque alij alijs prædicti esse facultati-
bus functionibūsque, quæ naturalibus ratio-
nibus innituntur, censem̄ntur. Omnes autem ci-
bi prout ad commoderatum atque vndiquaque
temperatum corpus comparantur, ita eiusmodi
iudicantur. Quare si quando in censu ciborū, au-
dis cōcoctū aliquam facilem aut difficultem esse,
aut vim habere aluum iritandi, suppressendīve,
atque interdum rem ac euentum haudquaquam
orationi respondere conspexeris: nolim id artis
ignorationi tribuas, sed eius quod oblatum fuit
mutationi, qua aut in toto corpore, aut viscere
quopiam à commoderato euariat. nam exiguae
nō unquā in corpore factæ mutationes, frequē-
ter alias atque alias naturales actiones pducunt,

Nec solùm ob naturalem aliquam, aut ex errore natam intemperiem, functiones in nobis cōmutant: verùm exuperás quoque ac redūdans eiusmodi humor, idem præstare potest. Quinetiam anni tempus, ætas, & vitæ quod sequimur studium, non secus quām illa corpus nostrum immutare, illique alium adferre statum putantur. Quocirca ne tibi errate cōtingat, cautio sit, cùm modò hos cibos promptè hominē coquere, modò illos ac illos aluuni ducere, hos aliud efficere conspicies: sed recessum, quo à commoderatione euariauit, inspicere oportet, atque ita cibum, qui cum excedenti naturali intemperie, eandem: cum morbosa verò aduersam tenet seriem, selige. nāque contraria contrariis perimuntur, & salutaris rationem retinent: similia verò similibus confitmantur, atque ita iuxta temperamenta eorum quę offeruntur, varia videntur esse alimenta. Et si quid habent ad agendum, aut quolibet modo à nobis patiendū, peculiare quod verbis exprimi nequit, id antea experimento deprehenditur: licet ratio interdum eius caussas adinueniar. Iam verò in omnibus cibis nō eadē quantitas, neque semper omnibus cōuenit. Siquidem non exiguum in ætate, & temperamento, nec nō cōformatione discriminē esse videtur, neque omnibus par est eandem copiā congruere. nam adolescentibus, & ætate florētibus plus est dādūrē quandoquidem illi, quod nutriātur, & cum ætate increscant, pluribus opus habent: hos verò, q̄

caloris vi polleant, magisque exerceatur, et quum est non pauciori illis indigere alimento. at quorum etas iam declinat, atque ad senium nutat, prout a vigore recedunt, ita copia subtrahendū est, quo ea quę exhibentur, facilius conficiantur. quippe nisi ita vietas rationem instituant, quod calor haudquaquam concoquere valeat, crebræ cruditates subsequetur, & senescentes in grauisimæ noxas incident. Porro dictum fuit, ne que semper, quoniā hyeme plus cibi est assumēdum, deinde vere, etate autem mediocriter, animum ad robur caloris adhibentibus. hyeme enim calor intro concedit, & cibos conficiendi vim habere creditur: at etate vna cum anni temporis excessu per halitum digeritur. Verum nihilominus naturales quoque excretiones sunt inspicienda, nam si non eunt pro consuetudine, de alimentorum quantitate demere pro portione quoque decet. sed & illud et quę considerare oportet, quod ad multā videlicet nutritionem paucam spe dare videtur nam quę carnosa sunt, potissimum si à grandioribus animalibus sumuntur, plus ceteris nos nutritre persuasum est. secundo autem loco quę iuniora, & magnitudine sunt minora. Deinde minus his nutrimenti suppeditant, quę sanguinis sunt expertia, atque ex his quę inter plantas recensentur, quę sanè cum quod ad nutrimenti facultatem spectat, non paruo inter se discrimine dissideant, longè sunt viuentibus, & quę loco mouetur inferiora. Proinde cum cor-

pus plus desiderat alimenti, copiosius nutrientibus vteendum est: at cum pauciori opus haberet, ea quæ parcus alunt, sufficient. Quod si quibus appetentia impensis gliscit, quod ventriculi calor ea quæ oblatæ fuerunt absorbitur, sed reliquæ corpus non admodum nutriti postulat: his, nisi aliud quippiam obliterit, ea quæ paucum prebent alimentum, & moram trahunt, sunt exhibenda. Ad hæc expendere quoque conuenit quomodo cui vietus prescribitur, exercetur. nam qui pluribus ac vehementioribus excitationibus se obiciunt, ijs cibi quoque valentioris materie sunt idonei magis: at qui vitæ ignauæ transigunt, ijs quæ parè alunt satis esse videntur. Denique nec illud quidem est negligendum, an alius propter secedat, aut alioqui homo facile in halitum dissipetur. etenim hæc quoque ut efficaciores cibos exhibeamus, efficiunt. Porro quemadmodum quantitas cibi qualitásque in singulis corporibus quæ vietu reguntur, ita & quâdo intempestivum sit eum exhibere, obseruare oportet. nam ubi præcessit coctio, denuo prandere coceditur: at si quis in coctione contigit error, ne in cruditate cibum capiamus est caudum. nam cum pat latum ita crudis accumulentur succi, uti sursum deorsumve sua sponte crumpant, bona opus est fortuna, raroq; id fieri solet: sed maxima ex parte euénit ut humores in ventre aut visceribus fermentur, & vertigines, & insuauitatem, ac tortiones, & omne id quod cum de dignoscendis affe-

METH. MEDENDI, III. 191

cibus ageremus, proposuimus, gignitur. Quod si ad membra confluunt, et facultate seu propellente, affectus quos fluxiones faciunt, creantur: inter quos reponuntur podagræ, & arthritides, & quodcumque ex eiusmodi affectu conflari solet. Proinde eum qui vixt rationi animum accurate aduertit, neque semel, neque bis nutriti simpliciter est permittendum: sed coctione probe perfecta, ne si bis quidem nutritur, noxa aliqua subsequetur: verum periculum ei qui non recte concoquit, impendet, vel si incaute semel nutritur, hic leibus purisque cibis potius, & iis qui temperamento ac qualitati magis sunt familiares vtratur. Nam ignorari non oportet, quod cum multi sint cibi boni succi ac concoctu facilis, alij alii ex quadam proprietate familiaritateque magis oblectantur. Proinde neque omnibus iisdem sunt offerendi, vt ne tantillum quidem varient. namque appetentia nonnunquam adæquare solet eos qui paulum quipiam deficiunt, melioribus, quod cum oblectamento excipiatur: atque id haud citra rationem evenire consueuit. Attamen aliquando admodum conuenienti ratione, iis quæ corpori familiaria sunt nutriti cum delectatione licet: nam cù varia in cibis repariantur temperamenta, ea æquum est nos potius præferre, quæ cù qualitate, qua aut nos toti, aut ventriculus solus temperatur, consentiant, est tamen quando, si ventriculo succus aliquis innat, qui appetentiam naturalem decipiatur, simi-

lia accidere soleant. quæ quomodo sint dignoscenda, iampridem ex nobis didicisti. nam hinc solum nouisse decet, quo pacto & qui cibi sint eligendi, ac quo tempore exhibendi, veluti iam ante explicauimus. Ceterum quia inter cibos, & principue quos ex fructibus & frustis, *ινώες* Græci nuncupant, atque oleribus sumimus, quædam existunt qualitates, quæ non patrum nostras facultates commutare conspiciuntur: ne illæ quidem sunt per negligentiam contemptui habendæ. Atque particulares usus, ex libro de alimentorum facultate percipere potes. Vniuersales vero rationes qualitatum quibus cibi insigniuntur, in libello de victu spiritus animalis exposuimus: unde quæ ad præsentem commentationem faciunt, mutuare licet. Porro fieri nequit ut omnes exquisitam sententur victus rationem, sed quod vel a sodalibus vis inferatur, aut edulia quæpiam alliant excitentque appetitatem, aut fames maior invitet, repente quibus non decuit, aut ijs quæ qualitate quantitatève, aut utroque offendunt, repleti contingit: quare spectandum est, qua ratione succurrere possimus.

DE VICTV IN VOMITV, ET alii profluvio, ob nimiam repletionem,

Caput 13.

IT A Q V E, si antegrediens aut alii profluuium, aut vomitus, id quod pondere suo infestabat, exoneravit, quiescendum est, & nec statim nutritur,

nutritre, nec quantum appetit dare, sed consuetum quoque cibi sumendi tempus vim sibi infrentem transmittere oportet, ac ferò rādem exiguum panis, vino tepido madentis assumere, atque ita insequenti quoque die manere conuenit. deinde vires cibis boni succi concoctūque facilibus, sed multo infra commoderatam quantitatē, usquequo iam confirmat, copiosiores facile cōficerē ac euincere queant, refocillare oportet. Quod si quēadmodū qui per declivem locū decurrere volunt, nonnunquam loci situ primum mouentis impetum iuuante, inuiti excurrūt, ita alius quoque egerat, periculūmque immineat, ne spiritus vitalis vnā dissipetur, iam vino vetusto, ac conuenientibus antidotis facultatem recreantibus, & præcipue Andromachi theriace, maiori cum diligentia est succurrendū. Sunt preterea calida, ac vétriculi ventrisque robut iuuantia epithemata imponēda, veluti priuatim poteca docebimus. Vbi malum mitius factum est, sensim facultas est reficienda. Ceterū nōnullis cibis cruditas præbuit occasionem ut aetior quispiam impaetus humor, anteāque quiescens, comoueretur, commisereturque, atque hīc quomodo vietus institui debeat, obseruandum: nam alijs, vbi in nutritionis vasis præcessit refrigeratio, candida & aqua secedūt, atque æger fomentis quibusdam adhibitis, vires recepit: alijs rufa & flava æmordentia egeruntur: quæ cum conspicis, non est inconsideratus calefaciētibus nec

reprementibus utendum, sed si mediocria reddūtur, naturæ administrationi acquiescere: sin iam plus iusto exit, iis quæ nutritionis vasa astringunt, vires refocillare roboreturque oportet: in omnibus nanque hæ semper consuetudinæ sunt. Si quidem qui vacuantur, quidam maximos etiam motus facile sustinent, aliis vel ex leui motione periculum creatur, ne syncope corripiat, præcipue si anni tempus assentitur. Atque hac ratione ij qui antea quæ infestabant excreuerunt, sunt nutriendi.

DE VICTV EORVM QVIBVS
stomachus pondere grauatur, aut mordetur,
Caput 14.

QVIBVS autem onerantia aut mordentia ventriculo inhærent, primum percunctanti quot, qualésque fuerunt ingesti cibi, num copia an qualitate affligat, inquitendum est. Et si quidem quantitate potius nocere videntur, enitendum est, ut quæ recenter fuerunt assumpta, vomitu denuò expellantur, maximè si dolore os ventriculi conficitur: sed si à cibo satis multum tēporis fuerit elapsum, clysteribus potius aliis irritanda est, & tepidis epithematis mitigandū: sin autem exceedens quædam qualitas infestat, puta refrigeratio, & inde dolor excrucians, ex fungorum eo genere, quos *āmuītæ* vocant Græci, aut lactucarum, & crustaceorum, testaceorumque ac mollium nimio quorundam cſu, vel calor, quod

allium & cæpe, falsamentaque & id genus alia copiosius fuerint ingesta (id enim quibusdā vñu venit) conandum ut iij quoque illa euomant, & inde contrariis medicamentis est subueniendum, illis quidem vinis, iisque antidotis quæ ea discutere liquidò constat: his verò frigidè potionē, atque aliis edulii refrigerantibus. Est quando exiguus quispiam mordax humor ori vētriculo impactus, acerbissimos dolores & gro concitat, nec facile contrariis remedii cedit, quod plerunque cum humore crudo altius infixus, in ventriculi profundo hæreat. Huius præstantissimum est quod noui auxilium, quod ex seminibus quæ inhalitum digerere attenuaréque, & iis quæ sensum aeriorem ac multum retundere possunt, cōficitur: pastillus nimirum, qui è seminibus vocatur, aliisque complura quæ eadem compositiōnis ratione constant, quæ stomachicis colicisque doloribus & quæ opitulari videntur.

DE VICTV E ORVM Q. VIBVS

viscera, aut caput, vel pedes ex repletione
onerantur, Caput 15.

P O R R O' quia in repletionibus interdū va sa grauantur, & extenduntur: interdum pondus ad pedes delabitur, nōnunquā ad caput proruit: & aliquib' ipsa quoque viscera infarcit, age de iis etiam quæ cōsentanea sunt doceamus. Cūm ergo quod superfluū est ad pedes cōvertitur, lassitudines tendentes, & ulcerofæ spontanæ, quas sane morbum denūciare ipse testatur Hippocra-

NN ii

tes, oboriuntur, nisi scilicet accommodata victus ratione coercentur. Tu verò cognita exuberantia humoris, tum quantitate, tum qualitate, cibo paucō, ac si expedit, sanguinis vacuatione: adhac concoctū facilī boni que succi alimento, ea quæ illabuntur, compelce. quod si calor quispiā subest, à vino calidiorib[us]que omnibus est abstinentium. Vbi iam lauitudo molestans levata est, excrementiūsque humor concoctus, æger in balneum demittendus, quo si quid in cute reliquum est, tenuetur, & in halitum diffletur. ac levius in posterum degat. Si verò ad caput excremēti imperius se conuerit, non iam ut prior, sed multo tenuius hic est nutriendus, aliuūsque glādibus & enematis molliēda, ac nisi aliud quippiam impedierit, sanguinis quod satis fuerit detrahendum, nec priusquam symptomata planè sedentur, quicquam alere aut aliter mouere est tentandum, verum in tenui victu ac quiete continere oportet. Vbi autem ab iis quæ affligebāt, liber eus sit, tum minus calidis cibis est reficiendus. Nam verò si in viscera noxijs humores illabuntur, de nutrimenti quantitate est quippiam auferendū, & ctenuantibus, incidentibus, & referantibus est vtendum medicamentis, & aluns elysmatis, & fæces deiicientibus ducenda. Hac quoque victus ratione alendi sunt, quibus ex plenitudine humores, alij alio oberrant: & contrariis semper est certādum, vbi ob contraria symptomata, in contraria incidentur ægri.

DE VICTV EORVM Q. VIBVS
ex lassitudine, mœrore, sollicitudine, vacuatio-
ne, vt fit, vigilia, exercitatione, aut alia de cauf-
fa cutis exaruit, induruítque. Caput 16.

Q VI negotiorum vndis immersi, pluribus
diebus parum cibi sumperunt, aut inter exercé-
dum nimium laborauerunt, adhæc qui vigilarūt,
& venere abusi sunt, quibúsque vacuationibus
plurimum humiditatis exhaustū est, & qui qua-
piam ira cogēte necessitate, plusquā par est sunt
defatigati, atq; idcirco cutis caroque obduruit,
& squaler, quod humor spiritusq; in halitum sit
digestus: eos quieti & somno tradere conuenit,
& boni succi coctūque promptis cibis, & vino
quod non admodum caput feriat, nutrire. Post-
hæc viribus ita recreatis, membra exiccata bal-
neis humectare decet: verūm iis diutius non est
immorādum, sed caput reliquūque corpus le-
uiter est perfundendū, & inde in solium descen-
dere, ac ita egredi oportet, frictionibus vnglo-
nibúsque omisis, quod plusculum humiditatis
exhauriāt. Atq; eo victus genere hi quoque sunt
regēdi. Ceterū quandoquidē quæ sit alimen-
torum balneorūmq; facultas, & quid exercitia,
ac venæ lectio, clysteresque & purgationes pol-
lent, nouisti: deinde corporis tēperamenta, quā-
que aëris qui pro tempore & loco immutatur,
qualitas cum iis habet familiaritatem & differen-
tiam, scire potes: adhæc humorum coctiones &

eruditates distinguere, vitalēque robur & patiētes locos dignoscere didicisti: iuxta rationes tibi explicatas vnicuique ægrorū quæ necessaria sunt tribuere, ac grauissimas quasque & nihil non periculose minitantes ægritudines propulsare libebit. Atque hæc erit eorum qui nōdum in febrē inciderūt, dicta. Verūm quia homines febriunt, nec vnum est febrium genus, neque eosdem omnes obtinēt mores, nec artas, annique tempus, & locus omnibus est idē: hæc atque eiusmodi prius expendentem, viētus quoque rationem pio portione variare, magis minūsque refrigerantem nutrientemque oportet. Quinetiam si quæ fuerit particula affecta, nec illam quidem, potissimum si ob eius inflammationem, febris fuerit accensa, negligere oportet.

DE R'ATIONE VICTVS FEBRIENTIUM,
Caput 17.

QVONIAM febrium alia sunt, vt diximus, diaria, quæ ex mœtore, aut iracundia, vel eruditate, lassitudine, aut vigilia, vel alicius partis inflammatione gignuntur: quædam vero in plures dies porriguntur, atque earum nonnullæ sunt continuæ, & aliquæ intermitentes, & continuatū hæc ex sanguinis feruore copiāque, quæ admodum continent, quas ουοχεις vocat, conflantur: alia ex eius reliquorūmque humorum putredine creantur, vt nonnullæ sunt quarum calor in habitum abiit: diarias sane quæ vt lon-

gissimæ interdum quartum diem attingunt, ac magna ex parte eodem soluuntur, vbi primo atque altero die iam declinare cœperunt, haud quaquam amplius suspectas habemus, sed hominem boni succi nec admodum crassò cibo nutritum ablegam⁹, ac causa inspecta, ei aliquid quoque medelæ adaptamus, quod cum vietu permisimus, nam si ex refrigeratione, diaria originē sumplit, ægrum, ut pat est, calidis souemus: si solis ardor eam genuit, refrigeramus. quod si cruditas peperit, cibo modico, eoque stomacho apriori ac concoctu faciliori utimur. noxam item ex lassitudine contractam, quiete, ac moderatis quibusdam fomentis auerruncamus: eam verò quam vigilia creauit, somno sedamus, at quam mœror excitauit, solando compescimus. sic diariis quas inguinum tumores, *βελάς* dicunt Græci, aut vulnera ictusve commiserunt iis quæ inflammations leniunt, & medicamentis mitigandi vi præditis, ac dolorem sedantibus est opitulandum. Verùm ne ignorata ciborum facultate, iis tempestiuè, & vt decet, vti non possis, nunc paucis, prout maximè dabitur, eos potissimum qui febricitantibus & à febribus iam liberatis conueniunt, proponam. Ac sigillatim querque quo facultatem eius perspectam habere possis, explicabo. Atqui in quā a cutissimis ægritudinibus & principiis vniuersi morbi, ægrum citra cibum potūmque prorsus continere studemus: illic, ne naturam ypote-

à maximis affectionibus oppugnatā, duobus vacuate permittam⁹, & hīc, quia ab antea ingestō vniuerso cibo etiamnum repletum a grum denuō alio onerare, inutile iudicamus: quod non genus cibi, sed priuatio potius iure vocari possit. Prima porrò cibi oblatio dicetur, si quis modicū aqua, cui saccharis quippiam admixtum fuerit, propinabat. eo nanque loco antiquorum multa, vt nosti utimur, quod non ita, vt hēc, cōspicuo calefaciat. Post id tenuis cibus nūcupabitur, amygdalatum expressatum succus, & p̄fissanæ tremor, & si quis malo punico, aut cotonco, vel appio cōmanducato, succum tantum deglutierit. Inde sequuntur integri fructus & siliu deuorati, & hordeum decorticatum atque accuratè excoctum, & ex oleribus portulaca & atriplex, & si quod euidenter nō excalfacit, ac ciceris cocti tremor. His verò plenior cibus est, panis purus, & pisces faxatiles, atque ex iis magis qui duriori sunt carne. Post hos collocat pulli gallinacei & agni extrema. Ceteri cibi validi iam sunt, atque exquisite sanis præcipue accommodati. Porrò ex predictis cibis vinum maximè calfacit, cōque impensis, quo fuerit coloratius. nam quæ aquosa sunt, & parum dilui sustinēt, (διαγεόεται nominat Gr̄ci,) sunt ignava: quæ sane cum eo quem postremo loco recensuimus, cibo æquiparari possint. Verūm quia ex enumeratis cibis, alij ad succi bonitatē magis, alij minus declinare videntur: morbi corporaque erunt spectanda, nam si copiosio-

METH. MEDENDI, III. 201

rem adesse cacochymiam significabunt, probioris succi alimentis erunt reficienda: sin morbus qualitate calidus magis erit, reliqui cibi sunt preponendi. Sedenim quoniam explicatae sunt alimentorum facultates, quot qualisque aegritatis satis esse censentur: ea etiamnum, qua quibus morbis magis congruere putantur, sunt subdiuidenda. Quare ubi quae morbis supersunt, vires expauerimus, de accommodato eorum singulis cibis loquemur: ut in unoquoque ea quae debent exequi, valeas.

DE VICTV FEBRIVM CON-
tinuarum, Caput 18.

I T A Q V E ij qui febre cōtinua corripiuntur, alij morbis qui acutissimè mouentur, conflantur, alij iis qui tardiori motu centur, ac in plures dies protenduntur. Qui acuti admodum sunt, ad quartum vsque pertingunt, qualis est angina, & pulmonis inflammatio, quam *æstivus moxias* appellant, ac febres vehementes, quos in India potius tenere oportet, aut modicum ratum aquæ concedere. Qui minus sunt acuti, vsque ad septimum perueniunt, cuiusmodi sunt febres a dentes, & pleuritis acutior. in quibus hordei decorticati coctique & amygdalarum cremorem agros assumere permettere licet. Simpliciter acuti dicuntur, qui decimumquartum diem attinunt, quos iisdem etiam nutrire oportet. & si ultra progrediuntur, poterit aliquid ex iis qui or-

dine succedunt exhiberi. Attamen qui ad vigesimum aut vigesimum septimum accedunt, ita minimè cibabimus, sed cibos post illos facultate valentiores, præbebimus. In omnibus enim virtutum modus, & noxijs humoris copia inspicienda primùm est, & coctionis signa, ac morbi acumen, ut addentibus vel dementibus nobis vietus illis pro portione respondeat. nam si acute mouetur morbus, coctionisque appetet, & vires sic satis validæ, ut spes sit illico solutum iri, æger pleniori cibo non est onerandus, verum modicè ac pro portione roboris morbi nutrimentum, futurum iudicium operiri oportet. quod ubi aduenit, ac fidè, & ut decet, iudicavit, iam vires sunt reficiendæ, ad validiores cibos paulatim transeuntibus, non autem euestigio, ne iis ægrum aggrauas, alterius morbi auctor euadas. Sin autem ægritudo tardè mouetur, necdum coctionis indicia existunt, neque magnopere cum tenui vietu usque ad perfectum iudicium sufficere posse constat, paulo valentiori cibo vitibus est succurrentum. siquidem in morbis omnibus in quibus vires dominantur, quæ prava malignaque sunt euincere haud solent. Porro iamendum didicisti, quomodo virtutum mensura exploratur, & humorum coctiones cognoscuntur, & morbi motiones discernuntur: quare tibi ceu hac omnia edocto, sedulòque præmeditanti, pro portione ciborum familiarium genera illis respondentia erunt præscribenda. Atque hac ra-

tione victus est imperandus, nisi recens aliquod infestans symptomata obliterit. nam si quoddam repentinū alii profluuium, aut sanguinis fluxus, vel perpetuus sudor vires defatigauerit, ut periculum sit ne iam æger in syncopen labetur, eum pro symptomatis portione reficere oportet. & si pulsus fuerit exiguus aur ablatus, aut æger etiam refrixerit, vinum ac reliqua calida sunt exhibenda: quippe hęc symptomata, totum victus modū ad se trahunt. Porro accessionum significationes si apparuerint, h̄ic nō secus quām in intermissionibus, obseruare decet: adhac iudicia, si qua fere suspicamur, animaduertēda sunt, nec quicquam dandum: sed vires, decertantes iam, ac ceu excitatas opem aliquā ægro ferre nitentes, ab omni externo pondere liberas, sinere oportet. vbi iam eius tempus conspicuò præterit, eas defessas recreare conuenit, ita tamen ut neque alimento rum vim, nec quantitatē ante perfectum iudicium augeamus. quod vbi adest manifestum, intrepidē iam nutritre possumus. Verū vbi morbus citra rationem leuatur, neque inconsidératè alere, nec ita ut antea tenuiter victum instituere: sed nonnihil cibi quantitatē adiicere, ac vires reuocantem reficiēt, morbi recidiuā expectare decet: vtique si antea neque vacuatione fueris opitulatus, nec validū satis victū præbueris. nam si prius liberalius nutriuisti, ac si opus fuit, purgasti: fortassis ab altera morbi inuasione liberaueris. Nam quemadmodum ex

ingenti succenso igne, vbi flamma emarcuit, ac contabuit, quædam in cinere scintillæ relinquitur, quæ si denuò nutritum noctæ fuerint, magnum rursus excitat incendiū: verùm si quis eas arte exemerit, is quo minus secundò accédatur, impedit. ita tanè iis quoq; qui nō ex ratione iudi cantur vsu venit. Nec ignorari oportet, quando, & quibus cibis sit vtendum. quinetiam dies quibus morbus exacerbatur, hic cauere oportet, ne aduentante significationum tépore, cibus aliquis in ventriculo reperiatur. ita nanque morbus vigeret magis, ac malignior euadit. Adhac vena tunda est, sanguisque quando, & quantum, & vnde oportet, ceu iam antea docuimus, pro plenitudinis portione, ac febris modo, est extraheñ hendus. Præterea alius antea enematis injectis abluenda est, expedit enim in omnibus febribus ut alius secedat maximè, nisi æger putis aliquid eduxerit, velut in pleuride ac peripneumonia & tabe contingit. tunc etenim non est laudabile, ut plusculum egerat. nam eo deterius isthuc censetur, quo plus excreuerit, veluti priuatim capite de lateris inflammatione dicemus. Insuper refrigerantibus potionibus æstus magnitudo minuenda est, cuiusmodi sunt, quæ ex violis, ex floribus nymphæ parantur, præcipue si calor caput obsidet, egérque insomnis degat. sic si in ore ventriculi, aut visceribus cæteris, mordacior quipiam humor obfirmatus hæret, quæ ex aceto & sacchare, quæ itē ex acidorum malorum puni-

corum succo potio conficitur, est accommodata.
Atque alia aliis magis conueniunt, quemadmodum
de iis sigillatim postea agemus. Ceterū ei qui ci-
borū facultates nouit, & morborū discrimina di-
gnoscit, esse obscurū nequit, qui quibus cōgruat.
Opportet tamen febribus semper exhibere,
quæ refrigerando pro portione respondent, ne-
que minus, inutile est enim, neque plus quam pars
est refrigerare, nocet etenim: sed in animo habe-
re, num os ventriculi promptè à frigidis, neuī-
ve, aut alia quæpiam pars lœdatur. quinetiā, num
thorax aduentitijs cuiuspiam humoris pondere
onersetur, & an pus sanguinēmve æger reiiciat.
tunc enim frigida sunt fugienda, & maximè, quæ
tactu talia persentiūtur. Nā verisimile est, quod-
dam quod potentia sit frigidum, etiam febris ma-
gnitudini posse auxiliari, præcipue nisi manife-
sta quæpiam offendens qualitas fuerit cōiuncta.
Quod tactu egelidum sentitur, iis partibus quæ
frigidis non indigent, quodammodo innoxium,
nec molestiam inferre videri possit. Ceterū, m
quia solo decocti hordei cremore pars est ægros
minimè acquiescere, sed nimio febris incēdio ar-
dentes, aliis quoque refrigerantibus quibusdam
indigere: danda est, nisi aliqua, ut dictū fuit, cauſa
præpedierit, et si anni tempus largietur, lactu-
ca, & potissimum si squalidi vigilésque fuerint.
præterea crudi cucumeres sunt concedendi, at-
que ex iis magis qui teneri sunt & copioso semi-
ne abundant, nam exterior pars quæasperita cu-

la est , crudum succum gignit . quinetiam punica dulcia acidis admista , nisi aliud obliterit , ac mala dulcia & vuas exhibebimus , quæ vinose non sunt . his enim utimur , cum temporis spatiori multam suam humiditatem exuerint , ac calor earum nimius in balitum abierit . Intubum quoque domesticum , (quod *niec Græcis* dicitur ,) si quod aliud , utique in calidioribus iocinoris affectibus idoneum est : cum alioqui id olus sit stomacho gratum . nonnulli vel solus succe eius vsu plus profuerunt : quod refrigerando ac meatus infarctu liberando satis sit . Verum enim uero non omnia omnibus sunt exhibenda , sed qui alui profluvio tentantur , & os ventriculi imbecillum est , assidueque vomunt , danda quæ nonnihil astringunt . At ea quibus alius est astricta , & aliquid quodcumque tandem illud sit , è thorace educunt , vitanda sunt : & ijs dulciuscula potius conueniunt , quod lentorem quendam obtineant . A cida vero quibus impacti sunt humores , ceu incidendi vim habentia , sunt praebeda : vt & ijs quib' alius supprimitur , modo natura sunt bilioli , nam in ijs qui non sunt eiusmodi , ea supprimendi vim habere videntur . Atque bac ratione qui continua febri conflictantur , sunt nutriti : secus vero quibus febris intermittit . quoniam neque eodem modo incendit , neque intermittentibus sibi mutuo sunt similes .

METH. MEDENDI, III. 207
DE VICTV FEBRIVM INTER-
mittentium, & primum de tertiana,
Caput 19.

TERTIANAE itaque, siue simplex, siue duplex fuerit, cum vehementer mouetur, ægrique vites robustæ sunt, priusq[ue] tremor pro viatu conuenit: potissimum si copiosa in accessionibus euacuationes vires non exoluerint, ut idcirco cibo opus sit valētiori. Verū si mediocri motu cierit, atque ad decimum quartū duratura putatur, oleribus & saxatilibus piscibus est vtedum: iis præcipue diebus, quibus febris intermitit. Alius quoque si sua sponte nō secedit, sanguis est detrahendus. etenim in omnibus proponit modū febribus sanguinē mittere, nisi adsit quod interpellet, præstat. nam cum is post spiritum primū seruorem excipiat, & totum corpus afficiat, si eius quipiam effluxerit, multum caloris vna detrahitur. Et quanquam à flava nonnunquam bile febris per totum corpus diducitur, attamen h[ic], quippe qui promptè succenditur, ei materiam subministrat: ac cū vniuersum permeat corpus, vniuersum quoque calfacit. quare si quid eius euacuat, multa quoque febris portio vna diffatur. nam si ex latentibus & materia expertibus perspirationibus febriētes operari sentire est persuasum, febrēmque astricta accedita cute vehementius accendi constat: an non,

quæso, multo melius ægri degent, si humoris qui
ea in vniuersum corpus distribuit, sensibilis fieri
euacuatio? Quare cum neque ætas, nec anni tē-
pus, neque alia qua piā obstat vacuatio, nec mu-
lier uterum gestat, in omnibus febribus cum vi-
res patiuntur, ad venæ sectionem est profugien-
dū: ac bis tērve pro febris magnitudine sanguis
derrahendus, atque interdum, cum multis ar-
dēnsque sanguis ægrum aggrauat, ad animi usq;
deliquium vacuandus; adeo febribus utilis est
sanguinis missio. Ceterū nec aliud quidem est
negligenda, sed glandibus clysterib[us]que est iri-
tanda, atque eius cura habenda ne supprimatur.
febre iam leuiori facta, modicè quoque purgan-
tibus refrigerantia ac humectantia medicamenta
permiscentē, quo purgantia quæ magna ex par-
te calida sunt, & turbandi vim obtinent, minus
offendant, vacuare oportet. Ea tamen in morbo-
rum incrementis fugienda sunt, & maximè si ma-
teria sursum vergit, & cruditas adesse videtur.
Quod si materia turget, ea, habita prius ægri vi-
rium ratione, est vacuanda. Porro altera post eā
quæ de purgantibus pertractat, methodus est,
diæta, quæ medicamentis cōtemperantibus uti-
tur, nam in quibus ob aliquem interturbantem
scopū confertas vacuationes moliri formidam⁹,
iustimperantia medicamenta sufficimus, partim
coquentes, partim refrigerantes, aut detergētes,
vel exobstruentes, vel omnia simul iuxta humo-
res ægrum lædentes, ceu priuatim post explicata-

METH. MEDENDI, III. 209

bitur molientes. Itaque tertiana simplex & duplex, eo quo dictum fuit modo, est curada. Si vero non secundum rationem soluitur, aut decimum quartum diem transit, atque ita in eam abeat, quæ spuria nuncupatur, haec quoque purgantibus est, tenuatis prius humoribus, & meatibus obstructione vindicatis, cōfodienda ac perimenda. Victusq; eō spectet, ut si boni succi, & subfrigidus, nam quæ impensè frigida sunt, materiam cogere, ac meatus ferè obstruere solent: & calida, cum qui antea delitescebat, calorem excitant ac euocant. Atque hoc propè pacto, victus ratio & curatio in tertiana exquisita & spuria se habet.

DE CVRA QVOTIDIANAE
& quartanæ, Caput 20.

QVOTIDIANAM, quæ à pituita ortum duxit, neque venæ sectione, nisi aliud vrget, nec refrigerantibus medicamentis compescere oportet: sed aluum astrictā glandibus & clysmatis inanire præstat. Victum boni succi nec crassum æger sumat. Per miscenda autem cibo sunt, quæ incidere, tenuare, & meatus obstructionibus asserere possunt, non tamen admodum calida esse creduntur. Vino potadus est tenuiori, & paucifero, in morbi quidem principio: at vbi iam tenuior humor dissipatus est, etiam ruffiore, ac, si licet, tota victus ratio in calidiorē migret. Tūc pastilli quoque, qui amarus nuncupatur, vsus p̄batur, & si quid aliud h̄c opem ferre censemur.

ACTVARI

210

sed de ijs priuatim suo loco dicetur. siquidē medicamenta methodis admiscere, nec ea cœu exempli loco inserere, eoru est qui nullum in tractando ordinem obseruat. Poricò codem vietū quartana laborantes sunt cōtinendi, nisi quod humor qui hic infestat, et assidit sit ac terrestrior, atque hic idcirco calidioribus quodā modo ac incidentibus magis opus habeat: cuiusmodi sunt, que ex reliquis acribus conficiuntur. Cæterū in omnibus accessionum significationib⁹ ne aliquis in ventriculo sit cibus, qui mali pondus ingeminet, studendum est. nam cùm natura, tempore accessionis, ad propellendum ea quæ affligit exurgat, si quis intempestiuè nutrit̄ illi obſtiterit, dubio procul quo minus validē noxios humores adoriat, præpedit. Verū quia humorū species quæ variarum accessionum sunt cauſa, ac ciborum medicamentorūque, & reliquorum quæ ad diætam pertinent, discrimina, prout alia antē explicata fuerunt, & alia postea docebuntur, nō ignoras: iam agri vites, & anni temporis dominium, adhac locum, etatem, & consuetudinem inspicere: atque ita ex omnibus commoderatam atque in eadē agitudinis serie collocatam cibi quantitatēm qualitatēmque colligere & coniectare oportet. Nanque ipsam perquam exquisitā distinctāmque rationem, in corporibus quæ ita temerē mouētur, haud quisquam vñquā, (quod sensum nostrū, artēmque ea lateat,) assequatur. Atqui ad id quod fieri debet quām proximē ac-

METH. MEDENDI, III. 211

cedere, eorum est, qui omnia accuratè ac diligēter expendunt. Porrò ex iam dictis, in cōplicatis quoque intermitentibus febribus medicamēta, cibum, & reliquā vniuersam diætā cōiectura cōsequi, eāq; pro portione inter se cōmiserere licet. nā qui literarū syllabas probè colligere didicit, is & versus totos, & integras paginas perlegere vallet. Quare in simplicioribus & facilibus exerciti primū oportet, deinde ad cōplicata, pperare.

DE FEBRE HECTICA,
Caput 21.

I AM ordine ex febrium species succedunt, quæ hæticæ sunt, quas, quòd solidas partes attigerunt, omnémque vitalem humorē epotarunt, ac in marcorem coniecerunt, haud facile est curare. attramen præuenientem autē q̄ solida occupent, subuenire conandū est. Itaque eiusmodi ægri perquam tenui victus ratione, quomodo eos qui cōtinua febre conflictabātur, habebamus, nō sunt curādi, quoniā nullum hīc iudicium expectas tur, neq; putriū humorū materia subest, sed nec pleno quidē victu opus est, quòd is cōcoqui nequit, atque insuper febris inde increscat. Quare medius, ceu optimus est præferēdus, qui modice refrigeret, cibūsque boni succi ac concoctu faciliis dandus, cuiusmodi sunt pisces qui in saxis stabulantur, puta galei, & gobij, & id genus alij, quiq; ex minoribus duriori sunt carne, quales sunt scorpij, philomelæ: aut friabili, quali mullus

constat videtur. Ex carnibus verò domesticarum gallinarū pulli, & quadrupedum pedunculi. Quod si vites conuelluntur, vinum quoque tenui, album, & quod parum dilui postulat, est exhibendum. Caterū familiaris ac accommodata iis potio fuerit, quæ ex fructibus æstiuis, & floribus refrigerantibus cum saccare paratur, quæ admodum libro de medicamentorum compositione docebimus. Balnea portò iis sunt idonea, quæ corporis squilorem humectent: verùm tepida esse decet, nec ullam resipere qualitatē. Nec tempus in iis trahere conuenit, sed ubi modicē fuerint immorari egredi, ne quod ex nativo humore superest evanescat & exhaleret: egresso sorbitio quæ epiam refigerans dabitur. Non est vestiū copia excalfaciēdus ager, ne copiosius difficitur. Posthac conuenienti cibo reficiendus. Quod si solium exeuntē melino, aut rosaceo, aut omphaclino saltem oleo inūxeris, & meatus præcludes, & ne maior fiat difflatio, prohibebis, ac antea ex irrigatione inductam humiditatem, intrò competes, atque hoc quoq; pacto opem homini tulisse videberis. Somnus cōciliandus est à cibo, ac querenda animi oblectamenta & relaxations, ac quodcumque tandem cum refrigeratione humectare puratur. Deinde hec ticas refrigerationes, quæ & ipsæ plerunque nō carent siccitate, & veluti ex morbo senium esse videntur, corratiis curare oportet, calfacentia & humectantia dantes, idque boni succi & coctū facilibus cibis, ex-

ercitationibus mediocribus & vinis odoratis, ac subfuluis, atque in summa omnibus calefacientibus, sed nō exiccatibus procurantes. Atque ut uno verbo cōpletar, in omni habitu affectionē que morbos, contrariis est pugnandum: hoc interim examinantibus, qua proportione ac interuallo, corpora quæ nutriuntur, quæque offeruntur medicamenta, a cōmoderata temperie absce-
dunt. Habet & qua vietus qui affectui totum corpus occupati competit, explicatus est: super-
est iam, ut ea quæ sigillatim in affectibus, tam internis quam externis, accōmodantur, in sequen-
tibus proponamus. Quare cūm liber suam ha-
beat magnitudinis molem, hīc iam claudatur.

ACTVARI ZACHA-
RIA E DE AFFECTIBVS Q VI
 singulis partibus incident, medendi ra-
 tione, Liber quartus.

PRAEFATIO.

E S T V D I N I S caro, ut
 est in proverbio, aut deuo-
 randa est, aut non gustāda.
 Evidem non nihil prouer-
 bium intorquens, dixerim,
 variis multiplicib[us]que pol-
 licitationibus aut nō esse ad-
 OO iiij

mouendas manus, aut si manus admoliaris, eas
necessario quoque esse absoluendas, nam neque
verbis, nisi vndiquaque probè mœnibus fuerit mu-
nita, ciues qui se illius custodiaz cōmiserunt, tutati
poterit: neque artis aut scietiæ, quæcunque illa
fuerit, methodus, lectorum sua præcepta omni
ex parte edocebit, nisi omnem eius diuisionem
percurrit. Quare quoniā artis medica propo-
sitam methodum, nondum, quanvis tib⁹ iam
cōfessis libris, vniuersam sumus complexi, idque
concise eius documentis, atque ita ut impeditio-
ribus haudquaquam cōperant, explicatis: in pre-
sentia quartum prædictis annetimus, quo hoc
totum instituti argumētum comprehendamus.
Atque duobus primis libris de causis ac digno-
tione affectuum, tum vniuersi corporis, tum sin-
gularum eius partium egimus: in sequenti vero,
qui totius tractationis fuit tertius, ratione curan-
di morbos in toto corpore oborientes, & potissimum
omnem febris speciem, exposuimus: nūc
propositum est à capite, tanquam ab arte exor-
fos, ad omnes affectus quibus singulæ corporis
partes, tam internæ quam externæ tentantur, si-
gillatim progreedi, ac conuenientes & methodi-
cas, vnicuique curationes proponere. Atamen
haudquaquam vniuersa medicamentorum accom-
modata compositio h̄ic edetur, quod ita necesse
esset orationis mediocritatem transilire. Deni-
que illi qui in hunc librum incident, quod satis
sit in methodis occasiones cōponendi præbusi-

se, superuacaneum esse videbatur, omnia quæ opem ferre possunt medicamenta, in vnum libellum cōgerere. Quapropter sigillatim potius de simplicium mistorūque medicaminum compositione conscribendū esse duximus, ac qua ratione ea dijudicare oporteat, & quibus & quæ oblata sedulò prodesse censemur, indicandum. nō enim omnia quæ iisdem affectionibus auxilium fronde pollicentur, ex æquo cōducunt. satis enim supérque est, si non obsunt. Quod vnu venire videtur, tum ob ægrotum sensus acrimoniam aut difficultatem, tum variam eorū temperiem, tum vim medicamentorum vegetam aut vietam ac caducam, eorūdēm ve quantitatem, aut annitempus, aut consuetudinem, atque ipsorum denique affectionem ac dispositionem. Hæc nanque atque eiusmodi alia, haud mediocriter in suis promissis medicamenta vacillare variatæque efficiunt. Attramen qui iuxta propositas methodos, omnia discernere accuratè didicet, is quibus anteferenda quoque sint nouerit. Itaque iam medicamentorū rationes, quæ vnaquæque curatio postulat, trademus: postea eadem denuò singulatim explicaturi. Cæterū quia vitia quæ intus consistunt, vehementius affligere solent, eaque impensis medicamentorum desiderat præsidia, antea de internis quibus caput cæteraque viscera tentatur, agendum est: deinde ad ea quæ in externa cutis superficie hærent, transcedundum.

ACT V A R I I
DE CAPITIS DOLORE,
Caput 1.

ITA Q V E caput, aut primario affectu cerebrum cerebrōve propinquas partes, puta tunicas & membranas, quas *υενησας* appellant, aut aliam quampiam eiusmodi obsidente, laborat; vel intemperie aliqua, aut exuberante humore infestatur. Si simplex qualitas affligit, consentientias symptoma illam patefacient, si est composta, hæc quoque componētur. Atque cum calor interturbat, sensus eum iudicabit: quod caput haudquaquam multa indumenta ferat: contrā quām accidit, si frigus nocuit. atque illi à quo quis interno externōve calore offendūtur ac exacerbātur: hi verò quibus caput perfrixit, inde iuuantur. Porrò siccitatis symptoma, est vigilia, & si dormire cupuerint, vigilant, vt quibus somnus non accedit: humiditatis autem, somni soporosi quique haud facilè excutiuntur. Quod si consimiles aliqui humores negocium facessunt, calidi excedentes quidem, inflammationem, ignēmque sacru gignunt: mediocres verò, pondus, acutosque dolores procreant, & faciem rubore, & oculos pallore cruentē, pro vigentis scilicet humoris colore suffundunt. Frigidī porrò, onus potius quām dolores conciliant, ac facie turgidulos & ex pallido albicantes efficiunt, potissimum si humiditas fuerit cōiuncta. Quod si siccii fuerint, facies squaler, & vigilia, ac tumultuosæ quædam

imaginationes, non sine animi deiectione vrgēt: prēcipuē si humor fuerit melancholicus. cui si fla-
ua bilis connectitur, amaritudine aut feritate nō
carebit. Atque hac ratione, ceu antea docuimus,
affectus qui ex intemperie aliqua aut consimili
humore quopiam cōflantur, dignosces. Et quo-
niam supra satis eam rem explicauimus, nūc quo
modo curationem obire decet, dicctur: si hoc
prius fueris præmonitus, consimilibus vitiis ob-
consensum & confortium cum ore ventriculi,
reliquisque visceribus cerebrum tentari, quōd
similium humorum indidem impactorum exha-
lationes excipiat. Proinde primū anni tēpus,
regio, ægri ætas, victus item, consuetudo, & quæ
sunt propinquiora, ipsa nimis comitantia sym-
ptomata, atque excretiones sunt expēdendæ. de-
inde ita ex omnibus præpollētem intemperiem,
sica sola infestat, ac humorem vigentem, sicubi-
is dominari videbitur, ratiocinatione colligere.
Demum affectu probè, vt nihil iam hæsites, co-
gnito, eius curationem aggredi, & contrariis do-
minantem humorē compescere oportet. Ita-
que si nuda est intemperies quæ molestat, me-
diocria quoque auxilia adhibentur. nam si calor
est, cibus refrigerans, & aquæ potio, & rosa-
ceum violaceūmve oleum foris illitum prodest,
nisi anni tempus, aut aliud quippiam hunc sco-
pum interuerterit. nostri porrò refrigerantem ci-
bum euincenti calori pro portione adaptare, vt
eorū discrimina distingueat, ac sua quenq; men-

sura metiri possis. Sin frigus affligit int̄rō, n̄isi quid obstiterit, calidores cibi exhibendi, quibus piper, cinnamomū, zinziber, & si quod est aliud quod calfacere putatur, fuerit admixtum. & odo ratis magis ac vinis fuluis, si nihil pr̄pedit, est vtendum. foris autem ea quæ refrigerationi excedenti proportione satisfaciant, sunt inungenda. & siquidem mediocris fuerit, chamæmelino & anethino ad caput vtendum est. sin est intensior, euphorbij & castorij aliquid, nisi quid eotū vsum excluderit, admiscebitur. etenim interduni cum aliæ partes aliis indigeant, ob suam quam nactæ sunt int̄periem, fit ut aliæ quæpiam obstant, quæ ob suas curationem exigentibus a luersantes intemperies, ab eiusmodi medicamentis exagitantur. siquidem nonnulli, quibus frigidum est caput, calidum sortiti sunt iecur: alij contra. Ac quidam ob iocinoris intemperiem frigido egentes, eius vsu, quod os ventris frigida laboret intemperie, offenduntur. Quare in eiusmodi maximopere est animaduertendum, ne'dum alteri succurrimus, reliquæ noxam creemus: atque imperitoribus ponderum pr̄fectis similes esse videamur, qui cum inconsideratè ea lancibus imponunt, hæ modò in hoc, modò in illud latus propendent ac commutant. Quam ob rem cauere oportet, vt commoderationem assidue obseruemus, & reliquorum membroru offendam devitemus. Adhæc, externis inundati-
bus ac epithematis, ob partes quaspiam reni-

tentes, securius succurrimus. Quòd si offendit siccitas humectans cibus accommodatus est, & caput egelida potabili aqua fouésum, ac pinguedine oleo que salis experie inungendum, & somnus quiésque concilianda. Sin humida intemperies dominari videtur, contrariis pugnandum est. Atque ea ratione his intemperiebus medaberis: ac consimili, reliquis membris operi feres, semper contrariis contraria exhibens, attamen non euestigio semper & repente, sed ex additamento sensim crescente, & paulatim: ne quando partem prius cogas ac condenses, atque inde alterius nox & auctor fias. Quòd si interdù ea quæ rectè dijudicasti, auxiliis non promptè cedunt, non idcirco ad alia prioribus reiectis est trāscendum, sed iisdem & ad similibus tum victui, tum medicamentis est insistendum, tanquam per ea curationem sis consecuturus. Atque ita capitis ex intemperie vitia emendabis.

DE RELIQ VIS CEREBRI & nervorum affectibus. Cap. 2.

P O R K O inflammations, ignes sacri, siderationes, & phrenitides, quæ ob calidiores eō confluentes humores oborūt, maiora auxilia exigunt, quippe quæ extremū minitantur periculū. Aut ergo ea bilis flava syncera, aut sanguis nimius & perquam effervescent, aut utrumque excitauit. Atque exuberantes humores quot quælesque natura sint, & qui quos morbos proceret,

ex iis quæ iam duobus primis libris exposuimus
scire potes : quare nunc de eorum vietu, ac cu-
ranti ratione est tractandum. Omnes igitur qui
eiusmodi malis conficiantur, instar eorum qui
exquisitè febrinunt, tenui vietu sunt gubernandi.
Didicisti autem ex superiori libro, quis vietus fe-
bricitantibus conueniat, ut eadem in præsentia
non sint repetenda. Ceterum si plenitudo adesse
videbitur, virésque ægiū valent, abluta nimirum
infusis alio, si non facile fecedit, sanguini quod fa-
tis est demendum, idque è pedibus potissimum,
quo materia reuellaatur. Quòd si vires è longin-
quo auxilia sustinere nequeunt, venæ in cubito
quæ peculiari quadam ratione subueniunt, erunt
tundendæ, ut latus eat sanguinis. At si confertas
vacuationes æger non fert, bis tèrque & sèpius
idipsum tentantes si commodum videbitur de-
trahere oportet . quo id quod offendit, simul &
onerat, continuis vacuationibus educatur, & vi-
res earum interpolatione reficiantur. Quin nec
ex auribus, aut nare, ac fronte, maximè si in occi-
pice onus premit, & etiamnum, antea reuulsa vel
deriuata infestante materia, offensa remanet, edu-
cere verendum est. Ceterum ubi ea satis vacua-
ta esse videbitur, iam refrigerantes humectan-
tesque inunctiones capiti adhibeto, quale est olearium,
quod aceto & rosaceo constat . commi-
scetur enim rosaceo acetum, quòd sit refrigerans
ac tenuium partium medicamentum, & facile pe-
netrans, ac quasi deducens, si quæ illi crassarum

partium, atque ob id sola, sua natura haud promptè permeantia, fuerint admixta. Tu porrò cui alia refrigerantia medicamenta sunt perspecta, facilè eiusmodi quosdam illitus compones. Ceterum non solum ex comitantibus symptomatis, qualis quantaque sit caput torquens caliditas: verum etiā propria eius naturalis temperies, atque ad patientem habilitas est consideranda. Anni item tempus, regionem, & astatē, velut antea docuimus, inspicere oportet, atque ita demum medicamenta commiscere, potionēisque reperire ac componere, quæ refrigerent, & promptè in corpus distribuātur, qualis est quæ ex nymphēa paratur. At qui ubi symptomata absidētia se remiserunt, bono animo esse oportet: ac febre iam finiente, ægrum cōuenienti viētu reficere: verūm vino plus ceteris est abstinendum, quod facile caput petat, ac promptè, si quid vitij adhuc reliquum est, accendat. Si malum eiusmodi medendi ratione nō leuat, necesse est ut deteriora sequantur, quorum discrimina cum iamdudum dīcideris, non est opus ea hīc denuō repetere, atque inde futurum ægro euentum poteris præsigere. Quod si capitū temperamentum est frigidius, illa symptomata sequuntur quæ iam antea tradidimus. vietūisque ratio calfaciens illi competit, per ea qua adhibentur calida, cum cibos, cum medicamenta, necnō inunctiones foris tales dādē cum oleo, cui pyrethrūm, aut castorūm, vel euphorbiūm, aut eiusmodi aliquid quod satis cal-

facere constat, sit admixtum: quod verò contraria sint vitanda, id nemini non liquet. Atque humiditates hæc quoque exiccare consueuerunt: fortassis quod ipsorum plurimis siccis quoque esse contigit. Sic paucus potus, vigilia, & maiores exercitationes idem præstant. Quemadmodum cerebri squalores, frigidi fatus, & requies, ac somnus longior, & vinum quod caput nō admundum tentat, ac demū omnis humidior vietus, humorat. Si frigida cum humiditate capiti negocium facessunt, cùm mediocria, ac quadantenus edomitia sunt, raucedo, grauedóque oboritur, simul aeq; iam noxi^o humor effluere incipit: caput verò pôdere vrgetur, & sonitus perst reperi ac sonori infestant, frons & cerebri membranæ cum dolore distenduntur, quandiu humor non evacuatur. Hos parciore cibo & vietu ad moderate calidum siccumque declinante curabis: ac medicamētis quæ in nates iniiciuntur, muccos in meatus qui à colado ^{μυρεσι} Græcis, & nostris colatorij vocātur, in pactos educes. Sunt autē eiusmodi mediocria quæ ex melle & betæ lucco, atque id genus aliis cōficiuntur. vehementiora vero quæ piper, euphorbium, veratrum album, cumeris agrestis succum, atque id genus alia quæ inharētes humores explodere queunt, recipiūt. Verū horum quoque compositio priuatim tradetur. Cæterū si humores prædicti ita cerebrū obsederint, ut carus, sopor, veterinus, & morbus comitialis prehendat, validioribus iam auxiliis,

maiorique cura opus habent. Quare vniuersus
in cibo victus caldior sit, nisi quæpiam ex humo-
rum putredine lenta segnisque febricula coniun-
gatur, parum cibi sumere, cumque probè conco-
quere expedit. Quinetiam enemate aliis bis-
tére cluenda est, quo facile eat, nihilque inhæ-
reat quod ad caput euaporans, malum augeat.
Post hæc si quæpiam accessit febris, & anni tem-
pus, atque permittit, nec aliud quippiam dis-
suadet, exiguum etiam sanguinis est detrahen-
dum, quo expeditus eius in vasis sit excursus.
Dehinc cum humores vigentes, prout fieri po-
test, attenuati, ac solitis medicamentis quæ sigil-
latim postea tradentur, fuerint concocti, tentan-
da est per soluentia, à mediocribus ortis, vacua-
tio, ut humores fiant adfluxum habiliores, atque
ita demum in validioribus subsistendum & des-
cendendum, veluti de iis quoque agemus. Porro si
herbæ tenuium partium, cuiusmodi est satureia,
puleium, nepeta, & cetera id genus ferbuerint
in aceto, earumque halitus naribus excipiatur:
humores satis incidere, meatisque referare exi-
stimentur. In caput verò, ubi usus postulat,
danda rubificantia, quos *maranopous* nominant,
medicamentaque satis siccantia, quæ ex nitro
parantur. Iam verò melancholicorum affe-
ctuum species omnes pro pœmodum eodem vi-
ctus genere tractantur, nam cibus boni succi co-
stumque proclivis, & odorata quæque quæ caput
nō repleant neque feriant; adhæc animi oblecta-

menta, mediocris inabulatio, relaxatio, & quodcunque gratum volupéque est, conueniunt. Si furor præualet, sanguinis missio magis expedire videtur: si in arra bilis, *υεραχοίας* vocant, purgantia ei sunt præferenda medicamenta. Ceterum non est ignorandum, quod sibi cōmunione quadam mutuo consentiant, & sibi inuicem furor, ac melancholia permisceatur: atque idcirco sanguinis humorūque vacuatione opus habet. sed ut ex commiscentur, sic sanè & arra bilis species cum inclinant, ut aut segniores aut aceriores sint, quēadmodū antea monuimus, pituitosum biliolumve humorem melancholico immixtum esse denunciant. Quæ vbijs quæ iamdudum doctus es, dignoueris, pro anni, temporis, aetatis, temperamenti, vietus antecedentis, ac ægri virium portione, tum venæ sectione, tum medicamentorum contemplatione uteris, veluti priuatim de purgantibus explicabitur. His porrò, tum Logadij Memphitæ, tum Galeni sacra vocata antidotus, perquam commoda est, ac velocissimè optulatur, si maior eius copia cāque vigētior exhibeat, si paulatim verò vitium absumit, si mediocrior paretur, & parua portio præbeatur. Quin nec à potabilis aquæ balneis, quæ humectant ea quæ ab humoris siccitate exaruerunt, obdurucuntque, & meatus recludunt, ac noxia discutiunt, est abstinentendum. Ceterum quæ propriæ consortium eueniunt, leuantur & tolluntur, si primatio affluit laborantibus partibus, eas vacuando, roborando,

METH. MEDENDI, IIII. 23

rando, ac vnde cunque victu, vt pristinam natu-
uamque recipiant valetudinem curando, subue-
nerimus. Porrò tremor, neruorum convulsio,
eorumque distensio ac resolutio, necnon sensuum
instrumentorum labefactatae functiones, ex ce-
rebro & dorsi medulla, neruisque inde exortis
proueniunt, idque vel ex intemperie quapiam,
vel ex aliquo impacto humore. Quæ vbi distin-
xeris, noueris quoque quo tempore purgadum,
ac quando foris inungendum, & quibus quovis
medicamentis potius vtendū erit. At qui ex eius-
modi vitiis illa quæ siccitas committit, tardiori
difficilioremque opem admittunt: quod earum
partium quibus insident, nativus humor sit exhau-
stus, vt non amplius oblata humiditas agglutina-
ri queat. Enitendum tamen est, vt iuxta meel-
dum iam propositam, membra quæ exaruerunt,
irrigentur & humeant. Si humiditas quædam ex-
crementitia, aut succus quispiā symptomata pro-
creat, haud difficile est redundantia euacuanti,
& discutientia, emollientiaque, quale est irinum,
& quod ex musto γλυκυρον appellatur, atq; eius-
modi alia exhibenti, opitulati. Disces autem etiā
hæc, cum de simplicibus mistisque medicamen-
tis loquemur.

DE AFFECTVVM CORDIS
curatione, Caput 3.

COR sanè paucioribus quam praedicta, non
tamen quod ad malitiam pertinet, inferioribus
PP

vitiis obnoxium esse solet. nam febres & refrigera-
tiones, quæ ab habitu heclicè vocantur, adhac
syncope & palpitatio, sunt ipsius cordis morbi.
Sic mæror præter rationem, ira, animi deiectione,
metus, quæ malitia quidè sunt secunda, tamè cor-
de cōsentiente, potius adueniunt. Atque hecicas
refrigerationes aut calores, eo quo antè dictum
fuit modo, cum de febrium vietu tractaremus,
profligate conabente. In syncope verò, vires refo-
cillando vino, calidioribusque medicamentis ani-
mum restitues. Quod si is defecerit, quia nimis
multa per luxum, ac incontinentiam fuxint inguritata, (hoc enī subinde vsu venit,) ea educē-
da sent. Si sudor copiosior eius defectum attulit,
cutis summa, ut calor intus contineatur, astrin-
genda, refrigerandaque est. ac quod in his est ma-
gis moderatum, est indumentorum detracitio &
spiritus flabellatio, ac frigidiorū ædium habita-
tio. Hoc autē validius est, ex hydrello frigido fo-
tus, & myrtlei, rosacei ve illitus. atque hęc & eius-
modi ali. i, meatus occludere, ac occultū perspi-
ratum, quo calor dissipatur, compescere satis va-
lēt. Quod si immoderatus alui fluxus, aut vomi-
tus syncopen minatur, astrinğıtibus calfacienti-
busque ventriculi os, ipseque venter, ac intestina
sunt fouenda, quo immodicū profluuium coet-
ceatur, arq; vñā ne calor dissipetur, prohibeatur,
præstant hoc cenante, iuncus odoratus, & aro-
mata, quæ cum astrictione conspicuò calfaciunt,
iuncus quadratus, item & cupressi semen, si in vi-

no decocta imponantur, aliisque simili facultate
prædita: Caterum omnium præstatiissimum est
auxilium, vinum vetustius exhibitum, & Andromachi
antidotus theriace, ac siquid aliud eodem
modo calfacere creditur: atq; ita in syncopen in-
cidetibus succurres. Porro mæror absque ratio-
ne, ira, animi deiectione, metus, & palpitatio ex hu-
moribus biliosis melâcholicisque ad cor euapo-
ratisbus oboriri solent. Viectum hic ægro, qui ex-
cedetibus humoribus, quos ex comitatibus sym-
ptomatis, materia redundantem, tēperamento, ac
viectu conjectura colliges, pro portione respon-
deat, imperabis. Iā metus, animi abiectione, & mæ-
ror, sunt melancholici humoris soboles: ira verò
& stupor, quem ἔχαπτινον appellant, à bile flaua gi-
gnuntur, quare amaritudo oris magna ex parte,
ac interdum capitis gravitas dolorque succedit.
Odorata cordis robur recreantia ac confirman-
tia, utrisque conferunt. Denique quancunque in-
partem humor, & reliquis ægri affectus inclinat,
ibi cum odoratis refrigerantia aut calfacientia
sunt opponenda, ut humoris vis contemp-
petatur, ac tumultus mortisusque eius retundatur.
Quod si humores sunt commisti, medicamenta
quoque proportione erunt miscenda. Sin au-
tem vigent, & plures sunt quam vires, purgan-
di vi præditis vacuantur. sed hæc particulatim
explicabimus. nunc enim solam methodum de-
lineamus, ac describimus. Porro palpitatio,
quam plerunque sanguinis nimius feruer,

copiaq; gignit, venæ sectione oxyssimè soluitur.
quando nimurum ex eius feruore origo est, nam
vapores quoque qui sursum exhalant, eam quan-
doque procreant. sed causæ suis differentiis di-
stinguuntur, nam in illa quam sanguis generat,
pultus est inæqualis: at quam vapores excitant,
nullam pat est adesse inæqualitatem. Cæterum
quia alia quoque ratione sanguinis multitudine,
humorūmque abundantiam potes cognoscere,
vbi prius ratiocinatione quinam exuperent, con-
ficeris, venæ sectione, aut exuberantis humoris
purgatione, vel saltem, quod secundum est, præ-
pollentium qualitatum per cōtraria medicamen-
ta contemperatione, humoribus qualitatibꝫque
suam commoderationem restitues. Ita quippe
infestantes caussas coniectans, securè victus for-
mulam propones. Attamen id in omnibus scire
licet, quòd quòd medicamentorum quæ exhiben-
tur temperies vergit, cò reliquus quoque omnis
victus inclinare debet. nā si quis rectè diudica-
uerit, hunc morbum ad sui curationem frigidis,
exépli gratia, aut calidis indigere, & medicamen-
tis reliquus cibus victusque non responderit, qui
quæso morbum, si cibus medicamento fortè ad-
uersatur, propulsabis? Quare si frigida cōseruit,
eò etiā reliquum alimētum deflectito, ceu antea
quoque didicisti: sin calida expediunt, cibus etiā
cōsentiat. Quòd si quædā fuerint partes, quæ tan-
tu frigida non ferunt, ea quæ conducunt frigi-
da calfacito, atque ita admoueto: & sine intubis.

fuerit domestica, siue lactuca, ea coquito. Quod si ita victum pro portione alternaueris ac evanaueris, haud vñquam quo minus optimè cures, frustraberis.

DE PVLMONIS ET CAETE-
ris thoracis vitiis, Cap. 4.

P O R R O iam æquum est, ut de reliquis loquamur. Et quoniam pulmo cor complectitur, & hunc thorax continet, de his primùm verba facere præstat, ac deinde ad vasa nutritionis accedere. Itaque dominantι intemperie, corrariis prorsus medeberis: humores verò noxios, si quibus conuenit sustuleris atque eduxeris, profligabis. Cùm igitur confertus inspiratus aër tuissim concitat, frigidam quampiam intemperiem negotium facilius dicimus. quæ nonnunquam si respiratio aliquandiu continetur, emendatur, nā quia viscus ita incalescit, intemperies plerunque sedatur. Quod si hoc solum non sufficerit, talius vi & paulò calidior id quod deficit suppletio. Verùm calidæ intemperiei nota est, si æger frigida appetit, & potissimum aërem quem inspirat: adhæc si eum confertim attrahere cupit, atque ita leuius degit. Et quemadmodum sitis & lingua squalida siccitatis indicium est, ita humiditatem notat, si tussicula exiles, quod tenuis quædā humiditas aduentitia adspergatur, & ducto spiritu occurrit, stimulant, hi nihil memoratu dignum expuunt, & à sicciori cibo openi sentiunt.

Quod si quidam fuerint humores similibus qualitatibus praediti, si frigidi sunt & humidi, supernè desfluunt, & difficilem, ac non nisi erecta ceruice educant respirationem generant. Hinc distillationes quoque, ac raucedines ortum ducunt, & quæcunque ad thoracem confluentia, cum agrauant. Ac raucedinem nimia humiditas fauibus imbuta gignit: quare lenientia, ac mediocriter abstergentia sunt accommodatissima. nam humores, qui ibi sunt obstatculo, eiustmodi medicamentis discutiuntur. sed de iis postea priuatim trademus. Verum difficilis, & quæ recta ceruice trahitur respiratio, à conferto humore oritur. Quare cum ea inde impensius praepediatur, entendum est ut humorum confluxus preteripiatur. Quinetiam capiti opitulari decet, ne facile eiusmodi humoribus repleatur, eoque primum ad thoracem demittat. Itaque foris frictione & calidiori illitu, qui ad siccitatem etiam magis nutrit, caput incalescat. adhæc humor medicamentis quæ naribus inseruntur, reuelendus est. Postremò, si hæc non profant, vertex inurendus est. Intus exhibenda sunt antidoti quæ calfaciant exiccentque modicè, eaque omnia quæ tenues fluxiones coire, ac ut educantur apriores faciunt: cuiusmodi est, quæ ex paonia conficitur, & Andromachi, & Philonis, & aliz quæpiam, de quibus in sequenti libro agemus. Verum si humores ad thoracem pulmonemque profluxerunt, iij medicamentis quæ attenuandi, incidendi, me-

diocriter calfaciendi, educendi, & concoquendi
vi pollut, omni conatu sunt expellendi. talia
sunt quæ ex vrticæ semine, scilla, styrace, & dul-
cis radiculæ succo, atque eiusmodi aliis paramus.
hęc enim atque id genus, si ritè decenterque cōfi-
ciantur, incidunt, humorēsque qui thoraci infi-
guntur, educunt, ac ægrum exonerant. Quod si
vetustescere virtus, quæ ægrè ducuntur, ad ven-
trem medicamentis quibusdam purgantibus, ad
aluum, aut ad vrinam deriuabis, vtilius feceris,
ægrumque non parum leuaueris. Huic enim so-
li ex omnibus pulmonis thoracisque affectibus,
medicamentis aluum soluentibus, ac vrinā cien-
tibus succurritur: quippe reliqui omnes, si ita
arte aut natura tractentur, in deterius prola-
buntur. quare sudores quoq; iis auxiliantur. At-
tamen vniuersus victus è spectet, ut patum cibi
potiusque sumat: ac quicquid pituitosum & cru-
dum succum gignit, ablegetur. Animalia agre-
stia, & omne quod manifesto siccari censetur,
preferuntur: sed siccata & astringentia improban-
tur. Vinum detur subfaluum, & modice dulce.
Inambulatio mediocris ante cibum non est in-
utilis, & somnus moderatus, sed qui non statim
à cibo accersatur. nam is cerebrum humectat,
quod illico pulmoni suam humiditatem imper-
tit. Atque hac ratione eos qui difficulter respi-
rant, & ægre ex pectori restringunt, quos αια-
φεινοι vocant Græci, curabis: quos nimis pi-
tuita exercet, quæ pulmonis cavernulas obſideret.

Caterum inflammatio, & ignis sacer, quæ in pulmone, & septo transuerito, & musculari costas interseptentibus oboriuntur, peius hominem afficiunt, ac celerius auxilium postulant, nam cum partes adeo necessariae, ad quæ cordi vicinæ, à tam ingenti calore infestantur, repentina pericula, nisi eucligio æstro succurratur, succedit. Primum itaque omnium vena secada est, & bis tēque, si consultum iudicabitur, & nihil erit quod hanc actionem necessariò impedit, sanguis detrahendus, præterea si aliud non secedit, glandes solas subdere, cāmque irritare oportet.

Quod si dolor in latebre obfirmetur, atque ad claviculam & humerum pertineat vitium, id à loco patiente ~~mæ~~ Gracis nominatur, venâ in cubito secare conuenit, & sanguinem si opus fuerit, iterato detrahere: ne dum inflammatio, atq; dolor quem ipsa excitat, copiosiorem attrahunt materiam, maximus simul & ægrè curabilis abscessus oboriatur. quippe maiores affectus, difficiorem semper curationem admittunt. Vbi sat sanguinis fluxisse tibi videbitur, tunc loco succurrentum erit, exterius quidem concoquentibus ac emollientibus, cuiusmodi sunt quæ adipe anserino, & gallinaceo, vel id genus alio, & oleo cōstant. Interius autem illis quæ ex oleo amygdalino, & quod vocatur saccharæ, ac reliquis quæ levant, promptèque humores educunt, cōponuntur. Caterum hac pinguis & dulcia esse debent, ita rāmen, vt neque manifesto excalscent, ne-

que refrigerent, & magna ex parte mortu careat: à reliquis verò alia qualitate notatis, medicamentis abstinere oportet. Quæ offeruntur omnia tamen sunt calida, nam quæ non sunt talia, & si aliqui expedire videantur, attamen sua in contactu frigiditate, ea quæ educi expuique postulat, quasi cōstipant. iam vixius cunctis cùm acutè admodum agritudo mouetur, sit extremitè tenuis. q̄ si ad plures dies extensam iri metus sit, & hordei decorticati atque accuratè excocti & amygdalatum tremore: adhac fructibus astiujs dulcib⁹, & qui nullā acredinem nec astrictiōnem habeat, erit ytendum. sed omnia egelida exhibeto. Symptoma quæ insequuntur, sunt, lateris dolor, spiritus difficultas, febris (atque hæc inflammatiōnis magnitudini proportione respondent) tussiculæ stimulantes, & faciei rubor. Porrò in melius aut deterius morbum inclinare arbitramur, prout in hanc illamve partem symptomata comitantia propendere cōspicimus. nám si virium robur obnitiur, & in iis quæ expuuntur, coctio apparet, febrisque & respiratiōnis difficultas remittuntur, meliora: contra, vbi aliter se habent, est expectadum. Olim autem in vniuersum quæ ad iudicia attinent, didicisti, quare inde occasio-nes corrade, atque ita quæ de pleuriticis cōiecta-ris, pronuncia. Ceterum si inflammatiōne sacrōq; igne pulmo & reliqua viscera tentantur, haud quaquam idem vnde quaque vixius, qui pleuriti-
cis accommodatur, cōuenit, sed communes om-

nibus sunt, tum venæ sectio, tum tenuis vixit, verū in lateris dolore, peculiaria sunt dulcia, pingua, & tactu tepida, quo humor promptius expellatur. nam cum hīc inflammatio in abscessum migrat, & pus colligitur, est ut cūcūtātā habenda cura, ne in pulmonis cavis accumulatum, eāque obsepiens, ac sp̄itus iter intercludens, ægro suffocationis periculum creet. At illic cum inflammatio non suppūit, & ignis facet vrgat, non minus facultate quām tactu frigidis est pugnandum: quo ea quā feruent, extinguantur, & quā confidunt, repelluntur, atque eapropter non modo his contenti sumus, verum interdum quoque maiora auxilia aduocamus, ac quo inflammatio feruens sedetur, foris refrigerantia quāpiam ex rosaceo & aceto, aut rosatum stillatitio liquore, aut semperuii solanique suēco, vel ciusmodi aliud imponimus. Verū quia quodū vas disruptum, aut erosum, vel eius etiam osculum adapertum sit, sanguis nonnunquam per pulmonem reicitur: eius quoque causæ sunt expendendæ, & iis conueniens adaptanda curatio. Atque cum sanguis tussi reieclatur, communis omnibus est curādi ratio, nempe sanguinem exemplo vacuate, nisi aliud quippiam adueratur: idque si necesse visum fuerit, iterare, quodquid ēd proruit, aliud deriuetur, nec multitudine vasa oppressa ruptionem intentent. Quod ceteris auxiliis vixit est magisq; necessarium, ne pars affecta inflammatione tentetur,

& suppureret, atque æger idcirco difficilius curatur. Vicitus si febris adest, erit is qui febrentibus confert: si ea abest, is qui cœalescentibus compedit. Omnes à vino, nisi aliud impedit, ac si que quouis edulio sunt cōtinendi, atque in omnibus sit modus quispiam. Quod si ob copiam vasorum oscilla reseratur, ex pedibus primū sanguis est detrahendus, ut effatu dignior sit cuauatio & reuulsio: deinde è cubito quoque, si opus fuerit, demendus. Astringentibus præterea ac ciitra mortuum siccantibus est vtendum, ut rupto vaſi cicatrix obducatur. Vitanda est contentio omnis, vociferatio, omnisque motus cōcitatior. hæc enim, atque eiusmodi alia, iectus & rupturas lacesunt. Cibi paucum suppediment nutrimentum. Si violētia aliqua de cauſa vas disruptum est, etiam tunc sanguis mittendus est, ne pondere grauatum intendatur, ac difficilius cicatricem admittat. postea medicamenta, quæ quoniam sanguinem sistendi vim habent, *αιματικα* appellantur, danda, qualia sunt quæ ex succis herborum sanguinalis, quam Græci *μούχον* vocant, plantaginis, & hypocistidis, sigillo item Lemnio ac spodio, atque eiusmodi, quæ cicatricem inducere, ac ciitra mortuum siccare persuasum est, conficiuntur. Qui verò ob erosionem sanguis è pulmone redditur, principio modicus esse videtur: at temporis progesſa, interdum, si negligitur, ægros in grauiorem affectionem quam superiora coniicit, nam à capite, aut alijs quibus-

dam vicinis partibus, humor erodens corrum-
pensque in pulmonem illabes, atque in adeo te-
netis partibus immorans, viscerique suam mali-
tiam impertiens, sua mordaci erodontique facul-
tate ea quibus inharet, putrefacit ac erodit, in-
de que vlcus, quod quasi pascendo serpit, in pul-
mone progignitur. Sanguinem tussicula stimu-
lans, quæ nihil quod memoratu dignum sit educ-
cit, præcedit, atque insuauitas quæpiæ oboritur.
dehinc aut paucus, aut multis, pro portione par-
tis quæ corroditur, aut vasis adiacentis, sanguis
erupit, educiturque. Itaque antea, ac prius q[uod] san-
guis prorumpat, initium vnde fluxiones in pul-
monem decubunt, contrahere ac coercere opor-
tet. simul vero atque fluero coepit, educere & te-
nuare enitendum est, atque omni conatu absu-
mere. Quod si quis prædominans in toto corpo-
re erodens biliosus, nitrosusve humor, aut sanguis
corruptus reperiatur, eum quoque medicamentis
contemperare ac purgare decet, & cibis boni
succii, leuibusq[ue], vites refocillare. Iam vero si qua
corporis parte vas antea fuserit erosum, & sanguis
ea de causa reiicitur, (quod ex eo q[uod] nulla magni
momenti externa causa antecessit, & ægri con-
stitutione, ac viatu præcute cognosces) primùm
hic quoque venæ sectio accerenda est, atque ita
reliqua iam dicta curandi ratione æger, citra cō-
fertas purgationes, continendus est. Deinde me-
diocriter lenientibus medicamentis, ea quæ sine
morsu exiceant & astringunt, miscero: quo vul-

nus cicatrice coëat. Cæterum hoc dererius erit, si febris corripit: inde enim vlcus increscere, ac vicina quæque depopulari incipit: ac pus iam prærumpit, & progrediens affectus, ægrum in tabem detrudit, vnde febris hectica emergit. ex quo iam malo, adeò graui & ægrè curabili, vix aliquè euadere conspicias. est tamen omni studio incubendum, vt leuib^o & boni succi edulii vires reficias, vulnūsque supernè educentibus & lenientibus medicamētis, quæ siccantibus citra morsum non careant detergas: de quibus sigillatim traderetur. Verum enim uero quoniam alia quoque thoracis parte, abscessus qui pulmonis essentiam non attingant, proueniunt, de iis etiam quæ necessaria sunt, proponantur. Proinde quia ceu antea docuimus, vitia quæ indidem consistunt, tussi ut plurimum purgātur, (raro enim per vrinam aut aluum rectam curationem inueniūt, aut ea parte exploduntur, licet hoc quādoque eueniat) idcirco isthæc semper tussi, ut expellantur, idque lenientibus & extergentibus incidentib^{us}que ac educētibus moliti oportet. In iis autem tunc extergentia excedent, quādo nimirum pus crassum multum, ac vetustum fuerit: rursus incidētia excellent, cum quæ educuntur lenta glutinosaque sunt. vt si vasorum fuerit asperitudo, lenientia cōferant. Est etiam quando laborantia loca, omnibus indigeat. Quare opus est vt cuncta sympro-mata, temperamentum, & ægri affectum disposi-tionēmque percurras, atque ita dēmū pro por-

tione medicamenta commisces . nam et si in posterum quæ mediocria sunt , & commissa eiusmodi vitijs opitulari solent , tradentur , tamen si quæ quibus potissimum conferant , aut quæ addenda vel demenda potius sunt , ut æstro opem feras , discernere nequis : frustra id volumen , ceu nihil utilitatis reportatus adibis . sed si in hoc studieris , ut simplicia cōpositaque , & quā quodque facultatem obtineat , pernoscas : deinde morborū propria & eorum discrimina , adhac ægri temperamentum ac vires calleas : haud difficile erit ea inter se cōponere , ac singulis conuenientia accōmodare . Itaque cum cuiquam abscessum in thorace enatum cōspiciemus , quem maximæ respirationes , & tusles , quæ plerunque hominē lacescent , prodent : & locum quem ob sideret , tum pondus , tum dolor , si quis cōcomitabitur , veluti ante explicuimus , indicabunt : primum iis quæ tenuant , incidunt , & cum hoc modicè leniunt , est vtendum , quò membrana quæ pus amplectitur , attenuetur . vbi verò ea disrupta est , & pus iam erumpit , quo celerius promptiusque id educatur , detergentia sunt potiora : quale est quod ex marrubio , vt pote satis attenuās , & quod ex eruo quod deterget magis , constat : atque alia quæ ex subsequenti de medicamētis volumine , cōgruerē videbuntur . Cūm iam pus reieci desijt , quæ sine morsu siccant illis erunt admiscenda , simul ne inde pulmo humescat , ac putredinem quampiā contrahat : simul ne locus affectus sua natura sic-

cior, in posterum ab eo de more confluente ma-
teria cui negotio inficiatur. Atque hoc pacto,
puti & sanguini, que in pulmone thoraceque co-
guntur, ac per tuſsim ejciuntur, medeberis. Ve-
rū quia cum thorax ex vulnere, casuve affici-
tur, vt venulae quæpiam discumpantur, aut fuccū
suum effundant, ἐκχύματα hoc Græcis vocatur,
sanguis quoque rufi redditur: de eo etiam hoc
asserere licet, quod venæ ſectionē poſtulat, eām-
que ſecundo ac tertio, vt ſymptomatis pro por-
tione repondeat, ac ne effusus sanguis coactus
in pus commigret, & diſſiciliorem ſui curatio-
nen faciat, tepida emollientiaque ſunt adhiben-
da medicamenta. Adhac mediocriter nutrire,
& niſi febris acceſſerit, vini quoque tenuis ali-
quid, leuato iam malo, præbere, atque ita lauare
decet: quod ſemper vitia quæ thoraci adueniunt,
ijs quæ pulmo experitur, ſint longè minus peri-
culofa, & mediocria magis.

D E S T O M A C H I A F F E C T I- bus, Caput 5..

P O S T H A E C de affectibus, qui ſtoma-
chum, ventrem, & intestina tentat, eſt nunc tra-
ctandum: quin potius de eorum viſtu. anteā enim
qua ratione morbi, qui vñā quanque nutritionis
partē obſident, dignoscatur, tradidimus. proinde
tibi, ceu qui laborantes partes agnoscas, in præ-
ſentia curandi rationem explicabimus. Atque il-
lud in primis non ignorasse decet, primum om-

nium explorandum esse, quodnam fuerit mem-
bri quod expenditur, cum homo bene valeret,
temperamentum: atque utrum sua natura ad ca-
lidiorem qualitatem, quamquam quae commoderata
est, an ad frigidorem, aut ad sicciorum & humi-
diorem, vel commoderatam inclinaret. Præterea
num reliqua viscera eadem cōstent temperie, an
aliqua alia excellat: & an magis eius quod expē-
ditur téperiei aduersentur, an minus: & nū omnia,
an nōnulla, deniq; sint ne ea loco facultatēq;
viciniora, necne nam vbi hæc atq; eiusmodi alia
examinaueris, erūt tibi pro portione medicamē-
ta componenda, curatiōque succedet. Itaque si
fortè tibi curandus proponetur, cui os ventricu-
li calida intemperie tentatur, inspiciendum est,
num ad calidius id abscessit, quamcum integra
esset valetudine, & an adiacētia viscera sint mul-
to quamdecet, & commoderato calidiora, nam
sita id esse temperatū repereris, intrepidè fri-
gidis vteris, ac celerius, cum nullum est mēbrum
quod temperamēto obnītitur, opem agro feres.
Si quod curatur frigidius erat téperato, iamq;
aliqua de causa calidius effectum est, haudqua-
quam æque securè est refrigerandum: sed à mo-
derate refrigeratibus ordiri, atque inde si ex vſu
est, ad frigidiora progredi oportet. Quod si ad-
iacentia viscera minus quoque sunt quam com-
moderatum calida: multo magis multis frigido-
rum vſus suspectus vitandusque est. non enim ea
tantum, cui medemur, pars studiū nostrū po-
stulat;

stulat: verum etiam illæ quæ vicinæ sunt, ne impensiori cura, quam adhibemus ei quæ curatur, offendātur, postulant. Contrà uero agendum est in ijs quarum contraria est constitutio. Proinde si frigida intēperies infestat, nullāq; alia est pars cuius contraria intēperies est obstaculo, vino fuluo vetustōque vtendum est, & piper, zinziber, ac si quod aliud eiusmodi euidenter calfacit, dandum, & vniuersus victus sit calidior. Vtile est & antidotos præbere quæ calcificare possunt, quāsque priuatim postea explicabimus. Videntur præterea etiam exercitationes, quòd natuum calorem exuscitent, non nihil prodesse. At qui cùm intēperies ad calidius deflectit, potio sit aqua, nisi aliud præpedierit. tunc enim tenui, aquoso, & paucifero vino utimur. Offerantur & pisces qui in saxis stabulantur elixi, frigidū ex aceto: ac potissimum animalium trunculi, quinetiam oleo, lactuca, & intubus sativa, & si quod ex alimentis ad frigidū tendit. si vero humiditas prævallet, parcior potus, & agrestia potius animalia, cāque assa magis quam elixa conueniunt. Vehementius quoque exercendum est, ut calor roboratus extremētios humores absumat. Postremò quibus os vētriculi siccus est, elixa edulia & exiguo sale condita aptiora sunt. potus item copiosior, & olera, ac mediocris tantum inambulatio, animique plerunque remissio, ne motu incitatori humor exhaleret. Atque cùm intēperies sunt nudę, hac victus ratione ægri instituendi sunt: sed si hu-

mor quispiam exuberat, eum quoque demoliri oportet. Proinde si bilis amara affigit, vietus sit frigidiusculus, ceu in calida dictum etiam est intemperie. sed addenda sunt detergentia, ac bilem explodentia. si quidcm fuerit vetusta, & imo ventriculi fundo insidens, eam catapotiis ex aloë detergentius: si verò recens fuerit, & quodāmodo effervesces, refrigeratibus & humectantibus, ac quadantenus attenuatibus, obstruktionēsque tollentibus cōtemperanda est. cuiusmodi sunt quæ ex violis & acetō, & semine cucumeris, & portulaca, atque eiusmodi, lacchare cōficiimus, ceu de his quoque dicemus. Si multa est bilis, quæ iam agrum onerat, vbi antea tenuauerimus, ac meatus infarctū liberauerimus, aliquid quod flauā bilēm valide purget prædictis est admiscendū, quo citius à noxa liberetur. Deinde vires refici debent, levibus bonique succi edulis. Quod si redundantes humores frigidi sunt & crudi, cōmuniis quidem vietus calidior sit, sed medicamenta exhibeātur quæ tenuent, incident, & meatus repurgēt. talia sunt quæ aromatis, & radicibus, seminibūsque calidis cōstant, quæ sigillatim recentendi nunc mihi locus esse minimē videtur. Atqui si alioqui corruptelam sentiunt, aut putrefactū humores, simplici calido frigidōve vietu vtendum non est, verū hunc quoque pro qualitatū dominio variare cōuenit. nam quod putruerint, mediocris caloris sensus accedit: quod verò magna ex parte sint pituitosi, frigoris sunt.

METH. MEDENDI, IIII. 243

participes: præterea quod crassi sint, ac ægræ se-
centur, calida incidentia que medicamenta ex-
gunt. Quocirca pro euincēte qualitate, & me-
dicamenta, & reliquum vniuersum vietum con-
temperare oportet, sed ita ut semper extrebas
qualitates deuitemus. Si vigentes humores sunt
inter se cōmisti, ex bile videlicet & pituita, vietū
simul & medicamenta quæ adhibentur, utrāque
qualitatem obtinere necesse est, vt tamen magis
indulgeamus illis, quibus aduersus præpollētem
humorem pugnamus. Hos haudquaquam hor-
tabimur, ut balneis, aut exercitationibus acrio-
ribus vitatur, prius quam attenuatis humoribus,
& infarctu meatibus vindicatis. demum, si vsus
flagitauerit, purgantibus quoque medicamentis
eos eiecerimus, ac deinde vites recreauerimus.
Verūm quia nonnulli facta ex sola siti coniectu-
ra, s̄a numero noxam loco opis adferūt, quod
sitis caussam semper in bileri referant: scire de
hoc quoque licet, quod cum pituita salsa nonun-
quam in ventriculo cogitur, quæ tenuem linguæ
humiditatem, corrupta vaporum qualitate absu-
mat, sitis quidem sensus linguam vrget: verūm
qui ibi continetur stagnans humor, turget,
& educi potius desiderat. Quo fit, ut dum mul-
ti, quibus adpetentia rationis expers impo-
nit, bibunt, humorē augeant, & nihilo se-
cūs paulo post rursum sitiant: quod potionē
qua sitim extinguere se posse persuadent, ea in-
creseat. Quare enstendum est ijs, si quibus alijs,

Q Q ij

ut à potu abstineant, si tunc sustineant, nam si non nihil obnuntitur, & ger sitire desinit, & si amplius resistit, minus etiam in posterum siti vexatur, quod humor ita deficit, ac siccelcat. Ceterū iis quibus in ventriculi ore humor aliquis coacervatur, ut vomitum moueant studendum est: ita nanque promptius æger extricatur. Quod si sua sponte humoris non cesserit, medicamentis supra infravè explodendus est: inde nimirum, quod sua natura repit, ubi tamen cum antea concoxis, tenuaris, ac meatus repurgaris. nā nisi humores ad eum statum reduxeris, exhibito medicamento plus offendenis, quod obstantes commoveris ita, nō autem expuleris: ipsi nanque, nisi antea tenuati, ac conuentientibus fuerint medicamentis concocti, haudquaquam promptè sequuntur. Atque intēperies nudas, humorēsque in ore ventriculi, aut in ventre redundantes, eiusmodi victus curationēsque ratione tractabis: quibus vero medicamentis sit vtendum, in sequenti volume tradetur. De vomitu vero id in præsentia dicere subit, non quod æger vomat, sed quid vomitu reiiciat, & quomodo ac quando contueti oportet. Proinde si os ventriculi refrigeratum cibos non complectitur, nec continet, aut fecerit coquitque, exiguum quantitate, & qualitate calidum, tum cibi tum potionis dandum est. adhæc, medicamenta quæ ex aromatis cōstant, exhibenda; forsique emplastra quæ calfaciant imponēda. quin & exercitatione mediocri, quæ calorē suc-

cendat, est opus. Nec edulia alia sunt offerenda, aut prioribus accumulanda, antequam illa probè fuerint excocta: atque à cibo est quiescēdum, & ita progrederi decet, nihil nimis aut onerātibus, aut refrigerantibus. Quod si quispiam fuerit humor mordax, qui vomitum lacescat, is omni conatu contrariis medicamentis est contemperandus, ac mollibus quibusdam, & quæ vires minime conuellant, expurgandus, ut interim aliqua quæ os ventriculi firment, commisceantur. Vino vtendum est aquoso, cibisque leuiter refrigerantibus: nimius enim frigidorum usus prorsus inutilis est: quippe quibus ob cōtinuum vomitum vitale robur debilitatur, promptè à frigidorum abusu euincitur. Verū quia nonnulli statim certisque quibusdam, aut etiam incertis temporum circuitib⁹, varios humores, aliqui sanguinē quoque vomitu extundunt, de his etiam necessaria sunt tradenda. Proinde qui humores euomere consueuerunt, id illis ob meatus quosdam obceccatos & occlusos usu venire solet. Idq; quod inferior exitus ob intemperiem, aut carnis quampiam excrescētiā, vel naturalem interdum efformationē coarctat⁹ sit: qua de re cūm qui iam exuberant humores in angustum cogantur locum, per superiorem ventrē egrediuntur: eōsque simulātque viam illam sibi fecerint familiarem, haud facile est alio deducere. Atque quibus ex naturæ conformatiōne meatus, quo bilem deorsum ducit occlusus est, nulla ratione, quārumuis

nitaris, curare licet, quod locus laborans ob obtutum non cadit, ut manus aliquā admittat operā, nec medicamenta applicari ei possint. At quē ob, vteri aliquod vitiū, eiusmodi vomitu humorē reiciunt, omni conatu curanda sunt, prius quām consuetudo habitui naturali præualuerit, & curam difficulter effecerit. Quare ex iis quæ vomitu expelluntur, species copiāque humoris spectanda est: quintiam, an dolor quispiam ante vomitum, locum aliquem, puta dextra aut sinistra præcordia, vel ipsum solum vētriculi os obfirmatus ob sider, animaduertēdum. Fit enim nō nunquam ut cūm lienis meatus, qui humorē melancholicum excipit, cūmque dimittit, fuerit obstructus: si humor sursum ferti cogatur, qui colore suo, &c qualitate scipsum pdit: est enim niger, & acerbus acidusque. Idem flaua pallidaque bilii accidit, si vesica quē ab excipienda bile, χονδρος, & fellea nostris nominatur, patitur. Quē vero porracea est & aruginosa, in ore sapius ventriculi gigni conspicitur, illācque reicitur, si recta deorsum illi non patet exitus, ac facilius illi affectui quām reliquis medemur. Potrō hi omnes humorē amari sunt, tantōque magis, quanto minus aliis commiscētur. Omnes igitur eiusmodi statim ab initio, ubi antea tenuātibus, incidentib⁹que, tamen nō admodum vehementibus, sed moderatis præparauerimus, medicamentis nō efficacibus neque validis sunt purgandi. Progressuverō tēporis, ea quo meatus dilatetur, sunt

intendenda, ut curationem instar terebrorum fa-
brilium instituas. ea nanque cuspides acutas, quo
promptè adigantur, habent: posteā in latum sem-
per magis magisque assurgunt, ut maiora fiat fo-
ramina. Sic ubi incidentibus magis magisque v̄sus
fueris, & meatus quodammodo iam patent, non
dissimili ratione à mitioribus purgantibus exor-
sus, ad validiora progredieris. ita nanque sensim
procedens, prauam consuetudinem immutabis,
eāmque in pristinum ac naturalem habitum re-
stitues. Verūm quia interdum frigidi accidique
humores redundant, & nonnunquam biliosi, ac
quandoque omnes simul vigent: medicamenta
quoque, ut ad frigidum aut calidum pro portio-
ne inclinent, erunt commiscenda: atque ita de-
inde omnis reliquis adornandus victus, ut nihil
sit quod non humorum excessum atque immo-
derantiam emendet, coerceatque. Ceterū in
omnibus, vires ob insequentia symptomata la-
borantes reficere decet. ijs nanque defatigatis ac
succumbentibus, nulla amplius auxilia suffice-
re meritò creduntur. Atque hac via eos qui va-
rios alienosque humores euomere consueve-
runt, curabis. Quod si sanguis vomitu redditur,
id omnium est deteritum, quare antea in id stu-
dendum, ut cum vēna sectione, si vires agri con-
stant, deriuemus. deinde medicamentis accom-
modatis, cuiusmodi sunt quæ consueto nomine
sanguinem sistentia, & Græcis apocannæ vocan-
tur; partes imbecillas roboremus, & densemus.

A dhæc ventriculus diu iejunus inanisque minime relinquatur, sed assiduè cibus leuis, & qui suo lentore adhærés obstruat, mediocritētque astrin gat, detur: ita nāque meatibus paulatim infarctis, ac paulatim fluxione repressa, eaque detractio nibus sensim aliò auocata, praua cōsuetudo amputatur, quippe cuncta si opē admolimur, in me lius: ut contra, si negligimus, in peius prolabuntur. Atque de his haec tenus.

DE VENTRIS, ET INTESTI
norum vitiis, Caput 6.

V BI aluus, ob supprimentia, quæ ἐφερόνται no minantur, & vtinam mouentia s̄titur, ijs sublati, exiguis quibusdam auxiliis pristinam suā fun ctionem recipit. erunt autem ea, clysteres cibique qui aluum molliunt. Quod si ex vulnere in intestinis inflammatio p̄cesserit, hæc difficilius curationem admittit: tentanda tamen est per ea quæ emolliunt, & vulneribus induuntur, ἐμψυχον nominant, vtique si crassiora intestina fuerint af fecta. ea nanque interdum curâtur, cum interim tenuia omne curandi rationem respuant. Quod si alicuius mometi obstructio incidit, aut humores quidam in intestina fuerint illapsi, vbi caußæ p̄cesserunt, assiduis clysteribus aluus est emollienda, qui primūt mollicitia, vt inflammatio remittatur, accipere debent, cuiusmodi sunt, qui oleo chamælino & lilino, & pinguitudinibus, quales sunt anserinæ, gallinaceæ, & suillæ, at

que herbis molliēdi vi p̄aditis probē sedulōque
excōctis, constant. ea enim omnia inflammatio-
nes coquunt, intensa laxant, ac ægri dolorem mi-
tigat. Deinde leuato iam affectu, ac roribus quo-
que est vtendum, quo iritata intestina, eas quæ
iam obduruerūt, fæces dimittat, & si quis crudus
pituitosusque humor fuerit admixtus, vñā explo-
datur. Post hæc patefacto iam itinere, supernè
etiam modicē purgatoriis aluum ducere oportet.
Cibus sint gallinaceorum & piscium saxati-
lium, & ciceris iuscula: atq; ab omni duro, quod-
que ægrē confici potest, edulio, abstineatur. Vi-
num detur aquosum & egelidum. Sed si ob hu-
morū & potissimum calidiorum influxum, in-
testina inflammatione tentantur, à venæ sectio-
ne ordiri, & in iam enumeratis clysmatis desine-
re cōuenit. Vicit⁹ ratio sit qualis superiorib⁹ præ-
scripta est, nisi quod in id propendere debeat, vt
mediocriter refrigeret, & parcus nutriat. Quæ
peros dantur medicamenta, sint tenuium par-
tium, & incidendi molliendique vim obtincent:
quibus ea quæ stomachum iuuant, & cœpacia vo-
cantur, adiificantur, quo ipse confirmatus, haud
facilē ab eiusmodi desideri necessitate subuer-
tatur. hæc autem subsequenti volumine traden-
tur. Porrò fluctuationes & inflationes, affectus
quidem sunt mediocres, attamen & ipsi negotiū
ægris exhibent. mitiores autem redduntur, cum
enemaris iniectis, tum siccis ex milio, aut furfare
fomentis. Quod si his infestans spiritus non ce-

dit, sicciam quoque cucurbitulam loco dolenti affigimus. Præterea usui sunt antidota, quæ ex seminibus quæ flatum discutiunt, ἀφυσια appellat Græci, conticiuntur. Iuuantur etiam ilico vietū modicè calido, & parco ac contracto. Balnea item, & moderata inambulatio non inutilis censemur. Cum laxius intestinum, quod χολη appellatur, dolet, plurimæ molestiæ comitantur. Ac primùm incipiente morbo, agrum cibo penitus interdicere oportet, & sola simplici forbitione; qualis est, quæ ex cicere, piscibusque sazarilibus, cui olei quippiam tenuium partium, & anisum, fœniculum, anethum, atque eiusmodi alia admixta sint, paratur. Infusis adhæc ex mercuriali herba & beta, centaurio item & cucumere agresti, atque oleo chamæmelino anethinóque, & cæteris id genus, alius est sollicitanda. Antidoti quoque assumenda quæ colicæ nuncupantur. Vbi dolor mitior evasit, catapotis ex colocynthide, ex aloë, & aliis quæ ægro conserre existimabis, vtendum. Vbi iam malum leuatur, ius pulli gallinacei exhibeat, & balneū æger adeat. Quod si ad coxam aut vesicam infestans humor commigrat, hic vrina difficultatem, illuc coxendicis dolorem, quem *ἰχθεῖς* à loco nominant Græci, generat. Ac de vrinx difficultate postea agemus, nunc de coxendice tractemus. Coxendicis dolor acriora infusa desiderat, item emplastræ quæ calfaciant, humorēsque dissipent, & purgantia, quæ eiusmodi expellant. Viatus

M E T H . M E D E N D I , I I I I .

ad calidūm inclinet . In balneum assidue introducatur ager , ut humores exhalent . Quod si ceu à parte validiore , rectā ad pedes humor detrudatur , aut ad manus dispergitur , pedum manuūmque dolores , quos *m̄d̄j̄as & x̄eḡj̄as* nominant , committunt . Proinde quis sit qui affligit humor , adhac , simplicē sit an cōmīstus , expendere decet . Principio cibum potūmque subtrahere , & aluum si opus sit abluerē , atque dolentem locum ceratis ex oleis & adipībus illinere oportet . Vbi iam inualescit affectus , balneum ingredi conuenit . Et quoniam materia eō propendens , facile confluit , ipsa est antea reprimēndā , ac retro compellenda accommodato victu : ac humorē magis urgente conuenienti medicamento purgare , & opportuno victu corrīgere , corpūsque abundē exercere & lauare decet . Vitare omnem cruditatēm , edulūmque quod prauum siccum generat , oportet : vt semper à mensa exurgat , antē quām se saturum esse sentiat . ita nāque prōptē assumptos cibos euincet concoctio , & ager fluxiones quas cruditates gignunt , declinabit . Posteriorū autem ea quæ locis dolentibus illita iuuant , & quibus humores purgare debemus , explicabuntur : quare nunc ad ea quæ per alium secedunt , accedamus . Ea quæ alius reddit , aut ob copiam , aut quod varia multiformiaque sunt , praua censemur . Ob eopiam quidem , quando plura , quām quæ oblatis proportionē respondent , excernuntur . quod

aut propter medicamentosam qualitatē ingestorum, aut ob internum affectū accidit. Si ob qualitatem medicamentosam, promptè, modo æger ab eiusmodi abstineat, & conuenientem cibum assumat, curatur. Cùm verò ob internum affectū copiosiora secedunt, id aut quòd animal ali desinat, aut quòd humor quispiam laceſſat, euenit. Corpus porrò non alitur, & in *ἀποφασις* incidit, ob siccitatem, aut præclusionem, aut obstrucciónem meatuum, vnde alimentum in corpus diducitur. Iaque illis primū est adhibenda cura, ea quam proposuimus curādi ratione: nempe, partim irrigantibus & humectantibus, partim attenuantibus, & cōgrua medicamentorum compositione meatus repurgantibus. Sic laceſſentes atque mordētes humores, iis que cōrēperandi vim obtinent, retundere oportet. Nostī porrò, id antea edocet us, qua viētus formula id præstandum sit: verū quia vbi natura assueuit aliquò fluxionem transmittere, haudquaquam sua sponte retinet se, haud aliter quām qui per declivem quempiam locum decurrunt, interdum vel inuiti, primo imperiū loci sitū iuuāte, prorsum progrediuntur: hīc quoque in omnibus affectibus quos fluxiones generant, aliò earum impetus detorqueant oportet: vt intetim non obliuiscamur, relaxatis ex diutina influxione locis, robur addere, eaque committitis quibusdam medicamentis cōfirmare. Etenim si in vētrem, exempli gratia, intestināque humorum fluxio illabitur, eam om-

nino per vrinam abducere deriuareque oportet. quare iis quæ vrinam pellunt vtendum erit. Verum quia ex continua fluxione antea relaxata loca firmare decet, vnâ cū vrinâ mouéti bus astringentia, quæ ea quibus admouéatur cōtrahere & robur adiucere est persuasum, sunt admiscēda. Et quoniā qui fluūt humores, modò acriores sunt, modò lēti ac subfigidi, pro corū excessu medicamentorum quæ exhibētur, facultates quoq; ac qualitates cōmiscere decet, illisq; has vicissim opponere, quo per ciusmodi frigidorū calidorū mēc complexū, id quod deficit supplere queamus. ita nanque medicamentis ex aduerso morbum oppugnantibus id quod commoderatum est, & salutare, & elementorum iunctioni respondens, comparabitur. Cæterū non tantum medicamenta ea ratione sunt permiscenda, sed victus quoque si v̄lus flagitat, ita cuariandus est, epithematique astringentia, quæ vnâ refrigerent aut calfiant, pro prævalentium affectuum portione, superimponenda. Verum quia cum affectibus quos fluxiones cōmittūt, & potissimum iis qui ex acrioribus humoribus oriuntur, vulnera quæ intestina depascat, ob humorum erosionem, cōnectuntur, & malum ingeminatur, quod semper humor noxius confluat, semp̄que affectus iam vulnerati intestini increscat: primū viētu ac medicamentis noxijs humoris qualitatem contemperabis, deinde alio vetustescentem auocare conaberis: ac laboranti loco, tum foris, tum intus robur

per ea quæ astringere ac refrigerare possunt conti-
ciliabis. Porro quoniam quæ exhibentur, nō nisi
temporis spatio ad affectum locum deferuntur, ac
plurimum suæ facultatis, quod cum multis antea
aliis conuersentur, extinguuntur: adhæc quæ foris
datur, ob id quod multa alia membra permeent,
haud promptè opem ferant: satius est ea clysteri-
bus abluere, quibus astringentia, suoque lentore
adhærentia, & quæ sanguinis cursui occurrere
consentur, fuerint permixta. quo ex omnibus ci-
catrix partibus antea sauciatis ac vulneratis indu-
catur. Quin si quid ita suaserit, ne ab acrioribus
quidem ac validioribus est abstinentum: cuius-
modi sunt, quæ pastillū Andronis, aut Polyida
sigillum accipiunt, ac cum liquore aliquo conue-
nienti infunduntur. Sint autem omnia modicè
tepidæ, ne suo contactu offendant. Quod si vitiū
cum febre constiterit, circa principia, cum adhuc
humores vigent, tenuis vietus ex vsu est. Verum
temporis progressu, vbi iam alius satis liquida
fluxit, ac febris quieuit, ad pleniorem vietum est
transendum, non tamen perinde atque illis
qui simpliciter febriunt, vietus est proponēdus,
sed aliquid hic & copia, & qualitatib[us] est adjicien-
dum. nam quod cum euacuationibus simul quo-
que naturalis calor exhalauit, vitalisque robur
exolutum est: enitendum est, ut vires vietu cras-
fiore reficiantur. Si vero cum iis quæ excerhun-
tur cruenta quæpiam ramenta exēunt, edulis ac
fructibus quæ lentore suo infarciant astringant.

que, est vtendum. Cibi rationem obtinebit fer-
culum quod ex amygdalarum cremore ac amy-
lo conficitur. Quod si cum succo rhois culina-
rii paretur, in præpollente affectu, validius erit
ferculum. Aequè confert & portulaca, si abie-
cta sepius aqua excoquatur, ita enim fistit, si cum
aceto, aut vuarum inimaturarū acidorūmve pu-
nicorum aut similiūm succo exhibeat. His suc-
cedit commodus quoque cibus inclinata iam fe-
bre, milium assum, quod cum cremore rhois
culinarij paratur, & oryzafixa. Posthęc sequun-
tur animalium extrema, quæ ex aceto, & astrin-
gente eiusmodi offeruntur. A vino prorsus ar-
cendi sunt ægri, nisi ob immodicam vacuatio-
nem, calorique dissipationem, metus ingruat,
ne animus deficiat. Utendum autem est potio-
nis vice ijs quæ ex succo cotoneorum, aut myr-
torum, aut rosarum conficiuntur. Atque tu,
qui reliqua supprimentia medicamenta calles,
talibus affectibus idoneas potiones compone-
re poteris: ac nos quoque de iis in sequenti vo-
lumine tractabimus. Clysteres ex stillatito ro-
sarum liquore, & hordei cremore, cui antea
succus rhois opsoniorum fuerit commixtus,
infundentur, quo sordes eluantur, & mor-
dax acrimonia retundatur. Dehinc ijs sigillum
Lemnium, bolum Armeniacum, & sanguinem
qui vocatur draconis, amyrum, & cerussam,
& quodcumque iuxta vitij excessum compere-
re duces, admiscebis. Succum item plātaginis, ac

sanguinalis herbæ, ut omniū præsidio ac ope intestinis vulneratis manus minimè frustra admoniliaris. Sorba præterea, & mespila, myrti item, & oxyacanthæ fructus, punica acida, & mala astrin gentia, pyra, & quodcumque est eiusmodi edulium, intestinorum difficultati opportunum habetur medicamentum. Iam vero horum, ac prædictarum herbarum, & si quod aliud astringere suapte natura solet, succi, vñ à cum farina cocti, vel per se abdomini impositi, intestinis robur quodpiam addere solent. Iuuant & cocti si vti datur, asparagi, cùm succo alicui astringenti intinguntur, quòd eorum ope fluxionem quodammodo ad vrinam auertimus. est quippe hoc quoque ex iis quæ nequaquam neglegendi haberi debet. Quare integrum erit tibi per explicatam methodum, quid præstet expendere, atque id factando exequi. Cæterùm quia tincsmi ex modacibus salsisque humoribus intestino recto impactis oriuntur, num iij in toto corpore abundet, expendemus, ac mediocriter purgantibus edentes, ægrum ab assidua assurgendi molestia liberabimus. Ad hanc tum discutientibus, tum modicè astringentibus laborantem sedem fuentes, nihilo secius ægro opem tulerimus. Eodem modo, quibus ob fluxionē quampliam in venas quæ ad anum pertingunt, (*αἱμόρροιδες*, quòd s̄pē sanguinem fundant, vocant Græci.) illabentem, ex intenduntur, ac dolent, partim discutientes, partim repellentes souemus. His nonnunquam ex intima

METH. ME DENDI, IIII. 27

intima cubiti vena sanguinem detrahimus, quando nimirum ex sanguinis copia, aut naturæ consuetudine, id prouenire arbitramur. nam si quando exuberantem sanguinem vacuare solitæ, supprimuntur, intumescunt, ac inflammantur, rectumque interdum intestinum evertunt. Quare primùm, ceu diximus, venæ in cubito sectione is reuelendus est: deinde discutiéibus, astrin gentib[us]que medicamentis, patientis loci dolor mitigandus. Quod si obfirmata fluxio neque reuulsionibus cedit, nec epithematis lenitur, metusq; est ne temporis spatio in abscessum abeat, hominémque in aliud morbi genus deducat: hurriedes cæcis hemorrhoidibus admouēda. Vbi enim ita sufficiens ierit sanguis, æger melius d[icitur]. Postquam iam pars in abscessum discelsit, cuius ratio quæ vulneribus, impositis linamentis accommodatur, *επικοντα* vocant, adhibenda est, aduocata antea manuum opera, si suapte vi abscessus non disrumpitur, & medicamentis morsus expertibus eum extergemus, carnemque alemus, & loco laboranti cicatricem inducemus. quorum omnium materia sigillatim conscribetur.

Quod si ex acri erodenteque quopiam illapsi humore fistula oboritur, principio huic per excantia citra morsum, cicatricem addere studendum est. Quod si vitium medicamentis nō cefserit, specillo demisso, & altitudine antea explorata, ferramentum quodpiam leue & flexible per fistulam impellemus, deinde eo vicissim per

RR

Qum intestinum educto, ac podice quasi extra-
cto, carnem quæ inter fistulam & internam recti
intestini superficiem intercedit, incidimus, vt v-
nus eorum quæ descendunt pateat exitus. Si mul-
tum inter fistulam & rectum intestinum carnis
interponitur, aut cùm fistula pertentatur, perquā
altè peruenire videtur, secundū minimè est. nam
dum sectio incautius obitur, interdū simul quo-
que musculos intestinū rectum constringentes,
præscindimus, nequitque in posterum æger de-
labentem fæcem continere, sed invitus, quod clau-
dentes intestinum rectū musculi sint affecti, ege-
rere cogitur. Cùm verò fistula in altū penetrat,
si eam apprehendere neque dissecare facile licet,
ne tentanda quidem est manus opera. Attamen
vbi manus fuerimus admoliti, eadem qua in aliis
curatione vti oportet, linamentis plagæ inditis
(ne sua sponte cicatrice obducta coeat, cædém-
que denuò fistulam efficiat,) eius oscula diducen-
tes, & dilatantes. Sed enim laborantis partis
affectuum communione, imprudentes ab ordine
diuertimus, & ad particularia magisque medio-
crica eius vitia prius peruenimus, quām ea quæ
sunt maioris momenti omnia explicuimus. Qua-
re redeundum est, ac ea quæ desunt proponen-
da. Itaque cum dolor intestinorum, ac ramenta
cruenta, bilisque variz species apparent, inte-
stinorum difficultatem denunciant. Atque de iis
quantum necesse est, diximus. Verum cùm do-
lor abest, neque adeò continuum desideri est

METH. MEDENDI, IIII. 159

desiderium ac tinesmus, qui mediocriter vacuet; sed confertim aliquid lotioni nuper mactatae carnis ad simile, effluit, & iecur intumescit, aut gruitas dolorve comitatur: quidā id ~~sovereas~~ ~~intra-~~
~~nus~~, nostri quoq; à iecinore fluxum hepaticū di-
xerunt. Viētus superiori similis conuenit, nem-
pe is qui astringentibus & infarcentibus, refri-
gerantibusque medicamentis & cibis constat.
Verūm hoc interest, quōd neque clysmatis, aut
fomentis, (nihil enim iestina mali sentiunt) ne-
que vrinam crientibus, quōd pars quæ primūm
illa excipit, sit affecta, æger opus habeat. sed sa-
tius est, quæ refrigerent & astringant foris io-
cinori superimponere. ita nanque recepto pri-
stino robore, quod propter infirmitatem ami-
serat, subsistet & supprimetur. Si quid mordax
aut iritans infestant, id viētu lenietur, & con-
temperabitur. Cæterūm quia sermo nos ad ie-
cur deduxit, de eius quoque, ac lienis vitijs, &
de vniuerso eorum viētu, quantum opus est, iam
pertractare licet, ut in ijs etiam corporis quæ-
dam sequela seruetur.

DE IE CINORIS LIENI'S Q VE
affectionibus, Caput 7.

ITA Q VE cùm calor vrget, quo contem-
peratio infequatur, & nimius calor temperiem
inueniat, frigida sunt accommodata. quare in ci-
bum intubus domestica, cucumis crudus, lactu-
ca, & animaliū extrema dabuntur, eaq; præstabilit

RR ij

aceto cōdite. ex piscibus verò saxatiles, raiæ, paf-
seres, crustacea, & mollia omnia sunt idonea. Vi-
no aut penitus abstinentium est, aut tenui, albo &
aquoso utendum. Sanguini præterea, si res exi-
git, demere, ac medicamenta consimilia exhibe-
re conuenit, nempe quæ ex intubo erratico, &
portulacæ, cucumerisque semine, & quod voca-
tur santalo constant. adhæc quæ ex violis, rosis,
nymphæa, & si quid est aliud quod refrigerare
conseratur, conficiuntur: de quibus nos postea pri-
uatim dilucidius verba faciemus. Contrariis ve-
rò certabimus, si in prædictis partib' perficiō-
nem quampliam adesse iudicabimus. nam fercu-
la ad calidius declinabunt, & vinum vetus ac ful-
uum exhibebimus, antidotosque quæ ex aromati-
cis flatūmque discutiētibus parantur seminibus.
Balneum expedit moderatū, exercitatiōque quæ
satis sit, sed concitatiō esse debet, vt calor nati-
vus accendatur. Quòd si hæ partes fuerint inflā-
matæ aut refrigerataæ, victus & medicamēta quæ
conueniunt, erunt intendenda. Verū quo pa-
cto eiusmodi membrorum inflāmatio ac potissi-
mum iecinoris, sit tractanda, diligenter animū
aduertere oportet, nam cum eiusmodi quædam
incidit suspicio, primū bis tērve sanguinis quod
satis est si x̄ger admittit, detrahe, & ventrem ab-
lue, & tenui victu utere: deinde epithematis, quæ
super laborante loco dantur, refrigerantibus cō-
mīscenda sunt, quæ astringant, & modice emol-
liant, discutiāntque: qualia ex succo semperuii,

& solani, rosisque & earum stillatitio liquore, ite
rosaceo & melino oleo concinnamus, nonnunque
absinthiu quoque oleo incoquentes imponimus.
Vtique enim opus est, nam si emollietia sola &
coccoquentia adhibetur, iecinoris robur relaxat,
& patri imbecillitatem quampiam inferunt, metu-
sque est ne syncope succedat: & refrigerantia
sola, humorem si quis in membro continetur, co-
gunt, atque euanescere & intabescere calore
durities insequitur, quam *oxippos* appellant: prae-
cipue si sanguinis redundantia antea non fuerit
euacuata. Porrò ubi membrum hoc scirrum cō-
traxit, haud promptè curationem admittit: & nō
ita multo pōst, tum alij affectus, tum mōs acce-
dit. At qui sunt quidem longē moderationes, qui
à liene oboriuntur, attamen hi quoque temporis
spatio ad summam malitiam progrediuntur. De-
teriores multo sunt, velociusque periculum, qui
ab indurato iecinore gignuntur, procreant hinc
nanque macies illa extrema, quam *ægrias* vocat,
ac pessimum aquę intercutis genus proueniunt.
nam quodviscus pro nativo rubore functiones
suas non obear, alimentum aggrē in corpus didu-
cit, & quod distribui debet, haud ritē in san-
guinem commutatur: quo fit ut aquosus sit san-
guis, nec adhærere possit. Cūmque non aggluti-
natur, huc & illuc difflit & infunditur, cutēm-
que intendit, ac tumorem aqueum turgentēm-
que committit. Scirrus itaque iecinoris deter-
rimus est: cui malitia est secundus, lienis: qui &

ipse iecinori, si negligitur, suum impertit vitium, & in consensum trahit: ac in consimilem iam dictam constitutionem deducit. Quapropter simul atque iecur aut lienem alicui induratum esse cōspexerimus, exterius emollientia & concouentia adhibere oportet, quo scirrus mollior fiat, & relaxetur. Verum neque nimis calidis est opus, neque rursus frigidis, maximè in iecinore, sed cū manifesta siccitate commoderatis, quibus astrigentia sunt commiscenda, ne ab emollientibus membra robur infirmetur ac exoluatur. Sint autem quæ super liene dantur, vebemētiora, & magis calefacient emoliantque, ac minus astringat, quod id membrū eiusmodi toleret & sustineat. Adhęc attenuantibus, infarctu vindicantibus, & vrinā mouentibus vrendum est, quo meatus mediocriter pateant, & scirri reliquæ expellantur. Sint autem & hīc quæ lieni admouentur valentiora calidioraque: quæ verò iecinori applicātur, commoderata ac remissa. Vtrisque tamen etiam concouentia commisceantur, ut scirrus emolliatur. Vixius detur tenuans, cum non euidenti calore, & boni succi, quique nihil crassi gignat. Sunt nāque hīc edulia quæ crassum succū creant & meatus infaciunt, fugienda. Vinum sit tenue & aquosum. Asparagi item, capparis, apium, fenniculum, & ciceris iusculum conueniunt, pisces quoque saxatiles, & pulli gallinacei accommodantur. Balneum denique commoderatum & quod qualitate non exiccat, haud est inutile.

Atqui quēadmodum ex inflammatione antecedente, quam scirthus insequitur, aquæ quædam affusiones oriuntur: ita si frigiditas præcessit, frigidique humores exuberant, & meatus infaciuntur, malus habitus, ac deinde, si æger neglecti⁹ habetur, aquæ intercutes succedūt. Quare vniuersa vietus ratio ad caliditatem spectet, vimque habeat tenuandi. Medicamenta quoque eodem modo sunt paranda, quibus vrinam mouentia, quo collectus humor illac etiam excernatur, permisceantur. Exercitationes & balnea conueniunt. Si quis fuerit in visceribus tumor, quæ calfaciant, mollient, & in halitum dissipent, sunt inungenda: ut ex omnibus in vietu securitas tibi paretur. Atque hac ratione prius quam aqua intercus fuerit omnino collecta, vietus est instituendus. Vbi iam affectus constituit, vrinam ducentibus vtendum est: potissimum valentioribus, nisi ex inflammatione aut scirrhovitijs fuerit origo, tunc enim clementiora sunt preponenda. ijs adhæc quæ aluum ducūt, & aquam detrahunt sensim æger est vacuandus, ne ex confertis vacuationibus virtus fatigetur, & tamen paulatim laborans leuetur. Utendum nihilo secius & inunctionibus in abdome quæ discutiant & exiccent. Non nihil malleolos scalpello incidētes humorē paulatim effluere sinunt. est enim summopere animaduertendum, ne affatim excernatur, nam cùm cōfertis vacuationib⁹ spiritus vicissim attrahatur, quo nihil sit vacui.

si quid est spiritus vitalis, simul cum vacuitate attrahitur: quo sit ut de repente animi deliquium mortisque superueniat. Quare tum in hydropico morbo, tum maximis abscessibus semper repetituras & cumulatas euacuationes vitare oportet, q^{uod} maxima ex parte mortem inferant. Victor sit sicior: quare & animalia agrestia preferuntur, & assa clisis. Vinum sit vetustum, & merarius, nisi & scirpus & iecinoris inflammatio commiserit. Potio sit exigua, conuenient balnea sponte nata, quæ nitrum & atramentum sutorium & sulphur sapient. Atque hoc victu ex hydropis species, quas ἀσκίας & ἀστράπιας appellant Graci, curantur. Verum tympaniq^{ue} præter reliquum vitum, cibo, potionis, & inunctionibus semina que flatum discutiunt, sunt permiscenda quod ut plurimum crassus caliginosusque sit spiritus qui infester. At vero quia ob immodicas euacuationes, ceu in venarū sedis fluxu inueterato, & profluui muliebri, atque vetustescente affectu cœliaco: adhuc propter suppressas solitas excretiones, veluti in vetustis hemorrhoidibus retentis menstruisque mulierum purgationib^{us} cohibus, ne in hydropen incident, periclitantur homines, quod ex immoderata euacuatione iecur refrigeretur, & sanguis aqueam naturam contrahat, atque idcirco utpote dissimilari no agglutinetur, sed temere innatans, aquas affusiones constituant: ob astrictiones vero coaceruetur & calor extinguitur, propterea quod spiritus vitalis loci angu-

stia coarctatus non aspiret, atque ideo iecur suffocetur, cæteraque eiusmodi patiatur, ac imbecillum fiat, & aqueum in posterum sanguinem ingnat, primæ caussæ expendenda sunt. Atque retentiones quidem, puta in hemorrhoidibus oras valorum referantibus atque irritantibus medicamentis dissoluere conuenit. in menstruis vero, siquidem simpliciter sistuntur, hic quoque referantibus opus est: si scirrus quispiam, siue inflamatio, siue in latus couersio, seu ex siccitate præclusio, ea supprimit, primùm caussæ molliètibus, humectantibus, ac laxantibus, quemadmodū denuò postea docebimus, sunt tollendæ: deinde vasorum ora patefaciendi & trahendi vi præditis vtendum. siquidem consuetis vacuationibus reuocatis, æger in sanitatem pristinam restituitur. Expedit tamē ut iis ex pedibus sanguis dematur, & hirudines admoueantur, atque scalpello cutis incidatur: quo vasa onere leuentur, locaque quæ curantur, leuiora iam facta facile medicamentis cōcedant. Edulia porro hic quoque quæ parum alant, bonumque generent succum, quibus attenuantia vrinalisque mouétia fuerint admixta, sunt offerenda. In morbi principio, balnea exercitiæ que non accommodantur: at ubi sanguis semel iteratōque missus fuerit, humorēsque cōuenienti medicamento fuerint repurgati, mediocris exercitatio balneumque conuenit. nam dum corpus adhuc repletum est, spiritusque in arctum cogitur, confertis non est motibus **corpus concu-**

tiendum, quod humores ita exagitentur, & calor naturalis suffocetur, neque quicquam effatu dignum discutiatur. Ceterum si ob immodosos fluxus hydropes insequuntur, vasa relaxata patentiaque claudentibus & densantibus sunt contrahenda. Vires cibis boni succi coetique facilibus, & qui satis nutritant reficiantur. Vinum sit vetus. Dentur & antidoti quae calfacient & reprimant, ceu priuatim de omnibus tradetur. Balnea & exercitia sint mediocria prorsus, ut huc calorem exuscitare, illa meatus reserare, atque aliquid excrementitiae humiditatis discutere valeant. Exhibenda sunt & quae urinâ cicant, & modicè aquam ducant, & paulatim vires recrecent. Atque hac ratione hydropis species tum dignosces, tum curabis. Porro quemadmodum ob lienis iecinorisque imbecillitatem aqueæ affusiones constellant, ita ab iisdem visceribus, ob alias tamen caussas, à iecinore quidem arquatus oboritur, à liene vero qui gignitur, nomine caret. Atque arquatus à bile quæ è vesica fellea regurgitat diffunditurque, prouenit: alter vero ab humore qui in liene cogitur, procreatur. Proinde iis qui arquato corripiuntur, si quidem febris adeat, tenuem viqum imperare, puta intubum tum satinam, tum erraticam: aluum enemat eluere, & nisi aliud obstat, sanguinem modicum educere conuenit. Deinde ubi desijt febris, vietu mediocriter tenuante, bonique sucii, & parce nuttienti vires refocillare decet.

Quin & medicamenta quæ vrinam moueant, nec euidenter calfaciant, parare, atque ea diluculò iejuno exhibere. Vinum sit aqueum, ubi meatus sunt repurgati, & obstructionibus vindicati, medicamentis bilem purgantibus, veluti postea dicemus, expurgandi. Interdicatur balnea & exercitationes antequam omnino æger valetudinem receperit. Simul verò atque interna fuerint repurgata, siquid quod nondum planè sit di scissum, pallidi ad superficiē defertur: id balneis, & sudorem mouentibus est evacuandum. Ceterum si lien eodem vitio afficiatur, idem quoque vietus competit, sed qui hoc tantum à superiori distet, ut eo minus sit frigidus, tenuandique magis vi sit prædictus, quo pars est frigidior, & crassiori succo alitur. Quare cum calor in hoc visceri persistit, tenui modicēq; refrigeratè vietu est opus: cui si calor leuetur, non est diutius immorandum facile nanque humores indidē infarciuntur, coeūntque, quo fit ut vrinam mouētia & tenuantia accommodentur, deinde purgantur, quale res postulat aduocetur. Venam non expedit secare, nisi aliud admodum vrgere conspiciatur. Balnea & exercitia sint moderata, nisi febris dehortetur. Potus sit vinum, tenue quidem, sed non valde aqueum. Atque hac ratione aquatio, & ei qui è liene natus, nomine caret, medaberis. Porro diabetes, iecinoris, renūmque est affectus, qui nihil aliud est quam profluvium quoddam per vrinā. Quare ut in alui profluvio,

fluxionem per vrinam crientia deriuamus, & aluum reprimentibus ipsam sistimus : ita hic viceversa est instituenda curatio, & suo lentore infarcientibus, astringentibusque, & refrigerantibus fluxum cohære, ac modicè emollientibus ventrem laxare decet. Quapropter amyllum, oryza, similago, & id genus alia illinentia ac emplastica, quæ circa manifestum calorem crassum succum gignunt, cōducere censemur, nisi febris adsit, & omnia quæ tenuibus partibus cēstant ac vrinam mouent, auerruncanda. Sed nec balnea, nec exercitationes sunt opportuna. Non alienum est quæ refrigerent iecinori renibusque superimponere, ut desinente febre, simul quoque humiditatū attractio deficiat. Qui ob renum debilitatem assidue meiunt, hi si emplastris roborantibus iuuantur, & parcí bibūt, atque aqueum humidumque viatum deuitant, valetudinem recipiunt. Cæterū quia ad renes vsq; oratione peruenimus, age viatum vitiorum quibus vasa vrinaria infestantur, quantum res exigit, tradamus.

D E V I T I I S Q_ VIBVS VRI naria vasa, partesque naturales tentantur.

Caput 8.

C R V O R ergo, & pus, & humor quispiam lensus, tametaque & calculi varia ratione, prout variis quoque de caussis renes vesicavē laborant, meiendo redundunt. Quare cum cruorem à renib⁹ aut vesica, ex iis notis quæ id discernere do-

cent ire suspicabimur: siquidem id ob multitudinem, & rarefactionem, ac imbecillitatem renum euenire coniectabimus, venas nephriticas, quæ per cubitum feruntur, secabimus, ac secundò sanguini dememus, quo satis vacuemus, copiamque minuamus, ac sanguinis fluxum inde retraham⁹. Loco deinde laboranti ea medicamenta quæ robur addunt, quibus nihil quod apertè iam calefaciat, admistum sit, imponemus. Dabimus tamen ea quoque quæ suo lētore meatus infaciunt, & astringunt, commiscentes quæpiam quæ mediotriter vrinam mouent, ut videlicet hęc emplasticis illis ac astringētibus viam sternant: siquidem vrinam mouentia sola hoc casu, quod magna ex parte stimulent, nō sunt accommodata. Quod si vena aliqua fuerit disrupta, deterius quidē est malum, attamen eandem exigit curandi rationem. Hic ea quæ sanguinēsistēntia nuncupantur, sunt permiscenda, & paulatim sanguini detrahendū, nempe ut eam ob rem venam fecemus, quo sanguinis cursus reuellatur. Vita in ocio, & quiete est traducenda, ut ab omni motu valentiori, omnique re actri ceu mordente ac irritante, abstineatur. Balnea sint pauca & rara, ut ea quæ indu rata sunt, si ita vsus postular, tantummodo humectentur. Quæ rarefaciunt, & ora venarum apriunt, sunt inutilia, minimēque sanguinis profluvio idonea. Quod si pus promanauerit, non iam amplius venam tundimus, atque ab omni re mordente abstinemus, iisque vtimur, quæ mitigandi

vim obtinet, ac modicè detergent, nec cum mor-
su exiccat, cuiusmodi sunt, quæ gummi & tra-
gacantham, cùcumerum item semé, amylum, ac
cetera id genus accipiunt. Vbi iam pustuerit ex-
purgatum, ea quæ magis exiccat, & citra morsa
sum restringunt, quo vulnus cicatricem induat,
aduocamus. Si arenulae solae vrgent, quæ in ma-
tula subsident, humoris eas gignentis speciem ex
colore agnoscamus, eumque exuberantem viatu
conuenienti, & si res flagitat, purgatione emen-
dabimus ac compescemus. Verum satius est san-
guinem mittere, quo vasa pôdere exonerentur.
Vsui erut quæ modicè tenuant, meatus infarctu
liberant, & vrinam proliciunt. qua de re aspara-
gi, ciceris iusculum, & cariq conferte putantur.
Exercitatio ac balneum sint admodum exigua:
vino vtendū aquoso, albo, & tenui. Vitanda om-
nia quæ manifesto calefaciunt, vt & vehemètor
exercitatio: inde nāque quòd humores nimium
assuntur, eiusmodi ramenta conflantur: quæ tem-
poris spatio coeuntia, ac admisto lero quopiam
humore compacta, in tofos ac calculos abeunt,
& aut renes vrgent, aut in vesicam delabuntur.
His ea quæ vrinam mouendi incidentiique vi-
pollent, magis conueniunt, quorum copiosa ma-
teria in libro de simplicibus medicamentis pro-
ponitur, indèque quæ vsui sunt corradere licet,
sed & nos seorsum de ijs agemus. Reliquus vni-
uersus vietus sit boni succi, & attenuans. Bal-
neis vtendum est, quibus meatus fiant ad flu-

xum habiliores. Quod si lapides angulares fuerint, ut loca vulnerent, & sanguis profluat, aut pus emanet, victus ac medicamenta mista esse debent. Est autem hoc admodum malum, quod alterum reliquo contraria postulet; attamen continentum est, ut aliquid opis adferamus, & utriusque curam habeamus, ita tamen ut eius quod magis urget potiores sint partes. Ceterum non est ignorandum, nonnunquam in interna penis parte exiguum tuberculum oboriti, quod dum dissumpitur, sanguinem aut exiguum puris effundit, quare quidam arbitratur ex profundo ea prodire, citraque rationem metuere coepiunt. Verum res ex penis dolore deprehenditur. Venæ autem sectione sola, vistisque frigiduscum lo ægrum à molestia vindicauimus. Quod si vitium moram traxerit, & vulnus altius perueniet, enemata morsus expertia, qualibus in lippitudine utimur, infundim⁹. Balneo ac omni mordenti, evidentē r̄que calefaciente, tum cibo, tum potionē abstinemus: ita nanque promptius æger valetudinem recipit. Porrò de vrinæ stillicidio tantū in praesentia dixerim, quod cū acris quispiam mordensque humor illabens, musculum collum vesicæ costringentem ad excretionem cessit, considerandum est, num is corpus totum inficit, an eo tantum loco defigitur: nam si in toto redundat, idoneis medicamentis est vacuandus: sin minus, solo victu, refrigeratib⁹que medicamentis mordentia sunt contemperanda.

Caterūm silenti crassiq; humores immersi fuen-
t, & qui haud facilē extricantur, fucus quidā
fit xgris, perinde quasi calculus infester, tū quòd
dolor sit vehemens, tum quòd lotium vtpluri-
mum guttam reddatur. Quare viētum atte-
nuantem postulant, & reliqua medicamenta
quæ tenuare, meatūsque infarctu liberare queūt,
vbi antea humorem, si exuberare videbitur, me-
dicamento quod pituitam ducit, purgauerimus.
Balneis liberaliter vtendum, quæ tensa relaxent,
humorēmque tenuent, & digerāt. Atque de his
haec tenus, nam si quid in hac commētatione desi-
deratur, potes ex iis quæ docuimus, arrepta occa-
sione, confidere, & medicamenta necessaria con-
cinnare. Verūm quia vasa vrinaria eadē sunt ge-
neratia, ratiōque curādi, prout per ealotium p-
fluit, vitia sunt explicata: nūc iis prout sunt geni-
talia, quod op^o est, annexere oportet. Ac primū
ea quæ maribus sunt peculiaria, deinde quæ fœ-
minis propria sunt tradētur. Proinde quale vī-
tium sit priapismus, & qua ratione dignoscatur,
quāmque ob caussam oboriatur, dictum fuit an-
te: nūc quo pacto ei medendum sit, est quoque
docendum. Si igitur rationi curandi id muneris
incumbit, vt affectuum caussæ ē medio tollātur,
cūm spiritus calidus sit qui penem arrigat, hanc
continentem caussam, iis quæ flatum discutivnt,
exiccāt, ac refrigerāt, coērcere decet: idque tum
per ea quæ eduntur, tum quæ bibuntur medica-
menta est procurandum. Cibus item qui singu-
lis

lis diebus offertur, eò spectet. Sunt qui tenues dorantes, paulòve maiores laminas plumbeas parant, ac renibus admouent, ægróq; ita opem adferunt. Vitetur vel ad aspectū usque fœminarū commercium, ac narrationes amatoriz, & quicquid ansam pruriendi & inflammandi præbet. Potus sit aqua, cibus lactucæ, coriandrum, & ruta. Letus agro ex vitice sternatur in quo decumbat. Vigilet, nec balneum ingrediatur, sed exercitatio sit vehementior, & nisi aliud obstat, in frigidam fe demittat, ac desideat. Quibus penis resolutur, iij' cōtrariam postulant curationem, potissimum si id ob ictum antecedenter non aduenit: nanque id curatu difficile est, præcipue si quod seminariū vas, aut nervus extendens fuerit præcitus, alioqui promptè curatur. Atque inviuersum vietus ad caliditatem humiditatemque vergat, priuatim verò quæ flatuosa sunt conserunt: cuiusmodi sunt cicer, & nux iuglans, & quæcumque in libris de simplicibus medicamentis, venereum cōcitantia, *ἀφροδισια*. Græci dicunt, nun cupatur. Verùm ignorari haud decet, sanguinem interdum aut pituitam vasa seminaria obstipare, atque idcirco genitura ac spiritui trâlitum haud facilem esse: quemadmodū perquam obesis pinguedo meatum obstruere solet. Verùm illa venefectione, purgatione, & acrioribus clysmatis sedantur: hæc verò, vietu tenuante, inter quem matutina iejunis obambulatio, salsa menta, acres acidique, tum cibi, tum potiones reponuntur. vigi-

lia item cibūsque parcior, & magna ex parte is qui patum nutritat: haec enim atque eiusmodi alia gratilitatem satis conciliant. Condimentum ciborum optimum est sinapi, cui acetum salique sit adiectum, & alia quæ iuxta hanc formulam conficies, modo in omnibus ægri temperamentum tibi ob oculos ponas. nam si quibus viscus est natura calidum, id totum viectum subuertit. Verum tibi alia ad eam rem non deerit materia, ex qua iuxta methodum medicamenta commisces, quæ nihil obstantibus tempestie visceribus, quod ad vniuersam spectat vietus rationem, noceant. Seminis profluuium, quod *proppriae* dicunt, & ipsum poscit ut tenibus imponantur emplastra, quæ robur addant, & minimè calefaciant. Cōuenit adhac reliqua vietus ratio quæ ad siccitatem declinet, sed nō sit calidior, verum frigida. Insuper nutritius ager est, virēsque modicē reficiendæ: manque ob continuam excretiōnem languet corpus & imbecillum est. Quies apta est, & balnea quæ humectent tantum, alioqui non sunt idonea. Animalia agrestia, quæ refrigerantibus exiccatibūsque condiantur, sunt accōmodata, & vinum pauculum tenuēque. Cætrum adiposum aqueūmque ramicem, partim copioso mollientium digerentiūmque emplastrorum vſu discutimus: partim scroto, ac si res exiguit, tunica erythroide secta, humorē euacuam^o, ac deinde curatione quæ vulneribus competit, agro medemur. Ramicem verò quo intestina

omentumve prouolutur, quidam solis epithematis foris impositis curare nituntur, ac interdum, cum malum leulus est, succedit: verum coplures manuum operâ accersunt. Verum enim uero quod graue malum sit, & plerisque subinde periculum creet, non secus quam quibus calculus excinditur, quam plurimi pro ambigua anticipique valetudine, deformiorem, sed securam vitati degere malunt. Quare nos quoque in hac rei incertitudine, volenti & secare & secari concedemus, ac ad reliqua progrediemur. Foeminae peculiaribus vteri vitij mares exuperant. atque ei intemperies, obstructio, inflammatio, abscessus quispiam, fluxus item muliebris, & vteri præfocatio, ac mola incidens, varias curationes exigit. Quorum caussas ac agnitiones aliunde colliges, hic vero curandi ratio proponetur. Ea autem erit, ut certariis pugnetur, tum vietu in unius verso corpore, si eadem erit totius & vteri intemperies, tum in parte affecta. nanque pessis & fermentis tam aridis quam humidis alia atque alia comiscentes medicamenta, intemperiebus opitulamur. nam calidis medioeriter refrigerantia applicamus, & frigidis calida, quemadmodum siccis humida, & humidis sitca admolimur. Non est tamen ignorandum, quod vterus cum netuera sit pars, acrisque sensus, ac semper calori assueta, simpliciter frigida, præcipue si tactu talia fuerint, non tolerat, sed promptè conuelliatur ac dolet. qua de re, si quando calido corripiatur

affectu, haudquaquam impense frigida, sed ege-
lida omnia sunt admouenda, siue ea infundatur,
siue foru, aut incessu aptè adhiberi possint. Verū
quia immodica vacuatio, & obstrucțio, vitiorum
vteri cauilla cōtinens magis esse solet: obstrucțio-
nen quam præclusio siccirásque genuit, hume-
stantibus, pinguedinem obducētibus, ac vasa re-
serantibus curabimus, cuiusmodi sunt, quæ ex o-
leis sale expertibus & adipibus committi, quib⁹
herbæ quædam modicè acres additæ sint, confi-
ciuntur: ut pinguerudinibus atque emollientibus
iam humectata vasa pateat. Quòd si inflamma-
tio aut scirrus naturalem excretionem fuerint
remorata, ijs quoque per medicamēta est occur-
rendum. Atque inflammationi quidem medebe-
ris, si emollientibus ac concoquentibus, quibus
aliquid frigidorum inflammatione etiānum tur-
gente admisceris, pugnabis. Quòd si ea remit-
tit, & discutitur, ijsdem est insistendum: si ad ab-
scessum properat, augenda sunt cōcoquentia &
emollientia, atque à frigidis abstinentum. Vbi
iam abscessus disruptus est, & pus pmanat, mol-
lientibus coquēribusque ea quæ mediocriter de-
tergent admiscere conuenit, ac clysmatis pessi-
que eiusmodi sordētem vterum repurgare. De-
mum abscessu purgato, cum pus ire deligit, locus
affectus per siccātia sine morsu, ac modice astrin-
gentia, cicatrice obducendus est. Porrò horū ma-
terias ex libro de simplicium medicamentorum
facultate, at qua ratione vnti sibique mutuò cō-

misceri debent, ex libello de medicamentorum cōpositione petes. Verūm si inflamatio in scitrum abit, quæ in duritiem occaluerunt, iis quæ magis concoquunt & emolliunt relaxare nitendum est, nimirum si emollientibus adipibus & oleis, liquores quoque cōcreti valentiores admiscētūr: qualis est galbanum, bdellium, & eiusmodi. Cæterūm molam vtero innatātem, vbi validioribus reserantibus matricis os patefecerimus, attrahentibus depellere conabimur, vt eam mulier quasi pariens deponat, discātque preproperè parere, ac imposturam qua detinetur agno sc̄ere. Scire tamē licet, omnibus attrahendi, oraque vasorum reserādi vi præditis, mordacē erodentēque ut plurimum facultatem inesse: quare si quis temere iis fuerit abusus, vicinum locum exedere ac erodere, atque prius quam qui præsens est curari desierit, alium affectum oboriri. Quocirca validioribus iis non modo emollientia ac lenientia sunt permiscenda, verūm pessos quoque molli linteo obductos nonnullis que mitigent atque humectent extrinsecus inungimus: sed foris linum propédeat, ne si pessus vacua subierit, nos imperitiæ conuincat, & ægræ molestiæ adferat. Atq; hac ratione menstrua suppressa reuocabis, inflammations lenies, & ea quæ offendunt, euacuabis. Contrariis vtero immodicos eorum fluxus sistes, ac coércebis. hīc enim cursus, tum albus, tum rubet oboritur: idque aut ob turgentium humorum, primum cō prorumpētiū

copiam, aut ob mordacem quempiam humorē
eō illapsum ac stimulantem. Portò vbi natura
semel assuevit, ad ea loca quæ redundantia mo-
lestantiāque excernere solent, transmittere: illuc
veluti à materia exuperantis impetu coacta, &
quæ non decet, & quando non conuenit detru-
dit: quo sit ut ex alba, pallida, turgidulāque fiat æ-
grotās, & inualescente malo, in animi deliquium
incidat, ac repentina morte nonnunquam inte-
reat. Quare ægram naectus ab initio, dū nondum
affectione præualuit, & vires etiamnum renituntur,
si sanguis abundare videtur, sensim è cubito eum
detrahes, vt flux⁹ reuellatur: deinde aliis per ea
quæ subiiciuntur, vacuanda est, ac si vires susti-
nent, validioribus quoque catharticis nimius ac
stimulās humor purgandus, quo tum cauſa mor-
bosa extrudatur, tū humor ad proxima deflectat
ac deriuetur. Ad hæc ad ea quæ supprimendi vim
habent accedendum: & potiones ac epithema-
ta, clysteres item, & pessos, infessusque quæ can-
dem facultatem obtineant, paranda. Copiosa au-
tem horum materia in libris de simplicibus mi-
stisque medicamentis recensetur, vnde quæ vñi
esse possunt diligere licet. Est tamen cucurbitu-
la sub mamillis defixa, quod fluxiones retrahit,
præstantissimum auxilium, eoque solo nonnul-
las subinde curauit. Circuncidatur in cibo & po-
tione quicquid sua natua mordax est & stimu-
lat, omnisque motus vehementior, ac balneorū
vñs: hec enim arque eiusmodi alia, solitas excre-

tiones reuocare solent. Cæterum in primitis est vitalis facultatis habenda cura, eaque, ut par est, reficienda. nam si hæc non fauet, frustra morbis manum admolimur. Atque hac ratione ac via muliebris fluxus est tractandus. Porro procidentia vteri, recursus, & in latus conuersio, alia sunt à predictis vitia. Atque cum vulua procedit, ea sursum retorquenda est, & ligamentis datis aptè vinciēda, ac pars ut roboretur astringen tibus fouenda. quinetiam renibus astringentia, ac roborantia imponens ægram cōplicatis pedibus supinā ita collocabis, ut pedes reliquo corpore sint sublimiores, atq; ita plures dies, quo usque ad se vulua redeat, dimittes. Cū verò ad iecur aut lienem, ad septum item transuersum, & ad cor recta recessit, vteri facit præfocationem, tanto deteriora inferens symptomata, quanto ad partes præstantiores eā regredi contingit. Et quoniam sterilibus ac viduis id vitium potissimum obicitur, prima ac suauissima ijs curatio erit, si cum viro congregiantur: sed si hoc facere, horante ita pudicitia ac continentia, renuunt, subsequenti victus ratione, ut par est, vtantur. Atque omnis in summa earum victus ad calidum inclinet: quare balneum & moderata obambulatio conferre censetur. Priuatim verò odorati calidiq; pessi subijciuntur, & cœiusmodi infessibus vtatur: naribus verò fœtida subdantur. Quod si moderatè purgabis, opitulaberis: verū semper id animo prospicias, ne menstrua subsistant: ita

nāque vteri suffocationē, vitium graue, & quod aliquando periculum adserit, propulsabis. Quod si vulua ad ilia aut ad podicem cōuertitur, aut in vesicam prolabitur, obſte trix digito eam dirigat, & odoratis pessis retrahat, ſolet enim hoc mem- brum odoratis vbi imponuntur cedere ac infe- qui: fœtida verò & graueolentia fugere ac auer- fari. Quare etiam cum procidit, ſuffitu cuiuspiā quod grauiter olet, eam in ſuā ſedem reuerti co- gimus. ſtudendum ergo eſt, vt cum viro cōcumbant & pariant: ita ſiquidem ſymptomata citius leuantur: quod ſi non perſuadentur, ea qua dictū eſt curatione utendum, quod hac poſt vitii coitū proximo loco ſuccurrere poſint. Atque hiſ ita finis imponatur, quæ eriſ ſunt mediocria, attame ijs qui recto iudicio pollent, ſatis ad curandi me- thodum conferent. Ac tractationem de internis affeſtibus, quæque ijs competit, medendi ratio- nem iam explicatam habes. nunc inſtat, vt de ex- terioribus agamus. Quare quemadmodū, quo- modo iij diſcerni queunt, à capite exorti, per reli- qua omnia membra ſermone percurrimus, ita & nunc faciemus.

DE EXTERNIS CAPITIS vitijs, Caput 9.

PRO IND E cùm pili defluunt, ſi quidē ab raritate id prouenit, moderatè astringentibus ſi- mul & modice calefacientibus meatus ſunt ro- borandi: cuiusmodi eſt quod vino & ladano, &

iunci odorati flore, & calamo aromatico, atque
id genus alijs constat. Si ob erodentem humo-
rem delabuntur, si totum corpus eo abundare vi-
debitur, euacuandus est, ac victu contemperan-
dus: si autem solum caput obsidet, iis quæ in na-
res induntur, gargatizationib[us]que est euocan-
dus. Deinde caput abradatur, nitrūmque indu-
catur: postea adipibus tenuium partium, atque
id genus medicamentis illinatur, ita nanque prō-
ptè ac securè pili repullulabunt. Quod si cauſa
fuerit siccitas, calidis dulcibus aquis mediocriter
fouemus, caputque pinguedine ac adipe salis ex-
perte, oleoque aliquo quod sit tenuum partium
oblinimus, satisque iuare solemus: si ea intendi-
tur, meatus cōstringuntur, & connivent præclu-
dunturque, nec amplius pilos enasci sinūt. Qua-
re prōptius ophiasin, & alopeciam, ac caluitum
curaueris, nam illud malum siccitas ut plurimum
procreat, hoc verò humores, qui corrupti capit[us]
cutem vrgent, committunt. Verūm quia iam an-
tea tradidimus, quo pacto ijs quibus ob humorē
vitiatum capit[us] pili defluunt, victus sit præscri-
bendus, inde quæ ad alopecia, ophiasisque ab hu-
moribus extremitatis genit[us] curationem per-
tinēt, oportet assumere. Si ex valentiora medica-
menta postulabūt, liber de medicamentis isth[ic]e
quæ necessaria sunt, suppeditabit. Inde & quæ
ad pustulas illas, quas *Exanthemata* vocari diximus,
valent, sunt petenda. Quibus faui, ac manātia ca-
pit[us] vlcera, & sycomata & porrigo annexātur,

atque eorum species dignotionesque iam antea edocas, paulo post etiam medicamenta disces, nam nūc ut ea quæ de aurium vitijs dictu necessaria sunt, doccamus tempus est.

DE AVRIVM AFFECTIBUS,

Caput 10.

VBI ergo quæ intemperies exuperet cognovis, contrariis est obstandum. Et si quidem calor infestat, vena, nisi aliud impedit, humeraria est secunda, deinde rosaceum guttati immittendum. Præcidatur dehinc omne acre edulium, & vinum sit aqueum: si frigus torquet, contrariis est certandum. Aeris frigi cōmercium vitari, totusque vietus ad caliditatem propendere debet: adhuc anethinum, & rutaceum, aut ex calidioribus aliud, si res ita exigit, auribus instillari. Si humores acres ac biliosi affligunt, tunc oxyrhodinū, cui terra intestina incocata fuerint, opitulari creditur: ac humor si in toto corpore redundare videtur, purgandus est. Vinum vitari & balneum, omnēque calidum edulium oportet. Quod si frigi humores offendunt, oleum thymianinum ac amygdalinum amarum, præcipue si vetustum est, instillatum prodest. his nitrum non inutiliter commiscetur. Balneum & reliquus vietus sit calidus. Atque hæc omnia præscribuntur, nisi qua alia maioris momenti caussa prohibuerit. Nam si quæ sunt quæ aduersantur, semper quæna sint quæ magis urgeat, inspicere oportet.

ter, illisq; maiorem curationis portionē tribuere. Si inflammatio quāpiam, aut abscessus infestat, his vietus imperandus erit qui febrentibus accommodatur, nempe tenuis, & qui nihil ferē nutritat. nam quōd sensorium hoc cerebro sit propinquum, facilisque sensus, vel parui lapsus, magni esse videntur. Proinde dabitur ptissimæ crēmor, & aqua, & gérque in quiete continebitur. Atque inflammationi pinguedines recentes, mortuusque expertes admouebuntur. Iam si inflammatio ad abscessum progreditur, púsque apparet: quod purulentum est, emollientibus, ac modicè attrahētibus, detergentibúsque repurgabimus. Verūm quia nōnulli sui negligentiores, tem poris spatio pus vetustum educunt, quod haud promptè siccetur, locūsque magna ex parte grauiter olet, exiccatia tum medicamenta sunt exhibenda: cuiusmodi est quod recremento ferrī, & acero paratur: nanque hoc vlcera sordida validē siccare, potissimum ea quæ in auribus consistunt, solet. Scire nanque licet, partium alias esse sicciores, quæ siccioribus quoque delectantur medicamentis, eaque maximè auxiliātur: quasdā contrā humidiores, ijsque humiliota medicamenta competere. Verūm non solum hoc in corporis partibus, sed in scibis quoq; vsu venit. nam cùm foeminæ, & pueri, atque spadones humidiores sint, ijsdem partibus minus exiccatia medicamēta applicamus. Aēgate verò vigentibus, maribus, ijsque maximè qui

exercentur, magis siccantia, magisque valida cōueniunt. & si rusticus quispiam curatur, aut qui fodēdo viētum quætitat, validioribus etiamnum opus est: debent nanque medicamenta proportionem quamquam ac similitudinem cum eotū quibus offeruntur temperamentis seruare. Portò sonitus & surditas, quæ variis de caussis proueniunt, variam quoque diligentiam ac curam requirunt. Ac surditas quæ ab ortu, & ob primā cōformationem conflatur, omnino curabilis nō est: siue id proueniat, quod sentientes nerui occæcati clausique sunt, ut à cerebro per eos spiritus deferri nequeat: siue quod cerebrū ea parte, aut ab intemperie, aut humorum confluxu laborebat. Hæc & proiectiore ætate nonnunquam continunt, quæ ab artis opera interdum opem admittunt. Itaque hic antea, si vſus exigit, totum corpus purgabis, deinde capiti per gargarismos, aut ea quæ narib⁹ attrahuntur, aut cucurbitulas, prout opportunū esse iudicaueris, prospicies: posthæc aurium meatibus accommodata, nempe tenuantia ac lædentes humores incidentia meatusque reserantia instillabis, ac demum quicquid noxiæ caussæ aduersabitur: ita nanque sublato eo quod lœdebat, auris pristinā suam peculiarēmque functionem recepisse videbitur. Portò cùm sonitus in auribus excitantur, tum ob cōsensum aliarum partium, quæ primū tententur, tum ob primarium affectum, expendendum statim est, qua ex caussa coagmentantur. Atque si stomachus ma-

Si auctor erit, ei potius iuxta iam antè explicatas rationes, opitulari decet: namque perempta causa, vna quoque aurium sonitus tollitur. Quare si quem acciorem humorum ori ventriculi impavidum esse coniecerimus, actiores quoque qui inde exhalant, spiritus esse asseremus, qui dum ad aures feruntur, resonent. Itaque partim contemperantes, partim humorum purgando eduentes, ægrum sanitati restituemus, ciùsque valetudinē confirmabimus. Quòd si quis crudus humor per os ventriculi oberrans, crassiores perstrepentesque flatus expirat: hic calidioribus tum eduliis, tum antidotis contemperatus concoctusque, ac deinde accommodatis catapotiis expurgat: haud quaquam amplius auribus spiritus qui meatibus obstrepent, subministrabit. His expediunt balnea, & vietus qui probiorem comoderatiorēque succum generat. Si quis fortè in meatu auditorio actior aut frigidior sit collectus humor, qui dissolutus eiusmodi spiritus emitat, reliquumq; totum corpus plenitudine abundet. primum totum purgandum, deinde conuenientibus medicamentis etiam loco succurrēdum. Quòd si alter visum fuerit, solis laborantibus partibus medicamenta sunt exhibenda. Dicemus autem de omnibus priuatim suo loco: in præsentia enim solam curandi rationem persequimur.

DE AFFECTIBVS OCVLI, Ca. II.

CAETERVM in oculorum vitiis, quæ

multa sunt, & varia, quæq; acris sensus partes oc-
 cupat, exquisit^o victus accommodatus est. Itaq; cū
 lippitudo, & inflamatio, calidiorq; fluxio, & che-
 mosis offendit, aut ictus quispiā illatus est, primū
 à venæ sectione ordiri cōuenit, nisi aliud obſtitue-
 rit, ac bis tērve sanguini ſecta cubiti vena, & ma-
 ximè humeraria demendū eſt: ita tamē, ut in om-
 nivacuatione, tū redundatius humoris copiā, tum
 morbi vchemētiā, & xgrī vietū cōiectemur. A vi-
 no, omniq; edulio calido abſtinēdū, & ſi uſus ita
 exigit, purgationibus vtendum. Ad oculos verd
 dabimus collyria idonea, cuiuſmodi eſt quod ex
 roſis albū & cinereum conficitur, & lacte mulie-
 bri aut ouī albumine exceptū illinitur. Portò tu-
 moreſ laxos ab ictu, poſca fouemus, illisq; recen-
 tem caſeu cataplaſmatiſ more imponim^o. adhuc
 vua paſſa aciniſ repurgata vñā cum poſca opitu-
 lati censetur: valet haec & ad inflationes. Ptoro-
 phthalmię autē ita à ſcabié diſtē, decoctū ciceris
 cōuenit, quo admixta poſca & roſis eā fouemus.
 opportuna ſunt & quæ exiccare, ac ſumma cute
 in palpebris hærem succum coercere poſſunt.
 Caterūm palpebraꝝ inuersio, quam ἐκπόμπη ap-
 pellant Græci, & caro excrescens gignit, aut ma-
 nus opera, aut carnem detrahēti medicamine cu-
 ratur, coerceturque. A egiſopi verð, prius q̄ in fi-
 ſtula abiens ulcus ad os uſq; pertingat, ſubuenire
 decet. cōuenit ei vitio glauciū & crocus, ſi cū ſuc-
 co parietariꝝ imponātur, & aſiduè permutetur;
 valet & halica in acero incocta, probéque trita,

non modò in principio, verum etiā cùm suppurauit, disruptus ad os usque peruadit. ea nanque si ueris, nō ægilopas tantū, sed anchilopas quoq; iuuabis. Quin & ruta satiuæ, cù protostacto leuigata, & cocta, ac imposta, admodū præclarè ægilopas emēdat: quippe principio mordēs ad os usq; penetrat, sed postea nequaq; & qđ mirari subit, ne cicatricē quidem deformē obducit. Idē præstat & cochlearē cum testis lauissimè tritæ, ac impositæ, cui interdum etiā aloës aliquid ac myrrhe cōmiseretur, prius quām ægilops in suppurationē cōmigravit, ac postquā apertus iam est, etiā probè exiccat. Aspritudinē verò & ficationē, ac callū quæ eadē genere cù sint, solo tépore ac virtibus inter se distat, collyria, quod ex vino, & quod ex duob⁹ lapidibus ac hæmatite lapide eluto cōstat, persanat. nam mirū in modū palpebrā abstergūt. Adhuc facit & harmatiū cù pauxillo cycnatio, & quod ex croco cōcinnatur. Quod etiā pruriginosę palpebrarū scabiei, cù nondū ulcus cōtraxit, conuenit, si euersæ palpebræ illinatur. Quod si callus durus adhuc nō obtemperat, euertentes palpebram, cum pumice, aut sepiæ testa, vel foliis ficalneis abrademus. Porro grandinem ammoniaco, quod cum aceto simul & galbano lauigaueris, illine: opus enim habet emollientibus, & que cum partium tenuitate discutiant. Quod verò hordeolum nominatur, muscæ capite abiesto, ac reliquo eius corpore cōtrito curabimus. Sunt qui hordei diluto fountes, opem ferunt,

hordeo hordeum pellētes. Pediculatione autem infestante, primūm pediculi detrahendi sunt, deinde aqua marina tepida eluete palpebras expedit, postea medicamētum cilio imponere, quod aluminis scissilis partes duas, & vuæ taminiæ partē accipit. Vtraque enim exquisitè levia sunt sua natura. In palpebrarum glabritie, quam μαδα' ρων & μάφων vocant Græci, ea quæ à condeco randis palpebris καλιβάνας nominantur, conueniunt. sunt autem ea, stibium assuum, plumbum vstum, palmularum nuclei vsti, cadmia, chalcitis, atque eiusmodi alia. Ptilosi succurrunt muscerde vstæ, cum melle levigata ac illata. Superciliorū defluvium emēdatur, si oleo aut pinguedine anserina digitos inunctos plumbo affricueris, atq; ita illeueris. Leuem quoque nigredinem inducunt nuces auellanæ crematæ, vnâ cum caprino aut vrsino adipe. In pilati malo, quam περισσαν appellant, euulsis ferientibus pungentibusque pilis, locum ranæ sanguine illine, aut albi chamaeleontis cinere, aut cinicum sanguine, aut vnâ cù gummi succo fumatæ, ac tellinarum cinere, vel ricini è cane cruore. Distractos verò pilos ag glutinant bitumen, mastiche, resina colophonia, gummi, & cochlearium gluten. Ad carunculæ circa maiorem oculi angulum nimias excrescētias, ἵκαρπίδες vocitant, valent eadē quæ ad eversiones palpebrarum accommodantur: item quæ liquant, & exedunt, ονθίκα nominant Græci. Contraria ad πονέδες adaptātur, cuiusmodi sunt, quæ

ex croco, glaucio, & aloē parantur. Ceterūm vlceribus quæ inflammatione oboriuntur, conquentia & mitigantia vnā cum iis quæ vlceribus peculiaria sunt, medentur. sunt autem, collyrium Libanum, & quod cycnus vocatur, & pilarium, & aster, & quæ ex amylo & terra astere, & cerussa conformantur. Omnim̄ porrò maximè dolorē sopit, quod Nilamon vocatur. verūm eiusv̄ longiori tempore haud est immorandū, quod stupefaciēdi vi p̄reditum sit. Optimum est & quod ex decoctis paratur, nihil habens stupefactorij. Quod si vlcus fuerit cum fluxione, aliquid ex ijs collyriis quæ fluxioni aduersantur admiscebit⁹, quale est quod ex hydra fit, & Chiacum, & fulvus cycnus, & quæ repellendi absque mortu facultatem obtinent. Verūm si vlcera fuerint sordida, muls̄a mediocriter aquosa, & fœ nigræci decocto vtemur, tum separatim, tum cū p̄dictis collyriis. Quod si acriora sunt vlcera, Seueriano, & quod ex succo fœnigræci conficitur: sin minus sunt acria, ijs quæ ex myrrha & nar dinō parantur, vti conuenit. Vbi scitè fuerint expurgata, cleon cicatricem inducere solet, cāmque eiusdem cum cute proxima coloris. In vueç procidentia, si quidē exigua adhuc fuerit, vt muſcæ capitis formam p̄se ferat, μυοκέφαλον appellant Græci, ea competitunt, quæ reprimendi & cō stipādi vini habent, nempe Chium, & fuscum, & nardinū, & Theodotium, & quod ex cornu conſicitur, & ſupra oculum citra offendam, ſpōgiām

TT

quam posca aut vino astringēti, vel rosarum decocto imbueris, vel splenium iniūcias. Præstatisimum est & ad vueæ procidentiam, & ad omnia ulcera, quod Olympiacum vel Olympus nominatur, cum succo oleæ & sanguinalis herbz. Eadem valent & ad id vitium quod μῆλον vocant, & ad uationem, prius quā in exalbescat: nam si aluent aut callum contraxerunt, curari nequeunt. In sigillatis autem, ὑπωπτίαις vocat Græci, curationis scopus est, ut aut pus per modicè digerētia discutiatur, qualis est mulsa, & succus fœnigraci, & collyria quæ inde parātur, & Libaniū, & quod thure constat. Aut disrumpātur, & validioribus repurgētur, cuiusmodi sunt quæ ex myrrha sūt, & hygidium. Ad sigillata citra exulcerationem, etiā hoc liquido collyrio, quod accipit atramenti sutorij, eroci, singulorum drachmas octo, myrræ drachmas quatuor, mellis libram, vii licet. Pustula, quam φλύκταιρας & φλυκήδα appellant, eandem quam ἵπποι curationem admittit. Albugines tenues quidē, quæ νεφέλαι nuncupantur, quasi nubeculas dixeris, anemonæ succus detergit: idem minoris centaurij succus cum melle præstat. Vetustiores verò cedri pix tenuat, & æs solum aqua collyrij in morem lauigatum: omniaque ea collyria quæ abstergendi vi pollent, cuiusmodi sunt, quod ex cornu ceruino conficitur, & rhinarium, & hecatombe, atque id genus alia. Crassas verò, quas ἀδυκέματα appellant, nitrum cum oleo vetusto diligenter laui-

gatum, & illitum deterget, ac sepiæ testa vsta,
 & cum melle in lœuorem redacta: adhæc salem
 Cappadocicum aqua dissolute, ac eo collyria que
 ad albugines crassas accommodantur tempera,
 atque instilla. De vnguisbus, quæ $\pi\tau\mu\gamma\alpha$ dicuntur, hoc tantum asserere licet, quod magni & in-
 ueterati manus sola opera sanantur: recentio-
 ribus verò ea quæ abstergendi vi prædicta sunt
 opem ferunt: quale est æs vstum, & atramen-
 tum sutorium cum felle suillo, ac fel caprinum
 vnà cum melle. Carbunculi & cancri sunt lon-
 gè omnium curatu difficultissimi. quare eiusmo-
 di tenui ac temperato cibo sunt nutriendi, præ-
 scindendūmque quicquid evidenter calefacit, &
 succum malum generat. Infundenda sunt col-
 lyria tenella, quale est spodiacum, Seuerianum,
 & consimilia. Cura præterea habenda est, ut to-
 tum corpus sit commoderatum, & si vsus exi-
 git, sanguis mittendus, & alius ducenda. Absti-
 nere oportet ab omni vehementi motu, à bal-
 neo, & veti fumive, aut alterius, quod lœdere pos-
 sit, occursum vitare. Pupillæ dilatationis quæ
 $\mu\omega\delta\pi\alpha\sigma\tau\epsilon$ vocatur, curatio hoc modo est tentan-
 da: primùm in cubito vena tundenda, aut cathar-
 tico purgandum, vel etiam vtrunque, si ita con-
 sultum videbitur, est faciendum. Quod si hæc a-
 gere non licet, saltē in maioribus angulis ve-
 nas secare oportet: deinde cucurbitulā occipiti
 adfigere, & faciem oculosque aqua marina asper-
 gere ac fouere, & si ea defuerit, muria aut posca-

Medicamenta verò adhibenda sunt, quæ pustulis accommodantur. Porrò tabes & imminutio pupillæ, qua vitia cùm sint mydriasi contraria, contrariam quoque postulant curationem: quare eiusmodi morbo correptos exerceri decet, & diligēter caput, faciem & oculos fricare, & aqua faciem aspergere. quinetiam capiti vnguentum aliquod calefaciens est illinēdum, ac oculi acriori quopiā medicamēto inungendi, quale est hoc quod subnectam, quod constat ammoniaci drachma, crocomagmatis drachmis quatuor, croci drachnis duabus, floris æris drachma: aqua ea lœvigata subige & vtere. At verò noctu cæcutiētes, quos νυκτωμας dicit, hoc pacto curabis: sanguis secta in cubito & maioribus angulis oculi vena detrahendus est, & cathartico purgadum. posthac ea quæ commanducata saliuam proli- ciunt, aut sternutamentum crient præbenda. Aut melle oculos illinere oportet, ac imperate, vt cō- niueant & oculi comprimātur quo humores in loco contineantur. Vel aluminis A Egyptij vsti partes duas, & salis fossilis partem in lœuorē redige cum melle, & inunge. Vel iecur hircinū comedē, & dum coquitur vaporem oculis excipe. Eodem quoque modo in suffusione sanguinē ex cubito mittere conuenit, purgare, & vacuationibus ex centaurij & cucumeris amari decocto assidue aluum soluere. Oportet & cucurbitulas occipiti, cute antea scalpello concisa, admouere, a quam bibere, & viatu extenuante vti. Conferet

& apophlegmatismus super oculos: primùm mel & oleum cum fœniculi succo dandum: mox etiā hoc, quod accipit, sagapeni drachmas duas, succi Cyrenaici, elleboti albi, singulorum drachmas sex, mellis heminas octo. Quin & fœniculi decocto souere vtile est. Hebetudo porrò & obscuratio, quæ ab incerta caussa obortiuntur, in vniuersum eam curationem postulant, quæ suffusis congruit: verū speciatim quadrat sanguinis ex majoribus angulis vacuatio, hirudinum circa tempora affixio, & infernarum partium frictio. Temporis verò progressu, etiam sternutationes mouendæ sunt, & ante cibum vomitibus vtendum, ac inunctionibus primùm quidem ex mellis & olei æquis partibus: deinde etiā eo quod subscribitur, quodque constat croci obolis duobus, felis hyenæ drachma, piperis granis octogintaquinque, succi fœniculi drachmis tredecim, ammoniaci drachma, mellis sextarijs quatuor. Antequam id inungatur, oculos spongia calida marina aqua imbuta prius souebis. Oculi expressioni succurrēdum venæ sectione in cubito, purgatione, & cucurbitula in occipite. A dhibēda quoque sunt, quæ reprimere cogereque queunt. Confusiones ex iactu, sanguine nuper imperfecti turturis, aut columbæ oculos opplentes curabimus. Posthæc lanam vino & rosaceo intinctam imponeare ac alligare oportet. Atque hac ratione oculorum affectibus medeberis: subijcimus autem postea & alia quæ oculis accommodantur mē-

dicamenta. Nunc ad vitia quæ nares infestant
transcendum.

DE AFFECTIBVS NA-
rium, Caput 12.

CVM olfaciens facultas suo nō fungitur mu-
nere, si quidem id ob intemperiem aliquam, quæ
illam partem, vbi odorans sensus enascitur, obsi-
det, aut ob humorē quempiam eo loco collectū,
prouenit, difficilis est curatio, attamen entēdum
est, vt humectantes, exiccantes, refrigerantes, &
calefacientes, nempe contrariis intemperiem a-
molientes, vaporibus item & vnguentis, & errhi-
nis ac conuenientibus catharticis, noxam conce-
ptam propulsimus. Sed si ob confluentes excre-
mentitos humores ad eos meatus, qui à colādo
Græcis ήθηγεδεῖς nuncupantur, facultas olfactrix
aboletur, eos medicamētis quæ naribus imponū-
tur, & vnguentis, ac præterea ijs quæ sternuta-
menta mouent, extenuare, educerēque cōuenit.
Et sternutatoria tenuiū sint partiū ac calida, cu-
jusmodi est castoriū, elleborus albus, euphorbiū,
& similia: hæc enim incident, extenuāt, & sensi-
rium irritant. Sed vbi stimulatū est, & nimū ster-
nuere incipimus, eius molestiā affuso quod satis
est vnguento, sedamus: tale est rosaceum & nardi-
num, & ciuscemodi quæ suo lentore adhārent,
& partem cōfirmant. Atq; hoc pacto facultatem
odorantē obstruktiōne vindicabis. Polypū verò
medicamētis excrementia detrahētibus propel.

lemus: quemadmodum ozennā ijs quæ sternutatiōnes proliendo, & gargarizatu caput purgāt, nisi totum corpus catharticū desidereret. Sāguinem quoq; detrahemus, aut secta vena in cubito, aut ex ipsa etiā, sī licet, nare. Medicamentis utemur odoratis, & purgatibus sordem, ac demum adstringētibus, vt locus cicatrice coeat. Si sanguis immodeice ē nare pfluit, circa initia eius impetus, cubiti secta vena, reuellēdus est: deinde ijs utimur, quę ad sanguinis fluxus accommodātur, & cucurbitulas visceribus, quę ē regione rectā fluenti nari respondent, applicamus. Atque hæc haec tenus. nam medicamenta post trademus.

DE AFFECTIBVS FACIEI, Ca. 13.

FACIEI nigredinem emendamus per ea quæ modicè detergent, qualis est ptissana, aphronitrum, amygdalæ amaræ, & id genus reliqua: & quanuis isthęc nō admodum medicos deceat: attamen ea quoque loco opportuno explicabimus, ne efflorescens nigredo formæ studiosas offendat. Quę verò ἐφηνε dicitur, item lentigo, eidem subiectiuntur curationi, quā recipit nigredo: hæc tamen magis extergentibus, ac discutientibus opus habent, cuiusmodi est assūm aphronitrum, & farina eruui. Porro, sigillata & liuores, magis discutientibus curantur: quemadmodum & vari emollientibus, detergētibus & discutientibus, vnde & oxymel & amaræ amygdalæ conducunt. Ceterū in libro de medicamen-

torum compositione, quæ vnicuique vitio opitulari existimantur, trademus: nunc enim solam curandi rationem proponimus, & iam de interioris oris vitiis dicamus.

DE INTERIORIBVS ORIS vitijs, Caput 14.

Παρελθετικά, vbi primum emerserit, reprementibus & discutientibus cohibita dissipatur: simul atque autem suppurravit, primum modicè detergentibus, dehinc exiccatisbus absq; morsu cicatricem contrahit. ἐπειδὴν verò quæ magna ex parte non suppurratur, reprementibus coercetur. Dentes dealbare, caueréque ne gingivæ cruoīe fundant, & si quis fuerit humorum impetus, eum compescere, decorum quidem est, & medico dignum: verū dolentibus & quaslatis atque erosis mederi, si quid aliud, hoc quoque iuuat. Atque dolor aut ab intemperie, aut ab humore quopiā decumbente excitatur. Intemperies, ac fluxionē creantes humores, ex anni tempore, aetate, temperamento, vietu, & doloris specie deprehendimus, & curationem, clysmatis, & pulueribus refrigerantibus, aut calefacentibus, aut alio pacto, prout affectui congruit, alterantibus molimur. Venæ quoque sectione, & gargantizatu noxiū humorē euacuamus: quinetiam eundem medicamentis naribus īnditis reuellimus. Iā quaslatos dētes astringētibus & stabiliētibus cōfirmamus. Erosos educto exedente humore qui plerunque

calidus est, curamus. Euacuamus autem vel totum corpus, aut caput tatum, idque vel erthinis, vel gargarizationibus. Ceterum haud decet ignorari, quod cum ossa, & nerui qui in ea inseruntur, sua natura sint frigida, etiam si calida infestet intemperies, haudquaquam tamen frigidorum vsus nimius esse debet, ne intemperies in contrariam commigret. Quod in alijs etiam omnibus partibus est observandum, quod facile a medicamentis nativae intemperie similibus, si incautius exhibentur, offenduntur. Inter vitia quibus ostentatur, ranula quoque censetur, & sub lingua enascitur. Hic in teneris pueris, reprimetibus superuacaneam carnem coercemus primis, eamque derrahimus: deinde cicatricem inducimus, aut solis illis prioribus perfricamus: tale est misy, & a rugo rasilis. Verum in perfecta aetate venae antea sub lingua secamus, quo sanguinis qui satis est effluens, vitiis medicamento obediens efficiamus. Ad serpentia vlcuscula, quas aesculac vocant, & pustulas ezechiam dictas, que varia in palato obortiuntur, in pueris ea quae ex melle, & rosis succoque malipunici, iride item ac thure & similibus coquuntur, damus. In pubescentibus vero ac prouectiori aetate, antea venam tundimus in cubito humerariam, atque interdum fectis venis sublingua, increscente malo, sanguinem mittimus: deinde stomaticis appellatis medicamentis utimur, exter-gentes ac repurgantes ea quae iam efflorere co-pertunt, & reprimentes ea quae fluxum minabantur.

tur: ea enim est stomaticorū ratio ac methodus.

Tonsilla, quæ ~~me~~ i^eθua nominantur, & ~~in~~da-
si, qui sunt glandularum tumores & inflamma-
tiones, quæque gurgulionem infestant vitia, si
quidem ex fluxione frigida nascuntur, melius cu-
rantur, ac solo moderatè calido vietu emendan-
tur: ita tamē si capiti per tegmina & medicamen-
ta ut facilè perspiret, prospexeris: nam frigus, si
quod aliud, fluxionem excitat. Quid si aliuū sua
sponte non probè egerētem duxeris, & cibo po-
tuique ademeris, atque adeò gargarizatu medio-
cri, qui modicè calfacere, ac affluentem humorē
deriuare potest, v̄lus fueris, plurimū agro op-
tulaberis. Quæ autem sint medicamenta ei rei
accōmodata, orationis progressu disces. Sinautē
calidus est qui defluit humor, tunī quoque ven-
trem ablucere præstat, posthac venam secare, &
tenuem vietum, potissimum si febricula quāpiā
adfuerit, imperare. Dabimus & influentem hu-
morem reprimentia, atque laborantes partes le-
nientia gargarizanda: ita nāque humore partim
represso, partim deriuato aut dissipato, r̄ger me-
li^r sustinebit. Quid si quis collect^r fuerit abscessus,
cum si sua sponte non soluitur, incidere co-
nabimur, in hoc vnum accurate animum adver-
tentes, ne scalpellum supra modum adigatur, aut
vena maxima seceretur. A perto abscessu omnis
molestia leuatur: nam interdum abscessus per se
quoque leuiter ægrum offendens, maximā præ-
bet periculi occasiōne, vt pote qui cibi potionis

que ac nōnunquā spiritus ingressum præcludat, & aut fame, aut siti, vel laquei instar hominē interimit. Angina, quā *κωάρχω*, & *σωάρχω* Gr̄ci nuncupant, & qui in faucibus gutturēque ob-oriūtur affect⁹, acutissimi simul & difficillimi habetur. Quare extreñè tenui victu vtendum, venterque eluendus est: deinde humerat⁹ venæ se-çadæ, ac si res ita postulat, iterat⁹ sanguinē detra-here, & postea venas sub lingua tundere cōuenit. Gargarizatu ex diamoron, aut ijs quæ ex moris rubi, *βάννα* Gr̄cis dicuntur, cum cremore fur-furum fuit, vtendum. Si malum invaleſcit, col-lique vertebræ ab inflammationis magnitudine quasi conuelluntur, cucurbitula vertebræ, quæ ex aduerso laboranti loco opponitur, est injicien-da, locūsque scalpello concidens, vt satis san-guinis eat: ita nanque retraēto qui influebat hu-more, æger melius ſe habet. Atq, hæc cōueniunt prius quām inflammationis magnitudo ad sum-mum peruererit. nam vbi tumor præter natu-ram, ceu operculum integrit, & laquei iustar spi-ritus, cibique itineri injicitur, diem eger obit ex-tremum. Quod si inde migras fluxio ad pulmo-nem tendit, Gr̄cis *πειραθυρία*, & nobis pulmo-nia dicitur, affectus, & ineuitabilis ita quoque mors impendet: quod iam antea vires languēat, & tempore pulmonia egeat, quo fluxionem co-quat, etiamque explodat: nec possint adeò defati-gat⁹ vires subsequi. Quin etiāsi angina nō præ-cesserit, pulmonia primū oborta, q̄ deterim⁹

acutissimūsque sit affectus, haud facilē curatur. Verūm pulmonis inflammatio, ceterāque quæ tum pulmonem, tum thoracem infestant vitia, & qua ratione ijs succurratur, iam antea fuere explicata. sed quia à capite exorsi eius affectus recēsuimus, age eos qui toti corpori incident expōnamus. Ac primū maximum & infestissimum malum proponamus, deinde ea quæ malitia proxima sunt explicemus.

DE AFFECTIBVS Q VI VNI
uersum corpus torquent, Caput 15.

P R O I N D E elephātia, qui quasi totius corporis cancer est, maximam & variam curam postulat: nam si ob vniuersi sanguinis corruptelam enata est, plurimo studio diligentiaque opus habet, vt is qui corruptus est, expurgetur: & qui reliquus est, alteretur: is denum qui gignitur, omni conatu melior parandus est. Si verò elephas, quod flava bilis in melancholicum humorem cōuersa sit, committitur, maiorem eo adhuc sollicitudinem desiderat, quo is qui ab hac caussa generatur, est deterior. Cūm itaque sanguis melācholicam, crassam ac terream induit naturam, principio semel arque iterum detrahī debet, dehinc ad purgationem per elleborum est accedendum. Ac primo loco venæ pedis tundendæ sunt, post eas recreatis viribus è cubito sanguis mitrendus, dehinc venæ sub lingua, & narium, & frontis incidendæ. nanque ex omnibus partibus sanguinis

quod sufficit demendum est, quo singulē exonerentur ac leuentur. Verūm roboris vitalis curam semper habere decet, ne viribus deficientibus in discrimine, tum æger, tū medicus ambiguus hæreat. Quare cibis boni succi, & mediocriter nutrientibus vti, atque à suillis, bubulisque, & leporinīs ac ceruinīs abstinere oportet. Vitandi & pisces, & aues quę in paludib⁹ degunt, & cetacea, ac legumina, & vt vno verbo complectar, omnia quæ prauum crassūmque succum generant. Exhibere autem expedit pullos gallinaceos, & phasianos, si licet, & columbinos pullos, & pisces faxatiles, ac asparagos, & quæ ex amylo, amygdalarūmque tremore concinnantur ferculā, atque vt unico verbo absoluam, quæ leuia sunt, & boni succi. Venus interdicenda, quod incoitu id quod pinguisculum est euacuetur, & quod deterius est relinquatur, atque eam ob rem magis noceat. **Balnea** couisque laudātur, vt inharentes cuti sordes expurgent, & aliquid corrupti humoris digerant, ac ea quæ indurata sunt humectent: attamen ea quoque sint ex aqua potabili, quę nullam manifestā qualitatem sapiat: nisi membra ob vlcerosam humiditatē admodum sordeant, vt idcirco salisuginē requirant, qua vlcera irrigata siccescant. Exercitatio intra obambulationem consistat, nam iis quibus discutere non licet, humorē mouere, ac permiscere non expedit. Catharticis quæ conducere arbitraberis, vtendum: & si qua naturalis cōsuetāque excretio suppressa est,

ea ut inde natura exoneretur ac confirmetur, est
 prouocada. Quod si quis actior humor emarces-
 scens & cötabescens melancholicum genuit, eo-
 dem in alimento victu vt̄ cōuenit, iſque potius
 quæ probiorem succum creant. Nō ita sanguini
 demendum est, sed purgantibus medicamentis
 certādum, cuiusmodi est sacra Galeni, cui ea pur-
 gantium quāritas fuerit admixta, quæ p̄apollen-
 ti humori pro portione aduersatur. Vinū omni-
 bus ex hibeatur aqueum & tenuē. Parādꝫ quoq;
 sunt potionēs, quæ humores cōtēperare censem-
 tur. harū materia in libris de simplicium medica-
 mētorū facultate prescribitur. Ulcerā vero fōrdī-
 da, ijs quę cicatricē obducūt & exiccāt aut deter-
 gent, curabis, prout ex vſu laborantis partis esse
 iudicabis, de quibus quando de ulceribus pertra-
 et abimus, postea agenus. Porrò quia de elephan-
 tia satis multa verba fecimus, ijs quidem qui ex
 paucis multa metiri queunt: deinceps de lepra,
 scabie, & impetigine, atque id genus aliis, quod
 necessarium est tradamus. Proinde inter totius
 corporis vitia deterrium est ceu dixinus, ele-
 phas, & secundum locum lepra obtinet, deinde
 scabies, cui impetigo succedit. Omnia ex melan-
 cholico succo, & reliqua cacochymia enascun-
 tur. quare in omnibus eiusmodi cibis boni suc-
 ci corpus nutritre expedit: deinde sanguinē quo-
 que educere, nisi aliud obstat: posthac exube-
 rantem humorē, vbi antea eum extenuaris &
 concoixeris, ac exhibitis potionibus meatus ob-

structione liberaueris, medicamentis purgantibus expellere: ac demum ad praesidia que loco affecto aecommodantur, accedere: ac inunctionibus exiccantibus, & discutientibus summae cuti inhærentes humores digerere ac euacuare. Balnea prosumt, ea maximè quæ sua sponte prorūpunt, & nitrum ac sulphur, & eiusmodi aliâ qualitatem resipiunt: quæ abundè exicare & dissipare creduntur, sed & ijs quæ nostra opera ceduntur & calent, quibuscque assiduè utimur, æger abluatur: post quæ si conueniens aliquod medicamentum inuxeris, magis auxiliaberis: quippe ij qui medicamentosa qualitate opus non habent, hinc nihil nosse sentiunt: ij verò qui illa indigent, à medicamento opem inueniunt. Iam senibus si pruritus accidat, eadem curationis ratione medeberis, quos alioqui ægrè elui posse nō ignoramus, quod cutis eorum non admodum rara sit, sed senio rugosa, strigosaque ac dura euaserit, nec validioribz medicamentis, quibus opus est, (leuiora enim nō facile prodesse possunt) vires sufficere valeat. Vitiligo alba, quæ λευκη dicitur, & è pituita lenta ac glutinosa in summa cute impacta oritur, ijs quæ pituita euellunt, curatur. Atq; ubi corpus, vt decet, est purgatum, ad praesidia localia veniendū: ve rum quia eiusmodi sua natura sunt acriora, aliquid eorum que mitigare possunt admisceri oportet, ne alia pro aliis curare cogamur. Αλφοι, qui minus suapte natura praui, sunt tēporis progressu si nō siccūrritur, & quæ ac vitiligo alba, ægrè instaurātur.

Quare hos ex colore humorem distinguentes, antea idoneo medicamento purgare conuenit: dehinc foris quoque inunctiones quas postulat date. Ceterum scire licet, non omnes etiā si eiusmodi via efflorescant, iam dicta medicamenta requirent. Verisimile nanque est nonnullorum corpora eiusmodi humorē nō redūdere: sed qui mediocris antea genit⁹ fuit, ad cutis superficiem protueret, atque eum corpus eo scateat, tuncum facere: atqui iis promptè externæ inunctiones optulantur, ac nonnunquam à vi facultatis naturæ, sicuti cedunt. Quin & alij purgatoria medicamenta quibusdam de caussis non ferunt. Quo fit ut ubi nihil est impedimento, humorque turbare videtur, ea purgantia sint accessenda: at si aliiquid obstat, quod isthac arceat, solo tenui viatu acquiescemos: & exterius medicamenta, prout cutis tactui cedit, & tenella est, accommodata vnicuique miscebimus. Quandoquidem pueri, & mulierculæ, & quicunque umbratilem vitam transigit, moderatiora postulant, quod valida cutem promptè exulcerent: verum fossores, & qui exercitiis sunt affluti, vix vel à valētioribus opere sentiunt. Porro *cūmā*, ubi prius nitio fuere perficta, discutientibus & tenuium partium medicamentis ejiciuntur. dicimus autem in sequentibus quæ cuique conueniant. Pituitæ eruptions, quæ *ēzādīmā* appellantur, ac ex crassis, diffilibusque dissipari, & in cute impactis humoribus enascuntur, siquidem totum corpus iis sca-

tere

tere existimaueris, id antea erit expurgandum, deinde per cutem humores dissipandi. Si vero noxius humor in sola cute infixus haerere videbitur, is per fomenta, & calefactoria erit discutendus, præcipue cum exanthemata erunt crassa. Si quidem eiusmodi à frigidis, satisque crassis humoribus gignuntur. Quemadmodum quæ angusta sunt, & sublimia propendent, feruētem humorē arguant. Ceterū *ιπποκράτης*, & pustulae bullis similes, & ambusta, quæ *καπακίανα* vocant, ac *τελέματα*, quod est feruentes pustulae, similes ferè inter se sunt affectus, quos externæ internæ've caussæ procreant, quare consimilem quoque victus rationem exigunt: quorum sigillatim medicamenta postea trademus. Verū eo totus viet⁹ sit frigidior oportet, quo ipsi calidius irritantes vniuersum efficiunt corpus: ceteroqui haud parui est negotij victum euariare. Formica, & quam penilem vocant verrucam, quæ duriores sunt, magisque terrestres, quippe quas humor terreus & latus generat, validiora quoque requirunt medicamina: quare nonnulli elaterium cum sale illis applicant, alij grossos cum aceto, quidam eiusmodi alia, veluti post docebimus.

DE TUMORIBVS PRAETER

naturam, Caput. 16.

INFLAMMATIO, quod omnibus corporis partibus est commune vitium, semper expurgantia desiderat. Ea ab efferuescentis sangu-

nis copia, quæ ea parte magis exuberat, vbi inflamatio oboritur, puenit. Quemadmodū & ignis sacer propter bilem quę in partē quāmpīā magis decumbit, cōmittitur. Vtunque malum, viēctum exigit frigidū & tenuem, maximē si fuerint alicuius momēti, & aut in prēcipuis, vel propè prēstātes partes cōstiterint. Sanguini satis demendum, atque id bistēt veſi res postulat, faciendum, & in inflammatione potius quām igne sacro: attamēne in hoc quidē negligenda est sanguinis missio. Posthęc quæ repellendi vim obtinent, prēcipue ſi artus inflammatione tentantur, ſunt imponenda, nam ſi aut hęc, aut ignis sacer iuxta principatum obtainentes partes cōfederint, nō debet eſſe nimius repelleutiū vſus, ne fluxio retro remeans, atque intro detruſa, aliquam ex prāstantioribus oneret lēdātque, ac periculum proximum creet: nam etſi ea aliquando requirantur, tamen tantisper tantum eſt indulgendum, dum quæ feruent ſolummodo leniantur, alioqui vitanda ſunt. Vbi iam inflammatione, ignisque ſacer extincta ſunt, refrigerantibus repr̄imentibꝫque quiddam quod diſcuriat, admiscere oportet, hęc quę magis progrediente tempore augere, & illa imminuere, vt antea collectū humorē abundē dissipare queant. Scire tamen licet, niſi inflammations enat̄ ſcītē currentur, eas in gangrenam, ac syderationem commigtrare, quę maiorem quoque curam poſtulant, quōd pars promptē emoriatur, & ager periculū adeat. Quare vbi inflammatione in gangre-

nam abijt, pars in ambitu emortua scalpello contidēda est, ut satis sanguinis eat, ipsumque quod iam mortuum est excindēdum: deinde medicamenta, quæ quo minus serpat, inhibeant, injicienda: ita enim euacuato eo qui corruptus erat, sanguine, detracēaq; carne emortua, æget melius se habebit. Porrò herpeti exterius quoq; opitulari licet: verū si immoderata materia, puta bilis copiosior eum genuit, medicamentis catharticis est expurgāda: aliter enim herpes externis epithematis nō obtemperat. Postquam is qui abundabat humor medicamento purgante est ciectus, nonnunquā citra aliorum quæ extrinsecus adhibentur, openi, laboratē partes curantur, q; natura mediocres affectus promptè explodat. Cæterū bubon, tuberculū, panus, & furunculus, tumores cùm sint qui abscessum sapiant, emollientibus, cōcoquentibus, & discutientibus profligantur. Si qua subest plenitudo, à venæ sectione satius est ordiri, & vinum modicè bibere. Inter feruentes affectus carbunculus quoque recensetur, vt nomen etiam indicat, & ab aliud sanguinis missione auxilium inuenit: nam si quod aliud vitium, hoc sanguinis detractione indiger. Post hæc supra locum topica præsidia imponenda, & modicè nutriendū, atque vitū & quicquid crassum succū generat aliquādiu circuncidendū. Vbi iā crusta decidit, vires reficere oportet: tradētur autē & medicamenta quæ ad carbunculos dātur.

Deterriū vitiū cancer, neq; purgātibus, neq;

fortis impositis medicamentis facilè cedit: quippe valida quæ sunt cum applicātur, irritant: mollia verò & liguida respuit. Quare ne aggredienda quidem est eius curatio. Attamen & quum est ut eiusmodi quoque virtijs aliquid imponatur, & ab imbecillioribus paulatim ad validiora progredi, vsque dum virtibus & equipollentia medicamenta reperimus, decet. Cæterū in primis melancholicus humor purgantibus extrudendus est. Cui si quis acris humor fuerit complicatus, nec is quidem despici debet, sed purgatoriis aliquid quod hunc quoque euellat, admiscendū est. Sanguis item, si v̄sus postular, detrahēdus, viūusque vniuersus ad probum succum spectet: id nanque si feceris, aliquid fortè xgro subsidij adferre existimaberis. Quin potius illi opitulari videberis, si prius quam cancer loco consistit, curationem tentes: nam interea dum humor oberrat, nec adhuc obfirmatus heret, facilè est cum purgatiis educere. Cæterū vt ignis sacer à bile, & inflammatio à sanguine conflatur, ita tumor laxus, quod *ōdyssea* vocant, ab humore pituitoso progignitur. Est quidem is in aqua inter cutem & malo habitu symptoma, iisque sublatis, & ipse profligatur. accidit nihilominus quibusdam etiam in artub⁹, aut facie, ac modicè calefacientibus disicutientibusque coērcetur. Animus hīc etiam ad viētum aduertere oportet, vt calidior sit. vitandūisque est omnis copiosior, & aquæ potus, necnō olera omnia. Quod si spiritus crassus cutem intendit, ob-

oritur inflatio, quæ somentis siccis ac difflatibus aboleri solet. Incipientem affectum, flatum discutientibus, & medicamentis quæ postea proponemus, eruere oportet: nempe ijs quæ cutem rafefacere, & crassum caliginosumq; spiritum extenuare valent. Ad artuum verò luxationes ac contusiones, valet succida lana, aut spongia accerto cui oleum admistum sit imbuta & imposita. Cum caro collisa est, & sanguis per subsultionem profuit, & percolat, discutientibus utemur. Porò effusiones, quas ~~exsanguia~~ appellant, initio scalpello incidentes, ita postea reliquam curationem moliemur. Ad inueteratas autem radicula cataplasmatis in morem agglutinata accommodatur: sed vbi rodere coepit, auferenda est. Succus quoque eius cum mica panis imponitur; quæ omnia in insequentem librum reponimus. Scire licet, ruptiones omnino cum effusionibus obori, atque à moderatè calidis medicamentis instaurari: at si altius corpus peruaderint, acriora, magisque incidētia exhibemus. Nec inutilis est hīc cucurbitulæ vsus: nā si euestigio tota effusio euocatur, caro dehiscens promptè coalescit: sin verò vetusta euaserit, & sordes succreuerit, ruptio in posterum conglutinari coirēque nō posse videtur: nam labia tantum sibi inuicem admoventur, ita vt quævis occasio facile ea dirimat, quod spatiū mediū sanie repleatur: & cōtinua quodammodo effusio & ecchymoma gignatur, simili illi quæ initio ex sanguine constabat. A isto-

lochia igitur rotunda ruptionibus & conuulsionebus est accommodata, quomodo & maioris cenantur radix, ciuisque succus, rheum, costus, & bdellium cum oxymelite potum. Scirrus exquisitus, qui sensu iam caret, & medicamenta renuit, incurabilis est, sed nec alter, qui mediocrem habet sensum, facilis curatu est. Curantur itaque discentibus simul & emollientibus, quales sunt medullae & adipes maximè animalium agrestium, adhuc, ammoniacum, bdellium, & styrax: atque haec in totius corporis scirris applicantur. Verum si tendines aut ligamenta afficiuntur, ignitus pyrites aut molaris lapis est acerrimo aceto restinguendus, & vapor inde exhalans laborante loco excipiendus est: ac post id emollients iterum est adhibendum, idque alternis vicibus agendum, donec scirrus planè euanuerit. Stru mæ eidē cui scirrus subjiciuntur curationi: priuatum tamen lupinorum amarorum farinam in oxymelite decoctam cataplasmati modo induces, aut bubulum firum aceto incoctum: hoc humores etiam omnes induratos discutit. dicemus autem de his quoque infrā. In steatomatis & atheromatis, ac mellifauis consilium est, id quod continetur discutere, aut medicamentis exedere, vel excindere. Mellifauio, (ita iam ~~per~~ in interpretamur,) triplici hoc consilio, ac scopo subuenimus, quippe quod tenuorem humorē obtinet: at atheromati dupli ratione opitulamur, nam & sectione auferre, & medicamento exesse

licet : sed steatoma quod neq; exedi, neque difflati potest, sola manus opera curatur . Porro ad fauū tenella fici folia, aut cucumeris satiui radix, vtraque cum melle imposita valent, atq; in summa, cuncta quæ detergere, superuacaneūmque humorem exhaustire solent, prodesse censemur. Ceterū articulorum contractions, quas ἀγκύλας, & ἀγκυλώσις nominant Græci, ob humorē impaetum, aut nerui affectum quempiam in artibus oboriuntur: & laxante, mollienti que vi præditis curari postulant, quorum materiam in sequentibus trademus. Thymos, qui ita per translationem à thymorū corymbis appellantur, qui-
que σῦκα & συκάμινα etiā Græcis, & Latinis fici nominantur, calx, auripigmentum, veratrum, vitrum, piper, & quis portionibus leuigata, & tithymali liquore subacta, atque assiduè imposita delere est persuasum: atque ut uno verbo dicam, omnia quæ exedendi detrahendique vim obtinent, sunt idonea. Qui nuncupantur dracunculi, & σπαρόντα Græcis, in regionib^o supra AEgyptum potissimum proueniunt, sunt animalia, quæ in musculosis partibus, puta brachiis, scemo-ribus, & suris: atque in puerulis in lateribus etiā ecce lūbrici gignuntur & mouentur. Vbi inueterauerint, locus liuescit, & suppurratur. Hi ei rationi curandi, quæ putrescentibus & tineas obtinen-ribus partibus competit, subiectiuntur . Atque hæc ac eiusmodi varia sunt vitiæ, quibus singulæ corporis partes infestantur: satisq; ijs quidem

qui breues esse laborat, de singulis est pertractatum. Verum quia omnibus partibus commune est vlcus, quod variam induit figuram (nam) aut cauum est, aut laue, aut nimis quam excrescit, aut carnem depascit, vel alia quadam forma conspicitur; ubi postremo loco eius quoque medendi rationem exposuerim⁹, extremam huic nostræ de curandi methodo commentationi manum imponemus. Proinde quia simplex vlcus, est partis cuiuspiam diuisio, si quis quæ dissident, vinculo in ambitu iniecto, contraxerit, quæ diducta sunt citra aliam operam coibunt: potissimum si satis sanguinis fuderit, ægré que excrematis vacet, neque prauis succis abundet. Præterea agglutinant vlcera, quercus, & salicis, & brasicae folia cataplasmati modo inducta: plantago item & papyrus, quæ in posca aut vino maduerit, circunquaque imposita. Recentia verò committunt pinus piceæ que folia, & equisetum, etiani si nerui fuerint dissecti. Ea quando initio inflammata sunt, nec suppurarunt, concoquunt, & ad suppurationem perducunt, simplicia, aquæ puræ fatus, farina tritici, anthalica, vel panis, aut gluten, quo ad libros utimur, cù terebinthina cataplasmati more illita: cera item, crocus, thus, pix, adeps suillus, butyrum, resina, galbanum, myrrha mastiche: cōposita verò, quæ ex ijs miscentur, & quæ post eā trademus, Cauum vlcus, vt deficiēs caro suppleatur, exigit: materiam ei præstat sanguis com moderatus ac probus. Verum quia eius excre-

menti quod euacuatur, tenuior pars vlcus humidius efficit, crassior verò adhæret, & sordes fit. idcirco medicamenta quæ modicè siccant & detergent opus habet: eiuscmodi sunt, farina hordeacea, iris, aristochia, thus, cadmia. Quod si dum hæc molitis, sordes apparet, & vlcus humidius redditur, scire licet, medicamentum minus quam res postulat, exicare: quare mellis admistione erit intendendum: si purum aridumque reperitur, plus quam par est exiccat, & oleo addito remitti debet, ac ceratum adhiberi. Accidit quoque, ut cum medicamentū potentius est, aliquid carnis liquetur, ac sordidum humidumque ita vlcus conspiciatur: sed id dum colliquescit, cauum magis redditur, labia tument, & rubet, ac inflammationem quamplam præ se fert, ægérq; mordetur: quare quædā quæ mitigandi vim possident erunt commiscenda, quo partes quæ inflammatione tentātur, leniantur. Sordida autem vlcera, siue caua fuerint, siue plana, scitè repurgat aristochia cum melle, terebinthus cum rosacei mellisque æquis portionibus (aut rosaceo butyrum substituatur) iris, oliuæ colymbades, cataplasmatis modo impositæ, lis quæ nimis quam sor dent, & pascendo serpunt marrubium cum melle conuenit. Et quæ superex crescunt, per validè exiccatia caro detrahitur, qualis est squama æris & ostrea omnia vsta, & sory, & flos æris, salésq; cremati. Ad nomas verò & putrilaginiæ valet vi ni, & aceti, & aquæ marini, necnon decocti ma-

ACTVARI

314

licorij, sylvestris punici florum, baccarum myrti, lenticulaeque fortis. Cataplasmata quoque ex farina erui, & alumine, in eundem usum conformantur. Idem præstant asbestos lapis, chalcitis, cucurbita siccæ & cremata cinis, & anethi vesti, aut peucedani radix arida. Ea quæ cicatricem obducunt desiderant, exicantes carnemque astringentes curamus: ad eum usum idonea sunt galla, malicoria, myrti folia, myrrha, argenti spuma, & ostrea cremara. Quando cutis que ulceribus adiaceat, logiori temporis spatio cum subiecto corpore non coalescit, sinum, & Greci κάνη ciusmodi affectum nominant. Secundus igitur est, ut infra effluat, nisi ulcus declive deorsum vergit: deinceps ea adhibenda, quæ glutinandi facultate habent. Dignosces autem an sinus altior pars coalexit, si sanies pauca & concocta, aut omnino nulla emanat: præterea si codem in sinu neque dolor quispiam, neque tumor sentitur, sed locus subsevit, ac aridus est, dolorisque expers. Quod si pus quoque probè coccoctum exiguum in ulceris osculo conspiceris, bene sperato. Fistula sinus est callosus, ex abscessibus plerique oriens, sumpta per translationem appellatione à passim ita vocatis fistulis. Quare si ad os usque peruenit, fieri nequit ut sine manus opera curetur, nisi temporis spatio squama sua sponte aut os abscesserit. At si eò non pertingit, medicamentis callum demoliens & agglutinatum curabitur. Veratrum igitur nigrum impositum, duorum triumve dierum:

spatio callum elidit, & amurca cocta offusaque,
 & sory crudum aut vstum cum pauxillo vino be-
 ne diluto, aut elaterium terebinthina exceptum
 in collyrium efforma ac impone. Festucas verò
 & paxillos educunt, vtraque anagallis, aristolo-
 chia rotunda, ammoniacum cum melle, & arun-
 dinis radix, ipsa quoque cum melle. Porrò quia
 nerui vulnerati, ob nimium sensum inflamma-
 tionem dolorēmque excitant, & febres conuul-
 sionēsque accedūt, atque interdum deliria quo-
 que ob eam quam cum cerebro obtinent continuitatē, oboriuntur, huiuscmodi curandi ratio-
 nem requirunt: cauendum est ne cutis coēat, vt
 per eam sanies promanet: ac medicamentis rese-
 rātibus & aperientibus vti decet, quale est quod
 ex euphorbio cōficitur, nulli secūdum, quōdque
 ad canis rabidi mortsum impositum valet: quo-
 niā eiusmodi morsus patere debent, quo id quod
 à veneno vitiatum est effuat, nam si præpropere
 affectus cicatricem cētrahit, virus interceptū ad
 præstātes vsque partes procurrit, atque in furo-
 rem, ac malum quod ab aquæ formidine ὑδροφο-
 θειον appellant, hominem coniicit. Verū de eo,
 ac reliquis venenatis, in sequentibus, vbi & quæ
 medicamēta postulā, itrademus. Quod verò nūc
 propositū est medicamētum, accipit aceti sexta-
 rium, picis liquidæ librā, opopanacis vncias tres.
 hoc impositū iictus cōniuere non permittrit. Verū
 quorsum pertinet medicamentorū cōpositiones
 ita discerpere, cum liceat eas in vnum volumen

concludere, atq; inde ex vſu quem fronte inscriptum præ ſe gerunt, quę vnicuique affectui conueniat, colligere, ac citra dubitationem intrepide adhibere, cum iam quatuor superiorib⁹ libris fatis explicatum ſit, quibus notis diſcerni, & qua quisque ratione curari debet. Quare in iis vnuſquisque ſe exerceat, ingeniumque acuat: ſiquidē cognita methodo, integrum erit ei quidem qui ſedulo mētem adhibuerit, intelligere, quodnam medicamentum ex ijs quę explicabuntur, priuati congruat, eidēmque aut addere, aut detrahere, prout methodus hortabitur. nam qui ſcopū ſibi propositum percepit, is quoque an hoc medi camētum huic morbo huius hominis competit, nouerit, atque an intendendum ſit vel ſecundum totam ſuam qualitatem, vel ſecundum aliquā eius ſpeciem, non ignorabit: ſiquidē non omnibus eodem modo, eadem medicamenta, ijsdem morbis exhibere decet, quōd temperamentum, conſuetudo, ætas, anni tempus, & vniuſcuiusque ſenſus, ea haud parum inter ſe diſcrepare faciat. Cæterū hæc antea quoq; monuimus: atque ex ijs quę tum explicata fuere, tum deinceps tradentur, vnuſquisque quod res exigit ratiocinatione conſequi poterit. Quare cūm hic liber ſuam ſit nactus molem, æquum eſt ut ei iam finem impo namus.

ACTVARII ZACHA-
RIA E M E T H O D I M E D E N-
di, Liber quintus.

De medicamentorum compositorum
 formis, Caput i.

B S O L V T I S quatuor
 libris, eū iam tibi annexā-
 mus, qui toti⁹ operis quin-
 tus est, & medicamentorū
 compositionem cōplecti-
 tur: in quo tamen quo pa-
 cto ea decoqui, terīve, aut
 alia ratione parati debent,
 haudquaquam explicabitur, quippe cum id bre-
 uem admodum orationem efflagitet: (licet, vbi
 res ita postulabit, neque id genus à nobis neglige-
 tur) sed quemadmodum in singulis ægritudini-
 bus componenda commiscendaque sunt, atque
 ex quibus quótve simplicibus construi oportet,
 trademus: quinetiam si qua ex ijs ad plures vſus
 accommodantur, quibus potissimum affectibus
 opitulētur, proponemus: hoc enim modo vel ex
 ipsis, quas frōte gerent, pollicitationibus, vulgus
 quoque ea rectē applicare poterit. At qui digno-
 scere, atque ex medendi ratione iudicare ea va-
 lebit, hic non modo turò ipsis vtetur, verūm eo-
 rum quoque exemplo alia comminisci, ac cōde-
 re poterit, ceu in duobus tribusve medicamētis,

perinde ac formula quapiam, viam ac rationem
postea ostēdemus. Itaque quædam cōpositorum
medicamentorum, de veterum cōmentariis de-
cerpta, alia à nobis iuxta medicorū artem edita,
huic libello inserentur: quæ tamē singula nō nisi
vbi experientia fuerint cōprobata, erunt huic rei
suum studium impendentibus, diligēda. Verūm
quia ab vniuersalioribus vitiis ad particulariora
& mediocriora nostra processit tractatio, age in
cōpositis mē dicantētis eadem ratione ac via in-
sistamus. Ceterūm ignorare minimē decet quād
ex ijs quæ ingerūtur, alia trita solūm, ac in lœuo-
rem redacta exhibemus: alia liquore quopā idō
neo subigimus, & vel plana singentes in circuli si-
guram efformamus, quæ ξεχίσους Græci, nos pa-
stilos nuncupamus: vel in exiguos globulos co-
gimus, & à deglutieō καπανία illi, nos ferē pi-
lulas appellamus: aut aqua decoquentes ad ter-
tias, & collantes, cum tantum liquorem iam me-
dicamento sum usurpamus: aut cum altero quo-
piam, puta vino, melle, sapa, vel eiusmodi alio cō-
iuncta propinamus: aut quod proportionē ijs re-
spondet, στριχαρ nūcupatum, vel mel, prout ex-
pedire arbitramur, denuō cum medicamento,
quousque cōcreuerit, ac cōstiterit, coquimus: &
στριχαρ, vel λουλάτων, nos verò hodie ferē syru-
pum vel iulepū barbara voce nominamus. Quin
& alia conficitur, quæ in pila terimus, & melle
subigimus, quæ αἰπόδην, nōsque antidota voca-
mus, perinde ac fructus temporarios quosdam

METH. MEDENDI, V. 319

coquimus, vel crudos etiam lauigatos, atq; melle donec planè coicerint excoctos, in bellatiorū, quæ πηματα Græci dicunt, formam redigimus. Eorum verò quæ exterius admouētur, quædam sunt vnguenta, suntque quæ illita tantum opem ferre feruntur, alia sunt emplastra, quæ linteis expansa, vel tenuibus pellibus inducta, imponuntur: alia appellantur ἐπισεματα, quæ nequaquam proprio lentore, sed externis fascijs cōstricta adhaerent: alia sunt velut trituras, quæ pulueres, & ξυπία Græcis dicuntur. Sunt & quæ ceu collyria efformamus, caque liquore quopiam diluimus, atque ad cotem terimus, profluētique humore utimur, quemadmodum in oculariis medicamentis facere consueuimus. Atque hæc, & id genus alia sensibus deprehenduntur. Porro tibi, vt qui hæc non uisti componere, & formas, figurāmque variare & contemperare, ac intēdere remittereque medicamenta, pro agrotantium affectione licebit.

D E P O T I O N I B V S F E B R I C L
tantium, eorumque affectuū qui febres continentur, Caput 2.

SIMPPLICISSIMVM igitur inter potionē febriētū est medicamentū, (inde enim est exordiendum,) quod ex sacchare & aqua coquētes paramus: secundū verò locū tener, quod ex violarum succo & sacchare quoq; cōficiimus: hoc thoracis vitiis ob suum lētorem opitulatur: atque alioqui bilis acrimoniā obtundit. At quod ex nymphæ florib^o & sacchare miscetur, vehe-

mentioribus febribus magis accōmodatur. quia
 & dolores quos bilis creat , capitisque ferores
 retundit: quemadmodum quod solo cōstat ace-
 to, capitis ex calore natam molestiam lenit, fla-
 uāmque bīcīm demolitur, capit aceti libram, &
 saccharis libras duas. Est & aliud oxosachar ē ra-
 dicibus valens aduersus adustos humores, quod
 ventriculum repurgat, iecur roborat, & calculo
 laboratibus p̄todescit, ratio eius componendi hāc
 est. Corticis radicum apij, sc̄eniculi, & intubi sa-
 tiui, singulorum sextantem terito, atque in aceti
 libras tres conieetas donec binā librę superflīt
 coquito . itaque noctem ac diem finito , deinde
 ubi subegeris, ac sordem deterferis, binas saccha-
 ris libras adjicito, ac usque ad mediocre crassam-
 mentum coquito. Aliud oxosachar ex cōto-
 neis, corpus refrigerat, cōfirmat ventriculum, ap-
 petentiam excitat, & cor iecūrque aestate exhila-
 rat. Accipit succi cotoneorum libram, aceti felic-
 bram, saccharis libras duas, coquitur usque dum
 spicel sit. Aliud ex rōsis vētriculū refrigerat, simul
 & roborat, vapores ad cerebrum exhalantes cō-
 pescit, & calor iecinoris opitulatur. Aliud ē san-
 talis valet aduersus iecinoris calorem , & stim-
 sedat. Aliud ē malis dulcibus & acidis ventricu-
 lum & iecur firmat, vomitum discutit, & appen-
 tentiam inuitat. Aliud ex Damascenis, quod ad
 ventrem exonerandum confert, & bilis sanguini-
 quisque ferorem demolitur. Aliud ē ziziphis ad
 ardentem febrem, purgat & sanguinem, & tussi,

ac ex calore destillationi succurrit. Aliud ex vuis acerbis, aduersus flauam bilem, & iccinoris calorem pollet: vetriculum firmat, sitem sedat, vomitum compeseit, & aluum solutam suppressit, febri item ex sanguinis putredine natæ auxiliatur. Accipit succi vx acerbæ libram, saccharis libras duas. Atque de his haec tenus. Tu porrò qui reliquorum simplicium medicamentorum facultatē non ignoras, poteris ab huiusmodi via ac ratione adiutus, simplicia & vnius generis, ac varia medicamenta componere. Nō enim solum hæc atque eiusmodi alia medicamenta in febrentium gratiam paramus, verū etiā ex permultis simplicibus speciebus varia condimus, quæ cum cōponuntur, partim unum cundémque spectat̄ scōpum, partim ob varia symptomata, variè & ipsa commiscentur. Nam si labocantem tantum refri gerare, exempli gratia, cupimus, violas, & lactucæ semina, ac nymphæ flores, aliisque id genus permiscemus, quæ cum sacchare donec spissitudinem quampiam acquisierint, coquimus, idque cum frigida propinam⁹. Quod si calidā putrem⁹ que materiam ad urinas deducere volumus, ijs intubi satui, vel erratici radicem, & asparagorū coliculos, & cucumerum semina, necnon solani fructum, atque alia eiusmodi admiscemus. Quē admodum si ventrem mollire fuerit animus, pruna, & præcipue Damascena adjicimus, atq; quipiam fere nigra nominatæ casiz. Est autem fructus eius fistulosus & oblōgus, nigrum intus hu-

morem concretum gestans, qui hauquaquā vna
continuitate coaluit, sed ex interuallo tenuibus
lignosissime membranulis cōtinuit, habens ad
speciei propagationem grana quādam semina-
lia, siliquæ illi quæ nobis innotuit, ad similia. Hoc
medicamentum, si vel solum exhibetur, bilem re-
torridam citra molestiā expurgare potest. Qua-
re ijs qui ob imperfēctam atatem, aut aliam quā-
uis occasionem, medicamenta purgantia non fe-
runt, hoc intrepidè damus, & satis placidēq; pur-
gamus. Porrò tu alia quoque quæ ventrem me-
diocriter emolliunt, prædicto medicamento ad-
iūcere poteris: cuiusmodi est integra portulaca,
atiplex, mercurialis, & malua: horum enim eu-
iusque serue facti tremorem, quem reddunt, al-
ium mollire nouimus. Denique si sacchar deco-
xerimus, ac nōnulla ex iam dictis commiscueri-
mus, medicamentum quod ventrem emolliat re-
frigerētq; , cōficiimus. At verò si aluum quæ im-
moderatus fertur, silleret &, aliàs corpus refiige-
rate tentemus, suprà dictis refrigerantibus & ro-
fas, & myrtibaccas, si opus sit, & rhoem culina-
rium, & eius generis alia, adiūcimus. In quibus ta-
men vetustum esse ventris fluxum, ac humorem
etiamnum turgere nōnescimus, ea quæ vrinam
cīent, astringentibus, refrigerantibusque comi-
scemus: quo nimirum p̄fluuium alio avocatum
deriuemus: nam nisi hac via confluentem fluxio-
nem tractemus, & per astringentium supprimen-
tiūmque vim exitus ei p̄cludatur: ventris sand

ac pedum tumores quo spiam procreabit: atque
bis ira medemur. Simili modo si febrentes fre-
quenter bileni euomunt, & iam vomitus modū
excedit, paulò antè commemoratis refrigerantib-
us vnde acerbe succum, & portulace semen, que
bilioſis vomitionibus opem ferunt, admiscemus.
Iecinori verò quod ob intemperiem fetuorém-
que laborat, oxyacanthæ succum, baccasve re-
frigerantibus commiscentes succurrimus: adhęc
santalō quod vocant, intubique semine, ac suc-
co, & quæcunque refrigerant simul & medio-
criter astringunt: hęc enim cum refrigerat, tum
iecinotis vires recreant. Quod si quando ven-
tris fluxio intestina velicit, vulnusque infligit,
ita ut intestinorum difficultas oboriatur, & sān-
guinem ferti videas, cum refrigerantibus & a-
stringentibus, ea quoque quæ sanguinem si-
stunt coniungito: qualia sunt hypocystidis, plan-
taginis, & sanguinalis herbæ succus: succinum
item, lapis corallius, & hæmatites, Lemnium
sigillum, & qui draconis sanguis appellatur, &
quodcunque tandem medicamentum in inte-
stinorum difficultatibus assumi non ignoras.
Eadem in sanguinis quoque refectionibus au-
xilio esse putantur. Cæterum cum iam pus edu-
citur, & tuisis lacescit, astringentia demēda sunt,
& solis sanguinem cohibentibus, & modicè refri-
gerantibus si homo incalescit, vti conuenit: hęc
verò emollientia, cōcoquentia, quæque lentore
quodā non carēt, abundare debet: eiusmodi sunt

violæ, cucumerum semina, seminis cotoneorum
 psilliq; succus, althææ & maluæ semen, dulcis ra-
 dicula, & adianatum. Concoquunt enim, & pus-
 eductu facile reddunt. Quod si lentum glutino-
 sumque fuerit, marrubio & hyssopo commixto,
 dissecantes attenuantésque auxiliamur. Quem-
 admodum si per vrinaria vasa sanguis profluit,
 vna cum astringentibus, sanguinemque inhiben-
 tibus, quædam quæ modicè vrinam commouerit,
 miscere oportet, nō quo eam cieamus, sed vt per
 vrinam pellentia, ijs que sanguinem sustunt, viam
 sternamus: nam alioqui periculum foret, ne ita
 dilacerato vulnera, humor quispiam eò consue-
 ret. Vrumeq; muero ubi præter inhærentem ca-
 lorem obstruktione quapiam viscera etiam cor-
 tripi suspicabimur, inibi cum ijs quæ modicè re-
 frigerent, quædā quoque quæ humores tenuent,
 & meatus infarctu vindicent, commiscebimus:
 & si cum duritia & mole quapiam obstruentes
 viscera affectus adsint, ea quæ emolliunt & cōco-
 quunt, adsumere conuenit. Erunt porrò ex resti-
 gerantium numero, violæ, intubum satium &
 erraticum, portulacæ semen, & consimilia: ex at-
 tenuantim uerd & infarctus expedientium, ac
 humores ad vrinam detinendum classe, sunt rā-
 dix fæniculi, apij, & anethi, horūmque semina:
 adhæc anisum & carum. Cùm autem insignis ca-
 lor non adest, simul adsumere oportet & petro-
 selini semen, acorum, capparis radicem, trissagi-
 nem, centaurium, & id genus alia. hæc enim ma-

gis concoquere, & meatus referare censentur. Simul atque meatus modicè recluseris, conuenit althæ & maluæ semen, eupatorium, buglossum, buphtalmū, & præ ceteris chamæmelum, item fertula Cápana, dulcis radicula, atque eiusmodi alia, quæ cum sacchare paramus, pro ratione caloris, qui magis aut minus succenditur. Verùm cùm frigus magis præualet, præstat cum melle aut vino potionēs concinnare. Atqui omnia ea hīc deuitanda sunt, quæ insigniter refrigerant. Si stomachus vēterque frigoris vitio laborat, prodest piper, zingiber, & agallochum, calamus item aromaticus, cinamomum, & reliqua odoramenta: adhæc semina eorum quæ fatus discutiunt, qualia sunt, scenicali, anethi, cuminum præterea, & seseli, libysticum, carum, & eiusmodi: multo-que magis, si spiritu venter inflatus distenditur.

Portò visceribus à crudorum humorum copia grauatis, aut in molem sublatis, & iam indu-ratis, adsumenda sunt, quæ potētius infarctus extricant, cuiusmodi est trissago, & aiuga, centaurium, & amygdalæ amaræ, acorum & iris, enula Cápana, & polium, calcifraga, ac reliqua eiusmo di: insuper meum & hypericum, phu, stœchas & partheniū. hæc enim atque id genus alia obstru-ctis visceribus satis opitulari creduntur: quinetiā incipientibus aquæ inter cutem affusionibus, & habitui malo auxilio sunt.

ACTVARI^{II}
DE ANTIDOTIS ET IIS
quæ intus assumuntur, Cap. 3.

C A E T E R V M ne vnâ cum remediis in hū iuscemodi potionibus copiosior humor introducatur, imbecillioraque videantur medicamenta, antidoti ex herbis, succis, lacrymis, seminibus, radicibusque compositis, & accuratè truigatis, ac cum melle in vnitatem coactis, ex cogitatæ fuerint: quibus magna ex parte, ex rerū calidatum mistione coaceruatis, nonnunquam quædā quæ mediocriter, aut etiam validè refrigerant & stupeficiunt cōmiseremus: quo nimisrum quatundā partiū contrarias affectiones contēperemus, aut alicuius mēbri dolentis sensum hebefemus: quē admodum in medicamentis quæ ab intestino lāxo cui adhibentur, *κωλικά* Græcis appellantur, saepe consueuimus. Sic & purgantia quædam injicientes, iis prout conuenire arbitramur, purgamus: perinde atque in vocatis serapiis facimus. Verū ut plerunque ex calidis medicamentis, ac melle antidotos concinnamus: ita interdum ex frigidis medicaminibus in lœvorem diligenter redactis, ac cum refrigerante simplici zulapio quopiam vnitis, refrigerantes antidotos conficiimus: quo modo nonnunquam quoque refrigerantia, ut dictum fuit, zulapia condimus, eodem modo diuersos paramus pastillos, refrigerentes videlicet & calefacientes, aut aliud quippiam efficientes. Hos autem ita concinnamus: simpli-

cia medicamenta, quæ ad compositionem idonea esse censentur, in lruorem redigimus, eaque cum liquore aliquo conuenienti subacta, in orbiculos mediocres conformamus, quos, quando-
vus postulat, cum aqua, aut vino, vel succo quopiam, prout magis conducere opinamur, tritos, bibendos damus. Nec dissimili ratione catapotia factitamus: ea in medicamentis purgatoriis, ob suam quam obtineat insuavitatem serè excogitata fuerunt: quo plurima ipsorum iniucunditas deuorates lateat, & ne ventriculum, propria non nunquam onustum humiditate, aduentitiis humoribus grauemus. Postremè simplicissimæque omnium quæ interius adhibetur, sunt triturae, & pulueres, quæ simplici ratione ita offeruntur. Hęc sānè longo tempore durare nequeunt, quod facile ac celeriter eorum facultas dissipetur: quare ut eam tueamur in densis vasculis, ne imprudentibus nobis imbecilliora reddantur, setuare oportet. Potius melius & diutius catapotia & pastilli asseruantur: damnantur autem ubi temporis longinquitate humiditas eorum exhausta est. Plus iis temporis durant, tantisper cocta dum exquisitā consistentiā acquisierint, setapia, vel zulapia, voces enim ut lubet licet, barbaris ita nuncupata nominibus. Ceterū quæ nos coquentes herbas quafdam adiecto mediocri melle, χυλαζίᾳ quasi succatiunculas nomines, appellamus, ægrè duabus dierum septimanis conseruari queunt, quod eorum humor corruptitur, calorque emoritur.

Omnium verò diutissimè antidota perdurant, quod ea sit mellis natura, ut cuicunque permisceatur, id diu vegetū permaneat. Omnia tamen tempore improbatū, & facultate inferiora evadunt: & si vlt̄rā progrediātur, reliquum quoque facultatis exuunt. Porro omnia in densis solidisque vasculis recondita rectius propriam qualitatem tuentur. Atque de his haec tenus: haud enim decet amplius in talibus sermonē terere. Quare vnde digressi sumus, inde exordio resumpto, institutum prosequamur. Itaque quibus medicamentis in febribus ac ijs affectibus qui cum febre coniunguntur, sit vtendum, quāque ratione ipsa sint tractāda, abundē nobis dictum fuit. Ad ijs ciemus autem & alia, quo ex pluribus ea quæ vnicuique vitio magis familiaria sunt feligere, ac ex variis mitionibus, viam rationēmque componendi comprehendere possis, ac leui negocio voti compos euadere. Quare hinc ferè exorsi, de particularib⁹ loquemur medicamentis, ac quibus ipsorum quodque affectibus accommodeatur explicabimus: deinde purgantia quoque medicamenta recensebimus: postremo denique loco, ea quæ externis vitijs adhibētur, exponemus: ita nāque de compositis medicamentis liber fœlicem exitum adipiscetur. Singula igitur quæ à nobis prescribentur, primū fronte inscriptam pollicitationem gerent, postea species, interdum & rationem quæ ea concinnari debent, obtinebunt. Tu verò nonnulla ex ijs sumens, nulla fa-

et innovatione, alia commutans & modicè tem peramentum ac misturam variās, vbi ita quibusdam affectibus conuenire putaueris, ob sensus promptitudinem vel difficultatem, temperamen tum, consuetudinem, aut aliam quamplam ægri caussam, prout te facile voti compotem fore cōieceris, ita facito. Porrò quod ad medicamenta pertinet, quædam proponentur è Græcorū monumentis deprompta, alia nostro marte compo sita, & nonnulla è vulgo audita ac probata: nullius tamen auctoris nomen inscribetur, ne nomi nis caussa aliquo pacto ad medicamenta propen siores simus, nisi in perquam paucis, idque cogēte ita necessitate: cætera ceu mortuorum capita in cœmiterio iacebunt. Sic igitur auspicemur.

D E S E R A P I I S E T Z V L A - pijs, Caput 4.

O X O S A C C H A R cōcalefacta corpora potum iuuat: febribus iam vetustis, quos sanguis aut bilis genuit, necnon iccinoris calori auxiliatur, & lienem infarctu vindicat. Recipit corticum radicum capparis, apij, & intuborum, singulorum drachmas viginti: spicæ, iunci odorati, feminis apij, cuiusque drachmas quinque: foliorum rosarum rubrarum, & lati feminis fæniculi, singulorum drachmas decem. Omnia in vnū coacta in aceti acerissimi libris sex macerentur, quod ad diluendum acorem libras quatuor aquæ admixtas habeat, & noctu diuīque simul persistet:

deinde molli igne ad dimidias coquantur, tum decoctum subdigatur, sordesque euerratur, & fiat zulapium. Et si venustiorem colorem desideras, adiice croci drachman, sin purgatorium esse cūpis, scammonij sextulam terito, cāmque cūm feruerit, & depuratum fuerit, immittito. Serapium ex absinthio, prodest, annuente Deo, iecinoris & ventriculi infirmitati ac incendio, lienis duritiem demolitur, & arquato ē calore nato auxilio est, & spiritus laxo intestino inharentes quos calor excitauit, dissipat, obstrunctiones referat, & flatus discutit, humorēsque per vrinam propellit. Capit absinthij seminis drach. viginti, cassuta, florum violatum, dulcis radicula, singulorum drachmas decem, adianti, radicis iunci, odorati, marrubij, lati seminis fœniculi, anisi, cuiusque drachmas quinque, spicæ Indicæ, foliorum eupatorij, corticis cassiz, costi Indici, seminis apij, folij Indici, ne petæ fluuiarilis, singulorum duellam. Omnia in unitatem coacta & contusa, in aqua perquam calida libris octo macerato: itaque noctem ac diem sinitro, dehinc lenio igne tantisper coquito, dum dimidium super sit: tum spurcitia detersa, iterum species cum sex aqua libris igni admoueto, coquitōque donec binę librę relinquantur: & subactum repurgato, ac cum priori decocto purgato vna cū tribus sacharis libris ad ignem reducito, ac ad consistentiam coquito. Datur eius vncia. Zulapium cōtra tuſſim, ſuspiria, febreū, ſitim, ventriculi calo-

rem, & capitis laborem: saccharis librae quinque, aquæ librae decem: bulliant usque dum in consitentiam coaluerint: stillatij rosatum liquoris libra una, cum ijs ferueat donec liquor abstumatur, & sacchar remaneat, atq; vbi refixit, caphuræ grana quinque adiice. Zulapium tussiculare præstantissimum: dulcis radiculæ drachmæ viginti, radicis fœniculi, apij, adianti, zupharæ, (quod hyssopum interpretatur) singulorum drachmas decem, seminis cotoneorum, & fœniculi, anisique, cuiusque drachmæ quinque, seminis maluæ, anguriæ, peponis, tragacanthæ, & lupinorum, singulorum drach. tres. zinziphorum, myxariorum, singulorū numero quadraginta, vuarum passarum nucleis emundatarum sextans, siccum candidarum vncia. Hæc vnta noctem, & diem in decē aquæ libris madeat, & ad dimidias coquito: deinde vbi deterseris fordes, saccharis libras duas addito. Zulapium alterū aduersus icinoris calorē, & sitimi quā bilis excitauit, & aduersus tenebricos in vettiginē, quod viscerū infartus expedit, & ventriculū roborat: violatum, seminis portulacæ, seminis intubi, singulorum semuncia, intubi erratici, radicis intubi domestici, cupatoriæ, singulorum vncia, sanguini rubri, rosarium, seminis capitum papaveris, singulorum sextula, seminis cucumerum vncia, saccharis libra.

Aliud antè dicto frigidius, aluum emolliens: habet nymphæ florum semunciam, seminis portulacæ duellam, seminis cucumerum, intubi erratici,

singulorum sextantem, oxyphœnici quadratæm,
 Damascena pruna quinque & quadraginta, zin-
 zipha numero quadraginta quinque, myxaria tri-
 ginta quinque, aceti tenuis & candidi sextatæm,
 saccharis libras duas. Aliud quod bilis in vo-
 mitum, aut intestina impetus ancipites immo-
 deratosque coercet. Rosarum semuncia, portu-
 lacæ seminis semuncia, oxyacanthæ fructuū vni-
 cia, spodiij duella, succi vvae immaturæ, radicum
 sylvestris intubi, acinorum solani, singulorū vni-
 cia, saccharis libra, malorum, & punicorum suc-
 ci, singulorum triens. Aliud quod immodicas
 acræsque ventris fluxiones sistit, ac in difficulta-
 te intestinorum bilis propensionem in intestina,
 ad vrinam deducit, & calorem exuperantem ob-
 tundit. Habet succi oxyacanthæ semunciam, bac-
 carum myrti sextulas quinque, rosarum vnciam,
 spodijs semunciam, acinorum maiorum solani,
 quam vesicariam appellamus, sextulas quinque,
 radicum apij & fœniculi, & tenerorum asparagi
 turionum, qui cocti sunt edendo, vnciam, semi-
 nis capitulorum papaveris semunciam, saccharis
 sesquilibra. Aliud ad cruentem per aluum se-
 cidentem, & dolores ac frequens desidendi deside-
 rium, & immodicos ventris fluxus. Plantaginis,
 herbe sanguinalis, hypocristidis, singulorum vni-
 cia (qua si desunt, dimidium succi eorum suffici-
 tut) seminis acuti ruminis, seminis capitum pa-
 pavonis, vtriusque semuncia, sanguinis draconis
 sextulæ quinque, croci sextula, boli Armeniaci,

Lemnij sigilli, vtriusque semūcia, rhois opsoniorum vncia, florum mali punicæ, rosarum AEgyptiarum, vtriusque sextulas quinque, vinaceorū vncia, saccharis libræ duæ. Aliud aduersus strigmenta, quæ in vrinis apparent, & renum inflamationem, calculosque ibi concretos. Accipit radicum apij & fæniculi, pastinacæ sylvestris, parietariæ, sideritidis, singulorum vnciam, ficorum pinguium sextantem, cicerum nigrorum, quæ arietina nominantur, quadrantem, seminis althæ & paliuri, vtriusque sextulas quinque, saccharis libras duas. Aliud ad sanguinem aut pus, quod à renibus aut vesica fertur, aut tulsi vomitione ve educitur: cumerum seminis vncia, seminis capitulorum papaveris, rosarum, vtriusque semuncia, amyli, lemnij sigilli, boli armeniaci, singulorū duella, dulcis radiculæ, seminis althæ, vtriusque sextula, spodij semūcia, corallij & succini, vtriusque sextulæ quatuor, seminis cotoneorum semūcia, saccharis libra. Aliud ad cordis palpitacionem, sensuūmque difficultatem, & inuoluntarios plæctus, ac tremores inde profectos. Constat triū fantalorum sigillatim sextula, violarum semuncia, seminis basilici duella, rosarum tantudē, florū buglossi & buphtalmi, vtriusque sextulis quinque, xylaloës duella, ambaris sextula, croci duella, caryophylli & nucis muschatæ, vtriusq; semuncia, tenuis cinamomi sextula, dulcis anisi, carabadij, & seminis fæniculi, singulorū sextula, muischi gratis quinque, seminis capitum papaveris.

sextula, malorum dulcium succi quadratae, stillatitij rosarum liquoris quadrante, aqua quam intubum stillavit quincunce, radicum fœniculi, apij, intubi erratici & sativi, singulorū vncia, amaraci, chamæmeli, artemisia, singulorum seminicia, saccharis libris trib⁹. Aliud posset aduersus menses suppressos, & que inde oboriuntur symptomata. Radicum apij, & fœniculi, iudis, acoi, singulorū vncia, amaraci, chamæmeli, & artemisia singulorum seminicia, pœonia sextulæ quatuor, seminis thlaspis seminicii, ammi, seminis fœniculi, mei, singulorum duella, saccharis libra dux:rum præstat, ut cum melle conficiatur. Aliud ad viscerum obstrunctiones & tumores, febres errantes, circuitus quartanarios, malos habitus, & aquam intercetem. Capit radicis apij, fœniculi intubi sylvestris & sativi, sumarit, singulorū vnciā, trillaginis, eupatorii, angri, acoi, iudis, singulorum sextulas quinque, althæ, seminis, maluæ, adianti, buglosi, dulcis radiculæ, buphtalmi, seminis petroselini, mei, securidacæ, singulorum sextulas quatuor, radicis verbenacæ reæ, santali, violatum, seminis intubi, singulorum seminiam, seminis fœniculi, dulcis anisi, malches, cuiusque duellam, spicæ, ctoci, cinatiomii, asari, singulorum sextulam, saccharis libras tres: quod si calor non adest, melius est si cum melle factetur. Hac itaque via ac ratione zulapia paranda sunt: habes etiam quibus virtutis auxiliatur, atque ex iam dictis, ceu cvidenti formula, & si-

milia tum nosse, tum tuo marte componere, & de aliorum compositionibus iudicium ferre, quibus ægritudinibus rectius accommodantur, poteris. Si enim te ipsum in simplicium medicamentorum facultate agnoscenda exercueris, sexcenta sanè medicamenta ad eosdem affectus, concinnabis: cù copia materia ex radicibus, fructibus, herbis, & succis abunderet, quæ nimis doctoru[m] vitorum ars, pro hominum salute, diligenti cum consideratione reperit. Proinde materias inde colligens, illisque insitas vires animo reuelens: hincque ægritudinum genera discernens, & temperamenta, cōsuetudines, ægrotumq; vietus cōdiscens, secundum demonstratā formulam, prædictis utere medicamentis, & ea varians, si quando res postulabit, aliterque commiscens, de tuo aliiquid adiice.

DE PASTILLIS, Cap. 5.

DE INCEPS verò, ubi ceu documenti modo, de pastillis quoque, quæ opus est, tradiderimus, viamque quæ in ipsis teneti deberet, ex posuerimus, mox de antidotis ea quæ compendium, quod polliciti sumus, non excedant, perscribeimus. Cæterum tibi licebit cuiusque medicamenti rationem ac methodū edocto, quæ alia cōtinent volumina, dijudicare, tum quibus opitulentur, tū an promissio misturæ ac temperamento satisfacere responderē valeat. Pastillus ex Indico theo, valēs ad iecinoris lienisq; meatus infarctos,

& ventriculum confirmans. Rosarum siccaturum,
absinthij, rheiln dici, singulorum duella, spodij,
spicæ Indicæ, iunci odorati, lachæ purgatæ, succi
cupatorij, cuiusque drachma, santali citrini, cro-
ci, & casia duplum, tragacanthæ, mastiches, vtriusque
scriptula duo: contusa & cibrata cum suc-
co foeniculi subigito, & in pastillos redigito: den-
tur ebibendi cum aqua in qua lacha maduerit, &
oxosacchare. Pastillæ ex cupatorio, iecur & vê-
triculum iuuat, & inflationes recludit, atque hot-
rores febrium è pituita genitarum discutit. Ab-
sinthij, iunci odorati, succi cupatorij, rosarum se-
minis foeniculi, mastiches, singulorum drachm.
quatuor, anisi, tragacanthæ candidæ, vtriusque
siciliquus, santali citrini, spodij, vtriusq;, sextula.
Tusa & cibro excussa, cum intuborū succo sub-
igito, & in pastillos cogito: potui dentur cum a-
qua in qua lacha iaucerit, & oxymelite. Pastil-
lus è spodio, acutæ febri, & iecinoris calori suc-
currat, & continuam sitim sedat. Capit rosarum
sextulas quatuor, spodij, seminis portulacæ, succi
dulcis radiculæ, singulorum duellam, tragacan-
thæ candidæ, amyli, vtriusq; drachmarum, faccha-
ris duellam: subigito cum succo psyllij: potio ex
malorum punicorū aqua. Pastillus è rosis, cor-
& iecur roborat, capit laborē abigit, quem san-
guis aut flava bilis creavit: modus eius exhiben-
di est sextula cum rosarū vel nymphæ zulapio.
Rosa, tria santala, spodium, semen portulacæ, in-
tubum domesticum, violæ, singulorum sextula.

Contusa

Contusa cibratáque cum stillatitio rosarum li-
quore fermentato. Pastillus è mastiche, pollet
ad vetriculi restrictionem, prodéstque iis quibus
ructus molestus est, aut cibus in ventriculo ace-
scit. mastiche duella, seminis apij & petroselini,
rosarum, seminis ocimi, dulcis radicula, singulo-
rum sextula: tusa & incerniculo creta cum aqua
apij fermententur. Alius cōtra calorem & sic-
citatem faucium, pectoris, & thoracis, corūmq;
exasperationem, necnon pectoris & septi trans-
uersi incendium. Habet gummi, tragacanthę, se-
minis portulacę, cotoneorum, & althę, singu-
lorum duellam, succi dulcis radicula sextulam,
seminis cucumerum, & lactucę, lacrymę Dama-
scenorum, singulorū scriptula duo. Tusa cribra-
tāque, & cum sacchare cocta, in eo quem saliu-
rū lentore subigit, & in catapotia redacta, ore
dum totum dissoluatur, detineto. Alius aduer-
sus coeliacum, quem leuitas intestinorum vel sto-
machus genuit. rosarum, spodij, vtriusq; drach.
quatuor, oxyacathę, seminis acuti ramicis, vtri-
usque drachm. sex, hypocystidis, gummi Arabi-
ci torrefacti, acinorum mali punici, baccarū myr-
ti, coriandri siccii, (qua omnia colligentur, & no-
ctem ac diem in acerbo aceto madeant, posthę
siccentur & torreant) singulorum duella: lutī Ar-
meniaci drachm. quinque, farinę zinziphorum
molitorū, & pollinis à pistriño, singulorū drach.
duę sesquiscriptulum. Contusa & cibrata cum
cotoneorum expressione, vel zulapio baccarum

myrti, aut acidorum malorum subigit. Alius pastillus, qui semel e potu prodest: malicotij, galatrum, baccarum myrti, singulorum drach. octo, rhois Syriaci drach. vigintiquatuor: tusa & cribro excussa cū vino acerbo candido subigantur. Alius qui sanguinē cum supernē per sputū redditur, cohibet, oscula venatum, thoracis & pulmonis aperta claudit, cāsq; ruptas vnit, cruentem ex iictibus aut vulneribus vētriculo vel intestinis illatis deorsum manātem retinet, fluxum quoque sanguinis sceninis, ob disruptam vteri venam fistit, & sanguinem nescientibus succurrit. Luti Armeniaci, gumi Arabici, seminis portulace, singulorum drachmā quatuor, spodij, seminis acutis tumicis, seminis rosarum rubrarum, florum sylvestris Punici, baccarū myrti, coriandi sicci & torrefacti, amyli tosti, singulorum drachm. tres, acaçia, succi hypocystidis, corallij vsti, cornu ceruini cremati, cineris maiorum cochlearum cremarum, singulorū drach. duæ, rhois Syriaci duella, tragacanthæ candidæ, succini, seminis althæ & maluæ, torrefactorum singulorum sesquidrachmā, tufa & incerniculo creta, cum succo plantaginis, vel sanguinalis herbae, vel alicuius consimilis subige, & in pastillos digere, qui cū aliquo astringente zulapio ehibantur. Alius contra cantharuli affectum, è frigore contractum efficitur. Absinthij, seminis apij, anisi, tenuis cinamomi, casia, duplicaræ, singulorum duella, myrræ tubæ, spicæ Indicæ, fibrinorum testium, singu-

lorum sextula, piperis longi, opij, croci, singulorum drachma. Tunde & cibra, & cum succo foeniculi aut apij subige. Alius arquato opem fert, iecur & lenem obstruktionibus vindicat: hierę amarę, absinthij, succi eupatorij, singulorū sicilicus, foliorum rosatum, spodij, iunci odorati, asari, folij Indici, singulorum drachma, lachę repurgatę, thei Indici, vtriusque drachma, contusa & cibrata cum succo intuborum pastillos cōformato. Alius aduersus sanguinem aut cum lotio exērcentes, aut sputo reddentes, & vlcus: seminum cucumerum, & portulacę spodij, succi dulcis radiculę, singulorū sextulę quatuor, seminis lactucę, & althę, rosarū, amyli, tragacathę, & seminis papaueris, singulorum duella: nerij, seminis cotoneorum, & acuti rumicis, singulorum duella: luci Armeniaci, acacię, vtriusque sextula: croci scriptula duo. tusa & cibro excussa cum muccagine psyllij fermentantur. Alius contra diabeten: rosatū, spodij, gummi torrefacti, singulorum sicilicus, santali cādidi, & rubri, succi dulcis radiculę, tragacanthę, seminis portulacę, psyllij tosti, singulorum duella scriptula duo: acacię, florum sylvestris Punici, amyli torrefacti, seminum cucumērum, singulorum sextula scriptula duo: caphurę siliqua, seminum rosarum & althę, granorum cotoneorum, succi hypocystidis, rhois culinarij, sanguinis draconis, seminis plantaginis, thei Indici, singulorum sicilicus. tusa & cibrata cum stillatitio rosarum liquore

fermentantur, & cum astringēte quopiam zula-pio dātur bibenda. Alius ad vrinæ stillicidium quod ex vesicæ laxitate & humiditate accidit. Accipit glādium, iunci quadrati, thuris, singulorum partem : tuisa cibratísque aliquid saccharis quoque adiice, & inde æger summo mane bibat duellam. Alius aduersus vrinæ præter voluntatem fluentis copiam . Capit rutam siccām, quæ tusa & cibrata cum melle subigitur, & bibenda præbetur. Pastillus amarus stomachicis, iecinorosis, lienosis, & arquato laboratibus salutaris : seminis apij, asari, absint hij, anisi, amygdalarum amararum, singulorum vncia. Alius è seminibus qui iis auxilio est, quos assidua destillatio infestat & laceſſit, & defluxus ad ventriculum decumbit, cibum euomunt: item cœliacis & intestinorum difficultate affectis, cum vino au-stero: ac sanguinem expuentibus, cum posca:da-tur quoque fœminis, quarum vterus fluxione té-tatur, cum decocto apij. quinetiam somnū con-ciliaris, si cum oui luteo fronti illinatur . Lacrymæ papaveris, triens, anisi libra, seminis apij & feni-culi, vtriusque libra, ammi libra, herba apollinaris libra. Alius è corallio ad sanguine ex-puentes, cœliacos, cibum fastidentes, intestino-rum difficultate laborantes efficax. Corallij, ter-riæ sambuci, que & nup nuncupatur, florum sylvestris punici, succi hypocystidis, acacia, myrræ, thei Potici, dauesi Cretensis, viuarum acerbarum suc-ci, tragacanthæ, singulorum vncia, rhois Syriaci

quadrans, radicis symphyti, radiculae dulcis, Lenij sigilli, amyli, singulorum sextula scriptula duo; gumi, opij, aluminis scissilis, spinæ Aegyptiæ, fructuum singulorum semuncia: excipe succo planthaginis, & vino austero. Pastillus è vesicaria ad renum & vesicæ exulcerationes, sanguinem locatio excernentes, mucosa strigmenta reddentes, & vehementem dolorem experientes. huius pastilli drachmæ pondus præbetur, febri non correptis è vino dulci aut sapo: febientibus vero cù vino bene diluto, lacrymæ papaueris, seminis cumis, seminis apij, herba apollinaris, seoniculi, vesicariae, singulorum quadrans, amygdalarum triens, croci sextans, vini dulcis quantum ad fermentationem satis est. Alius alter dolores lenit, omnem fluxionem cohibet, dolorem intestinorum omnem mitigat, distillationes, vesicæ via tia sistit, uteri stragulatus, profluuium muliebre, defluxum ventriculo nocentem, intestinorum difficultatem, sanguinis refectionem ac vomitum sanat. Croci oboli terni, herba apollinaris seminis drachmæ quatuor, seminis apij drachmæ sex, anisi, styracis, dauci seminis, singulorum sicilicus, croci, lacrymæ papaueris, vtriusque drachmæ tres, castorij, myrræ vtriusque sicilicus (nunnuli madragora quoque succi drachmas quatuor, & Xenocrates, piperis candidi drachm. sex, adjiciunt,) ex aqua in pastillo efformato trium obovorum pondere, & ex aqua potandos dato. Ceterum pastillorum tractationi hic finis imponatur.

Potes autem ex iam dictis sumpta occasione,
ipse tuo ingenio alios condere, ac de iis quos a-
lij composuerunt, iudicium ferre, ac cuinam vi-
tio accommodentur discernere: quare nunc de
antidotis verba faciamus.

DE ANTIDOTIS, Cap. 6.

DE theriace, ut quæ inter omnia antidota, ob
multiplicem suū vsum primas obtineat, primum
dixeremus, deinde de reliquis quoque agemus.
Verum non omnia eadem mensura, neque cum
iisdem liquoribus præbentur. Siquidem in exi-
tialibus venenis, aut ferarum virus eiaculantium
ictibus, nucis Pôticæ magnitudine cum vino da-
tur: in ueteratis capitis doloribus, vertigini, au-
ditus difficultati, oculorum hebetudini, & gu-
stus instrumento imbecillo ac languido medetur:
comitialibus item, suspitione, & recta ceruice re-
spirantibus, ex aqua mulsa pota opitulatur: quip-
pe humores lentos incidit, attenuat, & eductu
faciles reddit: recenti quoque & vetustæ tussi,
& quibus thorax aut latus dolet, si febri carent,
ex vino mulso auxilio est: si febriant, ex aqua
mulsa. conuenit & excreantibus sanguinem, si-
ue is à thorace, siue pulmone reiectetur: & dum
recès est eductio, ex posca: at si vetusta fuerit, ex
aqua, in qua symphyti radix est decocta, mane
& vesperi propinatur: itidem si ventriculus af-
fligit, & venter ægrè concoquit, imbecillusque
est, & quibus ventriculus inflatione tentatur, in-

testina torsionibus corripiuntur, aut vetustus dolor laxum intestinum agitat, aut eóvoluulus male habet, iis nuculæ Ponticæ magnitudine ex aqua calida præbetur. Cholera quoque laborantibus & celiacis, & syncopen cardiacam patientibus, eodem modo datur: tinearum genus omne mirum in modum exigit, ex succo mentæ data: iccoris affectiones, & arquatum generosè curat febris expertibus ex mulso: febrietibus verò ex vino diluto potata. Liquat & lenes scirbo induratos, sordem eorum absumentes, si ex aceto mulso exhibeatur: calculos in renibus comminuit, ex apij, aut petroselini, vel dauci, aut anisi, aut alterius similis decocto. Vixinæ difficultatem, & vesicæ exulcerationes, si ex sapo vel passo minime febricitantibus propinetur, interdum persanat. Datur quinetiam in omni vetusto febribi horrore, & præcipue quartanæ, si quis ea ex arte vtatur, nempe post declinationem, & vomitiones qua à coena prouocatur. A qua quoque inter cutem laborantibus potissimum ei generi, quod *aià mīra* appellant, ex securidacē decocto & consimilibus propinatur, & elephantia conflictatis sapenumero efficax esse solet. Sæpe quoque membrorum resolutiones potu sanat, fœminis pota purgationes menstruas ciet, mortuos partus expellit; ex passo aut aqua mulsa, in qua antea ruta decocta fuerit, aut dictamuni, fabæ magnitudine assumpta: ex pedibus laborantibus, & quorum defluxio artus omnes terat.

postquam se morbi vigor inclinavit, prodest, si non semel tantum, sed s^epius drachmæ pondere bibatur, eius autē præbendi modus sit pro ægrotantis viribus ac temperatura. Cæterū nō corpori modo, ceu diximus, sed ægritudinibus quoque animi medetur: proinde medicamentum hoc varias, quas atra bilis concitat, imaginationes, si assidue exhibeatur, tollit: quippe quod ē vasis ac liene atram bilem ebibat ac ex hauriat: quemadmodum & feratū ictus, & aquæ pauorem, (pefsum omnium affectionum,) si iugiter exhibeatur, s^e pnumero sustulit: atque in pestifera constitutio-
ne, obstat quo minus aduenæ labo, ac lue cor-
ripiantur. Ijs quoque qui hyeme iter faciunt, p-
dest adsumere, veluti bonum viscerum indumen-
rum, & quod sui multum calorem eis impertire
potest. Cæterū præbere conuenit, quando is
qui sumit, minimè cruditate laborat, neque cibis
refertus est, bibatque iejunus. A Estate aut in æ-
tatis vigore, vel nimio calore, hauquaquam nisi
periculum metuatur, dari debet: verū quibus
ætas iam inclinat, multum eius, idque s^epius, nō
ex aqua tātum, sed ex vino etiam, drachmæ pon-
dere sumere conuenit. Pueri ab eius vsu, omnino
sunt coercendi. Longè enim medicamenti ma-
gnitudo illorum vires exuperat, corpūsque prō-
ptē dissolutus, & insitum spiritū leui negocio extinguit. Medicamentum hoc primū ab Andro-
macho, principe Neronis medico concinnatum
fuit, atque ei vetsib^o Heroicis descriptum, ac ex-

plicatum dicauit: verum Galenus ipsum in meliorem formam commutauit. Est autem eius compositionis huiusmodi: pastilli scyllini triens, pastilli theriaci sextans, hedychroi spissamenti sextans, cinamoni, piperis communis, lacrymæ papaveris, singulorum sextans, rosatum, scordij Cretensis, seminis napi, quam *σουνάδα* vocat Græci, iridis Illyricæ, agarici Pontici, succi dulcis radicula, singulorum vncia: zingiberis, myrræ, croci, radicis quinquefolij, rhei Pontici, nepetæ, marrubij, petroselini, stachadis, costi, piperis candidi, piperis longi, dictamni, iunci odorati, thuris, terebinthinæ, casiae, spicæ nardi, singulorum seminuncie, polij, styracis, seminis apii, seselis Massiliensis, thlaspis, ammis, trisaginis, aiugæ, malabathri, succi hypopyctidis, nardi Celticæ, mei Athamatici, anisi, seminis foeniculi, Lemnij sigilli, chalcitis, amomi, acori, fructus balsami, phu Pontici, hyperici, acacia succi, galbani, gummi, cardamomi, singulorum duella, bituminis, dauci Cretensis, sagapeni, opopanaxis, castorij, cétauri tenuis, aristolochiae, singulorum sextulas opobalsami vicia, mellis attici, vinique odorati & optimi, quem ad succos & lacrymas satis sit. Hedychroi compositione. Mati, asari, amaraci, aspalathi, iunci odorati, croci, calami aromatici, phu Pontici, cassa, folij Indici, singulorum duella, xylobalsami, opobalsami, cinamomi, costi, singulorum seminicia, myrræ, foliorum malabathri, spicæ nardi, singulorum sextula, amomi, duella, mastiches sex-

rule, vini odorati quod sufficiat. Andromachus croci & casiz, utriusque vnciam scriptis mandauit. Porro de theriaces parandę ratione, sapiētissimus Galenus inquit, Diximus etiam antea, eum qui medicamentum semel confici viderit, non amplius opus habiturum, ut iterum aut tertio cōspiciat. Verūm ut optima in singulis medicamenti generibus discernat, non semel, bisve, aut ter, sed perquam sēpe spectasse conuenit, quę in unaquaque regione nasci creduntur præstantissima. Itaque nunc omnia paucis & summatim perstringam. Radices quę v̄sui accommodātur, corticem intentum, non rugosum, neque mactū obtinere oportet: id enim bonę radicis indicū habetur. Fructus cum suis surculis, germinibꝫ que nuncupatis, & florentes ac̄vberes, & multos vñā cum suis inuolucris esse decet. Semina perinde ac radices eligātur vegeta, quod ex corticis intensione cognoscetur. Lacrymas & sucros, neque vctustate, neque tempore lāguida esse conuenit, quę ve suas qualitates quas odor gustusque discernet, habeant euanidas. Fructus itaque cum germinibus, & floribus ac foliis, eorumque caliculis & inuolucris in theriacen coniiciuntur: herbę verò in sequentes, scordium, nepeta, marrubium, stœchas, dictamnum, polium, triflago, aiuga, hypericum, & centaurium: radices adhæc, zingiberis, iridis, thei, quinquefolij, costi, nardi Indicę, nardi Celticę, gentianę, mei, acri, phu, aristolochię tenuis: semina item

hæc immittuntur, napi, petroselini, thlaspis, ameos, anisi, fœniculi, cardamomi, dauci. Hæc igitur tria genera, in A Egyptias pilas demitti debet, quandoquidem durissimæ sunt, ut nibil suæ substantia inter tundendum contusis affracent. Adduntur quoque vñà cum his pastilli scyllini, pastilli theriaci, hedy chroi spissamentum, piper nigrum, candidum, & longum, rosa siccæ: adhæc agaricum, & crocus, si succus fuerit, & qui nominatur iunci odorati flos: sigillum Lemnium, chalritis rosta, amomum, cinamomum, fistula casix, balsami item fructus, & acacia, nisi mollis fuerit & liquida, castorium quoque, & bitumen. Porro myrrha & crocus vino macerata lœvigentur, si quidem tutius videbitur cum natura liquidum non contundere. Omnes succi & lacrymæ vino macerentur, ut dissoluantur, & ad lœvigandum reddantur idoneæ, ut sagapeni, opopanaxis, papaueris, quod & *μυργόνιον*, & *οπόνας* Græci nuncupant, acacia, quoties liquida vndique contumax esse videbitur, succus hypocrystidis, & dulcis radicula. At thlaspi, & rapi satui semen in prima compositione, ut maiores meos parare videbam, ipse quoque vñà cum contundendis in pilam conijeciebam: deinde aliquando conspicatus ventri pilæ interno, ob suum lentorem adhæscere, ubi in mortario antea cottiuissem, putauit vinum eis superfundendum esse, donec tota planè dissoluerentur, atque ita terenda post hæc vino priuatim madefactis ac in lœuorem

redactis commiscenda . Thus quoque sigillatim leuiter in mortario per se leuigare, ne dilatetur, præstat: postea vbi incerniculo excusseris, ad manus paratum habere: quo si ita liber, iis que ex vi- no leuigata sunt, adspergas. Gummi vero in vi- no macerari potest, idemque tum priuatim, tum cum thure in lauorem redigi . Proinde hec omnia, quo dixi modo præparari debent: alia in mor- tario cum vino leuigata, quedam increta, & ari- da in puluerem comminuta . Eo porto tempore quo omnia in unitatem coire debent, liquefcant in vase duplice, primùm resina, mox styrax, & gal- banum, antea in pila confracta cōtusaque pistil- lis, aut vestibus ferreis, instillato paucissimo melle crudo : posthac digitis nostris dilatata, resina in melle liquefacta excipientur, atque ita denud operculo vase imposito resoluantur. Satius enim est mel simul atque hec fuerint iniecta, minimè agitare, sed operculato vase, quod aquæ insistit, coctionem moliri . His vero liquefactis, arida iis que ex vino trita fuerint indantur, ac ad iustā visq; crassitatem permisceatur, itaque paulatim li- quefacta tepida iis que sunt in mortario affundā- tur, sic ut ab homine robusto, magno cochleari in unum cogantur: vbi probè in unitate coierint, & quod his constat iam crassum appareat, super- iniijcere mel decoctum mediocriter, & nimurum despumatum oportet: posthac quæ incerniculo fuere excussa, deinde mel rursus addere, mox li- quefacta tepida iam miscere, atque omnia in am-

pla pila, magno cochleari, adiectis quæ ex aridis etiamnum supersunt & melle, strenue contere. Et quādō à cochleari omnia in vnum corpus fuerint coacta, tunc in pilam coniūcere, ac vēctibus ferreis adamusim repurgatis, ne quid hēreat rubiginis, alsi duē tundere, illitis opobalsamo vestibus: si quidē à tenaci medicamenti lento de- tinentur, vt haud facilē à tudentibus attollātur. Quare ut promptē negocium peragatur, vēctis extrema continuo opobalsamo inungendā sunt, in hoc ipsum quicquid est eius succi impendens ac absumentis. Pr̄estat autem in sole tundere, ita nanque citius cuncta in vnum coalescunt. Cūmque id negocium obiuimus, pilam, quæ medica- mentum in se continet, cōtegere oportet & post quatuor aut quinq; dies similiter in sole tūdere: atque id opus iterum atq; iterum sex aut septem dierum interieō spatio, ad duos mēses, aut omniō dies xl. repetere. Atque hēc, quod quidem ad optimam medicamenti cōponendi rationem spectat, scriptis mādata sint. Ut autem nigrescat, (hoc enim haud scio quo pacto v̄su receptum sit; vt qui colorem eum non assequatur, risui habeatur) obseruandum quidem nobis est, non tamē ignorandum, nihil ob colorem medicamenti fa- cultatē immutari. Verūm colōris huius frustra- tio ob chalcitīn crematam, quæ flava vel rufa e- uasit, accidit: quanvis enim minimum eius im- natur, ramen colore pr̄uelalet. Itaque ne quis ob hoc ipsum erroris quicquam commissum esse ar-

bitterur, iis quæ dicturus sum animum adhibeat.
Quatuor in vniuersum chalcitidis drachmas
antidotus accipit: verum multo copiosorem
quam hic sit modum assare conuenit. Crude
itaque chalcitidis drachmas non pauciores qua
draginta in ollulam coniçito, quam deinde can
dentibus carbonibus non opercularam impones,
ac simul atque fusum fuerit medicamentum, ac
leuiorem & spumosorem eius portionem su
peruchi conspexeris, statim tollere humique de
ponere oportet: & nequaquam, quemadmo
dum consueuimus interdum, perinde ut iij fac
ciunt qui ignem suscitant, inflare ipsi conuenit,
(mitrum enim est, quam ita rufus & flavius color
excellat) sed ne soli quidem expondere verum
refrigerata capere quod spumosissimum insi
der, nihil habens in se rufi, neque flavi, aut pal
lidi: deinde experientia gratia eius exiguum
quiddam sumere oportet, ac laevigatum intue
ri, nunquid post laevigationem quispiam ex enu
meratis coloribus apparet. Quod si qualiter
sumpsumus perdurauerit, porracum cinerium
ve colorem referens, eius drachmas quatuor
adiicere conuenit: tale siquidem exiguum ex
tam copioso combusto reperies. Itaque quæ ad
antidotii huius compositionem & apparatum ne
cessaria sunt, omnia iam sunt exposita. Porro
panes scillinos hac ratione paratus: Scillam re
centem, non admodum magnam oblinere por
ter, non ut nonauli luto, (sordidum enim hoc

mihi videtur) sed pulce ex tritico, facile enim as-
satur tenuissima, ut inter assandum ipsa quoque
non nihil huius participet. posthac dum probet
in furno, aut cacabis, aut clibanis, in quibus pa-
nes assantur, coquitur, mentent adhibeto inter
assandum, ut æqualis fiat assatio: deinde sumptas
interiores eius partes tenerimas diligenter lu-
uigare oportet: atque admixtis erui farinæ opti-
mæ ac recentissimæ æquis portionibus omnia
simul terere, & in pastillos mediocres cogere,
qui in umbra repositi, ad usum asservetur. The-
riaci pastilli hoc pacto concinnantur: nempe vi-
peræ prototius compositionis quantitate adsu-
muntur, quas non quis tempore, sed potissi-
mum vere in eunte fueris venatus, quando reli-
ctis latebris, foras in loca aprica progrediuntur,
nec iam venenum usque adeo noxiū possidet.
Sint autem animalia in primis nobilia, subflava,
queque summopere collum extendant, oculis
subrubris & impudentibus, feroceque aspectu, ca-
pitibus latioribus, toto corpore ac ventre sinuo-
siore; quibus meatus sit propè extremam cau-
dam, & caudam non habeant circunvolutam,
sed potius intortam, & que quieto gradu serpenti
femina enim à mare hac nota dissidet, & quod
caninos dentes plures duobus obtineat. Itaque
ybi eo tempore ceperis, prius capita & caudæ
in tantum sunt amputanda, ut abscissionis men-
sura quatuor sit digitorum. Verum inter ampu-
tandum partes ille sculdo, (ita quidem monco,)

sunt inspiciendꝫ, num post abſcissionē, exangues
& immobiles, penitūque emortuæ appareant:
nam si eiusmodi reperiātur, ſeras ad medicamen-
ti miſturam inutiles arbitrator. Si in truncatis
partibus, motum etiamnum quendam reliquum
eſſe, & cruento aliquantisper ſeruare poſſe con-
ſpexeris, ex tanquam optimæ antidotij compoſi-
tioni ſunt immiscēdꝫ. Ad hęc tota cutis adamus-
sim eſt deglubenda, & ad eps ceu inutilis detrahē-
dus, ſimūlque interanea omnia: poſtea eas in vas
aliquod fīctile, vel lebetem bene nitidum & ex-
terfum coniijcere conuenit, ac carbonibus pul-
chrè accēſis, ne in coctura fumum nidorēmque
redoleant, ſuperimponere. Decoquantur autem
in fontana, in quam ſal recens, & anethi ſicet ra-
muli mediocres coniijciantur. Atque ubi carnes
bene fuerint coctꝫ, (cocturæ autem modus ſit,
quando ipſe à ſpinā ſeparantur,) tum de poſto
ab igne lebete, ſpinas accuratè ſecerne, ne qua-
clam te carnibus inhæreat. Ac poſtquam ita ca-
rnes repurgaueris, eásque triuetis, panis quām ma-
xiū pūri ex puriſſima ſimilagine confecci, quod
paſtillis formandis ſatis ſit, admifce, & in panifi-
cia, vt Andromachus quoque cēſet, redige: (nam
Magnus & Democrates, pares carnium & panis
portiones miſerēti iubent, ſicque eas vnā cum pa-
ne deterunt) deinde affuso iuſculi quod ſatis eſt,
in mediocres paſtillos digerito, & inter effor-
mandum pauxillū opobalsami adjicito, ac in vī-
bra reponens, eos ad rotius medicamenti com-
poſitionem

positionem adseruato. HABES iam theriacam antidoti rationem accuratè tibi explicatā: porro tibi hæc ob oculos habenti, reliqua quoque antidota variis mixturis constantia nouisse, ac coccinare conformaré que licet. Deinceps de ceteris differemus, quæ à variis veteribus ac recentioribus, tum Græcis, tum Barbaris condita fuerint. Cæterum nequaquam omnia exponemus, (siqui- quidem in immodecum modo liber ex crescere) sed quæ horum mihi notiora, aut utiliora, & ad plures usus accommodatoria videbuntur. Propriam & ex iis quæ in pauciores usus veniunt, quæ decet, quod rectius affectibus, quibus opem fronte pollicentur, succurrunt: nam quorum multiplex est usus, quod multa promittant, suam quoque facultatem multifariam distribuunt: quamobrem verisimile est, ea haudquaquam eodem modo in omnibus ægritudinibus agere ac pollere.

Esdre antidotum ex eo ad venenatorum ictus fabæ magnitudine in vino datur, ac cuncti dormitum demorsus locus delititur, & periculo vacabit, aduersus eos qui lethale quippiâ sumpserunt: ante postque vomitionem exhibetur Poticæ nuncis magnitudine, manæ & cubitum concedentibus ex vino: assumptum verò antea, noxam veneni prætripi: ad capitis dolorem, aliquid eius sapia dissolutum fronti illinitur. Præbetur quoque bibendum in cubili, phaseli magnitudine, exigua aqua aut sapia resolutum: ad furore percitos, sub somno datur fabæ magnitudine, sapia contempe-

ratum: ipsoque dissoluto, frons & superciliorum media spatia, ac nasus exterius totus, instantे somno, oblitus: somnum enim conciliat, codem modo ad vetustos oculorum defluxus, sapa dissolutum, fronti ad supercilia vsq; inducitur: ad molarem erosum, dentesque dolentes, sapa dilutum calfactumque præbetur ore cōtinendum, atque euestigio dolor sedatur. Cōtra tussim, diuturnaque respirationis difficultatem, datur nucis Ponticæ magnitudine, cum sapa quæ aqua sit diluta: in febribus autē cum multa diebus septē, dum cubitum itur. Cruenta expuentibus, rabidis, & abscessum internum obtinentibus, exhibetur ex sapo exigua, quæ modica, frigida, temperata sit, fabæ magnitudine: datur autē pluribus diebus mane, & in cubili: aduersus stomachi vetustos dolores cum refrigeratione, præbetur fabæ magnitudine cum sapo: si febris adsit, cum melle: in singultu ob copiam enato, inter frigora datur fabæ magnitudine cum condito: contra duritias, ex multis: leni laboranti, ex aceto, vel aceto multo, sed rumentes partes antidoto oblinantur. Calculosis ex sapa exhibetur: vrinæ difficultati, ex decocto apij, aut petroselini, aut alterius eius generis. Aduersus alui profluvium, ac cœliacas affectiones, intestinorūmque difficultatem, datur nucis Ponticæ magnitudine mane & vesperi, ex vino: in febrentibus vero, ex aceto multo aquoso: in podagra, fabæ magnitudine ex aqua multa, ipsoque sapa dissoluto, laborantes partes linun

tur. Ischiadicis & quorum reliquos articulos flumino infestat, ipsum cum vnguento quo piam, putagleucino, aut iriso vel sicyonio oblinitur: elephantia correptis, aquellanæ nucis magnitudine, bis die datur ex aqua multa, eoque vino resoluto, totum corpus in sole nouem dies inungitur: quippe squamulæ decidunt, ipsaque corporis concretio renouatur. Feminis quæ difficulter partum enituntur, imus venter sublinitur, & facile parient. Aduersum vlcera maligna, & vetusta, quæ in summa cute erumpunt, hinc inductum imponitur, vel fistula immittitur, ac persanabuntur. Accipit mameræ vnciam, amomi sextam, innici odorati semunciam, pyrettri duellam, croci vnciam, myrræ semunciam, styracis semunciam scriptula duo, petroselini sextulam, tragachâtæ vnciam, succi hypocystidis semunciam, iridis semunciam scriptula duo, seminis sceniculi vnciam, dauci semenis sextulam, semenis papaueris vnciam, spicæ semunciam scriptula duo, foliorum tutæ sextulam, casiae sesquunciam, amicos sextulam, costi sesqui-sextulam, cardamomi duellam, lacrymæ papa-ueris sesquunciam, euphorbij duellam, piperris sesquunciam, rofarum semunciam, opanacis duellam, mei semunciam, pastillorum è lacha sextulas quatuor, croci Lycij semunciam, caryophyllorum scriptula duo, anisi duellam, ammoniaci semunciam, rhei semunciam, foliorum citri, gith, herbae amaræ, (magister ZZ ij

vocant Græci singulorum duellam, terra cimolix semunciam, sulphuris ignem non experti duellam, castorij, sinoris, vtriusque sextulam, hedychoi spissameti semunciam, ocimi seminis sextulam, lapidis iaspidis duellam, ventris nergi duellam, artemisia, foliorum thododaphnae, cinamomi, seminis anethi, singulorum sextulam, bdellij semunciam, thois Syriaci sesquunciam, asari sextulam, lapidis hematitis vnciam, thuris semunciam, intubi erratici sexquisextulam, testa sepiæ duellam, corallij sesquunciam, iuniperi maioris baccarum duellam, sanguinis draconis vnciam, cinabaris, gentianæ, vtriusque semunciam, peucedani, seminis apij, vtriusque sesquiciam, pipetis candidi semunciam, maceris sextantem, hermodactylis sextatem, aristolochia longæ, lybisticæ, vtriusque vnciam, mellis modus qui sati sít: lacrymæ vino bono & odorato maceratur. Antidotum è psonia: prodest destillationibus à capite, aut tussi, & puris reiectionibus, tabidis, pulmonis, laterumque inflammationibꝫ. nam supra omnem opinionem thoracē destillationum exulcerationūque periculis vindicat, etiā sanguis reiiciatur: exhibitionis modus, siliquæ tres, ieiuno, ex calida: datur tamen s̄ penumero appetente somno: angina laborantibus, vino multo dilutum assiduè exhibetur gargarizadum, pennaque ex melle illinitur. Præbetur & in intestini laxioris doloribus, ac renum inflammationibus, vrinæque difficultate, quam obstructio excitavit,

cum aliquo ex iis quae vrinam prouocant, cuiusmodi est apij, aut adianti, aut dauci decoctū. Datū & in longis febribus, ut quartanis, & quotidianis, duas horas ante accessionis initia, & medium in modum, coctione in vrina appareat, opitulatur. Valet & aduersus omnes pestilentes morbos, quique populatim grassantur, cœlivitio enatos, si inter initia valetudinis conseruandæ gratia, exhibeat: somnum quoque cōciliat. Amomi, croci, spicæ nardi, costi, opij, casiae, thuris, singulorum vncia, radicis & seminis pœoniz, piperis communis, thei, apollinaris herba, myrræ, pyrethri, singulorum sextulæ tres scriptula duo, piperis longi, piperis candidi, folij, euphorbij, nepetæ, singulorum semuncia, castorij, petrofelinii, vtriusque sextans, mellis quantum satis est.

Antidotum è sulphure valet ad stomachum refrigeratum, ructusque acidos, quartanam, resolutos, iecinorosos, duabus horis ante accessionem cum posca aquosiore. Ceterum æger extremitatis vacuus esse, & proba concoctio in vrinis apparere debet. Sulphuris viui, cardamomi, styracis, herbæ apollinaris, tutæ, myrræ, singulorū sextulæ octo, costi sextulæ decem, casiæ sextans, Libystici vncia, croci, piperis, vtriusque sextulæ quatuor, mellis modus qui sufficiat. Antidotum è tribus piperibus aduersus stomachi perficições, ructum acidum, quartanam, iecinorosos, inflationes, & tuſsim: exhibetur auellane nucis magnitudine: piperis communis, piperis candidi, pi-

peris longi, singulorum bes, zingiberis, thymi, anni, seminis lini, singulorum sextans, mellis quod satis faciet. Antidotum dictum sanitas, contra venena exitialia valet: prodest & costarum inflammationibus, iecinorosis, cardiacis, pulmonis inflammationibus, suspriosis, tussientibus, intestinorum difficultati, tenuioris intestini inflammationibus, stomachicis, oculis lippientibus, angina vexatis: omnis adhac fascini amuletum est, & larvas demoniacae amolitur. Qui quotidie lentis magnitudine ipsum assumunt, haudquam toto virte curriculo morbo corripientur. Bibat qui febre caret, ex vino: & febricitans, ex bene diluto. Capit sylvestris ruta sextulam, piperas, marrubij, vtriusque sextulas tres scriptula duo, myrraz sextulam, croci, iunci odorati, piperas candidi, spicæ nardi, costi, cinamomi, nardi Celticæ, aiugæ, stœchadis, opopanaxis, gentianæ, cardamomi, galbani, euphorbij, mandragoræ, ammoniaci, eryngij, rosatum, (in aliis Libystici,) singulorum semunciam, styracis, fructus balsami, dauci Cretensis, cupatorij, κόκκως πηπου, seminis fœniculi, seminis trifoliij, polij, terebinthinae, singulorum sextulas quatuor, herbae apollinaris duellam, lacrymæ papaveris sesquicam, mellis quod sufficiet. Antidotum Philonis pollet contra colicos dolores, pleuriticos, omnemque intestinorum cruciatum, & somnum cit: datur cum succo hypocystidis, & vi ni pauxillo stomachicis, fabz magnitudine, aqua

inter cutem laborantibus, ex posca, nausea vexatis, & quibus stomachus mordicatur, decocto thymi aut pulegij dilutum, nucis Ponticæ magnitudine, difficultate respirationis laborantibus, & suspitionis, ex aceto scillitico, nucis magnitudine: tabidis, & tussientibus, cum succo ptissimæ sanguinem reiecantibus, ex posca: tussi sicca, ex aqua mulsa. Ad lienem vero, manusales ramorum capparis fasciculos in acerum aquamque coniectos coquito, & cum decocto propinato, ad dentium dolorem, dolentem obline: & ad mobiles, ipsum tere, atque cum vino astringente collue, & firmabuntur. Accipit croci drachmas quinque, spicæ nardi, euphorbij, pyrethri, herbz apollinatis, singulorum silicium, opij drachmas decem, piperis candidi drachmas viginti, mellis quantum sufficit.

Antidotum è marrubio prodest tussiculosis, & pituitosioribus affectionibus. Hyssopi libram, iridis, dulcis radiculæ, nepetæ, saluix, cotoneorum, nucis tedæ, singulorum selibram, scilla trientem, pulegij quadrantem, enulæ Campanæ, marrubii, utriusque trientem, fœnigraci vnciâ, ficuum pinguium libram, mellis quod satis est.

Antidotum ex eruo, tussi medendo, expurgandoque aptum: tragacanthæ, styracis, terebinthynæ, thuris dulcis radiculæ, croci, anisi, iridis, amygdalarum amaratum, erui, nucis pineæ, hyssopi singulorum quadrans, piperis sella quuncia. mellis quantum satis facit.

Antidotum è moscho: valet ad omnem mali habitus affectionē, prodest iccinorosis, lienosis, stomachicis, habitum ut cibum admittat, summè rotaborat: corporis quoque natuum calorem exuscitat: sampuchi, corymborum thymi, aloes, iunci odorati, ligni balsami, lagapeni, asari, caryophyllicorum, calix, costi, rhei, zingiberis, pulegij, cinnamomi, Libystici, seminis apij, petroselini, dauci, moschi, singulorum vncia, mellis quantum satis est. Ex nepeta auxiliatur iis qui cibum respūt, difficulter respirantibus, stomacho perfrigerato, & qui statim inflatione infestatur, cum vino manè assumptum: si verò renuant cum vino, siccum nucis auellanæ magnitudine edatur: piperis selibra, nepetæ, pulegij, petroselini, singulorum sesquicia, seminis apij vncia, Libystici sextans, felsilis vncia, thymi semuncia, mellis quantum satis est. Antidotum Diopolitæ, ad tardam concoctionem, & ventriculi perfictionem: piperis, cumini, zingiberis, rutæ, nitri, singulorū libra, melis quod satis facit: cuminum pridiè quā in componatur, in aceto acerrimo macerari debet: quo verò tempore conficitur, in fistilibus ignitis' torteri, deinde teri. Ex hermodactylo, podagricis & arthriticis, ut quod succos crudos, ex alto detrahit, prodest. Hermodactyli, galangæ, pyrethri, zingiberis, zaduaris, anisi, gentianæ, aristolochiæ, singulorum quadrans, mellis sufficiens modus.

Antidotus è scinco, Mithridatis Eupatoris, valet ad exitiosa medicamenta, & ad omnem ma-

teriam lethalem, omnémque i&atum venenatum,
aduersus intestinas affectiones, conceptum adiu-
vat, menses prouocat, emortuos fætus, secundâf-
que hærentes exutit, febres circuitu repetentes
dissolutis, tremulis, iis qui in dorsum &
scapulas conuelluntur, ischiadicis, podagricis que
opitulatur, & vitiis omnibus quæ ex nervorum
consortio exoriuntur. Ratio conficiendi est hu-
iusmodi: capit scinci, sagapeni, acori, costi, hype-
riici, acaciæ, iridis, mei, gummis, singulorum sici-
liquum, rosarum, gentianæ, cardamomi, singulo-
rum drachmas quatuor, seminis papaueris obo-
los duos, styracis drachmas quinque, sesquiscru-
pulum, polij, casix, seselis, bdellij, balsami, piperis
cädidi, singulorum drach. quinque obolos duos,
succii hypocystidis, opopanaxis, myrræ, thuris,
castorij, piperis longi, cyphis, resinæ terebinthi-
ne, singulorum drachmas sex, nardi Syriaci, opo-
balsami, thlaspis, seminis dauci, singuloru[m] drach-
mas sex, & cobolos tres: croci, cinamomi, zingiberis,
singulorum drachmas septem & obolos duos:
succii dulcis radicula, agarici, vtriusq[ue] drachmas
septem & obolos tres, mellis quod sufficit, & vi-
ni boni, quod ad lacrymas diluendas satis est. Ego
(ait Galenus) ad medicamenti incrementū, gra-
tia suppressionis mensium, & conceptuum, quo
citra periculū gestentur, adieci dictamni semup-
ciam, ammoniaci, seminis sylvestris rutæ, vtriusq[ue]
drachmas tres, cumini A Ethiopici, drachmas
sex, seminis trifolij, napi sylvestris, vtriusque se-

munciam, trissaginis tantundem, rhei Pontici drachmæ tres, lacrymæ Cyrenaicæ siciliuum, iis adiunctis, medicamenti facultas ad multa reditum idonea: quippe quadrimestres fœtus encœcat, & trimestres expellit. Antidotum Hippocratis, quo vsus corona Athenis est donatus, frōti ex vino illitum capit is dolorem mitigat, & aurum dolori prodest, ex oleo vestium flocco iniectum, nec secus ore detentum, eius dolorem sedat, dandum est autem ex hydromelite, nucis auelanzæ magnitudine: tussientibus, lienosis, iccinorosis, sanguinem expuentibus, calculosis, laterum inflammationibus, A Egyptiæ fabè magnitudine, ex oxymelite mero, cyathis tribus: ischiadicis, intestinorum dolore vexatis, lupini magnitudine in decocto pæoniz, à prima luna usque ad extremam: à laruis dæmoniisque occupatis, nucis Ponticæ magnitudine, in lacte alinino: quartana laborantibus, ex aceto mulso, desinente luna. Calami odorati, iunci odorati, sabinæ, singulorum triens, seminis viticis, cardamomi, cyperi, crocomagmatis, singulorum quincunx, nardi Celticæ selibra, aspalathi septunx, ammoniaci vncia, pilularum cupressi quadrans, rosarum triens, ladani, myrrhæ, thujæ, singuloru libra, baccæ iuniperi minoris quadraginta: hæc simul priuatim tundito. spicæ naradi selibra, costi triens, folij bes, casix selibra, amomi quadrans, hæc quoque priuatim tundito masticheq, triens, & hoc seorsum in mortario te-

ritur: styracis dextas, styrax paulatim bellariis in mortario adiicitur: tunc binthinx librae tres, melis Attici librae quinque, vini veteris quod ad bellaria maceranda satis est, mundet & sedulo melle excipiens cōfice. Antidotum colicum, mire efficax ad ileosos eosque quibus alui recrementum vomitione redditur, in maximis doloribus. Perit candidi, herbe apollinaris, veriusque drachmę quadraginta, croci drachmę decem, spicę nardi, euphorbij, pyrethri, singulorum siciliquis, melle cocto excipitur, datur fabę A Egyptiā magnitudine. Antidotus ad vrinę difficultatem, præbetur iis qui vrinam continere nequeunt, iis qui etiam ægrè reddunt, quiq[ue] ex ilibus & renibus laborant, seminis apij, æruginis rafæ, git h, seminis erucæ, galangæ, sinapis, herba apollinaris, zygia siccæ, anisi, piperis cardidi, nardi Indicę: mellis quantum sufficit, sextu[m] pondere manę & vesperi exhibetur. Pastillus Andromachi, ad renūm, vesicæque abscessus: seminis apij, seminis cucumeris, seminis papaveris candidi, tragacathæ, singulorū siciliquis. Excipito aqua & in pastillos digesto, datur drachmę pōdere ex calida. Iis qui sanguinem cum vrina retinunt è vesica, aluminis scissilis, tragacanthæ, vruiusque drachma, gummis oboli duo, passo excipitur: modo oboli duo, modo totū præbetur. Ad expurgandam vesicā, & lapides cōminuit, & qđ est maximi momēti, ita persanat, ut post eā nō renascatur: seminis dauci, seminis cucumeris,

anisi, fesclis, petroselini, myrrhæ, singulorum drachma: casia, baccarū lauri, cinamomi, nardi Celtice, singulorum drachma: trita ex̄cipiūtur aqua, & in pastillos coguntur: dantur quotidie singuli ieiuno, ad triginta usque dies. Antidotum virtutis renum accommodatum, quod calculos quoque rumpit: nepetæ, pulegij, utriusque drachmæ decem, thymi, petroselini, utriusque drachmæ vi ginti, Libystici drachmæ quatuor, nitri, spicæ nar di, utriusque drachma, mellis quod satis facit.

Antidotum è lithospermo, renum affectibus, calculosis, vrinam difficulter reddentibus opitulatur: lithospermī, semen betonicæ, radicis calcifragæ, semen petroselini, piperis cādidi, & aquales partes melle excipito. Antidotū Procli, podagricis accommodatur, pedum, coxendicis, articulorum, capitis, ventriculi dolorem sanat, vrinæ difficultati succurrit, callos in articulis cōcretos eximiē discutit, & lienis, iecinoris, renūmque dolori subuenit. Rhei Pontici, agarici, aristolochia, singulorum sextans, phu quadrans, petroselini, mei, utriusque triens, hyperici quincunx, gentianæ selibra, cétautij bes, trissaginis dodrás: dantur viro scriptula duo, fœminæ scriptulum unum: hæc trita incerne, & vtere quemadmodum docebimus. Mense Ianuario, Februario, Martio, sumatur unus modus, alternis dieb⁹: Aprili, duo, alternis: Maio, tres, alternis: Iunio, Iulio, Augusto, unus, alternis: Septembri, Octobri, Nouembri, duo, alternis: Decēbri, quatuor, alternis. Vi-

Qus sit cibus boni succi, concoctaque facilis. Pedes aqua calida ablui, & oleo iungi conuenit.
Antidorus, celiacis, dysentericis, pleuriticis, iis qui torsiones experitur, sanguinem deijicientibus, contra collectionem interaneorum & quibus intestina erodi creduntur. Lacrymæ papaue ris, florut sylvestris Punicæ, gallarum, ammis, bdeleij, singulorum seminiciatuſa cribro excute, & adserua: exhibentur robusto sextulæ tres, imbecillo duella: bibitur ex frigida. Antidotum podagricis, articulorum doloribus infestatis, hermodactylis, recentis vncia, anisi, cumini, piperis communis, croci, piperis longi, intetioris partis seminis enicæ, singulorum scrupuli duo, zingiberis drachmæ quatuor, masticæ scrupuli sex, cassæ drachma, moschi siliquæ quatuor: dantur siliquæ quatuor: sumat quis per hebdomada ex aqua mulsa, addéque exhibitionis modo scammonij siliquas quatuor. Antidorum incomparabile, ad quartana laborantes: vetustos capitis dolores sedat, renebricosos vertiginis affectus, morbi comitialis accessiones mitigat, peruvigilias sopit, & furorem confringit, magnum oculorum dolorum mulcet, defluxioni, dentium dolori, respirationis difficultati, & omni suspirij caussæ auxiliatur, veterem tussim sedat, pulmonis laterisque inflammationi siccæ & humidæ medetur, omnem pulmonis humiditatē exhaustit, sputa tenuia incrassat, eaque ex hydromelite potum eductu facilia reddit, si sanguis sputo reliicitur, ex oxymelite

vel posca, aut herbae sanguinalis plātaginīsye succo, usque ad scilicet pondus, sed pro laborantis viribus aliquid vel adjicito, vel detrahito. Stomachus præsenti est auxilio, si quidem nimiam humiditatem adstringit, & cibi fastidium leuat: singultum tollit, cibos ob vomitionum impetu non retentos sistit, omnem stomachi & ventris inflationem in ructus soluit, pulsatiles iecinoris dolores mitigat, & in arquato morbo efficax est. nam vnumquodque membrum in pristinam naturam restituit, cogitatundem insaniæ, quam atra bilis genuit, turbas & tumultus leuat, lienis gravitatem subimouet, faciei colorē revocat, pituitā, bilémque per intestina deducit, distributionis meatus referat, vrinas secernit, & ad renes compellit, atque inde ad vesicam protrudit, arenulis & grumis renes vesicamque liberat, vrinx difficultate reprimit, tenuioris crassiorisque intestini morborum est mitigans potio, vetus recrementum alio subducit, veterem inflammationem discutit, torsiones mitigat, distensionem vasorum resoluit: iis qui ore assumere nequeunt, cum succo foenigræci per aluum iniicitur, & à doloribus immunes tuetur. Admodū uteri calamitatibus opitulatur: nam & carum que iam enixæ sunt, dolores mulcet, & molestias perugiliorū imminuit, elationem & distensionem uteri emollit, morbosam purgationē recreat & reficit, extrema meatus ora dilatat, erūpentes utero sanguinis profusiones, si post exhibetur, suppressit, easdēmque

si ex vino calido infundatur, sistit, vocem quietiam ea priuatis reddit, & nervorum collectiōnibus potu succurrat. Utendum quoque eo est in podagrīs & articulorū dolorib⁹. hoc ægris opem ferre, experientia compertum est, ac potissimum in inuasionib⁹ medicamenti vires deprehendere licet, siquidem non per os modo datum, sed resolutis quoq; membris oblitum efficax est: prodest etiam iis qui mirum in modum de vita periclitantur. Ratio compositionis hæc est, myrra, scriptula decem & septem, lacrymæ papa-
ueris scrupuli decē & octo, amomi scrupuli sex,
petroselini scriptula quindecim, seminis apij scrupuli duodecim, iūci odorati, scrupuli nouē, casiae Aegyptiæ, scriptula quatuor piperis cādidi scrupuli quatuor, piperis nigri scrupuli quindecim, sinapi Syriaci scriptula duodecim, styracis scrupuli sex, seselis scrupuli quatuor, hedychroi spissa menti scriptula quinq; mellis despumati quantum satis facit. exhibendi modus est drachma, styrace melle diducto ac dilatato utere, & atida insperge, opūverò dulci sapa macera, donec mellis induat crassitię. Antidotū ē camaris à Latinis nūcupatū, prodest difficulter spiratibus, arteriācis, tulsiētibus, tabidis omni pectoris stomachiq; noxa, aqua intercute laboratibus, & nephriticis, voluptatē quoq; parit, & corpora impinguat. Cinamomi, carycphyllorū, spicæ, zingiberis, zaduariis, costi, pyrethri, rhei, nardi, Celticæ, singulorū

vncia, anacardij, piperis nigri, & albi, & logi, cardamomi, anisi, singulorum semuncia: eboris, os-
 sum palmularum, ossis cordis ceruini, corallij,
 singulorum sextula scriptula duo, moschi, balsa-
 mi, utriusque scriptula duo, mellis rosacei quan-
 tum satis est. Antidotus è floribus valet præter
 rationem afflictis, cardiacis latitiam vehemeter
 auget, & eos qui ob longum morbum imbecilles
 sunt, roborat, stomachum perbelle corrigit, flo-
 rum rosmarini coronarij drachmæ quadragin-
 ta, rosarum, violarum, dulcis radiculæ, singulorū
 drachmæ sex, caryophyllorum, spicæ, nucis vn-
 guetariaz, galangæ, cinamomi, zingiberis, zadua-
 ris, ligni aloës, cardamomi, anisi, seminis anethi,
 singulorum siciliquus, mellis Attici libræ duæ cū
 semisse. Ex satyrio valet contra renum & vesici-
 æ imbecillitatem, iis etiam auxiliatur, qui virinā
 reddere nequeunt: venerem mirum in modum
 stimulat, eamque certa de caussa cessantem citra
 moram manifesto restituit. Accipit testium saty-
 rij viridium, dauci satiui, dauci sylvestris, nucis
 Indicæ, pistaciorum, nucis pineæ repurgatz, sin-
 gularū drachmas duodecim: zingiberis, caryo-
 phyllorum, anisi, seminis erucæ, singulorum dra-
 chmas quinque, cinamomi, scinci, seminis bulbi,
 singulorum siciliquum sesquiscrupulum, moschi
 siliquas septem, mellis sesquilibram. Radices saty-
 rij, dauci tam satiui quam agrestis, priuatim &
 seorsum tunduntur, deinde in unum coguntur,
 & nonnihil molliusculo igni feruescunt, rursus
 pistacia, &

pistacia, & pineæ nuces tuſæ, & tantisper dum
crassitiem aliquā ſumpletint, maceratę adiſciunt
tur: poſthac ſublato ab igne vase, tuſæ & cribra-
tæ ſpecies iam dictæ addūtur: denique moſchus
cum exiguo ſtillatitij roſarum liquoris apponi-
tur: mod⁹ exhibitionis iſt⁹, cochlearē ex vino dul-
ci. Antidotus ex penidiis, prodeſt cuiuſis pecto-
riſi offendit, tuſſi ex frigore contractæ, vocis abla-
tioni, tabidis, purulenta ex crātibus mane & ve-
ſperi, ex priſana calida. Penidiorum drachmæ
ſedecim, nucleorum pineorū, amygdalarum, ſe-
minis portulacæ, capitis papaueris albi, ſingulo-
rum drachmæ tres ſequiſcrupulus, cinamomi, ca-
ryophyllorum, zingiberis, ſucci dulcis radiculæ,
tragacanthæ, gummis, amyli, ſeminis cucurbitæ,
ſeminis cucumeris, ſingulorum drachma vna ſe-
quiſcrupulus, caphuræ drachmæ octo, dulcis ra-
diculæ drachma, zulapij, violarum, aut ſaccharis
libra. Antidotum è tragacantha, ad omne pul-
monis & pectoris noxā, maxime tabidis, in ma-
rasmū collapsis opitulatur: adhac omni tuſſi ſic-
ce & calide, lingue & gurgulionis asperitati ſuc-
currit: ſumit autem id agrotus in ore, vt liquefa-
ctum deglutiat, donec perfectè exugatur. Tra-
gacanthæ candidæ ſiciliqus, gummis Arabicæ
vncia, amyli ſemuncia, dulcis radiculæ drachmæ
tres, ſeminis cucurbitæ ſiciliqus, penidiorum
quadtans, caphuræ drachma, zulapij libræ duæ.

Antidotum ex vniōnib⁹, pollet ad omnem im-
becillitatem, animi deliquium, tam à corde quam

AAA

ACTVARI

370

à vèntriculo ortum, & ad omnem vitalium membrorum offendam, ad suspiciosos item, tufsiculosos, tabidos, longo morbo deicctos ac languentes recreat, & virium robur restituit. Cinamomi, caryophylli, spicæ, galangæ, dulcis radiculæ, ligni aloës, pastilli è rosis, pastilli è violis, singulorum drachma, nucis vnguentariæ, maceris, zaduaris, rhei, styracis, singulorum siciliquus, vnicnū, zingiberis, ossis cordis ceruini, eboris, blatti, byzantis, singulorū drachma, moschi sesquiscrupulus, ambaris, caphuræ, vtiusque grana sex, mellis modus qui satis erit. Alterum ex vnonibus, vehementi cordis palpitationi auxilio est, falsas imaginationes, & animi præter rationem cogitationes discutit, ac attræbilis dominium depellit: florū buglossæ, santali citrini & tubri, rosarum, tenuis cinamomi, seminis portulacæ, mastiches, enulæ candidæ & tubræ, linguæ passeris, singulorum drachm. sex, agallochi, succini, corallij vsti, ambaris, caryophyllorum, vnonium, seminis citri, seminis ocimi, cyperi, luti Armeniaci, coriantri siccii, auri, argenti, aluminis, gallæ moschatæ, ferici crudi, scobis cornu ceruini, spodij, rhei Indici, singulorum drachm. quatuor, thymi, florū rosmarinii magni & parui, senecionis, zedoaris, croci, cumpete, hoc est carpæij, maceris, nucis Indicæ, seminis intuborum, singulorum drachmæ, moschi, caphuræ, vtiusque sesquiscrupulus: trita, cretâque cumi zulapio è duabus malis Punicis fermentantur: vtendi modus

est sicilius sesquiscrugulus, cum eodem zulapio. Antidotum ex ambaro valet aduersus omnem imbecillitatem & perfectionem corporis, natuum suscitat calorem, eos quorum articulos frigidus succus infestat, omniaque membra misericè adiuuat, ventriculum cibum renuentem, atque impotentem eximiè emendat, cor quoque reborat: datur mane & vesperi ex vino. Ambaris, agallochi, vtriusque tar, stimmi, moschi, caryophyllorum, nucis moschatæ, mace-
ris, galangæ, cinamomi, singulorum drachma, zulapij, rosarū quod satis est. Antidotus è mo-
scho, prodest cōtra cordis pulsū, eū quoq; qui
insomnia mala cōspicatur, & qui incerto timore
agitatur: zaduaris, zarnabi, vniōnum, succini, co-
rallij, singulorum drachm. octo, sciri crudi, her-
modactyli candidi & veracis, spicæ, folij, carda-
momi, singulorum drach. quatuor, scobis auri, ca-
storijs, piperis longi, zingiberis, singulorum drachm. sesquiscrupul⁹, moschi sesquidrachma, iusa
cretāque cum melle despumato fermentantur:
moschus cum stillatito rosarū liquore, vt calidū
bibi possit, dissoluatur, & cum reliquis in vnitate
coēat. Antidotū comitialibus salubre: seselis, py-
rethri, stœchadis, singulorum duella, agatī sex-
tulæ quinque, cumini lati, aristolochia rotundæ,
lacrymæ Cyrenaicæ, singulorum duella scrupu-
li duo, aceti multis scillini libra. Cum placue-
rit purgatorium efficere, epithymi & dacydij,

AAAij

veriusque duellā scrupulos duos adiicito. Illinitus aduersus humiditatis reiectionē, tabidos, purulenta expūtes, lateris pulmonisq; inflāmationes, in marasmiū collapsos: mirum quoque in modum efficax est ad eos quorum calor ob morbiū emortuus est. Appellatur Latinis restauratorius. dulcis rediculæ, rosarum, saccharis, singulorum sextans, tragacanthæ, gūmis, utriusque drachmæ quinque, cantali candidi & rubri, utriusque drachmæ tres, papaueris candidi drachmæ octo, suc ci radiculæ dulcis, amylæ, seminis portulacæ, seminis maiulij, seminis intubæ satiui, singulorum siciliquus, spodij, caryophyllorum, singulorū drachmæ septem, cinamomi drachmæ quatuor, zini giberis, styracis, utriusque drachma, croci, sesquiscrupulus, penidiorum vncia, seminis cucurbitæ siciliquus sesquiscrupulus, seminis cotoneorum sesquidrachma, seminis maluz, violarum, utriusq; drachmæ quatuor, caphure grana octo, rhei Indici siciliquus, zulapij libræ sex. Antidotum ad febres quotidianas: styracis, iridis, myrræ, lacrymæ papaueris, singulorum drachmæ quatuor, opopanax, piperis, utriusq; drachma, mellis quod satis est: datur fabæ AEgyptiæ magnitudine in lecto decumbentibus ante febris invasionem, sed adstent carbones: hoc somnum sudoresque cit, & febrim leuat, potissimum in vestitis, multaque cruditate constantibus. Aliud, agarici, gentianæ, utriusque drachma, exhibetur ex aqua mulsa, ante inuasionem: hoc mediocri-

ter attenuat, infarctumque vindicat, ac materiam per aluum & vrinam moderatè pellit. Aetites quoque lapis ad horrores circuitu repetentes, & in primis quotidianos appensus est efficax. Ad quartanas & qui articulorum doloribus infestatur: in quartanis vbi laueris, duas horas ante febris significationem, è diluta potionem: articulatis verò morbis ex aqua mulsa praebetur. Constat bituminis drachma, myrra sicilio, foliorum mentem drachma, croci, zingiberis, (in aliis & lacrymæ papaveris) singulorum sesquiscrupulo. Aliud, ad omnem circuitum: semiuis herbæ apollinaris, myrræ, lacrymæ papaveris, styracis, singulorum drachma, croci, aloës, vtriusque terni oboli, melle excipitur: datur ex aqua, auclanæ nucis magnitudine, & curibus ante illitis ac membrorum extremis partibus dormire sinito. Aliud, sudores prouocat, & altum somnum conciliat, si duabus horis ante febris quartanæ significationem assumatur. Pulegij drachmæ quatuor, grana cnidia vigintiquatuor, myrra drachma, lacrymæ papaveris drachma. vino subacta efformantur, ac trium obolorum pondere exhibetur. Aliud, ad arteriam exulceratam: prodest & vocem exercentibus ante postque certamen exhibitum: valet etiam ad oculorum dolores, foris in lana madefacta impositum, & internis affectionibus illincet succurrerit. Gumis, tragacathæ, vtriusque drachmæ sex, thuris, myrra, vtriusque drachma, croci, succi hypocystidis, vtriusque

chma, passi scybelitici aut theræi sextulæ sex.

Linctus, difficulter respiratibus vtilis: scillæ crudæ succum exprimito, cíque parem mellis Attici modum admiscero, & supra carbones coquito: datur ante & post cibum, mystrum. E' sulphure ignem non experto, difficulter spirantibus auxilians: anisi, sulphuris ignem nō experti, vtriusque quadrans, ammoniaci suffimenti, castorij, gith, singulorum drachm. quatuor, aqua dissoluto, & in catapotia cogito, vnumque ex oxymelitis cyathis tribus præbeto. Antidotum è fructibus astiuis, contra stomachi subversionem efficax: cœliacis, dysentericis auxilio est: sorborum sextarius, baccarum myrti sextarius, rosis Syriae sextarius, palmulatum quæ sole maturuerunt libræ duæ, mala cotonea decem, Punica mala integra decem, passi aminci, vel mellis sextarius. fructus tulsi, & in aquam coniecti sedulò coquuntur: cùmque fuerint dissoluti humorem exprime, ac denud, abiesto paleaceo, coque, vbi tertia pars superfuerit, mel additur, & vñquequo crassamentum acquisierit, mouetur. Aliud, ad stomachi subversionem facit, & ad intestinorum difficultatem, & cœliacos, seminis herbae apollinaris, seminis apij, vtriusque drachm. quatuor, rosarum florum, anisi, succi hypocystidis, myrræ, singulorum siciliquus, croci, opij, vtriusque sesquidrachma. Aliud, ad stomachi subversionem: acidi Punici acinorum expressorum succi sextarij tres, succi mentæ sextarius, mellis sex.

tarius, coniecta in vas, coquito usque ad consistentiā, & ante cibum mystrum vñā aut duo præbeto. Originis ad stomachis subversionem, florū rosarum drachm. octo, baccarū myrti nigrae sine granis acerabulum, seminis herbae apollinaris, acerabuli dimidium. Terito simul, & paullatim vinum lixiuum sufficienti mensura adiicito: deinde adduntur carnes palmularum pinguium (*πανίστης* vocant Græci,) decem, & omnibus simul tritis, in ciceris magnitudinem cata. potia efformantur, & tria aut quatuor, ex aqua mulse cochlearis duobus exhibetur. Catapotium *άσιλον*, quod exstantes à siti vindicat. Cucumeris satiui, seminis porrulace, viriusque drachmocto, tragacanthæ drachm. quatuor: tragacantham albumine recentium ouorum crudorum dilue, ac dissolutæ reliqua adiice, & in catapotia digere, ac in sole exicca: præbe continenda sub lingua, & dissolutum humorem combibe.

Hepatica Andromachi Cyphodes, & ad omnia thoracis vitia: uaruni passatum drachmæ vigintiquinque, aliquibus centū, croci, drachmæ calami aromatici, siciliquis, bdellij, iunci odorati, viriusque drachm. duæ sesquiscrupulus, cinnamomi, casiz, spicæ, nardi, singulorum terni oboli, myrræ, terebinthinae, viriusque drachm. quatuor, alijs sedecim, aspalathi oboli duo, mellis drachmæ sedecim, vini quod satis facit.

ACTVARI
DE LIQVORIBVS MEDI-
catis, Caput 7.

POTIO ad iecinotosos, lienosos, nephriticos, hydroponicos, stomachicos, ex partu conflictatas conuulsiones, ex ægritudine se recolligentes, prauis succis refertos, arquatos, tussim, laterum inflammationes, ad medicamenta item lethalia, & cuiusuis venenati animalis icum. Nat di Indici, costi, vtriusque siciliquis, casia, croci, seminis apij, acori, lacrymæ balsami, iridis, singulotū dra chma, piperis candidi oboli tres, lacrymæ ari ma sculi drachmæ tres, vuarum passarum nucleis emundatarum drachmæ sex : trita passo vel melle excipiuntur: datur drachma ex vino, aut hydro melite, vel passo diluto, prout commodius arbitaberis. Potio è capitibus papaveris: capita pa paveris centum, succi dulcis radiculæ libra, sapæ libræ centum : prodest iis qui ob tenuem fluxionem à capite labentem, tussiunt, & quibus vèter actia & biliosa excernit; item calidæ inten perici, & cholera laborantibus, necnon in peruigiliis.

A cetū mulsum simplex: mellis libræ quadraginta, aceti libræ viginti, aquæ libræ sexaginta. Alia eius componendi ratio: mellis libræ quinquaginta quinque, aceti libræ quindecim, anisi libra, ceci sextans, radicum apij sextans, radicum foeniculi libra. Potio ex nulla contra peruigilia, coeliacis cum febre prodest, & seminis vterum gentibus, necnon si crassus humor, refectionem

indigens, pulmonem obsidet: vitidium papaveris capitum cum suo semine libræ sexaginta, aquæ libræ scuptuaginta, mellis libræ triginta. Potio ex moris, aut moris rubi, ad otis vlcera depascenia, dentium affectus, & ad anginarum noxas gargarizata: succi mororum, aut mororum rubi libræ quindecim, mellis libræ quinque, croci, myrræ, succi uvarum acerbarū, singulorum sesquacia, aluminis scissilis vncia, vini austeri dodrás.

Aqua rosacea ad cœliacos, sitim, otisque inflammations, si os ea colluatur. Rosatum libræ virginis quatuor, aquæ libræ centum & viginti, mellis libræ centum & quadraginta. Acetum scillinū, scillam candidā repurgatam, & in vas quod acetum contineat, iniectam, dies quadraginta insolato, deinde abiecta scilla, acetū seruato. Et Punicis malis compositio stomatica: malorum Punicorum dulcium, acidorum, & austeriorum, singulorū libræ duæ, mellis libræ sex. Salubris potionis compositio: si quis frigiditer temperamēti ea vtitur, valetudinem integrām conseruat. zingiberis, sceniculi, anethi, piperis, singulorum siciliquis, aliquibus iridis drachmæ centum: ea tusa, & ex vino vetusto odorato subacta, in linteo illigato, & in vini suauissimi cōgium coniicto, multosq; dies macerari sinito. Quo autē diutius manduetint, eo melius erit: propinato singulis diebus ante prandiu heminam. Vinum scillinum sic facies: Scilla in taleolas dissecta, & repurgata: minas tres demittes in musti præclarari amphorā Ro-

manam , & menses tres operculo iniecto sines ,
 postea defæcatum recondes : utile est cruditati-
 bus , & ciborum corruptioni , iisque qui ipsos e-
 uomunt : iis item quibus in ventriculo & alio
 pituitæ crassities incumbit : opem fert lienosis , in
 malum habitum collapsis , aqua inter curem labo-
 rantibus , arquatis , vrinam ægrè reddentibus in-
 testinorum torsionibus , inflationibus , neruorum
 resolutionibus , diuturnis horroribus , tenebrico-
 sis vertiginibus , & menses ducit : minimè quo-
 que neruos offendit . Præstantius est quod veru-
 stius est . Cauendus eius vius est in febribus , qui-
 bùsque intestina sunt ulcerata . Scillinum ace-
 tum ita conficitur . Scillam candidam expurga-
 tam , & concisam lino ita traïcito , ut talecole se se
 minimè contingant , & dies quadraginta exicca-
 to : ex ipsis mina in aceti optimi sextarios duo-
 decim demittitur , & vase diligenter operculato ,
 octo dies in sole macerari sinitur . Posthac , af-
 sumpta scilla , & expressa , ipsa quidem abiicitur ,
 acetum vero defæcatum , elutriatur , & reponi-
 tur . Nonnulli minam in aceti sextariis quinque
 demergunt , alij ob siccitatem sua sponte repur-
 gatam , æquali pondere demittunt , itaque men-
 ses sex relinquunt : est autem hoc multo magis
 incidendi vi præditum . Utile est collutum ad gin-
 giuas nimio humore madidas , nam eas astringit
 & firmat , dentes labantes stabilit , fœtentem ven-
 triculi halitum satis emendat , sorptum guttur in-
 durat , & callosum reddit , sonoram nitidamque

vocem efficit . Assumitur & ad stomachicos , & grēque cibum concoquentes , & comitiales , & vertigine tenebricosa vexatos , & melancholicos : item ad uteri strangulatus , licenes nimis ex-tumescentes , coxendicis dolores valet : recreat reficitque eos qui admodum imbecilli sunt , & corpus salubre ac bene coloratum reddit . Vi-sum quoque acuit , auditus difficultatem instil-latū corrigit . in summa ad omnia efficax est , prē-ter quād ad intestinorum exulcerationem . Da-tur singulis diebus forbenduni ieiuno , inter ini-tia , modicum , paulatim autem copiosius , vt vī-que ad cyathum increcat modus , sunt qui duos aut etiam plures cyathos prēbent .

D E P V R G A N T I B V S M E D I-
camentis , Caput 8.

D E medicamentis purgantibus iam nobis est differendum : quandoquidem eorum quādam flauam bilem , alia nigram , nonnulla pituitam aut aquam euacuare solēt . Ac flauam bilem educentibus utimur , in quibus ipsam ori ventriculi insidere suspicamur , & in quibus per venosum genus dispersa est : in tertianis item febribus , & continuis iam descrescentibus , ac in arquiatis : atque vt summā dicam , in quibus flauam bi-lem redundare arbitramur , iuxta iam supra à no-bis traditas dignotiones . Nigrām verò bilem uacuantibus uti consueuimus in melancholicis .

in iis qui facile excandescunt, iracundis, hominū consuetudinem auci sanitibus, & in habitibus aridis, sanguine paucō præditis, solitariis, quartanis febribus, & furore percitis. Pituitam autem decentia usurpandum, in frigidioribus habitibus, æstatibus, & morbis: puta in resolutis, & membris captis, attonitis, tumoribus laxis & extuberantibus, coxendicūm doloribus, & in eo aquæ intercutis genere, quod *αἰδη σάρπεια* Græcis nuncupant, &c, vt uno verbo absoluam, in quibus pituitā molestam esse opinamur. Quemadmodum aquā decentibus medicamentis est vtendum, in ea aqua inter eutēm laborantibus, quæ ab utris similitudine ἀνύμης οὐδέπος dicitur, & in fœminis quas album profluuium diu infestauit, & in iis quibus vla cera fluxione assidua madent. Cæterū iam de simplicibus medicamentis, quæ sua natura purgatoria sunt sigillatim agemus, & quem ipsorum vnu quodque humorem expurgat explicabimus: deinde de compositis quoque pertractabimus, ne quid in nostra pollicitatione desideretur. Aloë igitur vniuersum corpus haudquam vacuat, sed inhærentem ventriculo, aluo, ac intestinis billem, vna cum insidentibus inibi recrēmētis citra noxam exigit. Proinde danda est iis qui capitis afficiūtur molestia, propter continuas exhalationes, quas ventriculus ad ipsum expirat: namq; inutilium vaporum suppeditationē præscindit, exhibenda quoque est iis qui eandem ob caussam lippitudine oculorum laborant, quiꝝ propter

incidentem bilem sitiūt, & lingua ac os promptè
resiccatur: adhac iis qui stomachi insuauitate,
aut æstu subuertente corripiuntur, necnō iis qui
præter rationem pallidiores euaserunt: quin &
iis quibus alui excrementa subduci postulant, ve
rūm clysteres aliqua de cauſa infundi non poſ-
ſunt. Præbetur sicilius, ex aqua mulsa, in lauo-
rem verò subacta, succōque corticis citri, aut si is
non adſit, brassicę aut absinthij succo excepta, co-
gitur in catapetia, ciceris magnitudine. Alij cum
terebinthina, vel melle decocto, vel alio quo quis
ſimili efformant: tu verò, prout rerum copia sub-
ministrabit, vel, vt melius dicam, quod commo-
dius ægro fore putabitur, cum aliis commisceto,
ac ægrotantibus exhibero. Scammonium flauā
bilem potissimum expellit, sed oris ventriculi do-
lorem excitat, & odore graui, gustu insuauit, ac fi-
ticulosum est. nam cum purgatoria omnia, præ-
ter aloēn, stomachum offendat, scammoniū mul-
to reliquis magis ventriculo nocet: quare cauen-
dum iis est qui ipsum imbecillum obtinent, & fe-
briunt. cum enim leuissimum sit, leui negocio in
corpus rapitur, omnētque eius spurcitiam com-
mouet, verūm à facultate retentrice inhibetur,
quo minus excrementa ad excretionem perdu-
cat. Itaque dandum est iis qui febri vacant, & sto-
macho valent, & ægrè vomitus prolicitur, nec fa-
cile animo deficiunt: modus exhibitionis sunt ſcu-
puli duo, paulo plus minūsve, pro viriū ratione:
permifcendus est ſal, ac thymus, & pulegium, aut

odoratum aliquod , & quod ventriculum robo-ret. Qui ipsum sustinent, etiam aloēn misce-re præstat: datur & per se ex melle , vel ptissan-x cremore , quibus clanculum exhibete cupi-mus. Peplum, huius semen, (sunt & qui cum virgultis , exiccatum & cribro excussum , qua-tuor scrupulorū pondere præbent ex mulsa, pau-xillum aceti adspergentes) post flauam bilem, ni-gram quoque & pituitam expurgat , flatus item disrumpit : quare in primis flatulentis affectibus auxilio est iis qui melancholiæ præbent exordiū, diuturnis inflationibus lienis, vteri & intestini laxioris , quinetiam laxis tumoribus in ab-domine succurrit . Veratrum nigrum, atram bilem, & flauam vndique ex corpore trahens, deorsum pellit, non tamen cum difficultate: quo circa ip-sum in febribus circuitu redeuntibus, & diutur-nis exhibemus: datur etiam furore percitis , al-tera capitis parte dolentibus , & quos cephalæa diu infestavit. Est autem longè omnium aptissimum, intestinis, vtero, vesicæ, medicamentum purgans exhibentibus. Maxima eius vis est, edu-cendi peculiariter si quid permixtum est sanguini, quod ipsum vitiare possit: quare & in vetu-stis arquatis commodum est , & aspritudinibus quæ in summa cute exoriuntur , qualis est le-pra, impetigines , & id genus alia: quin & ele-phantia laborantibus est accommodatum. Mo-dus exhibitionis sunt scrupuli tres , paulò plus minūsve , tenuium fibrarum è radicibus pen-

détium, in aqua paululum maceratarum, deinde cortice detracto, ac in umbra siccato, proieclaque tenui, quæ ipsi subest medulla. Datur autem ex passo & oxymelite, verum suavitatis gratia, quædam ex odoratis seminibus sunt inferenda, si vero efficaciorum cupis purgationem, scammomij pauxillum adiicit. Epithymum, nigram bilem detrahit: datur adultis tūsum, & incernicolo cretum, scrupulorū quinque pondere, ex passo, aut aceto, mulso, & salis modico. Vitiis flatulentis, & præcordiorum affectibus, quibusque iecur grauatur, & respirandi difficultate laborant, opitulantur. Eodem quo epithymum modo, quod in stebe, & quod in satureia, ἵπθυμος nominatum, nascitur, purgat, sed facultate est imbecillus.

Filicula, bilem, & maximè atram, ac pituitam dicit: dantur purgata radicis seni scrupuli, adfusa aqua mulsa. Purgat quoque medioter & citra molestiam, in gallinaceo iure, & in ptissimæ tremore cocta radix. Pulcgium atram bilem pellit, acetabuli mensura in mulsa potum, eodem modo, & tragoriganum & parthenium, quod & leucanthemion nuncupatur, singula sex scrupulorum pondere purgant, idem præstat & alypum, danturque eius scrupuli sex. Verum præstat ea exhibere ex aceto, & exiguo sale, & aqua, ut sicca & trita potui inspergantur.

Armeniū, quo pictores vtūtur, atram bilem, & quicquid sanguini crassum lentumq; cōmisitū est,

euacuat: quapropter datur melâcholicis, elephan-
tia laborantibus, & similibus: quin & nephriticis
ac suspitiosis præbetur: modus sunt scrupuli qua-
tuor, paulo plus minûsve pro sumentis viribus.

Cétaurium tenuem, bilem crassissimam ac muc-
cosam educit, quare commodè licenosis, & coxen-
diciis dolore infestatis exhibetur: bilitur hui^o de-
coctum aqua feruefactum, sit autē centaurij pon-
dus scrupuli sex, & aquæ hemina, quæ ad dimi-
nidas coquantur. Colocynthis pituitam, bilem,
& muccosum succum purgat, quamobrem ner-
uosa corpora repurgat, datur ergo conuenienter
in omnibus capitibus affectibus, & erecta celi uice
spirantibus, ac similibus: item coxendicum cru-
ciatibus, morbis articularibus, & longis renū ve-
sicæque affectionibus, quinetiam iis quibus ex-
tricatu difficiles prædurique sunt affectus. datur
autem scrupuli duo. Deligenda est candida cius
ac tenella medulla, aridiuscula enim & nigricans
damnatur, tundatur verò & teratur sedulo, sápē-
que cribro succutatur. Atque vñ appetente,
perquam diligenter in mortario cum aqua mulsa
teratur, siquideni eiusmodi quippiam patitur, vt
tusa prius quām maceretur, tenuissima maneat,
verūm coniecta in mulsum intumescat, ita vt cri-
brata non credatur. Igitur nonnullæ ex particu-
lis quæ intumuerunt, interdum alio aut ventri-
culo adhæret, maximè in intestinorum anfracti-
bus, ob mollietatem, insidentesque, quod acres na-
tura sint ac mordaces, intestina exulcerat, & per
consensum

consensum nervos afficiunt, torsiones & contortiones inferunt. Quare multa cum attentione, in aqua mulsa in maximum lauorem redigi debet. Si mitius purgare est animus, prægrandis colocynthis sumenda est, eaque aperta superne semen eximere conuenit: deinde lomentum eius insuoni inuolucrum sine semine reponere, & sapa, aut vetero passo repletâ, sinere ut nocte & diem maceretur, posthac vinum linteo colatum ac à fordinibus repurgatum, calfactum propinare. Maximè quoque arquatos expurgat, eosque quibus in summa cute liuores è flava bile apparent.

Tithymalus pituitam & bilem educit. videntes eius ramuli assumpti, & in testa paulatim torrefacti ac contortiti præbentur, miscentur eius scrupuli tres cum polenta in aqua, & propinantr: nam ramuli exiccati, impotentes sunt. Postò tithymali charactæ dicti erutam radicem in umbra exiccato, postea cum visus postulat, detracto cortice, tusam cibrato, & in passo veteri quaternum scrupulorum pondere coniectâ, noctem & diem finito madescere: dehinc per linteum detritum percolatum, ac leuiter calfactum vinum potui dato. Optimè enim purgat, adeo ut quidâ in omnibus vitiis eo utatur. Succ' verò tithymali, qui iuxta aquas, & humida loca enascitur, sale & arido pane exceptus, idē præstat, sed vehementius aliud deiicit. Succus cucumeris agrestis, quem hamœv nominant, pituitam & billem vacuat: dantur oboli terni, cù lactis statim emulsi instar hemina.

BBB

Granum Gnidium serosum potius & aquosum humorem elicit, pituitam vero & bilem modice expurgat: est astuans & acerimum. dantur granata triginta. Quod si mitius purgare velis, dato grana viginti: interna granorum pars trita, atque cum polenta in unitatem coacta, praebetur portanda: sed post potionem, rosaceum aut melinum oleum, ne fauces adurat, sorberi debet. Quare sa-rius est ut trita ex melle cocto, in catapotia digerantur. Agaricum, pituitam & bilem, sed non eu-
stigio, derrahit: modus exhibitionis est siciliquis ex aqua mulsa, vel aceto mulso. A duersatur sto-
macho, quod leue sit, & enatate soleat. Cnici
semen purgat pituitam, non tamen fortiter: se-
minis levigati drachmas quinque in gallinacei
decocti ius, vel ptissimæ cremorem iniicito, col-
latumque propinato: sunt qui seminis interio-
rem partem drachmæ pondere sumant, & cum
amygdalis, aniso, & melle cocto mistam terant,
& in catapotia efforment, ac arquatis commodè
praebant: quod etiam mitius est. Lathyris ve-
hementius pituitam purgat: dantur eius grana
maiora quindecim, & minora viginti: atque iis
qui vberius purgari cupiunt, mandi: qui vero
multa euacuatione opus non habent, integra de-
vorari iubentur, praesertim si eius qui sumit
stomachus vitiatus fuerit. Aristolochia cle-
matidis fructus siccus, si tritus bibatur, pituitam
bilemque prolicit: est autem stomacho accom-
modatus, & gratus. Mercurialis herba, si te-

nella eius folia decocta' edantur, stercus expellit, si eius decoctum vino dilutum bibatur, mediocriter alui excrements mouet. Cucumeris sylvestris radicis cortex, ex aqua multa potus, abunde & citra noxam pituitam ducit, neque ventriculum quicquam offendit. *Styrax pinguis* & *flavus fesquidrachma* pondere cum terebinthina, pituitam magis abundantem sine molestia subducit. *Thymi ternae quaternae* ve drachm. cum aceto multo & salis modico, abunde citraque noxam pituitam & bilem educunt.

Cyclamini radicis quam tenuissimè tritæ drachmæ tres aut quatuor, pro assumentis vitibus potæ cum aqua multa, pituitam & bilem purgant, sed præcipue sudorem proliiciunt: quare bipentem oportet decumbere, & corpus tegumentis fouere, ac sudoris excretioni opem ferre.

Allij in tenuissimum lœvorem redacti sicilius, aut drachmæ tres, si ex aqua multa bibantur, pituitam pellunt. A iuga in tenuissimum puluerem redacta, si sicilius cum ficsis aut melle cocto assumentur, pituitam sufficientem trahit.

Euphorbium, pituitam, sed potius aquam subducit, est autem acutissimum, & maxima ignea vi præditum: quapropter colicis, quibuscque venter frigidior est, exhibetur: alios satis & vchementer cōturbat, sitimque maximè mouet. quippiam ex odoratis seminibus ei permiscetur, & triū obolorū pôdere ex aqua multa præbetur: sed præstat, ut cum melle cocto in catapotia efformetur.

Squama æris aquā purgat: datur ex aqua mulsa, verūm non aquam modò, sed & pituitam edicit. Veratrum albū, varios humores vomitione educit: datur ieiunis per se, & cum sesamoide, thapsiæ succo, halica, aqua mulsa, léticula, aut sorbitione quapiam. Nōnulli exiguo cibo antea exhibito, veratrum offerunt, iis potissimum quibus strangulationis suspicio imminet, aut corporis imbecillitas adest. Siquidem in iis qui ita assumunt, purgatio periculo vacat, quod medicamentum citra medium corporibus non apponatur. Quin & glandes ex eo sedi indiræ, vomitiones cident.

Sesamoide magnū, supernè pituitam purgat, si quantum tribus digitis cōprehendi potest, trium vñā cum veratro albo, trium semiobolorum pôdere ex melle sumatur. Cucumeris satiu radix trita, ex aqua mulsa drachm. pondere epora, vomitiones prouocat. Quod si quis à cœna leuiteter vomere cupiat, oboli duo satis facient. Pedicularis herba, si quis eius grana decē aut quinque trita in aqua mulsa dederit, pituitam crassam vomitu expurgat. Verùm qui hauserint, obambulare debent, sed adsit mulsa qua assiduè affundatur, quod strangulationis periculum creet, faucesq; adurat. Thapsiæ tam radicis succus, quam lacryma, & cortex, si ex mulsa bibatur, purgandi supra infrāque vim obtinet: datur ex radice pondus quatuor obolorum, cum anethi seminis drachmis tribus, & succi tres oboli, lacrymæ vero drachma: nam si copiosius exhibeat, periculo

non caret. Cōfert etiam per eam purgatio suspicio-
risis, laterum doloribus diuturnis, & reiectioni-
bus per vomitum, iis quibus & grē vomitus pro-
licitur, in cibis, aut decocto præbetur. Genista,
huius fructus & flores tusi cum aqua nūlfa pon-
dere obolorum quinque, superne cum distensio-
ne, vt veratrum, citra periculum ex purgant: fru-
ctus verò infrā aluum subducit. Bulbus, qui vo-
mitorius nūcupatur, folia habet lentiora, longē-
que maiora quam qui edendo est, radicem bulbo
ad similem, quam cortex niger ambit: hæc si per
se estur, decoctumve eius potatur, vomitū prouo-
cat. Sambucus & ebulus, refrigerandi, aquām-
que educēdi vi prædicta sunt, cæterū stomacho
aduersantur. Harū folia decocta, pituitā, bilém-
que educunt, & radix vino incocta arque exhibi-
ta, aqua inter cutem laborantibus succurrit.

Alypum fruticosum est herba subrubra, ramulis
foliisque tenuibus, flore molli, leui, radice betz
simili, acri lactyma referta: semē est quale thymi,
gignitur in locis maritimis, huius semen attram-
bilem per inferna subducit. Clematis, sarmen-
tum profert subrubrum, viticosum, foliis admo-
dum acrībus, & exulcerantibus: arboribus circū-
uoluitur similacis instar. Huius fructus tritus, ex
aqua vel hydromelite potus, pituitam & bilem
infernē subducit. Inter ea quæ perquam mo-
dicē purgant, fructus quidam noti, lignosi, cēsen-
tur, qui ē Syrio & A Egypto ad nos deferuntur:
quorū alia lutea, quæ dā cepule sunt, & quæ nigra;

aut nigra nuncupatur, quæ omnia cōmuni nomi
ne myrobolana nominantur. Dux aut tres eorū
drachm. laxigatæ, purgandi vim obtinent, & pri
uatum capitis superuacuū humorem exhauiūt,
ac lutea bilem flauam euacuant, vt pituitam ce
pule, & atram bilem, nigrum detrahit. Cæterū
ventriculum ac intestina, sua astrictione confir
mant roborantque. Torrefacta ablutaque plurī
mum vis purgatoriæ exuunt, sed tenuiorum par
tium euadunt, exiccatiāque magis. Quare qui
bus fluxio deorsum protuens molesta est, ac inte
stini vlercerat, hęc assūmim⁹, quę modicę humorē
defluentē subducunt, & notatu dignū robur inte
stini cōciliant. Eandem & consimilem facultatē
obtinet, quod empeliliz, & quod emplitzi, barba
ra voce appellatur. Vnde & ex his quinque com
mīstis, Barbari sapientes medici id medicamen
tum, quod tryphalum paruam nuncupant, con
dūnt: de quo paulo pōst, cum compōsita medicamen
ta purgantia recensēbimus, pertractabimus.

Porrò quod sene nominatur, & ipse fruct⁹ qui
dam est, qui inde adportatur: drach. pōdo assū
mptum citra noxā purgat, pituitā ac bilem educit.

Post id admodum mediocriter casia nigra &
māna purgant: nempe casia trium aut duarū dra
chmārū pōodusculo, vix utiq; purgabit: at mannæ
plusculum etiam adsumitur: atque hęc flauam bi
lem solūm educit, & casia ipsa quoque flauā va
cuat, sed eā potius, quæ iam retorrida est, & in ni
gram migtauit, modicę præterea pituitā educit.

Exhibemus autē utrāque, quibus nō licet aliud
vehemens medicamentū offerre, nempe pueris, &
fœminis uterū gerentibus, siquādo usus postular,
& necessitas urget: adhuc, quos febris quæpiam
exuperās, à reliquo iūn medicaminū assūptio-
ne arcit. Ceterū quoniā purgantium medi-
caminū, quādā acriter, alia modicē sua natura
purgāt, atque huc illū humorē, illa hūc educe-
re solent, spectandum est, quo pacto aduersus hu-
mores in agris præpollentes medicamenta & mi-
scere & cōponere conuenit, ne alios aliorū loco
humores vacuemus. nō enim ægotatēm simpli-
citer: inanire cōfert, sed noxiū humorē expur-
gare decet: atq; eo fit ut nō omnes qui purgātur,
leuiter ferāt, & citra noxam evacuentur. Præstat
autem humorē, nisi turgeat, coquere, ac mea-
tus reserare, aluūmq; antea, si ita res exigit, elue-
re, aut per ea quæ modicē euacuant, prius vacua-
re, quo medicamēta melius penetrant, magisque
eficacia reddantur, eiusmodi sunt zulapia, quæ ē
radicibus vrinam pellendi vi præditis, & cōponun-
tur: qualis est radix fœniculi, apij, anethi, intubi
eratici, & sylvestris, atq; id genus aliis. Adhuc
cōcoquentia & emollientia: talia sunt quæ ē mal-
ue semine, althaea, buglosso, buphtalmo, dulci
radicula, & adianto componuntur: atque ex fru-
ctibus æstiuis, pruna Damascena, zizipha, & vu-
pissæ granis repurgant. Deinde ea quæ iecur-
ant lienem in primis infarctu liberant, aut humo-
ren quæpiam laccunt, puta eupatorium, secu-

ridaca, trissago, aiuga, centauriū, stœchas: & quæ
 ex arte & recta medendi ratione inseruntur, quæ
 que purgatoriis viam sternunt, ex quotum nu-
 mero sunt etiam cucumeris & portulacæ semi-
 na, oxosacchar, atque id genus alia: & præsertim,
 in temperamentis affectibusque calidioribus, ve-
 luti postea de omnib⁹ docebimus. Itaque ne tibi
 sit difficile, ante purgationes, medicamenta con-
 cinnare, quæ humores coquāt, & meatus obstru-
 ctionibus vindicent, ubi paucis hæc via ac ratio-
 ne docēdi explicuerimus, deinceps de purgatio-
 nibus quoque differemus. Vbi itaque flava bi-
 lis deijienda proponitur, si ipsa efferuescit, ac ho-
 minem exurit, & calida medicamenta renuit, hu-
 iusmodi zulapium concinnamus, quod ante pur-
 gatorium, diluculo ieiuno exhibemus, donec in
 vrinis concoctio conueniens apparuerit: seminis
 cucumerum quadrans, seminis portulacæ, semi-
 nis intubæ, radicum intubæ, intubæ erratici, singu-
 lorum vñcia, rosarum, violarum, nymphæ, œ-
 nanthæ, singulorum seminæ, seminis papaveris,
 & lactucæ, vtriusque duella, pruna Damascena
 trigintaquinque, zinzipha quinquagintaquinq,
 myxaria, & zartali, singula quinque & quadri-
 ginta, saccharis libræ duæ: hoc bilis feruorem re-
 tundit, intestina emollit, & meatus infarctu libe-
 rat: quod si scammonium quoque adieceris, sine
 molestia bilem expurgat. Verum si bilis non al-
 modum ferbuerit, ex his rebus zulapium con-
 cimus: radicum apij, radicum fœniculi, intubæ &

ratici, fumariæ, radicum intubi sylvestris, singulorum vncia, buglossi, eupatorij, buphtalmi, dulcis radiculæ, seminis althææ, singulorum sextulæ quinq., violarum, seminis portulacæ, seminis intubi, singulorum semuncia, santali rubri, & lutei, veriusque duella, rosarum, nymphææ, croci, singulorum sextula, saccharis libræ duæ. Cùm vero pituitâ vacuare in animo fuerit, si homo aliqui ætate fuerit vigente, & ferè calida temperatura, verùm ob errorem in vietus ratione admissum, & frigidorum abusum, eam collegerit, huiusmodi componimus medicamentum, & præsertim si stomachus nimio humore maduerit, radicibus rursus quæ mouēdæ vrinæ sunt, acceptis, ita miscemus: radicum apij, radicum foeniculi, radicis condimentariorum sylvestris, radicum anethi, trissaginis, aiugæ, cétaurij, seminis althææ & maluæ, securidacæ, singulorum vncia, mastiches, asari, spicæ, singulorum semuncia, carnabadij, seminis foeniculi, seminis apij, anisi dulcis, singulorum sextulæ quatuor, mellis libræ duæ: melius enim est ex melle conficere, utpote quod abundè calidum est, magisque attenuet, & obstrunctiones extricet. Si frigidus omnino æger fuerit, corpùsque totum humidis frigidisque succis redundauerit, satius est sicco Diopolitæ medicamento uti, aut alio aliquo consimili, quod satis excalfaciat, & nimium humorē resiccat. At cum atrobilarem succum detrahere voluerimus, hæc assumimus, potissimum si qui purgatur, siccus esse videatur:

radicum apij, radicum fœniculi sylvestris, fumaria, stœchadis, buglossi, buphthalmi, singulorum vñcia, asplenij, trillaginis, radicis capparis, seminis petroselini, singulorum sextulæ quinque, dauci seminis, ammis, dulcis anisi, seminis fœniculi, singulorum semuncia, ficorum pinguium, dulcis radiculæ, vtriusque sextulæ quinque, seminis ocimi duella, croci sextula, mellis libræ dux, acetii quadrans: si qua flava bilis humoris melan-cholico commisceri putabitur, ita facito: capit spicæ, rosarum, vtriusque vñciam, croci drachmam, seminis apij, seminis fœniculi, in aqua donec sufficiet, ferue facito, deinde adiecta mel-lis felibra, & acetii quadrante, usque ad consisten-tiam & spissitudinem coquito.

DE PURGANTIBVS MEDICAMENTIS COMPOSITIS, Cap. 9.

PORRO quoniam de simplicibus humo-ribus satis diximus, tibi licebit, inde de complica-tis quoque occasionem nacto, ea etiā cōponere, atq; exuperantię humorum cōplexorum, te quę-nam medicamina sint cōmiscenda docere poterunt. Quare iam reliquum sanè est, vt de purgan-tibus, quæ maiores nostri composuerunt, verba faciamus, vnde & tu, & quiuis alius ex ortus, co-gnitis simpliciū cuiusque facultatibus, solus quo-quæ medicamenta componas. Ceterū medica-mentis purgantibus commiscentur, alia quæ in-iucunditatem redundant, quædam quæ calorem

aliāmve quāpiam qualitatem deponant, nōaul
la, quē ventriculo robur adiiciant, (plerunque e-
nīm deiectoria stomacho aduersantur) alia quā
illis viam parent, humorūque crassitiem inci-
dāt: at qui ciusmodi, vel ex ipsis particuliā spe-
cierum viribus disces, quā in libris de simpliciū
medicamentorum facultate traduntur. Cæte-
rū nos hīc ipsa illa veterum purgantia medica-
menta depromemus, quo pacto componantur,
quōsque humores euocent, exponentes: tu ve-
rō, hinc sumens occasionem, quibus opus erit,
ad hanc rationem medicamenta conficio, & cō-
ponito. Hoc tamen de his ignorasse haud decet,
quōd quādam in grana sive orbiculos effingi-
mus, quā magnitudine eruum, aut cicet æquent,
cāque prābemus, si quando iniucunditatē cæ-
lare volumus, aut cum vētriculum humidiorem
deprehendentes, humiditatē illi addere nolu-
mus. Quādam in tritaram redigimus, non quo
insuavitatē fallamus, sed vt humorem vitemus,
alia in bellaria digerimus, nonnulla in zulapia:
sunt & quā ceu emplastrā, vnguentāque confi-
cientes, super vmbilicum damus, quā vmbilica-
ria quoq;,& Grēcis ἐπιφάλαι appellātur: aut pe-
des illinimus, & abūdē euacuamus. Dicemus autē
de singulis, vt omni ex parte libro oriatur perfe-
ctio. Cōpositio orbiculorum quos Grēci κοκκία
nominant, ad detrahendum flauam hydrophi-
corum aquam, & materiam quā tumorē efficit
discutiendam, valent & ad lumborum dolore, &

podagram, quā frigida causa creavit. Capit eu-phorij siciliuum, surculorum tithymali dra-chmam, ammoniaci, sagapeni, opopanacis, bdel-lij, seminis apij montani & hortensis, amnis, spicæ, singulorum semidrachmam: tufa cibrataque cum oleo amygdalino cogito, & cum fœniculi succo subacta, in umbra siccato. datur sextula ex aqua calida. Aliud, quod flauam bilem educit, tumorem deprimit, & iecur roborat, recipit absinthij, turpeti, (quæ pityusa nuncupatur) sa-gapeni, singulorum drachmas quinque, seminis apij hortensis & montani, seminis fœniculi, anisi, singulorum siciliuum, scammonij, surculorum tithymali, mastiches, casie, cinamomi tenuis, singuloru[m] drachmam: contusa & creta in orbiculos fingito. præbetur duella ex aqua tepida. Aliud, quod flauam atramque bilem expurgat, crudos humores deiicit, sanguinem attenuat: ceterum quod dies aluum subducit, toridem quiescere decet, tursusque medicamentum repetere, dum integra absoluatur purgatio. Accipit myrobala-norum flauorum, & Indici, & nigri Damasonii, & chrysobalani, & pityusæ, singulorum sesqui-drachmam, epithymi Cretensis, filiculæ, violarū, singulorum drachmas tres, rosarum, seminis fœ-niculi, anisi, seminis absinthij, iunci odorati, cina-momi, spicæ, mastiches, cardamomi, amomi, singulorum drachmam, scammonij drachmā cum semisse, saccharis sesquinciam: tufa cibrataque in vase trituram habeto. Dantur drachm. tres, &

si febris adsit, datur ex aqua egelida. Orosacchar, corpora calefacta potum iuuat. Valet & ad febres acutas sanguineas & biliosas, iecoris lie-nisque calorem, eorumque infarctus expedit. Capit corticis radicis capparis, apij, intubi, singulorum drachmas viginti, foliorum rosarum, semi-nis foeniculi, vtriusq; drachmas decē, spicæ, iunci odorati, seminis apij, singulorū drachmas quinq;, hec in aceti acerimi libris quatuor macerantur, stantque simul nocte & diem, deinde molli igne coquuntur, donec dimidiū supersit: posthac croco & sacchare adiecto, fit zulapiū. Inter coquendum autem scammonij sextula teritur, & in linteo ligata inditur ut ferueat. Perfectus exhibitionis modus est sextans, cum obseruatione, & moderatione. Aliud, è fumaria ad flauæ bilis incendium, scabiæ & vulnera, & iecinoris obstru ctionem, valet & ad arquatum, corpus repurgas.

Corticis myrobalani lutei, cepule, & Indici, & Damasonij, empeliliz, & emplitzi, florum violarum, filiculæ, absinthij, epithymi, singulorū sex-tans: ea confingantur, & diem noctemque in aqua fumariæ macerentur, ac usque ad dimidias coquantur: dehinc percolata usque ad cōcremen tum cum sacchare decoquantur: potionis modus est sextans, cum scammonij granis quatuor.

Alia compositio decocti, aluum soluentis, iecinoris dolori opitulatur, bilem flauam, attrahique item pituitam, & caput purget, si autumno & vesse propinetur. Capit Damascena, zinziphæ, my-

xaria, singula triginta, adianti, florum buglossi, utriusque manipulum, violarum drachmas octo, rosarum siciliorum, dulcis radiculae, filiculae, epiphymis, singulorum drachmas tres, corticis radicis apij, & seneiculi, & intubi, singulorum drachmas octo : coquantur in aqua libris quinque usque ad tertias, deinde decocto pulueris myrobalani lutei drachmæ octo, myrobalani cepule, drachmæ quinque imponantur, & noctem diemque macerentur: ad hæc diluculo ius decocti calfactum sacculis transfundatur, dissoluanturque in eo, manna, arundinis Indicæ drachmæ octo, palmæ sylvestris fructus, (έξυφονικα vocant Græci) sesquicia, manna simplicis drachm. sex, & tursus per saccum transmittatur, deinde adiecta vnguenti nardi vncia, tepefactum exhibetur.

Compositio alia, qua vere & autumno contra febres acutas praebetur: continet zinzipha, Damascena, vuas passas ab I conio, singulorum numero viginti, violarum sesquiciam, adianti, fumariæ, florū buglossi, intubi satui, cuiusque manus plenæ fasciculum: vuarum passarum acinis repurgatarum vnciam: hæc feruefacito in aqua sesquilibra, tantisper dum dimidium supersit: post hæc subigit, & per saccum excolato: post ea eiusmodi liquori sylvestris palmæ fructus sesquiciam, arundinis Indicæ repurgatæ vnciam, manna drachmas sex adiicito: tursusque subacta defecato, atque ex calfactis modice, addito zulapij violarum sextâtem, & propinato dilucu-

Io. Orbiculi è sagapeno, valent aduersus articulorum morbos, coxēdicem, ventum neruorum, morbūmque omnis generis, quem frigida crassāque recrementa concitatunt. Capiunt sagapeni, myrobalani, cepule, pityulę, hermodactyli, singulorum drachmas quinque, scammonij, castorij, capsici, singulorum sesquicrupulum, balsami, (quod sisyphium appellatur) nepetę, seminis cicutę, singulorum drachmas octo; tusa cretāque cū aqua apij subigitō, mastiches, anisi, st̄e chadis.

Alij orbiculi, ad pedum dolorem accōmodati, sumūtur quoquis tēpore: aloēs, hepaticę, penidiorum, vtriusq; drachmę decem, sagapeni, myrobalani flavi, & Damasonij, hermodactyli, singulorum drachm. quinque, piperis, piperis longi, vtriusque siciliquis sesquicrupulus, lacrymæ Cyrenaicæ, opononacis, vtriusque drachma, nasturij cādidi, capsici Indici, vtriusque drachma: contundito & cribrato, ac cum succo porrōrum fermentato, ac orbiculos formato: modus exhibitionis est sicilius. Aliud ad pedum dolores regium. Capit myrobalani flavi, Damasonij, emplizzi, zingiberis, singulorum sextulas quatuor, origani sextulas septem, capsici duellam, hermodactyli candidi, sextulas viginti, penidiorum sextulas duodecim, bdellij sextulas quindecim. tusa cretāque cum succo solani subigitō, & in orbiculos cogito: & simul atque æger dolorem persentit, ante vel post cibū, adsumat duellam ex aqua calida, aut vino.

Parua triphylla dicta, prodest interaneorū doloribus ac stomachi, imbecillitatīq; eiusdē ab humiditate cōtracte, integrā valetudinē tutatur, estque ad alia quæpiā vtilis. Capit corticē myrobalani cepule, & huius vice, si voles, Indici, empeliz, & emplitzi, singulorum partem vnam : trita & cibrata misce cum oleo rosaceo, & cum melle despumato subige. Dandi modus est duella, aut semuncia, ex aqua egelida. Qui voluerit perfectę vtilitati interaneorum cōsulere, vt ea à deiectionum labore liberet, bdellij cæsij partē adiūciat, si verò sanguini euacuado opem ferre cupis, adde gummis torrefacti partem, verū ad vtilitatem stomachi imbecilli, & infernarum partium correctionē, apponitur rosarium, & mastiches pars, & anisi, ac caryophyllorū dimidiata pars: cōtra cordis palpitationem, lignū aloës admisce, & aduersus ægritudines quas atra bilis gignit, pars epi-thymi adiungitur: si verò pituitam vacuare animus est, alypum adhibe: denique ad molem quā spiritus & flatus procreat, cruditatēsque, & coitus incrementum, insere zingiberis & galangā, cuiusque partem, capsici Indici, piperis longi & tenuis cinamomi, singulorum partem dimidiam, fitque idoneum medicamentum. Nō desunt medici, qui v̄r color venustior reddatur, crocū adiūciant. Sacra amara Galeni, quæ ex aloë conficitur, valet aduersus eos quibus in ore ventriculi, biliosi, purrēsque humores impacti harent, atque ad tenebriscolam vertiginē inde enatā, oculorum

lorum hebetudinem, capit is dolorem, & stomachi amaritudinem, faciei pallorem, quin & ad ea quæ ob oculos ceu culices aut pili obuersantur, fæces quoque alui deducit, mediocriter purgans, & ad iecur vsque progrederit: quare eos quibus id est calidius, offendit, & stomachum iuuat. Exhibitionis modus est à drachma vsque ad siccissimum: species quibus hæc cōstat sunt, croci, spicæ, ligni balsami, mastiches, ligni casia, cinamomi, singulorum sextula, aloës textulæ octo. Ea teruntur, & cum brassice aut absinthij succo vel vi-
no, vt fermententur, subiguntur. Huic scammonium adiungentes, flauam bilem purgamus: si ve-
rò agaricum & medullam permiscemus, pituitā euacuanus: quemadmodum adjicientes epithymum, succum melancholicum educimus. Sunt qui vt stomacho aprius medicamentum ex aloë cōstituant, & minus aluum subducens, aloën du-
plo ad species omnes pōdere, coniçiant, tritām-
que prius abluant, & in aquam mittentes, subsi-
dere sinant: dein emergētem summatim aquam,
vnâ cum innatantibus sordibus abiçiant, idque
iterum atque iterum faciunt: vbi verò abunde la-
uerint, medicamētum morsus expers, & stomacho idoneum redditunt: & reliquis speciebus, vt
dictum fuit, admixtis, medicamentum ita cōcin-
natum, imbecillibus stomachis accommodatum
esse inquit Galenus. Dioclis medicamentum
quod aluum subducit in pituitosioribus habitib,
ficus pingues triginta, spuma nitri drachmas

quatuor & viginti, Cnici seminis drachmas quin decim. Hæc accuratè trita, cum despumato melle in vnitatem cogito, ac frustula triginta facito, quorum singula quotidie ante cibum assumentur.

Catapotia ex colocynthide, quæ capiunt aloës vnciam, medulla colocynthidis vnciam, euphorbij semunciam, veratri nigri vnciam, bdellij, gummis, vtriusque vnciam, nitri semunciam: hoc semper utere, cum melancholicum succum aut pituitam purgare placet: nihil enim & que potest in vnum cogere, & purgare neruos agrotantis & caput, ac catapotorum horum mistura, sufficiunt ad quatuor aut sex, pro laborantis viribus. Porro haudquaquam opus est ad perfectum exhibitionis modum progredi, sed à duabus tribusve scrupulis ordiri, & sic procedere.

Mel rosaceum purgans: constat rosarum succi libris tribus, aut quinque, scammonij quadrante, agarici sextante, melis libris sex: hoc flauam bilem detrahit, estque ventriculo idoneum, pituitam quoque mediocriter pellit. Decoctione magna ad melancholicos, capit hyssopi, epithymi, vtriusque sextâtem, myrobalana lutea septem, nucis vnguentarię duellam, veratri, paeonia, scammonij, trissaginis, polij, singulorum quadrantem, ammis, nardi Celicæ, asari, castorij, agarici, seminis foeniculi, hyperici, centaurij, pulegij, serpilli, origani, singulorū sextaptem, libystici vnciam, calami odorati sextulas quatuor, polypo dij, alypitæ seminis, nepetæ, singulorū trienté, me-

dullæ selibrām, peplii selibrā. Antidotum Sun-geli, vtile ad capitis dolorem, oculorūmque hebetudinem fronti illitum, ad stomachicos, iccinorosos, lienosos, colicos, articulorum doloribus laborantes, podagricos: appetentiam exicitat, animi alacritatem, & colorem restituit, si cum vino bene diluto, aut melle probè temperato præbeatur. Modus dandi, est nucis Ponticæ magnitudo: iis verò qui purgari cupiunt, drachma, aut quantum vitium robur perfert. Datur & ad affectus muliebres, quo quis tempore ante & post cibum: species hæ sunt, piperis longi, pipetis candidi, piperis communis, cinamomi, xylocinamomi, filicula, nucis aromaticæ, caryophyllorum, singulorum sextans, zingiberis triēs, spicæ, mastiches, floris torismarini, seminis alypiæ, scammonij, singulorum vncia, saccharis dextans, mellis quod satis est. Aceti mulsi purgantis compositio, ad corpora melacholica: hyssopi, thymi, epithymi, agarici, filicula, origani, pulegij, cumini, anisi, radicis apij, singulorum fasciculi qui manu prehendi possunt: madeant in acero nocte & diem, deinde probè decoquuntur: postea abiectis herbis, acetum cum pari mellis pondere in unum corpus coguntur, & vsque ad crassamentum coquuntur, demum scāmonij sextans immitritur: modus exhibitionis est duella, aut pro viribus. Sacra Galeni aduersus maxima & deterrima virtutia, quę humores extricatu difficiles expurgat, & facultates naturales recreat

omnes autem humores purgat: si verò quempia
præ cæteris educere cupimus, commoderatum
simplex aliquod deiectionum potionis adiçimus,
illūmque humorēvnā detrahimus. Utile quo-
que est melancholicis, & comitialibus. Ceterū
antea accuratè meatus infarctu sunt vindicandi,
humoresque concoquendi. Capit colocynthidis
trientem, scilicet assē sextantem, aut quadrantem,
spicæ sextulas quatuor, iunci odorati, polij, pule-
gij, aiugæ, singulorum sextulas quatuor, euphor-
bij semunciam, gentianæ sextulas octo, agarici
sextantem, ammoniaci vnciam, veratri nigræ sex-
tantem, bdellij sesquunciam, aloës sesquunciam,
martribij vnciam, trium piperum, cuiusque sex-
tuas quatuor, sagapeni semunciam, croci duel-
lam, aristolochiæ longæ, & rotundæ, vtriusque
semunciam, zingiberis trientem, cinamomi se-
mūciam, opopanacis, castorij, petroselini, vnius-
cuiusque semunciam, despumati mellis quātum
sufficit, passi quod ad lacrymas macerandas satis
facit. Sacra Rifi Ephesij mistura, pituitosos
craflosque humores educens: triplaginis dextas,
colocynthidis, sagapeni, calix, filiculæ, singuloru-
bes, petroselini, piperis candidi, vtriusque quin-
cunx, aristolochiæ quincunx, cinamomi, croci,
agarici, polij, spicæ, nardi, myrræ, singulorum
triens, opopanacis quadrás & drachm. quatuor,
mellis despumati quantum satis videbitur. Sa-
cra Logadij compositio, hæc plus cæteris succū
melacholicum expurgat. Thymi, spicæ, myrræ,

scillæ affæ, euphorbij, ammoniaci, bdellij, zingiberis, aloës, stœchadis, hyperici, trifflaginis, singulorum vncia, epithymi sextans, cinnamomi quadrans, veratri nigri sesquuncia, petroselini sextule quatuor sesquiscriptulum, amomi, folij Indici, casix, piperis communis, piperis cadii, castorii, opopanacis, medulle sagapeni, singuloru semuncia, aristochiz sextula, miellis quantum sufficit.

Sacra Memphitæ, caput, aures, & oculos purgat, abscessus stomachi discutit, auxiliatur comitibus, qui concidunt, & ore spumam commouent, & linguam mandunt, ut arbitriteris ita affectos à dæmonie detineri. Conuenit cholericis, elephantia laborantibus, si ab initio morbi exhibetur: subuenit feris impetiginibus, corpus erodentibus, lethargo correptis, & iis qui inuiti vel vtinam, vel alui recrementa emituntur: utiliter præbetur & iis qui medicamentū lethale hauserunt, prodest iecinorosis, lienosis, pleuriticis, cardiaco vitio affectis: foeminiis, menses pellit, quinetiam ischiadicis, & lumborum vitiis conflictatis, sufficiens auxilium præstat: omnib^o denique vetustis vitiis medetur, datur bis téreve mense, sumitur ex diluta aqua mulsa, ciceris magnitudine. Quod si humorem quempiam potius quam cæteros, animus sit purgare, assume illi accommodatum, ac priuationi dicatum deiectorum. Perfectus exhibitionis modus assumentibus antidotum, est sicut liquus, aut drachm. tres. Species vero quibus constat, sunt, agarici, folij Indici, ammoniaci, ver-

ratri nigri, scillæ affræ, scammonij, piperis nigri,
singulorum grana quinque, thymi, aloës, polij, cä-
six, hyperici, trissaginis, bdellij, marrubij, epithy-
mi, euphorbij, filiculæ, singulorū grana quatuor,
piperis albi, castorii, aristolochiæ longæ, cina-
momii, zingiberis, petroselini, cuiusque grana
duo, piperis longi, sagapeni, croci, singulorum
grana duo cum dimidio, medullæ colocynthi-
dis grana decem, mellis quod faciat satis. Cö-
positio è prunis Damascenis, pituitam & bilem
educens: carnium Damascenorū libræ duæ, mel-
lis despumati libræ duæ, tithymali quadrans, scâ-
monii vncia. Orbiculi stomachici, qui dolorē
sopiant, viscera roborat, stomacho succurrut cal-
uariam purgant, & si qua defluxio in oculos ir-
ruit, auxilio sunt. dantur & ad hemicraniam, do-
lorem nimirū qui medium caluariam vrger, obte-
nebrationem, & sonitus aurium. Sunt mitè effi-
caces, si septē ante cibum sumantur, & post cibum
quinque, sedque quoquis tempore. Capiunt nucis
aromaticæ, spicæ, croci, xylaloës, galangæ, amo-
ni, cinanomii, zingiberis, caryophyllorum, za-
duaris, cubebe, maceris, singulorum sesquidra.
chmam, rhei Indici, par pondus omnium specie-
rum, & aloës æqualem omnium mensurā. Tra-
ta cunivino candido fermententur, ac in orbiculos
digeratur. Catapotia ex lapide Armeniaco, a-
marœ, epithymi, vtriusque semuncia, agarici, Ar-
meniaci lapidis, vtriusque drachm, quatuor, scam-
monij vncia, caryophyllorum grana octo, tusa

excipiuntur rosaceo malo, aut citriorum succo,
vel inelle rosaceo. Datur sicutius. hoc varius re-
purgat humores, præcipue terrestrem, ac melan-
cholicum. Porro lapis hic Armeniacus, ut supra
docuimus, & potus, & in catapotio deuoratus, ci-
tra molestiam aluum deiicit, neque metus est, ne
strangulatio, aut syncope subsequatur, quemad-
modum in purgatione per veratum album vnu-
tus ratio, sic boni succi, coquaque facilis, & vi-
tium refocillatrix: ita nanque & per purgatio-
nem, & victimum concoctu facilem, viribus robo-
ratis, poterunt furiosum animatumque morbum de-
pellere. Quod si quid reliquiarum etiamnum su-
persit, neque mens argii planè perpurgata videa-
tur, auxilia iterato reuoca iisdem insistens. Sal,
qui aluum subducit, ventri, intestinisque inhære-
tem pituitam, reliquosque humores evacuat: pur-
gat quoq; modice bilē, cōmodissimus est articu-
lariis, stomachicis si quis ob stomachi vitium co-
mitialis assidue cōcidit, eoque vitetur, magnas mi-
hi gratias habebit. Qui eo familiariter vivuntur, à
morbis iplos vindicat. Petroselini, masticis, zia-
giberis, singulorū drachmas tres, piperis, euphor-
bij, utriusque drachmas sex, salis ammoniaci, dra-
chmas quindecim, scāmonij drachmas sex, datur
cochleatis dimidium in prandio, ad intinctum
cum pisce vel gallina: pondus autem sint drach.
quatuor. Verū si efficaciūs volucris purgare, ma-
ne ieunio ex succi prissanx, aut aqua multa dra-

chmis sex præbeto, sed robustioribus drachm. septem, imbecillioribus verò drachm. quatuor dari poterunt. Aliud, quod citra noxā aluum soluit, nec stomachum subuertit, quod omni tempore & cuius statu exhibetur: ex certis facies dioces, omnémque putrem materiam à capite vsque ad vngues: à furfuribus & reliquis exanthematis, quæ in capite efflorescunt, liberat: medetur tenebris & vertigini, lippitudini, omnib[us]que exanthematis, quæ in summa cute erūpunt. Vindicat à tertiana, quotidiana, & quartana, si in intermissionibus, bona nimisrum coctione antea in vrinis apparente, præbeatur, sed præ reliquis sucis bilem euacuat. Accipit zingiberis, petroselini, epithymi, silphij, ammis, seminis apij, cumini, libystici, piperis, singulorum drachmas quatuor sciammonij semunciam, salis atmnaci torrefacti sepruncem frictum salem cum cæteris tundito, sed sciammonium tritum cibro excutitur, atque in pila in unitatem rediguntur. Dantur drachmæ nouæ cum cremore ptissimæ, vel aqua mula. A quam ducēs purgatorium, pituitā aquamque euacuans: piperis, turpæ seminis, scobis ciburniæ, euphorbij, pares singulorum portiones: modus exhibitionis sunt drachm. tres ex melle liquido, Colicis, & aqua inter cutem laborantibus auxiliatur. Aliud, quod citra molestiam purgat, ischiadicis, & iis qui diuturnis morbis circuitu repetentibus, affliguntur, efficax. Colocynthidis medullæ quadrans, nitri sextans: probè trita da-

to robustis drachmam ex hydromelite, imbecillioribus verò siliquas nouem. Cæterum quandoquidem abundè depurgantibus est pertractatum, h̄c ei finis imponatur: tibi verò & alteri cuius, purgandi rationis studio, hinc occasio-
nem sumere licebit, & iuxta antea explicatas ra-
tiones ac distinctiones, iis manus admoliri, atque
ab his exorso de aliis iudicium ferre, similiaque condere.

M E D I C A M E N T A Q_ VAE V E L
apposita, vel iniecta purgant, Cap. 10.

V E R V M enim uero, quoniam nonnulli per vmbilicaria medicamenta, & inunctiones, & ea quæ subter in aluum dantur, (*έπιωμα* vocant Gr̄ci) noxios humores ejcere tentant, de iis quoq;
tantum differemus, quantum ea parte, hoc opus non esse mancum videatur. Vmbilicare deie-
ctorium, quod idem vomitum prouocat, si ven-
tri superimponatur, menses qui ob vasorum pre-
clusionem detinentur elicit, fœtus disperdit, aluo
atque lumbis admotum. Absinthij, succi radicis
cyclamini, colocynthidis medullæ, singulorū dra-
chmæ decem, radicis cucumeris sylvestris, radi-
cis artemisiæ siccaram, elaterij, cuiusque drach-
sex, farinæ lupinorum, chelidonij, semenis violæ
albae, singulorum drachm. sex, opopanaxis sici-
liquus, ceræ drachm. quinque, terebinthinæ dra-
chmæ octo, olei Cyprini drachm. vel quantum
satis est, hoc adpositum, simul atque ventre emio-

uir, summouere oportet. Emplastum aliud pugans, quod ab egeredi necessitate, $\chi\lambda\alpha\gamma\mu$ Græcis nominatur: hoc vmbilico impositum, aluum commouet, sed si super thoracem aut ventriculum datur, vomitum ciet, donec splenium abstuleris, sceminarum menses ducit, & foetus necat, si imo ventri & lumbis admoueatut. Ratio componendi hac est: Coccii Gnidii drachm. tres, lapidis Alij siciliquis, veratri candidi drachmæ quatuor, adipis caprini drachmæ quinque, claterii, succi eithymali, vtriusque drachm. quatuor, amurca siciliquis, tellis taurini siciliquis, spuma nitri drachmæ quinque, sardinæ lupinorum amatorū sextans, comarum absinthii siciliquis. Reliqua tunduntur & incernuntur, deinde felteritum, & amurca induntur, liquefactusque ad eps infunditur, atque in vnitatem redactis vtimur. Epithenia aliud, quod sanguinem per narē elicere, si fronti imponatur, pollicetur: quando autem, inquit auctor, sanguinem sistere velis, auferro, & locū spongia posca aut frigida imbuta accuratè extergito. Imo ventri impositū quadrangulari figura, nouem digitorum magnitudine, menses ciet, & foetus enecat. Admouetur & nephritis in exacerbationibus. Capit cerz, galbani, euphorbii, radicis lanariæ herbæ, ($\eta\eta\eta\eta\eta\eta$ nominatur) singulorum vncia, talorum cerui crenatorum, succi absinthi, vtriusque drachm. quatuor, terebinthinae triens. Arida leuigata cerrito, & cū felle vitulino rursus terito, ut strigme-

M E T H . M E D E N D I , V . 41

ti crassitudinem acquirat, & liquefacta superfundito, cūmq; in vnum coierint, vtitor, ait, tanquā hominum opinionem fallente. Vnguenti deiectorij mistura, fellis taurini sextans, elaterii vnicia, cocci Gnidii triens, succi lupinorum sextans, euphorbii, colocynthidis medullæ, vtriusq; vncia, adipis viperini quadrâs semuncia, muscaderum drachma, adipis vulpini recentis sextans, succi, pæoniæ, castorii, vtriusque drachmæ quartuor, olei cyprini selibra, olei communis libra.

Aliud epithema, quod vmbilico admoueretur, & hienem expurgat: veratri nigri quadrans, verratri albi triens, ammoniaci, nitri, singulorum quadrans, scammonii sextans, piperis grana triginta: tusa cribratâque, terebinthina excipito, vt malagmati mollitiem contrahant, locoque antea deterso, & foto, splenium quadrangulare quinque digitorum latitudine inducito, ac imponito. Pubi quoque appositum, foetus necat.

E pithema sanguinem ducens, vt ora venarum sui officii moneat, & menses mulieres ducat. Capit elaterii, myrræ, galbañi, farina hordaceæ, singulorum drachmas quatuor, foliorum ruræ viridis siciliuum, fellis taurini quantum sufficit: vbi singula priuatim in summum lœuorem redegeris, atque deinde in unitatem coegeris, bilis quod sufficiet affundito, & cum vsus ita postulat, locum sub vmbilico, circumque ipsum vmbilicū, ac interdum lúbos illinito. Mens quoque prolicit, & ora venarum anus aperit.

A ltera inunctio, quæ plantæ pedis illita, crudæ pituitam expellit. Medullæ sextulæ quinquaginta, euphorbiæ sextulæ triginta, lactis tithymali sextulæ viginti. Tundatur medulla bene, atque affusis aquæ libris tribus, triduum ita permaneat, quarto deinde die, vsq; ad tertias coquatur, posthæc liquori colato olei libra adiicitur, & molliuscule igne, tantisper coquatur, dum tertia pars supersit, iisque cera quadrans additur, quæ cum fuerit dissoluta, euphorbium ac tithymali lac imponitur, omniâque simul probè coquuntur, demum ab igne deponuntur, & in vasculum nitidū infunduntur. Cùmque cuiquam mederi cupis, quem crudus humor, corporis medium propè renes infestat, aut spiritus in spina media insidet, negocium facessunt, laboranti sagapeni sextulam præbeto potandam, dum dormitum concedit, alteramque sextulam sequenti die summo mane, ex aqua tepida, posthæc plantas pedū, genûque medium iam dictaunctione illinito. mirum enim in modum humorum crudum extricat ac repurgat, nihilo secus & circa sagapenum idem præstarat,

D E G L A N D I B U S M E D I C A-

mentis quæ natibus induntur, & quæ

mansa pituitam per os educunt,

Caput II.

P O R R O quia nonnulli, vñi aut necessitate quapiam ita suadente, glandibus & clysmatis ægrotates repurgant, horum quoque vna alterave

compositio est apponenda, ut inde ceu è rudimento quopiam, eiusmodi quedam medicamenta cōcinnare queas. Glandis compositio, ad humorē mucosum ex acetabulis ac spina' extraheendum, atque ad ægritudinem colicā, quam frigus creauit. Recipit sagapeni siciliuum, bdellii, sarcocolla, colocynthidis, scámonij, nitri, myrrhæ, sellis bubuli, singulorum drachmam: tusa cribrataque ut fermētescant, subiguntur, & pro specie- rum pondere mel concretum adiicitur: deinde oleo sesamino manibus illitis, glandes efforman- tur. Medicamentū quod in nares inseritur, ἑπ- πην, Græci vocant, purgans, A sclepiadis, efficax ad eos qui vetusta lippitudine infestātur: prodest & comitialibus, copiosum humorē eliciens, gith drachm. octo, salis ammoniaci, elaterij, vtriusque drachma: trita & in tenuissimum pollinēm reda- & a, oleo sicyonio, aut vnguento irino, vel Cypri- no excipito, ut cerati crassitudinem nanciscatur, & in corneam pyxidem ad usum reponito: usus tempore, nares illinito, iubetoque ut sursum at- trahat. Aliud, citra dolorem & molestiam pur- gans: cyclamini siccī drachm. octo, iridis sicili- quus, nitri rubri drachma(ipse elaterio usus sum) diligenter trita per arundinem insufflato, admonens eos qui vtuntur ut sursum rapiant, deinde deorsum nutent, ut collectus humor defluat.

Aliud, sternutamentum ciens, quod caput ex- purgat, Heraclidis Tarentini, Cumini Aethiopi- ci: videris candidi, herbæ lanariae, castorij, & quas

portiones, tufas, atque incerniculo excusfas, in
xneam pyxidem recondito. Cum v̄sus flagita-
bit, concussam pyxidem, naribus admoueto, aut
digito ipsum inserito, vel per arundinem inspi-
rato. Aliud, zingiberis siciliqus, herba lanariæ
siciliqus, piperis, calix, utriusque drachma:
vttere ut prædictum fuit. Aliud valet ad eos
qui vetusto capitis dolore infestantur, & te-
nebricosa vertigine tentantur, atque comitiales:
veratri candidi drachmæ quatuor, radicis cucu-
meris sylvestris, herba lanariæ, nitri, piperis
candidi, singulorum drachma, castorii sici-
lius: vttere quo diximus modo. Aliud, folio-
rum cucumeris sylvestris succum ipsum per se,
aut cum succo betæ, vel myrrham melle deco-
ctam, naribus infunde. Aliud, elaterium erui
magnitudine, lacte muliebri maceratum in na-
res inditur, & vbi purgationem ciuerit, nares
in peluum demissæ abluuntur, ciboque reficitur
æger. Porro medicamenta quæ commanduca-
ta pituitam elicunt, Ἀπφλεμα πορωις' Græci nun-
cupant, quæque per emissaria palati caput expur-
gant, fiunt ex sinapi, vel hyssopo cum passo co-
ctis, aut vua passa trita cum pipere, vel melle oleo
admixto, aut herba pediculari seorsum, & ex
melle detrita. Alius apophlegmatismus, qui
mansus caput repurgat, & copiosum elicit hu-
morem. Piperis candidi, origani, vuæ passæ, sin-
gulorum siciliqus: excipe vuis passis, exemptis

vinaceis, aut siforum pinguium carne, & mandendum præbe. Debet autem mandens caput deorsum flectere, & ex interuallis, ut collectus humor effluat, hiare: post hæc, aquam calidam ore continere: cùmque multus persentitur morsus, effundere. Aliud, quod mandit: nitri drachmæ sex, anisi drachmæ quatuor, herbæ pedicularis drachmæ tres, foliorum viridium lauri, & vix passar domesticæ, detractis vina- ceis, utriusque pates portiones excipito, & pa- stillos formato, qui singuli pendeant drachmas tres, atque vñu appetente, vnum commandu- candum exhibeto. Aliud, origani, hyssopi, her- bæ pedicularis, singulorum drachmæ quatuor, spumæ nitri, sinapis, utriusque siciliquis, pyre- thri drachma: iu lxxorem redige, ac vtete.

Aliud, hyssopo, thymo, origano, & seorsum, & simul vtete. Habes tractationem de medica- mentis quæ commansla pituitam ore educunt, & quæ in nates imponuntur, abundè tibi explicatā. Verùm quandoquidem nonnulli huiusmodi ac reliquis deictoriis, parum circunspectè vtentes, interdum dolores, vel cōuulsiones, aut superpur- gationes, aut id genus alia inferūr, & iuuamenti lo- co nōnunquā noxā creant, hæc de iis haud igno- rasse decet, q̄ non omnes amicē, eadē medicamē ta eodenī sensu percipiūr, sed alii, ea etiā quæ ad- modū potentia sunt, ob corporis sensuū difficul- tatem, vix sentiunt, alii quævis vulgaria perse- tiunt: quæadmodum nōnulli, quodd meatus natu-

ra sint fluxiles, vel ob materię aptitudinē, instrumentorumque mollitiem, mediocribus purgantibus cedunt, qui verò nō sunt huiusmodi, tarde vel à potentioribus purgantur. Quo sit ut priores, in superpurgationes, & conuulsiones, & contractions ac refrigerationes incident: posteriores vero, animi deliquis, torsionibus, doloribus, vertiginibus, & animi deiectionibus corripiātur. Porrò pro portione afficiuntur, qui parte aliqua purgantur. Denique, nō à vehementibus, verū à moderationibus in omnibus iis quæ adsumuntur auspicari oportet, partim ut sensus argi exploretur, partim ut exercitatus vehementiora tolerare discat, ipsorumque nimia vis, per medicamenta, quæ morsus sunt expertia atque emolliūt, est castiganda; nam si ita ex methodo medicamenta offeres, argrotus nihil periculi subibit.

DE MEDICAMENTIS exitialibus, Caput 12.

C A E T E R V M quia purgantia medicamina, quātitate potius offendunt, cum nimis lar giore modo assumūtur, dictumque est antea, qua ratione ea sint commiscenda, quóque pondēris modo exhibēda, arque exitialia, qualitate potius nocent, nunc de his quæ ex omni parte offendam gignunt, & plerunque, vel copia, vel qualitate per rimunt, est differēdum. nam quandoquidem nō nulli casu quopiam ac ignoratione, alij vltro suā que sponte vitam exosí, ceu qui sibi necem infērunt

runt, aut iisque spiritui viam præcludunt, quidā quoque qui aliorum virē insidiantur elanculum animalia exitialia, aut plantas, vel metallicas species, ferculis injiciunt: age de his quoque quæ nec cessaria sunt dicamus, hac etiam in re, veteres artis que inuentores fecuti, & modo sensum mentemque ipsorum proponentes, modo ipsa verba, sed in pauciora contracta, adferentes: hoc enim nostrum toto hoc opere propositum est, in illorum sententiam pedibus ire, & si quid compendiosum ab illis dictum est, id ad verbum huic volumini nonnunquam inserere. Quocirca si tu, aut aliis quiuis, quedam huius libelli in aliorum commentariis scripta repererit, nos minimè ceu alienæ commentationis plagiarios criminetur, sed compendio ubique studuisse arbitretur: & sicubi obvium atque ad manum inuenimus, ei tāquam abunde satis facienti acquieuiimus. Siquidem hoc ipsum & à Galeno, & à recentioribus, in libris de medicamentis factum fuisse cernimus, qui suis libris aliorum inuenta immiscere haud despexerunt. Ceterū hæc, prout cuique libet, ita & iudicet & disponat licet. Nos vero quibus propositum est de iis quæ assumpta enecant, pertractare, singula excutiamus, doceamusque quænam post assumptionem symptomata progignant, ac quibus medicamentis vniuersusque periculum imminent propulsetur. Ceterū lectores omnes, qui in hunc libru incident, & artis sacrissimati sunt, præmonitos velim, ut ipsi hæc ad homines

num salutem ediscant, neque in eorum perniciem, quovis vindictę pr̄textu, detorqueant, ne Deus iudex hic illorum flagitium diuulget, meritásque luant pœnas: parcáve, ut in posterum iustiori suppicio vliciscatur, eternis nimirum pénis cōdemnans: adhac, ne temerè ea cum aliis communicetis, ne is qui facinoribus oblectatur, eiusmodi rerum cognoscendatum studium, sui flagitiij lucrum non cōtemnendum statuat, vosque ob lingua effrenem incontinentiam sicario medicamentum mortiferum, in manum obrutatis. Ceterū de his haec tenus: nos vero, vt polliciti sumus, tractationem capessamus. Itaque animalia lethalia sunt, cantharis, buprestis, salamandra, pinorum eruca, *πινοκαμηνη*. Graci nominant, lepus marinus, rana rubeta, & muta, rana palustris, hirudines deuoratae: ex seminibus, herba apollinaris, cicuta, coriandrum, gith, psilium: ex liquoribus, meconium, opocarpasum: thapsia succus, elaterium, succus mandragoræ: ex radicibus, chamæleon, aconitum, thapsia, veratrum, agaricū nigrum, ephemerum quod non nulli Colchicū, eo quod in Colchide proueniat, appellant: ex ramosis & oleribus, smilax, quam Romani taxum nominant, solanum furosum, quod dorycnium quoque vocant, herba Sardonia, quæ ranunculi species est, papaver corniculatum, pharicum, toxicum, ruta sylvestris, fungi: ex animalibus vero, sanguis tauri nuper mactari, lac coagulatum, & mel quod in Heraclea Ponti

civitate nascitur: ex metallicis autē, gypsum, cerussa, calx, auripigmentum, sandatacha, argenti spuma, adarce, plumbum, & quod vocatur argen-
tum viuum: ex domesticis & familiaribus den-
que, vinum copiosum cofertim è balneo egres-
sis potum, aut passum, aut frigida similiter. At-
que hæc sunt qua interimunt. Verum de singu-
lis, quod necessum est, priuatum tractare oportet.

Eos itaque qui cantharidas assumperunt, hæc
ferè indicia comitantur, omnia ab ore ad ves-
cam usque morderi ac vellicari ipsis videntur, gu-
stuique picis aut cedriæ aliquid simile sapere pu-
tantur, dextra præcordia inflamatione tentatur,
vrinaque ægræ redditur: adhæc se penumero san-
guinæ quoque lotio excernunt. venterq; ita ipsis
affici videntur, ut iij quos intestinorum difficultas
prehendit, animo linquuntur, & in tenebris casas
vertigines incident: denique mente alienantur.
Proinde antequā hæc insequantur, exhibito oleo
ad vomitū cogendi sunt, ac simul atque plurimā
partē uomitione reiecerunt, clysteræ tremor ha-
licæ, aut oryza, aut tragi, vel ptissanæ, vel seminis
lini, vel fœnigræci, aut radicū althææ decoctū in-
fundendum est. Quinetiâ posthæc nitrū, vel hy-
dromeli, ut ea que stomacho intestinisq; adhæ-
ret deorsum pellatur ac eluatur, præbere oportet,
post que, si ipsa pertumpere nequeunt, multis a-
quam vñâ cum nitro, tritis nucibus pineis cōmi-
stis, & seminibus cucumeris, vel lacte, exhibere
decet. Efficax præterea est & adeps anserinus ex

passo. Carterūm partibus inflammatis farinā hordeaceam in mulsā decoctam, cataplasmatis more inducere conuenit, licet initio adhibita cataplasmata obsint, eo quod assumptum venenum à caliditate retineatur, atq; in locis principatum tenebribus obſi: metur. Verūm ubi ipsum tempus traxerit, proſunt, quod inflammationes relaxerit, dolorēsque ſopiant ac mitigent. Eo quoque tempore iuvat, si ante oleo calido illitum, in labellū dimiſum corpus abluatur. Per ſummam item cutem ea quā noxam creant, medicamentis euocanda ſunt, ut omnis pernicioſus exortus quacūque ratione licet ē corpore extrudatur, ne affectus ſtabilis ac permanens euadat. Carnes porrò gallinaceæ, agnizæ, ac porcellorū dandæ, ſed quæ pingues ſint, & tenerimæ vñā cum ſemine lini decoctæ: aliuū enim iuvant ac emolliunt, & acria retundunt. Vinum item copiosum ac dulce, vallet quoque, si corticis thuris, & terra quæ ^{asq;} Grēcis nūcupatur, vtriusque drachm. 4. tritæ, ex aqua auſſumantur: quinetiam cōfert irinum ac roſaccum vnguentum in ruta excoctū, & vitis virgulta tenera ex paſſo. Verūm longe omnium effacacissima ſunt antidota, ſi ex mullā quatuor drachmatum pōdere bibantur. Porrò pinorū crux deuorata, ſtarim dolor in ore ac palato oboritur: adhac linguę, ventriculi, ventrīſque valida inflammatione, ac intestinorum vehemens cruciatus, adeo ut interanca corrodi videantur, prehendit, atque totius corporis incendium. His non

aliter quām iis qui cātharidas deglutiuerunt, succurrere decet, sed priuatim ipsis, loco rosacei irinique olei, melinū adhibetur, quod ex malis, cōtoneis, & oleo conficitur. Iam iis qui buprestin epotarunt, in gustu quippiam graueolenti simile percipi videtur, & dolor stomachi succedit, & aqua inter curem laborantium in morem totius corporis extima intenduntur, ac vrinæ suppriumuntur. Iuuant quāx iis quoque qui cantharidas hauserūt, auxilio sunt, sed peculiariter, vbi vomitione ac clysteribus iniectis euacuaris, prosunt fucus siccæ, earumq; decoctum cū vino. Vbi autē periculum de suo acumine remisit, glandes Thebaicæ esu vel ex vino mulso lacte ve, tritæ, potæ auxiliantur. Omne quoque pyrorum genus comestum, lāque muliebre epotum opitulatur.

Eos qui salamandram ingesserunt, linguae inflammatione, ratiocinationis impedimentum, atque cum rigore quopiā ac exulceratione tremor superuenit. Quāpiam quoque corporis partes liuescunt, & si intus venenum permanferit, putrefacte se penumero defluunt. Quibus vbi omnia ea quā in cantharidibus admouerimus, peculiari quadam ratione medicamentum, quod resina pinea & galbano cū melle cōstat, loco eclegmatis offertur, ac aiugæ decoctum, in quo nūces pineæ laxigare fuerint, & folia vrticæ cūnlliis & oleo decocta: valent & testudinis marinæ terrestrisve ora cōcta, & ranunculotum ius, in quo eryngij radix fuerit incōcta. Qui leporem

marinum epotarunt, gustus piscoſus ac viroſus succedit: at vbi vetustum est malum, aliud in- dolet, & vrinx cohibentur, ac cum excernuntur, colore cernuntur purpureæ, omne piscium genus auersantur oderuntque, & sudorem gra- uolentem emittunt. Bilis præterea euomitur, quæ nonnunquam sanguini commiscetur. His assidue lac alininum, aut paſſum, & maluæ radicis foliorumque decoctum, aut cyclamini radix cum vino trita, vel veratrum nigrum, aut scammonij lacryma cum aqua mulsa, malorum item Punicorum acini, aut cedria lauigata cum vino datur: efficax quoque est anserinus crux calidus epotus. Quod si xgræ pisces ingerere nequeunt, solos fluuiatiles cancros coctos edant, bibantque vinum cui ipsi ſint admixti. Caterum salutare eſt, ſi pisces edere ſufſinent. Rana rubeta, aut pa- lustris oblata, corporis tumorem cum pallore in- tenſo, ut buxeo ſimilis videatur, inducit, diſſiccu- ter respiratur, os ſeget, & ſingultus ſubsequitur: quandoque etiā ſemen præter voluntatem exer- nitur. Facile autē à vomitu ſuccurritur, aſſumpta multa meraci vini potionē, & arundinis radicis ſiciliquo, aut cyperi totidem. Caterum cogendi ſunt ut concitatius obambulent, & currant, ob torporem, qui ex hoc malo contrahitur, ad- hac, ut ſingulis diebus lauentur. Hirudines in aqua absorptæ, & inter deuorandum in ore ven- triculi adhærentes, partes ulcerat, & exuctio- nis imaginem repreſentant: qua nota eſt hirudi-

nes esse deuoratas. expellit eas muria sorbitione oblata, & succus Cyrenaicus, aut laseris folia cū aceto epota: gargatizandum quoque atramētum sutorium in lauoretē redactum cum aceto, aut nitrum cum aqua. Eas verò quæ gutturi adhērent, in calidum lauacrum demittentes, ac frigidam ore cōtinendam dātes, eiicimus. Herba apollinaris pota, nientis abalienationē ebriis non dissimilem infert: est autem curatu facilis si opem feras, mula liberalius pota, & lacte, potissimū absinno, sin minus, bubulo, & ficū aridarū decocto. Bene fā ciūt iplis & nuclei pinei, necnō & cucumberis semen cū passo assumptū: nitrū similiter cum aqua conducit, insuper intubū erraticū, sinapi, nastur. tium, radicula, cepa, allia, singula cum vino sumpta. Cæterū cogendus est conquiescere, vt qui vinum biberunt. Coriandrum propter odorem latere nequit: eptum autem raucitatem facit, vo cēmque densat, & furorem ebrietati nō absimilem inducit: totius corporis ipsorum odor coriandrum indicat: succurrit, simul atque per oleū itinum vomitu reiectū fuerit, vt suprā monstratum est, vinum cum absinthio, & per se potum, ouāque euacuata in sese detrita, & tepefacta cum muria ac sorpta, quinetiam muria bibita, & ius falsum tum gallinaceum, tum anferinum.

Cicutæ potus tenebras, caliginēmque inuehit, vt solem aspicere nequeant: singultum item & mētis alienationem, ac extremon perficiōnem inducit: postremò convulsi, p̄focationis

tensione corripiuntur, arteriarum spiritu intercep-
to. Per initia igitur, quemadmodum & in aliis,
vomitu eam educemus, deinde euacuatione usi,
quod ad intestina collapsum est, excernim⁹, post-
hac ad uini meri potionem, cœu præsentissimum
remedium trásimus, per intervalla eam exhiben-
tes: in quibus potum prodest lac asinum, aut
absinthium cum pipere & uino, & castorium, &
ruta cum vino, aut lauri semina, laserpitium itē,
eiūsque liquor, cum oleo & pasto: passum quoq;
per se copiosum epotum, abundē succurrit. Et
quod uocatur psyllium, potum corporis totius
refrigerationē infert, torporēnique cum resolu-
tione, & animi tristitia. Præsidio sunt omnia que
contra cicutæ potum valent. Papaueris lacry-
mam epotam subsequitur delatio in somnum (xa
t⁹, & g⁹, appellant) cum perfrictione & pruritu
adeo intenso, ut s̄ penumero ueneno inualescen-
te, tantus oboriatur, ut ab eo excitentur, & toto
corpore veneni odor persentitur. Proficit post
vomitiones oleo factas, acre clyisma iniectum, &
acetum mulsum cum sale potum, aut mel cum ro-
saceo calido, aut uinum meracum copiosius cum
absinthio & cinamomo, & acetum calidum per
se: insuper nitrum cum aqua & origano, & semē
rura sylvestris cum pipere & uino ac panace: pi-
pet item cum castorio & oxymelite, aut satureia,
vel origano, uino addito. Ceterum excitare z-
gros oportet iis que naribus adhibentur odoran-
da, & in calidum labrum deducere, fomentisque

propter accedentem pruritum adiuuare : à lauacro pinguibus iusculis vti expedit cum passo.

Papauer, quod corniculatum appellatur, e sum potum ve, eadem inducit quæ papaueris liquor: quocirca eadem admittit presidia. Mandragoræ potum ilico carus, uirium resolutio, & ualida in somnum delatio, quæ nihil ab eo vitio quod *μέρης* nuncupatur, differt, insequitur. Antequâ horum aliquod eueniait, competit uomitus, post hunc aqua mulsa, nitrum, absinthium, cum passo assumpta. Capitis item irrigatio, *έμβολη* uocant, ex rosaceo & aceto. Motus quoque corporis excitari debet, per ea quæ odoratū cōmouent, nempe eupatorio, pipere, sinapi, castorio, & ruta ex aceto cōtritis, adhæc pice liquida, ipsique lucernarum funiculis vstis, necnon iis quæ sternumenta mouent: aliis item auxiliis in his vti cōuenit. Carpasi succus potus, carum, & strangulatum præcipitem infert: qui ab iis opem sentiunt, quæ cicutæ epotæ auxiliantur. Quæ in Sardinia herba gignitur, & ranunculi species est, pota vel comesta, mentem abalienat, cōuulsionem adfert cum laborum contractione, vt risus imaginem præbeat: à qua affectione risus Sardonius, haud satis laudabili dicitrio inter homines iactatur. His priuatim post vomitum conduceat aqua mulsa liberalius exhibita, & lac: irrigatio item totiusque corporis ex medicamentis calefacientibus inunctio, necnon & descensus in hydrelēum calidum: post lauacrum totū corpus inungi abū-

426 A C T V A R I I

dè, & perficari debet. In summa, tota materia tanq; ad conuulsionis curationem aduocāda est.

Ephemeron, quod nēnulli Colchicon, aut bulbum agrestem appellant, assumptum totum corpus prurire facit, veluti si ab vrtice scillavē stimularetur, interiora corrodit, & stomachū cum multa grauitate adurit. Inualescente verò malo, cruenta per aluum strigmentis mista egeruntur.

A diuuantur vt iij qui salamandrā potarunt, vomitibus & clysmatis, sed antequam vires acquirat venenum, dari debent quercus foliorum aut glandium, aut malicorij, aut serpilli decoctū cum lacte bibendum, vel herbe sanguinalis succus, aut viris surculorum, aut medullæ ferulae tenellæ, aut baccarum myrti, addito vino. Adeò verò accaret sudētur it lac bubulum potum calidum, oréque detentum, vt qui eo abundant, nullo præterea auxilio indigeant. Dorycnio, quod quidam solanum furiosum nominat, epoto, qualitas quēdā ceu lactis gustui repræsentatur: comitatur itē singultus perpetuus, linguz humiditas, & cumulata sanguinis eductio, & per aluū muccosa se runtur, perinde ac iis qui intestinorū difficultate laborat. Auxilio sunt, antequam horum quippiā accedat, quæ prædictis auxiliari diximus, vomitus, clyisma, & quæ epotum venenū educere possunt. Prudatim verò succurrat mulsa aqua aut asimilatum caprininūmve lac, & passum tepidū cum aniso potum, amygdalæ item amarç, & elixa gal. In hæcorum pectora, omniāq; ea quæ crassō suc-

co constant, si tam cruda quam cocta comedantur: adhac locusta, & *asaxoi*, quos camaros quidam appellant, & ius ex ipsis potui assumptum.

A conitum statim ubi potum est, videtur cum astrictione quadam dulcescere, tenebricolam vertiginem, præcipue inter exurgendum. & oculorum humiditatem inducit: grauitatem item thoracis ac præcordiorum, ita ut multi flatus erumpant. In quibus stomachus vomitionibus elui debet, & aliud clyster subduci. Pro potionē vspabimus origani aut absinthij decoctū cum vino absinthite, vel semperuui, aut abrotoni, aut chameleaz. Proderit & balsami liquoris drachma cū melle, & castoriū, & piper, & ruta cū vino: item coagulum hædi aur leporis cū aceto, necnō ferri recrementū, ipsumque ferrum, & autum, & argentum candens in vino restinctū, eoque liquore assumpto: adhac lixivium cum vino & gallina coctū, aut pingue bubulū ius cum aceto assumptum. fertur porrò aiuga peculiari ratione ipsis præsidio esse. Quæ smilax, & à quibusdam thy miū, à Romanis vero taxus nuncupatur, potato tius corporis refrigerationē, & stragulatū, morteque subitaneā inducit. Quib' ea omnia opē ferunt, quæ & iis qui cicutā hauserunt. Pappus flos eius spinæ est, quæ cactos dicitur: vomitio illos qui eū assumperunt liberat. Toxicū inde nomē accepisse videtur, quod Barbari & *Tzaduam*, hoc est sagittas eo illinant: sequitur qui id hauserunt, latrū linguæque inflamatio, furor qui coerceri

nequit, varias obijcien*s* imagines, vt eapropter
zgrē curationem admittant, ijq̄ue qui sumperūt
rārd sanitati restituātur, in columésve supersint.

O portet igitur eos uinculis continere, cogerē-
que vt passum cum rosaceo bibāt, euomāntque.
item raporum semē cum uino peculiariter ipsis
confert, & quinquefolij radix, & hircinus capri-
nusque sanguis similiter assumpt⁹: adhæc, quer-
cus aut ilicis folia cum lacte trita. Mala quoque,
cotonea manducata, aut cum aqua dulci pota: idē
faciunt amomū, & fructus balsami. Quod si qui-
dam periculū effugiunt, diu in lecto decumbunt,
& cūm surrexerunt, stupidi reliquum vitæ tem-
pus transfigunt. Ixia quz & valophos vocatur,
cum sumitur, sciamum odore gustuq; præ se fert:
validam vēto linguz inflammationem infert, &
despietiam, atque omnes excretiones supprimit,
murmurilla & strepitus cum animi deliquio exci-
tar, nec tamē quicquam ejicitur. Succurrit, vbi
venenum vomitu fuerit reiectum, absinthium in
vino maceratum aut acero, aut oxymelite, uel ru-
ta sylvestris semen. Conueniunt quoque nucis
iuglandis surculi cum uino triti, aut resinæ, vel ca-
storijs, aut rutæ, singulorum drachma. Fungi alij
genere, alij copia lədunt: omnes autem strangu-
latum procreant. Qui eos sumperūt nomiū va-
cuandi sunt, prodēstque cinis ex lignis pyrastrī
cum posca, sale, ac nitro. Quin & pyra sylvestria
foliāque cum fungis decocta, vim strangulādi tol-
lunt, eadēmque in cibo conferunt: adhæc, oua

METH. MEDENDI. V. 429

gallinarum cum posca sorpta cum aristolochia
& absinthio: valet & apiastrum cum uino, & fzx
vini usta, & àtramentum surorum cum aceto,
raphanus item, & sinapi, & cardamomum.

Porrò eorum quoque quæ iuuamenti gratia of-
feruntur, habenda cura est, propter pericula quæ
creare solent, quod non minus quam alia uene-
na sint exitialia: ceu veratri, thapsis, elaterij, ac
agarici nigrj: hæc siquidē stragulatum aut super-
purgationem inducunt, curantur stragulatus eo
modo quem in fungis ac similib⁹ tradidimus: ni-
mias uero putgationes supprimimus per ea quæ
excretiones cohibere queunt. Nec illa quoque
negligi debent, quæ interdum periculum infe-
runt, è quorum numero est sylvestris ruta, gith,
& recentes pappi. Qui mel, quod in Heraclea
Pontica gignitur, comederunt, accident illa
quæ ius qui aconitum gustauerūt. quare prosunt
& ea quæ de aconito diximus. Facillimè autem
adiuantur, quod maximum præsidium ab hy-
dromelite persentiant, si assidue id bibatur, cui
rutæ folia sint admista. Sanguis tauri recens in-
terfecti potus, respirationis difficultatem & stran-
gulatum infert, quod meatus circa tonsillas ob-
struat, deglutitionemque cum ualido strangula-
tu impeditat. Præterea eorum lingua rubore de-
prehenditur, dentesque eodem colore infecti,
atque inter eorum commissuras grumi quidam
concreti. Exhibentur ergo, quæ sanguinem con-
gelatum dissoluere queunt, aliuumque subduce-

re. Proinde grossi liquore pleni, cum posca & nitro, & per se, & cum laserpitij radice aut lachryma datur, & coagulum cum aceto bratsicet item semen, lixiuumq; è cinere ficalneo, & enulae semen cum pipere & aceto, & rubi succus cum aceto, ut aliud subducatur. Solent iis qui seruantur aliud deponi recrementa, quæ condimentis è sanguine confectis assimilantur, *καρπούζη* Græci nominant: stomacho porrò & ventri hordeacea farina cum aqua mulsa, cataplasmatis more, obduci debet. Lac coagulatum confertim assumptum, multam strangulationem procreat, eo quod in grumos coit. Exhiberi autem debet ceu antidotum, coagulum cum aceto, compellentes ut id saper numero hauriant, aut folia ne petz, aut succus, vel laserpitij radix, lachrymæ cum posca, aut thymus cum aceto: salsum vero nibil offerri debet, magis enim hinc lac coalescit, ac in caseum transit: sed nec hos quidem vomitus iuuat: nam dum id quod in grumos coctrevit, per stomachum assurgit, strangulat. Aqua frigida affatim pota, & vinum meracum copiosum, & passum, praesertim à balneo, aut cursu, validisque exercitiis, strangulatus & cruciatus parit. In quibus sanguinis missio protinus adhibita, & instantio, ab impendenti periculo liberat. Ceruilla ob colorem latere nequit, quoniam sponte sumpta palatum, gingivæ, linguam, & dentium interstitia albo colore inficit: præterea singulum, fusum, linguæ siccitatem, extremitum perficit.

cum mētis alienatione, & motus difficultate excitat. His prodest aquam mulsam, aut ficuum, maluæ' ve decoctum exhibere: item lac calidum, vel sesamum cum vino tritum, aut lixiuum è vietum sarmētis, aut oleum amaracinum, vel irinū, vel oua cum hordei decocto, vel thure, vel prunis, aut vlni gummi: liquor quoque qui in folliculis continetur, cum aqua tepida. Conuenit iis & thapsiæ succus cum aqua mulsa potus. Gyplum strangulatum parit, in lapidem cōcrescens: quare his exhibere prodest, quæ aduersus fungos auxilio sunt: adhuc confert & maluæ decoctum, loco olei, valet & oleum cum aqua mulsa, vel ficuum decocto. quin & lixiuum è cinere fculneo, aut è viris sarmētis cum vino copioso, item origanum, aut thymus, cum lixiuio, vel acetō, aut passo. Hos quoque clystere subtus eluere oportet ex maluæ decocto. Qui argenti spumam asumpsérunt, ventris intestinorumque dolor comitatur, cum torsionibus validis: nonnunquā & intestinum ob grauitatem erodit & vulnerat, color plumbeus fit cum deformitate. Confert post vomitiones, cum vino terebinthi agrestis semen potum, aut piper, aut ligustri flores cum vino, aut palumbis simus siccus cum nardo, & vino.

Argētum viuum potum, eadem p̄ocreat quæ spuma argenti, atque eadem usurpanda sunt auxilia. Videtur autem iuuare lac epotum: extērum & his vomitus prolicietur. Iam calx, auripigmentum & sandaracha, potu sumpta, vētris

& intestinorum cruciatus concitat, cum vehementi rotione. Quare ea omnia, quæ & contemperare, & mitiora efficere, ac aluum lubricam reddere possunt, offerre oportet. è quorum numero est ibisci & maluæ succus, qui valde lubricus est: adhuc præbere decet lini semini decoctum, & herbz tragi appellatæ succum, aut frumentum, & oryzā, & lac copiosum cum aqua multa, & ius pingue, bonique succi. Atque de his huc satis faciant. Porro quandoquidem antea, dum antidota recenseremus, nonnulla tradidimus, quæ iis qui mortifera venena hauserunt, opitulantur: licet inde quoque quæ ad imminentia pericula accommodantur, colligere. Quare cum huc tractatio suum modum adepta sit, hic ei finem imponamus: & deinceps addamus, quæ ut plenè pollicitis satis fiat, deesse videntur.

Actuarij

ACTVARIi ZACHA-
RIAE METHODI MEDEN-
di Liber sextus.

PRAEFATIO.

VIDEO R mihi, qui omnium quam fieri potuit brevissime, meminisse volui, universum propositum argumentum, superiori volumine esse cōplexus: nam cum innumera ferè sint quæ assumentur in vsum medicamenta, integraque ea de te circunferantur volumina, placuit, quanuis omnia propemodum utilitatem minimè contemnendam præsent, quædam tamē inde quæ utiliora viderentur seligere: quo factum est; ut, dum hæc illis ob multiplicē suum vsum prætuli, aliisque rursus, quod sigillatim non nullis affectionibus, quos mirum in modum iuvant, dicata sint, addidi, volumen in eā excreuerit mollem. Proinde in proximo libro, illorum prius mihi mentionem habendam esse iudicaui, quæ intrò assumpta prosunt, cuiusmodi sunt varia antidota, & quæ vocantur zulapia, ac nonnulla alia liquidula medicamenta: ea præterea, quæ purgadi facultatem obtinent, quibus in calce libri aha quoque adiunguntur, quæ intus data perimere cōferre possunt. Porro in reliquo hoc extremoque

EEE

libro, ea reposita sunt, quæ exterius, tum singulis
quibusque corporis affectibus, tum vniuersitate eius
superficiei accommodantur: ea sunt, huius atque
illius generis vnguentia, olea vario modo cōfecta,
emplastrata, pastilii, pulueres, collyria, & ceteraque
ob curationem extēnam cōponuntur: quorum
sigillatim usus, conficiendique rationes progre-
diente oratione explicabimus, initio ab iis quæ
in capitis cute oborisunt vitia, sumpto. Et quo-
niam ex capitis affectibus, qui sub oculorum cō-
spectum cadunt, sunt capillorum desluvia, calui-
tium, ophiasis, alopecia: adhac furfures, &
mantia capitis vlcera (*άχωες* appellant) & quæ in
in eo protuberare solent, *ιππασηματα* dicta, atque
deum exāthemata: quorum omnium species,
& quo pacto distingui queant, curandi itidem ra-
tiones antea exposuimus: in præsentia ea tantum
medicamenta adscribemus, quæ ex variis libris
collegimus, aut experientia non prescripta acce-
pimus, vel nostro quoque periculo facta vtilia
reperimus: atque ita vniuersum, ni fallor, debi-
tum tibi exsoluerimus. Porro quēadmodum in
iis quæ intro assūmebantur, quæ dā magis, alia mi-
nus refrigerantia, aut calefacientia, vel attenuan-
tia, aut purgantia, vel reprimentia, aut obstructio-
ne vindicantia, aliavē aliqua ratione hominē affi-
cientia, haudquaquam iisdem temerē offereban-
tur, sed cuiusq; habitus, & facultatis, ac sensus a-
crimoniaz ratio habebatur: id h̄c quoq; in omni
medicamento quod extrā datur, obseruabitur: nā

quoniam ex iis aliqua calefaciendo, quædā refri-
gerādo, alia astringendo aut exiccando, nōnulla
impinguādo, aut emolliēdo, vel discutiēdo, aliō-
ve modo corpus immutādo prodesse creduntur,
diligenter quæ quibus corporibus magis compe-
tant, est animaduertēdum, atque ita pro ratione
eorum quæ proponuntur curāda, medicamenta
quæ accommodata sunt, applicare oportet. nam
cum varia sint aduersus eosdē affectus, ob variis
corporum habitus, conscripta, rūum erit ea pro-
portionē respōdentibus vitiis ceu calopodia que-
dam adaptare, modo vnum id serues, ut à facul-
tate moderatioribus ad validiora progrediari.

AD CAPITIS AFFECTVS

qui oculis deprehenduntur, Cap. I.

Q VONIAM, vt diximus, pili pereunt aut
ob humoris inopiā, veluti in caluitio, aut humor-
ris corruptelam, ceu in ophiasī & alopecia, vbi
capitis cutis vt plurimū alteratur, & pro humor-
ris copia, aut pallida, aut nigricās, aut alba magis
euadit : opus est vt is qui alopeciam ophiasin ve-
sit curaturus, primū enitatur, vt cum humo-
rem quem exuperare coniecerit, iuxta eas quas
suprà docuimus methodos, expurget: deinde lo-
calibus pugnet. Inquit Galenus, vbi de hoc affe-
ctu pertractat, se semper per sacrā vocatā antido-
tum purgasse, sed addidisse interdum, vbi humor-
rem atriorēm esset purgare animus, veratrum ofi-
grum, & nonnunquā scāmonium, si amarabilem

EEE ij

demoliti vellet. Quòd si pituitā redundare conijciebat, nihil admiscere solitum esse: siquidē eiusmodi hiera que colocynthide constat, caput vindicare solet: præterquam quòd alios quoque quospiam humores, etiam si scammonium, aut ueratrum nigrum, aut epiphymum non recipiat, ejuscere poscit. Quinetiā catapotia quæ ex aloē conficiuntur, & scammonium colocynthidæque recipiunt, eos qui ita afficiuntur, non sine utilitate expurgant. Similiter atque totum corpus fuerit expurgatum, præstat ad ea quæ mandendo humorres euocant, accedere, atque ita demum remediis loco affecto iniectis, ~~mmra~~ vocant, uti. Debet autem ea humoris noxijs vacuandi vi prædicta esse, quod facere nequeunt, quæ discutiendi facultate carent: discutere verò nō possunt, nisi calfaciant: sed si ex nimis quām calfacentiū classe sumuntur, cutem vrent, atque etsi non vrent, initio quidem generose iuuabunt, verùm capitis cutis per quam exiccata, temporis progressu talis euaderet, qualē iij qui calui sunt, obtinent. Atqui, ne simpliciter quidem modice calidū debet esse id medicamentum: nam tenuium sit partium opus est, quo ad altum usque peruadere queat, eo scilicet, ubi pilorum radices suum sumunt ortus principium.

Quòd si præterquam quòd prauos humorres discutere commode possit medicamentum, sanguinem quoque prolicere queat, ceu thapsia, nihil eo fuerit præstantius. Quòd si ea calidior fuerit, quām affectus postuler, iure optimo cauendū

est, ne sola apponatur: consuevit etenim cutem exulcerare, ac tumores quosdam phlegmonosos excitare: quamobrem admisceri solet quippiam quod eius vehemētiam mitigare possit, cuiusmodi est cerotum quod ex oleo conficitur, potissimum si id fuerit tenuium partium, aut moderatē verustum. Porrò quē ex simpliciū medicamentorum numero huic vitio accomodātur, inter ea quā validē calfaciunt est euphorbium, quo cest imbecillior thapsia: post euphorbium cēsetur sīnapi, & nasturtium. Alio verò usus modo nibilo his est inferior λιμενίς dicta, quā ἀδέρπιον quoq; & ἀδέρπος nominatur. His succedit sulphur, & nitri spuma, ipsumq; nitrum molle usum, quod etiam βερόνιον nuncupatur, veluti etiam aphro-nitrum candidum, quod leue laxumque est, neq; ullam in se terrā obtinet aspritudinem. A dhæc, veratrum utrumque, & erucæ semē: oleum quoque laurinum, & alcyonium utrūque tam usum quam ignis expers, prefertur tamen quod usum est. Item arundinis radix & cortex, hæc etiam utraque adusta. Quinetiam pix liquida, & cedrinum, quam κερπίαν quoque nonnulli vocant, & muscera, adēpsq; ursinus, licet preferatur qui vetustus est: sed & hyænæ, leonis, pardalis, & anseris idonei, ac in summa, cuncta quā tenui substantia prædicta sunt. Amarae itidem amygdalaæ tortæ crematæ conferunt, thūisque quod aceto fuerit acerito dissolutum, aut in sole plusculis diebus cum acero tritum. Itaque his omnibus vti licet,

si validioribus cerotum humidū admiscueris, imbecilliorib⁹ verò oleum laurinū affuderis. Quod si malum vetustate curā tenuat, validioribus certandum est: sī nuper cœpit, exiguumque sit, leuibus satis fiet. Ceterūm cōposita medicamenta, quā longa experientia comprobauit, sunt hæc: euphorbij, thapsiz, olci laurini, singulorū drach. duæ: sulphuris ignem non experti, veratri albi ni grīquæ, singulorum drachma: his admisce ceræ in laurino, aut ricinino, vel vetero oleo liquatæ, drachm. sex. Usus eius ceu potentioris medicamenti, in antiquatis curatūque difficultibus: commiscui nonnunqu nasturtij & alcyonij vltivtriisque drachmam. Venit in hunc usum potius est, quod durius est asperiusque. Quod si thapsia defuerit, in eius locum sufficietur æquale pōdus nasturtij seminis, aut erucæ. Si laurino quoque carres, picem liquidā misceto: permiscui adhæc interdum in vicem cerati mel, nihiloque segnius evasit medicamentum. Quin & ea quā ex adipibus cōficiuntur, quāque thapsique modicum accipiunt, similiter iuvant: potissimum sī adarcium & euphorbium addideris. Sint autem ex adipibus, leonini, & pardalij, & hyānæ singulorū portio vna: admisce que, sī ad manus fuerit, anserinū, & vrsinum, & omniū thapsiz, aut euphorbij partem duodecimā: quod si efficacius volueris reddere, utrūque simul injice. Attamen post primū usum, ubi secundo uti decreuisti, inspiciendū est, ecquidnam adhibitum medicamentum locum

affectionem cōmutat : inspectaque mutatione, ad eius rationē medicamenti vis aut remittenda est, aut intendenda: ceu in hoc quem tractamus affectione, capilli nouacula tōdere, affectionāque cutem linteo nec admodum aspero, neque molli perfri-
care oportet. Quod si post paucas frictiones, lo-
cus erubuerit, mediocris existimandus est affec-
tus: si post multas, difficultior. Adhac post pri-
mam probati medicamenti applicationem, pri-
mū spectare decet, nunquid antequā perfice-
tur cutis, coloratio videatur : deinde, num cum
modica & leui frictione meliorem cōtrahat co-
lorē, aut num magis rubeat. Sed in primis obser-
uandum est, cum valentia das medicamenta, ne
cutis nimis q̄ par est incalescat. hoc autē patebit,
rum ex colore flauore, rum ex calore, qui in ictis
digitis persentietur. Itaque omnib⁹ his animum
diligenter aduertere oportet, periculū enim sub-
est ne cutis aduratur, post vñū atque alterū eius
vsum. Quare ad molliora cōfugiēdū erit, aut idē,
sed exoluta facultate cerati adipisve pmistione,
vsurpādum. Irrigate quoq; locum oportet, oleo
dulci calido, aut panis cataplasmati in more im-
poni, fouerēq;, ac scalpello pertudere, cucurbitu
lāsq; admouere, ac ceratū assumere. Vbi malū iā
vetustescit, assidue quoq; radere, & rubificātibus
ex sinapi, ac insequētibus diebus frictionibus, pi-
ce illita aut oleo cedrino, ac post frictiones scari-
ficationibus vti conuenit. Nonnulli acubus inie-
ctis, qux cuspidē ac acie cutem tangent, ipsam

pertuderunt. Vbi autem ex frictione locus eru-
bit, scarificatusque est, ad medicamenta quæ ex
alto edicunt, μετασυγχριπτα appellant, profugien-
dum. Porrò in omnibus hic communis esto. sco-
pus, ut tum uerno tempore medicamentum de-
mus, tum in loco potius aprico, vbi nulla aura cu-
rē perslet: hyeme verò præstat in balneo his me-
dicamentis vti. Atqui hæc compositio ad fluen-
tes pilos valet olco aut vnguento dissoluta, adhèc
iis qui in palpebrarum glabritiem, aut calvitium
incident initio apposita: est enim mite efficax.
recipit, murum domesticorum crematorum, li-
neæ vestis attritæ vñta, dætium equinorum vñto-
rum, adipis vñfini, medullæ ceruinæ, arundinis
corticis, singulorum partem vnam: hæc teratur,
deinde mellis quod satis est, vñm melleum coeat
crassamentum, admisceatur & alopecia perfri-
cetur, donec pili enascantur. Eodem modo pro-
stuti pili perficandi sunt. Aut liquida pice cantha-
ridas vñtas excipiēs, ut ceratum liquidum fiat, &
nitro assato extergens, splenio imponito, & per
noctem relinquito. Manc autem tolle, & sine ur-
locus exicetur, donec perfingatur. Vbi autem
pili suboriri cœperint, assidue locum abrade, aut
fculneis foliis, vel leui pumice cruore euocato,
amygdalas crematas vñà cum acero aut melle
inunge: atque id assiduè facito, ac radito: illico e-
nim augentur pili. Idem pollent nuces Ponticæ
crematæ, & herba pedicularis cum unguento lau-
rino. In vetustis uero mirè efficax est, quod ca-

pit thapsiq; succum, aut radicem: id autem cerato
 excipies, locoque impones, nulla alia cura adhi-
 bita: abscedit enim superne superficies, saniemq;
 fundit, & sua sponte pili exoriuntur. Aliud, spu-
 me nitri partes duæ, salis ammoniaci pars, ea usta
 tere, & aceto quam acerrimo maceratis, donec
 sordis cœperint crassamentum, utere: atque an-
 tea leuiter alopecia abrasa, vt locus densetur, &
 cruëtus modicè euadat, eo caput inunge, ac per-
 frica donec combiberit, & medicamentum quod
 antea inunxeris in altum penetrauerit: deinde
 quiescere permittimus in proximam aurotā, cō-
 que tum sub uesperam, ac tertio quartoque die,
 repetito, magnam inuenimus factam esse immu-
 tationem. Sistitur enim ipsum vlcus depascens, pi-
 lique vellicati ac ui uisi obnituntur, neq; se euel-
 li patiuntur: posthæc, in sequenti die aceto refri-
 cates, sinimus quiescere in crepusculū, cōq; per-
 acto cataplasma imponimus, donec pustulæ ob-
 orientur, curisque summa exulcententur. Pustulis
 adhæc scalpello disruptis, ubi biduo profluxerit
 humor qui ab ulceribus emanat, denuò eodē ve-
 nut linimento, abstinentes à locis ulceratis, eos
 que transilientes. Sanos autem abradimus, & mo-
 re reficamus, in septimū aut octauum usque
 diem, quo tempore non amplius ab extremis alo-
 peciaz tenues lanuginososque pilos, ut antea, sed
 robustiores prodire conspicimus, aliósque de-
 inde paulatim, semper è locis glabris emergere,
 rursusque tenues & imbecilles deficere. Simile

enim quiddam h̄ic accidit, quod iis qui exulcerati sunt. Siquidem in ulceribus, cicatrix ab extremo suum sumit initium, atque ita extremas mediāsq; partes ulceris absoluunt: sic in alopecia partes quæ loco pilis obsoito adiacent, primum robustiores sunt, & crebrescunt: medix vero postremo omniū pilos progignit. Proinde cum ita curatio procedit, nihil opus est aliis præterea medicamentis, sed eo longiore tempore usi sumus, & placide cessit affectus, vbi omnino nulla per magna esset nuditas. Inter ea tēporis perpetuū scalpellō abradimus, atque interdū cuspide acus cutem ferientes, è puncturis modicū cruentem eliciamus. Quòd si pilis serius exoriūtur, ad subscriptas facultates profugimus. herinacei terrestris capite aut cure exusta tritāque in lauorem redige, & melle subigens utere. Aut hippocāpum marinū, & nitri pauxillum vñā cōburens, adipēmque anserinum cōmiscens, illine, simul atque locum anteā nitro absterneris. Aliud, pumice rubificatorio anteā abstergito, & loco præfomentato, rhapsia succū illinito, deinde cerato rosaceo utitor. Aut arundinis foliorū & radicis vñorum, adiāti, adipis ursini, picis liquidæ, pilorum caprārum vñorum, cedria, omnium par pondus accipe, liquidaque cum aridis commisce, dehinc illine, neque abradens, neque anteā extergens. Aut fici folia cum aceto, donec lanugo prodierit affrica, & herba quæ stebē puncupatur, succum illine. Aut ranas albas exure, & pici liquidæ tepidæ insper-

ge & illine, neque præradens, neque præfricans.
Aut spuma nitti drachmæ quatuor, stercoris
muris, corticis arundinis vñtræ, vtriusque dra-
chmas duas pice liquida excipe, & splenium for-
ma, & loco antea abrafo nitrōque præparato
impone, neque ante biduum vel triduum au-
ferto. Ad eos qui præter statem caluescunt:
pericalamitidis, hoc est arundinis cum cortice,
vel lemnistri, quod etiam adarcium uocatur, eo
quod arundinibus adnascatur, drachma, myro-
pissoceri, hoc est piels & ceræ cum laurino, aut
lentiscino, aut cedrino liquefactis, barbæ hirci-
næ sordis, & pilorum, hoc est ladani, eo quod
in hircorum capratumque barbis aliquibus in
locis reperiatur, singulorum scibra: adipis infan-
tis informis, hoc est vrsini libra: foliorum Diony-
siacorum tenellorum succi, hoc est vitis: ladoni-
dis foliorum tenerorum, hoc est lauri, succi calli-
cereos, quod est fœnugræci, succi herbae verbe-
naceæ, succi foliorū arundinis, singulorum cyathi-
tres: cynomori hoc est rubi caninæ, herinaceorū
matinorum crematorum, vtriusque vnicorū dux,
acanthionis terrestris cutē vñstā, hoc est herinacei
terrestris: hæc omnia in plûbeo mortario pluribꝫ
diebus in lœuore redigere oportet, ut omnia lœui-
gata probè vñiantur, atque etiâ à mortario quip-
piâ detersum accedat, vtere, locū antea crudo lin-
teo perfricans, deinde autē cum althæ & coæqua-
lis radice dætergens, illine. Hoc, inquit Galenus,
medicamentum reperit Claudianus sodalis eius,

scriptum in libello ex membranis contexto, eo qui
illo fuerat usus, vita defuncto: multi autem facie-
bat eius possessionem, propterea quod quosdam
caluescere iam incipientes eo curatos cōspexisset,
ita ut neque ulterius caluities progredetur, ip-
seque denudatus locus pilis densius redderetur. at
verò nos ipsum enigmaticè conscriptum, pla-
nius, quo ad eius fieri potuit, explicauimus. Aliud,
Adipis taurini insolati librā, adarces uncias
duas, succi thapsia unciam, myrra bonę vnciā,
polytrichi libræ dimidiugn, callitrichi libræ dimi-
dium, membra asinini librā, splenis asinini librā,
ladani tantundem. Ladanum uino modico ma-
defactum conterito admixto adipe: deinde mem-
brum asinini assūm radito, donec absūptum
fuerit: splenem uero cum polytricho & callitri-
cho in olla noua torrefacto, & contusis que cō-
tundi debent ac cribratis, gleucino aut sabino o-
leo excipito, & ante balneum caput pectens vi-
tor. Patet autem, quod eadem medicamenta ad
menti quoque pilos non enascentes accommo-
dantur. Aliud, fœnugræci sextarios quatuor, se-
minis lini sextarios duos, ladani bessem, succi aca-
ciz selibram, foliotum malabathri sesquuncem,
gallas numero uiginti, vnguis aromatici, bdellij,
singulorum sextātem, myrti rufi sextarium, bryj
(alijs splagni aromatici) quadrantem, iridis sextan-
tem, arundinis Syriacæ sextantem & vnicz dimi-
dium. Contupditio & in uase asseruato, deinde
permistū uino Italico odorato ut liquidum fiat,

& carbonib^z impositum, rūdīcula agitato, donec
semel bulliat, sedulō cāuens ne vratur. Deinde il-
līnes & irrigabis medicamento, sensimque in so-
lio sedenti affricabis, ut motis tui est, & caput fo-
tum ablues. Posthēc, herbam etiam pedicularem
per se tusan ac cribrātā, post quartum usus diem
medicamēto cōmīscēbis, similitērque decoctum
eodem modo illines, id prospiciens ne in oculos
defluat. Vnguento autem à balneo vteris huius-
modi, olei myrtini libra, ladani triente. Minimē
fallax & certa est eius facultas. Porro duo quæ
subsequuntur medicamenta, admirāda sunt, quæ
ex verbis tradentis ita se habēt: Ad alopecias, cal-
uitia, pilorum raritatem ægrè curabilem in men-
to, in superciliis: pilorum ouis vnciam, radicis a-
rundinis felibrām, filicis cum radice sesquīcem,
castaneatum hispidi corticis quadrantem, lana-
rum succidatum sesquuncem, capita muscarum
numero triginta, muscas quinque sine capitibus,
omnia in nouam ollam indita, furno imponito,
deinde cinerem ipsorum terito: habeas autem in
vino Aminæo prius trita ladani unciam, myrrhē
vnciam, olei uetusti sextantem, cedrini uncia, for-
niculi uncias duas, posthēc inspersis aridis exci-
pe: ubi autem antea alopeciam linteo perfri-
cēris, & leuiter uellicaueris aut allio, aut scylla, uel
foliis ficutneis scalpferis, sensim afficicans medi-
camētum illine. Atque ubi abluetis, ualide linteo
exiccans, infrequentibus diebus idem obito, & ad
duos usque menses inungēdo progreditor: quod

si amplius perseveraueris, calvitiem quoq; persanabis. Ceterum fluentium pilorum affectus, à predictis generibus differt, quare neque eundem cum alopeciis scopum obtinet: siquidem in alopeciis propositus scop^o est cacochniā exaurire, hic verò capitis habitus est roborādus, efficiendūque ut probus humor adsit, cutique quodad raritatem densitatēmque spectat, mediocritas restituatur: quocirca humectatiis medicamentis, aliquid quoque quod astringendi vi polleat admiscendum est, cuiusmodi est ladanum, quod in se vtrunque quod ad hoc symptoma idoneum est obtinet, nempe commoderatum calorem cum astrictione ei proportione respōdente: quocirca oleo commixtum ut illini possit, fluentium pilorum slistit symptoma. Liquet autem quod capitis frictio, vsum medicamenti præcedere deberet, & si densi sunt capilli, auferendi: quinimmo, si annī tempus patitur, omnino sunt tollendi. nanque post peractas frictiones inunctionesque, cutis robusta calidāque erit, habebitque densitatis commoderationem natuam. Solet hic capillotū motibus s^tp numero agitudinibus succedere, raroque citra morbum accidere, ac potius ratione vietus, quæ à morbo se recreantibus competit, aut sanitatem tuerit opus habet, s^tpéque citra medicamentorum opem, integrè euestigio persanatur. Ne capilli capitis defluant, ladanum vino austero maceratum luxigato, oleum myrtinum vinūque vicissim affundens, quo mellis acqui-

rat crassitudinem, eoque caput antè & post bal-
neum illinito, prèstat etiam polytrichi, quod nō
nulli adiantum appellant, dimidium ad ladanum
portione adjicere, & cū myrtino nardinóve vti.

Aliud, ad gignendum capillos in capite: atun-
dinum tenerarum radices tusas exuccato, & mu-
scas in pulticula torrefacito, adipemq; vrsinum
& oleum cedrinum sigillatim terito, atque simul
còmista exhibeto ad illinendum, ac quo odorem
retundas, vinum dulce ammiscto. Aliud, ad ca-
pillos ex morbo defluos, brasicam atidam tritā
ex aqua impone, aut loti radicem eodem modo,
aut anemones florem tritum cum oleo illine, aut
verbenacam rectam vñā cum radicibus exicca-
tam & tritam cibrato: deinde, affuso oleo vt
strigmentitiam habeat crassitudinem, inungito.

Aliud, baccarū myrti, seminis apij, seminis be-
tae, myrti surculorum, singulorum sextulam, lada-
ni sextulæ dimidium, adianti tantundē, vini nigri
sextarios sex: coque donec omnino dissoluātur,
cūmque ad tertias excocta fuerint, olei aut alte-
rius hedyfmatis sextarios duos adiice, rursus que
coque: vbi autem bisterte ebullierit, liquore ex-
presso, & sedulò per saccum excolato, in hydria
reponere. Vsu verò expertente, eo omnino succus-
so vtitor, inunctis ex eo bis in die capillis. A-
liud, seminis apij, seminis betae, callitrichi, ladani,
thuris, singulorū sextans, nuces iuglades numero
quindecim, corticis nucis pineæ libra, omnia in
nouam ollā coniecta, & osculo argillo obturato,

in balnei fornace assato, deinde exempta terito, & adiecta adipis vrsini libra, subactaque in pyxide lignea recondito. Vsus uero tempore medicamenti quod satis est accipito, & quod lubet hē dysmate conquassato, & caput bis interdiu illinito. Quidam capite deraso, medicamentum iungunt, solo adipe vrsino subactum. Aliud, ualeat & ad caluitium: leporum vētres sex in uase testaceo torteto, adhuc baccatum, virgultorumque myrti, succi acaciae, adianti singulorum quadratem, tosta, tritāque per cibellum excernito, iniecta adipis vrsini libra, & uitula marina tantundem, ac emollito & in pyxidem plumbeam coniijcito: cūmque: vsus exigit, sume medicamenti quantum sufficit, & quo uoles hedysmate subigit. Ceterū qui nonnulli canos dedecori probrōque ac senio esse ducunt, noluntque tales videri, et si prestaret nullam eorum haberi rationem, atamen ne, si quādo eiusmodi postulanter, atque instant, ignorare videamur, qua ratione capilli nigri, aut flavi, aut crisspi reddantur, eatenus meminisse oportet, ne stupidos offendamus si eiusmodi p̄t̄termittentur. Quā capillos denigrant h̄c sunt, Capparis radices cum lacte muliebri, aut asinino usq; ad tertias coctas noctu cataplasmatis in morem imponito, aut lotio canino ad quīnque dies adseruato abstergito, aut ilicis corticem coquito donec mollis euadat, atque eam pro cataplasmate inducito, aqua uero detergete, aut argenti spumam, cimoliam, alumē liquidum

et quis

et quis portionibus commisceto, eoque capillos exiccatos noctu illinito, & betæ folia supernè illigato: aut salignæ corticis succum cum oleo affri caro. summè enim denigrat. Aliud, barbam de-nigrans, suber nō maceratum, & plumbū vstum cum betæ crudæ succo mellis spissitudine illita, vsque ad prandium sinito, deinde eluito: aut ferri retinētum & plumbum in acero cocta: vsque ad tertias, citra oleum illinito. Rufos portò red dūt lupini crudi cum aqua & nitro illiti. Crispos verò capillos facies, si spuma salis cū myrrha deterferis: aut succo carpasi illine, eruntque crisi & nigri, aut myrti baccis & betæ semine et quali pondere cum oleo tritis vtere: aut hastulæ regiae radicem cum mero illine: aut lupinorum cortices & nitri parum in aqua macerato diebus qua-tuor, ac vtior. Ceterùm quemadmodum me-dicamentorum capillos augmentum vsus alius ad medicū spectat, alius ad eum qui de ornatu per-tractat: ita & eorum qui capillos vitiant & cor-rumpunt. nonnunquam enim illis quoque vten-di offertur occasio, iuxta triplicem eorum dif-ferentiam, dico triplicem, quoniam alia peculia-ri nomine appellantur, depilatoria, Græcè verò φιλωσπα, alia capillos attenuantia, & quadam pe-nitus tollentia. Atque horum quidē quæ postre-mo loco recensui, vsus periculosus est: siquidem non modo iis illitæ corporis partes depiles in po-sterum prorsus redundunt, verùm caput quoque & mentum, & supercilia, ac cilia pilis denudan-

tur. Reliqua verò duo periculo vacant: nam pilos decutientia, quæ priuatim dixi *ψιλοθρα* & depilatoria appellati, in quotidiano vſu versantur mulierculis propè omnibus & viris quibusdam. Quæ autem tenues reddunt capillos, ac minores, accmodata sunt iis quibus duri, multi, magni crassique sunt, atq; idcirco à suillis parum difterunt. Proinde quædam ex his erodentem vim obtinent, alia adurentem, cuiusmodi est lixiū quod stillatium nominatur, & liquidum est: atque ex metallicis, auripigmentum, & sandaracha, & calx, quam nonnulli solum *άρετη*, nostri viuam appellant. Praferuntur quæ erodente facultate prædicta sunt, quia vſu innocua sunt: nam quæ vrentem vim possident, si non nihil in loco negliguntur, vrentia in cute pustulas ulceraque excitant: veruntamen eorum vſtioniis vehementiam, imbecilliorum medicamentorum commissio restringit ac retundit. Psilotrum capillorum, calcis non extincte partes duas, auripigmenti partem, in mortarium plumbeum proiecta, aqua aut ptissimæ succo affuso terito, atque ubi nigra reddentur, calefacta illinere iubeto, atque id in balneo. Aliud, Paridis saltatoris, euclisti-gio pilos auferit: sandarachæ & calcis viueæ & quas partes terito, & in aqua diligenter coquito, cùmq; agere coepit, auferro, & viutor: id autem cognoscet, si in psilotrum penna demissa statim glabra fiat. Aliud, amyli, auripigmenti, vtriusque unciam, calcis nō extincte sesquunciam, tusa cribra-

METH. MEDENDI, VI. 45

tā que repone, atque ut dictū fuit, utere. Aliud, li-
xuij, calcis viuæ, pumicis cremati, cinoliae, aur-
pigmenti, singulorum pates portiones: utere ut
iam dictum fuit. Ceterū eorum usus præstan-
tior est, quemadmodum hac quoque tempestate
mulieres utuntur, quæ corporis illūnt, ac deinde
in tepidā balnei donum ingressæ, simul atque su-
dare cœperint, strigili medicamentum ab aliqua
corporis parte detrahunt: adhac, si vñā quoq; pi-
los auferri senserint, reliquū totū corpus abluūt.
Ceterū componunt etiam medicamenta, ut id
quoque non ignores, quæ pilos disperdant, ex le-
pore marino, iecinore thunni putrefacto, & ce-
dria, & ranarū catum quæ inter arundines degūt,
fanie, & testudinis narinæ crurore, lacyma vitis
alioz similiterq; bryoniae, ac oleo quod insulsum
nūcupatur, ex marinis item scolopēdris, vrticāq;
marina, & marinis stellis, admista iis nutri, amur-
ce, cedriæq; parte. Quinetiā alia ex herinaceis &
salamandra his validiora cōficiunt, oleo percoquē-
tes: quibus etiam alcyonia, sandaracham, & id ge-
nus alia commiscunt. Iam vero pilos attenuantia,
quæ etiam pustulas, hoc est sordes extergentia, ap-
pellamus, differunt inter se maioris minorisque
ratione. Proinde ea quæ ex hordeo, fabis, eruo
item, aphronitro, & nitro cōstant iam omnibus
sunt familiaria, quippe quibus ad sordium detra-
ctionem utuntur: assiduus autem eorum usus, sta-
tim pilos quoque attenuat. Porro quæ valentio-
rem vim extergentem obtinent, iis quibus duri

magnique pili sunt, cōmodē adaptantur: eiusmo
di autem sunt, nitrum vstum, & nitii spuma, ip-
sumque aphronitrum spumosum. Sunt in conti-
nuo vslu vasla quoque Alexandreotica, quę καλαί-
τα appellantur, contusa nimirum & tenui cribro
excreta. Ego, inquit Galenus, & fistilium, cliba-
nique testas, & pumicem non vstum, & vstum
pauperibꝫ indicaui. Qui haud procul à mari de-
git, is facile & gratis habere etiam potest, buccin-
atum, purpuratumque, atque id genus testas,
cásque vrere. Sæpiꝫ uero testa etiam citra vstio-
nem valet, alcyoniūmq, & lanaria herba, adhac,
veratrum, bryonia radix, itēmque dracūculi, ari-
stolochia & canchry, panacisque radix, atq; eius
modi alia. Quod si odorata efficere uoles, cype-
rum, & melilotum, iuncisque odorati florem, &
rosas, necnon iridem & apiastrum, nardum item
Indicam ac Celticam, amomumque & thus, cro-
cum, costum, & hedychroum admiscebis. Sme-
gma totius corporis, Butæ inuentum: ollam no-
uam capito quæ operculum habeat, in cāmque
conijce glebas cimoliæ, post hęc mala cotonea re-
cētia, deinde cimoliam, rursus cotonea, atque ita
donec eam impleueris facito. Olla deinde oper-
culata mala marcescere sinito, vslu uero experen-
te, quod satis est sumit᷑, & terito. Monet autem
eo vtendum esse post pilothri impositionē. A-
liud, rosas quæ in umbra per diem contabuerunt
in vase figulino compone, itēmque glebas cimo-
liæ eo quo dictum fuit modo, ut rolz sublētrnan

tur: & rursus inter giebas interponantur: deinde operculo imposito linito combibere: vsus est qui iam fuit indicatus. Quæ vocatur portigo & furfures à prauis serosisque humoribus ortu ducent, quos discutientibus extergentibusque medicamentis explodere oportet, vniuerso antea preparato corpore, si prauis humoribꝫ videbitur refertum, idque cibis boni succi & minimè excretm̄tiis, quinetiam, si res postulabit, medicamentis purgatoriis: siquidem eius ubique te minisse uelim, etiamsi interdum inter commendandum prætermissum fuerit. sunt qui prædictis medicamentis, astringentium quipiam admissuerūt, robur affectu regioni addere cupientes, ne serosos humores eo confluentes facile admittat, sed renitatur repellatque. Itaque quibus furfures caput occupatunt, admissce fœnugræco & betæ succo cum nitro cimoliam, & felle bubulo aut suillo & aceto subactâ illine, deinde post horæ spatium eluas, oblinásque atramentum sutorium, & nitrum cum oleo trita: aut myrobalanū farinamque fabaceam æquali pondere in læuorem redacta, coquito & affricato: aut amygdalas amaras detracto cortice cum aqua vel aceto affrica, & ubi capilli exaruerint calida ablue, aut maluam sylvestrem aqua marina excoctam, donec quinta pars supersit, terito atque affricato. Aut nitri spumam, & atramentum sutorium æquis portionibus cum vino ter aut quater in mensa affrica. hoc adeo efficax, ut in posterum gigni

non permittat. Aut vini fæce rosaceive, aut pumice & nitro æquali pôdere cum lupinis aff. ica. Aut cimolia cum lupinorū cremore. Aut nitro asso, & bulbo his citra salēm laxigatis utere. Aut picis liquidæ sero illito alumen insperge. Pediculorum generatio quibusdâ contingit certissim in capite ex humoribus quamplurimis & calidis, non tamen eo caliditatis progesi, quo acres serisque perueniunt. Ex quo liquet, pediculationis affectu in profunda cute oboriti, ubi haec animalia gigni possunt: nō autē in superficie, in qua prorigine consistere diximus. Itaque necesse est, ut eorum medicamenta sint exiccandi vi prædicta, quæ vniuersum humorē ex alto trahere evacuarēque queant, idque efficacius, q̄ ea quæ furfuribus accōmodantur. Adijciam autem ex iis pauca quædam exempli gratia: herbae pedicularis partes duas, sandarachæ & nitri singulorum partē, cum aceto & oleo caput inunge. Aut thoēn culinarium cum oleo tritū illine. Aut acuti rūnicis radicem cum oleo. Aut veratū album, & herbā pedicularem, & nitru æquali portione cum oleo in balneo adhibe. Aut cum aqua matina, aut muriā metaca & aceto perfunde. Quod si glabrum caput fuerit, herbam pedicularem cum aceto & oleo pro cataplasmate imponito. Manas vlcus, quod ἀχωρινού cupatur Græcis, in capitibz. cute oboritur, & perquam ex iugis foraminibus tenuē humorem fundētibus, modicè viscosum, pertundit. Proximè ad id specie accedit alia cutis af-

fectio, quam fauni & Gr̄eci *κυπελος* nominant, sed maiora habet foramina, quæ humorem mellii ad similem contineant. Gignitur ex humore mixto, qui partim tenuem serosumque ac mordacem, partim crassum in se habeat succum. Itaque qui tenuis est, utpote mordax, primum scalpere cogit: temporis uero longinquitate, post sculpturā tumor increscit, & perforatur. Quare perspicuum evadit, evacuando esse humores qui affectum cōmittunt. Quod si quid etiamnum adfluit, impediendus est affluxus, tum capitis euacuatione, tum qui hanc præcedere debet totius purgatione, quemadmodum de alopeciis antea diximus. Cōpetunt autem, ob crassitatem & lentorem humoris ipsum gignentis, ea quæ incident, & facultate sua necessariò discutiunt. Habet autē acetum, quod in incidentium ordine recensetur, egregiū quippiā, quod præterquam quod discutiat, repri mat repellatque influxum, utpote substantia sua modicē calidum, & plurimum habens frigoris, idque tenuium partii. Sit igitur acetū insigniter acre, nullā penitus præ se ferens vini qualitatem: quo modo h̄ec, modo illa metallica medicamenta imbues, & achorib⁹ medeberis. Carterū ab imbecillioribus est inchoandum, potissimum si dolor fuerit cōiunctus. Ad hoc igitur idonea est cimolia, & Cretica Samiāque terra, & pompholyx aut spodium, argentique spuma & cadmia. Partet autem, quod antea abrasis capillis id perages. Quod si his vitium non cesserit, medicamentum

siccum ex charta aceto imbutum illine. Quòd si
acrius id tibi visum fuerit, eius vires exolue, ad-
mixta argenti spuma. Inquit autē Galenus, quòd
cum aliquando ruri degeret, neque medicamen-
tum quod ex charta constat, ei ad manum esset,
se arrepta charta ac exusta, acetōque diluta locū
affectione illeuisse, hominēmque ita sanasse: fer et
autem medicamenti vim, si alioqui durā habue-
rit carnē. Quòd si quando in vlcus manans phle-
gmonosum, dolēnsque incideris, dōlor primū
liquido medicamento leniendus est, quod emol-
liendi coquendīque facultatem habeat, & mor-
sus sit expers, cuiusmodi est quod παρυγενον nomi-
natur. Conueniunt & ea quæ ad sedes dolentes
obulcus aut rupturam idonea sunt, de quib⁹ suo
loco dicetur, veluti & ea quæ cancros mitigan.
Ad manantia vlcera bryonia cum melle utitor,
aut lente cum melle, aut pinus cortice cum cera-
to, aut cadmia cum oleoveteri illita, aut cinnabari-
m similiter in luxorem redige, & cataplasmatis
more impone, admistis ei myrti baccis, aut hor-
deo vsto, aut ostreis cretnatis, horū singula cum
oleo veteri adhibe, aut betæ decocto cum pauxil-
la cimolia, aut uini fæce cum aceto uetus uti-
tor, aut ficuum agrestiū decocto soueto, aut chal-
cide cum myrto, aut felle suillo liquido illinito.
Ex his quæ mediocrem obtinent facultatem, mo-
derationibus achoribus succurrunt: quæ uero va-
lidiorem, eos quoque qui ex crassis admodū len-
tisque humoribus nati sunt, & ita cuti impacti,

M E T H . M E D E N D I , VI. 457

vt ægrè elui queant, euacuare possunt. Aliud, terra cimolix, sulphuris igne non experti æquas portiones cum acetō terito, & in balneo affrica-to. Aliud, argenti spuma drachm. octo, tenel-lorum rutæ foliorum drachm. quinque, olei ro-facei aut myrtei drach. octo, aceti heminae qua-tuor, his tritis caput illine: hoc satis multa ex-pe-rientia nobis fuit comprobatum. Aliud, ad a-choras recentes, gluten fabrile aqua incoctum il-line, aut ficus virgulta, tenerorâve folia trita cù aqua cataplasmati instar impone. Quod si veru-sti fuerint, cum acetō terito. Aut internam par-tem nucum amararum in tepidam aquam conie-ctam, ac decorticatam, cum aqua terito, & ad ce-rati crassitudinem redactam capiti antea abrafo imponito: in diuturnioribus uero, cum acetō dis-soluto. Aliud, smegma ad achoras, porriginæ, asperitudinem, & scabiem: terre cimolix, nitri ru-bri, singulorum libra, myrobalani retrimenti se-libra, myrræ uncia, piperis albi, & iridis tantum dem, nardi Celticæ, calix, costi, singulorū drach. quatuor: tusa, cibratâque repone: usus eius est in balneo. Ad psydracia, achoras, pustulas ul-ce-rosas quas nuncupant ἐλυσία, capitisque exan-themata, idoneum. Viatus ratione & purgatione tum corporis, tum capitis vti conuenit, catapo-tiis ex aloë, colocynthide, & scammonio, succo brassicæ exceptis, posthæc ad partiale curatio-nem accedendum est, ceu dictum fuit. Egregiæ item discutit lilij radix afficta, & thus cum vino

aut aqua, & lupinorum amarorum decoctū, thus ex aceto, malicoria cum laurino: aut anchusē radices vſtas, tritāsque cum oleo ad fōrdium vſque crassamentum, penna illine, & iuuabis, sed quæ capitis cutem infestat vitia hæc sunt, itaque sunt curanda.

DE CAPITIS INTERNIS
vitijs, Caput 2.

P O R R O quia dum recensemus quæ foris imponuntur, commentatio eas quoque affectiones attigit, quæ intus latet (quippe quòd quæ extra adhibentur, interdum in altum penetrant) age ea annexamus quæ exterius data iis quibus ob quanuis affectionem caput dolet, opitulatur, ne laborantibus partibus externum etiam auxilium deesse videatur, et si morbus interim intus infester. Quinetiā hoc in reliquis corporis partibus faciemus, satius esse rati candem rem non nunquā repetere, quām si id crimen euitare vellemus, multa quæ tradi debebant, prētermittere: quoniā itaque vitia capitis ex intēperie anteā explicata fuerunt, quōq; modo ea sint dignoscēda, & quæ viētus ratione emendāda per ea quæ intro assūmuntur, reliquum est ut pauca quæ dā addamus, quæ exterius applicātur. Igitur si capitis dolor ex solis ardore enatus fuerit, caput assiduē roſacco perfunde, & lancei pāni partem rosaceo imbutam impone, aut eodē modo vnguēto melino vttere, aut portulacę folia minutim ſecta, tum per

se, tum cum farina tenella cataplasmatis modo adhibe, similiterque solanum: aut sesamū tritum, cui rosaceum stillatim affulum fuerit imponito. Quod si ob refrigerationem caput vexetur, post reliquā quā tradita fuit dictā, caput irino vnguentō perfunde, ac linteis laneisque pannis eo intin. Elis viere, similiterque vnguento laurino. Ligustrum quoq; tundit, & adipe anserino permixtū, capiti intinge. Prodest & spongijs calida imbutis ac expressis souere, & maximē si in ea lauri tenella folia, aut amaraci, aut cyperi fuerint decocta. Cæterū in antiquioribus capititis doloribus, caput necesse est abiadere: aut cure tenus tondere, atquē ita quām breuissimos habenti capillos medicamenta adhibere liquida, vel que emplasti: i aut cerati formā obtineant: est autem eorum multiplex materia, quā magis minūsque refrigerent, aut calfaciant, & quā progrediente commentatione decebetis. Subiectam verò vnum atque alterum exempli loco. Si itaque calfacere est animus, cape euphorbij vncian, ceræ quadrantem, olei libram: hæc liquefacta iungito. Sin contrā cupis refrigerare, sume oleum rosaceum ac violaceum, & ceram albam: ea ad cerati crassitudinem redacta, aceto vel aqua, aut stillatitio rosarium liquore clue tantisper dum ceratum eorum qualitatem imbibat. Porro tu ab hoc veluti rudimento, alia calefacentia aut refrigerantia conficere poteris medicamenta. Quibus ob ebrietatem caput doler, aqua calida prius ebita,

eos vomere præstat, posthæc, aluum quoq; clu-
re: abstinere ab omni calidiori flatulètōque edu-
lio oportet. Quòd si post coctionem etiamnum
doluerit, refrigerantia reprimentiāque super ca-
put danda, cuiusmodi est rosaccum per se, & cum
aceto, aut bederē brasice & succo. Quin ipsa
quoque brasice folia, calida madefacta, capitiq;
imposita & alligata, peculiari quadam naturę do-
te crapulæ aduersantur. Porro iis quibus ob vi-
tiosum aliquem succum in ventriculo collectum
caput dolet, satius est primūm caussas præscinde-
re, tum leuibus bonique succi cibis, tum medica-
mentis quæ stomachum ventrēmque abstergat:
inter quæ omnium est præstatiſſimum, quod ex
aloë coſicitur, cuius antea quoque meminitus,
posthæc capiti per ea quæ foris applicantur, con-
ſulēdum, quòd ipsum ab vaporibus, qui inde ex-
halant, vñā etiam afficiatur. Ei autem cūcta quæ
tenuum sunt partium, & discutiendi cōcoquen-
dīque vi prædicta sunt, opem ferre putat: cuius-
modi sunt amygdalæ amaræ decorticatae & tri-
tex, quæ cum aceto ac oleo maceratæ, & ad cerati
crassitudinem redactæ, per linteum fronti impo-
nuntur. Aut mentā sylvestrem, amygdalas ama-
ras, itidem, æquali portione cum aceto & rosa-
ceo infunde, aut muscerdam cum aceto itidem
ac rosaceo. Aliud, rutæ folia, mentæ, peucedani,
itidis, singulorum drachm. duas, seminis oci-
mi drachm. octo, seminis papaveris nigri drach.
quatuor, posce sextarium, coque ad dimidias, de-

jnde expresso humore, rosaceo adsperso disseca,
eoque assidue caput irriga. Aliud, ad eos qui
inueterato capitis dolore tenentur. Irini vnguen-
ti expressionis, peucedani, castorij, singulorum
partem, baccarum laui, seminis viticis, rosarum
siccarum, singulorum partes duas, rutae, virgul-
torum foliorum partes quatuor: aceto dissoluta
excipe cerato quod ex rosaceo constat, deinde lin-
eo emplastri more inducti capiti abrasis antea
capillis impone, fasciaque obligatum in sequentem
diem serua, & tutum impone. Si qui obtilem
in stomacho coaceruata ac immersam, capite
dolent, ea per viatum ac purgatoria illi terti idonea,
sublata à dolore euestigio liberantur. Ceterum
de horum curatione, iam ante quæ necessaria sunt
docuimus. Portò in *υφαλαιά* vocata, quæ vetu-
stus est & qui ægredie solui potest capitis dolor, a-
lia cura est certandum, veluti diximus: verum ca-
piti exterius prospicies, siquando usus postulat
ea quæ reuellendi vim obtinent, per repellentes
irrigationes. Quinetiam post totius corporis va-
cuationem, iam iis quæ caput quoque inanire va-
lent, ac deinde roborate utendum est. Repellunt
quidem oleum omphacinum rosaceumque tum
per se, tum cum aceto: & quæ ex capitibus papa-
uerum, oleoque ramulis, ac hederæ corymbis, &
menta parantur. sed si plenitudo frigidior fuerit
ac cruduscula, remedia sunt tepida applicandas
contrà, si calidior ac biliosior, calida. Discutant
oleum dulcissimum, & magis vetustum, ac Sieyo-

nium. Quod si humorum plenitudo fuerit crassior, spondylum, aut serpillū oleo incoctum, vel pulegij coma, aut nepeta, vel menta cā euacuare valent, atq; h̄c eadē robur parti cēciliant: quare p̄sis etiam quoisque planē corroborata fuerit, ut ilicet. Verūm p̄r ex̄teris discutit proſusquē corroborat verbenacā rectā, & potissimum viridis: quin & ſicca vñā cum radicibus in oleo excocta prodeſt: ita nanq; omni capitī dolori, quē crassorū humorū putredo genuit, medeberis. In pri-
mis quoq; proſunt aſelli, qui ſub hydriis tabulan-
tur, oleo incocti. Cæterū quod necessarius h̄ic
ſit eorū, quā mandendo pituitam educunt, (Χε-
ραγμαπονις Gr̄eci nuncupat) & quē in nates in-
dūtur, ἐφ' ηα dicta, vſus, iam antea dictū fuit, per-
ſcriptaque materia, ex qua concinnari poſſint,
quare inde ea quā oportuna ſunt colligere o-
portet. Porro ἡμερα, iſdem doloribus quib-
us cephalæa caput inuadit, eadēmque habet
ſuā originis cauſias: ſed in eo diſſider, quod ce-
phalæa totum caput, hemicrania vero ſolam di-
midiam eius partem quācunque tandem ea fue-
rit, dextra nimurum vel ſinistra, dolore infe-
ſet. Eadem quoque qua cephalæa curatur vi-
etus ratione. Paſtillus ad capitī dolorem mirè
efficax, biſtérve à temporibus in tempora illi-
tus: capit croci drachmas quindecim, a ramen-
ti ſutorij drachmam, aluminis ſcissilis vncias
tredecim, myrræ, opij, omphacij, ſingulorum
drach. tres, chalcitis vñc drach. tres, gumi drach.

decē & octō, omnibus contritis affunde vini au-
steri quod satis est, ac posthęc in hemicraniis, in
dimidia capitis affecta parte, in totiusverò dolo-
ribus, in tota fronte, posca dissolutus imponitur.
Aliud, continet scāmonij drach. sex, croci drach.
duas, comę hederę drach. sex, sulphuris ignē nō
experti drach. quatuor, seminis anisi drach. octō
seminis apij totidē : diligenter trita ocimi succo
in pastillos cogito, hoc copiosiori rosaceo disso-
lutum, fit capitī irrigatio, quę lethargicos iuuet.
Ad eadē, ac præterea tenebris solam vertiginē va-
let, peucedani radicis drach. quatuor, iridis drac.
duę, violarū, acori, singulorum drach. spondylij
drach. quatuor, piperis, castorij, singulorū drach.
duę & semis, serpilli drachm. quatuor & semis,
baccę lauri numero 45. ruta viridis drach. octō,
mētę viridis drach. quatuor, opij drach. hęc ace-
to excepta in pastillos efforma. Vsu verò expetē-
te oxyrhodino dissolute, & illine, quinetiā cerato
quod rosaceo constat, exceptū, ceu malagma im-
ponitur. Ad hęc, euphorbij pars vna, cum tribus
cerę partibꝫ, & duodecim, olei valer ad hemicra-
niam, si eo dimidia frontis pars vna cū musculo
temporalī illinatur: nam id s̄ penumero vel semel
illitū ante balnei ingressum, repete affectionē cu-
rauit, vt post balneū ægri in sanitatē sint restitu-
ti. Iuuat præterea eos, oleū quoque calidū in au-
rem instillatum, si in olei librā euphorbij exiguū
inijciatur. Ceterū ybi suspicio fuerit, hemicra-
niam à calidis vaporibus aut humoribus ortam

esse, non est hoc medicamentum accersendum.

DE AVRIVM AFFECTIBVS,
& parotidibus, Caput 3.

P O R R O cum variis de cauſis dolor aures
exercere soleat, si eum ex refrigeratione natum
ſuspicamur, cappe ex culptum oleo implentes, id-
que in calido cinere feruere ſinētes, hoc utemur:
aut piper tritum injiciemus, aut aliquid ex reli-
quis calefacentibus, quale eſt oleum amaracini,
& rutaceum. Quod si inflammatio quępiam ob-
ſiderit, optimum eſt medicamentum, vnguentum
nardinum infuſum, cum exiguo eius quod nomi-
natūr *βασιλικόν*, hoc eſt regiu, quodque *πτεροφάρ-*
μακόν quoque nuncupatur: quemadmodum & id
quod ex adipibꝫ cōponitur, de quo paulo pōst lo-
quemur. Quod si dolor vim fecerit, necesse eſt
vici iis quę ſenſum stupefaciunt: quare opium la-
et muliebri, & oui albumini permiscetur, quę
ipsa per ſe ſepenumero plegmonis profuerit: por-
rò opium quoque castorio commiſſetur, at mu-
to ante uſum tempore permifſum ſue pari pon-
dere, ſue duplo castorio, p̄paratum eſſe conve-
nit. Liquor verò ſit ſapa ex muſlo. ea enim mu-
tò magis dolorem ſedat, quam vina dulcia. Cęte-
rum hęc tria, cūm uſus exigit, probè denuo ſapa
dissoluantur, ad eam uisque conſiſtentiam, vt per
auricularium clyſterem, quem *ωνίχνη* Græci
appellant, in lucerna tepefactum, infundi queat:
ſit autem adeo tepidū vt ne ſuo calore offendat,
perpetuò

perpetuò cauens, non modo ne meatus tágatur,
eumque molesteret, verùm etiam ne reliqua auris.
Si flatulentum aliquem spiritum, crassumve aut
viscidum humorem, qui exitum non reperiatur, in-
cludi cōiceris, quippiam ex medicamentis quæ
infarctu liberant, admisceto, cuiusmodi est nitrū,
& oleum amygdalinum: eius generis est, & stru-
thium, & amygdalæ amarae, & vtrunque vera-
trum, & aristolochia, necnō & iris, ac cinnamo-
num, carpesiūmque. Aurium autē meatus ob-
structione expedient etiā ea quæ in renibus cal-
culos confringunt, & quicquid citra mortuum, ne
dolor exacerbetur, tenuium est partiū: inter quæ
recēsetur & radix cucumeris sylvestris, & bryo-
nia, & ari, & dracunculi, & centaurij, & in suni-
ma amarorum omnium. siquidem citra roſionē
molestiāmque hæc meatus expurgat, eaque quæ
obstruunt disiuncte & incident. Portò medio-
cres phlegmones, & quæ non pulsant, etiam per
acetum, quod cum rosaceo exquisite fuerit per-
mixtum iuantur: quemadmodum & per glau-
cium, quod in cete medica cum aceto fuerit tri-
tum. Quinetiam collyria quæ glaucio & croco
cōstant, cum aceto attrita instillataque proſunt.
Auricularis ad omnem dolorē, omnēque vlcus,
quo in febriente quopiā, ac ob dolorem delitan-
te vſus sum, & diuinum quippiam accidit: Myr-
rhæ drachm. thuris drachm. tres, alij septem, a-
phronitri drachm. tres, croci drachm. quatuor,
alij vna, papaveris succi drach. tres, galbanī tan-

tundem, amygdalæ amaræ deliberatæ numero vi-
ginti: excipe acero dissolutum. Heras hoc vnum
medicamentū ad omnē aurium dolorem vlcusq;
scripsisse fuit contentus: verū mego dolores au-
rium, cum fotu qui sit per id quod ex adipibus cō-
star, vt dictū est, tum vnguento nardino vnā cum
terapharmaco leniti assico, vnāque & affectiones
ipsatum iuuari, velut etiā ouī candido cum la-
ete muliebri, mitigari verò solūn, sed affectiones
haudquaquam iuuari, per papaueris succum, nisi
quis per accidens affectionibus opitulari dixerit.
sedato siquidem dolore, & somno accedente, na-
tura affectiones quę dolorem cōmittebant, cōco
quit. Evidem aurium vlcera, perpetuò glaucio
ex acero curauit, quemadmodum ea quę cum flu-
xione infestabat, aut pus alebat, pastillis, à mitio-
ribus orsis, cuiusmodi est Polyidē, & post eum
Andronius, & ab hoc qui vocatur Bithynus. Ve-
rum nō semper omnium usus est necessarius, sed
vnus omnino sufficit, si quis eo uti nouerit, ali-
quando sapa diluens, cū mitius reddere velit me-
dicamentum, & rursus vino dulci, deinde acero
nō acris, post hęc cacti, postremo acerrimo. Quare
cum per eiusmodi misturā aliás aliter factā, medi-
camenti vim exoluere ac remittere potes, validis
simum præparatum tantum habere poteris. Ad
siccas & humiditatū expertes ulcerationes, est
etiam pessus præclara, hyssopi, medullæ ceruinæ,
adipis anserini, ceræ Tyrrenicæ, singulorū dra-
chmę tres, terebinthineę drachma, olei ricinini,

amygdalini, & cyprini, singulorū cyathi duo, olei
picini cyathus: cōpone & vtete, oleo nardino di-
luens, vt mellis sit cralsitudo. Aliud, ad puru-
lentas uetus tāsque affectiones: croci drach. tres,
myrrhē drachma, nuces amar̄ repurgatē nume-
ro triginta, spumæ nitri, nardi Syriaci, aluminis
scissilis, singulorum drachma oboli tres: aceto a-
cettimo excipe, & ex aceto dilue. Ad sanguinis
ex autibus profluuium: marrubij succū expre-
sum, & aceto cōmixtum infunde, aut malī puni-
cē in aceto coctā succum, vel sanguinalis herbæ
succum, aut acaciā, aut lycium cum acero. Por-
rò in quibus vermes sunt, veratrum albū immit-
te, aut aridum insuffla, aut succum rubi infunde.
Cæterū sonitus, qui ob stomachi refrigeratio-
nem calorem vne, aut eiusmodi aliquem humorē
exhalantem, adhac ob vni potum, aut febrem,
aut ventris obstructionem gignuntur, causis hu-
iusmodi sublati, sedantur. Quod si humor quis-
piā impactus fuerit, qui spiritus generet, præter-
mittenda nō sunt medicamenta. Quemadmodū
cum homo exquisitum auditum obtinet, & ob-
sensus acrimoniā minima quaque sentit, admī-
scenda sunt medicamenta quæ sensum stupefa-
ciunt, cuiusmodi est succus mādragoræ, & lacry-
ma papaueris. In eo uero sonitu, qui de repente
obicitur, acetū cum rosaceo infunde, aut cum in-
num oleumque ad mellis spissitudinem redactū,
aut radicis cucumeris agrestis succum, aut ipsam
radicem oleo incoque. Quod si plusculum

temporis perseverauerit, omnib⁹ amaris & acris
bus & attenuatibus, ac discutientibus, usque que
ad dolorem ex crassis humoribus enatum descri-
pta sunt, utatis: singulis in acetō coctis, & admix-
to melle. Aut reclinato ægro, & nitro crudo tri-
to in autem insperso, acre acetum tepidum infun-
de: aut allium, cæpe, adipem anserinum æquali
pōdete trita, & percolata infunde. Porrò surda-
stri, tum hiera, tum catapotiis ex colocynthide
purgādi sunt: quinetiam pituita per ea quæ ipsam
mandendo proliciunt, est detrahenda, caputque
siccandum, ac omni via ei robur est addendum,
vtendum etiam vietus ratione attenuante. In au-
rem verò iniicienda sunt medicamenta, quæ visci-
dos crassosque humores dissecant, incident, ac
attenuent. Ad auditus grauitatem repētinari,
atque è capitis dolore enatam, absinthium aquæ
im quoquo, & foueto, nempe arundine halitū ex-
cipiēs, aut baccis lauri, aut foliis, aut origano, vel
hyssopo, aut aqua marina & aceto, eodem modo
vitior, vel adipem anserinū, felique bouis, & lau-
rinum æquis portionibus mixta instilla. Aut he-
deræ agrestis baccarum succuni guttatum immit-
te, vel veratrum nigrum cum aceto tritum melli
diutius incoque, & fac collyria quæ glandis for-
mam exprimant, ac impone, & ad quinque dies
sine, aut serpētis senium tritum cum aceto instil-
la: idem & cum felle bubulo aut caprillo, vel te-
studinis marinæ, & nasturtij modo sufficienti va-
let, & fac collyria quæ auditus meatui congruat,

& impone, ac post triduū exime: hoc sordes educit, & extemplo malum leuius reddit. In iisdem quoque vtendū est forū ex olla: oportet ut altera arundinis extremitas in auris cavitate adaptetur, & altera in olla, quæ operculum habeat perforarū & vndiquaque probè obturatum, in qua sit absinthium in aqua seruens, vt sublatus halitus in meatum auditorium illabatur. Quinetiā tauri maximē lotiū, vel si id desit, bouis validius in ollam angusti oris infundito, & acetum tertiam ad locum partem tritam, ac myrtum concisam, deinde testam igni candentem in ollam coniuncto, ac reclinatum hominem, apposita ad ollam aure, foveato. Circum autem uero fasciculum è lana face re oportet, ne circūlita loca adurantur, atq; hoc pacto eiusmodi fomenta conferent, verū in doloribus haudquam conueniunt. Eodem modo in auditus difficultate, raphani succum cū rosaceo aut cyprino tepefactum instilla, aut galbanum cum aceto & melle madefactum, aut collyriis ex sicibus, nitro, & sinapi immisis, per triduum nō extrahimus. Post id verò acutis vocibus assiduis, & vicissim grauibus acclamamus, & demum per tubā sono immisso liberamus. Post hęc hastulę regię radicem oleo veteri incoctam, uulter infundimus, alsi duéq; lotio caprino eluimus. Ceterū ad surditatem ex capitis dolore, radicula succum cum rosaceo infunde, aut foliorum cucumeris sylvestris succum, aut castorium cum lauri baccis ac acero. Quid si aqua in auro

inciderit, auxiliatur, si uno pede eius lateris, cuius auris affecta fuerit, sese inclinâs asilat: nam faciliè inde ita excernitur. Et exuelio per os exile aut etiâ per arundinem summe attrahit: dehinc per lanâ ex prædictis vnguentis quippiâ instilla: si vero calculus, aut faba, aut aliud quippiam in auris meatum inciderit, clue, aut circum auricularium specillu lana obuoluta, resinâque intincta, aut per eorum quæ glutino cōficiuntur, aliquod medicamentum protrahe. Quod si neq; sic sequatur, in nares sternutatorio indito, os ac nates obturato: siquidem per spiritus conclusi contentionem, id quod incidit, eliditur: idque perpetuò, donec clabatur facito: si enim intus manserit, aurem phlegmone prehendit, & cōulsiones infert. Optimè etiâ facit ad eorum quæ incidentur, explosionem, cōcussio. Proinde, si puer fuerit, pede apprehensum, & in caput sublatu, concutiens vibrabis: si zeger fuerit adulta ætate, ipsum super tabulâ in id latus versus, cuius auris eo modo laborat, caput ad tabulâ firmare præcipito, deinde sublata tabule, cui caput innititur, parte deferri finito: atq; id sepius repetiro: mouebitur enim id quod incidit, & ad tractabiliores meatus partes plabetur: postea angusta & cōcaua specilli parte demissa, scitè extrahito. Si vero faba aut cōsimile quippiâ quod inciderit, intus māserit, ac madefactum intumescentisque dolores inferet, fieri nō poterit ut integrum extimatur. Quare specilli cyathisco, id dexterè diuidendū est, atque ita paulatim educēdum:

deinde sapam vel vinum dulce calidū infundere oportet, ac meatum ex lacinatione offendit, lenire. Quod si animal aliquod illapsum sit, scāmonium acetō dissolutum, aut absinthij succum, aut peucedani plusculum, & nitrum sulphurve cum radiculae succo iniice. Eodem modo ad pulices, & vermes & reliquos quibus aures corripiuntur affectus, acetū & oleum instilla, vel capparis succum, aut veratrum album tritum insperge, vel aristolochiā tritam, aut nepetae succū, vel cinnabaris uiridis aliquid instilla. Porrò in auribus cōtūsis, myrrhā, mannam, thus, terrā qua aliqui se ceu smegmate cēfricant, cum aceto acri probe vniqa ad cerati crassitudinē imponito, ac nequaquam irritato. Itidem quibus aures sunt cōtusæ, internā expeditiorem ac tractabiliorē cōcauitatem cartilagineam terra sigulina expleto, & sequenti die, ubi exaruerit, solanū cum absinthio donec in integrum restituātur, inungito. Inflammata autem in aurium puerorū puellarūmve fibris foramina, oleo in ænea lucerna qua ærugine cōtraxit, illinē persanabis: aut aloes partem unam admixtā impone: sunt etiam qui mannam cōmiscent, aut butyrum, & lac muliebre, adipēmve anserinum instilla. Ad exulceratas uero ex ielu diffractasque aures, panis calidi medullā tritam cum melle impone: aut myrrham tritam cum uino veterē illine: aut cochleas cum testis & myrrham cōmisce, & dimidiā partem impone: aut pice circumlitis sulphur ignem non expertum, aut mannam tri-

ta insperge. Verū hęc ne obligato, né ve frequenter epithemata auferto. Secundum autem abscessus, quos παρείδαι, Graci nominant, inter genera inflammationum recensentur: generantur autem, cum glandulae circa aures inflammantur, non tamen curatione inflammationibus dicata, ut plurimum in iis vtimur, quando nō fuerit malignum aut multum quod influxit, neque corpus totum plenitudine grauatur. ita nanque vel sola spongia ex posca imposita, incipientes phlegmonas repressit, nec quicquam inde corpus perpessum est. Verū in parotidibus contrā facimus, quippe qui attrahentibus medicamentis vitimur: quę si nihil memorabile præstiterint, cucurbitulam quoque affigimus, aut frequenter locum fouemus: cupimus enim noxiū humorē ex alto ad cutem prolicere. Verū cū vehementi impetu fluxus irruit, nihil nos præterea curiosius agimus, sed totum negocium naturę cōmittimus. Quare tunc humorum propensionem haudquam adiuuare decet, sed mitigate potius, ac medicamentis, quae maxima leniendi vi prædita sunt vti: cuiusmodi est, quod ex frumenti, aut hordei, vel feminis lini farina, cum mulsa: aut fœnigraci, vel althæ, aut chamæmelorum decocto, coquitur: & quæcumque præterquam quod moderate humectam caliditatem obtineant, ob quam dolores mulcere queunt, hoc etiam habent, vt humores influentes concoquere, & ad suppurationem perducere possint: quale est, farina frument-

ti cum caricarū decocto & oleo, & quod ex pollicine fermento que cōstat. Vbi verd suppuratē furent parotides, tunc aut per sectionem pus eliceret oportet, vlcūsq; persanare, velut hac in re omnibus est confessum, aut acri medicamento per rumpere, cuiusmodi est smelinum, & quod ex aliis componitur: vel denum enītēdum est, ut ipsum medicamentis tenuium partiū, quæque tractotiam simul facultatem obtinent, discutiamus, & si durities quæpiam, simul atque maior puris portio fuerit dissipata, reliqua fuerit, eam emolliere oportet. Porrò Archigenes hæc ad parotidas tradit: parotidas dissoluere volentes, plātaginem cum sale tritam assiduè cataplasmati modo imponens, aut caprillum stercus cum aceto, aut rumicis sylvestris radices coctas in vino, aut ficus tritas coctas cum atramento sutorio, aut ficus coctas cū absinthio & vino tritas, aut buccinas marinæ purpurásve vestas melle excipe, & impone, & ilico discutientur: idem p̄ficit & ostrei testa c̄remata, & cum melle imposita, aut ceratum rosaceum, cyprinūmve, ruta exceptum, aut sulphure viuo emollitum, vel cimolia cum aceto. Discutit quoq; maximè in aqua marina aut muria cocta, & trita imposta. Dipsum efficit & marrubiu cum sale, ac lana butyro imbuta, & incipientibus parotidibus imposta prodest, aut lupinorū amarorum farinam cum melle coctam, modica calce viua addita, pro cataplasmate imponite.

ACTVARI

DE NASI VITIIS, Cap. 4.

EX genere tumorum præter naturam, polypi
 in naribus gignuntur, ex ulceru verò censu, ozē-
 nz, atque ex numero excretionum præter natu-
 ram habendz sunt, sanguinis erupciones. Itaque
 de ozanis primū uerba faciam, quz ex humo-
 rum acrum putriūmque influxu generantur, ita
 ut si acres solūm sint, ægrè curabilia ulcera pro-
 ducere soleant, non tamen grauiter oalentia. Cu-
 ratio communis est his & polypo: nam primum
 exiccare, caputq; roborare oportet: liquet enim
 quod ob prauorum humorum redundantiam,
 defluxus inde proueniat. Cum igitur caput va-
 lidum reddideris, ad naris curationem in ozanis
 accede, hoc vnum spectans, ut per medicamenta
 reprimientia discutientia que partem affectā exic-
 ces: quorum alia austera sunt & acerba, alia facul-
 tate calida & sicca. Proinde cum ozana in nari-
 bus residet, nepetæ succum infunde, aut ipsam
 nepetam sicciam insuffla, aut veratrū album cum
 nasturtij semine quotidie inspira, aut psoricum
 cum melle, vel melinstilla, & sternutatorio fa-
 cta concussione, crustas ulceri obductas excu-
 tito: aut myrrham & nasturtium cum melle. A-
 ere item acetum in vasculum angusti oris conii-
 ce, & ad multum satis tempus respirationi appo-
 ne, deinde misy Cyprij, & nardi Indicæ dimidiū
 cum vino Chio tritum ad melleam crassitudinē
 redige, ex eoque meatus pena illine, & lana ob-

stria. Vlccera verò in naso, ex malorum punicorum succo in ænco vase quo usque dimidium super sit, cocto perline. Aliud Lamponis: facit ad ozænas, & ægilopas, & polypos, & quæcūque ci- tra sectionem vñctionemq, velis subimouere: ossa quoque corrupta abscedere facit: valet & ad ser- pentia vlccera, ac putrida inspersum, & ad sordida vlccera, linamēto exceptum cū melle: scobis æris rubri vnciam, salis ammoniaci, ammoniaci suffi- menti, singulorū sextantem, aluminis quadrantē, aceti heminas sex, arida terito affuso aceto, exci- pitōque in vase æris rubri, atque in sole, radio æ- ris donec medicamentum exiccatum fuerit, agi- tato. Deinde in mortarium translatum, diligenter terito, & in fictili adseruato, Vsu verò expe- tente, aquam sorbendam, oréque continendā da- to, & medicamentū per fistulā insufflato. Aliud, habet adipis anserini drachm. quatuor, hyssopi drachmā vnam semis, medullę ceruinę drachm. duas, cerę Tyrrhenicę drach. octo, plumbi vñ- & loti drachm. octo, ladani, adipis vitulini, ce- russę, singulorum drachmas duas, cerbinthine drachmas quatuor, argenti spumę drachmam, rosacei quod satis est. Rosaceo dissolute & sub- line. Caterū ea quę in narē illabuntur, au- riscalpro, aut volsella exime, aut sternutamentū ciens medicamentum exhibe, ore apprechenso, & nare altera (nisi in utraque fuerit affectus) compressa. Verùm quibus ego, inquit Galenus, vñsus sum, in polypis narium & ozanis, proba-

tissima reperi subscripta . Ac primū, medicamē-
tum quod ex malis puniciscōponit. Sumantr
autem ex tribus eorum differentiis & quali nume-
ro. aliqua enim ex ipsis austera sunt, alia dulcia,
quædam acida. Ea itaque recentia ac matura cō-
tundenda sunt, atque integra accurate cōfringē-
da, quo succus ex iis exprimi queat, quem in vase
stanneo reconditum adseruare oportet, modicē
coctum, si quidem liquidior quam par est videa-
tur. Quòd verò ex ipsis reliquum est solidum &
crassum, denuò diligenter contundi oportet, quo
post contusionem, in pila rursus atteri possit, ac
in collyria, quæ nari ægroti accōmodata sint effor-
mari. induntur enim in naris meatum, quam po-
lypus obſider, quo citra mortuum ac consensum,
qualem actri medicamenta excitat, longiori mo-
ra ipsum repurgent. Quòd si humidior, molliór-
que tibi polypus apparebit, plusculum ex austeric
punicis cōiicies: si durior, ex acidis. Verùm quia
perpetuò tolerare collyrium, molestum est, eius
vsum intermittere conuenit, atque eo tempore
quo non imponitur, expressum succum assumere.
Quinetiam ægrum vehementer hiantem, ea
parte qua nasus ad palatum perforatus est, liqui-
do expresso medicamēto illinere oportet, idque
vel penna, vel lana specillo quod oliuæ nucleus
referat, obuoluta. Ceterū ex aridis medicamen-
tis, diphryge citra mordacitatem, interdum tem-
poris longioritate absumptum polypum esse no-
ui: probè quoque facit prædictū collyrium, quod

ex malis punicis constat, si vbi exaruerit, ritè contundatur, & tritum insuffletur. Omnia autē hæc nullo intermisso tempore sunt obcunda, vt nunquam ab affecta parte medicamentum absit. facile nanque præ humiditate eluitur. Quemadmodum igitur in lippientibus, ita & in his, si fieri potest, nunquam non medicamentum oportet impicare: abluitur enim facile, vt dixi, ab influenzae humiditate. Porro cum quidam cunuchus nulum medicamentum adhibitum ferrer, sed ab omnibus iritaretur, rosis aridis contulit, ac accuratè contritis, & inditis, citra morsum simul & mirum in modum hominem ab iis adiutum esse cognoui. Quare rursus in mollibus humidisq; corporibus, & quibus ægrè ulcera persanantur, eos usus sum: nam ex duobus alterum cōtigit, vt aut nihil ledere, aut omnino sine molestia ageret: si quidem plurima ex efficacibus quæ polypos detrahunt, si quando scopum nō attingunt, eos exacerbare solent. Verū ulcera in narium medicibus semper pastillis curauit, nempe Andronio, & Pasionis, & Polyjdæ, Bithynoque, & quem ego composui: terens eos interdum vino dulci, alias austero, & quandoque mediocris ætatis, & nonnunquam vetusto, & aliquando acero, quod easdem quas vinum haberet differentias. In diuite vero quopiam, qui odoratum medicamentū sibi adhiberi postulabat, in ozæ curatione, hedychoi quod appellatur, usum excogitauit, dissolvens ipsum veteri vino Falerno, & mirum quām

celeriter curatus est. Ad sanguinis è naribus erup-
tiones, linamentū longū lycio imbutum indito,
deinde exterius digitis nasum comprimito, aut
chalcitidē medio eriter luxigata & aqua intinēta
eodem pacto per linamētum imponito : aut thus
cum sanguinalis herbē succo, aut spongīa aridam
infere, aut madefactam aceto, preme autē specil-
lo, donec propellatur: verū satius est principiū
filo alligari, ut facilius educi possit, extrahe verò,
simul atque opus suum peregisse credideris. Sive
rò inarescit spōgia, atque intus agglutinatur, per
auricularem clysterem frigidam aquam immit-
te. Accommodatum quoque est, frontem spon-
giis posca imbutis refrigerare, & artus laqueis
excipere, adhac potui dare ea quæ ad sanguinis
refectiones conferunt, & aures linteis obturare
aut cera, ac ore quoque frigidā continere. Quod
si crux aliquid deglutitum esse videbitur, etiā
id ipsum ubi multa eius sit copia, per euacuans a-
liquod medicamētum educito : in grumos enim
coactum in ventre ac intestinis incendium exci-
tat. Eodem modo platani pilulas exiccatas atte-
re super pannum asperum: & semen quidem ab-
ijce, tomenta verò collecta asserua, & lanugi-
nosa in arundinem indita insuffla. Gypso verò
aut ceno figulino, natem frontēmque obline.
Igauore, hoc est sanguinē sistens, magna: Misyos,
atramenti futorij, singulorum drachmas septem,
corticis pini, squamæ æris, manna thuris, singu-
lorū drachmas quatuor, æris vili, chalcitidis, sin-

gulorum drachmas quindecim, calcis viuz drachmas octo, gypsi torrefacti drach. quinque. Tri
tis ad omnem sanguinis eruptionem utere.

DE AFFECTIONIBVS OCY-
lorum, Caput 5.

DE affectionibus qui oculis contingunt, quinam
sint, & quibus de caussis oboriantur, quomodo-
que sint dignoscendi dictū fuit antea, nunc de ip-
sorum curatione, quibuscque medicamentis uti
portet, tradetur, iis scilicet, quæ antiquioribus ac
recētioribus, tum Græcis, tum Barbaris celeber-
rimis, hodie maximè approbatūr, nobisque uti-
lissima videntur. Proinde hinc arrepto sermone,
de singulis medicamentis, quemadmodum in cœ-
teris fecimus, agemus: distinctionesque quaspiā
præstantissimorum olim medicorum, tum anti-
quiorum, tum recentium, tam Græcorum quam
Barbarorum cōmentationi apponemus. Itaque
cum etiānum phlegmone, aut dolor quispiā ocu-
los affigit, collyriis ex thure, & metallicis lotis,
succīsque minimè mordacibus utimur. Verū
cum ex eorum vsu sordida fiant ulcera, aliquid
ex extergentibus iis est commiscendum, quale
est pacianum ex vino croceum, quo utimur,
modicum eius prædictis medicamentis admi-
scentes: accipit id plurimum croci, atque inde
croceum nominatur. Ei præterea etiam metalli-
ca extergētia admixta sunt, quo sit ut aspredines
nō modò exiguae, verū etiam magnas (quas si-

cus vocant, & Graci *νυγα*,) detrahendi vim obtineat. Quinetiam vngues attenuat. Ulcera vero quæ ob erosionem corneæ enascuntur, ut vngæ quædā portiuncula procidat, tum sua de causa, tum ob id quod procidit, repellentibus astingentibusque opus habere, neminem latet. Verum ex eorum numero ea seligenda sunt, quæ nullam efficiuntasperitatem. His vero contrariis, nempe discutientibus, tum pustulæ, tum pus quod non nunquam intra corneam generatur, opus habet. Itaque recentia ac etiamnum inflamata, iis quæ ex myrra, thure & croco constant, compescuntur: quæ vetustiora sunt, etiam ex discutientibus quippiam postulat, veluti tunicarum quoque inflammations, quæ in scirrum abierunt: siquidem in his medicamenta quæ ex actibus succis conficiuntur, commendatur: quæque in collyriorum formam efformantur, & à medicis peculiari nomine facultates liquidæ *έγχισαι*, ad illendum, scilicet aptæ vocantur, cuiusmodi inchoantibus etiam suffusionibus parare solent. Verum in vngibus & sicubus ea quæ extergedi magis vi prædicta sunt, adhibentur, quorum alia in collyriorum formam rediguntur, alia siccâ citra cōformatiōnem imponuntur, quibus nonnulli etiâ ex astringentibus quippiam admiscuerunt. His proxima sunt, quæ scabiosis palbebratū affectionibus medentur, atque idcirco etiam *λαρικά* appellantur. Omnia autem validissima sunt, quæ verullos callos eliquant, & nuncupatas alulas vel vngues,

περιβολία

(Ἀρεβία. Græci nominant) curant, & ex detergenteribus astringentibusque medicamentis cōficiuntur. Itaque minimè omnium mordax in oculorum affectibus, est fœnugræci decoctum, lac, & ouï liquor candidus. In quorum genere habendum est gummi, & tragacantha. Posthac succedunt quæ exiguum mortsum obtinent, eo quod iplis quædam ex iis quæ non nihil astringunt aut extergent admiscentur, cuiusmodi sunt rosa & thus: quod exiguum astrictionem rosa, & modicam extergendi vim thus obtrineat: verum cum thus facultate calidum sit, habet ob id aliquam coquendi potestatem, & dolorem sedat. In eodem censu quod quidem ad concoquendum, & modice discutiendum spectat, connumerantur crocus & myrra: quæ hoc inter se dissident, quod ille moderatè astringat, hæc verò citra astrictionem nō instrenue discutiat, humiditatésque excicit: suntque generosiora facultati^b quam thus, quapropter etiam discutiūt magis, verum quod detergendi vi careant, in ulcerum curatione thuri ceu inferiora cedunt. Ex hoc medicamentorum genere, quod concoquat inquam & discutiat, est & lycium Indicum, nō hoc quod in nostris provinciis oritur, & castorium. Ad quæ facultate propè accedit ea quæ nuncupatur sarcocolla, quod coquens discutiēnsque est medicamentum: quibus facultatibus eam galbanū antecellit. Enīlæ campanę decoctum præter concoquentem facultatem habet etiam astringens quippiam, quod

croco ferè affine congenérque est. Et lapis hæmatites appellatus, qui exiccādi vi præditus est, non secus quām cadmia. Cæterūm hac mitius medicamentum est lapis, vrpore qui ex humida substantia, & non terrestri ceu cadmia, saum ortum ducit: siquidem talem eius esse naturā indicat dissolutio in cote medica: quòd in attritu cum quopiā liquore in succum resoluatur, quinetiam separatim absque liquore tritus, nō vt cadmia in frustula dissilit, sed in corpus quoddam similare ac continuum. Cōsimilis ei substantia est lapis quoque, qui ἄσης, quasi scissilis dicas, nominatur, nisi quod facultate validior sit. Stibium verò quod nuncupatur, si nō est lotum, validam p̄ se fert astringentem vim: verūm ubi eluitur, retunditur adeo vt ferè sit moīsus expers. Valentioris eo extergentis facultatis est æs vstum, eiūque squama & flos. Non minus est efficax, licet non æquè mordeat, chalcitis vsta. Quòd si eiusmodi lauentur, adhuc extergentem potestate retingent, verūm eo sunt in actionibus imbecilliora, quo fiunt minus mordacia. Huius generis est & misy, & arugo, validissima medicamenta, si iis que ad hincas callosasque palpebras adaptantur, permisceas: quidam iis etiam gallas, validè astrin gens medicamentum, adiecerunt: quemadmodū nonnulli id quod omnium horum est vehementissimum, quod ad astrictiōnem simul & acrimoniām pertinet, quod χάλκανθος Gr̄c̄is, nobis atramentum sutorium nominatur. Liquet auten

quod multo euadat moderatius, si vratur laetaturque. Ex huiusmodi materia est squama quoque *sophum*, ita dicta, quod ex acie aut mucronibus decutitur. Cortex adhac thuris, & ipse non ignauiter astringit, verum superioribus omnibus longe est inferior. Quinetiam misy appellatum, tum ad easdem affectiones, tum ad scabiosas palpebras quidam collyriis admiscuerunt. Porro mannam priuatim appellant, quod ex contracto in magnis oneribus thure succutitur: in ea siquidem feruntur exigua contracta frustula corticalis thuris: distat id medicamentum a thure eo quod exiguum quampli astrictionem noctum sit. Proinde ex sufficienter astringentibus quae terrestri constant consistentia, ea asperitudines, & fucus, callosque liquant. Quae vero in ordine suctorum recensentur, ceu omphacium, & hypocrisis, facile, utpote cum lacrymis effluentia, inunctionibus eluuntur: huius classis est glaucium, & acacia. Porro citra mortum exterget cerui cornu vestum, velut & caprarum. Dictum autem fuit thus quoque ex eorum numero esse, nisi quodd hoc, ceu docuimus, omnino exiguae detergentis facultatis est particeps, dolorēmitiget, aut concoquat, quippe quae frigida siccaque sunt temperamento. Obtinet autem extergens quipplam id quod nuncupatur Armenium, velut id quoque quod In-

dicum nigrum vocatur, quare etiam phlegmo-
nes expertibus vlcerib⁹ citra molestiam inditur.
Cæterū mixta quodammodo facultate cōstat
aloē, quemadmodum & rosa: habet enim quip-
piam amarum, quòd extergere aptū est, ac præ-
terea astringens quoddam, quo cōtrahere, ac ad
cicatricē perducere vlcera potest. Porrò ex me-
dicamentis quæ ad scabras affectiones aptantur,
sunt sales ammoniaci, & lapis Asius, tum ipse, tū
eius flos: adhæc psoricū quod vocatur, quod ne-
que simplex quippiam est, neque sua sponte ena-
scitur, sed habet quandam præparandi rationem:
admisctetur his & misy vstum, & sandaracha, &
quod dicitur Græcis αρρενω, nostris autipigme-
tum. Ex medicamentis iam aromaticis, casiam
& malabathri folium, amomūmque & cinnamo-
num quidam facultatibus ocularibus cōmiscue-
runt, quorum cinnamomum facultatem habet
discutientem, reliqua verò etiam astrictionem
participant. At verò idin vniuersum de omni-
bus extergentibus medicamentis non ignorasse
licet, tum mediocria, tum quę ficus callōsque ab-
sumunt, ea omnia crassis quoque cicatricibus
competere. carum enim crassisq[ue] extenuant,
& de superficie substantia demoliuntur. Cate-
rūm facultates, quæ ad induratas oculorum tu-
nicas conueniunt, velut antea quoque dictum
fuit, ex succis & ammoniaco thymiamate, con-
cinnantur: quibus etiam ex moderationibus, quę
facultate nō aduersantur, aliquid commiscetur.

myrrha videlicet, thus, ac galbanum, & cætera ad genus. Ad suffusos vero facultates quoque medici composuerunt, ex quibus inter liquida medicamenta primum fere locum obtinet ea quæ ex fœniculi succo, & felle hiænæ, ac melle Attico conditum: alij caprinum fel capiunt. Posthæc, alijs aliud fel admiscerunt: hic enim galli, alias viperæ, ille testudinis marinx, quidam callionymi pisces. Hac tempestate celebre est, quod ex felle scarorum paratur medicamentum, quemadmodum & id quod ex myrra statè constat. Ex prescripta materia medicis arida quoque medicamenta conficiuntur, quæ ab ipsis priuatim ξηροκαλύπειαι, hoc est arida collyria nuncupantur: quorum quedam liquant absimuntque callos & fisces, excrescentes item in nasi angulo carunculas, ἐγκαρδίας appellatas, ac vngues: alia scabris palpebris idonea sunt, earumque pilorum defluuiis, μίλφοις nominant, opitulantur: quæ aliam ab acribus collyriis retinent facultatem, quare à quibusdam medicis, οὐδεκρυπταὶ & οὐδεκρυπταὶ, hoc est lacrymas repellentia, & reprimientia, non secus quam ipsa collyria appellantur. Ex his plurima hebetibus oculis ob senium, aut humorum oculorum crassitudinem refrigerationemve, vel spiritus caliginosi copiam, non parum opis adferunt. Nonnulla adhæc ex siccis medicamentis, quippe quæ humorum defluxus coercent, vnde oculi male affici solent, affectum aliquem consistere nō permittunt. Inter ea præstantissimum experientia probatum.

videtur quod ego composui, atque idcirco apud multos, & propemodum apud omnes gestes, quibus Romani imperant, in usu est, quod oculis bene valentibus prospicit. Lapis Phrygius in minus partes confractus, ut maxima non excedat numerum Ponticam, virtutur. Verendi autem modus est, quem in aliis quoque seruamus. Lapidem in ollam nouam coni jecimus, deinde luto foris obturamus, operculo imposito, quod vel in vertice solo fuerit perforatum, vel, quod etiam satius est, alijs pluribus partibus, quo promptius per eas fuliginosè fumidæque eorum quæ virtutur exhalationes efferaatur. Simul atque verò lapis fuerit cädens, tunc ollula evacuata in nitidum quoddam vasculum, butyrum minimè vetustum affundere oportet, & partes vesti lapidis standi agitare, donec omnes extinguantur. Posthac eas denuò in ollulam coictas, ardentibus prunis, quo nihil fumidi sentiant, superimponere, & flabello, ut citius vestio perficiatur, ventilare. Deinde ubi lapides fuerint igniti, nullaque amplius fuligo exhalauerit, eos exemptos rursus vino Falerno, aliòve fulvo & odorato extinguere. Adhac, denuò in ollulam immisso, tertio carbonibus ardentibus ut nullum fumum habeat, vrete: ac postquam lapis candet, iterum Attico melle non multo restinguere: euadet enim medicamentum non siccum, sed quod lentoris quippiam habebit. Verum sint ad manus antea trita hæc subscripta, æris vesti vincia, piperis albi tantundem, foliorum malabathri æquale pō.

dus, stibij drachm. duodecim, his admisce lapidis
vsti libram. Atque vbi omnia probè fuerint in le-
uorem redacta, & medicamentum volueris exci-
pere, adiice opobalsami Syriaci sesquicam: sic
autem tenue & pellucidum, quod ad consisten-
tiam spectat, nō crassum, quale est quod subsidet:
nam quod ita crassum est impedimento erit, quo
minus medicamentū sit aridum. Vsus autē illus
est in palpebris tantum, inducendo specillum ci-
tra tunicarum oculi contactum. Oportet adhac
eum qui inungitur, palpebras tenere apertas, at-
que vbi illitum fuerit, non conniuere, niclarēve.
Hoc ego medicamentum cōcinnauī, quod eum
qui rite vitur, haudquaquam lippitudine corripi-
finit. Deinceps autem scribam, quę ad varias affe-
ctiones accōmodantur. Psoricum aridum ad ma-
iores oculi angulos erosos, Spodij Cyprij drach.
quatuor, omphacij aridi drachmas duas, nardi
obolos tres, piperis fricti grana quindecim: tritis
vttere. A Elij psoricum, Cadmię trientem, artis v-
sti drachmas duas: cū aceto in sole terito, & exic-
cato, ac dissoluto excipiēs vtitor. Aliud, ad sicc.
cam lippitudinem, & sicum, & putredinem, & car-
nem excrescentem, Cadmiz drachm. decem,
chalcitidis drachm. octo, piperis grana duode-
cim, nardi Celticz drachma. Tere chalcitidem
Cadmiamque cum vino, cūmque exaruerint in-
ijice nardum ac piper: atque in puluisculum re-
dactis vttere. Ad glaukos oculos vt nigri fiant,
Malicorij dulcis succū infunde, deinde spatio in-

terposito, herbæ apollinaris florem cum vino trium, instilla, aut herbæ apollinaris succū. Aliud, acaciae fructum, & gallatum exiguum diligenter tritum, anemones succo excipe, ut mellis habeat crassitudinem: deinde liquorem sedulò per linuum expressum, repone, vt teréque ut dielū fuit. Ad eos quibus pili inutiles & pungentes in palpebris enascuntur, $\pi\mu\chi\omega\mu\kappa$ appellantur: avis qui cineras non in natura fel, & aconiti dimidium miscet & repone, cūnq; vlsus postulauerit, pilo euulso, medicamento locum illine. Aliud, Fel piscis pagri, & aconiti dimidium in squama ferri lota, adipe subigit, hisque olei amygdalini exiguum adjicito, & sanguinis vespertilionis modus qui sufficit, deinde mixtis & exceptis vtitor. Agglutinatorium pilorum: Ceræ, picis, lithocollè & quas portiones simul liquefacito, & specilli summo pilos agglutinato. Aliud, Resinæ sicca, picis aride, sulfuris ignem non experti, bituminis, singulorum drachma, ceræ drach. dimidium: liquefactis vtere. Ad palpebrarum hordea, quas $\pi\mu\chi\omega\mu\kappa$ Græci nuncupant. Galbani partem vnam cum nitro modico mixtam imponito. Aliud, Ceram & misyos crudis exiguū, cōmixta impone. Valent & ficus aridae in vino nullo coctæ & tritæ, modo simul galbano contrito. Aliud, Sagapenum cum aceto terito, & vna cum farina hordeacea vtitor. Ad ægilopas, Succi illecebren, succi solani, vtriusque libra dimidium, thuris drachm. octo, masticis quadrantem, galbani libram dimidia:

succos cum thure coquito, cùmque dissolutum fuerit, galbanum injicito. mastichen enim repudiamus. Cataplasma lippientium, ad ingentes dolores, & maximos humorum impetus, Rosarum viridium aut siccaram drachmas quatuor, croci, opij, vtriusque drachmam: excipe sertulæ Campanæ decocto & passo. Aliud, Rosatum, violarum albarum, sertulæ Capanæ, capitum pauperis, singulorum drachmas duas, croci, opij, myrræ, singulorum drachmā, oui alsi vitellum, tritis & passo exceptis vtere ut dictū est. Illitio-nes ad dolores ingentes, Aloës, lycij Indici, rosarum viridium, croci, opij, myrræ, vniuscuius-que æquas partes vino subactas in pastillos redi-gito, eosque in umbra siccato, vsu postulatè passo dilutos, oculis illinito, & fronti, & temporibus. Agglutinatorium quod fluxiones coercet: Polli-nis, myrræ, manna thuris, omnium æquas par-tes excipe oui candido, deinde linteolo inducta, temporibus ac fronti impone. Aliud, Seminis apollinaris herbe drachmas duas, opij drachmā, croci, pollinis, singulorū drachm. quatuor, ouo-rum assatorum vitellos duos, castorij drachmā: omnia subacta excipe & vtere. Collyrium Hero-nis psittacus ad ingentes dolores & fluxum lat-gum, euestigio somnum conciliat: Glaucij dra-chmas sexdecim, croci, sarcocolla, vtriusque dra-chmas octo, opij drachmas quatuor, succi man-dragoræ drachmas duas, tragacanthæ drachmas duas, aqua pluvia subige. Aliud, ad ingentem

dolorem, omnémque phlegmonem, ac intensas
inflāmationes: Glaucij drachm. vigintiquatuor,
sarcocollaꝝ, croci, opij, misyos vſti, singulorū dra
chmas octo, myrrhæ drachmas quatuor, gummi
drach. duodecim: aqua pluiali formato. Vſus
eius est cum ouo. Φαῖr, hoc est fuscum inscriptū,
ad omnem fluxionem, omnémq; lippitudinem:
in alio παγκόv, hoc est puerile legitur. A eris vſti
drachmas duodecim, cadmiaꝝ drachm. triginta
duas, gummi drachmas trigintadas, myrrhæ, o
pij, vtriusq; drachmas quatuor: aqua pluia. Ne
ctarium, valet ad inchoantes lippitudines, & flu
xionum multarū cursus, chemoſes, tumores, mē
branarum extuberaciones, & ad omnem prope
lippitudinem: facit & ad crassas palpebras. Opus
est ante omnia fouere, deinde fluxionis initio in
fundere aquo ouiliuore, at progrediētē cura
tione temperamentum intendere & augere. Ve
rū ad asperas palpebras vtimur collyrio ex a
qua. Apud alios appellatur οὐρανίς, hoc est sigillū.
A eris vſti & eloti, Cadmiaꝝ, acaciaꝝ, singulorum
drachmas quatuor, croci, opij, vtriusque drach.
duas, gummi drachm. sex: aqua excipe, & vtere.
Aliud Neapolitaꝝ, Valet ad maximos humorum
impetus, potissimum in oculis qui ægrè hume
stantur, & qui in phlegmonis subalbican, vt che
mos ad simile quippiam appareat: hoc nos vſi fu
mus, monentes vt ab illitionibus lauarentur. La
pidis schisti, æris vſti & loti, opij, gummi, singu
lorum drach. octo, thuris drach. septem, myrrhæ

drachm. quatuor. vino efforma. Vsus eius est ex ouo: temperamentū est aquosum. Malabathrium Galeni: facit ad ingentes dolores, & affectiones in declinatione: Cadmię drachm. sex decim, acaciaę drachm. quadraginta, xris vsti & loti drach. quatuordecim, opij drachmas duas, lycij drach. duas, myrrhę drachmas quatuor, malabathrię drachmas duas, nardi, castorij, croci, aloës, singulorum drach. duas, cerussę, stibij loti, vtriusque drachmas octo, gummi drachmas quadraginta: aqua excipe, & vttere cum ouo. Aliud ex thure, ad fluxiones & chemoſes, Cadmiz, thuris, vtriusque drachm. octo. cerussę quadraginta, opij, gummi, vtriusque drach. sex: aqua pluvia excipe. Verū nos ita parauimus, Cadmiz, pompholygis, thuris, singulorum drachmas decim, cerussę drachmas quadraginta, opij, gummi, vtriusque drachmas sex: excipe aqua pluviali, & vttere ex ouo.

Doloris expers ad omnem fluxionem, vlcera omnis generis, ingentes dolores, pustulas quas ^{υλαρκει} nominant, oculi procidentias, chemoſes, quoſuis affec^t. Cerussę, terrę Samię, vtriusque drachm. octo, spodij, pompholygis, tragacanthę, singulorum drachm. duodecim, opij, gummi, vtriusque drachmas duas, excipito aqua pluviali, & cum ouo vtitor. Aliud cycnus inscriptus reginę, ad maximos dolores, & ingētes affectiones, Cadmiaę drachm. sex decim, cerussę lotę drachm. octo, amyli, tragacanthę, acaciaę, opij, gummi, singulorum drachmas duas: excipe aqua

A C T V A R I I

492

pluuiiali, & ad excipiendum adiace ouorum crudorum recentium albumina quatuor. Collyrium inscriptū: cadmīx, myrrhā, vtriusq; drac. octo, acacia drac. sex, opii, xris vsti & loti, myrrhā, galbani, singulorum drachm. octo: aqua excipe. Medicamentum ex galbano, quo vsus est Niceres, ad dolores & lippitudines: Cadmīx, spodij Cyprīj, xris vsti & loti, opij, myrrhā, galbani, singulorum drach. octo, aqua excipe, ex vaide probatis est, recipitque amplius gummi drach. octo, alia exemplaria spodium non habent. Aliud ex rosis, ὄπαιον appellatum, ad ingentes dolores, fluxionem largam & tenuem, pustulas, oculi procidentias: Rosarum reseptis vnguibus drachm. vi-gintiquatuor, croci drachm. duodecim, amyli drach. sex, floris sylvestris punici, opij, vtriusque drachm. quatuor, tragacanthā drach. octo, foliorum herbarum apollinaris succo excipe. Aliud ex rosis, quod rosarum septuaginta duabus drach. constat, magnum appellatum. Eo vsus est Lucius præceptor, ad dolores ingētes, pustulas, inustiones, yuationes, oculorum prolapsus, sugillata, fluxiones vetustas, inueteratas lippitudines, & affectiones agrè cedentes. Rosarum vitidium citra vngues drachm. septuaginta duas, cadmīx vst̄ & loti drac. vigintiquatuor, croci drachm. sex, opij drac. tres, stibij drach. tres, alij sex, xruginis drac. duas, alij tres, squame xris, nardi Indicē, vtriusq; drachmas duas, myrrhā drach. sex, gummi drac. vigintiquatuor: excipe aqua pluuiiali. Melnum

METH. MEDENDI, VI. 493

delicatum, commodum iis qui nullū penitus me-
dicamentorum morsum perfette possunt: Valet
ad pustulas, inustiones, procidentias, fluxionem
largam & acrem, & ad recentes affectiones. Cad-
mire vstq; & lacte extinx drachm. sexdecim, ce-
russa lotz drach. octo, croci drach. quatuor, opij
drachmam, tragacath r drachmas duas, aqua plu-
viali excipitur, usus eius est ex ouo. Aliud, quod
summe valet ad multam, antiquā, & tenuem flu-
xionem, ulceraque. Pompholygis drachm. qua-
tuor, opij fricti tres obolos, gummi drach. qua-
tuor: aqua pluvia aut fontana. Ceterū ad crue-
nas suffusiones ex istu, & fugillationes prodest co-
lumbē sanguis instillatus, præcipue qui ex tenel-
lis pennis exprimitur. Quinetiam oui albumen si
oculo infunditur, eodem pacto opitulatur. Con-
fitt & oui assati vitellus, cataplasmatis modo cū
vino inductus, aut ferrula Capana cum vino co-
cta & imposta. Adhæc & folia rosarum ac flos
perse, & cum vino trita, aut brassicæ folia cata-
plasmatis more imposta. Quod si aijaw̄ persti-
terit, thus, bitumē, & quis partibus misceto, & ocu-
lum suffito, aut hyssopi comani tritam accipe, &
in panno lineo illigatam in feruētem aquam de-
mitte, atq; oculo admoue, insequitur enim cruo-
re ut ex linteolo compresso exprimatur. Ad tumo-
res ex istu circa oculos enatos, cōuenit ut assidue
molli spongia foueantur, deinde spongia noua a-
ceto diluto madefacta imponatur, adhæc valet &
sinapi vetustum ex aqua tritum, & nunquā non

appositum atque ablatū, nasturtium item, si post eius ablationē locus perpetuò aqua foueat. Ad oculos propter solem aut omnino puluerem siccę scabréque lippitudine laborātes, aqua copiosa & state quidem frigida, hyeme verò calida affusa iuuat, au spongiæ ex calida aqua, aut lentis decocto imbutę fatus. Ipsis verò oculorū angulis, rubi, lentisci, myrti, rosarum succū priuatim quenque cum aqua adhibeto. In his qui crassas ac callosas palpebras habent & pilis carent, pilos egrediè restituit id quod accipit, acaciæ drach. duas, arcamenti scriptorij aridi drachm. quinque, succi porri heminas quatuor, vini tantundem: coque donec strigmenti habeat crassitiem: aut muscetidas, simum caprinum, pati mensura vīta, cineris arundinis Græcæ duplum cum melle illinitio. Ad palpebrarū glabrities, & ruginis tritę partem, ammoniaci tantundem: trita adaptato. Hoc summè quoque prodest scabris oculis, aut Cadmiam tritam melle subigit, & in ollula assato, deinde vīti tantundem admisceto, ac tritis vītor. Ad pilos in palpebris enascentes, pilos euelle, & cimicis sanguinem illine, ac in posterum haudquaquam renascentur: aut ricini à cane fœmina cruore, aut erinacei terrestris succum, & sanguinis eiusdem pares partes. Aut euallis pilis, cicutæ folia, & cedriam æquis partibus cum vespertilionis cruore inunge, & contine donec exarescat. nam si oculum contigerit, lœdit: aut felle caprino cum brasice succo illine. Vuationes tolles, si canthari-

dum succum illeueris . Albugines verò ilico sanat nitrū cum oleo vertuto diligēter tritum , illitumque: aut croci , piperis æquas partes cum felle felis in collyria efforma ac illine . Aut sepiæ testā tritam cum melle subigit , & tritam inungito . Potrò obscurationem omnem , aut inchoantem suffusionem curat vulturis fel cum secco marrubij , & melle Attico : aut testudinis marina fel cum mellis quadruplo : aut fel vrisinum cum aqua . In vnguibus verò oculorum atramenti sutorij , salis ammoniaci æquas portiones , gummi diuidium , acetō in collyrium efforma , & illine .

Ad glaucos oculos , Solani succus infusus nigros oculos reddit . In noctu excurrentibus , elaterij obolum , seminis portulacæ drachmam , cum melle illine . Enata hordeola , muscæ capite abiecto , reliquo corpore cōstica . In fugillatis , ὄπωμα Græcis vocatis , cum nimirum exigui grumuli , ex disperso in multas cutis partes sanguine conguntur , priusquam nigrescant , dissipare decet : nā vbi in grumos coaluit , ègrè discuti potest . Verùm ne solum is sanguis qui effusus est per haliatum digeratur , verùm etiam ut aliquid qui in cotulis venis continetur , sanguinis per rinulas extrahatur , cum discurrentibus medicamentis aliquid quoque astringentium cōmiscetur . Vbi verò venuł ad statum suum naturalem redierint , tunc etiam citra astringentium admixtionem ad dissipantia medicamenta est oportunum transire . Itaque collyriū Nili ex rosis ex aqua in oculis

ria cote conterens, inunge fugillationem, ac fertur Campanæ, fœnigraci que decocto foue, atque inde cum his collyrium dissolute, postea per ipsum solum fœnugræcum. Quod si aliquæ adhuc superfluerint reliquia, collyria, que quod ex myrra constent, *sic supra* vocantur, in fœnigraci decocto dissoluta inunge. Porrò præstat medicamentum bis in die inungere, simulque ante per spongiam mollem calidis decoctis imbutam, fouere, principio quidem, ex fœnigraci & fertulæ Campanæ decocto: deinde verustescere affectu, ex solo fœnugræco. Eodem modo radicula pro cataplasmate imposita persanat, verum simul atque rodere cœperit, tollenda est: nam si relata fuerit, sua mordacitate evenarum oscula referabit: quare circa initia ea haudquaquam vtendum est, ut diximus. Vbi verò inueterata fuerint fugillationes, cum iam nigrescunt, etiam si quis longiori ipsam impositam relinquat, magis iuuabit, Valer & nitrum cum hyssopo, & vua passa, melisque mixtum: & sinapi cum adipe ouillo, præcipue in antiquioribus, sic & farina fabacea cū melle, potissimum si fabam masticaueris: oui itidem vitellus, aut cardamomum cum myrra impositum, aut cuminum panno indue, eoque in fœtuenti aqua intincto foue: aut sinapi cum cerato impone, aut malabathrum tritum, aut hordeaceam farinam cum aceto mulso coctam. In recentibus verò ticutam cum aqua, cataplasmatis more impone, vel absinthium cum aqua. Quod ab Hera est

est conscriptum, auferrt ipsas, vt inquit, trium horarum spatio: vult autem cum adeat phlegmone, vt antea caleus viridis pro cataplasmate imponatur, & pane fouetur. Capit cicutæ sucei obolos duos, croci drach. duas, myrræ drachmam, opij drachm. duas, succi thapsiæ drachmam, gummi drachmam: aqua excipe. Hoc Hera scripsit, at ego, inquit Galenus, periculū feci nucis quæ per atatem iam oleosa euasir, & interdum cruentatos persanauit: debet autem ea diligenter teri, atque ita homini supinè reclinato imponi, vt medicamentum duabus tribusque horis adhæreat: nam si ita fecerit, etiam si postea assurrexerit, diu tamē adhærebit, debetque ubi prius deciderit, alterum illico apponi. Αἰχνων, qui abscessulus quispiam est inter nasum & magnum oculi angulum, sæpen numero pertrumpitur in angulum. Proinde curandus est medicamentis discutiendi vi præditis, quæ citra mortuum id agunt: namque ab acribus oculus unà afficitur, ipsaque affecta pars inflammatæ augetur: quippe ut in oculos inde aliquid confluat necesse est. Valent ad ægilopas maluæ folia cum sale & melle. Cæterum in nondū personatis herbam pedicularem, & ammoniacum thymiam cum melle ceu splenium impone, aut alumen scissile cum terebinthina. Quod si ita non fuerint persanati, osse denudato cauterium adige, ita nanque squamæ abscedent, & sanabuntur. Quidam diuiso angulo, os si qua parte perforatum est, angustum infundibulum admouet, ac plumb-

bo liquefacto infuso vrunt, atque ita optimè sanant. Asclepiades, succi illecebræ libræ dimidiū, succi solani, thuris, vtriusque drach. octo, mastiches drac. tres, galbani libram dimidiā: succos cū thure coquito, atque vbi dissolutū fuerit, galbanum adjicito: mastichen verò repudiamus. Aliud, Thuris ladani, vtriusque drach. octo, ceræ, aluminis scissilis, coaguli leporis, spuma nitri, singulorum drach. quatuor: tunde medicamentum, & cum irini vnguenti face emollito.

DE FACIEI VITIIS, Cap. 6.

V A R V S, qui *τορδος* Græcis nuncupatur, exiguis durisque tumor est, qui in faciei cute enascitur, & ab humore crasso generatur: emollientibus opus habet discutientib[us]que medicamentis, perinde atque ficosi tumores, qui in mento exoriuntur: differunt autem hi à varis, quod non solum crassus sit, qui eos excitat humor, velùm tenuissimus quoque, ac tenuis cuiusdā faniei similis sit particeps. Quare nisi curentur ut decet, celeriter exulcerantur. Quapropter magis exiccantibus, quam vari indigent medicamentis. Adhac & tumores lichenosi in mento ex mixto quopiam humore oriuntur: vbi tenues serosiique humores cum acribus commiscentur, atque idcirco celeriter in scabiem lepramque cēmigrant: indigent autem validè exiccantibus: simul verò atque in scabiem aut lepram transierint, præter exiccantia quibus egent, etiā detergentibus opus

habent. Quin & reliqua exanthemata in mentos
 & ipsa quoque exiccatis medicamentis egent.
 Porro furunculi ex cōsimilibus quibus vari, hu-
 moribus in toto corpore creantur, suntque qua-
 dantenus duūm generum: quidam enim sunt, ut
 ita dixerim, varosi, duri, & grēque cōcōctiles, alij
 sunt phlegmonosi, ex quib⁹ febres quoque inter-
 dum consistunt, & quorum tumor in molem ex-
 crescit, atque in pus commutatur: unde curatio
 eorum, plurimum eadem est cum phlegmones
 cura. Atq; de his haec tenus, nūc sigillatim de me-
 dicamentis agemus, quæ ab antiquioribus medi-
 cis tradita sunt. Crito igitur ait, mellis & aceti &
 quas portiones diligenter misceto, & digito va-
 ros conficicans inungito. Aut spuma argenti che-
 mani, terebinthin⁹, fab⁹ A Egyptiæ magnitudi-
 nem, his adde olei albi parum, deinde deterfa fa-
 cie, digito medicamenti exiguum cape, & varos
 inunge. Aut amygdalas amaras aceto dissolue,
 & tere, ac faciem illine. Quod si vetusti fuerint,
 hęc facito, Saponis Gallici drac. quatuor, ammo-
 niaci suffimenti, thuris, vtriusque drachmam, a-
 qua dissoluta ad cerati crassitudinem redige, cō-
 que inunge, ac post hora spatium tepida faciem
 ablueret iube. Aut nitri rubri, pulegij viridis, salis
 fossilis, costi Indici, seminis ocimi, singulorum
 & aquas partes tusas ac cribro excusias, adipe anse-
 rino vel gallinaceo, vt cerati fiat crassitudo, exci-
 pe: ex eo vero in linteolu inducito, & donec omni-
 nino liberetur, imponito. Ad affectus eminētes,

facieque pruritus, ac principiū elephantiç: Gum-
mi albi, nitri spuma, thuris, sulphuris viui, vnius-
cu usque pares partes acetio dissolutas, sedulōque
tritas in panifica cōformato, atque in umbra sic-
cato. Vsu vero expertente, acetio dissolue & inun-
ge, vbi exiccati fuerint subscripta compositione
deterge. Aliud ad varos, Saponis Gallici libra,
ammoniaci suffimenti tantundem, thuris, masti-
ches, vtriusque quadrantem, spuma nitri drach.
tres. Saponem & ammoniacum in vas fictile cō-
iectum, in duobus scxariis aquæ coquito, cùm-
que dissolutum fuerit, arida contrita ac creta ad-
iuncto. Deinde in pilam coniecta, ac diligenter cō-
tusa, in vase vitro recondito. Cùmque usus fla-
gitat, faciem ex eo inquinato, & paruo interpo-
sito tempore, liberali aqua ipsam sedulò perfri-
cans, abluito. Utendum est autem hac inunctio-
ne per totam varorum curationem. Ad ficoſa
menti tubercula, Argentis spuma, misyos crudii
æquales portiones terito, & pro cataplasmate im-
ponito. Aut thuris drachmas duas, spuma argen-
ti drachmas quatuor, salis fossilis drachm. octo,
sandarachæ drach. octo, in leuorem redactam im-
pone. Quod si ulcerata fuerint viginosa, (aqua
enim ab ipsis defuit) utendum est hoc quod ca-
pit squama æris drachm. quatuor, arramenti fu-
torij, aluminis scissilis, glutini fabrilis, singulorū
siciliuum: glutinum acetio maceratur, deinde cù
reliquis teritur, ac formantur pastilli. Usus tem-
pore acetio dissoluimus ac inungimus: hoc cuiam

METH. MEDENDI. VI. 50

fistulatum callos exterit. Ad recentes in mento, aut alia quapiam parte impetigines, Tritici grana multa incidi imponito, deinde laminam æris igne carentem tritico superponito, ac humorem inde eminantem adhuc calidum colligit, & impetigines illinitio. Eodē pacto malum tylœstris semen tenerū collectum mundato, ac tundito, & succum reponito, cōque assidue illinitio. Eodem modo portulacæ quoque succum, aut vili lacrymam aceto dilutam illine. In inuerteratis verò vtendum est subscriptis: Viticis folia cum exiguo aceto trita imponito: eodē modo & capparis folia. Pastillus lichenicus, Glutinis fabrilis drach. quatuor, allij siciliuum, sulphuris ignem non experti drachm. duas, chamæleonis drach. quatuor, thuris siciliuum, aceti heminæ dimidium: gluten aceto dissoluitur, dehinc atidis adiicitur. Vsu expetente, aceto quod satis faciat dissolutum calidū impone. Aliud, Alcyonij vsti siciliuum, chamæleonis nigri drachm. quatuor, radicis hastulæ regiæ drachm. quatuor, sulphuris viui, thuris, pyrethri, spuma nitri, singulorum siciliuum, glutinis taurini drachm. quatuor, aceti quod satis est. Vbi increscit affectio, & callosa euadit, subscriptis compositionibus est utendum, Humida ad impetiginum affectiones. Misyos, thuris, myrræ, aluminis scissilis, singulorū drac. octo, aloës, sulphuris ignem non experti, utriusque drach. quatuor: excipe passo ut ad strigmen titiam veniat spissitudinē, & bis térvé in die de.

terlis inunge, & foris membranam fellis tutelæ gratia impone. Illitio cocta ad lichenas inueteratos, ut citra exulcerationem liberet: Atramenti sutorij, fœnigræci moliti, cardamomi, cuiusque siciliuum, gith, foliorum caprifici, vtriusque sesquidrachmam, aceti quod sufficit: tria misceto, quo usque in mellis crassitiam coeat, deinde coquito: cùmque nigrū euaserit, & condensatum, tollito & inungito, antea ablūtis impetigibus. Aliud, Aceti acerri sextarios sex, farinæ hordeaceæ sextarios duos, manne sextariū, radicis tunicis agrestis drachmas viginti, veratri albi drachmas decem, aleyonij drach. quindecim, cardamomi drachmam, cimoliæ drachmas octo, glutinis taurini, & spuma nitri, vtriusque drachm. sexdecim, virgulæ terum viridium halicacabi manipulum componito. Verum quia complures, facultates medicamentorum quæ illinendo sunt idoneæ renuunt, maluntque emplastra, quæ neque sudoribus obortis diffundunt, neque exiccatæ cutem extendunt, de his quoque est agendum. Emplastrum lichenici, valet ad impetigines sublatas ac eleuatas, adeò ut reprimat ea quæ reliqua esse videntur. Manne, thuris, picis, bituminis, ceræ, resinæ pineæ, sulphuris viui, singulorum drachm. octo, olei Cyprini parum: coque, & in linteolu inducto utere. Aliud, Picis Brutiaæ liquidæ, manne, sulphuris viui, farinæ lupinorum, singulorum drachmam. Componere, deinde adde galbani siciliuum. Est ex eo-

rum numero quæ valde probata sunt. Quod si affectus pertinacius perseverat, atque eiusmodi non prosunt, medicamentis excoriatoriis vocatis est utendum: etenim supremam cutem de re-pente abscedere faciunt. Aliud impetiginum excoriatorium: squamæ æris drachm. tres, auri-pigmenti, sandarachx, utriusque drachm. qua-tuos, æris cremati, veratri, ventrictum canthari-dum, singulorum flesquidrachmam. Tere vnum- quodque sigillatum, deinde simul mixta excipe ce-dria, & ad spissamentum strigmitum redactū, in pyxidem æream repone. Cum usus postulat, nitro ac exiguo aceto lichenas absterges inunge spathula, atque affrica: deinde detersos spathula abrade, & denuo medicamentum imponere: post-hoc vbi bis tertiæ illud peregeris, & leuiter abra-scris, enitete iterum imponere, illita loca fellis ali-cuius animalis vesicula cooperies: etenim ea ob-stat, ne medicamentum diffundat, & levius est: post pelliculæ vero impositionem fasciolam leuiter inducito, ac sinito pernoctare. Quod si hoc non licuerit, saltum aliquod horarum spatio permaneat, donec pustulas excitauerit, quæ sanie cras-sam glutinosamq; cōtineant. Ad hæc lauare iube-mus, & in balneo quod curationi opitulatur, morari. Quod si quid obstat, quo minus balneo vi possit, larga calida aqua souere oportet, deinde abstergere, & panē mulsa subactū, p catalplasma-te imponere. Vbi sordida fuerint ulcera empla-strūviride impone, adiecto pauxillo excoriatoriij

Caterūm sanie iam expurgata, cūm nō amplius
cruftula incumbit, albū cum splenio impone, at-
que hac vtitor cui ādi ratione, donec cicatrix pla-
nē obducta fuerit: verū singulis diebus foueto,
recēnsque splenium inducito. Postquā iam ci-
catrice locus penitus coaluit, si qua restat suspi-
cio, eandem curationis viam teneto. Verū an-
tea quām excoriatoria imponantur, loca extra
impetiginem medicamento quod inflammatio-
nem phibere potest splenio inducto tutari oportet, linea circum lichenē anteā designata. Aliud
quod ad alopecias quoque valet: velūm alopeciē
in sole aut iuxta ignem sunt inungendæ, cūmque
pustula eruperit, acu est pungenda, debinc exere-
to humore, locus ceratis est persanādus: post in-
ductam autem cicatricem, pilī enascuntur. At in
impetiginibus ita, vt prædictū fuit, est aggredien-
dum. Sandarachæ, auripigmenti, squamæ aris,
cuiusque siciliuum, veratti nigræ, claterij, vētris
cantharidum, singulorum drach. excipe cedria.
Emplastrum viride, quod in mentagra appellata,
post rupturam pustulæ, quæ ob vīnum excoriatiorum
oboritur, imponi debet. Cera libram, tñu-
ginis rafæ quadrantem, resinæ frictæ libram, olei
cyathos quatuor, aceti quod satis est: ergo in so-
le cum aceto terenda est, & quæ liquati possunt,
liquantur, ac refrigerantur, post hanc liquidis ad-
iiciuntur. Viride Herophili, A Eruginis drach.
duodecim, manna drac. quatuor, adipis vitulini
drach. duodecim, galbani drach. tres, cera drach.

M E T H . M E D E N D I , VI . 505

octoginta resinx drachm. viginti, aceti quod sufficit. Post viridia, mundis iam factis ab excoriatione ulceribus, huiusmodi est uterum, que multam ad tactum leuitatem inferunt. Albū post im petiginum excoriationem, Spumæ argenti, cerę, cerussę, vniuersiusq; libram, olei sextariū, aquę sextarium. Spumam argenti, cerussam, & aquam terito, cùmque optimè in luxorem redacta fuerint, paulatim oleū instilla, assidueque tere. Vbi vnitum fuerit, in vas fisticle transferto, ignique impositum assiducè agitato, & absumpta sám aqua, ceram adiicito. Pancratia statum θύεσθαι, hoc est delicatum appellatum: valet ad ambusta, vt citraria cicatricis vestigium sanentur. Spumæ argenti, cerussę, plumbaginis, singulorum drachm. vingtiquinque, cera terebinthinę, utriusque drac. sexdecim, olei heminā, & aquę tantundem, compone quemadmodum prædictum fuit. Aliud, Diophantis, ad ambusta, & intertrigines: faciem quoque præmunit, ac præseruat, si rosaceo dissoluatur. Argenti spumæ frictę siciliquum, medulla ceruinę drach. sexdecim, cerussę torrefactę siciliquum, cera thuris, terebinthinę, singuloru drachm. octo, olei heminas quatuor. Ad mentis exanthemata, Baccarum myrti, malcorij, argenti spumæ, floris æris aquas portiones cum vino inunge. Porro in ficosis meti eruptionibus quas mentagras, & nonnulli lichenas ferros appellant, valent ex his que ad impetrigines tradita sunt, valentiora adhæc, ea quoque que ad scabies & le-

pras inscribuntur. Verum mirè celebratur hoc quod capit, atramenti futorij, veratri nigri, auripigmenti, singulorum drachmam, ventrū cantharidum, siccum, nonnulli obolos tres : tritis utere cum oleo, aut cedria, aut rosaceo, loco antea absterto. Pustulis autem quæ enascuntur disruptis, cuspidi specilli locum attere, quo medicameti quippiam penetrare morderéque possit. Deinde ubi locum fueris post horę spatiū, ceratum rosaceum superinijce, atque id donec citatrice coeat effice. Quod si primū præualeat nequuerit, ter quatérque intunge. Valet eximiē & ad lepras, & vitilinges, quas *Λύγες* appellant, & alopecias, & scabies. Aliud ad capitis & mentis ficosos tumores, aut si alia quippiam parte ulcera prominent. Elaterij, & salis patibus partibus commixtis utere: suprà vero semen lini crudum cum aqua impone, aut ficus tritas. Eodem ad tuberculā quoque, quæ *φυλακες* vocant, utendū est.

DE ORIS AFFECTIBVS,

Caput 7.

CVM dentes doleant partim ob neruos qui illis inseruntur, partim ob suam substantiam, aut gingivas, quæ vel ex intemperie quippiam, aut humorum quorundam defluxu laborent: alias item proprium suum affectum sentiant, alias ob caput materiam suppeditans, quemadmodum & cum totum corpus plenitudine abundat, patiātur: auxilia quæ affectui proportione respondeant, ad-

uocanda sunt. Quare aut totū corpus, aut caput tantum, vel etiā utiunque purgatorio inanimus. Et ut propter humorū defluxum phlegmonē ea scuntur, ita dentes etiam ex humorū acrum ero dentiūque defluxione perforantur, non secus quām ulcera in cute oboriantur. Proinde perspicuum est, quod corpora quæ eroduntur, per ea quæ vitiosum cōfluentem humorem exiccent curari debent: dentesque qui exeduntur, ceu quibus idipsum p̄x nimia molitie accidat, per austera astringentiāque medicamenta duriores atque ad patiendum ineptiores reddi. Eos verò qui liuidi sunt, per exiccantia, (quippe quibus id ob prauorum humorum copiam euéniat,) sanare oportet: eandem enim quam perforati curationem postulant. Quod si gingiuē ob inflammationem doluerint, oleum lentiscinum, si moderatè calidum ore contineatur, præstantissimum est remedium, sic autem recens, nam quod vetustū est, deterius est: porrò id in duplice vase calefieri debet. Est igitur hoc gingiuarum inflammationi quām maximē accomodatum, nec verò minus, si quis in alia qua-piam parte mēbranę, tum lingua vestientis, tum succingētis totum os, dolor ob inflammationem oriatur, cum lentiscinum sedare potest: repellit enim placidē, & citra asperitatem, quam austorū plurima obtinent: adhac, absque mortu discutit; quo inflammatā omnia in primis opus habent: nam quæ validē astringunt, partes exasperant, ipsiisque simile quippiam, quale in con-

fusionibus vsu venit, nimitem quod ipsarū substantia violenter contrahatur. Ab iis verò que vehementer per halitum digerunt discutiuntque, quod ea acris iam sint, erosioni quippiam adsimilebatur. Ceterū dolentes dentes aceto acti calido, cum galla, aut halicacabi radice collue, aut tædulis pinguis cum acero, aut cappari, vel aliis, cucumeris ve agrestis radice. Egregie verò conferre fertur, ranas in aceto & aqua probe coctæ decoctum, ore contentum. Itidem, si dentem caninum vstum triueris, deinde cum aceto bene calido coctum ore continueris, aut acetum squiliticum ore retentum: aut tædatum ramenta, masticorium, alumen, in aceto ad tertiascoquito, & ore continero: et inde os saliva fuerit refertum, eo hiantē effluere finito. Aut pyrethrum cum hyssopo & colocynthide, itidem in aceto decoctum ote teneto. Aut allitorum, seminis crucis, & nitri decocto collue. Oblitionibus verò & epithematis huiusmodi vitiorum: sory resina terebinthina exceptum obline, eaque cauernulę infere. Aut com positionem ex duobus piperibus nardino aut rotaceo, sed potissimum amygdalino dissolutā, impone, atque in aurem eiusdem lateris instilla. Aut sulphur ignem non expertum cum lycio excipe, & in exesum dentem inde. In maximis dentium doloribus valet hoc: anguis senectam, & ad melkis crassitudinem redactam cum oleo obline, & in cauernam impone. Aut terra intestina frige terisque, & in cauernulam infere. In autem oleum

M E T H . M E D E N D I , VI. 509

ſesaminiū, in quo terra intestina fuerint incorta, infunde. A pophlegmatismi quoq; sunt dentibus dolētibus accōmodatissimi: in aduersam verò au- re, duos hederæ corymbos rosaceo subactos in- ſilla. Quod si eximere dentē animus fuerit, pyre thtum acerrimo aceto dies quadraginta macera- tum terito ac reponito: vſu verò expertente, vbi reliquos cera obducta munueris, ipsumque do- lentem premundaueris, medicamentum illine, deinde horę interieſto ſpatio, digitis extrahe. Aut ſory cum aceto acerrimo plurib^o diebus ob- linito: educit eximiē tit hymali ſucc^o, & ſory vna cum galbano impositum. Quinetiam betæ radī- cis ſuccus in narem inditus, dentium dolores fe- dat, reliquaque omnia medicamēta quæ naribus inſeruntur, de quibus anteā egimus. Ut dentes, eroſi non confringantur, nec grauitet oleant, ve- ratrum nitrum erui magnitudine melle coquito & inſerito: ſal foſſile melie ſubactum aſſa & tere, & myrrha admixta vtere. Arida ad dētes emo- tos & vacillantes. Terebinthi fructus torrefacti drachm. octo, aluminis ſcissiliscremati, ſylueſtris Punicae florū, vuæ acerbæ ſucci, ſingulorum ſi- ciliquum, gallarum, croci, myrræ, ſingulorū dra- chmā. Trītis vtror. Aliud, Cornu ceruini drac. octo, rhois rubri, balaustij, vtriusque drach. qua- tuor, cotticis pinus, gallarum, croci, myrræ, ſin- gulorum drachmam. Terito & vtror. Masti- torium ad molarium dolorem: roris marini ſemi- niſ drachma ſduas, origani, pipetis albi, vtriusque

drachmam, vuarum passarum pinguissimatum
sextarij dimidium: in massæ forinam redigito,
& præbeto commanducandum: post vsum ve-
rojos vino colluat. Aliud, Vuæ passæ exacina-
tæ sextarij dimidium, piperis albi acerabulum,
grani cnidij, spicæ nardi, singulorum siciliuum,
pyrethri & myrrhæ pares portiones, casæ dra-
chmam, vtore ut dictum est. Ad exos dentes,
Piper coctum cuni melle tere diligenter, & in ca-
uernulam insere, atque exterius impone. Aliud
dolorem mitigans, ad dentes dolentes erososq[ue],
confert tufi quoque: Lacrymæ papaueris, myr-
rhæ, styracis, cuiusque siciliuum, piperis albi,
galbani, vtriusque drachmam: passi quod ad cō-
prehendendum sufficit. Iam sileporino cere-
bello infantem dentientem illeueris, dentes ci-
tra dolorem atque illico emittet. Aiunt si ranuncu-
li folia ei cui dens dolet, in eiusdem lateris bra-
chio impolueris, dolore quidem liberare, verum
brachium exulcerare, cuius curam, prout decet
habebis. Dentes præseruantia hæc sunt, Tithy-
mali radicem in vino vñ que ad dimidiis coquito,
& bis in mense dentes colluito, & nunquam do-
lebunt. Item, alumine cum modico myrrhæ con-
fricato, & nunquam exedetur: si verò hoc nimis
astringat, melle vtitor. Optimè verò facit & ad
dentes à dolore præseruandos, & ad ginguarum
dentiumque erosionem, atque ad decorum hoc
quoque: Lanas succidas linteolo illigatas vrto,
deinde salis tertiam pattem admisceto, eaque tri-

METH. MEDENDI, VI.

ta afficato. Aut leporis capite vsto tritóque uti-
tor. Aut sal & mel in lauorem redacta, ac in mun-
do linteolo illigata vrito: adhæc iridis pauxillum
commisceto, & confriticato. Ad dentes vacillates,
& gingiuas humore grauidas, easque corruptas:
Alumen rotundum chartæ inuolutum vritur, de-
inde tritum rubrica inficitur, eo contingit gingi-
uas, & sub corruptis insere. Ad gingiuas vicera-
tas, Nitrum, Cyperum, hordeum, æquali por-
tione cōbusta, cum melle misceto, & illinito. Ut
molatis citra dolorē eximatur, farinę erui drach.
duas, cum succo tithymali subige, dentique im-
pone, suprāque hederæ folia injice, & post horæ
spatium tolle, sua spōte in minuta frustula disstir-
getur. Valet hoc etiam ad erosos dentes. Verū
vīsus tempore ceratum emollitū impone. Ad gin-
giuas præhumidas, ac crūetas, dētes emotos, ozē-
nas, parulidas, putredines, omniāque oris vītia:
Capit herbæ perdicialis, aut syderitis, minam,
salis candidi & tenuis sextarium, mellis sexta-
rium, contundito, & in massæ formam redigito,
deinde in ollam cōiectam, operculo probè obtu-
rato, habeat autē in medio sui foramen, per quod
rudicula agitetur, donec nihil amplius fumi aut
vaporis exhalauerit: dehinc, ubi ab igne sublatū
fuerit, ac refixerit, inde sumito drachmas qua-
tuordecim, piperis albi drach. quinque, piperis ni-
gri drachm. sex, pyrethri drachm. sex, alumini
scissilis cremati extinguitique vino austero drach.
duas, pumicis, myrræ, byssopi, seminis apij.

pulegij, singulorū siciliuum, mēte, iridis, vtriusque drac. tres: hēc tundito, & cibrata ei quod ex olla sumplisti commiscero, ac utitor. Aliud, Tragoriant drach. duas, hyssopi drac. quatuor, herbae perdicij melle & sale tenui subacta, atque in olla donec in prunas redigatur, cremarē, quadrātem, piperis trientem. Tunde, incerniculo execute, & utere. Quo si vsus fueris, neque dentes dolebunt, neque findentur, neque gingiuarum inflammationes, παρσυδίς dicta, cruentum fundent, neque carunculę in iis superex crescent, neque defluxionib⁹ tentabūtur: erit porro os odorum, & dentes nitidi. Nonnulli saismenta in olla medicamēto adjiciunt. Ceterū prædictis succedunt quæ eo quod oris affectibus accōmodantur, σμαλχά Græcis appellantur, quæque ad oris cauitatem, tonsillas, & vnuam inflammatione correpta, defluxioneque laboratia adhibentur. Debet autem initio mali in his qualitas astingens præualere, ut quicquid influit & repellatur reprimaturque: posthac astringentibus quædam per halitum digerentia admiscenda sunt, ut quæ iam defluxerunt discutiantur: Declinante verò iam malo, plura iam & valentiora sunt commiscenda discutientia, quorum sigillatim medicamēta partim ante dicta fuerūt, velut id quod cōstat ex nūcib⁹, ex moris, ex fructibus rubi, βα'νια vocant, & ex malis Punicis, ex cotoneis, & si quod eiusmodi conduceat creditur: partim iam proponetur, ne ea omniq̄iaque in hoc libro desideretur.

Hera

METH. MEDENDI, VI.

Heræ stomatice, ἡ ἀρά τῆ βιοτοῦ, quæ ex semine
rūtæ sylvestris concinnatur: valet ad anginas, ad
inflammationes tōbillarum, & vlcera quæ in ore
oboriuntur. Conuenit & stomachi vitio, & inten-
situdinum difficultate laborantibus, ex frigida ad
faba tuberculum propinata. Est etiam arteriaca
præclara, & dolorem mitigans. Anisi, seminis ru-
tæ sylvestris, ammis, floris iuc̄i odorati, casia, iri-
dis, aluminis scisilis, aristolochiæ longæ, aliqui e-
tiam casia fulux, singulorū vnciam, costi sesqui-
drachmam, gallas immaturas media magnitudi-
nis numero octo, crocomagmatis, floris rosarū,
vtriusque vncias duas, croci sesquiunciam, amo-
ni racemi vncia dimidium, myrrhæ vncia dimi-
dium, cinnamomi, seminis apij, vtriusque vnciā,
spicæ nardi sesquiunciam, hirundinū recremen-
ti vnciam. Myrrhā cum melle terito, reliqua ve-
rò contusa & incerniculo excussa injice: ac me-
dicamentum melle crassius reddatur. Vsu verò
postulante, melle dissolutum inunge, atque ex a-
qua, vel mulsa, vel p̄tissimæ cremore præbe gar-
garissandū. Διαχριστοῦ, hoc est illitu apta, ad oris pu-
tredines, rhosi rubri drach. quatuor, acacia drachmam,
medulla ceruinæ drachm. quatuor. Vi-
no dissoluta, melle cocto excipe, uterique ad illi-
nendum. Aliud, Succi hypocystidis siciliquū,
floris mali Punicæ drachmam, lycij drachmam,
acacia drachmā. Excipito oliuæ immaturæ suc-
co & melle. In humidis calidisque corporis lo-
cis, cuiusmodi est os, cito putredo accedit, qua-

KKK

cunque tandem de causa fuerint exulcerata. Ad eam etiam rem facit, quod nullum medicamentum, quemadmodum in aliis ulceribus assiduè incubere potest: siquidem perpetuo à saliu cluitur: atque idcirco in ipsis validissimis saepenumero uti cogimur: sunt autem vehementissima, quae perinde ac cauteria crusta appellata faciunt. Itaque in extensis quando pars quae curatur, crusta obducitur, à fortibus medicamentis abluciemus, atque ad ea quae crustas tollunt, trahimus, quae facultate qualitatéque abstergente praedita sunt. At in ore, ob regionis naturam, cōsultum tutumque mihi esse videtur, admiscere detergentibus non nihil ex vehementibus, quae sigillatum admota crustas inducunt. Atque eiusmodi quedam antea tradita fuerunt, ubi percensui ea quae ad oris ulceram, à pascendo Græcis nouas dicta, faciunt: eadem namque crustis cōuenire diximus. Crito conferre inquit misy affum cum melle, donec ad strigamenta tiani venierit spissitudinem: aut chalcitidem afflatam cum melle. Archigenes vero ad crustas dictas priuatum ceducere air, sterlus caninum cum melle illitum. Et Musa de hoc ita habet: Ad anginam sterlus caninum album accipito exiccatum, & tritum cribro excernito. Vfus vero tempore, melle dilue, & tunc inunge ut digluriatur: nullum medicamentum eo vehementius nouimus in angina laborantibus, aut in phlegmone tonsillarum aut glandularum lingua adiacentium, quae strangulatus periculum minitatur. Alia ad crustas facies,

METH. MEDENDI, VI. sis

& ad gingiuas præhumidas, & fœtidas. Misyon
creniati drach. octo, iridis drachm. quatuor, cro
ci drachmam. His tritis tum seorsum, tum cum
melle vtitor. Ad putredines autem, atque absce-
dentes gingiuas, & cruentas, arido, ad crustas ve
rò vtere cum melle hoc quod vocatur *adneg*,
hoc est florida: capit iridis, sandarachæ, cyperi,
singulorū dra:h. quatuor, aluminis scisilis, myr
rhæ, croci, croce magnatis, singulorū sicaliquum.
Quidam etiā floris rosatum, & gallatū utriusque
drach. duas adjiciunt. Quod si putredo fuerit vali
dior, libeliorū cōbustorum partes tres, auripig
menti partem: trita misceto & vtitor, & suprà li
namentum cōcerptum, rosacco imbutū ex pres
sumque dato: quidam libelli partes octo capiunt.
Quod si putredo his non euincitur, iube vt vrat,
cōiectis in orbem circunscitis partibus: sit autem
cādens pellucēnsq; cauteriū, quod tātisper adhi
beatur, dum nihil amplius humoris de fluat, & lo
cus videatur euictus: posthęc, colluere prēdictis,
& *adneg* facultate vt cum melle oportet, donec
crustæ diffingātur, inde melle vtendū est. Cum
gurgulio ex humorum defluxu inflammatiōne
corripitur, si mediocris fuerit defluxus, medio
cribus opus habet astringentibus: si verò est vali
dior & vehementior, opus quoque est ijs quæ ma
gis astringunt. Vbi iam inflammatiō fluxūsque de
clinat, ex ijs quæ per halitum digerunt quædā cō
miscēda sunt. Collutiones itaque moderatè sunt
quæ fiunt ex palmulis, quæ modo in aqua soli,

modo pauxillo quoque mellis adiecto, decoquuntur. Huic adsimilis est quæ fit ex rosis, pampinis vitis, rubo, rubo canis, lentisco, hedera, terebinthina, rhamno, aspalatho, flore Punicae domesticae, siliquis, malis austericis, pyris, & sorbis. His fortiora sunt, tum myrti, ciuisque baccarum decoctum, tum cotoneorum acerborum & mespilorum, & cornorum. Generosissimum autem est decoctum gallarum, & rhois culinarij coriariisque, & fructus myrica. Ex his singulis tum per se, tum simul coctis, ex aqua gargarissime oportet. Quin & aridis tritis gurgulacionem attingere debemus per cochlearium, tum predictis, tum similibus. sunt autem eiusmodi rosfæ siccae, & hypocystis, & rheu, cyperusque, & aloë, nardi item radix, & alumen scissile, ac lapis qui *azn'cæn*, dicitur. Parus quidem affectiones per eiusmodi facilè euestigio compescuntur. Vbi verò vitium obortum, maiori nititur fundamento, fieri nequit, ut id per repellentia penitus curetur, potissimum cum ægri corpus humoribus abundat, aut pars laborans fuerit natura imbecillis. Quia de re saepe initio, sæpius paulo post iis aliquid ex discutientibus admiscere congitur: & si dolor ingens fuerit, etiam ex ijs quem lenire possunt adiicere. Cæterum ex discutientibus moderiora sunt adhibenda, quod valentiora irritandi vim obtineant: sunt autem eiusmodi, iris, thus, myrrha, quæque eiusmodi prædicta sunt facultate. Lenite verò dolorem solent, quæ lauorem inducunt, quæque lenta, dul-

METH. MEDENDI. VI. 517

cia, & pinguia sunt. Proinde ex his atque eiusmo
di incipiens, medicamenta cōcinnabis affectibus
accommodata: si verò inualescit vitium, neque
vlli corum cedit, alius subducatur, & gargarislet
lupinorum loturam, aut prisana tremorem, aut
passum tepidum, aut sicuum decoctum, & vuarū
passarū, & glycyrrizę cum hyssopo. Prodest quo-
que, si oleum amygdalinum in aures infuderis, fo-
risque spongiis expressis leuiter souceris. Quin-
etiam polentam, quam *ωντη λύσις*, vocant Græci,
ex farina hordeacea, aut seminis lini, aut fœnugrē-
ci, aut ex his mixtum imponere oportet. Si igitur
in suppurationem verti tonsillæ apparuerint, ea
adiuuanda est, & in primis sicuum decocto assi-
due gargariscentur. Si verò nihil eiusmodi videa-
tur, sed ægræ deglutire possint, & strangulatum
ægri metuant, acri enemate alius eluenda est, ve-
nâque in cubito tundenda, & cucurbitulæ in col-
lo ac mento, concisa prius scalpello cute, sunt affi-
genda: continuis item foribus & cataplasmatis,
iisque validioribus ac gargarizationibus est cer-
tandum. Quod si etiamnum malum increscat, ve-
nx sub lingua secentur, aut iuxta oculorum an-
gulos, aut ea quę in fronte conspicitur. Quinetiā
per halitum ore receptum souebim⁹, hoc pacto,
Saturreiam, aut origanum, aut hyssopum in acero
feruentem in olla circumquaque oblita obtura-
taque concludimus, ac per foramen inserta arun-
dine halitum ex olla expiratēm excipimus: si, ve-
rò à feruente arundine os aduratur, ouū vacuum

perforatum ore cōtineatur: Quidam nitrū & origanū, & nasturtij semē, oleumque trita in posca miscent, ac eodem modo fouent: aut hirudinū recrementum illinunt, similitēr que fouent. Atq; de his quidē hactenus. In summa cute oris obortas ulcerationes, & p̄sae Græci nominant, quæ quippiā igneæ caliditatis obtinent. In infantibus ut semper gignūtur, quādo vel lac nutricis prauū fuerit, vel ipsum infantulus ritē concoqueat ne quiuerit, sunt omnino curatu faciles, quippe quæ moderatis astringentibus sedentur: interdū tam cum moram traxerint, agrè soluuntur, tēm porisque spatio vlcus euadit putridū, quod à medicis Græcis *ropū*, à pascendo denominatur. Simplicissimum autem medicamentum est, portula-*ca* melle imbuta, ac commanducata: adhac, col-*lutio* ex foliis oliuæ, itidēmque quod constat, ex alba myrto, & amygdalæ amarae cum melle. Ad nigras verò aphthas valet vua passa vinaccis purgata, & anisum cum melle tritum ac illitum. Validissimum est, & ruginis vermiculata tribus obo lis in vino tritis os collue, aut gallam in aceto te-*re* & inunge. Ad albas aphthas: chalciriden oleo tritam pēna illine: hoc extēplo sedat, simul atque pura facta fuerit, myricæ fructum tritum, & mulsa aut vino dilutum inunge: hoc prēcipue infantibus accommodatur. Possunt etiam nutri-*ces*, cūm iam offis infantem alunt, lētem cum mo-*dico* pane, & medulla ceruina aut vitulina exhibere. Misceo quoque alimēto mala cotonea, aut

METH. MEDENDI. VI. 519

alia quæ adstringunt. Quinetiam nōnunquā la-
ctucam, intrubum satuum, solanum, & portulacā
offulæ commisceo, si aphtha perquam ignea est.
Quòd si nondum offa ali potest, nutricem eius-
modi cibo alo, & ut probè nimirum coquat pro-
spicio. Attamen medicamentis quoque vlcera il-
lino. Quòd si aphthas prærubras esse conspex-
eo, principio moderatissimè astringentibus refri-
gerantibus que, deinde citra mortum digerenti-
bus vtor: si subflavas video, eadem quidem ad-
hibeo, sed quæ refrigerent magis. Si verò pitui-
toliores fuerint, astringentibus: at si nigrescētes,
generosius discutientibus vtor. Ceterū in ma-
ioribus natu pueris, eiusdē generis medicamen-
torum facultatibus vrens, vim ipsorū augeor: quē-
ad nodū sanè in adultis & duris corporibus, sin-
gulis commemoratis facultatibus validissimis v-
tor. Sufficit autem mihi perpetuò in iis misyos
cum vino astringēte vīus, remittenti intendentī-
que eius facultatē, prout opus erat. Quòd si sol-
dida appareat aphtha, tero misy cum vino mulso.
Ijs qui valentioribus, q̄ misy sit, opus habet medi-
camentis, & rugo similiter cū vino aut vino mul-
so est accōmodata. Talibus nimirum affecta loca
oris sunt inungēda. A prum quoque ad eam rem
est medicamētum, chalcitis oleo trita: atque hæc
sunt ualida: moderata verò, & potissimum ad af-
fectiones incipientes, est omphacium cum vino,
aut vino mulso, thus item. In puerulis porrò
satis facit rosarum flōs, ipsa quæ rosa, licea, &c
KKK iij

collutiones ex mediocriter astringētibus. Atque
vt vno verbo absoluam, moderat & aphythx, potis-
simum in tenellis corporibus moderata postulat
medicamenta: fortiores vero, & maximè in duris
corporibus à fortioribus curātur: cuiusmodi sunt
quæ valide astringunt & mordent, vt mediocria
sunt, quæ nihil proflus mordent, & non nihil ad-
stringunt. Verū de his commentatio, hic ita
suum finē habeat. At qui nobis quibus in p̄fessenti
libro institutum erat de externis verba facere, ea
tradita sunt quæ in capite ac facie, & præterea
ore apparent, ac quo pacto ea, quibūsque medi-
camentis sunt curanda, reliqua iam dicentur.
Quòd si quando internorum vitiorum memine-
rimus progrediente sermone, id ob medicamen-
torum quod inter se obtinent, cōmercium eue-
nit: nam quemadmodum ob ea quæ foris appa-
rent, interdum purgatoriis ac reliquis alteranti-
bus medicamentis, quo exuperantem humorem
coerceamus, utimur: ita & ob ea quæ intus infes-
tant, foris emplastra, inunctiones, atque illitio-
nes aliquando damus: quòd ab exterius adhibi-
tis, non minus agro opis accedat, siue illi stomachus
exempli gratia, siue iecur, siue aliud quod-
piam viscus, etiam ex interioribus & penitiorib⁹
dolet, aut aliter afficiatur. Nunc de reliquis, quæ
summæ cuti adaptantur, quod satis est, est agen-
dum: atque ita in libri calce, de cōmunibus mul-
tiplicēmque vsum præstantibus oleis, emplastris
que, ac quæcūque alia cutis superficie auxiliij ali-

M E T H. M E D E N D I, VI. 521

cuius gratia admouetur, aliquid addendum: deinde, de omni eo quod venenum virüsque eiaculatur, in quo etiam pollicitis satis dabitur. Verum antea de ulceribus que decet proponetur, & quibus in ipsis utendū sit medicamentis docebitus.

D E V L C E R I B V S C O M M V-
nibus toti corpori, Caput 8.

A T Q V E de elephante vbi apparuerit, quo pacto eius curatio sit instituenda, iam antea fuit explicatum: verum vbi in toto corpore grassari ac dominari cœperit, præstat tunc quoque conuenienti viclus ratione vti, & plagis emollientia, aut per halitū digerentia, aut citra morsum excantia, vel extergentia, vel cicatricem obducenia, prout vnicuique parti commodum iudicaueris, adaptabimus. Materiam verò his idoneā iam orationis processus proponet. Quæ impetiginibus dicta sunt cōducere, eadem scabiei & lepræ, vna cum reliqua curationis ratione adhibemus, quare non est opus ut eadem denuò repetamus. In vitilagine verò, quam *Al'kīm'* vocant, nonnulli eam ferro adurendam existimauerūt, probantes eam vstitutionem, quasi sola valetudini sufficiat, alij adustionem dolorosam, atque ex hac cicatricem seu indecoram fugientes, medicamentis quæ crustum inducunt usi sunt, qualia & cicatricem concolorem efficiunt. Utendum autem est, A darcę, feminis rotis marini, sulphuris ignem nō experti, & quis portionibus. hęc cum aceto trita, in sole

illinc, non confertim, ne cutis exulceretur: procedente verò tempore, aliquid veratri albi, & gal-
la tantundem adiijcito. Postò alphis cōueniunt
calx aqua abluta, aut dracunculi radix cum aceto
imposita seu cataplasmata, veratrū item vtrunque,
& lupinorum decoctum. Stigmata curabis, filo-
tij trces, quæ matulæ adhærent, cunacerrimo a-
cero obline. Habet Crato, loco nitro p̄tificato,
terebinthinam cataplasmatis modo imponit, at-
que alligatam sine lex dierum spatio: septimo ve-
rò dissoluito, & stigmata acu compungito, & bre-
ui interposito tempore cruoitem spongia deter-
geto, & tenui sale locum confricato: deinde ad
dies quinque medicamentum impositum relin-
quit, quod sit huiusmodi, Thutis, nitri, lixiuij,
calcis viuę, cerę, singulorum drachm. quatuor,
mellis octaua pars. Quod vbi solueris, nigrum
in medicamento reperies. In exanthematis au-
tem, & maximè quæ crassi frigidisque humores
generant, lauri folia tenella, & ruta, & manna
& quis singulorum partibus terito, & pro cata-
plasmate imponito: & thus cum oleo inungito,
aut ceram, sulphur viuum, sal in oleum coniice
& obline. In epinyctibus uerò, succum laserpiti-
j aqua dilutum illinito: exiccat enim citra mor-
dicitatem. Vel cicutam in leuogram redactam
imponito, aut brassicam crudam cum aqua. Va-
let & ad epinyctidas, & pustulas, phlycteas, di-
ctas, & calidas eruptions, & ea quæ à feroce in-
genti & c'quaz nuncupantur, & manantia ca-

MET H. MEDENDI, VI. §; 3

pitis vlcera, incipientesque furunculos, & exustiones, si argenti spumæ, & sulphuris viuiæ quas portiones cum aceto & oleo myrtino comixtas in stigmentitiam illitionem redegeris, eaque vteris. Caterūm ambusta, qua mode-
rate astringentia requirunt, terra Chia, aut Cre-
tica, aut cimolia, omnisque terra cum aceto a-
qua permixto illitæ, prohibet ne pustulæ enascan-
tur. Ad exustiones autem aquæ feruentis, prius
quam pustulæ oboriantur, oliuarū salsarum muria
continuè adsperge, ipsasque oliuas sale conditas,
cū farina tritas, cataplasmati more impone, aut
alumen scissile cum aceto tritum illine. At qui ei
qui vapulauit, pellem ouillam receter detractam
calidâ circunda: id enim reliquis omnibus præ-
stat medicamentis. Pili verò ex ambustis enascun-
tur, si fici folia assa, in olla cum cerato emplastri
more imposueris. Formicas autem & verrucas
pensiles, quas ἀρρενοφόρας appellant, tollit elate-
rium cum sale impositū, aut thus, aut grossi cum
aceto, & farina ac nitrum. Caterūm furuncu-
los dissipat, & ad suppurationem ducit triticum
mansum impositūque, aut vuæ passæ exente-
ratæ, & cum sale admotæ: vel fermentum cum
nitro, vel lini semē cum melle, aut hyoscyami fo-
lia cum butyro. In carbunculis verò, post uni-
uerso dicatam vietus rationem, ad partem labo-
rantem, ea quæ modicè repellunt digeruntque
dabimus: cuiusmodi est cataplasma, quod ex plâ-
tagine & lente cocta constat, quod capit panis fur-

nacei, nec admodum puri, neque ob surfures sordidi, micam. Super vlcus autem, vehemens aliquod medicamentum impones, quale est Andronis, & Polyidæ, & Pasionis, quæ passo, donec ad sordium venerint spissitudinem, diluentur. Nam verò gangrenam, quam plurimi sanguinis ex loco affectio, inanitione, curare oportet: etenim aut vena secca, si quæpiam magna circa ipsam partem reperitur, corruptum sanguinem evacuare decet, aut cute circum circa multis altisque adactis plagis, scalpello dissecta, sanguis satis copiosus est ducendus: mox quæ ad purrida accommodantur, imponemus, cuiusmodi est quod ex aceto mulso, farina cervi, aut loli, aut fabarum, & sale, componitur: aut Andronis medicamentum. Cancer longè omnium curaru esse videtur difficilimus: decet tamen eos qui artem humanissimam profitentur, experiri quid in eo quoque vitio profligando ipsa valeat. Proinde post totius corporis, seu docuimus, curam, ad partialia & ea quæ loco admouentur, est accedendum, sed quæ mitigandi vi prædicta sint. Quare ad cancerosos affectus, sedis item ruberosa, & pudendorum, testium, aut mammarum phlegmonas, in plubea pila, pistillo plumbeo, Lemnium sigillum ex posca, vel mulso, vel latice terito, donec nigrescat: aut rosaceum, omphaeinum oleum, vel succum semperuii, aut umbilici veneris, vel lactucæ, aut psyllij, vel vix immaturæ terito similiter & inungito. Archigenis ad cancerosa & maligna vlcera: Cancerorum flu-

METH. MEDENDI, VI. 529

platilium crematorū, & cadmīx parem, inquit,
modū leuigato, & inspergito: aut cancerotum ci-
nētē vñā cum cerato imponito. Porrò laxis tu-
moribus, quæ *difficiliter* nuncupantur, interdum
abundē succurrunt spongia posca imbūta, cum lig-
amento stringente imposita, quod ab inferna pat-
te incipiens, suprà finiat: esto autem spongia no-
va, quæ si non fuerit ad manum, nitro aut lixiuio,
quod stillatitium nominant, expurgentur. Quod
si per hæc tumor nō subsidet, paululum quoque
aluminis admiscere oportet. Veiūm quod ad re-
liquos molles laxosque, atque omnes in vniuer-
sum tumores, qui ex aqua intercutem cōtrahun-
tur, spectat, eorum dignotiones, ac qua in sum-
ma curationis ratione opus habēat, iam ante a di-
dicisti: at quibus hic quoq; foris opus sit medica-
mentis, paulo post explicabitur. Ad rupra verò
& auulsa, aristolochia rotunda idonea est, simili-
ter centaurij maioris radix, & bdelliū, & antido-
ta illa quæ ante a his conferre diximus. At verò
vermes, qui in ulceribus generātur, & qui vocan-
tur dracunculi, quæ amara acriaque natura sunt,
perimunt: quorum sigillatim materiam, ex libris
de simplicium medicamentorum facultate pe-
tes. Ceterūm iam nos alio quasi denud sumpio
exordio, de omni medicamento, quod exterius
adhibetur, verba facere oportet, tam de eo quod
ad plures usus accommodatur, quam quod ad v-
num alterūmve affectum assumitur. Tu verò, qui
singulos affectus dignoscere potes, cuíque tradita

5:6   A C T V A R I I

est medendi methodus, tum ex vniuerscuisque facultate medicamenti, tum ex eo quod frōte promittit, facilē singulis affectibus tua sibi dicata medicamenta tubues. Itaq; ab iis quę linamentis cōcerpis excipiūtur, t̄q; & Græci vocāt, & vulnerib; induntur ex Galeni sententia exorti, ad ea quę à mollitic; appellantur, ac ad reliqua accedemus. Denique quo suis numeris integrā constet h̄c nostra cōmentatio, oleorum vnguentorū nque rationem explicabimus.

D E E M P L A S T R I S M A L A G-
matis & linimentis,   Cap. 8.

E M P L A S T R V M ē chalcitide Galeni, quod etiā palmeū nominant, capit veteris adipis, quā vendētes appellant axungiā, libras duas, olei vetusti libras tres, chalcitidis trientem. H̄c hoc pācto coquere oportet: adipis mēbranulę omnes eximuntur, ipseque contunditur, vt facile liquari possit: post h̄c, ad ignem liquefit: deinde, per colūm trāsmittitur vt purus fiat, rūnque prēdictas duas libras pendeat: postea chalcitidis lauigate triens cū olei tribus libris adipi permiscetur, adie etis argenti spuma tribus quoq; libris. Atque ubi omnia simul in mortario in vnitatē coierint, coniūciantur in cacabum, ac ligno palma agitantur, sufficiet autē ramus unus maiusculus, vt solida ligni parte mouēs vraris, quo modo quā spatha dicitur, ut solemus: ita enim nominant, quo misturas mouent. Quod autē solidæ parti rami adhæ-

METH. MEDENDI, VI. 527

ret circunciditur, & tenelli utrinq; procedentes rannusculi abijciuntur, sed cortice prius exuto, ut segmenta iniecta, medicamento succum suum im pertiant. Proinde statim ab initio spathe uterum est, sed tenuia palma segmenta iniecienda, ubi medicamentum ad consentientia cerato similem per uenerit: nam si ipsa initio immittantur, succus iniectorum, quem manere cupimus, absumentur. Quin & spathe, qua medicamentum mouetur, pars intincta ubi inatuit, ut proprium nequaquam amplius seruet succum, amputata abscicatur, & reliqua utimur: rursusque codem modo, si quæ in medicamento inatescit, amputatur. Porro perspicuum esse puto, palma ramū non debere multis antè diebus ab arbore abscessum esse: siquidē tempore arescit. Itaque hyceme pridie abscondatur, & estate eo ipso die, quo medicamentū escocturus. Vbi autē ita coctum fuerit medicamentū, ut manus non inquiet, ipso emplastro utere ad ulcera quæ ex græ cicatricem ducunt, & sanguinem fundunt, oleo item liquefactū aptatur locis inflamatione obcessis, podagrīs, arthritidi, buponib⁹, tuberculis, ambustis, pernionibus, fracturis, affectibus quos destillatio peperit omnibus. Iam multi quoque qui hernias secant, post manus operam, illico ipsum imponunt. Heræ emplastrum candidum, aduersus rabiosorum mortuis, facit & efficaciter ad eos qui aquam reformidant, liberat item à periculo statim vulneri indicum: verum his quibus iam nimium morbus dominatur,

catapotium, nucis auellanæ magnitudine, ex eo est dādum, idque diebus quadraginta. Cæterū in lienosis colorem immutat, nigrumque euadit. Efficax est & ad hominū morsus, & canum, abra sa quæ difficulter cicatricem admittunt. Tollit etiam fugillata, *νηστια* vocant, vnius diei spatio, vulnera conglutinat: bene facit tuberculis & sedis rimis, est & pessus emolliens: oportet tamen post diem soluere, & nigredinem ulceribus obortam spongia detergere: idque tantisper dum nulla nigredo amplius appareat. Idē cicatricem inducendi vi præditum est, & ad omnia idoneum. Eius autem cōpositionis ratio hæc est: Ceræ Pōticæ libræ duæ, argenti spumæ chrysitidis libra, cerussæ libra, myrrhæ sextans, medullæ ceruinæ sextans, thuris vncia, olei vetusti sextarius. Argēti spuma coquitur, & vbi in strigmenti cōcremen tum coijisse videbitur, cera, mox ceiuissa aspergitur, ac agitatur. Cūmque in unitatem coierint & manus non inquinauerint, à carbonibus deposito, medulla immiscetur: postquam refixit medicamentum, myrrha ac thus iniicitur, manuque subigitur. Melinum Her. ad inueteratos sinus, etsi in vacua perforati sint: idem etiam discutit strumas, quæ in pueris nuper ortæ sunt: facit & ad artus, qui loco moti sunt. Argēti spumæ chrysitidis, resincæ pineæ sicce, vtriusque drachm. centum, cereæ Pōticæ drachm. duodecim, olei sesqui-hemina, vini, heminæ dimidium: argenti spuma cum vino leuigatur dum siccescit, post vñā cum olco

oleo tanti per coquitur, dum mutata fuerit, & tunc resina lauis additur, ac cera coquitur donec tangentem non poluat. Nigrum optimum ad ossum fracturas: hoc medicamento vsus sum in fracturis, cum multa ossa innatant, omnibus exhortantibus ut innatantia exitmerem, & præstan-tissimum quiddam, quod omnium opinionem vinceret, miraculo simile effecit: siquidem ossa quæ vagarentur, atque ab aliis essent separata, adeò retinuit, vt per totum cum aliis committeret & coagmentaret. Eius autem compositio huiusmodi est: Argenti spumæ, bituminis, utriusque drach ducentæ, picis aridæ, ceræ, utriusque drac. tres, resine terebinthine drachm. quinquaginta, aluminis scissilis, propolis, utriusque drach. centum, ammoniaci suffimenti drachm. vigintiquatuor, æreginis drachm. decem, olei sextarij quadrator. Andrex, quod eminentias omnes deprimit: vulneribus quoque adhibetur, & cruentis ulceribus, ac ab inflammatione defendit: efficax item est ad recertia vulnera, atque ea quæ pascendo serpunt, sinus agglutinat, facit & ad vlera, quæ fluxionibus tentantur, & vetusta, quæque ægræ cicatricem admittunt. Argenti spumæ librae tres, squamæ æris, chalcitidis, æruginis rasilis, singulorū quadrans, aceti hemina, olei veteris bes.

Helleponium, cutem perspirabilem reddit, ab inflammatione liberat, strumis, panis, parotidibus cœfert: impositum ex eo splenium, attrahit, & pus gignit: cutem rumpit, glutinat: & in

summa, ambustis subuenit, podagricorum dolores mitigat. Olei veteris drachm. centum, picis aridæ drach. quinquaginta, ladanî drach. quinque & viginti, spumæ argenti drachm. centum, æruginis rasilis drachm. tres lesquiscriptulum, galbani drachm. quatuor. Spumam argenti cum oleo tritam coquito, cùmque collecta fuerit, picem & æruginem adiçito, mox ladanum & galbanum, atque ita in mortariū conicetis, & tardaceo ligno subactis vritor. Ctesiphōris emplastrum, quædā dirimit, quædā cōtrahit & rumpit: Spumæ nitri libra, manna libra: thuris, lixiij stillaritij, cere, terebinthina, singulorū libra, quidam etiam visci libram adiçiunt. Alud è viscō, attrahendi & discutiendi vi pollens, mammis prodest: Argenti spuma, olei, vtriusque libr. due, visci quercent triens, gallatum triens.

Emplastrum è seminibus, vt Philonides concinnabat: seminis fœnigræci, anisi, styracis, bæclij, manna, thuris, cardamomi, cyperi, radicis panacis, iridis, spumæ nitri, singulo: um drach. quinque & viginti, ammoniaci, terebinthinae, vtriusque drachm. quinquaginta, adipis taurini drachm. sexaginta, fertulæ Campanæ drach. sexaginta, cere drachm. centum, mellis hemina dimidium, vini hemina.

Ex ruta emplastrum, ad coxendicis dolore tentatos: seminis ruta, sylvestris, laferis, baccarum lauri, spumæ nitri, abrotoni, colocynthidis, cardamomi, amonis, singulorum drachm.

METH. MEDENDI, VI. 531

quatuor, ruta viridis, picis, terebinthinæ, amomiaci suffimenti, ceræ, adipis, singulorū drachmo, (nonnullis, singulorum drachm. viginti,) galbani drach. sex, opopanatis, sulphuris, vtriusque drachm. quatuor. Malagma contra stomachi intestinorumque defluxiones: constat œnanthæ belli, omphacij triente, carnis palmularum, qua solidibus illustratæ matuerunt, sextante: acacie, rosarum, vtriusque vncia, aloës, gallarum, picis, aluminis rotundi, singulorū sextante, ceræ quadrante: aliqui thuris, & myrræ, vtriusque quadrantē adjiciunt: vini quod ad arida excipiēda fuit satis. Ad hydroponicos, & inflationes: picis, ceræ, vtriusque libra, nitri, sulphuris viui, aluminis scissilis, singulorum selibra.

Bassi medicamentum, quo ipse vrens, neruorum antea resolutione laborans, sanitati est restitutus: habet olei myrræ, cyprini, vtriusque trientem, olei veteris, atramenti futorij, vtriusque sesquilibram, galbani quadrantem, manne trientem, cera libræ, terebinthinæ sesquilibræ, opopanacis sextantem, radicis bryoniae, & ruginis, spuma nitri, propolis, pyrethri, euphorbij, singulorum trientem, adipis hædini selibram, acetum quod satis facit: bryonia, & pyrethrum ex aceto coquitur, deinde liquor exprimitur, & aridis admixtus ac accurate liquefatus liquefacit: usus est, quem antea explicauimus.

Medicamentū è castorio, mēbris resolutis, ^{zuppa}
vocat Græci, opitulatur, & ad omnes affectus

vetustos valet: hyssopi, terebinthinæ, vtriusque quadrans, medullæ ceruinæ triens, ammoniaci suffimenti, galbani, castorij, piperis candidi, euphorbij, adarces, spuma nitri, opopanacis, singulorū vncia. Linimentum è sale ad podagricos, & arthriticos, omnem affectū emolilit. Vlus eius sit quotidianus: Salis sordidi, hoc est ipsius terre libra duæ, aluminis scissilis libra, facis vni sextarius, floris lapidis asij triens: tertio atida diligenter, facimque sedulò lxiuigatam addito, quibus contritis olei veteris sextarius affunditur, & ubi contuderis ad usum excipitur: in alijs exemplaribus scriptum est, melle excipi. Neapolitæ medicamentum, podagricis, arthriticis, & ischadicis omnem affectum adimit. Thutis, piperis candidi, ammoniaci suffimenti, myrræ, nitri, floris lapidis asij, aluminis scissilis, succi centaurij, singulorum sextans, facis vni sextarius, olei cyprini, laurini, myrracei, styracini, cera, singulorū libra, terebinthinæ semipsis, galbani vncia, opanacis semuncia: liqui facta tritis inseruntur.

Medicamentum Piscatoris inscriptum: nam cum piscator in antro degeret, & à morbo affligetur usquadeo, vt totū corpusculum distortum peruerteretur, hoc medicamento usus est, & à toto affectu liber eus sit. Olei sabini libra tres, surculorum populi nigre libra (quod si surculi defint, utendū est sampachu, vt eius duplex mod⁹ sufficiatur. capite enim & sampuchi librā) vnguenti crocini, irini cyprini, cuiusq; libra, me-

METH. MEDENDI. VI. 53

stiches vncia, myrrhae stacte selbra, picis nauib' deraſe, pinguedinis fuillæ, utriusque libræ tres, sulphuris ignem non experti, spumæ nitri, galba- ni, singulorum quadrans, medullæ ceruinæ triés, sanguis decem testudinum terrestrium medica- mento trito iam & parato iniiciendus est. Confi- citur autem, ut antea dictum fuit: vnu ex petente summouere è medicamento libram unam oportet, cui suauitatis gratia opobalsami, & vnguenti malabathrini vncia infundatur. Flauij Clemétis medicamentum: hoc nouimus ob podagram chi- ragra'mque toto corpore obtortos vlos esse, atq; ita sanitati restitutos, vt sine nocturno & iilasi obambularent. Accipit olei sabini libras duode- cim, radicis cucumeris sylvestris libras duode- cim, cerae, terebinthinz, medullæ ceruinæ, galba- ni, singulorum libræ, ranas sex, oleum partimur: arque in hoc ranas, in illo radices coquimus: ad- hæc, liquore percolato utimur. Medicamenti a- ri'nu, hoc est lassitudinem discutientis vsum pre- stat, si addimus scripturæ sampsuchi se'quilibra, vnguerti crocini, malabathrini, utriusque libram, opobalsami vncias tres, & decem testudinu san- guinem. Aliud acopum, quod ex alto euocat, co- xendicis, articulorum doloribus, membris rela- xatis, & tremulis accommodatum: veruſtos affe- ctus innouat, & caput dolentibus prodest. A dar- ces uncia, myrrhae, spumæ nitri, euphorbij, opo- balsami, singulorum sextans, styracini vncia: cō- coctionem item iuuat. Acopum aliud, aduer-

LLL iii

sus vetustos coxendicis cruciatus, & articulos contractos, ἀγριάς vocant Graci, & ad resolutiones nervorum apprimè efficax: Habet olei veteris libras duas, irini, laurini, syracini, singulorū selibram, terebinthina, euphorbij, castorii, ammoniaci suffimenti, pipetis, opopanacis, galbani, singulorum quadrantem, medullæ ceruinae trientem: liquatis liquabilibus, ipsa aridis affunduntur, atque ubi in unitatem coicerint ad vsum afflumuntur. A copum viride, admodum efficax: quare inter lassitudinis initia non confert, nisi frigus vehementer prehederit, verum in diuturnis lassitudinibꝫ magis prodest: podagricis & arthriticis succurrat, si ante balnea, pedes nervique incrassati medicamento perficitur: ita namq; noui quodam valetudinem pristinam recuperasse. Capit ammoniaci suffimenti libras duas, thuris, spinæ nitri, & ruginis, hyssopi, singulorum vnciā, myrræ, galbani, opopanacis, singulorū bessem, euphorbij, adarces, utriusque trientem, ceræ libras duas, terebinthina libras duas drachmas quatuor, olei laurini, cyprini, gleucini, singulorum libram, irini, létiscini, utriusque libras duas: cum aceto subiguntur, & efformatur ut reliqua.

Emplastrum aureū, & polyarchion cētra frigidiores succos, qui ventriculum obsident, & quantum febres, post concoctiones praecordijs impositum: item aduersus iecinorosos, stomachicos, lienosos, & lateris inflammations, eosque qui frigido affectu afficiuntur: at in calida in-

temperie minimè idoneum est. Et, ut in vniuersum dicam, infarctum extricat. πλυαρχος: amomi, xylobalsami, croci, ammoniaci, styracis, aloës, thuris, cyperi, rosatum siccatur, inulæ Campanæ, succi absinthij, celticæ, bdellij, piperas, iunci odorati, cardamomi, casia, myrræ, adipis anserini, cyphæ, singulorum vincia, folij, balsami, vtriusque sextans, spicæ nativi triens, terebinthina, sertulæ Campanæ, vtriusque selibra, mastiches libra, ceræ libr. tres, vini odori quod satis est. Aureum, pulueris nardi, & cenanthonæ, vtriusque quadrans, campuchi, itidis, celticæ, ligni aloës, liquoris Cyrenaci, galbani, singulorum sextans, croci vincia, mastiches, styracis, opopanax, sagapeni, singulorum triens, balsami sextans, nardini quantum sufficit: pulueres nardi tradentur in eorum confectione. Odoratum medicamentum, quod constat, croci, aloës, comarum absinthij, calami, rosatum aridarum, cyperi, spicæ nardi, micanum, lentiscini olei, nardi, singulorum triens, mastiches, carnis palmularum & cotoneorum, ammoniaci, bdellij, singulorum selibra, terebinthina bes, styracis, propolis, vtriusque vincia, ladani, ceræ, colophonizæ, singulorum libr. duæ: palmulæ & micae cum cenanthe macerantur, eaque levigata ac trita in vnitatem rediguntur, eo quo dictu est modo. Τὸ τονθρ, ad iecinoros, stomachicos, omnemque duritiâ: Mastiches, styracis, ladani, ammoniaci, propolis, singulorum

ACT V A R I I

libra, thutis, galbani, singulorum scibra, terebinthinæ quadrans, nardini ac vini qnod latis facit.

Medicamentū è seminibus discutiēs omnē inflationē ac duritias emolliēs: lini seminis, seminis foenigraci, anisi, baccarū lauri, petroselini, sampuchi, myrrhæ, celticæ, cardamomi, sextulæ Campanæ, itidis, casiae, herbæ Sabinæ, thuris, croci, radicis panacis, nitri, styracis, seminis apij, cyperi, singulorum sextans, adipis taurini libra, ammoniaci libr. quinque, terebinthinæ libr. duæ cum semisse, ceræ, colophoniae, utriusque libr. quatuor, melli, scibra, vini quantum sufficit. Medicamentum è baccis lauri, ad stomachicos, aqua intercute laborantes, ischiadicos, lienosos. Ceræ, resinæ pinus, nitri, baccarum lauri, colophoniae picis, cuiusque libr. quatuor, ammoniaci libra, sinapis, floris rotis marini, pyrethri, galangæ, euphotbij, sampuchi, cardamomi, iridis, adipis suilli, adipis taurini, singulorum triens, Cyprini olei, pars decima & sexta. Rutaceum emplastrum, ischiadicis, iis qui lumborū, humerorūmque dolore torquentur auxilio est: item iis qui distillationibus sunt obnoxij, & quibus ad thoracem humores defluere solent est idoneus: ceræ libr. quinque, colophoniae libr. tres, ammoniaci, sulphuris ignem non experti, utriusque sesquilibra, foliorum rutæ, adipis suilli, spuma nitri, singulorum libra, adipis taurini libr. tres, butyri sextas, olei quod satis est. Ex eanthe medicamentū, poller aduersus iccinoris imbecillitatem, stoma-

chicos, celiacos, & dysentericos. Oenanthe
herba, acacia, rofarum, croci, gallarum, rhois Sy-
riaci, thuris, aloës, succi vuarum acerbarum, flo-
rum sylvestris Punicę, singulorum quadrans, pal-
mulę quindecim, absinthij selibra, ammoniaci
libra, colophonia librę dux, cerę librę quatuor
cum semisse, lentiscini & melini quantum satis fa-
ciet. E butyro, ad dolores pectorisque persti-
tiones, ac tussiculas inde enatas: Cerę librę
quinquę, butyri selibra, terebinthine sesquilibra.

A nethinum ad eadem: Cerę libr. decem, adi-
pis suilli librę dux, olei anethini, & chamæmeli-
ni quod sufficit. Emplastum è salicibus, quod
cruentis vulneribus, & ulceribus accōmodatur,
conglutinans: valet item ad eos quorum articuli
fluxionibus tentantur, aut scapulę, vel lumbus, aut
coxendix, dilatatum explicatūmque astrictionis
ratione, obstat quo minus fluxio deferatur, intus
cōcludens ac firmans locales partium facultates
præhumida quoque vlcera, & quę manus operā
postulant, exhaustit. Cerę, resinę pinus, bitumi-
nis, singulorum librę quatuor, mīsyos, chalciti-
dis, æruginis rasilis, cerusse, gallatum, aluminis
scissilis & rotundi, atramenti metallici, malicorio-
rum, singulorū libra, atramenti futorij librę dux;
picis librę quatuor, foliorum salicis librę qua-
tuor, olei & acetii modus qui sufficit. A sclepiades
citram atramentum futorium & malicoria confi-
ciebat. Emplastrum ex ochra, pollex aduersus
nephriticos, & iustum: habet quoque vim emol-

liendi. Capit ceræ, resinæ pinus, colophoniæ, ochræ, singulorum selibram, masticæ, thuris, vtriusque trientem, terebinthinæ sesquilibran.

Ex succo emplastrum, recens illata vulnerata ab inflammatione tuerit, diuulsaque conglutinat: docuit quoque nos inflammatione correpta ulcera, ac musculos vulneratos, citra alterius cataplasmatis, quod auxilio esse potest, opem, aut spongias, aut prædictas irrigationes curare: præstantissimum item esse pessum, tam in vetustis quam recentibus uteri inflammationibus: adhuc ulcera caua, rosaceo aut myrtino madentia, implere, ac cicatricem obducere. Seminis fœnigraci, seminis lini, radicis althææ, succi horum trium libr. 12. spuma argenti tantundem, olei omphacini libr. tredecim, aut quindecim, vini quod satis facit. Mnasæi emplastrum, emolliendi, discutiendi que vi præditum. Spuma argéti boici libr. quindecim, adipis taurioi libr. quinque, olei quod sufficit. E sale emplastrum, repellendi ac discutiendi facultatem obtinens: Constat argenti spuma, cerussa, vtriusque libris sex cum semisse, olei libris decem, aquæ marinæ libris duabus, salis communis quincunce. E melle emplastrum, ad fistulas: ulcera quoque repurgandi vi pollet. Ceræ, colophoniaæ, adipis suilli, argenti spuma boica, olei veteris, mellis, singulorum libr. quinque, terebinthinæ dodrans. E micis, emolliendi, discutiendi que vim obtinet: Radicis althææ, palmularum, ceræ, terebinthinæ, fœnigraci, se-

minis lini, singulorum libra, chamæmeli, ferrule Campanæ, veriusque selibra, vini cadi duodecim, cerussæ, spuma argenti, colophonizæ, olei vetusti, singulorum libr. quinque, παξιμάδα libr. quinque, sœnigracum, lini semen, fetula Campana, althæ radices in vino maceratae ferueant, ac saccis transmittantur, proijcian türque. Carnes verò palmularum probè tritæ, vñâ cum chamæmeli floribus, cum reliquis in unitatem coeant. E mastiche emplastrum, μαστιχὴς Græcis dictum, valer contra ielus, articulorumque dolores. Ceræ libr. duæ, colophonizæ libr. quatuor, mastiches bes, terebinthina triens, galbani bes, ammoniaci libra.

Flauum vnguentum, enutriendi, detrahendique vim obtinens: Ceræ, resinæ pineæ, veriusque libr. quatuor, adipis suilli libr. quinque, thuris, mastiches, galbani, terebinthina, singulorum selibra, adipis gallinacei, & anserini, veriusque sextas, medullæ ceruinæ quadrans. Tetrapharacum, carnem alit, emollit, eē coquit: Ceræ, plumbis, colophonizæ, adipis bubuli, singulorum libr. septem. E cerussa medicamentum, cicatrices compleat: Spuma argéti sesquilibra, cerussæ libr. quatuor, ceræ albæ libr. séptem, olei quod sufficit: oleum & argéti spumâ radiu coquito, donec manus non polluat, deinde reliqua adiçito. Porrum, ad carnis excrescētias, verustaque vulnera, ac ex cicatricibus relictas notas: Ceræ libr. quatuor, colophonizæ libr. quinque, aruginis rasilis

libra, aut libræ dux, olei & aceti quantū subigen-
do satis facit. E myrto vnguentum, Ceræ libris
octo, plumbi vsti libris quatuor, argenti spumæ
libris octo, serici libris quinque, cerussæ besse, o-
lei myrtacei libris sex constat. Ex ostrea medi-
cametum, Ceræ candidæ libræ quatuor, cadmia
crenatae & elota libra, ostrearum vstatum & ab-
lutarum libra, cerussæ libra vna aut dux, argen-
ti spumæ lotæ libra, olei myrtini modus sufficiës.

Ex anchusa, Ceræ libræ quatuor, aut septem, an-
chusæ libræ tres, aut dux, olei rosacei quantū suffi-
cit. E sandyce, Ceræ libræ sex, sandycis libræ dux,
olei rosacei quod satis est. Nervos emolliës me-
dicamentum, Ceræ libræ octo, colophoniæ libræ tres
myrræ, bdellij, galbani, ammoniaci, aloës, opop-
anacis, mastiches, butyri, olei cyprini, gleucini, nar-
di, olei rutacei, bituminis, singulorū libræ, terebin-
thinæ, adipis vrsini, vtriusq; libræ tres, medullæ cerui-
ni, adipis suilli, vtriusq; libræ tres, medullæ cerui-
ni, olei tædacei, olei laurini, singulorum libræ
triens, euphorbij, naphthæ, vtriusque bes, olei cõ-
munis libræ octo. Emplastrum quinque sim-
plicibus constans, *πυράθηνες* dictum, ad vetusta
pedum capitisque tubercula. Ceræ, colophoniæ,
seui bubuli, calcis, picis, singulorum libræ septem.

Album rosaceum emplastrum, carne exprens
& ad cicatricem perducens. Ceræ candidæ sesqui-
libra, aluminis septunx, thuris selibra, terebinthi-
nx selibra, cerussæ libræ sex, spumæ argenti libræ
quatuor, rosacei quantū sufficit. Ex althæ me-

dicamērum vim emolliendi possidet. Colophonia, ceræ, vtriusque libra, olei, succi althæ & libræ dux. E Castorio, pollet aduersus eos qui coxēdīcis dolore vexātur. Mastiches, opopanaxis, ammoniaci, euphorbij, adarces, castorij, hyssopi humidæ, medulla ceteruīq, singulorum vncia, galba ni, terebinthina, succi tiberiadis, singulorum sextans, cumini triens, sinapis quincūx, styracis se libra, chameleonis, seneigræci, vtriusque bes, colophonia, resinæ pineæ, ceræ, singulorum libr. dux, picis libr. quatuor, cyptini quantum sufficit. Primmionis emplastrum mirabile, ulcera cicatricib^o obducit. Valet ad deplorata, quæ multi cutare conati, sine suo sunt frustati. Malicorij, calcis ignem non expertæ, aluminis, singulorum sextans, thuris, gallatum, vtriusque triens, iridis quadrans, ceræ libra quadrans, adipis vitulini libra, olei veteris dodrans. Flavum emplastrum repertum: apud Heram, efficax ad omnem vetustiorem duritiem, ad cruciatuſ cuiuscunq; generis, ſinus item ſi vetusti fuerint conglutinati, o uenit quoque arthriticis, & qui affectibus deſtilatorii infestantur, foris impositum. Olei veteris ſextarij tres, ceræ libr. ſex, ſpumæ argenti libr. quatuor & ſemis, resinæ pineæ ſiccæ drach. octoginta, chalcitidis aſſe drachm. quatuor, chalcitidis crudæ libræ duodecim, aceti hemina. Scabiei dicatum linimentum: Habet chameleonis, lupinorum, cretæ, herbæ pedicularis, sulphuris ignem non experti, singulorum libræ, ſpumæ ar-

genti libras duas, gith, styracis, spôdylij, cadmia, floris crete singularis, alcyonij, singulorū tellibrā, lyssomodi, rumicis radicis, singulorū bessem, spuma nitri quadratē, olei & acetū quantum sufficit.

Masuphæ confectio, conijci debet in nostram, quæ odorata inscribitur: caryophylli, costi, vtriusque duella, folij, spicæ nardi, rosarum, singulorum sextulæ octo scrupuli duo, amomi, styracis, vtriusque duella, guminis sextula quatuor. Ex ampare medicamentum, ad stomachi perficiōnem, ac imbecillitatē, palpitationē item, metusque inde exortos, ac melacholias. **M**asticches sextulæ decem, ladani dextans, ceræ, terebinthina, styracis, singulorum sextans, piperis, spicæ, cinamomi, singulorum sextula, ligni aloës, amparis, vtriusque sextula tres, olei balsamini sextula.

Echarta medicamentum, ad serpentia vlcera: Squamæ æris, chartæ vltæ, vtriusque drachm. vi ginta quatuor, auripigmenti, sulphuris ignem nō experti, vtriusque drach. duodecim, plumbi vlti drachm. sex. Puluis ad externas sanguinis erupções: Thuris, aloës, aluminis, sarcocolla, gummis, spuma argenti, succi acaciæ, ferri recrementi.

Linimenti genera, quibus in balneo oblinuntur, qui scabie, lepra, & vetustis pruritibus tentantur. **F**est hæc: auripigmenti duella, piperis longi sextula, herba pedicularis sextula. Cæterum pro habitus, sensus facilitatis, ac humorum copia ratione, species veldemes, vel adaugebis. Scabiei idoneum, ad incipientem elephatiā: nitti, alu-

METH. MEDENDI, VI. 93

minis, sulphuris viui, ceræ, singulorum sextans, pi-
cis triens, olei, in quo rhododaphne frutices fue-
rint coctæ libra: sunt qui addant sulphuris selibra.
hoc totu corpus ad oculos usque illinendum est:
quidam eius usu decem dierum spatio repurgati
fuerunt. Malagma πούστιμάχος, quasi quod vni-
cè contra noxas pugnat, valet ad lecinoris, lienis,
alui, utriusque inflamationes ac duritias, ad loca in tu-
morē sublata, ad strumas, inguinum inflammatio-
nes, tubercula, ac, ut uno verbo absoluā, omnem
duritiam mitum in modum dissoluit. adhæc, ad-
uersus intestinorum inflationes, & dolores, ut ex-
ploratum probatur. Spuma argenti selibra, fari-
na radicis althæ, dodrans, seminis maluæ sylue-
stris quadrans, adipis suilli vetusti quadrans,
adipis anserini sesquuncia, adipis gallinacei vn-
cia, farinx scenigraeci quadrans, seminis lini vncia,
farinx settulæ Campanæ semuncia, medullæ cer-
ui quadrans, ceræ selibra, galbani, colophoniae,
veriusque sextans, olei vetusti vnciæ quindecim,
farinx anethi semuncia, chamæmelini quadrans,
veratri candidi drachm. tres, sampuchi. vncia.
liquantur que liquari possunt, & arida adiunctione
ad hæmorrhoidas, haæ emortuæ ceu. yuæ
passæ exiccantur, & septem dierum spatio deci-
dunt circa ulcerationem. Condylomata quoque
& fistulæ hoc cataplasmatis modo inunguntur,
ac persanantur: vini fæcis crematæ drach. tres,
misys siciliquis, alijs mannae siciliquis. Fæx vi-
tur, donec inalbescat.

ACTVARII
DE PESSIS, Caput 9.

PESSVS, ad vteri strangulatus: Adipis anserini selibra, adipis phasiani quadrans, ceræ selibra, croci vncia, spissæ nardi, amomi, mastiches, singulorum vncia, opobalsami quadrâs, irini selibra. Alter, Ceræ candidæ dôdrans, adipis anserini, terebinthinæ, vtriusque selibra, mastiches, styracis, croci, singulorū quadrans, ynguenti nardi selibra. In vtero hydroperico affectu correpto, post reliquam curationem, his est vtendum, Nitri, colocynthidis pares portiones melle excipiتو, & pessi modo subditio, eumque in Cyprino oleo intingito. Alius, Cumini, nitri pares portiones cum melle subijcito. Alius, Colocynthidis, salis, vtriusque drachma: siccum pinguiū carne excipitur, ut nucis Ponticæ æquæ magnitudinem, ac ceu glâs subtus datur: attrahit nāque graueolèrem humiditatem, & mirificè prodest: hoc digito quoque admotum, alui fœcem prolicit, humorésque crassos, & flatus discutit, vterumque leniorem efficit. In vteri verò inflammatione, huiusmodi pessorum usus accommodatur: papaveris capita in passo decocta, usque dum liquefiat exprimito ac percolato, & medulla ceruina aut vitolina adiecta, vel adipe anserino vtitor. Alter, qui aureus nuncupatur, efficax ad vteri inflammationes, etiisque in latus inclinationes. Vitelli ouorum assatorum numero sex, medullæ ceruine drachm. quatuor, croci, hyssopi, vtriusque siliqueus,

METH. MEDENDI, VI. 545
ciliquis, cera candida, terebinthina, adipis anserini, singulorum drachma. Ad vetustas formicas, sulphuris viui, sandarache, et aquas partes cum acero subigit. Addidimus & elaterium, ac mirum in modum formicis, vertucisque penilibus, quas ἀφορδόνας vocat, profuit. Hæmorrhoides delet, motorum sesquuncia, chalcitidis tantundem, medici drachm. pennarum cotui scriptula viginti unum. Vbi pénarum summa torrefacta in lauorem redegeris, omnia vino excipiuntur, ut strigmenti habeant spissitudinem. Atque si vena sedis sanguine turgetes intus latent, medicamentum infunde, sin foris prominent, inunge. Mirè quoq; succurrit rimis in præputio, tam incipientibus, quam in ueteratis, propter lotium, quod inter meendum inter glandem ac præputium detinetur.

DE VNGVENTORVM ET O-
leorum compositorum viribus ac ra-
tione, Caput 10.

S E R M O N E M de oleorum compositio-
ne reliquis nō minus utilem, iis quidem qui me-
thodū in medendo sequuntur, iam, ut ne hac qui-
dem parte ratio medica per omnia proficisciens,
deficiat, explicabimus. Et quemadmodū ex iam
dictis sumpta occasione, alia ad eorum formam
consimilia condere, & in alia incidens medica-
menta, qua vi polleant, quibuscque potissimum ade-
fectibus magis cogruant, nouisse potes: ita & ra-

MM

tionibus, quibus oleorum cōpositiones cōtinerē
videntur, expositis, ac q̄ maximē opportuna cō-
pleteſtentibus, te ea quæ iam tradentur, inſequen-
tem, alia quoque iuxta eam rationem cōcinnare
permittā. Ac primum à nardino, ceu cāteris sum-
ptuofiore exorsi, deinceps reliquorū, quæ nobis
magis explorata sunt, mentionē faciemus. Nar-
dinum igitur vnguentum, excalfacit & astringit:
quocirca iis auxiliatur, qui aſtrictione calorēque
indigent, nēpe ſtomachicis, cœliacis, deſtillatio-
ni & thoracis vitio obnoxiis, & ſuſpiriōſis: admi-
ſetur quoque emplaſtronū cōpositionibus. Eius
autē cōcinnandi ratio ita ſe haberet: Olei libr. tres,
enulæ Cāpanę, ligni aloēs, iridis, foliorū myricę,
aristolochiæ, arboris thutiferæ, frōdium lauri, ca-
ſiæ, xylocasīæ, iunci odorati, coſti, amomi, styra-
cis, myrrhæ, cardamomi, caryophylli, hali, lada-
ni, afati, zarnabę, myrobalani, fructus balsami, te-
rebinthinae, ſingulorū vncia, aspalathi, piperis, ci-
namomi, ſingulorū duella, cyperi, xylobalsami,
folij, ſpicæ nardi Celtice, xylocinamomi, bochi,
ſingulorū ſeqūiſextula, balsami duella, vini odo-
rati quantū fatis eſt. Gleucinū efficax cōtra hor-
rores, neruorumque affectus. Olei porracei libr.
tres, vini veteris cadi quatuor, muſti libr. viginti-
duæ, foliorū myricæ aridorū, caſiæ, vtriusque vn-
cia, frondiū lauti vnciæ dur, ſecuridacæ, artemi-
ſiæ, cyperi, piperis, ſpagni, bdellij, iridis, carpobal-
ſami, crocomagmatis, afati, ſcenigræci, ſingulorū
vncia, myrrhæ, lini balsami, aristolochiæ rotūde,

cuiusque semuncia, styracis, ladani, croci, opopanacis, cardamomi, amomi, tertula Campanæ, rotarum siccatorum, sampsuchi, fæniculi, singulorum sesquicia, aspalathi, thuris, torismarini, calami odorati, calix nigræ, costi, nardi Celtica, inuolucri fructus palmæ adhuc florantis, singulorum sellibra, cambi, hoc est, baccarum myrti, sesquicæ, enula Campanæ libra. Conficitur verò hoc pæsto viridibus in mortario contusis, oleum & mustum cum vino vetere toto conijcito: debet autem impleri dimidium oleo, aut vino vetere, reliquumque musto, quod medianam olei mensuram pèdat: ea diebus quinque macerari sioununtur: postea usque dum mustum ferueat, vinumque vetus, coquuntur, deinde percolato decocto, herbas abiijcito, atque ut iacturam suppless, olei quod remanserat, & mustum vnâ cum radicibus, præcocto oleo, exterrisque tuis, ac denso incerniculo excussis, adjicito: atque omnibus ad unxitatē redactis, diebus quinque madescere permittito, rurisusque usque ad totius musti feruore coquito, & colata sex diebus ita finito: demum colo transmissum oleum in vase vitreo reponito.

Cyprinū oleum facultatē obtinet calfaciendi, emolliēdi, vulue, & neruorū adfectibus subuenit, laterū inflammationib⁹ illitū auxiliatur, lienosis itē cum exiguo acetō inungitur, miscetur & ceratis & malagmaris, cōuenit iis quibus cervix in scapulas conuelliatur, angina laborantibus & inguinalium inflammationibus, illitum: præstatissimum

quoque est linimentū iis qui ob lassitudinem febriunt: foliorū citri, cyperi, iridis, saluiæ, sampſu. chi, cumini A Ethiopicī, myrrhę, styracis, masti- ches, singulorum quadrans, arboris thuriferae, ari stolochię, semen ammis, ligni balsami, xyloca- ſir, singulorum triens, enula Campanę, aspalathī, floris ligustri, singulorum felibra, violarū vni- cia, cupressi sextans, foliorum lauri quadrans, ru- ta sextans, opopanaxis sextans, olei cadus: hæc vbi vini veteris & adstringentis tribus cadis fue- rint præmacerata, vñā cum oleo decoquuntur tri- bus horis, folia citri, arbor thurifera, folia lauri, cyperus, enula, aspalathus, aristolochia, iris, sal- uia, semen ammis, ruta, & cupressus: deinde de- tertiis fôrdibus herbe prosciuntur, ac oleo reli- quia suprà enumerata adiiciuntur. Sicyonium, calfacit, discutit, & emollit: Floris torismarini, py- rethri, euphorbij, agarici, castorij, nitri, singulo- rum quadrans, radicis cucumeris sylvestris libr. duæ, olei & vini modus qui satis facit. Rosaceū oleum refrigerat, & astringit, inflammationibus, & phrenitidi ex aceto capiti illitum accommo- datur. Rosatum rubrarum detrac̄tis vnguis, & nocte diéque marcescētium quadrantem, in olei ex acerbis oliuis expressi sesquilibra, operculato vase, dies quadraginta insolato: hoc potū aluumi ſoluit, & ventriculum extuantem reſtinguit, vlc- cera caua nutrit, & ad uteri inflamationem pol- let: cum melle ac ſalix exiguo infuſum intestina la- cefſit ac irritat, & in dolore dentium utiliter col-

luitur. Anethinum, ad horrores circuitu repetentes callidum illitum, laſitudines, & articulo- rum dolores valet: subter item inditum, vteri du ritias emollit. Anethi viridis per diem & noctem marcescētis vncia, in olei dulcis ſequilibra, oper culato vase dies quadraginta insolatur. Chamēlinum illitum per ſe, vel cum vino bene di luto calido, rarefacit, febrem p̄cipue diuturnā diſcutit: quinetiam omnī corporis membronū dolorem illitum leuat. Chamēli florū ſine candidis foliolis ſextātem, in olei libra vitreo va ſe linteolo cooperto, quadraginta dies insolato.

Oleum è lilio, muliebribus vitijs cōgruit, ulce ra capitī manātia, furſures, feruidas erupções hyeme cōtractas, illitum ſanat, atque ad omnem inflāmationem cum vitellis ouorum inunctum accommodatur: potum deiectionem biliſ per aluum molitur: ſtomacho aduersatur, & naufeam parit: Foliorū lilij, demptis vnguib⁹, ab imis patribus ſextans, olei dulcis libr. tres. vbi triduo in ſolaueris, alia prioribus abiectis adjici debet, rur sumque triduo exacto, alia, tērque id negociū eſt obeundum. hoc tepefacentem facultatem obtiner. Rutaceum calfacit, & exiccat: quare destillationibus ac doloribus thoracis, reliquorūmque corporis membrorum, quę calfieri poſtulant, ac cōmodatur. Cōmarum rutę & foliotum die nocteque una tabescētium vncia, olei libra: anethi ni modo ſoli exponitur. Violaceum oleum, ut pote refrigerans, adferuentes inflāmationes ido-

neum est. Violarum quadrans, olei librae dux.

Myrraceum refrigerat ac astringit: quo circa celiacis affectibus conuenit, ambusta item & exanthemata illitu persanat: valet ad attritus quos hyems genuit illitum, ad sedis rimas, cōdylomata, atque ad artus laxatos: sudorem quoque repri mendi vi pollet. Accipit foliorum myrti tene-
rorum vnciam: conciduntur, & in olei immaturi sextarium demittuntur, & ut cetera administrā-
tur. Irinū calfacit, et mollit, roborat, iridis, aspa-
lathi, baccarum viticis, piperis, enula Campanæ,
singulorum vncia, opopanaxis, iunci odorati, v-
triusque vncia, anchusæ duella scriptula duo,
casia semuncia, xylobalsami vncia, nardi Celti-
cæ vncia, olei modus qui sufficiet. Melinum
astringit, quamobrem ad stomachi iccinorūisque imbecillitates est utile, & ad ventrem defluxio-
nibus infestatum: malorum cotoneorum exem-
pta medulla, selibra, olei omphacini sextarius, ma-
la in minutæ partes dissecta adiecto oleo dies
quadraginta insolato. Mastichinū, leuiter calfa-
cit, & amplius astringit: quadrat celiacis, stoma-
chicis, & dysentericis, vitia faciei illitum delet, &
colorem cutis commendat: mastiches vncia, olei
immaturi sesquihbra: coquuntur in duplice vase.
Ratio compositi mastichini ita se habet, olei libr.
septuaginta, xylobalsami libr. decem, iunci odo-
rati libr. quinque, xyloastiche libr. octo, tere-
binthinæ libr. tres, comarum absinthij libra, vini
odorati libr. quindecim; arida in vino tribus an-

te diebus macerata oleo & vino miscentur, & horas sex coquuntur, mox mastiche & terebinthina probè liquefacta iniiciuntur, colatâque & refrigerata in vas transfunduntur. Laurini cōpositio est huiusmodi, Olei maturi libr. septem & semis, baccarum lauri maturarum sesquilibra, cōmīstis & mollitis oleum excernit. Quidam baccas separatim molliūt, & ita oleū exprimunt: est autem hoc metū & syncretum laurinum ex-calfacit vehementer, & emollit: ideoque scabie infestatis, & asperis impetiginibus cōflictatis illitum medetur. Cæterū eo abstinentium est in impetigine ac scabie inflammationem minante, ac in calida biliosaque temperie: nanque frigidis & humidis ac pituitosis, necnon quorum articuli perfrictione tentantur, & coxendicum dolore laborant, accommodatur. Vermes & pediculos enecat: capitis surfures, alopecias & ophiases corrigit: usus eius est in lauacro, dcinde abstergere oportet ouo & melle ac foenigræci farina, sed cauendum est ne capite calido admoueatur.

Oniphacinum oleum est, quod acerbis vuis exprimitur, Græci ἀνθεψίς appellant, stomacho propter suam astrictionem idoneum, prægnantes gingivias reprimit, & ore detentum dentes labentes firmat, sudores cohibet illitum, contra venena lethifera assiduè potum & vomitione reiectum datur: decoctum verò cum ruta torsionibus correptis exhibetur: est & in veteris febribus præsentissimum linimentum.

Amygdalinum prodest aduersum inflammations & vteri in latus inclinationē, eiūsque strāgulatus, infusum: capiti irrigatum, eius doloribus medetur: aurium labores, sonitus, ac sibilos instilatum discutit: valet & sorptum ad nephriticos, ægrè lotium reddentes, calculosos, iecinorolos, suspīriosos, tabidos: maculas faciei delet, cámque erugat, si melle & radice lilij ac rosaceo, tāquam cerato abstergatur: oculorum abolet hebetudines, manantia capitisi vlcera, furfurēsque ex vino deterget: hoc quidam μετόποι, nuncupant. Conficitur autē hoc pacto: amygdalarum amararum chœnices quatuor, purgatas & exiccatas pistillo ligneo in mortario leuiter tantisper contundito, dum massa fiat, eiq; aquæ feruentis cyathos duos affundito, itaq; semihorę spatio dimittito, post hęc validius terito, deinde manibus complicatis exprimito, & quod per digitos defluit subiecta concha excipito: rursusque in id quod expresse ris aquæ heminam infundito, & spatio vt eam cōbibere possit interecto, opus redintegrato, quatuor chœnices heminam siue cotylen reddunt.

Eodē quo prædicta modo paratur è sesamo se faminū, & ex nucibus iuglādibus caryjnū. Quin & hyosciaminū, ita è semine apollinaris herbæ cōficietur: valet & ad aurium dolores, & pessis emollientibus admiscetur. Simili quoque ratione gnidijnum, è grano gnidio concinnatur, vim obtinet purgatoriam: eo pacto & è cnico cnicinum, sed infirmius est: similiter & raphaninum, subue-

nit iis qui ex morbo phthiriasi laborant, faciei quoque asperitudines deterget. Melanthinum adhuc eandem habet facultatem, & componendi rationem. Sinapinum construitur, sinapi in lauorem redacto, & aqua calida macerato, deinde admixto oleo, ac expresso; facit ad inueteratos dolores, ex alto id quod infestat euocans.

D E VENENATIS. Cap. II.

N V N C verò, quod nouissimum est, nec minus vtile, de venenatis quæ necessaria sunt disse-
rentes, reliquum eius quod hoc libro polliciti su-
mus, persoluamus, atque initio à familiarí nobis
animali sumpto, deinceps de reliquis pertractabi-
mus. In rabiem igitur in vehemētissimis astibus
vt plurimum canis agitur: atque vbi ea corripuit,
potum cibūmque auersatur, multūmque pītūtā
spumosa ore & naribus profundit, & prauis ocu-
lis intuctur, ac solito est tristior: sine latratu bel-
luas & homines, notos iuxta ac ignotos, nullo di-
scrimine inuadit. Porro vbi momordit, nihil mo-
leslia statim, præter dolorem è vulnerē, infert;
sed processu vitium, quod ab aquæ formidine ī-
diploβικό. Græci nominant, progignit: oboritur
autem id cum neruorum conuulsione ac totius
corporis rubore, præcipue totius faciei sudore &
anxietae. Nonnulli ex demorsis lucem fugitant,
alij perpetuo mœrore contabescunt, sunt qui ca-
num more oblatrant, & obuios demordent, mor-
dentēsque eiusdem mali auctores cuadūt. Accō-

ACTIVARI

554

modatum his est medicamentum è cācris fluuiatilibus, quod cōstat parte vna gentianæ mistæ cū crematorum cancrorum cineris partibus duab^o. Diximus autem antea de huiusmodi medicamento, vbi de iis quæ aduersus venenata valēt meminimus, vnde de omni medicamento disces, quod ad venenatorum ictus quoilibet valet. Nec verò timēda sunt vlla æquè rabiosorum animaliū vulnera, ut exigua, ac scarificationibus similia: nam ex maioribus cumulatus copiosusq[ue] sanguis dū effunditur, aliquid quoque veneni eluitur: at ex minoribus, nequaquam. Atque ex maioribus abscedentes carnes adimendæ sunt, & labiorū margines acie scalpellī deglubi debent: cum caro intreditur, cauo scalpello excindenda est, & vtrinque altius adactis ictibus, quo sanguinis euacuatio ac profusio, veneni affectui aduersetur. Quia & cucurbitula cum multa flāma admota, copiosum p̄st̄at iuuentum, ut vim veneni eneruet ac dissoluat. At longè efficacissimum in venenatis ictibus pr̄sidium est vstio: nam cum iguis facultas quavis alia sit validior, simul veneno potitur, impedītque quo minus penitus serpat, simul eius deuicta portio non cōtemnendam occasionem insequenti curationi largitur, quod diutius scilicet exulceratio perduret: in id enim imprimitur est inuigilandum, ne citius quam res exigit, partes coalescant. Pr̄stant hoc & falsamenta imposita, & cōtritum allium, cepē que, liquor item Cyrenaicus, & ouorum vitella tam cōmanduca-

ta, quām secus. Quod si, ut crebro vsu venit, cicatrices prius quām dies postulet, obducantur, opus est circum carne amputata aut exulta, vulna aperta tenere ac refricare. Ceterū certo praescripto que dictum numero transacto, permittendum est ut viceribus cicatrices obducantur, atque emplastro è sale, regio omnis est cōprehendenda. Deinde paucis interpositis diebus, locus sinapi exulceratur. Cibus sit allium & cæpe, & porri: potus verò, vinum meracius. hæc enim difficulter mutantur, & gréque exitum reperiunt: siquidem eorum qualitates ad plures dies permanent, quando vi illa lethifera non vincantur, neque immutentur, sed ex aduerso ipsam oppugnare soleant. Utilia sunt & antidota, cāque præcipue quæ pluribus aromatis cōponuntur: etenim aromata & odoramenta omnia, sua natura ac facultate aggrē mutationem sentiunt. Nō est tamen ignorandum, vitium quod ab aquæ metu, dixim⁹ ὑδροφοβικό, nuncupari, haudquaquam praescriptū statutūnque habere diem, quod ingruat: siquidē ut plurimum quidem post quadragesimum diem negligenter adoriti solet; attamen interdum & post sex menses & anno elapsō inuadere contigit, ut nos experientia compierimus. Sunt qui narrant aquæ pauorem post septimum demum annum quosdam corripuisse. Porro cibi acries, potionēsque metacæ quotidie assumantur, quæ locum hebetare queant: sudor quoque qui cibum antecedat & sequatur prouo-

candus est, adhæc picatio & sinapismus, tum in parte, tum in toto corpore est vtilis. Verū omnium præstatisim⁹ est elleborismus, & sacra ex colocynthide antidotus. Quin & lac scissile purgare potest. Atque de his haec tenus, nunc reliqua subnectamus. Quos phalangium momordet, iis locus rubescit, & exiguae punctiones ostendit, sed neque intumet, neque plurimum calent, verum modicè rubet, & frigidus ex aduerso sentitur. Comitatur tremor toto corpore, & inguinū ac poplitum collectio contentiōque conuulsioni adsimilis; circa lumbos dolor, & perpetua virinx reddendæ stimulatio, ac difficilis recrēmētorum excretio, sudor similiter frigidus tota corporis summa cute protumpit. His imponendus est ciniſ ſculneus cum ſale ex vino ſubacto; aut radix ſylueſtris Punicæ trita, vel aristolochia cum farina hordei ex aceto macerata. Adhæc, vlcera marina aqua ſouenda ſunt, apiaſtriique decocto, & folia eius inspergenda, frequentius in balneū demittere oportet, ac hæc medicamenta propinare, abrotoni ſemen, anisum, aristolochiam, cicer ſylueſtre, cuminū. A Ethiopicum, fructus cedri, platani corticem, trifolijs ſemen, ſingulorum ſiciliuum cum vini hemina. Aiunt quidam ex preſum ē canceris fluuiatilibus ſuccum cum laete, & apij ſemine addito, à moleſtia liberare. Vefparum & apum iectibus malua cataplaſmatis more imposta ſuccurrit, item farina hordeacea cum aceto, & lac ſicus morfib⁹ inſillatum, fotuſ-

que è muria , aut aqua marina . Demorsis ab ea quæ scolopendra nominatur, locus in ambitu luecit, ac nonnunquam fæculentus, ruberque ratio apparet. Exulceratur autem ab ipso mortu du cens initiū, eaque exulceratio laboriosa, ac pro pemodū intolerabilis efficitur, præter hæc pruri tuta toto corpore persentiūtur. Super vulnus injic ienda est ruta sylvestris trita cū sale & aceto: fo ueri itē debet locus muria acida: potui quoq; exhibetur aristochia cū vino, aut serpillū, vel ne pita, aut sylvestris ruta. His quos scorpius mor su lacessiuit, euestigio vulnus inflammatione ten tatur, durescit, & rubore suffunditur, atque nō si ne cruciatu doler , alternis vicibus, modo calor ingens, modo frigus persentitur, & labor repen tinus, qui nunc leuis est, nunc ingrauescit. Comi tatur sudor, & horroris sensus, tremorque, & extre morum perfrictio, inguinū tumores , in sede pilorum erectio, & grauis molestia. In summa itē cure dolens quidam punctionis occursus per sen titur. Lac fucus vulneribus instillatū, ipseque, qui vulnus infixit, scorpius in puluerem redactus, lo coque vulnerato impositus, tāquam vulneris sui medicus, opitulatur, ita iubete naturæ rerum dis sidio, quam *ανταράς* Græci nominant. Succur rit & sulphur ignem non expertum resina tere binthina exceptum , item galbanum splenij mo re extensem, & loco inductum, & in vino para rum cum rutæ decocto . Semen quoque trifolij herbae tritum ac impositum auxilio est. Utēdum

est & potionibus aristolochiæ cum vino, & gentiana, & pulegio, & baccis lauri, & nepita cum posca. Vfus adhæc balnei continuus, cum sudoris prouocatione copiosa, & potionе vini diluta commendatur. Pastinacæ marinæ morsum cōfestim graues dolores subsequi incipiunt, continua item conuulsiones, & labor ac imbecillitas, mentisque vacillatio ac vecordia: posthæc, vocis priuatio, oculorum caligo, & ipse locus qui plagam accepit, in ambitu, & quæ vicina sunt, nigra euadunt, & tangentem non sentiunt. Et si quis eum presserit, sanies inde nigra, aspera, & graueolens excernitur. Iuvant hos omnia quæ contra viperæ mortuum valere trademus. præterea in potu datur absinthium, salvia, sulphur cum acero, ipsaque dissecta atque imposita suo vulnere medetur. Quos viperæ demordit, corpora intumescunt, & vehementer siccantur, colorēque subalba conspiciuntur. Sanies adhæc è vulnera permanet, primū subpinguis, posthæc cruenta, puſtulæ ambustis similes erumpunt, mox scrpit venenum longè latèque depascens adiacentia, idque non modo summa cutis, verùm & in altum subiens. Gingiuæ ipsis sanguine suffunduntur, & iecur inflammatio parum constans corrripit. Torsiones item, & vomitus biliosis obortitur, accedit præterea tremor, & carus, & vrinxæ difficultas, frigidique sudoris effusio. Auxiliatur simus caprillus ex vino injectus, item laurus, abrotonium, galbanū imposta, adhæc pulli galli-

METH. MEDENDI, VI. 33

nacei dissecti, atque ilico appositi: præterea cortex raphani validè tusus, & scilla assa, ac chamaemelum tritum. Bibitur & leporinum coagulum efficaciter pondere trium obolorum, & succus porti instar hemina in meraco vino, necnō apistarri succus, & ruta sylvestris in vino, ipsum quoque vinum lumpissime iuuat, & alia, & porros, ac cepas, salsa mentaque. Gallinacea item cerebella ex vino pota, semēnque satiuæ brassicæ ex vino. Habes quoque Andromachitheriacen antidotum, quæ pota aut apposita, nulli alteri medicamento utilitate cedit: scripta præterea fuerint & alia antidota, quorum usu laboranti succurres. Similia iis eueniunt quos amphioxena aut scytale mordit, quare & consimilia sunt auxilio, itaque & inde quæ h̄ic petagi debent sunt petenda.

Morsui quem druinus intulit, vehementes oboriuntur dolores, & in loco pustulæ prorum punt, ex quibus consequenter aquosa sanies effunditur: adhæc torsiones & torsiones comitantur. His opitulatur aristolochia cum vino pota, trifoliūmque herba & radix hastulæ regiæ eodem modo assumpta, nection quercus cuiuscunque glandes epotæ, ac ilicis radix assa & cataplasmatis more inducta auxilio est. Quos hemorrhous momordit, validis corripluntur doloribus, atque macilenta, ac prorsus strigosa ob cruciatum continuitatem corpora redduntur, ex vulnere multus crux excernitur, & si qua parte corporis cicatrix reperiatur, sanguine

manabit. Alui quoque excrementa sunt sanguinea, cruxque qui emanat, in grumos concrescit, adhac è pulmonibus sanguinem tussi reieciunt, eumque euomunt citra auxilij opem. Iam qui à diplade mordetur, iis tumor qui cælari nequit accidit, siisque adeò vehemens, vt neque satiari possit, neque villo tempore intermittat. Ictus ab haemorrhoo & diplade illati, deplorati sunt, ceu qui remedia respuant. Attamen enitendum est, vt vñlio, si locus patitur, membrique præcisio ac mutilatio accessatur, deinde acria cataplasmata imponere conueniet, cibosque acres exhibere, & meracum bibere, & frequenter lauare, atque id genus reliqua assidue obire. Vñlus ab hydro, quem nonnulli natricum vocant, morsu illatum dilatatur, ac in medio liuescit: sanies ex eo emanat copiosa, nigra & graueolens, tanquam ex vlcere pa scente, quod νμων vocant. Prodest origanum aqua subactum, vel lixiuim quernum cum oleo, vel aristolochia cortex radix ve trita, farina item hordeacea cum hydromelite potatur, & aristolochia cuni posca, aut marrubij succus cū vino, & recens fauus cū aceto oblatus. Quod si cenchrus nocuit, morsus eius viperæ similis euadit, putredo comitatur, & carnes tumefactæ prius, vt in aqua inter cutem, defluunt, fiuntque lethargo obnoxij, & delatione in somnum corripiuntur. Testatur Erasistratus, iecur ipsis, & vesicâ ac intestinum laxum affici: siquidē dissecatis partes hæ quodammodo corruptæ repetiuntur. His lactu-

METH. MEDENDI, VI. 561

ex semen vnâ cum lini semine cataplasmatis in modum applicatum auxiliatur. Succurrit & satu reia, & ruta sylvestris, ac serpills cum hastula regia levigatum: centaurij item radicis sicilius cum vini cyathis duobus, aut aristolochiae radix & cardamomum ac gentiana pota. Si cerasites momordit, locus attollitur cù duritia ac pustulis. Manat è vulnero sanies, modo nigra, modo sub pallida. Quin & totus corporis coalitus varicum modo attollitur, genitale arrigitur, mens alienatur, oculi caligant, & nervorum distensione tandem intereunt. Hos membris præcisio celeris sanabit: quare amputandum est quod morsu contigit, aut partes demorsæ quæque his sunt vicinæ illico sunt excarnificandæ: reliquæ verò ferro candenti exiccande. A spidis morsus acus punctuæ similis, omnino exiguis sine tumore appetet. Sanguis nō multus, sed paucus & niger destillat: subita oculorum hebetudo invadit, dolor totius corporis multiplex, sed omnino leuis, & nō sine quodam voluptatis sensu comitantur, cordis morsus exiguis infestat, frons assiduè couellitur, palpebrae dormientium instar, creptis sensibus mouentur, atq; inter hæc mors prehedit, ne diei quidem tertia parte interposita. Eadem quæ in certa parte auxilio. Celerissimum est huiusvenenū, quod sanguinem in arteriis suo frigore coagulet.

Quum basiliscus quempiam momorderit, vulnus subaureo colore tingitur, & mors auxilia anticipat, sed tam pestilens veneni pernicies in Li-

NNN

byz desertis secessit, raroque aliqui in eum incidunt, illive occurunt. Quod vitium prius quam demorsi ipsum persentiant, aut cum medico cōmunicent, mors repentina inuadit, omnem quæ de eo habeti potest præripiens curam ac diligentiam. Quæ verò familiaria sunt, atque ad viuentis rationem loco concedente, assumere licet, ea partim viel° ratione calidiore, & metaca potionē, partim medicamentis quæ vulneribus admota virus prolicere queunt, partim antidotis huic rei accommodatis, usurpare decet: quemadmodum de ijs superius satis supérque differuimus.

Porrò aduersus omnem venenatum ictum adhibendus est quivulnus exugat; non tamen exungētem iejunum esse oportet, verūm cibum sumptuose debet, ac vino os colluisse: deinde olei paullum in ore contineat, atque ita fugat. Ipse preterea locus spongia fouendus est, ac scalpello altioribus plagis scarificādus est, quo omnem evomat luem: quinetiam carnis in circuitu excisio atque ablatio vicinas partes tuetur, ac à labe vindicat. Quod si locus carnem excindi nō patitur, cucurbitulam cum flamma copiōiore defigere oportet. Quod si agrè abscisionē demorsa pars admittit, citra cunctationem ac moram, tota particula amputanda est, præcipue si ferā malignior fuerit, quę ictum intulit. Imponitur autem cinis ſarmentitius, aut ferculneus, cum ſillatitio ligatio, ſubactris cum garo acri, ſallamentis, porrīs, cepis, allijs, ac tritis: gallinacei item pulli diſciſſi,

& quam calidissimi vulneratae parti admoti, magnopere auxiliantur: quippe qui pestilens ad se virus pelliciant. Habes & disputationem de virulentis feris sufficienter tibi explicatā, ut ne hac quidem parte quicquam quod ad medēdi rationis notitiā pertineat, desiderare queas. Ceterum quia de morborū agnitione ac caussis, duobus primis libris à nobis tractatum est, & in duabus alijs sequentibus de ijs quæ ad affectuum qui singulis partibus incident, curādi rationem spestant, disseruimus: ac demum duobus his postremis quæ tum internis, tum externis vitiis assumpta opinari censemur, tradidimus; itaque denuo legationem obire statuisti, ex his quæ docuimus, abunde quenuis morbum agnoscere, eique quæ necessaria sunt adaptare, hinc sumpta occasione, potes. Quod si quippiam in hoc commentario deesse videbitur, ne vllis alijs egeas medicorum libris, vbi legatione functus redieris, id quoque, si quidem vitæ aliquid adjicetur, Deo concedente absoluetur. Interca temporis, hic opus finē nunc accipiat. Vtinam autem hæc omnia percurrenti euoluentique, fructu atque virilitate quæ in eis sunt, perfaci liceat, quo & nos hinc gratiam aliquam reportemus, & ne frustra laborem suscepisse videcamur.

Q V Æ I N T E R P R E S
sparsim his sex de methodo medendi
libris annotarat.

Pag. 58, Ita enim progrediēte sermone) Post hæc
verba desunt quædam.

91, Verum cum in ea tractatione) Lib. 2. cap. 15.

146, Vocatúrque affectus ἐρπης) Hunc alij herpe-
tem exedentem appellant, siue ἐρπητα ἐδιόφυον.

130, Dictæ porrò sunt χειράδες) Quidam Latini
etiam scrophulas vocant.

180, Cæterūm de singulorum horum facultate)
De somno nihil hoc loco: vide lib. 2. de Spiritu
animali, cap. II.

192, ὀπώρες Græci nuncupant) Latini quidam ὀ-
πώρας, poma vocanda putant.

330, Scammonij sextulam terito) ἔξαγον cū Ruell
lio sextulam verto, & hexagia duo, duellám: he-
xagij verò semissem, scriptula duo.

331, Seminis cucumerum, intubis erratici, &c.) Nō
conuenit cum Ruellij editione.

334, Seminis portulacæ semuncia) Ruell. drach.
tres.

334, Amaraci, chamaemeli, & artemisiæ, singulo-
rum semuncia) Ruell. sextula.

336, Tragacanthæ, mastiches, vtriusque scriptu-
la duo) Ruell. sesquisextula.

337, Rosarum, spodij, &c. vtriusque drach. qua-
tuor) Non conuenit cum Ruell.

339, Florū sylvestris Punici, amyli torrefacti, &c.

singulorum sextula scriptula) Non conuenit
cum Ruell.

Rhois culinarij *ovvæ*, Ruell. sequimur.

344, Pastillis è vesicaria) Habet Ruell. alterū Pa-
stilli è corallio conficiendi modum, qui sequi-
tur, Altera eiusdem pastilli conficiundi ratio,
Lapidis corallij vncia, anagallidis herbae vncia,
rhei barbarici sextans, spicae nardi sextans, afi-
stolochiae longæ triens, gariophyllorum quin-
cunx.

Croci oboli terni, herbae apollinaeis seminis
drachm. quatuor) Ruell. sex.

345, Rhei Pontici, nepetae, &c.) Non conuenit
cum Ruell.

346, Sapientissimus Galenus) De compositione
Theriacæ ex Galen. lib. i. de Antidotis.

351, Theriaci pastilli) Vide libro de Theriaca ad
Pisonem.

355, Accipit materiae vnciam, &c.) Hoc antido-
tum corruptum est in Ruell. ut satis constat si
conferatur cum Nicolao Myrepso, vbi hoc le-
gitur in ordine 148.

356, Sanguinis draconis vnciam, cinabaris, &c.)
Notent qui cinabarin putant esse sanguinem
draconis officinarum.

358, In aliis lybisticis) Ruell. habet, elaterij, vbi no-
ster codex legebat, & ðgois.

363, Pipetis candidi, nardi Indicæ) Pondus des-
terabatur, ut in Ruell.

369, Penidiorum drachm. sedecim, &c.) Sub fi-

566 IN ACTV AR.

nem non conuenit cum Ruell.

370, Gallia moschatæ) Græcè legitur οὐκ οὐδέ-
το, quod nos Ruellum fecuti ita reddidimus:
suprà tamen fol. 339. οὐκ rhoen culinatum ver-
timus eundem Ruellum sequentes.

371, Ambaris, agallochi, vt riuisque tar) Tar, Ni-
colaus Myrepssus habet scrupulos duos, apud
quem interdum legitur Tarium.

Stimini) Puto legendum, Folij.

377, E Punicis malis cōpositio stomatica) Ruell.
stomachica. sic Codex Græcus CL.V.Ran-
coneti habet, τὸ δὲ πόσην συμαχεῖται.

383, Pulegium, atram bilem pellit) Dosis, vnciæ
duæ cum dimidia ex mulsa.

388, Pedicularis herba, si quis eius grana decem)
In Dioscoride legitur quindecim.

389, In cibis autē decocto præbetur) In Diosco-
ride obsonio.

Semen est quale thymi) In Dioscor. semine
epithymi.

390, Id medicamentum quod triphalium paruam
nuñcupant) Infrà legere est triphyllon. Ex
hoc colligas quām peruersus sit ordo in Ruel-
lij editione.

392, Nymphæ, cenanthæ) Κακανθόκοκκα legitur
Græcè: nos Ruellum sequimur.

394, Seminis apij, seminis foeniculi) Deceat pon-
dus. Ruell. habet singulorum vnciam.

395, Compositio orbicularum, quod Græci κοκ-
κα) Kornia, quodd granum coccineum magni-

tudine adsequunt orbiculi.

399, Mastiches, anisi, stoechadis) Videtur hic aliquid desiderari.

401, Si verò agaricum & medullam) s. colocynthidis.

409, Imbecillioribus verò, siliquos nouem) Legebatur duos : sed puto cum Ruellio legēdum nouem, ut sit dimidium drachmæ.

Olei Cyprini drachmæ) Decrat nota ponderis. Ruellius habet centum.

415, Carterū quia purgantia, &c.) Hæc in Ruelli editione desiderantur.

429, Rhaphanus item & sinapi, & cardamomū) Forte nasturtium: ut καρδαμόν, non καρδαμωνιον legatur.

432, Atque de his hæc satis faciant, &c.) Hactenus defunt in Ruellio: sequebatur caput de emplastris & malagmatis, quod nos in suum locū restituimus.

433, Quibus in calce libri alia quoque adiunguntur) Docent hæc nos recte contra exemplaris Græci fidem, quantum librum in medicamentis exitialibus finiuisse. Hoc libro de medicamentis que exterius adhibentur, pertractat.

435, Quoniam, ut dirimus) lib. 2. cap. 5. Inquit Galenus) Galeni curatio lib. 1. de compos. med. secundum loca.

437, Post euphorbium censetur sinapi, & nasturtium) Nasturtium, licet in exemplari legeretur cardamomum.

- λιμνηπες dicta) Paulo post vocat hanc λιμνησον.
442, Aut, Arūdinis foliorum, &c.) Locum hunc
ex Galeno restituimus.
443, Hoc, inquit Galenus) Lib. i. Compos. med.
secundum loca, cap. i. in fine.
444, Aliud, A dipis taurini, &c.) Locus ex Gale-
ni restitutus.
 Myrti tusi sextarium, bryi.) In Galen. vsti sex-
tarium, musci.
469, Cum rosaceo aut cyprino tepefactum) Ga-
len. feruefactum.
475, Habet adipis anserini drachmas quatuor,
hyssopi) Galen. cœlypi pro quo Astuarius s̄pē
habet hyssopi, ut supra lib. 5 monuimus.
486, Quod ego composui) Galenus scilicet.
487, Cadmia tridentem) Galen. drachmas qua-
tuor: atque ita puto legendum esse.
489, Tragacanthæ drachmas duas,) Galen. octo.
491, Cadmia, thuris, vtriusque drachm. octo) Vi-
ginti legitur in Galeno.
494, Aut erinacei terrestris succum) Fel, Galen.
499, Aut spuma argenti chemam) Chema capit
cochlearia duo, seu drachm. duas scriptulum
vnū, grana quatuor, & quatuor quintas grani.
503, Singulorum drachmam cōpone, deinde ad-
de galbani siciliquum) Pondus hīc non conue-
nit cum Galeno.
509, Coptu ceruini drachm. octo, rhois rubri)
Greçē tamen legebatur, iū, hoc est, truginis.
513, Costi sesquidrachmā) In Galen. sesquincia.

Rhois rubri drach. quatuor) Et h̄ic legebatur,
æruginis.

§18, Aut hirundinum recrementū) Cinerē, alias.

§20, Nunc de reliquis quā summā cuti adaptan-
tur) Et hic locus monuit me ut ordinem exem-
plaris & editionis Ruellij immutarem.

§30, Quidam etiam visci libram adjiciūt) In Ga-
len. legitur, aceti, lib. 6. Compos. medicam. κτ̄
ψην.

§32, Hyssopi, terebinthina, &c.) Intelligit œsyphū
antiquioribus diſtū, ut ſaepè alibi in emplaſtris.

Medicamentum Piscatoris) Confer cum Galen.
lib. 7. Composi. medicament. κτ̄ ψην.

§33, Picis nauibus deraſc) ξπχιωας.
Medicamēti ἀνθην) Habet hoc Gale. lib. 7. Cō-
posit. medicam. κτ̄ ψην, ſed inde multa eſſent
h̄ic addenda.

§35, Cyphri, ωφαις.

§38, Boici) βοεικοῦ.

§41, Habet charætonis, lupinorum, crctæ) ζυ-
ραιas.

§53, Amygdalarum amararum chœnices qua-
tuor) Chœnix pendet libras duas & quadran-
tem, ex omnium ſuppuratione.

§54, Diximus autem ante a de huiusmodi medi-
camento) Hæc in noſtro exemplari deſideran-
tur. nulla enim ante horum facta fuit mentio.

§58, Potionibus aristolochiæ cum vino, &c.) Vi-
detur h̄ic aliiquid deesse. non conſentit cum
Ruellio.

570

§61. Quin & totius corporis coalitus varicū mo
do attollitur) Legebatur *supponens*, quod sequu-
tus est Ruell. nos tamen *supponens* censemus
legendum.

ERRATA CORRIGE.

Pag. 21, vers. vltimo, lege, vndosus. 105, vers. vlti.
lege, turgentium humorum concoctio. Inter-
pres *oppari* pro *oppari*, legerat.

573

R E R V M A C V E R B O R V M
magis insignium Index.

A

- A** D Abrasa 528
abscessus in aure 283
curatio 283
abscessus disruptus su-
pra renes raro p ve-
sicā expurgatur 78
quomodo discerna-
tur 79
abscessus qui facilius &
qui difficilius curan-
tur 105
abscessuum differentiaz
ibidem
abscessuum sub aurib⁹
aut in collo futuorū
signa 104
abscessuū thoracis tu-
nicē si educuntur se-
carius est 57
Acacia 483
in Accessionibus ven-
triculus sit inanis 210
accessionum significa-
tiones quomodo co-
gnoscantur 20
aceti mulsi simplicis cō-
positio 376
acetum mulsum deie-
ctorium 403
acetum squilliticū 378
aceti vis peculiaris 455
ad Achoras 549
ἀχωρίς 120
ἀχωρος curatio 454
acida quibus cōueniāt,
& quibus non 206
ἀκμαστὴν febris que 94
aconiti poti signa & cu-
ratio 427
acopa varia 532
ἀκροχόποδῶν 744
ad *ἀκροχόποδας* 523
ἀκροχόποδῶν, vide Verru-
ca pensilis.
actiones naturales que
immutare possunt 187
Actuarij liber consola-
torius 177
acuti cōparatione lon-
gorum, qui 119

- acuti morbi simpliciter qui ibidem acutissimi morbi quando iudicentur, & qui
 119
 in Acutissimis morbis quare ægrum in inedia cōtineamus 199
 acutorum morborum iudicia quoq; ex tenduntur 117
 ad A Egrum ingredenti medico quid facié-
 dum 106
 ægilopæ 128
 ægilopis curatio 286
 ad A Egilopas 475, 488,
 497
 ad ægilopa vetustū 493
 ærugo 482
 æris squama & flos
     ibidem
 æs vstum ibidem
 de Affectionibus cutis capitis 121, & in sequen-
 tibus
 affectus cōmunes om-
     nibus membris 12
 affect° ex scirrho lienis
     q; iecinoris sunt mo-
     deratores 261, 262
 affectus proprij singu-
     lis membris 13
 affectus vetustos inno-
     uans . 134
 in Affectione statim au-
     xiliis cedente, nō est
     ad alia transeundum
     219
 affectuum partium ge-
     nitalium notę 78
 ad Afflictos sine ratio-
     ne 368
 agatici nigri assumpti
     curatio 429
 agaticum quid purget
     386
 aiuga quid vacuet 387
 albugines 131
 ad Albugines 495
 albuginum crassatū cu-
     ratio 290, 291
 de Albuginū tenuium
     curatione 291
 alentia multum aut pa-
     rum, quæ postulan-
     189
 ali plus desiderant ado-
     lescentes & iuuenes
     188, 189

INDEX

573

- alimenta variant iuxta temperamenta 188
 alimēta boni succi, mali, crudi, quæ vocentur 187
 alimenta deteriora interdum appetentia melioribus adæquat 191
 alimēta alijs proprietate quadam peculia-
ria ibidem
 alimenti quantitatē im-
mutantia 189
 alimenti sumēdi oppor-
tunum tempus 191
 alimenti vtilitas, vnde
judicatur 186
 alimentum paucū exi-
gunt declinantes &
senes 189
 alimētum quoties assu-
mendum 191
 alimentū semel aut bis assumendum ibidem
 de Alimentis, & victu
instituendo 186, &
inde
 si Alimētis oblatiseuē-
tus nō respōdet, quid incusandum 187
 alimento nondum co-
Eto non est aliud in-
gerendum 190
 alimentorum differen-
tia 187
 alimentorum qualita-
tes iudicantur colla-
te ad corpus tempe-
ratum ibidem
 alimentorum quātitas
nō eadem omnibus
opportuna ibidem
 allium quid purget 387
 aloc 380
 aloe quibus & quātum
danda ibidem. & 381
 aloes facultas 484
 aλωνια quid & vnde
dicta 123
 alopeciæ curatio 435
 ad Alopecias 504, 506
 ad Alopecias in capite
frigido 551
 αλφοι 143
 alphi albi & nigri ibid.
 alphi quid differentia
leucis ibidem
 αλφωι curatio 303, 304
 alphi leucis modera-

- tiores 143
 ad Alphos 522
 altercum, vide Apollinatis herba
 ex Althaea medicamentum 540, 541
 alula oculi 131
 alui difficultas, vide Dyfenteria
 alui excrementa qualia & quanta debent esse in fano 58, 59
 alui fluxo, vide Alui profluuum
 ad Alui inflammaciones 543
 alui profluuum à cruditate quid postulat 193
 in Alui profluvio, quādo vino succurendū, & antidotis ibidem
 ad Alui profluuiū 354
 alui profluuij caussa 59
 alui profluuij impetus non est temere coercendus 65
 alui profluuum sola copia offendit 61
 alui profluuiū ab expultrice facultate 64, 65
 in Alui profluvio, quādo astringēdū & calfaciendum 193, 194.
 quando diureticis sit utendum 322
 alui soluendę signa 103
 alui suppressę dignatio 72, 73
 alui suppressæ varijs de causis curatio 248
 aluo suppressa, primū cibus, postea sterlus vomitur 73
 aluo suppressę utrinque copia & sudores succedunt ibidem
 aluum deijcere in febris prodest 204
 aluum ducens in pituitosis 407
 aluum emolliens 331
 aluum soluēs citra molestiam 408
 aluum solutā & vomitū natura nō fert 166
 aluum suppressam affectuum insequētium notę 73
 aluum suppressā insequē-

- ria symptomata ibid.
 aluus circa in quib^o mor-
     bis nocet   204
 aluus, vide Venter
 de ijs que Aluus demit
     tit   251
 aluus in febribus nō est
     negligenda   208
     quare copiosiora red-
     dit   251, 252
     quibus de causis sup-
     primitur   22
 aluus solutavomitui o-
     pitulatur   167
     in morbis thoracis
         quādonā sit saluta-
         ris, & quādo nō ss
 alypi facultas   369
 alypū quid purget 383
 amaritudo oris vnde 60
 ἀναφορως   132
 ἀμβλυωπία   ibidem
 ad Anibusta 505, 523,
     527, 530, 550
 ex Ampare medicamē-
     tum   542
 amphibænē ictus cu-
     ratio   559
 ἀταφοεινοι qui   55, 231
 ἀταφοεινοι curatio 231
- ad aīd̄ σάρκα   343
 ἀγχίλωψ   128
 anchilopis curatio 287
 ex Anchusa medica-
     mentum   540
 ἀγχύλωσις, vide Articu-
     li contracti
 ἀγχύλωσις curatio 311
 anet hinū medicamen-
     tum   537
 angina   140
 anginæ curatio 299
 in Angina quæ vena
     secunda   160
 ad Anginam 356, 358,
     377, 513, 514, 547
 si Anginæ pulmonia
     superuenit, occidit
     140
 anginosorum signa
     ibidem
 animalis affectus p hu-
     morū diversitate 49
 animalis spiritus, vide
     Spiritus animalis.
 ad Animi defectū quē-
     uis   369, 370
 animi deiectionis en-
     ratio   227
 animum exhilaras 403

- animi perturbationib^o è fructibus astiuis
     quomodo medendū 374
 anni temporum vicis ex hermodactylo 360
     studinis vtilitas 113 antidotum Hippocra-
     avīnēḡ compositio 315 tis 362
     avīspāneç 147, 148 antidotum è lithosper-
     avīnādeç. vide Tonsillæ mo 364
     antidota quæ 318 è marrubio 359
     antidota quare compo- ex moris 377
     nantur 327 è moscho 360, 371
     ex quibus componā- ex nepera 360
     tur. ibidem ex penidiis 369
 antidotorum duratio è pæonia 356
     328 antidotū Philonis 358
 antidotum cyphoides Procli 364
     375 antidotū è satyrio 368
 antidotum Esdræ 353 è scinco 360, 361
 antidotum incompara- antidotū Sungeli 403
     bile 365 antidotum è sulphure
 antidotum ex ambare 371 357
 antidotum Diospolitæ 360 è tragacantha 369
 antidotum è camaris 367 è tribus piperib^o 357
     358 ex vñionib^o 396, 370
 antidotum dictum fa- àt̄suy 139
     nitas 358 aphtharum infantium
 antidotum ex eruo 359 cauſſa 318
     è floribus 368 de A phthis oris 297
     368 ad A phthas 318
     ad Aphthas nigras, albas
     ibidem. & inde de
     cæteris

- ceteris aphtharū col-
 loribus. . . . .
 ad Aphthas Fordidas
     518, 519
 ἀποδεξιά quæ sint
     485
 apollinaris herbæ absu-
     ptæ signa & curatio
     423
 ἀπολεγματοῡ cōposi-
     tio & inde 414
 ἀσθέα, vide Decoction
 appetentia absurdā 60
 appetentia canina. vi-
     de Canina appeten-
     tia 39
 appetentia carbonum
     & similiū vnde 71, 72
 appetentiā excitās 403
 appetentib⁹ multa ob-
     calorem ventriculi,
     qui cibi offerēdi 190
 appetitui naturali im-
     ponit interdum hu-
     mor vētriculo inhę-
     rens 191, 192
 apum ictus curatio 556
 Aqua primū frigidū 6
     primū humidū ibid.
 aqua intercus, vide Hy-
- drops
 aquæ inter cutem cu-
     tio 253
 aquæ inter cutem gene-
     rationis caußæ 261
 aquæ inter cutem inci-
     pientis potio 325
 ad Aquam inter cutem
     334, 343, 359, 367,
     408, 531, 536.
 aquam inter cutē pur-
     gans 395, 396
 aquæ formido quo tem-
     pore inuadat 555
 ad Aquæ formidinem
     344
 aquæ frigidæ assumptæ
     curatio 430
 ad Aquæ paucit. 527,
     528
 aquæ perfectio 180
 aquarum inter cutem
     caußæ, & earum cu-
     ratio 264, 265
 ardens febris, vide Fe-
     brisardens
 areæ capitis 123
 æquor 130
 argenti spumæ assu-
     ptæ curatio 431
     000

- argenti viui assumpti
     curatio   431
 aristolochia clematitis
     quid purget   386
 atmenium   483,484
     quibus & quantum
         dandum   383,384
 arquati sine febre cu-
     ratio   32
 arquati à liene colo-
     res varij   33
     curatio   266
 arquari proprieditatu-
     ratio   266,267
 arquatorum deiectio-
     nes ferè candidæ 65
 ad Arquatum 330,339
     343,366,376,397
 arquatus à liene   33
 arquatus à liene nomi-
     ne caret proprio 33,
     267
 arquatus duplex   266
 arquatus peculiaris ie-
     cinoris affectus   31
 arquatus quádo discer-
     nitur   32
 ars medica, quoisque
     perueniat   211
 artem & sensum quid
     fugiat   211
     arsenicum, vide Auri-
         pigmentum.
 arteriæ contractionis
     vsus   15
     dilatationis vsus ib.
 arteriæ dilatationis &
     cōtractionis celeritas
     & magnitudo quid
     notet   20,21
 arteriæ quæ & in qui-
     bus affectionibus se can-
     dx   162,163
 arteriæ sectio quæ ma-
     la inferat   159
 de Arteriæ sectiōe 162,
     & inde
 in Arteriæ sectiōe cau-
     teria præferuntur 163
 ad Arteriam exulcera-
     tam   373
 arteriarū mot⁹ & quid
     in ijs cōsiderandū 15
 arteriarum maiorū se-
     ctiones vitandę 163
 ex Arteriarum sangu-
     inem morbo, qui affe-
     ctus gignantur 162
 arteriaca cōpositio 513
 ad Arteriacos   367

INDEX

579

- arthritidas podagrásq;
     gignens humor, vni-
     de cognoscendus 75
 arthritidum potissima
     causa 74
 ad Arthritidem 528
 ad Arthriticos 304,
     343, 360, 365, 532, 541
 ad Articularios 407
 ad Articulos contra-
     ctos 534
 articulorum cōtracto-
     rum curatio 311
 ad Articulorum dolo-
     res 367, 373, 399, 403,
     534, 539, 549
 ad Articulū fluxio-
     nem 537
     refrigerationem 551
 aorapides, vide Lumbri-
     ci tenues.
 asius lapis 484
 aspidis morsus signa &
     curatio 561
 aspritudinis oculorum
     curatio 289
 asthmatici, vide Suspi-
     riosi
 astringentia in febri-
     tib⁹ quādo dāda 206
 atraria
     atratilis curatio 224
 ad Atræ bilis dominiū
     307
 atrani bilem præparās
     zulapium 393, 394
 atramentum futorium
     482, 483
 atrophia 132, 252
 de Atrophiæ curatio-
     ne 261
 ad Attritus hyemis 550
 ad Auditoriū meat⁹ ob-
     structionem 465
 ad Auditorium meatū
     obstructum à re ali-
     qua externa 470, 471
 auditus quomodo fit,
     124
 ad Auditus difficulta-
     tem 342, 469
 auriculares cōpositio-
     nes 465
 aurigo, vide Arquatus.
 auripigmenti assumpti
     curatio 431, 432
 auripigmenti facultas
     484
 in Aure parui affectus
     pro magnis sunt ba-
         OOO ij

INDEX

bendi	28;	vermes	ibidem
ad Aures contusas	471	vlcus	466
ad Aures exulceratas		auulsum	149,150
& diffractas	471	in Auxilijs magnis ali-	
ad Aurium affect ^o	464	quid remittēdum se-	
de Aurium affectibus		curitatis gratia	157
	124		
aurium affectuum cu-			B
ratio	282		
aurium communes &		B Alnea artificialia ni-	
primi affectus, & se-		mis calidis obfunct	
cundi	124	181	
ad Aurium dolorē	125	balnea frigida quib ^o in-	
aurium doloris vehe-		epta	182
mentia	125	consuetis idonea	183
ad Aurium dolorē	362,	balnea spōte nata qui-	
	464,552	bus morbis vtilia	180
ad Auriū foramina in-		de Balneis	180
flammata	471	balneis quibus non est	
aurium peculiares affe-		vtendum	181,182
ctus qui	124	balneorum artificialiū	
ad Aurium purulenta		moderatorum vtili-	
vitia	467	tas	180,181
ad Aurium siccas vlc-		balneorum sponte na-	
erationes	466	scētium facultas	180
ad Aurium sonit ^o	406,	βαράχος, vide Ranula.	
	552	βάρεχος	138
aurium tinnitus cura-		basilisci morsus signa &	
tio	284	curatio	561,562
ad Aurium tinnit ^o	467	Bassi medicamentū	531

INDEX

581

- Bellaria quæ 319   tas 389
 Biliosi humores qui 37   buprestis epotæ signa
 bilem ducens 380, 381   & curatio 420
 ad Bilem in ore vetrinæ
 culi 400
 bilem vacuans 408
 ad Bilis flauæ feruorē
     397
 bilis flauæ, vide Flaua-
 bilis.
 bilis porracea & æru-
 ginosa vbi gignatur
     246
 bilis vomitu reiecta
     quæ optima & quæ
     minus 62
 ad Bilis impetus ad in-
 testina 332
 ad Bilis vomitum ibid.
 bilis vomitum sistic po-
 tio 323
 Bōspior 130
 B̄bōs 147
 Br̄s̄n̄s̄ quid 71
 Brassicæ folia crapulæ
     aduersantur 460
 Bubo 147
 ad Bubones 527, 543
 bubonis curatio 307
 bulbi vomitorij facul-
     tas 389
 Butyro medicamen-
 tum 537
 C
 Achexia ynde 32
 Crax̄x̄ia, vide Ma-
 lus habitus
 Crax̄x̄ua 187
 in Cacochymia cibi 1
     qui apti 201
 ad Cacochymiam 376
 cadmia 482
 cæcitudo nocturna 132
 Crax̄x̄ua vasa 457
 calculi curatio 270
 calculi generationis lo-
     ca 79
 calculi in renibus à co-
     lico dolore dignotio
     ibidem
 calculi speciem præben-
     tis vitij curatio 272
 ad Calculos 343, 362
 ad Calculos 179
     362, 552
 ad Calculum 362, 364,
     552
 OOO iij

- ad Calculum aut fabā   canini steroris vs^o 514
     in aure   470   canis rabidi morsus cu-
 calida primo quo ad   ratio   315
     sensum nostrū quē 6   canis rabidi signa   553
 ad Calidas eruptiones   & inde, eiisque cu-
     522   ratio   553
 caligationis curatio   ad Canum morsus 527,
     293   528
 calli in palpebra cura-   cātharidum epotarum
     tio   287   signa & curatio 419
 ad Callos in articulis   capilli, vide Pili
     364   capitatis affectuū exter-
 callus palpebræ   129   norum curatio 435
 calorem retundēs 321   de Capitis dolore 216
 ex Calore externo cō-   ad Capitis dolorē 331,
     flictato quid agēdum   353,362,364,403,533,
     178   549
 caluitia   122   ad Capitis dolorem ex
 caluitij caussa ibidem   ebrietate 459,460
 calcis assumptæ cura-   capitatis doloris ex qua-
     tio   431,432   cunque caussa cura-
 cancer   148,149   tio   216,217
     vnde dictus   148   capitatis dolor per cōsen-
 cancri curatio   308   sum ventriculi 60
 ad Cancrum   524   ad Capitis dolorem ex
 cancer oculi   131   refrigeratione 659
 cācrorum in oculo cu-   è sanguine aut bile
     ratio   291   336
 canina appetentia, vna-   ex solis ardore 458
     de proueniat   71   ob ventriculum 460

INDEX

583

- ad Capitis & oculorū
     vitia ob ventriculum   401
 ad Capitis doloris signa si-
     ue ex nuda intempe-
     rie, sive ex humorib⁹
     218
 ad Capitis dolorem ve-
     tustum   365, 414
 ad Capitis exanthema-
     ta   407
 c Capitis externis vi-
     tijs   280
 ad Capitis ficosos tu-
     mores   506
 capitis furfurum cura-
     tio   453
 ad Capitis glabritiem
     454
     manantia vlcera   549
     tubercula vetusta
     540
 ad Capitis vetustos do-
     lores   342, 343, 459,
     461
     capitis vlcuscula   123
     à Capite vsque ad vn-
         gues purgans   408
     si Caput grauatur ob
         repletionem, quid a-
- gendum   197
 caput purgaria, vide pppi.
     "
 caput totum repurgás
     405
 carbunculi   147
 carbunculi curatio   307
 carbunculi nigri   148
 ad Carbunculos   523
 carbunculorum in ocu-
     lo curatio   291
 carbunculus oculi   331
 ad Cardiacos   343, 358,
     405
 carnem alens   539
 carnem explens   540
 ad Carnis excrescētias
     539
 si cum Caro febris con-
     iungitur quid agen-
     dum   223
 cari curatio   223
 cassia nigra fruct⁹ de-
     scriptio   321, 326
 cassia nigra vſus   322,
     390
 castorij vſis   481
 è Castorio medicamē-
     tum   531
 galenica medica-
     ooo iiii

INDEX

- menta 172
~~κανόλεα~~ quæ, & vnde
 dicta 318
catapotia ex colocyn-
 thide 402
 ex lapide Armenia-
 co 405
catharticum, vide Pur-
 gatorium
~~καθαρικά~~ 169
 in Catoche quæ vena
 secatur 161
 cavitas, vlcus 130
 causæ internæ quare
 inuestigentur 64
~~καῦσος, vide Febris at-~~
 dens
Cenchri morsus signa
 & curatio 560
cētaurium minus quid
 purget 384
cerastē morsus signa &
 curatio 560
cerebri ægrotatis signa
 vnde sumantur 110
cerebri calefacti, vitia
 46
cerebri erysipelatis cu-
 ratio 219
cerebri inflammationis
 curatio, ibid. & inde
 in Cerebri inflammatio-
 ne quæ vena secunda
 161
cerebri propria vitia
 13, 14
cerebri refrigerati hu-
 mestativæ affectus 45
cerebri sphaceli cura-
 tio 219
cerebri spinalis medul-
 lę & neruorum vitia
 quomodo cognoscā-
 tur 13
cū Cerebri vitijs si ad-
 est febris, ea languida
 est 46
cerebri vitiorū signa 45
 in Cerebro variant vi-
 tia pro humorum di-
 ueritate 49
cerebrum fons & ori-
 go sensus & mot⁹ 43
cerebrum per consor-
 tium affici quomodo
 cognoscitur 45
~~καρπίον~~ quid, & vnde vo-
 catur 123, 151
 quibus locis enasca-
 tur ibidem

- καρπίς curatio 454, 455
 è Cerussa medicamen-
 tum 539
 cerussa assumpta signa
   & curatio 430
 χαλαζία 129
 χάκανδρος, vide Atra-
   mentum futorium
 chalcitis 482
 Chamæpitys, vide A.
   iuga
 è Charta medicamen-
 tum 542
 χύμα πικ quid 137
 ad Chemoses 491
 chemosis curatio 286
 de Chiragra 251
 ad Chiragram 533
 χοιρόδεις 150
   vnde dicta ibidem
 ad Cholericos 343, 405
 cholagogis quādo vten-
   dum 379
 chyli secunda secretio
   in cauis iecinotis 34
 ad Cibi fastidium 340,
   360, 366
 cibi fastidium vnde 60
 ex Cibi medicamento-
   si intempestivo vñi
- quid metuēdum 190
 ex Cibo nimio qui mor-
   bi 178
 ex Cibo parciori q̄ ne-
   cessitas postulat 179
 ex Cibo praui succi
   qui morbi ibidem
 ex esu Ciborum mali
   succi, qui morbi ibi.
 cibus, vide Alimentū si
 quis Cibū praui succi
   facile sustinet, ob id
   non effugit noxā 179
 cibus in ægris quis sit
   primus 200
 cibus medicamentosus
   quis 179
   à familiaribus corpo-
     ri quid differt, ibid.
     quando opus 179
 cibus plenior 200
   tenuis, validus, ibid.
 cicatricem inducentia
   314, 528, 529, 538, 539, 1
   540
 ad Cicatricū notas 539
 cicatrices oculorū 131
 ad Cicatricem perdu-
   cens 540
 cicatrices replens 539

- cicatæ potè signa & cu-
ratio 423, 424
mulieris 139
mulierū vnde 72
claus oculi 130
clematis 389
clyisma prodest remo-
tissimis obstructio-
nibus 167
clysmata ex quibus cō-
ponantur 168
que adhibetur in ab-
rasionibus intesti-
norum, ibidem
qui educant 166, 167
clysmata sint frequen-
tiora cōsuetudine e-
gestionis in sanitate
167
in Clysmatis infunden-
dis consuetudinis sa-
nitatis habēda ratio,
ibidem
de Clysmatis 166
clysmatū acrīum usus
168
clysmatum injectionē
impedientia 167
clyster, vide Clyisma
Cnicus quib⁹ & quān-
tum dandus 386
cœliacæ affectiones vñ-
de dictæ 66
cœliacæ affectionis no-
tæ ibidem
ad Cœliacos 340, 343,
354, 365, 374, 376, 337,
346, 350
ad Cœliacos, ex lequa-
te intestinorum 337
xerxaxā māgī quæ 66
cœlestia corpora sunt
diuinæ prouidentiæ
instrumenta 111
à Cœlestibus corpori-
bus aër ambiens &
corpora nostra qua-
tenus alterētur, ibid.
xerxaxā 130
coindicantia & cōtra-
indicatiæ morbos 11
collyrium Neapolitæ
490
collyria quæ 319
collyria varia 487, &
inde
colis exolutionis cauf-
sa 81
ex Coli commutatio-
ne iſchias & vrinę dif-

INDEX

587

- ficultas oritur 75
ad Coli dolorem 343,
356,358,362
ad Coli dolorem ex fri-
gore 413
coli dolor in quos affec-
tus muretur 250
ad Coli intestini flatus
330
colici doloris cura 250
symptomata 73
ad Colicos 403,408
colicus dolor unde 73
colli,venarū sectio pa-
rum tuta 161
quando vtilis, ibid.
colocynthidis quib^o dan-
da 384
colocynthidis vtendæ
ratio, ibidem
etiam affectus quib^o affe-
ctibus contrarius 71
colorem restituēs 403
columella 139
κορμα, vide Sopor
comatis curatio 222,
223
ad Comitiales 342,372,
379,404,405,413
ad Comitiales ob flo-
- machi cōsensum 407
comitialis morbi cura-
tio 222,223
commoderatum fit ex
téperie maximè con-
trariorum 59
compendium respuit
medicina 1
compendio distinctio
aduersatur 154
componendi medica-
menta ratio 321
de Compositione me-
dicamentorum liber,
quibus sit vtilis 238
composita duo vix ean-
dem habent tempe-
riem 5
composita omnia, sim-
pliciter temperatum
respiunt 7
ad Concoctionis diffi-
cultatem 379
ad Condylomata 543,
550
de Confusionibus ocu-
lorum ex iictu 293
confuetudo nō est te-
mperē semper tenen-
datur 183

I N D E X

- consuetudo quantum
 possit 182
 contemperantibus hu-
 morē medicamentis
 quādo vtēdū 171, 172
 cōtemperantibus me-
 dicamentis quando
 vtendum 208
 contenta vrinatū, vide
     Vrinarum contenta
     contractionis articulo-
     rum curatio 311
     cōtusionis in membris
     curatio 309
 ad Conuoluolum 343
 aduersus Cōuoluolum
     338
 conuoluulus quid 73
 ad Conuulsiones 378
~~κωνίδιον~~ medicamentū 535
 cor roborans 336, 371
 cordis affectus quo mo-
     do agnoscantur 14
 de Cordis affectuum
     curatione 225
 cordis proprij affect⁹,
     qui 13
 cordis ex confortio la-
     borantis vitia 225
 ad Cordis pulsū 371
 ad Cordis palpitatio -
     nem 333, 370
 coriādri epoti signa &
     curatio 423
 cornu capratum 483
 cornu cerui, ibidem
 ad Corporis refrigerationem 371
 ad Corpus distortū 532
 Corpus colorans 379
 corpus quando ali des-
     nit 252
 corpus vniuersum pur-
     gandum ante localiū
     vsum 453
 corrīgatio 139
 corrumpētia medica-
     menta 170
 corrumpētia modice
     alsūpta humores cō-
     temperāt, & noxios
     vacuant, ibidem
 coxendix morbus, vi-
     de Ischias
 de Coxendicis dolore
     250
 in Coxendicis dolore
     quæ vena secāda 161
     xp̄m̄, vide Iudicium
     xp̄m̄ 129

INDEX

585

- criticus, vide Iudicatorij
 croci facultas 481
 cruditatis in ventriculo caussa 59
 cruenti mihi curatio 268, 269
 Cubiti venæ, vide Venæ cubiti
 sub Cubiti infima vena, arteria substernitur 159
 cucumis sylvestris quid ducat 387
 cucumeris satiuius⁹ 388
 de Cucurbitulis 165,
     166
 cucurbitularūv⁹, ibid.
 cucurbitulæ cum scarificatione ibidem
     sine scarificatiōe, ibi.
 cucurbitulæ applicatae
     stomacho, itestinis,
     mammis, viscerib⁹
     quādo profunt 166
 quando non sunt applicandæ ibidem
 curatio affectuū digno tione potior 153
 curatio non recte insti tuitur, nisi affectus di gnoscatur, ibidem curandi methodus circa plenitudinem, vacuationem, & alterationē versatur 155
 cutem rumpens 529
 ad Cutis colorem 550
 cutis exanthematū cu ratio 304, 305
 quibus Cutis indurata est abstinēdum à frictionibus & vnguentibus 197
 ad Cutis perspirationē 529
     ulcera maligna 355
 cyclaminus quid purget 387
 cycnus collyrium 491
 kurax⁹ 140
 kurax⁹, vide Angina.
- D
- D** Ecoctio magna 402
 decoctum 318
 decretorij dies, vide Iudicatorij
 deiectiones albe ceu canū stercore vnde 65

I N D E X

- 590
- candidæ & lacteæ   vt Dentē eximās; ibid.
  - quid significet, ibid.
  - ad Dentes labātes 378,
  - deiectiones flauæ, rufæ, rubræ, æruginoſæ,   liuidos   507
  - porraceæ, caules referentes vnde proueniant   mobiles   359, 511
  - deiectiones in cholerā   dentes præſeruātia 510
  - mutatæ quales   ad Dentes vacillantes
  - deiectiones ictericorū   509
  - albæ quare, ibidem   vt Dentiant citò infantes   510
  - deiectiones nigræ unde   dentium affectus 137
  - ruffæ, & flauæ quid denuncient   ad Dētium affecto 377
  - deiectiones variz   dentium dolores 137
  - quando salubres & ad Dentium dolorem
  - quando non, ibidem   & erosionem 354
  - deiectionum differen-   ad Dentium dolorem
  - tia   359, 365, 507
  - dignotio ibidem   ad Dentium dolorem
  - deiectorium, vide Pur-   epithemata   508
  - gatorium   dentium doloris cura-
  - duumphaea*   tio 296, & inde
  - delicta nostra, quibus   in Dentium vetustis vi-
  - morbi nascuntur, quæ   tijsque vena secanda
  - 178   140
  - dentes dealbare nouif-   depilatoria   449
  - se medico dignū 296   ad Deplorata   541
  - ad Dentes erosos 509   deriuadum quādo 157
  - ad Destillationem con-   ad Destillationem con-
  - tinuam   tinuam   340
  - ad Destillationib^o ob-

INDEX

391

- noxios 536, 546
ad Destillationem 365,
541
ad Destillationē in ven-
triculū 340, & inde
ad Destillationes 356
Diabetes 31
diabetis curatio 267,
268
ad Diabeten 339
in Diabete sitis quare
80
diabetes, vide Proflu-
vium in matulam
dīāma, vide Viātus
dīāpēz̄ua, vide Septū
transuersum
diaria adusque quartū
diem alquando ex-
tenditur 93
diaria caussæ cūdētes
94
diaria est moderatissi-
ma febris 93
diarię febris caussæ 199
diarię febris magna ex
parte eodem die sol-
uuntur 93
diaria febris, quare ita
dicta ibidem
in Diaria febre, caussa
non negligenda 199
diaria febris, vide Fe-
bris diaria
diaria longissimæ non
excedunt quartum
diem 198, 199
diaria nonnunquam in
hecticā mutatur, 94
quando in putre mi-
grat ibidem
in Diariis pulsus qua-
les 94
vrina qualis ibid.
dīāpōia eīc oūeḡ 31
dīāpōia, vide Alui pro-
fluuium
dīāpōia eīc dīpūda, vide
Profluuium in matu-
lam
dīārōm, vide Arterię di-
latatio
dīātōs quid differat ab
ēēt 99
dīātōs id est affectio
vel dispositio quid
sic ibidem
dites intra vigesimū nō
iudicantes qui nō
dipsadis morsus signa

INDEX

- incurabilis 560
 ad Distensionem vasorum 366
 distincta tractatio com-
 pendio est contraria
 354
 ad corpus Distortū 532
 diuinaculi qui 47
 dolorē leniens 343, 513,
     & inde
 ad Dolorem omnium
     corporis membrorū
 549
 ad Dolores quoſcūque
 540
 ad Dolores vetustos
 553
 dorsi medulla, vide
     Medulla dorsi
 dorycnij poti signa &
     curatio 426
 589
 Dracunculorum cura-
     tio 311
 ad Dracunculos 525
 druni morsus signa &
     curatio 559
 Dulcia quib⁹ febribus
     & morbis apta 206
 ad Duriciem omnem 536, 543
 ad Duritias 354
 ad Duritiē vetustā 541
 Dysenteria, vide Inte-
     stinorum difficultas.
 dysenteriæ cauſſe 67
     notæ 67, 68
 dysenteria salubris &
     lethalis notæ 68
 dysenteria hepatica 31
     quid differat ab vri-
         na difficultate 259
 dysenteriæ hepaticæ cu-
     ratio ibidem
 in Dysenteria dolor lo-
     cum affectum com-
     monstrat 68
 dysenteria ex nigra bi-
     le, lethalis ibidem
 dysenteriæ malignæ si-
     gnæ ibidem
     mediocris signa ibi.
 ad Dysentericos 365,
 374, 537, 550
 dysœra, vide Respira-
     tionis difficultas
 dyspnœæ & ortho-
     pneæ ex defluxu à
     capite curatio 230
 dyspnoici quinā facile
     liberentur

INDEX

593

- liberentur 55
 dyspnoici qui soli euadant 55
 ibidem. E 529
E *κχρωμα* 149
εκχρηματος species 538
 ibidem 538
 curatio 309
εκλεγμα, vide *Illincus* 539
οκτεστρος 134
εκεπτον 128, & inde
 ad Eczemata 549
 Effusionis curatio 309
 Elaterij assumpti curatio 309
 elateriu quibus & quam dandum 385
 elementa quæ vocentur 405
ιανθας morbus 141, & inde
 elephantia, ibidem
 elephantiæ curatio 300
 elephantiæ incipientis & inueteratæ notæ 141
 ad Elephantiz principium 500
 ad Elephantiam 343,
 355, 405, 521
 ad Elephantiam incipientem 542
 ad Eminentias omnes
 Emolliens 538, 541
 emolliens & discutiens
 emolliens concoquens
εμφυσμα 128, 141
 emplastra quæ 319
 emplastrum Andreæ 529
 emplastrum aureū 534
 emplastrum è chalcide 526
 emplastrum Cresiphonitis 530
 flauum 541
 Hellespontium 529
 emplastrum Heræ 527
 emplastrum è mastiche 539
 emplastrum melinum Heræ 528
 emplastrum è melle 538
 è micis, ibidem
 emplastrum Mnaszi, ibidem PPP

- emplastrum nigrū 529   94
   ex ochra   537   ἐφηνις   136
 emplastrū polyarchion   534
   Primitivonis   341   ephelidis cura   295
 emplastrum è quinque
   simplicibus   540   ephemera, vide Diaria
   rosaceum albū ibid.
   è ruta   531, 536   ephemeri assumpti si-
   è sale   538   gna & curatio   426
   è salicibus   537   ἐφημερος πυρετος, vide Fe-
   è seminibus   530   bris diaria
   è succo   538   ἐφιάλτης   48
   è visco   530   ἐπίαλος, vide Febris e-
   ἐμπρόματώσεως caussæ   73   pialus
        47
   ἐμπροσθότονος quid, & e-
   ius caussæ   45   ἐπίκαυμα   130
   ἐναγώρημα quid   41   ad Epidemicos mor-
   ἐκκανθίς   129   bos   357
   encathidis curatio   288   epilepsia curatio   222,
   ad Encanthidas   487   223
   enema, vide Clyisma   409   epilepsia tres species
   enemata   409   47
   ἐπεροκήλη quid   81   epilepsiarum differen-
   ἐργαστικό, vide Diuina-
   culi   305
   enulae campanæ facul-
   tas   481   tiax quib⁹ distinguan-
        305   tur   ibidem
   ἐπαγκαστίς febres quæ   144
        ad Epilepticos   365
        epinyctidum curatio
        ad Epinyctidas   522

INDEX

195

epithemata quid	81	ad Exanthemata cutis
epithemata que	319	522, & inde
epithemata deictoria		exanthemata in cute
409		causia
epithymbrum quibus		87
& quantu detur	383	in cute enascentium
epithymum quibus &		examen ibidem
quatum detur	ibid.	exanthemata pulicum
137		morsibus similia vn-
epulidis cura	296	de
168		88
ippira		pulicum morsibus si-
ippira compositio	413	milia ibidem
ippira vnde conficiantur	168	purpurea ibidem
171		excretiones solite sup-
ippira mediocria	223	pressa purgadu sua-
validiora	ibidem	dent
145		excretionu alii digno-
erysipelatis curatio		tio
306		64
145		exercendum paulatim
187		184
cuphorbium quid per-		exercitatio inspitenda,
get	387	si quis victum in-
Exanthemata varia	70,	sistuit
71,87		190
Exanthemata propriè que		de Exercitijs
143		183
exanthematum palati		exercitiū quid sit
curatio	297	ibid.
ad Exanthemata	549	exercitia seuia quibus
		sunt idonea, & quæ
		sint
		ibidem
		post exercitia habenda
		ratio sudoris
		185
		post Exercitia sudantii
		PPP ij

balnea sunt opportu-	dum ad perniciē ho-
na ibidem	minum 418
si post Exercitia sudan-	expirationis usus 51
ti desunt balnea quid	expultrix facultas alui
agendum ibidem	profluvium facit in-
exercitia valida quibus	terdum 64
obsunt ibidem	exquisita ratio artē &
exercitia vehementia	sensum latet 210
quibus competat, &	extuberationum in col-
quæ sint ibidem	lo futurū notā 104
exercitiū finis quis de-	exuccatio 149
bet esse 183	exulcerationes scabio-
exercitiū tēpus quod-	sæ 89
nam est 184	adExustiones aquæ 523
ab Exercitiis leuiorib-	F
inchoandum 185	F A ciei cadauerosæ
exercitiorum scop⁹ &	notæ 100
utilitas 183	faciei colore i re-
exitialia non sunt idio-	stituens 366, & inde
tis cōmunicanda 418	in Faciei exanthematis
exitialia domesticaque	quæ vena secāda 160
419	ad Faciei maculas 552
exitialia iter animalia,	rugas ibidem
semina, lacrymas, ra-	tumores 499,500
dices, frutices quæ	faciei vitia 136, & inde
sunt 418,419	ad Faciei vitia 498,550
ad Exitialia venena 342	faciei vitiorum curatio-
de Exitialibus medica-	295
mentis 416	
exitialibus nō est yten-	

INDEX

597

- facultas prima est in corde 11, 12
 secunda est in cerebro, & spinali medulla ac nervis ibid.
 tertia in iecinore & venis ibidem
 facultates corp^o gubernantes sunt quatuor ibidem
 facultates magni moteti in homine tres 11
 facultates suas habent sedes ibidem
 ex succorum attrahitur à liene 34
 ad Falsi imaginationes 370
 inter Familiaria & domestica quæ sunt existentia 419
 fames ingens quid 71
 fames ingēns vix potest sanari 72
 in Fame iegēti eger penitentia cibū auersatur 71, 72
 ad Fasciōnum, laruas, & dēmonia 362
 faus quid 123
 faus tumor 151
 fani curatio 311
 ad Faum 454, 455
 ad Faucium calorem & siccitatem 337
 exasperationē ibid.
 fauci & gutturis mucosetū virtus 132, 148
 Febris quid 93
 febris ardens breui terminatur 93
 vnde ibidem
 febris ardētis astus quo modo extinguitur 204
 febris ardētis vīctus 101, & in sequentibus
 ad Febris circuitus 373
 febris continens quæ propriæ 94
 febris cōtinētis causā ibidem
 febris continua quæ proprie
tie ibidem
 febris diaria vnde 93
 febris diariæ causæ ibi.
 febris diaria, vide Dia
ria febris
 febris epialitus quæ, &
vnde dicta, & quas PPP iii

- habet caussas 98,99
 febris errans quæ 95
 si Febris ex aucto interno calore affigit,
   an æqualia competit 188
 febris ex frigore quando 177
 febris hec̄tica, omnium febrium determia
   99,100
   quæ curabilis 211
   quæ sit curatu faciliſ, & quæ non 99
 febris hec̄ticæ calor qualis 100
 febris hec̄ticæ caußæ 99
   curatio 211
   pulsus & vrina 100
 febris lipyria, quæ &
   vnde dicta 98,99
   marasmatica 100
 febris quartanæ victus,
   & curatio 210
   quotidianæ curatio
   209, & inde
   tertianæ victus 207,
   & inde
 febris vaga quæ 95
 ad Febrem 208
 ad Febrem acutam 336
   diurnam 549
 ad Febrem ex lassitudi
   ne linimentum 548
 in Febre tertiana sim-
   plici aut duplici leua-
   ta quomodo purgan-
   dum 208, 209
 ad Febres acutas bilio-
   fas 397
   sanguineas ibidem
 ad Febres acutas vere
   & autumno 398
 febres cōtinuæ quomo-
   do cum intermitten-
   tibus cōplicantur 97
 ad Febres errantes 334
 febres errâtes vnde 97
 ad Febres longas 357
   periodicas 361
 febres putres hec̄ticæ
   variè cōplicantur 100
 febres quomodo inter-
   se distinguantur 96
 ad Febres quotidianas
   372
   vetustas 552
 de Febribus complica-
   tis 211
 in Febribus cōsideran-

INDEX

599

da	210	sideratio	96, 97
in Febrib⁹ omnib⁹ san-		febrium permistarum	
guis mittendus	207	differentiæ	ibidem
ex Febribus simplicib⁹		febrium putrum diffe-	
duplices, triplicesq;		rentiæ	94
funt dignoscēdæ 96,		febrium simpliciū ex-	
9		incu	95, 96
febribus veteris opitu-		febrium species	93
lans	329	febrium synochatum	
in Febribus utile est vt		occasio vnde	37
alius egerat	204	ad Ferarum ictus	342
febricitantibus potio-		ad Feruidas eruptiones	
nes accōmodatæ 319		549	
febrientibus quādo a-		festucas & paxillos edu-	
stringētiadāda 206,		centia	315
& inde		Ficationis in oculo cu-	
quomodo refrigerā-		ratio	287
tia danda	705	ficosa palpebra	129
in Febrium ardoribus		ficus quid	123
potiones accommo-		ficorum curatio	311
datæ	204	ad Ficus oculorū	480
febrium differētiæ	198	filiula, vide Polypo-	
intermittentium dif-		dium	
ferentiæ	95	finis iis quæ spectant fi-	
intermittentium, in-		nem dignior	153
ter se permistarum		fistulæ curatio	314
tres sunt coniuga-		fistula lachrymalis	128
tiones	97	fistulæ in ano curatio	
febrium inter se aut cū		257, & inde	
aliis permistarum cō		ad Fistularū callos	501
		PPP iiiij	

- ad Fistulas 543   fluxio oculi 126
 Flatus discutiens 330   fluxus humoris ad intē
        stina curatio 252
 flauij Clementis medi
     camentum 533   fluxus muliebris albi
     flauam atrāmque bilē
     expurgans 396   & rubri curatio 277
 ad Flauam bilem pur
     gādam zulapiū pr.
     parans 392   fluxus mulierum, vide
     Muliebre profluuiū.
 ad Fletus inuolutarios
     333   Feminatū peculiares
     flos succorum in ieci
     note attrahitur à fel
     lea vesica 34   affectus circa genita
     fluctuationum curatio
     249   lia 82
     fluida corpora in pur
     gationibus requirun
     tur 171   feminis peculiariū vi
     fluoris muliebris diffe
     rentia 84   tiorum curatio 275
     fluxionem omnem co
     hibens 341   foetus mortuum ex
     fluxionem prohibens
     deferri 557   pellens 343, 361
     fluxiōis in hæmorrhoi
     das decumbentis cu
     ratio 256   formica 144
     fluxionis oculi species
     p7   formicarū curatio 305
          ad Formicas 523
          ad Formicas vetustas
          544
     fossula vlcus 130
     ad Fracturas 527
     frigida quando fugien
     da in febrentib^o 205
     ex Frigore qua^x mala,
     & quo pacto iis oc
     currendum 176, 177
     fructus xstui 192
     Functiones hominis tē
     perati 9, 10, II
     functiones qua^x mot-

INDEX

603

- bum præsentem esse
 vel impendere signi-
 ficant 10
 fungorum assumpto-
 rum signa & curatio
 428
 furfures capitis 121, 122
 ad Furfures 551, 552
 furor quid 46, 47
     vnde ibidem
 furoris curatio 224
 ad Futorem 365
 ad Futore percitos 354
 furunculus 147
     benignus & malignus
     ibidem
 furunculi curatio 307
 furunculi sunt duum
     generum 499
 ad Furúculos ibidem,
     & 523
- G
- G** Albani vis 481
 ex Galbano colly-
     rium 492
 galaxia 144
 galyspausa 146
 gangrenæ curatio 307
 ad Gangrenam 524
- gargarismi ex quibus
     constent 168
 gargarismorū usus 169
 Genitę facultas 389
 genitalium partium af-
     fectuum notæ 78
     vitiorum curatio 268
 in Genitalium partium
     inflammatione quæ
     vena secatur 161
 de Genitalium partiū
     vitijs 268
 ad Gingiuarum dolo-
     rem 507
 ad Gingiuas cruentas
     511
 fœtidas 515
 præhumidas 378,
     515, 551
 ad Gingiuas nimio hu-
     more vitiantas 515
 ulceratas ibidem
 Glabrities, vide Calui-
     tum
 glabritiei capitis cura-
     tio 454
 de Glandularum affe-
     ctibus 146, 147
 glandiū cōpositio 412
 de Glandibus 166, 167

- glandes in intestino-
 rum abrasione⁹ 168
 glaucedo oculi 132
 glaucium 483
 γλαύκωμα 132
 γρόποια, vide Seminis
 profluuium
 Grando 129
 grandinis in oculo cu-
 ratio 287
 granorum componen-
 dorum ratio 395
 grānū Gnidium, quid
 purget 386
 grauis auditus 124
 Gurgulionis affect⁹ 139
 gurgulionis vitiorum
 curatio 298
 ad Gurgulionis asperi-
 tatem 369
 inflammationem 515
 ad Gustum imbecillum
 342
 gustus iniucundus ver-
 bis inexplicabilis, ob
 quos humores & vn-
 de 60
 in Gutturis affectibus
 quæ vena secāda 166
 gutturis & faucium mu-
- scolorum vitia 139,
 140
 guttur indurans 378
 Gypsi assumpti curatio
 431
- H
- H** AEmatites lapis
 482
 hēmorrhoides familia-
 res non sunt suppri-
 mendæ 70
 vnde primum oriun-
 tur 71
 ad Hæmorrhoidas 545
 vt exiccentur 543
 hæmorrhoidum cura-
 tio 256
 fluxus vtilitas 70
 hæmorrhoidum immo-
 dice fluentium ma-
 la ibidem
 suppressarū mala co-
 mitantia ibidem
 hæmorrhoi morsus si-
 gna 559
 curationē renuit 560
 ad Halitū fœtidum 378
 Heberudo 136

INDEX

603

- hebetudinis curatio 293
 ἐπηκαὶ febres, vide Fe-
     bris hec̄tica
 hec̄tica vnde dicta 99
 hec̄tica febris, vide Fe-
     bris hec̄tica
 hec̄ticæ febri putres
     quomodo cōplicen-
     tur 100
 hec̄ticæ viclus sit me-
     dius 211
 in Hec̄tica veruſta fa-
     cies cadauerosa 100
 hec̄ticarum refrigera-
     tionum curatio 212
 hec̄ticis quæ balnea &
     quando ibidem
 de Hec̄ticis refrigera-
     tionibus ibidem
 hec̄ticis somnus à cibo
     prodest ibidem
 hedychoi compositio
     345
 ἡδυχοι 457
 ἡλμυρæ, vide Lumbrici
     rotundi
 ἡλος, vide Clavus 130
 hemicrania quid diffe-
     rat à cephalæa 462
 ad Hemicraniam 406,
     462
 ἡμιτετάνες 98
 hepatici, vide Iecino-
     rosi
 ἡπατίς 31
 hepaticus fluxus ibid.
 ad Hernias 527
 ἡρπης 146
 herpes miliaris ibidem
 herpetis curatio 307
 &c; quid à diathesi dif-
     ferat 99
 biera Galeni magna
     403
 Logadij 404
 Memphitez 405
 Rufi 404
 hiera picra Galeni 400
 iecur calidum tædit
     401
 ἡματωρες 139
 post Hirudines cucur-
     bitulas applicamus
     quando 164
 hirudines quibus lo-
     cis applicandæ 165
 quando desinunt su-
     gere 164
 sunt aqua dulci ante

INDEX

- vsum asseruādæ ibid. 488
 de Hirudinibus 164 ad Hordcola 495
 hirudinibus scarifica- ad Horrores periodi-
 tiones substituimus cos 549
 165 ad Horrores febriū pi-
 hirudinum admouen- tuitosarum 336
 darum modus 164 ad Horrorem febrium
 hirudinum devoutata- vetustum 343
 rum signa & curatio 422 Humeralis vena 153
 humeraria si in cubito
 hitudinum vsus in qui- non apparet, vbi fer-
 bus vitiis 154 canda 160
 Homo est quiddā ma- humeratiz venæ mu-
 xime temperatum 7 sculi caput subiicitur
 homo vndiquaque te- 158
 peratus, mente con- humerativena ī quib⁹
 cipitur 8 affectibus secāda ibidē
 hominis temperamen- quæ ab Humeraria pa-
 tum 7,8 pagatur, vena quan-
 téperatura vel æqua- do tundenda ibidem
 lis est, vel inæqua- ad Humerorum dolo-
 lis 9 rem 536
 hominis temperati fun- humidum primum 2-
 ctiones 10,11 qua 6
 ad hominū morsus 128 in Humore peccante
 hordeolum 129 obseruanda, eius co-
 hordeoli in oculo cu- piæ, species, cruditas
 ratio 287 & coctio, via qua edu-
 ad Hordea palpebrarū ci cupit, anni tépus,
 confuetudo 171

INDEX

609

- humores, nisi cōco&t;, non sunt medicamentis aggrediendi 244 humorem coctum esse non sufficit, nisi corpora sint fluida 171 humores fluidi quomodo reddantur 223 *δανχα* excreta quæ 65 hydragogis quādovetēdum 380 hydragogum purgatorium 408 hydri mortis signa & curatio 560 *ὑδρεύειν* quid 81 hydropici affectus curatio 263 hydropicis & cachecticis conserunt balnea sponte erūpentia 180 ad Hydropicos 376, 531 hydrops iam cōsistens curatio 263 *ὑπωτ,* vide Aqua inter cutem hydrops tympania, vide Tympania hydrops hydrofachatis vs² 319 hydrozulapij vsus ibid. ad Hyemis frigus 344 *ὑπίδω* collyrium 492 *ὑπίχυα* 132 hypocystis 483 *ὑπάντα* 136 *ὑπάντω*, vide Suggillati *ὑπόρεχα* quid 127, 128 *ὑπόρεχα* species est &c *χυμώνας* 199 hypostasis quid 35

I

- I** Kn̄pos quis sit 32, vide Arquatus ad Ictus 537, 539 ad Iecinoris calorem 331, 336, 366 iecinoris caloris auxiliū 329 ad Iecinoris dolorem 364 iecinoris & venatum vitia peculiaria 13 14 ad Iecinoris fernarem potio 123

INDEX

- ad Iecinoris imbecillitatem 550
 infirmitatem & caloren 330
 in Iecinoris lienisque affectibus quæ vena tundenda 160
 de Iecinoris lienisq; affectibus curandis 259
 ad Iecinoris obstrunctiones 336, 339, 397
 iecinoris scirrhus non facile curatur 32
 iecinoris vitia quæ sint 31, & inde
 ad Iecinoros 357, 360
 376, 403, 405, 535, 536
 ad Iecoris affectiones 343
 iecoris vitia quomodo cognoscantur 13
 iecur iuuans 336
 iecur roborans 396
 Ignis primo calidus 6
 ignis primū siccū ibid.
 ignis facer 145
 ειλεος 71, 73
 ad Ileum 258
 ad Ileum ex frigore 338
- ad Ileum lethalem 363
 ad Ilium & renum dolorem ibidem
 illinetus restauratorius 372
 Imaginationis locus 50
 ad Imaginationes ex atra bile 344
 ad Imbecillitatem omnem 368
 impetigines 142
 neglectæ in scabiem & lepram migrant ibidem
 impetiginis curatio 302
 ad Impetiginem asperam sine inflammatione 551
 ad Impetigines 501
 ad Impetigines feras 405, 504
 impetiginum excitorium 503
 in Inæquali intemperie quid agendum 218
 incubo 48
 incubo quæ mala portendat ibidem
 Indicum nigrum 484

- an Inedia sit genus ci-
bi 200
infantium aphtharum
causæ 518
inflammatio 145
inflammatio oculi 126
ad inflammationē om-
nem 149
inflammationes quæ in
gangrenam & spha-
celum migrant 146
ad Inflammationes 548
ad inflammationes fer-
uidas 549
ad inflamata loca 471
inflatio tumor 145
inflatio vnde 73
inflationis curatio 309
ad Inflationem 557, 531
536
inflationes discutiens
336
inflationes in palpebris
128
ad Inflationes 531
inflationū curatio 249
inguinum inflamma-
tio, vide Bubo
ad Insaniam cogitabū-
dam 366
insitus calor, vide Na-
tiuſ calor
inspirati aeris vſus 51
intemperatus quis di-
catur 518
intēperies quæ sit ibid.
intēperies in morbis
cognoscuntur ibid.
similibus exacerba-
tur 59
intercus anasarca 33
ad Intertrigines 505
intestina circa umbili-
cum vnde torquen-
tur 59
intestini laxioris do-
lor, vide Colicus
intestinorum affectuū
curatio 239
in intestinorum abra-
fionibus quibus clyſ-
matis vtatur 168
ad Intestinorum colle-
ctionem 365
defluxionem 531
difficultatem 332, 340
ad Intestinorum diffi-
cultate in potio 323
ad Intestinorum dolo-
rem omnem 258,

- intestinorum à fluxione
 corrosorum cura-
 tio 253
 ad Intestinorum infla-
 tiones 365, 543
 intestinorū lēuitas, vi-
 de Lēuitas intestinorū
 intestinorum mortis
 vnde 39
 ad Intestinorū rosio-
 nem 365
 de Intestinorum vitiis
 14, 248
 intubum domesticum
 cui rei aptum 206
 inunctionio pedum pitui-
 tam ducens 412
 inunctiones deiectorię
 409
 inustio vlcus 130
 iorū 136
 iosaccharis vſus 320
 iozulapij vſus ibidem
 Ira curatio 227
 iugum antidotus 478
 ad Ischiadē 399, 541,
 551
 ad Ischiadē veteris 534
 ad Ischiadicos 361, 380,
 408, 530, 532, 533, 536
 ischiadis cauſā 74
 iōnroč febris quæ 94
 in Iudicandistria sunt
 examinanda 105
 iudicati citra rationem
 non sunt præcipitan-
 ter nutriendi 120
 iudicatorij dies qui 116
 postquadragesimum
 qui 117
 iudicatorij dies plures
 in prima septimana
 quam in sequentibus
 quare 119
 in iudicatoriis numerā
 disquare primę septi-
 manę integrę nume-
 rētur, reliquę nō 116
 de Iudicatorijs diebus
 III, & inde
 iudicatorius tertius &
 quintus 118
 iudicia circa notas co-
 cionis quid deno-
 tent 106
 à vigesimo die vſque
 ad quadragesimum,
 qualia 117
 iudicia bona 101
 mala

INDEX

609

- mala ibidem
 minime mala in tertio & quinto 118
 perfecta 109
 per septimanas perfecta sunt 115
 peccima quādo operienda 109
 quamobrem variantur 102
 varia in humorū cōplicatione 105
 iudicia variantur iuxta humorum naturam ibidem
 iudicij futuri naturæ præludia in indicibus diebus 109
 iudicij futuri per varias signa 104
 iudicij per abscessum signa ibidem
 per sudorē signa ibi.
 per sanguinis fluxum signa ibidem
 iudiciorum differentię 101
 iudicij per decubitum signa 104, 105
 per vomitum aut alterius excretionē signa 103
 iudicij sanguinis fluxus per hemorrhoidas signa ibidem
 de iudiciis præsagienti quæ sint obseruanda 120
 iudicium quid 101
 iudicium de frigidis & calidis est penes sensum 177, 178
 iudicium in abscessib⁹ quid vocetur 105
 iudicium per somnum in quibus ibidem
 per citam aluū quid significet 102
 per vomitum aut citam aluū quādo malum 102, 103
 quid significet 102
 iudicij quando in quarto, in septimo, in undecimo, & decimo-quarto expectādum 120
 iudicij sexti in sequentia symptomata 118
 iulepum quid 318
- Q Q Q

INDEX

- Ixiae assumptae signa & curatio 429
- L**
- LA discoagulati potissimum signa & curatio 430
- ad Latuas & dæmonia 358, 362
- ad Lassitudines diutinas 534
- ad Lassitudines 533, 549
- in Lassitudinibus quid agendum 197
- lassitudo tensiua, ulcerosa, & spontina, unde 195
- ad Lateris dolore 342
- in Lateris dolore omnia sunt offerenda calida 233, & inde de Lateris dolore 132
- lateris dolori propria medicamenta 134
- ad Laterum inflammaciones 262, 265, 356, 372, 376, 535, 547
- lathyris quib' dada 385
- & Lauri baccis medicamentum 535
- Leticulæ siue Lentigines 136
- lentiginis in facie curatio 295
- lentiscini olei usus 507
- leporis marini assuptione signa & curatio 421, 422
- lepra 142
- vnde dicta ibidem
- lepræ curatio 302
- ad Lepram 506, 542
- ad Lethale medicamentum 376, 405
- lethargi curatio 222, 223
- ad Lethargū 405, 463
- λθρη 142
- λθρη, vide Vtiligo alba
- λθρομα 131, vide Albugines
- leuitas intestinorū quare ita dicta 69
- vnde oritur ibidem
- leuitatis intestinorum salubris signū ructus acidus ibidem
- λεγχί, vide Impetigo

INDEX

611

- λεγήτες 142
 ad Lichenas feros 505
 ad Lienem 547
 lien communicat sua
     vitia cum iecinore
     33
 lienem obstruens 229
     expurgans 411
 ad Lienis dolorem 354
     364
     duritiam 330, 359
 de Lienis & Iecinoris
     affectionum curatione
     259, & inde
 in Lienis iecinorisque
     affectionibus quæ vena
     secunda 150
 ad Lienis inflammatio
     nes & duritias 543
     obstructiones 238,
     339, 397
 ad Lienis scirrum
     343
     tumorem 354, 379
 lienis vitia sunt qualia
     iecinoris 33
 ad Lienos 376, 403,
     405, 535, 536
 λευπία, vide Leuitas
     intestinis
- lienteria hepatica 67
 linguae affectus 138
 ad Lingue asperitatem
     369
 linguae augmentum su
     pramodum 138
 ad Lippientes oculos
     489
 lippitudo 126
 lippitudo arida 128
     scabiosa ibidem
 ad Lippitudinem 358
 ad Lippitudinem siccā
     487
     vetustam 413
 lippitudinis curatio
     286
 λευπίας πυρετός, vide Fe
     bris lipyria
 in Lipyria nō sentitur
     calor 99
 liuores faciei 136
 liuorum faciei curatio
     295
 Lōgi morbi qui vocen
     tur, & quomodo iu
     dicentur 117
 ad Lumborum dolorē
     536
     fluxionem 537
 Q Q Q ij

- lumbrici ante crisiū eie-
 cti quid notent 76
 lumbrici ī aluo quomo-
 do gignantur ibid.
 lumbrici cucurbitini
 77
 lumbrici lati vnde ori-
 antur ibidem
 quomodo excernun-
 tur 77
 rubri albis deterio-
 res ibidem
 tenues ~~āorapīdēs~~ di-
 eti, vbi gignantur
 75, 76
 lumbricorum compa-
 ratio inter se 78
 lumbricorum latorum
 inseparabile signum
 77
 locus ibidem
 lumbricorum rotun-
 dorum differentiae
 76
 locus ibidem
 symptomata ibidem
 luna increscens decre-
 scensque quomodo
 temporum vicissitu-
 dines imitatur 113
- luna in imbecillis cor-
 poribus promptius
 manifestat suas vires
 114
 ob propinquitatem
 facile nostra corpo-
 ra immutat ibidem
 quatuor maximas
 subit mutatioēs 115
 quanto tempore pera-
 gret zodiacum 114
 lunæ aspectus quadra-
 tus viribus pollens
 quare 115
 robur quantū 114, 115
 lunæ & solis actiones
 sunt evidentes 112
 lusciosi 134
 luxationum curatio
 309
 ad Luxata' 550
 ad luxatos artus 528
 Lycathropia & eius si-
 gna 48
 lycij Indici vis 481

M

MAciem & graci-
 litatē inducen-
 tia 273

INDEX

613

- μαδάρων^ς 129
 malabathrium collyriū
     Galenī 491
 malacia quid 72
 malagma ~~ποτημάζειν~~
     543
 μῆλον 130
     cius curatio 290
     ē Malis zulapij vſus
     320
     de Malo habitu curan-
         do 263
 malum oculi 130
 ad Malum habitū 334,
     360
 mammis vtile 530
 manantia capitis vlc-
     ra 123
 mandragoræ potæ si-
     gna & curatio 425
 μαρία, vide Furor
 manna thuris 483
 mannæ vſus 390
 μαρασμός febris 100
 ad Marasmum 372
 ad Marasmaticos 369
 maribus foeminiſq; cō-
     munis affectus 78, 79
 marib^o peculiarium vi-
     tiorum curatio 272
- mariū naturalium pe-
     ciliares morbi 80
 massuphæ medicamen-
     tum 142
 materia turgens quib^o
     medicamentis pur-
         ganda 171, 172
 in Materia turgente an-
     cadē purgatoria om-
         nibus cōpetent ibid.
 ad Maxima & deterri-
     ma vitia 403
 Media vena, vide Vena
     media, & Vena que
     ab humeraria descē-
         dit
 mediz venæ nervus
     subiicitur 158
 medicamenta in cura-
     tionibus qualia deli-
         genda 283, 284
 medicamenta ijsdē affe-
     ctibus dicata, quare
     non omnibus ex æ-
         quo profunt 215
     quibus vasculis repo-
         nenda 328
 ad Medicamenta exi-
     talia 360
 medicamenta que fo-
     QQQ iii

INDEX

- tis datur habent cō-
 fortium cū ijs quæ
 intus 520
 quæ natibus indu-
 tur 168
 medicamēti impetum
 diuersus humor ali-
 quando sequitur 172
 medicamētis cēpositis
 quis tuto vtatur 317
 cum Medicamēti de-
 bet reliquus victus
 consentire 228
de Medicamentis exi-
tialibus 416
 medicamentorum du-
 ratio 327
 compositorum for-
 mæ 318, & inde
 purgantiū vsum quæ
 debent præcedere
 391
 medicamētorum quæ
 foris applicantur for-
 mæ 319
medicamentorum vsum
 debet esse qualis tere-
 bra fabrilis 247
 medicamentum aridū
 quibus dandum 174
 liquidum quib⁹ pro-
 pinandum ibidem
 medicamēti p̄priū si-
 bi humorē ducit 172
 medico ad agrū ingre-
 dienti, quid faciendū
 aut obseruādum 106
 medico curanti obser-
 uanda que 1,2
 mediocria medicamen-
 ta reddunt humores
 fluidos 223
 medulla dorsi alterum
 neruorū principiū 43
 eiusdem naturæ qua
 cerebrum ibidein
 à Medulla dorsi vitiata
 eadem ferè mala que
 à nervis lassis 44
 panikarpis 150
 mel rosaceum purgans
 402
 mellis Heracleoti assū-
 pti curatio 429
 melancholia quid 46,
 48
 melancholia curatio
 224
 melancholici affectus
 species 47

INDEX 615

- melancholicorum affe-
 ctuum curatio 223
 complicatorum cu-
 ratio 124
 ad Melancholicos 379,
 402, 403, 442
 ad Melancholicum suc-
 cum 404, 405, 406
 melinum collyriū 492,
 493
 mellifaciōrum curatio
 310
 membra quib⁹ de causis
 motu, aut sensu
 priuentur 43
 ad Membrorum resolu-
 tiones 343, 531
 memoria locus 50
 menses, vide Menstrua
 menses prouocans 343,
 361, 405, 409, 411
 ad Mēses suppressos, &
 eorum symptomata
 343
 ad Mēsiū profluvium 366
 in Mēsiū suppressione
 quæ vena secanda 161
 menstruæ purgationis
 anticipatis vel post-
 ponētis cauſe 82, 83
 suppressa cauſe &
 notæ 82
 cum Menstrua non re-
 cīe purgantur, quæ
 vena secanda 161
 mestruī sanguinis diffe-
 rentiae 83
 menstruorum proflu-
 uiōrum notæ 104
 ad Mentagram 504
 ad Mēti exāhemata ib.
 ficosi tubercula 500
 ficosi tumores 498
 pilos 444
 tumores lichenosos
 498
 mercurialis quid pur-
 get 387
 metāmor quid sit 552
 metus curatio 227
 μίλφων 129 misy 482
 mēroris sine ratiōe cu-
 ratio 227
 mola quid 84
 quomodo à conce-
 ptu discernatur 85
 molæ curatio 277
 molam quæ gestant ali-
 quādo se vterum ge-
 rere putant 85
 Q Q Q iiii

- morbi longi quomodo purgationem 173
     judicentur 117
 morbi ex frigore qui ad Muliebres affectus
     176, 177 403
     ex vſu ciborum mali ad Muliebre profluuiū
         ſucci 179 341
     quando per commu- ad Muliebria vitia
         tationē ætatis ſol- 549
         uuntur, & qui cu- muliebris fluxus cura-
         rā nō admittūt 118 tio 277
         quibus nōſtris deli- mulſa loco quid dare
         etis inuadant 178 licet 200
         qui repeatant 119 muſcarum, vermiūm-
     in Morbis quando reci- q; generationis cauſa 76
         diua timenda ibid.
 morborum cauſa, alia de Muſculorum inter-
     externæ, alia inter- costaliū inflamatio-
     nz 176 ne & eryſipilate 232
 ad Morbos ex frigidis muθrίασις, vide Pupillæ
     recrementis 399 dilatatio 131
     veruſtos periodicos μυοκέφαλος 130
     408 μωσπία 134
 morbus comitialis, vi- μωρυκία, vide formi-
     de Epilepsia ca 144
 morbus facer, vide Epi- myrobalanorum om-
     lepsia niuum facultas 389
     μερώπης 46 myrrhæ vis 481
 morosi vnde ægti 60 è Myrto vnguentum
 mortifera 169 540
 motus mediocris iuuat

Narium affectuum
curatio 294
ad ea quæ in Nares in-
ciderunt 475
de Narium & olfactus
vitijs 134, & inde
ad Narium vlcera 475
nasalia 159, quæ & ca-
putpurgia, vide *ip-
tra*
ad Nasī vlcera 475
de Nasī vitijs 474
ad Natiuum calorem
exuscitandū 360, 371
natricis morsus ligna
& curatio 360
natura aspera fluxio-
nibus similis est loco
declivi 252
naturales actiones, vi-
de Actiones natura-
les
naturales excretiones
variāt alimenti quan-
titatem 189
naturales facultates
quæ sīnt 12
naturales facultates re-
creans 4 / 3

naturalium facultatum
delicta vnde 12
et rores quid differat
ibidem
naturalium partium vi-
tijs pluribus fœminæ
cortipiuntur, quām
mares 82
nauseam faciens 549
ad Nauseam 359
Neapolitē medicamē-
tum 532
necessitas nihil nō vti-
le facit 161
nectarium collyrium
490
reptilio 131
reptilia, vide Albugines
reptilē in vrinis quid 41
ad Nephriticos 333,
343, 356, 364, 376
nerui à siccitate & ictu
grauiter afficiuntur
44, 45
nerui alij sensum, alij
motū largiuntur ibi.
in Nerui pūctura quan-
do neruus præsecan-
dus 159
nerui quare ad sua prin-

INDEX

- cipia cōtrahātur 44
 ad Nervorum affectus 546, 547
 nervorum cōvulsioneis curatio 225
 ad Nervorū collectio- nes 367
 nervorum distentionis curatio 225
 inflammatorum pul sus qualis 29, 30
 ad Nervorum resolu- tionem 531, 534
 nervorum resolutio- nis curatio 225
 nervos emolliens me dicamentum 540
 nervorum vitia 31
 Nigram bilem purgan- tibus quando uten- dum 379
 nigredines faciei 136
 nigredinis faciei cura 295
 ad Noctu cæcutientes 495
 noctu cæcutientium cu- ratio 295
 nocturna cæcitudo 132
 νοτιδική ex aphthis vetu- stioribus 318
 νοτιδική curatio 313
 nonus dies quomodo iudicet 119
 Nubecula quid 41
 nubecula oculorum 131
 nuscitiosi qui 132
 ad nuscitiosos 495
 νυκταλωφ 132
 νυκταλωφ curatio 292
 ex Nymphae floribus zulapij v̄sus 319, 320
-
- O**bscuratio oculi 132
 ad Obstructiones vi scerum potio 324
 post Obstructionis ap- pertionē potio ibid.
 in Occipitis inuerteratis doloribus quæ ve na secta iuuet 161
 ocularium medicamē torum catalogus ac singulorum explicata facultas 487
 ad Oculi angulos ma iores erosos 487
 oculi distortio 133
 ad Oculi dolores ma-

INDEX

619

- ximos 489, 491
oculi expressio 133
oculi expressionis cu-
ratio 293
oculi fluxio quid dif-
fert ab inflammatio-
ne 126, 127
oculi fīminutio 131, 132
inflammatio 126
ad Oculi intensas infla-
mationes 490
inustiones 492
ad Oculi mēbranatū
extuberationes 490
oculi obscuratio 132
procidentia 130
ad Oculi procidētias 491
ad Oculi p̄speras 491
oculis sanitatem cōser-
uans 486
oculi tabes 131
ad Oculi tumores ex
ictu 493
oculi vitiōrum primā
causæ 126
ad Oculorum affectio-
nes 485
ad Oculorum affectus
difficiles curatu 492
de Oculorum affectuū
- curatione 126
oculorū alula, vide Vn
guis oculorum
ad Oculorum aspredi-
nes 485
oculorū cicatrices 131
oculi vlcerum curatio
293
ad Oculorum deflux⁹
vctustos 354
dolorēm 365, 373
epiphoras 489
oculorum fluxiones co-
ercens ibidem
ad Oculorum fluxio-
nem 491
hebetudinem 342,
403, 552
inflammationem &
dolorem 485
ingētes dolores 489
ad Oculorum obtene-
brationem 406
obscurationem 495
tunicas īduratas 404
de Oculorū vitijs 126
oculorum vlcera 130
ad Oculorū vlcera 485
ad Oculos glaukos
487, 495

ad Oculos qui ægre hu-	raphaninum	552
meantur	rutaceum	549
ad Oculos scabros	sinapinum	553
Odoratus proprij affe-	violaceum	550
citus	anethinum	548
communia vitia ibi.	chamæmelinum	549
odoratis quando post	cyprinum	547
purgatorium vten-	gnidijnum	552
dum	hyosciaminum	ibidē
odoratum medicame-	liliaceum	549
tum	melanthinum	553
οἰδημα 145, vide Tumor	myrtaceum	550
laxus	omphacinum	551
οἰδηματα palpebratum	rosaceum	548
128	sesaminum	557
œdema	sicyonium	548
ad Oedemata	ωμόχυμα	187
ex Oenanthe medica-	ωμοτειλίς	551
mentum	omphacium	483
Oleum amygdalinū	οὐρεξ	131
caryinum	οφιασις vnde dicta	123
oleorum cōpositorum	ophiasis curatio	435
vires	ad Ophiases in frigido	
oleum cnicinium	capite	551
gleucinum	οφθαλμία	285, 286
irinum	οπισθοτονος	quid & eius
laurinum	caussa	45
masticinum	ad Opisthotonicos	347
melinum	opium, vide Papaveris	
nardinum	liquor	

INDEX

621

- Orbiculi* è sagapeno 192
orbiculorum cōponen-
 dorum ratio 395
 spēcīc, vide Appetentia
 spōntōia quid 53
orthopnæx curatio 230
 ad Orthopnoicos 342,
 360
Oris affectus 17
 ad *Oris affectus* 506
oris amaritudo, vnde 60
 ad *Oris crustas*, & pu-
 tredines 513
inflammationes 377
oris internorum vitio-
 rum curatio 296
 ad *Oris omnia* vitia 512
 ad *Oris putredines* 513
vlera 377, 513
oris vlera aphthæ di-
 eta 139
 ad *Ossa* in fracturis in-
 natantia 529
 ad *Ossiū* fracturas ibi.
 ex *Ostrea* medicamen-
 tum 540
- Oxosaccharis* cōposi-
 tio 329
 ad calefacta corpora 397
oxosaccharis è radici-
 bus vſus 320
 & componendi ra-
 tio 320
 ex coroneis vſus &
 compositio ibid.
oxosaccharis vſus 320
oxymeli, vide *Acetum*
 mulsum
ozana 135
 vulgo imponit ibid.
ozenæ curatio 295,
 474
 ad *Ozenas* Galeni me-
 dicamenta 475, 476
- P
- P* Alati exāthemia-
 ta 139
 curatio 297
palati vitia 139
palmcum emplastrum 526
palpebra ficosa 129
palpebræ asperitudo

callus	128	ratio	427
inuersio	ibidem	papulae priuatim quæ	
glabrities	129	143, vide Exanthe-	
grando	ibidem	mata	
inuersionis	curatio	ωχεμασικὴ febris quæ	
	286	94	
ad Palpebrarum callos		ωχευράχη	140
	480	ωχέλυσις, vide Neruo-	
palpebrarum glabritici		rum resolutio	
curatio	288	ωχευράχη	140
ad Palpebrarum glabri-		ad περίπι	531
tiem	494	παρόθυμα, vide Tonille	
palpebrarum oīdīμα		parotides quomodocu-	
	128	rentur	472
palpebrarū prurigino-		ad Parotidas	529
se scabiei curatio	286	παρωπίδια futurarū no-	
ad Palpebras asperas		τε	104
	483, 490	παροξυσμοὶ, vide Acces-	
palpitationis causæ, &		sio	
curatio	227, 228	partes post principes	
panus	147	maximè vitam tuen-	
panicuratio	307	tes quæ sunt	50, 51
ad Panos	529	parthenium quid pur-	
papaueris corniculati		get	383
assumpti curatio	425	ad Partus difficultatē	
papaueris liquoris af-		376	
sumpti signa & cura-		dolores	ibidem
tio	424	παρελις	137
pappi poti signa & cu-		parulidis curatio	296
		ad Parulidas	512

INDEX

623

- pastilli 318,335
 pastillorum compo-
     tio & v̄lus 326
 scillinorum compo-
     tio 350
 theriacorum compo-
     sitio 351
 pastillus aster 340,341
     Andromachi 363
 pastillus ad capitis do-
     lorem 462
     è corallo 340
     ex cupatorio 336
     ad lethargum 463
     lichenicus 501
     è mastiche 337
     ex rheo Indico 335
     è rosis 336
     è seminibus 340
     è spodio 336
     è vesicaria 341
 pastinacæ marinæ ictus
     signa & curatio 558
 Peccat quisque in co-
     quod secundum na-
     turam est 11
 ad Pectoris & septi trâl-
     uersi calorem 337
 ad Pectoris perfriatio-
     nem 537
- pedicularis herbæ vi-
     res 388
 pediculatio palpebræ
     119
 pediculationis curatio
     288,454
 pediculorum genera-
     tionis curatio ibid.
 pediculos necans 551
 πλιόματι 136
 πίμπαλαιώναι 319
 penis exolutionis cu-
     ratio 273
 η μύριθης 540
 pepliū quibus & quan-
     tum dandum 382
 perforationis ani cura-
     tio 257
 ad Periclitantes de vita
     367
 ad αέρεις 522
 ad Perniones 527
 perturbatio oculi 126
 ad Peruigilia 365,366,
     376
 pedis venæ internæ &
     externæ quando se-
     canda 161
 ad Pedū tubercula ve-
     tusta 540

- pessi varij 544   gendum ibidem
 pessus aureus dict' ibi. phrenitis vnde 219
     emolliens 528   in Phrenitide vnde san
 aduersus Pestilentem   guis mittendus, &
     cōstitutionem 344,
     357   quando ibidem
 ad Pestem 357   ad Phrenitidem 548
 φανοί 136   phrygij lapidis vrendi
 φανός collyrium 490   modus 485
 φαλάκρωσ 122   φάρασις 129, vide Pe-
 phalangij ictus signa&c-
     curatio 556   diculatio
 pharmacum, vide Me-
     dicamentum   ad Phthiriasin 552
 phlegmagogis quādo
     vtendum 380   φάσις oculi 131
 φλεγμονή 145   φύγεθλος 147
 φλεγμονή ἐρυσιπελατώδης
     ibidem   φῦμα ibidem
 phlegimone, vide Infla-
     matio   Pilare malum 129
 phlegmone curatio
     305   pilaris affectus curatio
     ad φλεγμόνας 522   288
 de Phrenitide 219   pilulæ 318
 in Phrenitide inūctio-
     nes & reliqua reme-
     dia 220   cur excogitatę 327
     si conferta vacuatio
     prohibetur, quid a-
          quibus dandę 174
          pilularum duratio 327
          pili quibus de causis
          defluant 280
          pilorum attenuantium
          vsus 449, 450
          defluuij curatio 280
          446
     ad Pilorum generatio-
     nem 447
     pilorum palpebrarum
     agglutina-

- agglutinatoriū 458
 pilos corripentia 449
     enīdēs reddēti ib.
 ad Pilos enaescētes in
     palpētis 494
 pilos tinguētia 448
 pilus ex hēcitate & hu-
     miditate mediocri
     generatur 122
 piscatoris medicamen-
     tum 552
 pituitam præparans zu-
     lapiunt 393
 pituitam & bilem re-
     purgans 406
 ad Pituitam intestinis
     inhærentem 407
 ad Pituitosas affelli-
     nes 259
 ad Pituitos & cerasos
     humores 404, 551
 pityocampes epox & si-
     gna & curatio 420
 mīpian 121, 122
 mīpianc, vide Fe-
     bris errans, & Febris
     vaga
 plenitudo in parte, &
     non in toto, quo pa-
     eto agnoscatur 170
- plenitudinit in vētricū
     lo, intestinis, vesica,
     viscerū cauis, venis,
     causē 155
 plūpianc 155
 ad Pleuriticos 258, 365,
     405
 pleuritis, vide Laterum
     inflammatio 56
 in Pleuritide, peripneu-
     monia, ac labē, no-
     cet cīta aliūs 204
 de Podagra & chirar-
     gra 251
 podagras chiragrasque
     causā 75
 ad Podagrā 343, 364, 399
     527, 534
 ad Podagricos 360,
     364, 365, 530, 532, 533
 polypodium quibus &
     quantum detur 383
 polypus 334
 polypi-curatio 294,
     474
 ad Polypos nasi Gale-
     ni medicamenta 475
 poma 192
 porraceū medicamen-
     tum 539

RRR

- porrigo quid & ei⁹ caus⁹
 s̄e 121, vide & Fur-
 fures
 porriginis curatio 453
 portulaca quādo fistat
     aluum 255
 πάθαι quæ dicātur 488
 potio ē capitibus papa-
     ueris 376
 potiones si ventriculus
     mordeatur 204
 potiones vtile in ardo-
     ribus febrium ibid.
 potionum varia gene-
     ra 319
 Prægnantes, vide Vte-
     rum gerentes & ge-
     stantes
 ad Præputij rimas 545
 πριαπισμὸς quid, vnde
     dictus, & eius caussæ
     80, 81
 priapismi curatio 272
     signa 81
 principes partes cōmu-
     nicat sua vitia cum
     proximis 14
     cum ignobilioribus
     suas noxas cōmu-
     nicant, nō cōtra 50
 in Principio morbi vni-
     uersali egrū in inedia
     continemus 199, 200
 procidentia oculi 130
 procidentiæ oculi va-
     ria nomina ibidem
 ad Procidentias oculi
     491
 profluuij in matulam
     caussa 79
 proprietas occulta ex-
     perimēto cognosci-
     tur 105
 προπόνωσε 130
 è Prunis Damascenis
 zulapij vſus 320
 pruritus 142
     in cute caussa 88
     ingentes vnde ibid.
     in senibus nunquam
     ex toto consane-
     scunt 142
 ad Pruritus vetus
     542
 πτλωση 449
 psittacus collyriū 489
 πτῶεξ 142
 πτεριά quæ dicantur
     480
 pterica varia 487

- psoricum artificiale est
     484
 ἡρόθεαλμία   128
 cura   286
 ad Psydracia   457
 ad θέραπας oculi   491
 psyllij hausti signa &
     curatio   424
 περύσιον   131
 θίλωσις   129
     curatio   288
 Pudēdorum affectuum
     notæ   78
 pueris, senib⁹, pregnan-
     tibus, quæ purgantia
     sint apta   175
 pulegiū quibus & quā-
     tum detur   383
 pulmone maxime op⁹
     habet natura   55
 de Pulmonis, & cæte-
     ris thoracis affectib⁹
     229
 ad Pulmonis humidi-
     tatem   365
 inflammations 358,
     365,372
 pulmonis inflammatio-
     nis & erysipelatis cu-
     ratio   232
- in Pulmonis & reliquo
     rum viscerum infla-
     matione, viclus   233
 pulmonis vitia propria
     quæ   52
 in Pulmonis vitijs pro-
     prijs exigua est salu-
     tis spes   ibidem
 pulmonia altera spe-
     cies lethalis   53
 cauſæ   ibidem
 in Pulmonia & pleuri.
     tide nihil expuere
     peſſimum   56
 quando nam æger e-
     uadit   55
 pulsus quid   15,17
 pulsus æstatis   26
     ætatum   25
 pulsus alterationis dif-
     ferentia   15,16
 pulsus autumni   26
     balneorum   28,29
     bis feriens   22
     caprissans & ei⁹ caus-
         sa   23
     celer quis   17
 pulsus celeritas & ma-
     gnitudo minus bona
     quam vehemētia 24
 R R R ij

- pulsus κλοπός 22   19
 pulsus commoderatus   19
     15
 conuulsus 22
 decurtatus 23
 δίκροτος ibidem
 durus quis 18
 durus quid notet 20
 pulsus ex cibis 24, 26,
     28
 exercentium 27
 expurgientium 27
 ex vini potu 28
 fœminarum quis 24
 formicans 22
 pulsus gracilium 25
 hyemis 26
 in doloris genere 29
 inæqualis quis 18
 quid notet 19
 inæqualis species 18
 pulsus inæqualitas ac-
     cumulata quæ 19
 pulsus in inflammationis
     principio, augmē-
     to, mutatæ in scir-
     rhum 29
 in tactore 28
 pulsus inordinatio, quā
     do ordine melior
- in somni p̄incipio 26
 in somni fine ibid.
 intercidens intermit-
     tē minus malus
     16, 17
 intermittens certam
     mortem notat 16
 intermittens minus
     malus quām cius
     ablatio 16, 17
 in timore 28
 in voluptate ibidem
 languidus quis 18
 magnus quis 17
 quid significet 19
 pulsus marium qualis
     24
 μείσπος 23
 mollis quis 18
 pulsus non solūm signi-
     ficat affect⁹ cordis 31
 ordo in Pulsu quando
     inordinatiōe melior
     19
 pulsus parvus quis 17
 pulsus præcipue in æ-
     gnis attendēdus 110
     quate variat 30
     quos affectus ostēdat

- rarū quis 15
~~et~~ rārū quis 18
 tardus quis 22
 temperamentorū 25
 turbulentus 22
 pulsus variat secūdum
     partem quā inflam-
     matur 30
 pulsus v̄hemēs quis 18
     quid significet 19
 pulsus v̄hementia 23
     velox quid significet
     19
 pulsus veris 26
     vermiculans 22
     vnde dictus ibidem
     vibratus 23
     quid distet à bis fe-
         rente ibidem
     vndosus vnde dictus
     21
 pulsus examen 15
 pulueres qui 319
 puluerum & tritura-
     rum usus 327
 pupillæ dilatationis cu-
     ratio 291
 pupillæ tabis curatio
     292
 pupillæ vitia 131
 purgandum quando in
     maximis astibus &
     frigoribus 171
 purgati quid obseruan-
     dum 170
 purgantia acria 173
 purgatia ex censu sunt
     venenorū 169
 mediocria quā 172
 requirunt fluida cor-
     pora 171
 de Purgantibus medi-
     camēntis 169
 purgare volenti, an æ-
     ger facile vomat ob-
     seruandum, & quam
     ob cauſam 173, 174
 purgatio parciōr quan-
     do metuenda 175
 purgationem postulat
     suppressæ excretio-
     nes solitæ 171
 purgationis facilitas &
     difficultas in ægro
     obseruanda 175
 purgatoria ad agēdum
     stimulat motus me-
     diocris 173
 purgatoria medicamē-
     RRR iij

ta	169	ob insuavitatem si fa-
mediocria	172	stiditur, quid agen-
purgatoria quē dā duos		dum 174
trēs ve humores edu-		purgatorium omnium
cunt	173	humorum 397
pūrgatorijs quæ admi-		post Purgatoriū quan-
scenda & quare 173		do odoratis vtēdum
395,394		174
de Purgatorijs comple-		somnus & quies vi-
xis 394		tanda 173
à Purgatorijs medio-		purulentī mictus cura-
cribus incipiendum	416	tio 269
in Purgatorijs obser-		pus dignens 529,530
uanda 415		ad Putis mictum 333
à Purgatorijs qui sunt		sputum 356,369,372
arcendi 175		pus quare meitur 78
purgatoriis suavia gu-		pustularum feruētium
stui quando, & quan-		curatio 522
tum miscere oportet		pustularū in oculo cu-
ibidem		ratio 290
purgatorium vis, quo		
pacto augetur 173		
purgatorium è prunis		
Damascenis 406		
purgatorio gustui in-		
grato quid cōmisen-		
dum 174		
purgatorium neruorū		
& capitīs 402		

Q

Q	Vartana, quæ, vn-
	de & eius signa
	95,96
	quartana duplex quæ
	96
	ad Quartanæ horrōre
	343

INDEX

631

- quirtana triplicataque 82
 96 ramicum genera 81
 ad Quartanam 357, rana morbus 138
 362, 365, 373, 534 ranæ rubetæ epotæ si-
 ad Quartanarios cir- gna & curatio 422
 cuitus 334 ranulae in ore curatio
 quartus interdum sex- 297
 ti index 119 ratiocinatione læsa reli-
 quintanæ, sextanæ & que principes actio-
 similes febres vnde nes vitiantur 50
 gignantur 97 ratiocinatiois sedes ibi.
 quotidiana febris quæ, de Raucedine 230
 vnde, & cœnotæ 95. Reciduarum notæ 21
 vide Febris quotidiana rectitudo venarū quan-
 do seruanda 157
 R refrigerans potio 321
 refrigerantia febribus
 utilia 205
 ad Rabiosorum mor- regius morbus, vide
 sus 527 Arquatus
 pægædes, vide Sedis ri- pñjua, vide Ruptio
 mæ renæ à iecinore & ve-
 ramex aqueus quid 82 nis serum attrahunt
 ramex aquosus in pu- 80
 dendo muliebri 85 ad Renū abscessus 364
 ramicis adiposi, aquiei, dolorem ibidem
 intestinalis, & ométi curatio 274 in Renum dolore, quæ
 curatio 274 vena secunda 161
 ramicis intestinalium ad Renum & ilium do-
 cauſæ 81 lorem 364
 ramicis omenti cauſæ RRR iiiij

- exulcerationes 341
 imbecillitatem 368
 inflamationem 356,
     557
 renū inflammatio, vi
     de Nephritici
 renū phlegmone quo
     paclō distinguatur à
     calculo 79,80
 repellens & discutiens
     558
 repletio quid 155
 ex Repletione parte a-
     liqua grauatis , quid
     agendum 196
 ad Resoluta mēbra 531
 ad Resolutos 357,361,
     367
 respirantes difficulter
     qui facile sanantur 55
 respiratiū difficulter
     vnicum & maximū
     remedium quod sit
     54
 respiratio continua &
     frequens quando 52
 respiratio quando abo-
     letur aut deprauatur
     52
 respiratio quando est
- commoderata 51
 respiratio quib⁹ de causis
     immutetur ibid.
 respirationem difficil-
     lēm reddunt omnia
 impediētia thoracis
 dilatationem 54
 respirationis difficul-
     tas vnde 52
     vnde proprie excite-
     tur 53
     maior minörque vñ
     de 54
 ad Respirationis diffi-
     culturam 354,360,
     365,367,374
 in Respirationis diffi-
     cultate natura nō pa-
     titur moram 55
 respirationis magnē &
     rara caussa 51
 maximē & celesti-
     mæ caussa ibidem
 paruæ & frequentis
     caussa ibidem
 paruæ & tardē cauf-
     sa ibidem
 p̄d̄μα in oculo 126,127
 reuulsione quādo opus
     est 57

I N D E X

633

Rhodomeli, vide Mel	Rufi	404
rosaceum	sal ammoniacus	484
rheumatis curatio	purgatorius	407
Risus Sarponius	è Sale linimentum	532
psorac vel psoræ	salamandracæ assumptæ	
rosarum facultas	signa & curatio	421
ex Rosis collyrium magnum	salubris potio	377
è Rosis zulapij vs ⁹	de Salubri vietus ratione	176
Ructus acidus vnde	sambuci facultas	389
ad Ructum acidū	Sandarachæ facultas	
337	484	
ructus nidorosus vnde	sandarachæ sumptæ curatio	431, 432
59	è Sandice medicamentum	
rugæ	540	
ruptio	sanguificatio vitiatur	
ad Rupta & auulsa	affecto iecinore	33
de Ruptis & conuulsis	sanguis an p intestina,	
309	an ab hemorrhoidib ⁹	
psorac etiam pilos tenuant	b ⁹ fluat dignotio	69
451	sanguis iecur egressus	
S	bifariam secatur	34
S Acra amara Galeni	mittendus in febribus	
400	bisterve	208
Sacra Galeni magna	mittendus in omnibus febribus	207
403	an Sanguis ob iecoris	
Sacra Logadij	imbecillitatem secedat indicium	70
Memphitæ		

- sanguis ob quas caussas
     ex puitur   234
 sanguis qui ex sumo cor-
     pore vomitu reiisci-
     tur decolor est 64
 quib⁹ de caussis mei-
     tur   78
 qui vomitur ex imo
     corpo nigrescit
     63
 ad Sanguinem deglu-
     ticum   478
 sanguinem in nare si-
     stentia ibidem
     per nares elicentia
     410
     expurgans   366
 ad Sanguinem mingen-
     tes potio   324, 339,
     341, 363
 sanguinem spuentes non
     laborant spiritus dif-
     ficultate   56
 ad Sanguinem spuentes
     aut meientes 340, 341
 sanguinem ex vulneri-
     bus in ventriculovel
     intestinis retinēs 338
 sanguinem proliiens
     411
- sanguinem sistens com-
     positio   478
 sanguinis è naribus p-
     fluuij curatio   295
 ad Sanguinis eruptio-
     nes externas   542
 sanguinis fluxus nariū
     affectus   135
 sanguinis fluxuti per
     nares signa   103
 ad Sanguinis fluxū   332
     ex auribus   467
 sanguinis fluxū ob vte-
     ri venam ruptam si-
     stens   338
 sanguinis fluxus per hę
     mort hoidas virilatas
     quanta   70
 sanguinis infrā secedē-
     tis dignotio   69
 ad Sanguinis mictū   333
 sanguinis missio, vide
     Vene sectio
 ad Sanguinis pfluuium
     è naribus   478
 sanguinis refectionis
     communis curatio
     234
 de Sanguinis sputo ibi.
     ob oscularum aper-

INDEX

635

- tionē, vasis ruptio-
 nem ob erosionem
 235
 ad Sanguinis sputū 339,
 340, 342, 354, 359, 362,
 365
 ad Sanguinis & puris
 sputum potio 323
 sanguinis subter cutem
 coitus 149
 sanguinis taurini epoti
 signa & curatio 429
 sanguinis vomit⁹ cau-
 se 63
 sanguis vomit⁹ inter-
 dum ob facultatis vē-
 triculi tractricis ro-
 bur ibidem
 de Sanguinis vomitu
 247
 ad Sanguinis vomitum
 239
 in Sanguinis vomitu
 ventriculus non sic
 inanis 248
 sanitas ad quæ expen-
 ditur 4
 sanitatis latus est cam-
 pus ibidem
 ad Sanitatem tuendam
 358, 400
 è Santalis zulapij vsus
 320
 sarcocolla vis 481
 sardonie herbæ assum-
 ptæ signa & curatio
 425
 sardonius tisus 425
 ad Scabram & siccām
 lippitudinem 494
 scabies 89, 142
 scabiei cauſa 88
 curatio 302
 ad Scabies 397, 506, 542
 linimentum 541
 ad Scabiem siue inflam-
 mationem 551
 ad Scabiem & lepram
 valent quæ & ad im-
 petiginem 521
 scabiosæ exulceratio-
 nes 89
 scammonium quibus
 dandum & quātum
 213
 ad Scapularum fluxio-
 nem 537
 scarificationes hirudi-
 nib⁹ sufficiuntur 165
 scarificationes quibus

- locis adiguntur 165   sensus ratione potior
 scarificationum potissimum 59
 simus vsus ibidem ad Sensuum difficultatem 333
 schistus lapis 482   septimanarum vis vnde 115
 scirrus exquisitus, & septimanarum medietates quantum possunt, & quare 115, 116
     non exquisitus 150 de Septi transuersi inflatione 232
 scirri curatio 310   etegmor quid 318
 scolopendre morsus signa & curatio 157   ferapiorū duratio 327
 scorpij morsus signa & curatio ibidem   ferapij ex absinthio de-
     signa & curatio 157
 scriptio 330
 secundas expellēs 361   et'ec, vide Intubum do-
 ad Sedis rimas 528, 550
 mesticum
 sedimentum vrinx, vi-
     de Vrinę subsidentia
 è Seminibus medica-
     mentum 536
 seminis profluiū quid
     & eius caussa 80, 81
 curatio 274
 semiteriana quæ 97, 98
 senibus quæ purgantia
     sint idonea 175
 senna quādō dāda 390
 sensus est principium
     non errans 186
 signa morborum tho-

INDEX

637

- racis vnde petenda   solis & lunę actiones in
110   hæc inferiora   112
qui ex decubitu sumuntur   107
qui multum possunt in agro   108
signa ventriculi intresli
notrum laborantium
desumenda   110
signorum tractatio 107
signa singula prædicen
ti futura sunt expen
denda   110
ad Singultum   366
sinus curatio   314
ad Sinus sueteratos 128
vetustos   541
ad Sitim   330, 331, 377
ad Sitim cōtinuam 316
ingentem   375
sitis ex pituita salsa cu
ratio   243
sitis ob quos humores
in ventriculo   60
Solis actiones in platis
et dē qui in nostris
corporibus   113
sole virtut Deus ceu in
strumento ad ortus
& interitus recū   113
solis & lunę actiones in
hæc inferiora   112
solani furiosi epti si
gna & curatio   426
sonnus & quies ob
sunt purgatorijs 173
sommum cēcilians 354,
356, 373
sonitus auriū, vide Au
rium tinnitus
soporiscuratio 222, 223
ataqua   149
ataquæ, vide Nervorū
conuulsio
opæra nos   146
opæxie collyrium 490
spinali medullæ & ner
uorum affectus pro
prii   13
spiritus animalis oritur
à cerebro   43
transmittitur per ner
uos   ibidem
spiritus difficilis, vide
Respirationis diffi
cultas
spirit⁹ difficultas circa
pulmonis offendam
55
spiritus in auribus yn-

- degignantur 124, 125
 spuma quid 47
 sputa in pleuritide &
     pulmonia morbilō
     gitudinem significan-
     tia 56
 quę venam & quę ar-
     teriam ruptam se-
     quuntur qualia ibid.
 in pleuritide & pul-
     monia quę conco-
     cta habenda ibid.
 sputum incrassans 365
 sputum quod à pulmo-
     ne educitur quale 57
 thoracis locū affectū
     ostendens quale ibi.
 de Sputo sanguinis 234
 Squama *σφαγμα* 483
 squama æris quid pur-
     get 388
 Staphis agria, vide Pe-
     dicularis herba
 στρουν 139
 στρογγυλε 130
 στρωμα 150
 steatomatum & melli-
     fauiorū curatio 310
 sterlus expellens 366
 ad Stercoris inuitā de-
- iectionem 405
 sternutationem ciētia,
     vide *spuma*
 sternutatorium 413
 stibium 482
 stigmatum curatio 304
 ad Stigmata 522
 stomachus, vide Ven-
     triculus
 ad Stomachi abscessus
     403
 affectus 512
 stomachi affectuum cu-
     ra 239
 ad Stomachi defluxio-
     nem 531
 dolorem & imbecil-
     litatem 400
 ex refrigeratiōe 354
 ad Stomachi & ventris
     frigus 325
     humiditatem 365
     imbecillitatem 550
 stomachi intemperici
     cum materia, cura
     240
 stomachi intemperici
     nudæ curatio 240
 stomachi orbiculi 406
 ad Stomachi refrige-

- rationem 357, 342
 ad Stomachi subuersi-
 nem 403
 ad Stomachicos 318,
 360, 379, 407, 335, 336,
 346
 stomatica è punicis ma-
 lis 377
 stomatica à dīz n̄ Caxa-
 ã 513
 ibidem
 de Stomaticis medica-
 mentis 512
 stomaticorum metho-
 dus 297
 spācīoūōs 133
 spōpōs vnde 59
 spōpōs affectus quib⁹ af-
 fectibus cōtrarius 71
 spōpōs vnde 73, 74
 strumē 150
 strumarum curatio 310
 ad Strumas 529, 543
 strumas discutiens 528
 stuporis, quem ēκπληξis
 vocant, curatio 227
 styrax quid purget 387
 Sublimamētū quid 41
 subsidentia improprie-
 tate dicitur ibidem
 optima quę 35
 quę fit ex crudis hu-
 moribus quo subli-
 mior, eo maiorem
 coctionem signifi-
 cat 42
 subsidētię bonę distin-
 guendę à crudis hu-
 moribus subsidenti-
 bus 40
 crassę quid notet 41
 in vrinis color quis
 secundum naturā
 40
 quare locum natura-
 lem mutent 41
 sedes naturalis ibidē
 tenues quid iudicent
 ibidem
 subsidētię orobecę, fur-
 fureę, lamineę, simi-
 laceę quid significet
 40
 subsidētiarum colores
 improbadī qui 40, 41
 succatiuncularum du-
 ratio 227
 ad Succum melancho-
 licum 406
 succus qui deprauatus

INDEX

- est in cauis iecinoris, ratio 292
 fertur cū sero ad gib- ad Suffusiones crūctas
 ba eius 34 493
 sudamina vnde 88 ad Suffusos 485
 sudorum materia 87 suggillata 136
 sudores miliares quid ad Suggillata 315, 495,
     notent ibidem 528
 sudor bonus & malus ad Suggillationes ocu-
     § quis ibidem lorum 492
 sudor frigid⁹ cum acu- suggillatorum curatio
     ta febre quid signifi- 290
     cet ibidem superciliorum desluuij
     in febriētibus aut ali- curatio 288
     ter ægotatib⁹ quid superpurgatio quando
     notet 87, 88 verenda 175
 non prorumpit in sa- suppressa aluus, vide
     nis 87 Aluus suppressa
 sudorem reprimēs 550 ad Surdastros 468
 sudores prouocans 373 surditas 124
 sudores qui morbum ad surditatem 468
     exacuant quid signi- surditatis curatio 284
     ficent 87 ad Suspiria 330
 sudoris caussæ ibidem ad Suspiriosos 242, 358,
     359, 365, 370, 552
 sudoris glutinosi signi- συκαμινων curatio 311
     ficatio ibidem σῦξος quid & vnde di-
 sudoris post exercitia- habenda ratio 123
     habenda ratio 185 σύξος 128, 129
 sudorū examinatio 87 syderatio 146
 suffusio 132 σύμμετρον, vide Com-
     suffusionis in oculo cu- moderatum

moderatum	ad Tardam concoctio-
συναγαγμα 140, vide An-	nem 360
gina	taxi potz signa & cura
syncopes curatio 226	tio 427
in Syncope vinū opti-	Temperamēta sunt no
mum remedū ibidē	uem 8,9
συνεχής πυρεπής, vide Fe-	temperata qualitas vna
bris continua	est ibidem
synocharum febrium	temperaturz functione-
occasio vnde 37	nibus distinguuntur 9
συνώχος πυρεπής, vide Cō	temperies expendendi
tinens febris, vel Fe-	ratio 6,7
bris continens	ad Tenebricosam ver-
syrupus quid 318	tiginem 365
συσηματική αθωματία 19	tepidum quibus parti-
συστάν, vide Arteria cō	bus vtile 205
tractio	terebinthus 147
T	τύπουδος ibidem
Abes oculi 131,132	tertiana duplicita quæ
Tabis & diminutio-	96
nis pupillæ curatio	tertiana febris, vide Fe
292	bris tertiana
ad Tabidos 354,359,	tertiana febris quæ, vne-
367,369,370,378	de, & eius notæ 96
πλεξις in oculo quid	tertianæ spuriæ curatio
126	209
rardæ coctionis caufa	tertius & quintus quo-
19	modo iudicatorius
	118
	testudinis caro aut de-
	SSS

- uoranda, aut non gu-
 standa 213
 n̄tros, vide Nervorum
 distensio
 n̄tros quid sit & vnde
 fiat 44
 tetrapharmacum 539
 Thapsie assumptę cura-
 tio 429
 thapsia facultas 388
 theriaces componēdā
 ratio 345, 346
 inuentor Andromat-
 chus ibidem
 quomodo sumenda
 ibidem
 quando componen-
 da ex Galeno 346
 quibus noxiis vsus
 344
 Thorax quid cōtineat
 si
 thoracis mot⁹ vnde ib.
 de Thoracis abscessib⁹
 qui pulmonem non
 attingunt 237, 238
 thoracis abscessus raro-
 per vrinā aut alium
 repurgantur ibidem
 in Thoracis abscessib⁹
 nondum ruptis quid
 proprium 57
 thoracis abscessum cu-
 randi ratio 237
 ruptorum humorum
 qualis esse debet 58
 ad Thoracis calorē &
 siccitatem 337
 ad Thoracis destilla-
 tiones & dolores 549
 de Thoracis ecchymo-
 mate 239
 ad Thoracis & lateris
 dolorem 342
 thoracis & pulmonis
 venas claudens 338
 ad Thoracis exaspera-
 tionem 337
 ad Thoracis exulcera-
 tionem 356
 thoracis locum affectū
 spatum ostendit 57
 in Thoracis morbis
 quādo catharticis v-
 tendum 231
 thoracis morborum si-
 gna vnde petēda 110
 thoracis venas ruptas
 vniens; 338
 ad Thoracis vitia em-

- nia 375, 546
 quomodo certo a-
     gnoscuntur 51
 sunt leuiora quā pul-
     monis 249
 de Thoraci vitiis 229
 thuris facultas 481
 ex Thure collyriū 491
 thymus quid ducat 387
 θύμος curatio 311
 ad Timorem incertum
     371
 Tinx, vide Lumbrici
 ad Tincas & lumbricos
     343
 tinxus unde dict⁹ 67
 tincini curatio 256
     notæ 67
 tinnitus aurium 125
 titby malus quibus dan-
     dus 385
 Tonsillarum curatio
     297
 ad Tonsillarum inflam-
     mationes 514
 ad Tonsillas suppuran-
     tes 517
 tormina, vide Dysen-
     teria
 torsiones intestinorū,
     vide Intestinorū tor-
         siones
     ad Torsiones intestino-
         rum 342, 365, 551
 torsionum cauſæ 73
 toxicī assumpti signa &
     curatio 427
 toxicum unde nomi-
     natum ibidem
 τράχηα 128
 tragotiganom quibus
     detur 383
 tremor quomodo fiat,
     & quare 44
 tremoris curatio 225
 ad Tremulos 534
 τρίχαις, vide Pilaris af-
     fectus
 ad Trichiasin 488
 triphylla parua 400
 τριχωνικαι & τριχαις
     129
 ἔξοινοι 318
 ad Tubercula 527, 528,
     543
 tuberculi curatio 307
 tuberculū in pene cura-
     tio 271
 tuberculum 147
 ad Tumentia loca 543
     SSS ij

- tumor mollis & laxus   *pprium exigat* 264
     145   *tympaniæ hydropis*
     tumoris laxi curatio   *causa* 75
     307, 325   *tympanias hydrops vn*
     tumores molliores in   *de dictus*   *ibidem*
     palpebris   128
     de Tumoribus præter
     naturam & ulcerib⁹   V
     145
     turgens materia, vide
     Materia turgens
     tussiculare zulapiū 331
     ad Tussiculas ob pecto-
     ris frigiditatem 337
     ad Tussiculosos 370
     ad Tussientes 362, 367
     tussi cuicunque quid
     commune 55
     ad Tuſim 330, 357,
     359, 369, 375
     ex frigore 369
     ad Tuſim quamlibet
     342.
     sicciam 367, 369
     vetustam 365
     tussis symptomā om-
     nium thoractis affe-
     cuum 57
     129
     tympania hydrops qd
- ad Valetudinem tuen-*
     dam 357, 358
     ad Vapulantes 523
     vari 136
     varorum curatio 295
     ad Varos 498, 499
     de Vasorum vrinatio-
     rum vitijs 269
     Vena cubiti infima 158
     vena in cubito infima
     quādo tundenda 159
     vena humeralis 158, vi-
     de Humeraria vena
     vena media 158
     de Vena media & hu-
     meraria varia sente-
     tia   *ibidem*
     vena proxima quando
     secunda 158
     quomodo à ministro
     secunda   *ibidem*
     vene cubiti que 157, 158
     vbi desinant 160

INDEX

649

- venæ internæ pedis 353, 405
   quando secantur 161
 venæ quibus plures ap-
   parent 158
   quibus paucæ cernan-
   tur ibidem
 venæ sectio in reliquis
   humoribus à sanguine
   peccantibus iuuat
   157
   quando fugienda 156
   quando utilis ibid.
 à Venæ sectione qui
   prohibendi 174, 175
 in Venæ sectione quid
   ministro obseruan-
   dum 159
 in Venæ sectionem de-
   hortatibus quid agen-
   dum 156, 157
 venarū propria vitta 13
 venarum arteriarūm-
   que apertio unde 56
 venarū collisectio quā
   do utilis 161
 venis nō codem modo
   nerui & arteriæ sem-
   per subiectiuntur 160
 ad Venena 358
 ad Venena lethalia
- ad eos qui Venenū hau-
   serunt 353
 in Venenatis iictibus v-
   stio est præstantissi-
   mum remedium 554
 ad Venenatorum iictus
   353
   moisū vel iictuum
   communis curatio
   562
   remedia 553
 ad Venenatos iictū 361,
   376
 venenosā 169
 venosarū partium in-
   flammatarum pulsus
   29, 30
 ventrem molliens po-
   tio 321
 ventrem suppeditatē po-
   tio 323
 ventris affectuum di-
   gnatio 58
   curatio 239
 ad Ventrī desfuxiones
   550
 ventris fluxiones fistēs
   332
 ad Ventrī fluxum 332
   SSS iij

- ad Ventris fluxus immodicos rationē 337,357,360
 de Ventris & intestinorum vitijs ventriculi ventrīisque
 ventris profluuium, vide bene valētis signa 58
 ventriculi affectū signa 331,335
 ad Vētriculi calorē 330 cum Ventriculus gra-
 ad Ventriculi dolorem uatur quādo vomen
 342,364 dū, & quando nō 194
 vētriculi fatus vnde 59 venerem stimulans 368
 ad Vētriculi imbecil. veratrum album quan-
 litatem 342,366,367 do dandum 388
 ad Vētriculi inflatio- veratri assumpti cura-
 nem 342 tio 429
 vētriculi & intestino- veratrum nigrum qui-
 rū affectus ut cognoscantur bus & quantum dan-
 ventriculi & intestino- dum 382
 rum laborantium si- ad Vermes 551
 gnā vnde sumēda 110 ad Vermesvleretur 525
 ventriculi morsus vnde 523,544
 in Vētriculi morsu po- ad Vertiginem 342
 tiones 204 ad Vertiginē tenebri-
 quid agendum 195 cosam 331,379,408,
 ad Ventriculi pituitam 414,463
 534,535 vertigo ob humores
 ad Vētriculi refrigeria vētriculo infixos 60
 vesica fellata 34

INDEX

647

- ad Vesicę abscessus 363
 ad Vesicę exulceratio-
     nem 341, 343
 ad Vesicę imbecillita-
     rem 368
 ad Vesicā repurgandā
     363
 ad Vesicę vitia 341
 vesparum ictus cura-
     tio 556
 veterni curatio 222, 223
 ad Veterē inflamma-
     tionem 366
 ad Vetersta vitia 405
 Victū exhibeti vitadus
     dies accessionis 204
 vietus diaria febre labo-
     rantium 198
 vietus eorū, qui citra ra-
     tionē leuantur 203
 quibus cutis squalet
     & induruit 197
 quib⁹ Stomachus gra-
     uatur, aut morde-
     tur 195
 quibus viscera aut ca-
     put vel pedes ex
     plenitudine one-
     rantur ibidem
 vietus febrentium 198
 vietus febriū cōtinua-
     rū cum morbis acu-
     tis simpliciter 201
 cōtinuarū admodū
     peracutarum ibid.
 in Victu febriētiū quid
     obseruandum 198
 à Victu in accessioni-
     bus & iudicijs absti-
     nendum 203
 vietus in alui profluvio
     post nimiam reple-
     tionem 193
 in cito mouentibus
     morbis cum signis
     coctionis 202
 in tarde mouentibus
     sine signis coctionis
     ibidem
 de Victu instituēdo 186
 vietus intrepide datur
     post perfectum iudi-
     cium 203
 de Victu in uomitu ob-
     nimia repletionem
     194
 viet⁹ mille species qua-
     re 186
 vietus modū interturbantia
     202
     SSS iiiij

- de Victu refocillante 176
 victus tertianæ febris 207
 vigesimus primus dies interdum iudicato-
     rius 116, 117
 vina ḥλιζφοε̄ inter ci-
     bos valentes nume-
     rantur 200
 vinum in quotidiana
     quale & quādo ibi.
     quo coloratius eo' ca-
         lidius ibidem
 vinum scillinum 377
 viperæ ad pastillos the-
     riacos quales eligun-
     tur 196
 viperæ morbus signa &
     curatio 558
 ad Virulētos ictus 342
 vires semper cōseruan-
     dū 194
 si Viscera ex repletio-
     ne grauantur, victus
     109
 ad Viscerum obstru-
     ctiones 324
 potio ibidem
 obstruktiones & tu-
- mores 334
 visus instrumentorum
     morbi 116
 visus oblēsi caussæ ibi.
 visus primæ caussæ ibi.
 ad Vitalium membro-
     rum offendam 370
 vitiliges 142, 143
 ad Vitiliginem 506, 521
 vitiliginis albæ curatio
     303
 vitiligo sanabilis ne sit
     an non, quomodo di-
         gnoscitur 143
 ḥλιζoculorum 131
 vitia omnib⁹ membris
     communia 12
 ad Vitia omnis generis
     341
 vitia propria vniuersu-
     iusque membra 13
 vlcera bona 152
     caua ibidem
 vlcera caua replens 538
 vlcera circumcirca ru-
     bentia 152
 vlcera cruda ibidem
 ad Vlcera capititis ma-
     nancia 549
 ad Vlcera cutis mali-

- gna 355
 vlcera depascentia 152
 emorientia ibidem
 nigrescentia ibid.
 oculorum quæ 130
 plana & rubra 151
 ad Vlcera quæ difficilē
 admittut cicatricem
 527
 vlcera repurgans 538
 ad Vlcera sanguinē fun-
 dentia 527,529
 vlcera sordida 151
 superexcrescētia 152
 vetusta 529
 serpentia 542
 de Vlceribus 151
 vlceris capitis manan-
 tis curatio 454
 vlceris simplicis, recen-
 tis, caui, sordidi cu-
 ratio; 312,313
 differentiæ 311
 in oculo curatio 289
 Vmbilicare liensem ex-
 purgans 409
 vmbilicaria purgato-
 ria 411
 Vnguenta quæ 319
 vnguentorum vires 545
 vnguētum flauum 539
 purgatorium 411
 vnguis 131
 vnguium in oculo cu-
 ratio 291,292
 ad Vngues oculorum
 480,495
 Voluptatem augēs 367
 pariens ibidem
 vomentes quid percon-
 tari oportet 62
 in vomitubilis quæ cō-
 sideranda ibidem
 in Vomitū bilioso, con-
 siderāda, permistio,
 cōsistētia, color, in-
 sequentia ibidem
 vomitu reiectorum di-
 gnatio 61
 de Vomitū sanguinis
 247
 ad Vomitum 366
 ob destillationē 340
 vomit⁹ aluo solut⁹ ac-
 commodati 167
 biliōsi in bonitate or-
 do 62
 vomitus bilis porrace⁹
 & eruginosæ 246

- vomitus caussa 59
 citra caussam exterrit
   nam quales sunt 61
 vomit⁹ flauæ bilis 246
 vomitus curatio ibid.
 vomitus futuri signa peculiaria 103
   humoris melancholici vnde 246
 ob bilem uentriculo inbarentem qualis 60
 ob ventriculi frigiditatem qualis ibid.
 obuteri uitium 246
 vomitus omnis cū coctionis notis & vi-
   riū robore bon⁹ 64
 periodici cura 246
 vomitus post cibum & potum moderatum
   quid significet 60
 vomitus, quodd meatus & exitus infra nō patet 245
 vomitus sanguinis, vide Sanguinis uomitus
 vomitus utiles, inutiles 167
 ad Vocē exercētes 373
- vocem restituens 369
 ad Vocis ablationē ibi,
 Urbanis hominib⁹ exer-
   citium est deambula-
   tio 185
 vrina commoderata &
   naturalis quæ 35
 vrina frequens & pau-
   latim mixta cuius af-
   fectus signum 80
 humores in venis cō-
   monstrat 110
 non solū significat
   affect⁹ iecinoris 31
 pellucida & turbida 38
 quid significat 30
 vrina uetus nuncius &
   quare 35
 vrinæ cädidæ quid de-
   notet interdum 36
 commoderata color
   qui 35
 cōsistentia quæ optima 38
 cōsistentia perquam
   tenuis quid deno-
   ret, & quid admo-
   dum crassa ibid.
 difficultatis & sup-
   precisionis, calculus

INDEX

651

- sit causa 79
 crudæ, turbidaeque
   quid indicent 39
 ad Vrinæ difficultatem
   343, 354, 363
 ex obstructione 356
 Vrinæ difficultatis causa
   74
 Vrinæ nigrae interdum
   salubres 37
   mortem ferent deno-
   tantes ibidem
 ad Vrinæ mictum inuo-
   luntarium 405
 Vrinæ oleoso colore in-
   fectæ 37
 pallidæ, subpallidæ,
   charopæ, albæ & a-
   queæ, quæ, &c vnde
   fiant 36
 percolatæ quæ & vn-
   de ibidem
 ad Vrinæ profluiū in-
   uoluntarium 340
 Vrinæ quibus colortin-
   gæ innatae vnde 367
 Vrinæ ruffæ, flavae, sub-
   rubræ, rubræ, vino-
   se, cœruleæ, virides,
   liuidæ, nigræ, vnde
   fiant & quid signifi-
   cent 36, 37
 Vrinæ stillicidij cura-
   tio 271
 ad Vrinæ stillicidium
 ex vesicæ humidita-
   te 340
 Vrinæ subsidentia opti-
   ma quæ 35
 subsidentia quid sit,
   & eius significatio
   ibidem
 Vrinam ciens potio 321
 motiens 330
 Vrinarum colores in-
   tensi qui & eorum
   ordo 36
 naturalibꝫ ppinqui-
   ores, meliores ibid.
 quare varij 35, 36
 cum Vrinarū cōisten-
   tijs colores spectādi,
   & qui laudati 39, 40
 Vrinarum cōtentæ quæ
   improbanda ibid.
   infra cōmoderatum
   colores qui 35
 ad Vteri affectus 366
 Vteri ad illa aut podice
   conuetioinis curatio

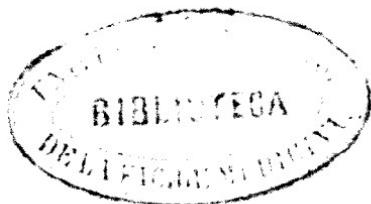
- ad Vteri distentionem   155
 ad Vteri hydropicum affectū   366
 vteri immodicꝝ purgationis causæ   544
 ad Vteri inflammatio-
nes & duritias   543
 ad Vteri inflammatio-
nem   544, 545
 ad Vteri quascūque in-
flammationes   538
 in latus obliquatio-
nes   366, 544
 vteri morbus qui   82
 ad Vteri præfocationē
341
 vteri præfocationis cu-
ratio   279
 procidētiz causæ   85
 procidētiz, & cōuer-
sionis in latus cu-
ratio   279
 vteri strangulationis
causæ   85
 strangulationis cu-
ratio   86
 in Vteri strangulatu-
lo-
corum ad quę vterus   155
 recurrit dignotio
86
 spiritus, pulsusq; in-
tercipitur, & qua-
re ibidem
 ad Vteri strangulatus
544
 vteri vitiorum curatio
275
 vtero gerentibus quę
putgantia accommo-
dantur   171
 ad Vterum fluxione la-
borantem   340
 vterus ijs morbis cor-
ripitur quibꝝ reliqua
membra   84
 qua parte suppuratur
83
 quare conniuet   82
 ex Vuis acerbis zulapij
vflus   321
 vuīs vinosis quando v-
tendum   205
 vua morbus   139
 vuatio   130
 vuationis curatio   290
 ad Vuations   492
 vuez tunicꝝ prociden-
tia curatio   288

INDEX

653

vulnera ab inflamma-		X
tione defendens		ad Xerophthalmiam
§38	494	
glutinans	§28	Ξηροφθαλμία
ad Vulnera recentia		128
§29		Ξηρία quz
vulnera & vlcera ab		Ξηροκονύεια quibus con-
inflammatione defen-		stent
dens	ibidem	485
ad Vulnera & vlcera		Z
cruenta	§29	è Zeziphis zulapij vsus
vetusta	§39	321
vulua, vide Vterus		ζυλάπτων quid
		318
		zulapiorum variorum
		vsus
		320

PARISIIS M.D.LVI
EXCVDEBAT GVIL. MO
RELIVS IN GRAECIS
Typographus Regius.